

νέο φροντιστήριο

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Γ' ΕΠΑΛ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

νέο φροντιστήριο

Δασκάλου Άννα

Το συγκεκριμένο βιβλίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες εξέτασης του μαθήματος των Νέων Ελληνικών της Γ' τάξης του ΕΠΑΛ και στοχεύει στην επιτυχή προετοιμασία των μαθητών για τις Πανελλαδικές εξετάσεις.

Περιλαμβάνει τη θεωρία για το μη λογοτεχνικό κείμενο - χωρισμένη σε δραστηριότητες – και τη θεωρία που θα χρειαστούν οι μαθητές, ώστε να προσεγγίσουν το λογοτεχνικό κείμενο.

Ακόμη, αναπτύσσονται θεματικοί κύκλοι που ανταποκρίνονται στις πέντε θεματικές ενότητες του σχολικού βιβλίου και ακολουθούν κριτήρια συνεξέτασης με κείμενα από την Τράπεζα Θεμάτων, τις ασκήσεις που τα συνοδεύουν, αλλά και επιπλέον ασκήσεις από τη συγγραφέα, ώστε το κάθε κριτήριο να ανταποκρίνεται στον τρόπο εξέτασης των Πανελληνίων.

Τέλος, περιλαμβάνονται πρόσθετοι θεματικοί κύκλοι με κείμενα από την Τράπεζα Θεμάτων και ασκήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μαθητών της Γ' τάξης του ΕΠΑΛ.

Επιδίωξη της συγγραφέως είναι η παρουσίαση και προσέγγιση της σχολικής γνώσης με τέτοιον τρόπο, ώστε να εμπεδωθεί από το σύνολο των μαθητών που θα τη διδαχθούν.

Περιεχόμενα

ΘΕΩΡΙΑ ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	7
1Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	7
ΠΕΙΘΩ	14
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ	16
Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΟΓΟ	24
Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	26
Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΛΟΓΟ	28
ΘΕΩΡΙΑ ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	32
2Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	32
ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ – ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ	32
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ	35
ΑΠΛΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΟΧΙΚΗ ΥΠΟΤΑΞΗ	43
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	44
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	46
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	49
ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	51
ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ	54
ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	56
ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΕΣ	58
ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	61
ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ	63
ΥΦΟΣ	65

ΣΤΙΞΗ	69
Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΩΤΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ	75
ΕΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	76
ΣΥΝΟΧΗ – ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ	77
ΣΥΝΘΕΣΗ	83
Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ:	84
3Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	86
Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	86
Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	88
ΔΟΚΙΜΙΟ	89
ΑΡΘΡΟ	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	99
ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΟΜΙΛΙΑ)	103
ΓΡΑΦΩ ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ (ΔΟΜΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ)	109
ΕΛΕΓΧΩ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΟΥ	110
ΘΕΩΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	111
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ	111
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	116
ΑΦΗΓΗΣΗ	121
ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ	128
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑ ΕΝΟΤΗΤΑ	136
Α' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΑΠΟ ΤΟΝ 20ο ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ	136
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ	136
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	143
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	151

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	159
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	165
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΡΓΑΣΙΑ	169
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ - ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	174
<i>Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ</i>	182
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ – ΙΣΧΥΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	182
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΔΙΑΤΡΟΦΗ	187
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	192
<i>Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ</i>	198
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ	198
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	205
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΜΟΔΑ	213
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΦΙΛΙΑ	218
<i>Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ</i>	224
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	224
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ	232
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ - ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	241
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ	247
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	253
<i>Ε' ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ</i>	257
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ	257
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΜΝΗΜΕΙΑ	265
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	271
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΗ	277
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΑΝΕΡΓΙΑ	284

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΕΣ	289
ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ – ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΜΕ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	294
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ	294
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΤΕΧΝΗ	304
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	318
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΣ – ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ - ΒΙΑ	330
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	340
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (ΜΜΕ)	349
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΖΩΑ	358
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	367

1Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Η περίληψη είναι ένας τρόπος συνοπτικής απόδοσης ενός κειμένου, γραπτού ή προφορικού. Αποτελεί, δηλαδή, τη σύνοψή του.

Τύποι περίληψης

1. Εστιασμένη περίληψη:

Ο μαθητής / η μαθήτρια καλείται να αποδώσει περιληπτικά ένα μέρος του κειμένου σε σχέση με τις απόψεις που εκφράζει ο συγγραφέας πάνω σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Οι απόψεις αυτές, μπορεί να βρίσκονται σε κάποιες συγκεκριμένες παραγράφους (συνήθως) ή να είναι διάσπαρτες στο κείμενο σε περισσότερες παραγράφους. Ο μαθητής / η μαθήτρια καλείται να εντοπίσει τις σχετικές απόψεις και να τις αποδώσει περιληπτικά.

Παραδείγματα ερωτήσεων εστιασμένης περίληψης – άσκησης κατανόησης:

- Να αποδώσετε περιληπτικά σε 50-60 λέξεις τις απόψεις που διατυπώνει ο συγγραφέας για τις αιτίες που εμποδίζουν τους ανθρώπους «να ελευθερωθούν από το κακό πεπρωμένο του πολέμου», όπως ο ίδιος αναφέρει.
- Πώς συνδέεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του άρθρου; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων, παρουσιάζοντας περιληπτικά τις ιδέες του κειμένου που δικαιολογούν τον συγκεκριμένο τίτλο.
- Ο συγγραφέας θέτει στην αρχή του κειμένου τρία ερωτήματα. Να αποδώσετε περιληπτικά σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων την απάντηση που δίνει στο δεύτερο ερώτημα.
- Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 περίπου λέξεις το πρόβλημα που επισημαίνει ο συγγραφέας στην αρχή του κειμένου και τις λύσεις που προτείνει για την αντιμετώπισή του στην τελευταία παράγραφο.

Παράδειγμα εστιασμένης περίληψης:

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Μαθαίνουμε να βλέπουμε τον άνθρωπο

Η Καθημερινή, περιοδικό Κ, Advertorial (απόσπασμα) 23-10-2022, σ. 87

Αναπηρία, διαφορετικότητα, κοινωνική αποδοχή, ισότητα, ευθύνη. Έννοιες που συναντάμε στο σύγχρονο λεξιλόγιο. Μέσα από το καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μαθαίνω να βλέπω τον Άνθρωπο», 524 μαθητές δέκα σχολείων του νομού Βοιωτίας έμαθαν το αλφάβητο της αναπηρίας και της διαφορετικότητας, συμμετέχοντας σε ένδεκα εκπαιδευτικά προγράμματα. [...] Οι ομιλητές του προγράμματος συνέβαλαν στην αλλαγή της συμπεριφοράς και νοοτροπίας ως προς την αναπηρία αποδομώντας κακές πρακτικές, στερεότυπα και προκαταλήψεις. Μέσα από μια σειρά εκπαιδεύσεων, οι μαθητές αλλά και οι καθηγητές εξοικειώθηκαν με τις έννοιες της κοινωνικής αποδοχής, της ισότητας και της ευθύνης. Οι εκπαιδευτές εστίασαν σε δύο θεματικές: την κατανόηση και αποδοχή της διαφορετικότητας και την κατανόηση και εξοικείωση με έννοιες όπως αναπηρία, εμποδιζόμενα άτομα, πρόσβαση, συμπεριληπτική επικοινωνία,

έννοια της σημασίας της συμπεριληπτικής στάσης και νοοτροπίας και πρακτικές κατεύθυνσης για την καθημερινή συναναστροφή με άτομα με αναπηρία.

«Πίστευα πως οι άνθρωποι με αναπηρία ήταν ικανοί για λίγα πράγματα, αλλά μετά την παρακολούθηση του προγράμματος συνειδητοποίησα πως είναι ικανοί για περισσότερα πράγματα από όσα φανταζόμουν» δήλωσε ένας μαθητής μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, ενώ ένας άλλος επιβεβαίωσε ότι «το πρόγραμμα συμβάλλει άμεσα στην ευαισθητοποίηση των μαθητών όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία. Είναι απολύτως αναγκαίο, ώστε να διαμορφώσουμε μια εμπεριστατωμένη άποψη για τους συνανθρώπους μας, απαλλαγμένη από προκαταλήψεις της κοινωνίας και ως εν δυνάμει πολίτες που είμαστε να κάνουμε πιο βιώσιμη τη ζωή τους!».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Σε 50-60 λέξεις να εκθέσεις συνοπτικά τους στόχους του προγράμματος «Μαθαίνω να βλέπω τον άνθρωπο» σύμφωνα με το Κείμενο Ι.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οι στόχοι του προγράμματος σύμφωνα με το Κείμενο Ι είναι να μπορέσουν οι μαθητές να αποδεχτούν τις διαφορές των ανθρώπων και να μπορούν να συναστραφούν μαζί τους. Αυτό μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τη γνώση και κατανόηση της ορολογίας αλλά και της συμπεριφοράς των ανθρώπων με διαφορετικές αναπηρίες. Απώτερος στόχος είναι η ενσυναίσθηση μακριά από στερεοτυπικές αντιλήψεις. (ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Β' ΓΕΛ, ΘΕΜΑ 33171)

2. Απλή πύκνωση μέρους του κειμένου:

Ο μαθητής / η μαθήτρια καλείται, αξιοποιώντας τις τεχνικές πύκνωσης (γενίκευση, σύνθεση, επιλογή κ.λπ.), να αποδώσει περιληπτικά ένα ορισμένο τμήμα του κειμένου:

- Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 περίπου λέξεις το περιεχόμενο της δεύτερης και τρίτης παραγράφου του Κειμένου Ι.

3. Αναδιήγηση/περιληπτική απόδοση της ιστορίας πεζού λογοτεχνικού κειμένου ή του περιεχομένου ενός ποιήματος:

- Να αναδιηγηθείτε συνοπτικά σε ένα κείμενο 80-100 λέξεων την ιστορία που αφηγείται ο Χρόνης Μίσσιος στο Κείμενο ΙΙΙ.
- Να αποδώσετε συνοπτικά σε ένα κείμενο 70-80 λέξεων το περιεχόμενο του ποιήματος της Κ. Γώγου (Κείμενο ΙΙ).

Πώς οδηγούμαι στην περίληψη

Η λογική σύνδεση των σημειώσεων ή η ανάπτυξη του διαγράμματος μπορούν να οδηγήσουν στην περίληψη.

- Αν η περίληψη που πρόκειται να γράψουμε είναι εκτενής, τότε βασιζόμαστε στη θεματική περίοδο και στις σημαντικές λεπτομέρειες κάθε παραγράφου του κειμένου από το οποίο θα προέλθει η περίληψη.
- Αν η περίληψη θα είναι συνοπτική, τότε βασιζόμαστε στους πλαγιότιτλους των παραγράφων ή των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων.
- Από το διάγραμμα ενός κειμένου μπορεί επίσης να προκύψει περίληψη του ίδιου κειμένου, συνοπτική ή εκτενέστερη, οπότε αξιοποιούμε αναλόγως λιγότερα ή περισσότερα από τα στοιχεία που αποτυπώνει το διάγραμμα.

Έστω, λοιπόν, ότι έχουμε ένα κείμενο, από το οποίο θέλουμε να κρατήσουμε περίληψη.

- Στην αρχή της περίληψης επισημαίνουμε το *θεματικό κέντρο* του κειμένου.
- Στη συνέχεια προσέχουμε τις διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου από το οποίο θα προέλθει η περίληψη, προσέχουμε δηλαδή τους δείκτες της συνοχής και της συνεκτικότητας του κειμένου.
- Επισημαίνουμε, έτσι, τη *συλλογιστική πορεία* του συγγραφέα και την παρουσιάζουμε με τη *βοήθεια κατάλληλων λέξεων*, κυρίως ρημάτων, στην περίληψη που γράφουμε. Δηλαδή μπορούμε να αποδώσουμε στο δικό μας κείμενο το *ξετύλιγμα* της σκέψης του συγγραφέα με λέξεις όπως: *(ο συγγραφέας) αναφέρει, διατυπώνει την άποψη, επισημαίνει, υποστηρίζει, τονίζει, υπογραμμίζει, προσθέτει, αναλύει, συμπεραίνει κτλ.*
- Επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε *ενεργητική ή παθητική σύνταξη*.

Τι πρέπει να προσέχω σε μία περίληψη

Σχετικά με τον τρόπο γραφής της περίληψης πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

- Να αποφεύγουμε την υπερβολική αφαίρεση και γενίκευση δίνοντας σε σωστή αναλογία τις γενικές θέσεις και τα συγκεκριμένα παραδείγματα.
- Να μην προσπαθούμε να μιμηθούμε το ύφος του συγγραφέα.
- Αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις του κειμένου. Όταν το κείμενο από το οποίο προέρχεται η περίληψη περιέχει ορολογία, μπορεί να χρειαστεί να μεταφέρουμε στην περίληψη μας ορισμένες χαρακτηριστικές λέξεις /φράσεις, αλλά πρέπει να ενσωματωθούν αυτές στο δικό μας κείμενο.
- Να είμαστε αντικειμενικοί, απέχοντας από κάθε είδους σχολιασμό του αρχικού κειμένου.
- Να κατανοήσουμε ότι ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε την περίληψη επηρεάζει τον λόγο μας, ανάλογα δηλαδή με το ποιος γράφει, σε ποιον απευθύνεται και για ποιο σκοπό.
- Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η περίληψη είναι μια προσωπική δημιουργία που όμως δεν πρέπει να προδίδει το πνεύμα του συγγραφέα.

Τεχνικές πύκνωσης λόγου

▪ Αντικαθιστώ μια σειρά εννοιών της ίδιας οικογένειας με έναν ευρύτερο και περιεκτικότερο όρο, δηλαδή μια σειρά υπωνύμων με το υπερώνυμό τους.

π.χ.: – το διαδίκτυο, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο τύπος → τα μέσα πληροφόρησης

▪ Αντικαθιστώ, όπου είναι δυνατόν, βασικούς όρους ή λέξεις με συνώνυμες.

π.χ.: – διάλογος → συνομιλία

▪ Αντικαθιστώ μια σειρά ενεργειών με μια φράση που τις συνοψίζει.

π.χ.: – οι αναρχικοί έσπασαν βιτρίνες, έκαψαν αυτοκίνητα, γκρέμισαν πινακίδες, και διέλυσαν ότι βρήκαν στο δρόμο τους → οι αναρχικοί κατέστρεψαν ό,τι βρήκαν μπροστά τους

▪ Αντικαθιστώ δευτερεύουσες προτάσεις με ισοδύναμες μετοχές, επίθετα ή εμπρόθετες φράσεις.

π.χ.: – καθώς αναζητούμε... → αναζητώντας...

▪ Αντικαθιστώ μια εμπρόθετη φράσης με ένα επίρρημα.

π.χ.: – επιβλήθηκε με βαναυσότητα → επιβλήθηκε βάνανυσα

▪ Αντικαθιστώ αρνητικό ρήμα από αντίστοιχο καταφατικό.

π.χ.: – δεν δέχτηκε να συμμορφωθεί → αρνήθηκε να συμμορφωθεί

▪ Απαλείφω περιττούς ονομαστικούς ή άλλους προσδιορισμούς.

π.χ.: – ο άκρατος καταναλωτισμός → η υπερκατανάλωση

▪ Παρακάμπτω συμπληρωματικές προτάσεις.

π.χ.: – Είναι εμφανές πως απαιτείται αλλαγή νοοτροπίας για την αντιμετώπιση της οικολογικής καταστροφής. → Με την αλλαγή νοοτροπίας θα αντιμετωπιστεί η οικολογική καταστροφή.

▪ Μια περίοδος λόγου που περιλαμβάνει κύρια πρόταση + επιρρηματικές προτάσεις μετασχηματίζεται σε επαυξημένη πρόταση + επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

π.χ. Η κυβέρνηση, επειδή έκρινε αναγκαίο να λάβει επιπρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα, προχώρησε στις απαραίτητες διαδικασίες, αν και κωλυσιεργούσε → Η κυβέρνηση κρίνοντας αναγκαία τη λήψη επιπρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων προχώρησε στις απαραίτητες διαδικασίες παρά την κωλυσιεργία.

▪ Μια περίοδος λόγου που περιλαμβάνει κύρια πρόταση + ονομαστικές προτάσεις μετασχηματίζεται σε κύρια πρόταση + ονομαστικούς όρους ή σύνολα.

π.χ. Θεωρείται ότι συνεισφέρει σημαντικά στην πόλη του, αλλά ο ίδιος φοβάται μήπως συκοφαντηθεί → Θεωρείται σημαντική η συνεισφορά του στην πόλη του, αλλά ο ίδιος φοβάται τη συκοφαντία.

▪ Μια περίοδος λόγου που αποτελείται από κύρια πρόταση + αναφορικές ουσιαστικές ή επιρρηματικές προτάσεις μετασχηματίζεται σε κύρια πρόταση + ονομαστικούς ή επιρρηματικούς όρους.

π.χ. Ο άνθρωπος ο οποίος δεν συμβιβάζεται ποτέ μπορεί να αντιμετωπίσει ευκολότερα εκείνες τις καταστάσεις που τον εμποδίζουν να προοδεύσει στη ζωή του → Ο άνθρωπος ο ασυμβίβαστος μπορεί να αντιμετωπίσει ευκολότερα τα εμπόδια της ζωής του.

▪ Αντικατάσταση ερωτηματικών προτάσεων (ευθειών ή πλάγιων) από προτάσεις κρίσης.

π.χ. Ποιος θεωρεί ότι τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας μπορούν να καταπολεμηθούν εν μία νυκτί; → Τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας δεν μπορούν να καταπολεμηθούν εν μία νυκτί.

- Εάν υπάρχουν στοιχεία ερευνών, παρουσιάζεται μόνο το πόρισμα, εάν αποτελεί βασική ιδέα του κειμένου.
- Εάν ο συγγραφέας χρησιμοποιεί λόγια άλλων ως επίκληση στην αυθεντία και αυτά αποτελούν βασική ιδέα του κειμένου, γράφω με συντομία μόνο το νοηματικό τους κέντρο.

Ρήματα που χρησιμοποιούνται στην περίληψη:

Ο συγγραφέας, ο αρθρογράφος κ.ά.

Για την αρχή της περίληψης	Για το κυρίως θέμα της περίληψης	Για το καταληκτικό μέρος της περίληψης
πραγματοεύεται	αναλύει	συμπεραίνει
εξετάζει	διερευνά	καταλήγει
προσεγγίζει	ανατέμνει	συνοψίζει
θίγει	διευκρινίζει	προτείνει
αναφέρεται	εξηγεί	ανακεφαλαιώνει
παρουσιάζει	προσθέτει	διαπιστώνει
εκθέτει	αντικρούει	αναγνωρίζει
αναδεικνύει	συμφωνεί	επικροτεί
προβάλλει	διασαφηνίζει	πιστοποιεί
προβληματίζεται	αιτιολογεί	εισηγείται
επισημαίνει	διακρίνει	αντιπροτείνει
καταγράφει	εντοπίζει	καταφάσκει
αποδέχεται	μνημονεύει	αποφαίνεται
υπογραμμίζει	καθορίζει	τελειώνει
εισηγείται	επιχειρηματολογεί	εξαντλεί το θέμα
υποστηρίζει	αξιολογεί	διερωτάται
διατυπώνει τη γνώμη	αποτιμά	απολογείται
δηλώνει	τεκμηριώνει	εύχεται
παραθέτει	συμπληρώνει	κλείνοντας παρατηρεί
ασχολείται	αντιπαραβάλλει	ολοκληρώνει
αναπτύσσει	αντιτείνει	επιστεγάζει

Η αξιολόγηση της περίληψης

1. Το περιεχόμενο της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου του κειμένου.
- Η επιλογή των σημαντικών ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
- Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.

Αδυναμίες θεωρούνται:

- Η αδυναμία κατανόησης, η απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
- Η επιλογή δευτερευουσών ιδεών/πληροφοριών σε βάρος των κύριων/σημαντικών.
- Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.

2. Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).
- Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου με διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κτλ.).
- Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.

Αδυναμίες θεωρούνται:

- Η άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής- σχολιασμού στις ιδέες/πληροφορίες του κειμένου.
- Η αυτούσια μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στην περίληψη.
- Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού της νέας ελληνικής στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, έλλειψη ακριβολογίας κτλ.).

3. Η δομή της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση, με λογική ακολουθία, των βασικών ιδεών.
- Η γραφή ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.
- Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

Αδυναμίες θεωρούνται:

- Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου, που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.
- Η άτακτη παράθεση των ιδεών/πληροφοριών του κειμένου.

- Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών/προτάσεων της περίληψης.

4. Γενική θεώρηση

Η προσπάθεια για αξιολόγηση της περίληψης με την αναλυτική μέθοδο και την πρόσθεση των επιμέρους βαθμών δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται μια συνολική θεώρηση του γραπτού πριν την τελική βαθμολογία. Άλλωστε περιεχόμενο, μορφή (έκφραση) και δομή ουσιαστικά δεν διαχωρίζονται. Στη συνολική θεώρηση της περίληψης θα συνεκτιμηθούν όλα τα κριτήρια από την πρωτοτυπία στη συγκρότηση και το ύφος έως την εικόνα του γραπτού (καθαρογραμμένο κείμενο, ευανάγνωστη γραφή).

Συμπληρωματικές διευκρινίσεις

- Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από το είδος, το μέγεθος και τη δομή του δοθέντος κειμένου. Γι' αυτό καθορίζεται κάθε φορά η έκταση σε λέξεις ώστε να υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το κείμενο της περίληψης. Αυτό δε σημαίνει αυστηρή καταμέτρηση των λέξεων από το βαθμολογητή αλλά αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να πυκνώσει και να περιορίσει το κείμενό του σε συγκεκριμένα πλαίσια (έως 15-20 λέξεις περισσότερες από όσες ζητούνται).
- Η περίληψη γράφεται για συγκεκριμένο σκοπό και έχει πάντα αποδέκτη. Γι' αυτό η τυποποιημένη εκφώνηση «Να γράψετε την περίληψη του κειμένου» έχει αντικατασταθεί από πιο αναλυτικές διατυπώσεις (Παράδειγμα: Σε κυριακάτικη εφημερίδα δημοσιεύτηκε το παραπάνω άρθρο. Να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενό του γράφοντας μια περίληψη 100 λέξεων).
- Η περίληψη έχει πληροφοριακό χαρακτήρα, οπότε η εισαγωγή της είναι προτιμότερο να ξεκινά με αναφορά στον συγγραφέα ή στο κείμενο. Μια εισαγωγή κατευθείαν από τις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου είναι και αυτή αποδεκτή με τη λογική ότι ο γράφων ταυτίζεται με το συγγραφέα του κειμένου, ο οποίος επιχειρεί να πυκνώσει το κείμενό του.

Στην επικοινωνία μας με τους άλλους προσπαθούμε συχνά να πείσουμε κάποιον να δεχτεί τις απόψεις μας ή να ενεργήσει σύμφωνα με τις επιδιώξεις μας. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούμε συνήθως τους παρακάτω τρόπους (τρόποι και μέσα πειθούς):

- την επίκληση στη λογική, οπότε επιστρατεύουμε ως μέσα τα επιχειρήματα και τα τεκμήρια,
- την επίκληση στο συναίσθημα, οπότε καταφεύγουμε σε διάφορες τεχνικές, για να επηρεάσουμε συναισθηματικά το δέκτη,
- την επίκληση στο ήθος του ομιλητή και στην αυθεντία, οπότε μεταχειριζόμαστε ποικίλα μέσα, για να παρουσιαστούμε στα μάτια του ως αξιόπιστοι.

Όταν η επιδίωξή μας είναι ιδιοτελής, εσκεμμένη και προγραμματισμένη, και χρησιμοποιούμε κάθε θεμιτό και αθέμιτο μέσο (σοφιστικά επιχειρήματα, ανεξακρίβωτα ή παραπλανητικά στοιχεία, συναισθηματικά τεχνάσματα κτλ.), για να πετύχουμε το σκοπό μας, τότε βρισκόμαστε στην περιοχή της προπαγάνδας. Απόλυτη διάκριση μεταξύ πειθούς και προπαγάνδας δεν είναι εύκολο να γίνει, αφού και οι δυο αυτές μορφές επικοινωνίας χρησιμοποιούν σχεδόν τα ίδια μέσα, για να πετύχουν προκαθορισμένους σκοπούς.

Επίκληση στη λογική

➤ **Επιχειρήματα και τεκμήρια**

Όταν η πειθώ έχει ως στόχο την απόδειξη μιας θέσης/άποψης, καταφεύγει στην επίκληση της λογικής και χρησιμοποιεί ως μέσα επιχειρήματα και τεκμήρια

Επιχειρήματα είναι:

- λογικές προτάσεις που συνήθως διευθετούνται σε κλιμακωτή σειρά για την απόδειξη μιας θέσης.
- μια σειρά προτάσεων/ κρίσεων με την εξής χαρακτηριστική δομή: μία ή περισσότερες προτάσεις (προκείμενες) χρησιμεύουν ως βάση για την αποδοχή μιας άλλης πρότασης (συμπέρασμα), η οποία ακολουθεί λογικά τις προκείμενες. Η διαδικασία ή η μέθοδος με την οποία ο νους καταστρώνει ένα επιχείρημα λέγεται συλλογισμός.

Προκείμενες:

Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί.

Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος.

Συμπέρασμα:

Άρα, ο Σωκράτης είναι θνητός.

Εγκυρότητα, αλήθεια, ορθότητα ενός επιχειρήματος

Εγκυρότητα

Ένα επιχείρημα θεωρείται έγκυρο, όταν οι προκείμενες οδηγούν με λογική αναγκαιότητα σε ένα βέβαιο συμπέρασμα.

Η εγκυρότητα δηλαδή του επιχειρήματος εξαρτάται από τη λογική μορφή του, και συγκεκριμένα αφορά τη σχέση μεταξύ των προκείμενων και του συμπεράσματος.

Αλήθεια

Η αλήθεια του επιχειρήματος εξαρτάται από το περιεχόμενό του, και συγκεκριμένα αφορά τη (νοηματική) σχέση προκειμένων και συμπεράσματος με την πραγματικότητα.

Αν οι προκείμενες και το συμπέρασμα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, τότε τις θεωρούμε αληθείς κρίσεις/προτάσεις.

Ορθότητα

Για να θεωρηθεί ένα επιχείρημα (ή ένας συλλογισμός) λογικώς ορθό(ς) πρέπει να είναι συγχρόνως έγκυρο(ς) και οι προκείμενές του αληθείς.

Ο συλλογισμός που δίνει ορθό συμπέρασμα λέγεται (και) απόδειξη.

Παραλογικοί συλλογισμοί:

Μερικά συλλογιστικά σχήματα αντιβαίνουν στον ορθό λόγο και επομένως δεν έχουν αποδεικτική αξία. Εντούτοις, επειδή εξωτερικά παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με τα έγκυρα, μπορούν να επηρεάσουν το δέκτη του μηνύματος και τελικά να τον παραπλανήσουν. Τα συλλογιστικά αυτά σχήματα, που λέγονται και παραλογισμοί, μπορεί να οφείλονται είτε σε λογικά σφάλματα είτε σε πρόθεση εξαπάτησης, σε λογική δηλαδή παγίδα που στήνει ο πομπός στο δέκτη. Στην τελευταία περίπτωση ο παραλογισμός ονομάζεται σόφισμα.

π.χ. Όσοι δεν εργάζονται είναι τεμπέληδες.

Ο γείτονάς μας δεν εργάζεται.

Άρα, ο γείτονάς μας είναι τεμπέλης

- **Τεκμήρια** είναι συγκεκριμένα στοιχεία που αναφέρονται σε μια ορισμένη εμπειρία (παραδείγματα, αλήθειες, γεγονότα, αυθεντίες, στατιστικά στοιχεία κτλ.) και χρησιμοποιούνται από τον πομπό για να υποστηρίξει τη θέση του.

Για να αξιολογήσουμε την αποδεικτική ισχύ των επιχειρημάτων μας ή για να ανακατασκευάσουμε τα επιχειρήματα κάποιου άλλου, ελέγχουμε:

- Αν οι προκείμενες είναι αληθείς, δηλαδή αν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.
- Αν το συμπέρασμα απορρέει με λογική αναγκαιότητα από τις προκείμενες, οπότε το επιχείρημα θεωρείται έγκυρο.

Ιδιαίτερη σημασία για την αξιολόγηση ενός επιχειρήματος έχει να διακρίνουμε αν οι κρίσεις που αποτελούν τις προκείμενες είναι γενικά αποδεκτές αλήθειες ή προσωπικές γνώμες. Σε ένα επιχείρημα είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται ως αποδεικτικά στοιχεία και τα δύο, αλλά πρέπει να κάνουμε σωστή διάκριση μεταξύ τους, γιατί ένα επιχείρημα που βασίζεται μόνο σε γνώμες δεν έχει αποδεικτική ισχύ.

Για την αξιολόγηση των επαγωγικών συλλογισμών μόνο η τέλεια επαγωγή οδηγεί σε βέβαιο συμπέρασμα, ενώ η ατελής καταλήγει με ένα λογικό άλμα στο συμπέρασμα, το οποίο γι' αυτόν το λόγο έχει πιθανολογικό χαρακτήρα.

- Ειδικά για την αξιολόγηση του καθενός από τα τρία είδη (γενίκευση, αίτιο-αποτέλεσμα, αναλογία) του επαγωγικού συλλογισμού:

Εφόσον πρόκειται για συλλογισμό με **γενίκευση**, προσέχουμε αν η γενίκευση στηρίζεται σε επαρκή στοιχεία και επομένως είναι επιτρεπτή ή αν αντίθετα πρόκειται για μια επισφαλή και βεβιασμένη γενίκευση.

Εφόσον πρόκειται για συλλογισμό με **αίτιο-αποτέλεσμα**, διερευνάμε:

- Είναι η αιτιώδης σχέση λογική ή απλώς χρονολογική;
- Μήπως γίνεται υπεραπλούστευση της σχέσης μεταξύ αιτίου-αποτελέσματος, δηλαδή μήπως μια μερικότερη αιτία προβάλλεται ως η μοναδική;
- Είναι η αιτία αναγκαία ή /και επαρκής, για να προκληθεί το αποτέλεσμα;

Η σχέση **αιτίου-αποτελέσματος** μπορεί να παρουσιαστεί στο συλλογισμό μας με μία από τις παρακάτω τρεις μορφές:

- Η αιτία είναι συγχρόνως **αναγκαία** (το αποτέλεσμα δεν προκύπτει χωρίς αυτήν) και **επαρκής** για το αποτέλεσμα (αρκεί μόνο αυτή για να προκληθεί το αποτέλεσμα),

π.χ. απαιτείται θερμοκρασία 100° C και κανονικές συνθήκες ατμοσφαιρικής πίεσης για το βρασμό του νερού.

- Η αιτία είναι **αναγκαία** αλλά **δεν είναι επαρκής**,

π.χ. Το κρύο είναι αναγκαία προϋπόθεση για να χιονίσει, αλλά δεν αποτελεί επαρκή αιτία.

- Η αιτία είναι **επαρκής** αλλά **όχι αναγκαία**,

π.χ.: Το κάπνισμα είναι επαρκής αιτία για τον καρκίνο των πνευμόνων σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά όχι αναγκαία.

Εφόσον πρόκειται για συλλογισμό με **αναλογία**, διερευνάμε:

- Είναι **κυριολεκτική ή μεταφορική** η αναλογία που χρησιμοποιείται;
- Αν είναι μεταφορική, έχει την αποδεικτική αξία ενός λογικού επιχειρήματος;
- Αν είναι κυριολεκτική, είναι οι ομοιότητες που επισημαίνονται ανάμεσα στα συγκρινόμενα αντικείμενα επαρκείς σε αριθμό και σχετικές με το θέμα / συμπέρασμα; Μήπως η αναλογία εξωθείται πέρα από το επιτρεπόμενο όριο;

Σημασία και αξιολόγηση των τεκμηρίων

Η ευκολία με την οποία μπορούν να μας παραπλανήσουν οι συλλογισμοί, μας υποχρεώνει να απαιτούμε από τον συνομιλητή ή τον συγγραφέα να τεκμηριώνει τις απόψεις του βασιζόμενος σε επιστημονικά δεδομένα, σε στατιστικές κτλ. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι εξακριβωμένα και επεξεργασμένα, διαφορετικά είναι εύκολο να λειτουργήσουν παραπλανητικά. Επομένως ο τεκμηριωμένος λόγος πρέπει να στηρίζεται σε ορθά (ισχυρά) επιχειρήματα (όχι σοφίσματα ή παραλογισμούς) και σε ελεγμένα στοιχεία.

Για τα παραδείγματα είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε ότι είναι διευκρινιστικά. Με ένα παράδειγμα, δηλαδή, σταματούμε να αναπτύσσουμε μια άποψη/θέση και προσπαθούμε να την καταστήσουμε περισσότερο κατανοητή. Επίσης, με μια σειρά παραδειγμάτων, μια αφηρημένη αιτιολόγηση μπορεί να γίνει συγκεκριμένη και μια περιπλεγμένη θεωρία πιο σαφής. Γι' αυτό και το παράδειγμα πρέπει να

χρησιμοποιείται στο βαθμό που είναι αναγκαίο και με τρόπο που να μην ανακόπτει την εξέλιξη της εργασίας ή να μη δημιουργεί πλατεiasμούς.

Οι διαπιστώσεις ή **οι μαρτυρίες** καθολικά και αναμφισβήτητα αναγνωρισμένων αυθεντιών πρέπει να είναι συγκεκριμένες και όχι γενικές και αόριστες. Ακόμη, οι γνώμες και οι απόψεις των αυθεντιών πρέπει να αναφέρονται στην περιοχή της ειδικότητάς τους και της εμπειρίας τους.

Προσεκτικοί και επιφυλακτικοί πρέπει να είμαστε και στη χρήση των **στατιστικών στοιχείων**, τα οποία σε μερικές περιπτώσεις μπορούν να οδηγήσουν πολύ εύκολα σε παραποίηση και διαστρέβλωση της αλήθειας. Αυτό μπορεί να συμβεί, επειδή δεν είμαστε πάντοτε σε θέση να κρίνουμε την αξιοπιστία των δεδομένων μιας στατιστικής έρευνας, εκτός και αν γνωρίζουμε τον τρόπο με τον οποίο τα δεδομένα της συγκεντρώθηκαν και την πορεία που ακολουθήθηκε, για να προκύψουν ορισμένα συμπεράσματα.

Επίκληση στο συναίσθημα (του δέκτη)

Συχνά δεν αρκεί η επίκληση στη λογική του δέκτη, με την αποδεικτική ισχύ της επιχειρηματολογίας, αλλά χρειάζεται επιπλέον και η επίκληση σ' εκείνα τα συναισθήματα που θα τον παρακινήσουν στην προσδοκώμενη απόφαση. Συνηθισμένα μέσα για την επίκληση στο συναίσθημα με στόχο την πειθώ είναι η **περιγραφή** και η **αφήγηση**.

Μερικές φορές γίνεται κατάχρηση της παραπάνω τακτικής («επίκληση στο συναίσθημα») από πρόσωπα που εκμεταλλεύονται τα συναισθήματα, τις προκαταλήψεις, τα όνειρα, τις προσδοκίες κτλ. του κοινού ανθρώπου, για να πετύχουν το σκοπό τους.

Ισχυρά μέσα, κατάλληλα σε ορισμένες περιστάσεις για τη συγκινησιακή διέγερση του ακροατηρίου, είναι το **χιούμορ** και η **ειρωνεία**, που στρέφονται εναντίον των θέσεων/επιχειρημάτων του αντιπάλου. Είναι ιδιαίτερα ισχυρά μέσα γιατί, καθώς ο δέκτης συμμερίζεται πρόθυμα το χιούμορ ή την ειρωνεία του πομπού, αποκτά ευνοϊκή διάθεση απέναντι του. Ωστόσο, κατάχρηση των μέσων αυτών μπορεί να έχει επιπτώσεις για τον ίδιο τον πομπό.

Άλλα μέσα αποτελούν: **τα σχήματα λόγου, τα σημεία στίξης, ο συγκινησιακά φορτισμένος λόγος, οι εικόνες, οι ρητορικές ερωτήσεις, η ποιητική λειτουργία της γλώσσας.**

Παράδειγμα:

Τέτοια συμπύκνωση πεθυμιάς και νοσταλγίας νιώθεις αναπνέοντας τον αγέρα τούτο του Ήτον. Όλοι σχεδόν οι αρχηγοί του εγγλέζικου έθνους τους τελευταίους αιώνες πέρασαν εδώ μέσα, στους τοίχους τούτους και τις πρασινάδες, την παιδική κι εφηβική τους ηλικία, και τούτες οι κλειστές αυλές κι οι τριζοκοπούσες παμπάλαιες σκάλες και το γιασεμί τούτο που ανθίζει στις δοξαρωτές πόρτες θα 'μειναν σε όλη τους τη ζωή η μεγάλη τους αγιάτρευτη νοσταλγία.[...] Περνώ ένα μικρό γιοφυράκι ποταμού, φτάνω στον ανοιχτό χώρο, όπου οι μεγάλοι μαθητές με τα ουρασιά και τ' άσπρα κασκέτα, παίζουν γκολφ. Ωραία λιγνά κορμιά, χάρη και δύναμη, πειθαρχημένη ορμή, χαρά στο

μάτι να βλέπει και στο νου να συλλογιέται πως με την άσκηση τα κορμιά τούτα γίνονται καλοί αγωγοί για να περνάει το πνέμα.

Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2005, Νίκος Καζαντζάκης, *Ταξιδεύοντας – Αγγλία*, εκδ. Καζαντζάκη

Επίκληση στο ήθος (του πομπού)

Για να είναι αποτελεσματική η πειθώ, είναι απαραίτητο να κερδίσει ο πομπός με τον λόγο του την εμπιστοσύνη του δέκτη. Η εντύπωση για την αξιοπιστία του πομπού πρέπει να απορρέει από τον ίδιο τον λόγο του και όχι από την εικόνα που έχει σχηματίσει προηγουμένως ο δέκτης γι' αυτόν.

Παράδειγμα:

Το επ' εμοί συναισθάνομαι, εξ άλλου, βαθέως τας βαρυτάτας ευθύνας, αίτινες επίκειται επί των όμων των πολιτικών ανδρών της χώρας.

Δεν έρχομαι ενταύθα ως αρχηγός νέου και εσχηματισμένου κόμματος. Έρχομαι απλώς σημαιοφόρος νέων πολιτικών ιδεών και υπό την σημαίαν ταύτην καλώ πάντας εκείνους, οίτινες συμμερίζονται τας ιδέας ταύτας, εμπνέονται από τον ιερόν πόθον ν' αφιερώσωσι πάσας τας δυνάμεις της ψυχής και του σώματος, να συντελέσωσιν εις την επιτυχίαν των ιδεών τούτων.

*Η ιθύνουσα την πολιτείαν μου κεντρική αρχή είναι ότι ο πολιτικός ανήρ οφείλει να έχη γνώμονα πάσης αυτού πράξεως το κοινόν συμφέρον και εις το συμφέρον τούτο να υποτάσση άνευ ενδοιασμού το τε συμφέρον του κόμματος, εις ο ανήκει, και το των μελών του κόμματος τούτου. Ότι οφείλει να έχη πάντοτε το θάρρος των γνωμών αυτού, μηδέποτε θυσιάζων ταύτας διά να γίνεται αρεστός προς τα άνω ή προς τα κάτω. Ότι προς την εξουσίαν πρέπει να αποβλέπη όχι ως σκοπόν, αλλ' ως μέσον προς επιτυχίαν άλλου υψηλοτέρου σκοπού, μηδέποτε σπεύδων προς ανάληψιν της Αρχής, αν πρόκειται τούτο να γίνη επί θυσία μικρά ή μεγάλη των αρχών αυτού, μηδέποτε διστάζων να απορρίπτη αυτήν, αν η διατήρησις αυτής έπρεπε να εξαγορασθή διά θυσίας του προγράμματος προς εφαρμογήν του οποίου εκλήθη υπό του Λαού. **

"Τα κείμενα του Ελευθερίου Βενιζέλου, 1909-1935", τ. Α', Αθήνα, 1981

Επίκληση στην αυθεντία

Πολλές φορές ο πομπός, για να ενισχύσει την αξιοπιστία ενός επιχειρήματος, επικαλείται κάποια αυθεντία που συμμερίζεται τη συγκεκριμένη θέση, και συχνά παραθέτει τα ανάλογα αποσπάσματα. Με τον τρόπο αυτό ο συγγραφέας δείχνει ότι κατέχει τη σχετική βιβλιογραφία και ότι βασίζεται σε αξιόπιστες πηγές. Μερικές φορές, όμως, γίνεται κατάχρηση της επίκλησης στην αυθεντία, για να καλύψει ο πομπός την έλλειψη επιχειρημάτων. Υπάρχει, μάλιστα, η περίπτωση να επικαλείται δημοφιλή πρόσωπα τα οποία είναι βέβαια αυθεντίες στον τομέα τους, αλλά δεν είναι ειδικοί στο θέμα που πραγματεύεται ο πομπός.

Παράδειγμα:

Η ελευθερία της σκέψεως είναι φορέας της Μεταρρυθμίσεως. Εξατμίζει τα πάθη, ωριμάζει τας συνειδήσεις, κατασκευάζει τα πνεύματα. Και τοιουτοτρόπως, οδηγεί ειρηνικός προς το Μέλλον. Ενώ η κατάλυσις, καθώς και ο περιορισμός της σκέψεως, ανοίγει την σκοτεινήν οδόν της βίας, της συνωμοσίας, της στάσεως.

Και δι' αυτό όσοι καταδιώκουν την ελευθερίαν της σκέψεως, προφασιζόμενοι ότι υπηρετούν την τάξιν και την ειρήνην, ή πλανώνται ή ψεύδονται. Επειδή είναι εχθροί και της τάξεως και της ειρήνης. “Δεν στερνούν μόνον”, όπως γράφει ο Λασσάλ, “την πηγήν αυτήν της τελειοποιήσεως, αλλά προσβάλλουν ακόμη και την δημοσίαν τάξιν, εξωθούν το Κράτος εις βιαίαν ανατροπήν και εις όλεθρον”.

Αγόρευση του Γ. Παπανδρέου στη Δίκη της Λαμίας, ό. π., σ. 153

Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

Ορισμένες φορές αυτός που επιχειρηματολογεί, αντί να ανασκευάσει τα επιχειρήματα του αντιπάλου του, κάνει μια προσωπική επίθεση εναντίον του, δηλαδή ασκεί κριτική στο χαρακτήρα του και στην ιδιωτική του ζωή.

Παράδειγμα:

Κυβέρνησις καταναλίσκουσα το πλείστον της δραστηριότητος της ουχί εις προαγωγήν των δημοσίων συμφερόντων, αλλ' εις την ικανοποίησιν, ως επί τα πολλά αθεμίτων αξιώσεων, δι' ων διενεργείται η συναλλαγή μεταξύ εκλογέως και βουλευτού αφ' ενός, μεταξύ βουλευτού και Κυβερνήσεως αφ' ετέρου, ήτις Κυβέρνησις διά τούτο, πλην του προέδρου αυτής, απετελείτο, ως επί τα πολλά, ουχί εκ των ικανωτάτων προς εξυπηρέτησιν του δημοσίου συμφέροντος, αλλ' εκ των επιτηδειοτάτων, όπως εξυπηρετήσωσι τας ανάγκας της συναλλαγής. Αντιπολίτευσις εις ουδέν συνήθως άλλο αποβλέπουσα ή την κάλυψιν της Αρχής, χάριν της οποίας εθυσιάζετο πολλάκις πάσα άλλη αρχή και κάθε άλλο συμφέρον του Κράτους. Νόμος αποβάς ιστός αράχνης, δυνάμενος μεν να συλλαμβάνη τους ασθενεστερούς, αλλά κατασχιζόμενος θρασέως από πάντα ισχυρόν. [...]

"Τα κείμενα του Ελευθερίου Βενιζέλου, 1909-1935", τ. Α', Αθήνα, 1981, σ. 174

Τρόποι πειθούς	Μέσα πειθούς
Επίκληση στη λογική	Επιχειρήματα – συλλογισμοί Τεκμήρια: στατιστικά στοιχεία, πορίσματα ερευνών, ιστορικά γεγονότα, παραδείγματα, αυθεντίες, γενικές αλήθειες κ.ά.
Επίκληση στο συναίσθημα	Περιγραφή, αφήγηση, χιούμορ, ειρωνεία, σημεία στίξης, εικόνες, σχήματα λόγου, μεταφορική χρήση της γλώσσας κ.ά.
Επίκληση στην αυθεντία	Αυτούσια μεταφορά των λόγων διάσημου προσώπου σε ευθύ ή πλάγιο λόγο
Επίκληση στο ήθος του πομπού	Θετικά γνωρίσματα του χαρακτήρα ή της προσωπικότητας του πομπού
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου	Αρνητικά γνωρίσματα του χαρακτήρα ή της προσωπικότητας του αντιπάλου

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιούνται στα παρακάτω αποσπάσματα:

1. Η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει αποτρεπτικές συνέπειες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Υποστηρίζεται ότι οι δολοφονίες αστυνομικών στις ΗΠΑ είναι ελάχιστες διότι είναι βέβαιο ότι ο δολοφόνος αστυνομικού στις ΗΠΑ, σίγουρα και σύντομα, θα βράζει στα καζάνια της κόλασης, είτε καταδικαστεί από δικαστήριο είτε όχι. Επίσης σε πρόσφατο άρθρο του [...] ο καθ. Α. Λοβέρδος αναφέρει ότι στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής, έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε 84, δηλ. αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές!

Θ.Π.Λιανός, *Περί της θανατικής ποινής*, εφημ. *Το Βήμα*, 30.11.97

2. Το οροπέδιο πάλλευκο. Το χιόνι είχε καλύψει τα πάντα. Από τις κορυφογραμμές μέχρι το μέσο του κάμπου το λευκό κυριαρχούσε. Λαμπύριζαν οι πρωινές ηλιαχτίδες, το φως εκτυφλωτικό, από την αντανάκλαση στον παγωμένο μανδύα της φύσης. Ήρεμο, ειρηνικό το τοπίο, χριστουγεννιάτικο όσο ποτέ, μετέδιδε τη γαλήνη του απέραντου.

Αντ. Καρακούσης, *Η ζωή είναι εκεί, εδώ απλώς χάνεται*, Έκφραση – Έκθεση για το
Ενιαίο Λύκειο, Θεματικοί κύκλοι, ΟΕΔΒ

3. Το ιδανικό της ανθρώπινης ελευθερίας συνοδεύει την πολιτική σκέψη της σύγχρονης εποχής, εκείνης που εγκαινιάζουν οι πρώτες δημοκρατικές επαναστάσεις, πρώτα στην Αγγλία και στην Αμερική κι αργότερα στη Γαλλία. Η κεντρική ιδέα που τις ενέπνευσε είχε ήδη σχηματιστεί από την εποχή του Διαφωτισμού: «κάθε άνθρωπος είναι ανεξάρτητος και ίσος σε ηθική αξία με οποιονδήποτε άλλον άνθρωπο και δεν πρέπει να υποστεί να δεχθεί πολιτικό εξαναγκασμό ή εξουσιαστική κηδεμονία».

Δ. Δημητράκος, *Ελευθερία και Δημοκρατία*, εφημ. *Το Βήμα*, 24.11.08

4. Ο πιο ασθενής κρίκος στη νυσταλέα αδιαφορία μας, τα παιδιά [...] Τριακόσια εκατομμύρια παιδιά δουλεύουν υπό άθλιες συνθήκες. [...] Αντί να παίζουν, να γελούν, να μαθαίνουν γράμματα, ιδρωκοπούν νυχθημερόν κλειδωμένα σε αχούρια, με ελάχιστο φαγητό, καμία περίθαλψη, αληθινοί σκλάβοι [...]. Κατά την περίοδο αιχμής στην Κίνα πάνω από τρία εκατ. παιδιά μέχρι 14 ετών ζουν κλειδωμένα σε 2.800 εργοστάσια, όπου δουλεύουν το λιγότερο 16 ώρες την ημέρα [...] Η ατμόσφαιρα είναι βαριά, γεμάτη ίνες, ρύπους από χημικά και συνθετικά υλικά (τα παιδάκια ανακατεύουν με γυμνά χέρια τα συστατικά και τις μπογιές των πλαστικών παιχνιδιών που έχουν ενοχοποιηθεί στη Δύση για καρκινογένεση). Πολύ συχνά εκδηλώνονται φωτιές στα εργοστάσια και μικρά παιδάκια καίγονται. [...] Πριν από λίγο καιρό ένα 13χρονο αγόρι τραυμάτισε σοβαρά το χέρι του σε μηχανήμα εργοστασίου παιχνιδιών. Το πήγαν στο νοσοκομείο. Μαζί και ο διευθυντής της μονάδας. «Μπορώ να σώσω το χέρι του παιδιού», είπε ο γιατρός. «Αν το κόψεις θα κοστίσει λιγότερο;» ρώτησε ο διευθυντής. «Ναι», απάντησε ο γιατρός. «Τότε, κόψ' το!».

Τασούλα Καραϊσκάκη, Πίσω από το λούστρο, εφημ. Καθημερινή, 16.12.05

5. Η σύγχρονη Ελλάδα, κύριε Πρόεδρε, όπως καλώς γνωρίζετε, είναι κράτος ειρηνικό, σεβόμενο απολύτως τις διεθνείς υποχρεώσεις του με άριστα λειτουργούν δημοκρατικό πολίτευμα, με ισχυρά και αναπτυσσόμενη οικονομία, μέλος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και πολλών άλλων διεθνών οργανισμών, σημαντικός παράγων σταθερότητας εις την περιοχή των Βαλκανίων. Δεν αγαπούμε τον πόλεμον, ούτε τον προβάλλομε ως μέσον επίλυσεως διαφορών, αποδεχόμεθα και στηρίζομε τις αποφάσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, σεβόμεθα και επικαλούμεθα το διεθνές δίκαιον και τις διεθνείς συνθήκες και διατηρούμε φιλικές σχέσεις με όλους τους γείτονές μας, μη έχοντας άλλα προβλήματα πέραν αυτών που προκαλούνται εις βάρος μας από την επιθετική πολιτική της Τουρκίας.

Απόσπασμα από την ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλου προς τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. Μπιλ Κλίντον στις 19 Νοεμβρίου 1999, εφημ.

Καθημερινή,

6. Η κυβέρνησή μου έχει ζητήσει την επιστροφή των μαρμάρων του Παρθενώνα. Μας το αρνήθηκαν. Ας σημειωθεί ότι δεν θα εγκαταλείψουμε ποτέ το αίτημα αυτό. Επιτρέψτε μου να απαντήσω τα μόνιμα επιχειρήματα ενάντια στην επιστροφή και να ασχοληθώ με αυτά ένα προς ένα. Τα μάρμαρα πάρθηκαν με νόμιμη διαδικασία. Ρωτώ αν η δωροδοκία και εξαχρείωση των αξιωματικών δεν αντιτίθενται στη “νόμιμη διαδικασία”. [...]Είναι νόμιμο να διαπραγματεύεται με τους Τούρκους για το πιο πολύτιμο από τα ελληνικά υπάρχοντα όταν η Ελλάδα βρίσκεται κάτω από τουρκικό ζυγό;

Η ιστορική ομιλία της Μελίνας Μερκούρη για τα Γλυπτά του Παρθενώνα -Μπροστά στον Μπόρις Τζόνσον, www.iefimerida.gr

7. «Στη διάρκεια της ζωής μου έχω αφιερώσει τον εαυτό μου στον αγώνα του αφρικανικού λαού. Έχω αγωνιστεί εναντίον της κυριαρχίας των λευκών και έχω αγωνιστεί ενάντια στην κυριαρχία των μαύρων. Έχω στην καρδιά μου το ιδανικό μιας δημοκρατικής και ελεύθερης κοινωνίας στην οποία όλοι οι άνθρωποι θα συμβιώνουν αρμονικά με ίσες ευκαιρίες. Είναι ένα ιδανικό που ελπίζω να ζήσω αρκετά ώστε να το δω να υλοποιείται. Αλλά, Θεέ μου, αν χρειαστεί, είναι ένα ιδανικό για το οποίο είμαι έτοιμος να πεθάνω».

Απόσπασμα από την απολογία του Νέλσον Μαντέλα στις 20 Απριλίου 1961 στη διάρκεια της δίκης του, www.thepresident.gr

8. Η αναγκαιότητα και η χρησιμότητα του γέλιου, κατά τη μάθηση, τεκμηριώνονται από τον Πλάτωνα και κατ' άλλο τρόπο. Υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία. Αυτά δεν είναι αυτοσκοπικός αλλά απλώς μέσον, προκειμένου να συντελεστεί η μάθηση ευκολότερα.

Κουμάκης Γεώργιος, «Διάλογος», Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΣΗΜΕΡΑ. Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία. Εκδ. Καρδαμίτσα, 1994 (Επαναληπτικές Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2013)

Με τον πολιτικό λόγο ο πομπός επιθυμεί να πείσει τον δέκτη να πάρει κάποιες αποφάσεις ή να προβεί σε κάποια ενέργεια. Ο δέκτης λοιπόν πρέπει να πεισθεί ότι η απόφασή του είναι σύμφωνη με τα δικά του προσωπικά συμφέροντα και με τα συμφέροντα του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου στο οποίο ανήκει.

Έτσι, ο πολιτικός λόγος χαρακτηρίζεται από:

- Λογική επιχειρηματολογία
- Έντονη συναισθηματική φόρτιση και από ρητορεία.

Παράδειγμα:

«Δεν θα το επιτρέψουμε. Ήρθε η στιγμή, τον χρόνο που δεν μας δίνουν οι αγορές, αυτόν τον χρόνο να μας τον δώσει η απόφαση που πήραμε όλοι μαζί οι ηγέτες των χωρών της Ευρώπης για να στηριχθεί η Ελλάδα. Είναι ανάγκη, ανάγκη εθνική και επιτακτική, να ζητήσουμε επισήμως από τους εταίρους μας την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης, που από κοινού δημιουργήσαμε στην Ε.Ε. Έχω ήδη δώσει εντολή στον υπουργό Οικονομικών να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες».

(Γ. Παπανδρέου, διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό από το Καστελόριζο)

Επειδή ο πολιτικός λόγος συνδέεται με την εξουσία, ορισμένες φορές στοχεύει στην παραπλάνηση ή στον εκφοβισμό του ακροατηρίου, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η άκριτη αποδοχή των σκοπών και των αποφάσεων του πομπού. Στις περιπτώσεις αυτές η αποδεικτική ισχύς των επιχειρημάτων αντικαθίσταται από αυταπόδεικτες έννοιες ή από λέξεις με τέτοια ηθική διάσταση («έθνος», «λαός», «εθνική σωτηρία» κτλ.) που εμποδίζουν το λογικό έλεγχο και παγιδεύουν το δέκτη.

Όταν ο πολιτικός λόγος παίρνει αυτή τη μορφή, με την παραποίηση των εννοιών και τη στρέβλωση των αξιών, γίνεται προπαγάνδα.

Παράδειγμα:

«Η χώρα διήρχετο μια κρίση αναζητούσα διέξοδον εξ ενός πολιτικού αδιεξόδου εις το οποίο είχε εισέλθει. [...] Η κατάσταση αυτή προστιθεμένη εις μίαν αναρχική αντίληψη, η οποία είχε επιβληθεί σχεδόν εις όλα τα άτομα της κοινωνίας είχε δημιουργήσει τον έσχατον κίνδυνο να αλωθεί η χώρα από τον κομμουνισμόν.[...] Προ αυτής της καταστάσεως ο Εθνικός στρατός αι ενποπλαι δυναμεις της χώρας, η μόνη ουδετέρα εις τον χώρο του πολιτικού κατασπαραγμού, έκρινε ότι όφειλε να παρέμβει για να αποτρέψει τον δρόμο προς τον κρημνόν».

(Γ. Παπαδόπουλος, το πρώτο του διάγγελμα στον ελληνικό λαό)

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να εντοπίσετε στοιχεία του πολιτικού λόγου στα παρακάτω αποσπάσματα:

1. «Εκατό χρόνια αργότερα, όμως, πρέπει ν' αντιμετωπίσουμε το τραγικό γεγονός ότι ο Νέγρος ακόμη δεν είναι ελεύθερος. Εκατό χρόνια αργότερα, η ζωή του Νέγρου είναι ακόμη θλιβερά τσακισμένη από τις χειροπέδες του διαχωρισμού και τις αλυσίδες των διακρίσεων. Εκατό χρόνια αργότερα, ο Νέγρος ζει σ' ένα μοναχικό νησί φτώχειας, στο μέσο ενός απέραντου ωκεανού υλικής ευημερίας. Εκατό χρόνια αργότερα, ο Νέγρος ακόμη μαραίνεται στις γωνίες της αμερικανικής κοινωνίας και βρίσκει τον εαυτό του εξόριστο στην ίδια του τη γη».

(απόσπασμα από την ιστορική ομιλία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, 28 Αυγούστου 1963)

2. «Ελληνίδες, Έλληνες, στο εκβιαστικό τελεσίγραφο για την αποδοχή από τη μεριά μας μιας αυστηρής και ταπεινωτικής λιτότητας δίχως τέλος και χωρίς προοπτική να ορθοποδήσουμε ποτέ κοινωνικά και οικονομικά, σας καλώ να αποφασίσετε κυρίαρχα και περήφανα, όπως η ιστορία των Ελλήνων προστάζει. Στον αυταρχισμό και στη σκληρή λιτότητα, να απαντήσουμε με δημοκρατία, με ψυχραιμία και αποφασιστικότητα. [...] Και δεσμεύομαι προσωπικά ότι θα σεβαστώ το αποτέλεσμα της δημοκρατικής σας επιλογής, όποιο και αν είναι αυτό. Και είμαι απολύτως βέβαιος ότι η επιλογή σας θα τιμά την ιστορία της πατρίδας μας και θα στείλει μήνυμα αξιοπρέπειας σε ολόκληρο τον κόσμο. [...] Σας καλώ όλους και όλες με εθνική ομοψυχία, ενότητα και ψυχραιμία να πάρουμε τις αποφάσεις που μας αξίζουν. Για εμάς, για τις επόμενες γενιές, για την ιστορία των Ελλήνων. Για την κυριαρχία και την αξιοπρέπεια του λαού μας».

(Διάγγελμα Αλ. Τσίπρα για το δημοψήφισμα, εφημ. Καθημερινή 27.06.2015)

Διαφήμιση είναι η δημιουργία πρωτότυπου μηνύματος, το οποίο αναφέρεται σε κάποιο υλικό ή πνευματικό παράγωγο/προϊόν, και η προβολή του (μηνύματος αυτού) από τα μέσα επικοινωνίας, με τελικό σκοπό την παρακίνηση του αποδέκτη να αγοράσει το διαφημιζόμενο προϊόν

Είδη διαφημιστικών μηνυμάτων:

- Μήνυμα που αναπτύσσεται με άμεσο τρόπο (χωρίς προλόγους και περιττές εξηγήσεις)
- Αφηγηματικό μήνυμα (χρησιμοποιείται η αφήγηση μιας ιστορίας για την επίδειξη του προϊόντος)
- Μήνυμα μονολόγου-διαλόγου (μονόλογος-διάλογος με τη μορφή μαρτυρίας κάποιου ειδικού ή ενός καταναλωτή)
- Μήνυμα που επεξηγεί την εικόνα
- Μήνυμα που στηρίζεται σε τεχνάσματα/ευρήματα (ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας με λογοπαίγνια, μεταφορές, παρομοιώσεις, σπάνιες και εξεζητημένες λέξεις/φράσεις, χρήση του χιούμορ, της υπερβολής, της έκπληξης κτλ.)
- Μήνυμα που προσφέρει επιχειρήματα

Η διαφημιστική πειθώ συχνά χρησιμοποιεί τα παρακάτω μέσα/τεχνικές:

- συνειρμό ιδεών
- αναλυτική περιγραφή και επίδειξη των ιδιοτήτων του προϊόντος
- επίκληση στη λογική (επιχειρήματα υπέρ του προϊόντος, σοφιστικά τεχνάσματα)
- επίκληση στην αυθεντία (σ' έναν ειδικό, σ' έναν επιστήμονα, σε ένα δημοφιλές πρόσωπο κτλ.)
- επίκληση στο συναίσθημα (φόβο, ενοχή, ευθύνη, ευχαρίστηση κτλ.)
- λανθάνοντα αξιολογικό χαρακτηρισμό (λανθάνουσα αξιολόγηση που λειτουργεί δεσμευτικά για το δέκτη, π.χ. «Οι έξυπνοι οδηγούν Ρενό»)

Ορισμένες φορές η διαφήμιση γίνεται, παραπλανητική, καθώς χρησιμοποιεί αθέμιτα μέσα για να επηρεάσει τον καταναλωτή. Σε αυτή την περίπτωση ελέγχουμε αν υπάρχει λεκτικός πληθωρισμός (πλεονασμός και επιτήδευση στη χρήση των λεκτικών στοιχείων με αποτέλεσμα την ακυρολεξία και την ασάφεια) στη διαφημιστική γλώσσα. Ελέγχουμε π.χ. αν υπάρχει πλεονασμός επιθέτων/επιρρημάτων, ειδικά παραθετικών, αν χρησιμοποιούνται "λεκτικά τέρατα" από διάθεση υπερβολής, αν παρατίθενται λέξεις/φράσεις ασαφείς, απλώς για εντυπωσιασμό.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να εντοπίσετε τα μέσα/ τις τεχνικές πειθούς που χρησιμοποιούνται στα παρακάτω διαφημιστικά μηνύματα.

1. Τον αμυγδάλου... Όποιο κομμάτι της ζωής μου και να δω, πάντοτε ήσουν ό,τι είχα πιο γλυκό!
2. Το παιδί θέλει στοργή. Στοργή και Προδέρμ.
3. Μπίρα ή... Kaiser;
4. Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί: Το κάπνισμα προκαλεί γήρανση του δέρματος.
5. 9 στους 10 οδοντιάτρους συνιστούν SENSODYNE για τα ευαίσθητα δόντια.
6. ΟΥΖΟ 12 για μερακλήδες!
7. Τα έξυπνα παιδιά βγαίνουν από το ΠΛΑΙΣΙΟ
8. Live your myth in Greece!

Ο επιστημονικός λόγος είναι λόγος περιγραφικός, ερμηνευτικός, αποδεικτικός. Αυτό σημαίνει ότι τον χρησιμοποιεί ο επιστήμονας στην προσπάθειά του να περιγράψει, να ερμηνεύσει, να πείσει. Από την άποψη αυτή ο επιστημονικός λόγος οφείλει να είναι απρόσωπος και αντικειμενικός. Άλλωστε στην επιστήμη τη γλώσσα τη χρησιμοποιούμε με τρόπο που αφορά το λογικό μας και όχι με τρόπο που αφορά τις συγκινήσεις μας.

Χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου είναι:

- **Η προσεκτική τεκμηρίωση μιας άποψης με έγκυρα επιστημονικά δεδομένα, η κριτική στάση απέναντι στη σχετική βιβλιογραφία και η επιδίωξη της αντικειμενικότητας.** Ο συγγραφέας, προσπαθεί να τεκμηριώσει την κάθε άποψή του παραπέμποντας σε σχετικές έρευνες. Από την άλλη πλευρά, αντιμετωπίζει κριτικά τις έρευνες αυτές και εκφράζει τις επιφυλάξεις του, όταν κρίνει ότι ένα θέμα δεν έχει εξεταστεί πλήρως και απαιτείται περαιτέρω έρευνα.
- **Η σαφήνεια και η ακρίβεια στη διατύπωση είναι ζητούμενα στον επιστημονικό λόγο.** Ο συγγραφέας διασαφηνίζει τους όρους που χρησιμοποιεί ή επεξηγεί μια σκέψη του. Χρησιμοποιεί, επίσης, πολύ προσεκτικά λέξεις ή εκφράσεις με τις οποίες δηλώνει με ακρίβεια "τη στάση" του απέναντι στο θέμα που θίγει (π.χ. "ασφαλώς", "να αντιμετωπιστούν περισσότερο ως διερευνητικά" κτλ.).
- **Η αυστηρή λογική οργάνωση χαρακτηρίζει γενικά ένα επιστημονικό κείμενο.** Είναι ευδιάκριτα τα βασικά μέρη του κειμένου (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και το κείμενο μπορεί σχετικά εύκολα να διακριθεί σε νοηματικές ενότητες.
- Σε ένα επιστημονικό κείμενο συναντούμε συχνά ένα **ειδικό λεξιλόγιο**, δηλαδή τους ειδικούς όρους που χρησιμοποιούνται σε μια συγκεκριμένη επιστήμη.

Παράδειγμα επιστημονικού κειμένου:

Η συζήτηση γύρω από τη σκοπιμότητα αλλά και την ορθότητα –ακόμα και τη συνταγματικότητα– της ποινής του θανάτου είναι πάντα ζωνρή και επίκαιρη. Ως βασικά επιχειρήματα για την κατάργηση της ποινής του θανάτου προβάλλονται: η αντίθεση της ποινής αυτής προς το κοινό αίσθημα, η βαναυσότητά της που έγκειται ιδιαίτερα στη γνώση του επικείμενου θανάτου και στην ψυχική τυραννία του μελλοθανάτου, η ανικανότητά της να αποτρέψει από τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων τους αποφασισμένους να τα τελέσουν, η ανελαστικότητα της ποινής αυτής τόσο κατά τη νομοθετική οριοθέτηση όσο και κατά τη δικαστική επιμέτρησή της, το ανεπανόρθωτο σε περίπτωση δικαστικής πλάνης, το ανεπίτρεπτο της αφαιρέσεως ανθρώπινης ζωής από την κρατική εξουσία, με τον ισχυρισμό ότι το έννομο αγαθό της ζωής είναι υπέρτερο από το έννομο αγαθό του κράτους. Υποστηρίζεται ακόμη ότι σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα (άρθρο 2 § 1 Συντ. 1975), η θανατική ποινή είναι "αντισυνταγματική", γιατί προσκρούει στην αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης προσωπικότητας που κατοχυρώνεται με συνταγματική διάταξη υπέρτερης ισχύος (2 § 1 Συντ. 1975) απέναντι στην επίσης συνταγματική διάταξη που προβλέπει τη θανατική ποινή (7 § 3 Συντ. 1975).

Τα επιχειρήματα αυτά είναι πολύ σοβαρά, αλλά όχι ακαταμάχητα. Η αντίθεση της θανατικής ποινής στο κοινό αίσθημα είναι αμφίβολη ή πάντως αναπόδεικτη. Υπάρχουν ίσα-ίσα περιπτώσεις που το "κοινό αίσθημα" απαιτεί την επιβολή θανατικής ποινής, όπως αποδείχτηκε πρόσφατα στην Γαλλία με την απαγωγή και τη δολοφονία ενός μικρού παιδιού. Η ψυχική τυραννία του μελλοθανάτου είναι ίσως το πιο σοβαρό επιχείρημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής. Πραγματικά· ο καταδικασμένος σε θάνατο έχει το μοναδικό "προνόμιο" να γνωρίζει τη βεβαιότητα του επικείμενου θανάτου του, πράγμα που τον τοποθετεί έξω από τα όρια της ανθρώπινης υπάρξεως. Η υπαρξιακή-οριακή κατάσταση του μελλοθανάτου δεν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα, αφού δεν έχει καμιά σχέση με την απαγορευμένη σ' αυτό προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ούτε όμως και αποτελεί μοναδική περίπτωση του θανατοποινίτη. Σε παρόμοια κατάσταση βρίσκονται άνθρωποι που ξεκινούν για μία "αποστολή θανάτου", καθώς και ανίατα άρρωστοι που γνωρίζουν τον βέβαιο επικείμενο θάνατό τους. Η απίθανη παρέκκλιση από την πρόβλεψη δεν λείπει σαν αφηρημένη δυνατότητα σε καμία από τις παρόμοιες περιπτώσεις πορείας προς το θάνατο. Η ανικανότητα της θανατικής ποινής να αποτρέψει από την τέλεση σοβαρών εγκλημάτων τους αποφασισμένους να τα τελέσουν, που επικαλούνται ως άλλο επιχείρημα οι οπαδοί της καταργήσεως της ποινής του θανάτου, δεν έχει αποδειχτεί στην πράξη. Οι περιπτώσεις των εγκληματιών που με θολωμένο μυαλό προχωρούν στην τέλεση του εγκλήματος, αψηφώντας την απειλή του θανάτου, δεν υπάγονται έτσι κι αλλιώς στις περιπτώσεις επιβολής θανατικής ποινής (πρβλ. Άρθρο 299 § 2 Π.Κ. άρθρο 36 Π.Κ.). Αντίθετα, για τους επαγγελματίες εγκληματίες η απειλή θανατικής ποινής έχει αναμφίβολα ανασταλτικό αποτέλεσμα. Έτσι εξηγείται, γιατί οι απαγωγείς, όταν βρεθούν σε αδιέξοδο, προτιμούν τις περισσότερες φορές να παραδοθούν παρά να σκοτώσουν τα θύματά τους. Το επιχείρημα της ανελαστικότητας της ποινής είναι σωστό. Το ίδιο όμως ισχύει και για την ισόβια

κάθειρξη που προτείνεται σε αντικατάσταση της. Η κατάργηση και της ισόβιας καθείρξεως δεν είναι σοβαρά υποστηρίξιμη στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα. Το ανεπανόρθωτο της θανατικής ποινής είναι εντυπωσιακό αλλά παραπλανητικό επιχείρημα. Κάθε ποινή όταν εκτελεστεί είναι ανεπανόρθωτη εκτός, από τη χρηματική ποινή. Τα χρόνια που έμεινε κανείς στη φυλακή δεν γυρίζουν πίσω, ούτε οι ευκαιρίες που έχασε στη ζωή του ξαναπαρουσιάζονται. Το ανεπανόρθωτο είναι ζήτημα ποσοτικού μεγέθους στην περίπτωση της θανατικής ποινής. Εκείνο που πρέπει να προσέξουμε είναι να αποφεύγεται η έκδοση πλανημένων δικαστικών αποφάσεων ή – στο μέτρο που αυτό δεν είναι εφικτό– να αποφεύγεται η επιβολή της θανατικής ποινής σε περίπτωση υπάρξεως και της παραμικρής υπόνοιας για ενδεχόμενο εκδόσεως πλανημένης αποφάσεως.

Το επιχείρημα ότι δεν επιτρέπεται η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής από την κρατική εξουσία είναι μεταφυσικό και όχι θετικό. Το "επιτρέπεται" ή είναι νομικής ή είναι ηθικής-μεταφυσικής προελεύσεως. Το πρώτο δεν μπορεί να συμβαίνει, γιατί η νομική απαγόρευση πηγάζει από την ίδια την κρατική εξουσία. Κάτι λοιπόν που αυτή επιτρέπει στον εαυτό της δεν μπορούμε να πούμε πως απαγορεύεται νομικά. Το δεύτερο, και αν υποθεθεί αληθινό στο περιεχόμενό του, δεν μπορεί να ενδιαφέρει το δίκαιο. Η υπεροχή του εννόμου αγαθού της ανθρώπινης ζωής είναι εξάλλου σχετική και όχι απόλυτη. Αφού έγινε λόγος για έννομο αγαθό, προϋποτίθεται αναγνώριση του από μία έννομη τάξη. Έννομη όμως τάξη έξω από την κρατική εξουσία δεν νοείται. Αφού λοιπόν η αναγωγή του αγαθού "ανθρώπινη ζωή" σε έννομο οφείλεται στην κρατική εξουσία, είναι νομικά παράλογο να προτάσσεται το πρώτο απέναντι στη δεύτερη. Βέβαια, χωρίς ανθρώπινη ζωή η κρατική εξουσία είναι ένα τίποτα. Εξίσου όμως και η νομική προστασία της ανθρώπινης ζωής είναι ανύπαρκτη χωρίς κρατική εξουσία. Από μεταφυσική άποψη βέβαια δεν υπάρχει αμφιβολία για την υπεροχή της ανθρώπινης ζωής. Από θετική-κοινωνική όμως άποψη και μάλιστα από νομική άποψη το θέμα δεν είναι τι έχει μεγαλύτερη (οντολογική) αξία, αλλά τι προηγείται στην προστασία. Και στην προστασία προηγείται όχι αυτό που έχει μεγαλύτερη αξία, αλλά αυτό που παρέχει την προστασία. Η αυτοπροστασία θετικά (στην κοινωνική πραγματικότητα) προηγείται της ετεροπροστασίας.

Όταν λοιπόν η κρατική εξουσία παρέχει στην ανθρώπινη ζωή τη νομική προστασία, ρεαλιστικά επιφυλάσσει στον εαυτό της την προηγούμενη αυτοπροστασία της. Τέλος, το επιχείρημα για την αντισυνταγματικότητα της θανατικής ποινής δεν στέκεται, ούτε τυπικά ούτε ουσιαστικά. Τυπικά, γιατί αντισυνταγματικοί κανόνες του Συντάγματος δεν υπάρχουν, όπως είδαμε. Ουσιαστικά, γιατί η θανατική ποινή δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια περισσότερο από όσο την προσβάλλει οποιαδήποτε άλλη ποινή και μάλιστα η ισόβια στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, του οντολογικού αυτού στοιχείου της ανθρώπινης υπάρξεως. Όσοι λοιπόν αγωνιούν ειλικρινά για την "ανθρώπινη αξιοπρέπεια", πρέπει να έχουν το θάρρος να φωνάζουν: "Καταργήστε τις ποινές"! Αρκεί όμως αυτή η ρομαντική κραυγή για το μετασχηματισμό της κοινωνίας; Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν κρίνεται στις ποινές. Εξαρτάται από την

όλη κοινωνική δομή και προς αυτήν πρέπει να στρέψουν την αγωνιστική τους προσπάθεια όσοι αγωνιούν για τη διατήρησή της.

(Ι. Μανωλεδάκη, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου,
τ. Β' 1978, σελ. 207-209)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Στο παραπάνω κείμενο να εντοπίσετε χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου.

2. Να εντοπίσετε χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου στα παρακάτω αποσπάσματα:

«Γιατί οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης; Οι εξηγήσεις της βιβλιογραφίας συνδυάζουν τρεις παράγοντες. Κοινωνιολογικά κάθε ηλικία έχει ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά που συναρτώνται με τυπικές συνθήκες επικοινωνίας. Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση γλωσσικής συμμόρφωσης με την παρέα. Ακόμη, οι συμβάσεις γλωσσικής ευγένειας και απόστασης που απαιτούνται στην ενήλικη ζωή δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. Έτσι εξηγείται το ότι η συχνότητα μη πρότυπης γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή. Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρριψη κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς και ο πειραματισμός με εναλλακτικά μοντέλα, τάσεις που γενικότερα χαρακτηρίζουν την εφηβεία, εκφράζονται και γλωσσικά. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους, οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια».

«Μελέτες σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι οι νέοι χρησιμοποιούν στη διαλογική τους επικοινωνία το σύνολο των γλωσσικών πηγών της κοινότητας όπου ζουν. Εδώ συγκαταλέγονται καταρχήν οι γλώσσες και οι γλωσσικές ποικιλίες του κοινωνικού περίγυρου, όπως η τοπική διάλεκτος (έστω και αν οι νέοι δεν τη μιλούν συστηματικά) ή η γλώσσα μιας εθνικής μειονότητας. Ακόμη, στοιχεία από τα μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, π.χ. σλόγκαν από διαφημίσεις, ατάκες από ταινίες και τραγούδια κ.ά. Στοιχεία από τις παραπάνω πηγές συνταιριάζονται δημιουργικά στον νεανικό διάλογο, συγκροτώντας ένα "μωσαϊκό" που μεταβάλλεται ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες της στιγμής».

(Γιάννης Ανδριτσόπουλος, «Η γλώσσα των νέων», Πύλη για την ελληνική γλώσσα)

2Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ – ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Τα επιχειρήματα μιας παραγράφου ή ενός κειμένου οργανώνονται συνήθως με **παραγωγική** ή με **επαγωγική μέθοδο**.

Στην **παραγωγική** μέθοδο ο συγγραφέας αρχίζει από το γενικό (το κύριο σημείο) και προχωρεί προς το ειδικό (στα επιμέρους αποδεικτικά στοιχεία)

Προκείμενες:

Όλοι οι πλανήτες είναι ετερόφωτα σώματα.

Η Γη είναι πλανήτης.

Συμπέρασμα:

Άρα: Η Γη είναι ετερόφωτο σώμα.

Αντίθετα στην **επαγωγική** μέθοδο ο συγγραφέας προχωρεί από το ειδικό (τα επιμέρους) στο γενικό συμπέρασμα (θέση/κρίση)

Προκείμενες:

Η μηλιά, η αχλαδιά, η ροδιά είναι δέντρα.

Η μηλιά, η αχλαδιά, η ροδιά είναι ζωντανοί οργανισμοί.

Συμπέρασμα:

Άρα: Τα δέντρα είναι ζωντανοί οργανισμοί.

Αν η διαίρεση γίνει με βάση το είδος των προτάσεων που αποτελούν τις προκείμενες, διακρίνουμε τους συλλογισμούς σε:

- **κατηγορικούς**, όταν οι προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις
(κατηγορικοί συλλογισμοί είναι όλα τα προηγούμενα παραδείγματα)
- **υποθετικούς**, όταν η μία προκείμενη ή και οι δύο είναι υποθετικές προτάσεις·
π.χ.: Αν βρέξει, δεν θα πάμε εκδρομή.

Άρχισε να βρέχει.

Άρα: Δεν θα πάμε εκδρομή.

- **διαζευκτικούς**, όταν μία έστω προκείμενη είναι διαζευκτική πρόταση·

π.χ.: Ή θα πάμε στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.

Αποφασίσαμε να πάμε στο θέατρο.

Άρα: Δεν θα πάμε στον κινηματογράφο.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να εντοπίσετε το είδος του συλλογισμού (παραγωγικός – επαγωγικός) στα παρακάτω επιχειρήματα:

1. Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί.
Ο πρόεδρος των ΗΠΑ είναι άνθρωπος.
Άρα, ο πρόεδρος των ΗΠΑ είναι θνητός.
2. Στο τελευταίο μου ταξίδι στη Γαλλία, ένας Γάλλος που φέρθηκε με αγένεια.
Άρα, οι Γάλλοι είναι αγενείς.
3. Πολλοί υπεύθυνοι του Άουσβιτς ήταν αναγνώστες του Γκαίτε και του Μπραμς.
Δεν πιστεύω ότι η διάδοση της λογοτεχνικής παιδείας και της μουσικής καλλιέργειας συντελεί απαραίτητα στην πρόοδο του καλού.
4. Όπου δεν υπάρχει ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του.
Σε παλαιότερες εποχές δεν υπήρχε ανταγωνισμός.
Άρα, σε παλαιότερες εποχές ο άνθρωπος δεν πλούτιζε τα εφόδιά του.
5. Όλοι οι άνθρωποι έχουν πέντε δάχτυλα στο χέρι.
Ο Βασίλης είναι άνθρωπος.
Άρα, ο Βασίλης έχει πέντε δάχτυλα στο χέρι.

Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι ανάπτυξης είναι:

Ορισμός: Ορισμός είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας.

π.χ. «*Βάρος ενός σώματος λέγεται η δύναμη που ασκεί η γη στο σώμα αυτό. Το βάρος έχει διεύθυνση κατακόρυφη και φορά προς το κέντρο της γης.*

Παρατηρούμε ότι στην αρχή του προηγούμενου ορισμού η οριστέα έννοια (βάρος) εντάσσεται σε μια ευρύτερη έννοια (δύναμη) που αποτελεί το γένος της.

Τα είδη των ορισμών

Οι ορισμοί μπορούν να ταξινομηθούν με διάφορους τρόπους, π.χ. ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια. Από αυτή την άποψη διακρίνουμε τους ορισμούς σε **αναλυτικούς** και **συνθετικούς**.

- **Αναλυτικός** λέγεται ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή.
- **Συνθετικός** ή γενετικός λέγεται ο ορισμός, όταν περιγράφεται η διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.

Οι ορισμοί μπορούν ακόμη να ταξινομηθούν, με κριτήριο την έκταση τους, σε **σύντομους** και **εκτεταμένους**.

- Οι σύντομοι, όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων, εκτείνονται σε μερικούς στίχους.
- Οι εκτεταμένοι μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους. Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως γίνεται συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κτλ.

Πολλές φορές, για να αναλυθεί σε βάθος μια έννοια, δίνεται στην αρχή ένας πρωτοβάθμιος ορισμός και έπειτα αναπτύσσονται αναλυτικά οι όροι που τον αποτελούν

Διαίρεση: με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (διαιρετική βάση).

Η διαίρεση μιας έννοιας μπορεί να εκτείνεται σε λίγες γραμμές, οπότε απλώς αναφέρονται τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας. Ωστόσο, συχνά η διαίρεση καλύπτει μία ή περισσότερες παραγράφους ή ένα εκτεταμένο κείμενο, οπότε στην αρχή δίνεται μια πρωτοβάθμια διαίρεση και στη συνέχεια αναπτύσσονται πιο αναλυτικά τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας.

π.χ. *Τον πολιτισμό τον διαιρούμε συνήθως σε τεχνικό και πνευματικό. Ο τεχνικός πολιτισμός περιλαμβάνει... Στην έννοια του πνευματικού πολιτισμού μπορούμε να περιλάβουμε... (συνεχίστε)*

Αναλογία: Μερικές φορές στην περιγραφή, για να γίνουν πιο κατανοητά ορισμένα

στοιχεία του περιγραφόμενου αντικειμένου, δίνονται κάποια ανάλογα παραδείγματα από άλλους χώρους που είναι πιο οικείοι στον αναγνώστη / δέκτη. Με αυτό τον τρόπο προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα ανάμεσα σε δύο αντικείμενα, που φαινομενικά είναι εντελώς διαφορετικά.

Στη μέθοδο αυτή, που είναι γνωστή με τον όρο αναλογία, υπάρχουν δύο μέρη / σκέλη· το ένα μέρος αναφέρεται στο περιγραφόμενο αντικείμενο, ενώ το άλλο σε ένα αντικείμενο που παρουσιάζει αναλογίες / ομοιότητες προς αυτό.

Η αναλογία – που αποτελεί μια μορφή αναπτυγμένης παρομοίωσης – άλλοτε είναι φανερή και άλλοτε εύρημα / έμπνευση του συγγραφέα για να διατυπώσει με μεγαλύτερη ενάργεια τη σκέψη του.

π.χ. Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια όπως και μία μηχανή. Το αυτοκίνητο λ.χ. ή η θεριζοαλωνιστική μηχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους (κίνηση κτλ.) ενέργεια καίγοντας βενζίνη. Το ηλεκτρικό ψυγείο ή ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μηχανές, χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια, ηλεκτρικό ρεύμα. Κι ο οργανισμός βρίσκει την αναγκαία για τις λειτουργίες τους ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μηχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας λέγεται κ α τ α β ο λ ι σ μ ό ς. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μηχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση χημικών ενώσεων ...

Κ. Κριμπά, Ι. Καλοπίση, *Μαθήματα Γενικής Βιολογίας*, Β' Λυκείου, σ. 8

Παραδείγματα: Τη θεματική περίοδο μπορούμε να τη διασαφηνίσουμε, να την υποστηρίξουμε, να την αναπτύξουμε παρουσιάζοντας τα κατάλληλα παραδείγματα. Τα παραδείγματά μας μπορούμε να τα αντλήσουμε από την καθημερινή ζωή, από την εμπειρία μας, από την ιστορία ή ακόμη και να τα επινοήσουμε. Αυτό που έχει σημασία πάντως είναι να παρουσιάσουμε ένα παράδειγμα που εξυπηρετεί τον σκοπό μας, δηλαδή μας βοηθάει να εκθέσουμε με σαφήνεια και πληρότητα την άποψή μας.

π.χ. Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους «Τάμς της Ν. Υόρκης» δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

(Χ. Πασαλάρης, *Μια ζωή τίτλοι*)

Αιτιολόγηση: Πολλές φορές ένα κείμενο προσπαθεί να πείσει χρησιμοποιώντας στην απόδειξη την αιτιολόγηση. Αυτό σημαίνει ότι προβάλλει μια θέση και ύστερα ζητά τα

υποστηρίγματα της, την αιτιολογεί, λέει δηλαδή γιατί αυτή η θέση είναι σωστή. Η θέση προηγείται από τις αποδείξεις, θα μπορούσε όμως και να ακολουθεί ή να είναι χωνεμένη μέσα στο υποστηρικτικό υλικό.

Η υποστήριξη πάλι της θέσης μέσα σε μια παράγραφο ή σε ευρύτερο κείμενο μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους αιτιολόγησης και πειθούς, όπως είναι π.χ. οι συλλογισμοί, οι στατιστικές ενδείξεις, οι μαρτυρίες των ειδικών κτλ.· αυτοί πάλι οι τρόποι εκφράζονται με αιτιολογικές προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους γιατί, διότι, επειδή, αφού, που, καθώς κτλ.

Αν και αυτό δεν είναι απόλυτο, αφού η αιτιολόγηση μπορεί να γίνει και με άλλα εκφραστικά μέσα· έτσι συμβαίνει π.χ. στους υποθετικούς λόγους, όταν με την υπόθεση εκφράζεται παραστατικότερα το αίτιο εκείνου που περιέχεται στην απόδοση:

- Εγώ δε φταίω, αν (= επειδή) εσύ δεν καταλαβαίνεις.
- Ήταν φίλος μου. Σου φαίνεται λοιπόν περίεργο, αν ενδιαφέρομαι για το παιδί του;

π.χ. Η αγάπη του πλούτου, που η αχόρταγη αναζήτησή του μας έχει γίνει μόνιμη αρρώστια, και η φιληδονία καταδουλώνουν, ή, καλύτερα, καταποντίζουν αυτόνδρη τη ζωή μας· τι δεν υπάρχει αρρώστια που να ταπεινώνει τον άνθρωπο περισσότερο από τη φιλαργυρία, ούτε να τον εξευτελίζει περισσότερο από τη φιληδονία. Γιατί δεν μπορεί βέβαια ο νους μου να εξήγησε πώς είναι δυνατόν, όταν έχουμε εκτιμήσει τόσο πολύ τον υπερβολικό πλούτο ή για να μιλήσουμε αληθινότερα τον έχουμε θεοποιήσει, να μη δεχτούμε τα σύμφυτα μ' αυτόν κακά που μπαίνουν στην ψυχή μας. [...] Με τον άμετρο πλούτο σφιχτοδεμένη και με το ίδιο [...] βήμα περπατώντας έρχεται η πολυτέλεια, κι όταν εκείνος ανοίγει τις πύλες των πόλεων και των σπιτιών, μπαίνει κι αυτή μαζί του και συγκατοικούνε. Με τον καιρό, το ζευγάρι τούτο στήνει τη φωλιά του στη ζωή των ανθρώπων κ' έρχεται ταχιά στην ώρα να γεννήση· και γεννούν τότε την πλεονεξία και την αλαζονεία και την τρυφή, όχι νόθα γεννήματά τους, μα πολύ πολύ γνήσια. Κι αν αφήση κανείς και τούτα του πλούτου τα βλαστήρια νάρθουνε σ' ώριμην ηλικία, ταχιά κι αυτά γεννούν αδυσώπητους στις ψυχές τυράννους, την αυθάδεια, την παρανομία και την αναισχυντία...

Ανώνυμου, *Περί ύψους*, μετ. Π. Λεκατσά, εκδ. Ι. Ν. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα. 1956, σ. 141

Αίτια και αποτελέσματα: Αν σε μια θεματική πρόταση διατυπώνεται η αιτία ή οι αιτίες που οδηγούν σε ένα αποτέλεσμα ή σε αποτελέσματα, τότε η ανάπτυξη πρέπει να γίνει με τη μέθοδο των αιτίων και αποτελεσμάτων.

π.χ. Η κατάργηση της σύγχρονης δουλείας οφείλεται στις ίδιες αιτίες που προκάλεσαν και την κατάργηση της αρχαίας δουλείας. Η πρώτη αιτία ήταν... Η δεύτερη ήταν πως οι ίδιοι οι δούλοι...

Σύγκριση – αντίθεση: Η παράγραφος που οργανώνεται με σύγκριση/αντίθεση παίρνει συνήθως την εξής μορφή: στη θεματική περίοδο αναγνωρίζεται η ομοιότητα

ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη· στις λεπτομέρειες/σχόλια η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση/αντίθεση που γίνεται με δυο κυρίως τρόπους: ή παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους ή καταγράφονται σημείο προς σημείο οι ομοιότητες και οι διαφορές των συγκρινόμενων/αντιτιθέμενων μελών. Η περίοδος-κατακλείδα περιλαμβάνει το συμπέρασμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση.

π.χ. Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους “ανθρώπους του ναι” και τους “ανθρώπους του όχι”. Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μian απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ’ ένα αίτημα ή σ’ ένα αντιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν και ζυγίσουν πιο ψύχραιμα τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση. Το “ναι” έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: “ω, βέβαια γίνεται”, “μάλιστα, δεν αποκλείεται”, “δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω”, “θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω”, “συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της” κ.ο.κ. Αντίθετα, οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το “όχι”, η άρνηση είναι κατά κανόνα η πρώτη αντίδρασή τους, ακόμα και όταν έπειτα από ψυχραιμότερη κρίση ή επιγενέστερη συμπάθεια φανούν υποχωρητικοί. Αυτοί ξεκινούν αρνητικά: “αδύνατον, δε γίνεται”, “αποκλείεται, μην το συζητείτε”, “έχω την εντελώς αντίθετη γνώμη”, “μη ματαιοπονείτε, χαμένος ο κόπος”, “δεν είναι πολλές οι αλήθειες, αλλά μία” κ.ο.κ. Νομίζει κανείς ότι, στην κάθε περίπτωση, έχει να κάμει με ένα εντελώς διαφορετικό ψυχικό κλίμα. Εκεί αιθρία, ανοιχτός ορίζοντας, κάτι το μαλακό και το λείο. Εδώ συννεφιά, κλεισούρα, κάτι το σκληρό και το τραχύ.

(Ε. Παπανούτσου, *Η κρίση του πολιτισμού μας, Μαλακοί και σκληροί χαρακτήρες*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1979, σ. 231)

Συνδυασμός μεθόδων: Στην πράξη βέβαια σπάνια συναντούμε μονάχα έναν τρόπο ανάπτυξης. Συνήθως χρησιμοποιούμε συνδυασμό από δύο ή και περισσότερους τρόπους. Όταν π.χ. χρησιμοποιούμε τη μέθοδο του ορισμού, μπορεί να χρειαστεί συγχρόνως να δικαιολογήσουμε μια κρίση μας, να διευκρινίσουμε μια έννοια με ένα παράδειγμα κτλ. Δες π.χ. ποιοι τρόποι χρησιμοποιούνται στο παρακάτω απόσπασμα:

π.χ. Η γνώση ήτανε, και είναι πάντα, για το κάθε λογής κατεστημένο ένα δίλημμα, κάτι που γεννάει αντιδράσεις αντιφατικές και διφορούμενες. Από τη μια μεριά, το ξάπλωμα των γνώσεων και γενικότερα η πνευματική ανάπτυξη των ανθρώπων φαίνεται αναγκαία για την οικονομική διαδικασία, τόσο στη φάση της παραγωγής όσο και στη φάση της κατανάλωσης. Ο καλός τεχνίτης, ο καλός επαγγελματίας, ο καλός διευθυντής, ο καλός εφευρέτης χρειάζονται μόρφωση, κι ο μορφωμένος άνθρωπος έχει πρόσθετες ανάγκες να ικανοποιήσει. Από την άλλη όμως μεριά, ο μορφωμένος άνθρωπος δε γίνεται μόνο καλό στέλεχος στην παραγωγή και καλός πελάτης στην κατανάλωση· αλλά

μέσα του ζυπνούν ερωτηματικά και προβληματισμοί, αναζητήσεις και αμφιβολίες για την οικονομική διαδικασία και για την ίδια τη δομή της κοινωνίας, που μπορούν να υποσκάψουν τα θεμέλια του κατεστημένου και να αποβούν μοιραία για την ύπαρξή του.

Γιώργος Α. Κουμάντος, "Οι κονσέρβες της σοφίας" (από τον Τύπο)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Να εντοπίσεις δύο τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου και τον σκοπό που εξυπηρετεί ο καθένας ξεχωριστά. (ΘΕΜΑ 28114, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Ο Πλάτωνας είχε ήδη ορίσει από την αρχαιότητα το κωμικό ως το αυτάρεσκο αίσθημα ανωτερότητας, το οποίο νιώθουμε αποκλειστικά εμείς οι άνθρωποι. Με λίγα λόγια, έλεγε ότι μας διασκεδάζουν οι ατυχίες των συνανθρώπων μας. Τυπικά παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την άποψη του Πλάτωνα είναι τα γέλια που μας προκαλούν τα πεσίματα, τα γλιστρήματα ή τα άλλα αστεία ατυχήματα που συμβαίνουν σε άλλους. Σχεδόν πάντα γελάμε μ' αυτές τις κωμικοτραγικές καταστάσεις, επειδή θεωρούμε τον εαυτό μας πιο έξυπνο από τον εκάστοτε άτυχο συνάνθρωπό μας. Οι ειδικοί μάλιστα διευκρινίζουν ότι θεωρούμε πολύ πιο κωμικό ένα περιστατικό, όταν έχει θύματα υψηλά ιστάμενα ή δημόσια πρόσωπα και τις Αρχές. Επιπλέον, όσο περισσότερο απροσδόκητη είναι μια τέτοια κατάσταση τόσο περισσότερο γέλιο μάς προκαλεί. Έτσι εξηγείται γιατί μας διασκεδάζουν περισσότερο τα αυθόρμητα και απρόβλεπτα κωμικά επεισόδια παρά οι προσχεδιασμένες κωμικές καταστάσεις. [...]

2. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Πολλοί Έλληνες φοβούνται ... είναι απόλυτα φυσιολογικό») ο συνεντευξιαζόμενος οργανώνει τον λόγο του με διαίρεση και αιτιολόγηση. Ποια είναι τα δύο μέλη της διαίρεσης; Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, με τον συνδυασμό διαίρεσης και αιτιολόγησης. (ΘΕΜΑ 28116, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Πολλοί Έλληνες φοβούνται ότι απειλείται από δύο παράγοντες: την αγγλική γλώσσα, επειδή θεωρούν ότι θέλει να παραγκωνίσει την ελληνική, και τις δάνειες λέξεις από τα αγγλικά, επειδή την υπονομεύουν. Δεν ευσταθεί, κατά τη γνώμη μου, κανένας από τους δύο φόβους. Μου κάνει εντύπωση η καλή χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους νέους στο Διαδίκτυο σε σχέση με τη χρήση της αγγλικής από τα αγγλόπαιδα. Υπάρχουν πολλές απειλές στη χρήση της γλώσσας σε όλον τον κόσμο, κυρίως από την επίθεση που δέχεται από τον κόσμο της εικόνας και του Διαδικτύου. Αλλά είναι ένας κοινός κίνδυνος για όλες τις γλώσσες. Όσο για τις προσμεϊξεις, δεν τις φοβάμαι. Μην ξεχνάτε ότι και η αρχαία ελληνική γλώσσα είχε προσμεϊξεις με ξένες λέξεις. Δεν υπάρχει μια απόλυτα καθαρή γλώσσα, όπως δεν μπορεί να υπάρξει απόλυτα καθαρή φυλή. Αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό.»

3. Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συντάκτης χρησιμοποιεί ως τρόπο ανάπτυξης το αίτιο - αποτέλεσμα. Να προσδιορίσεις ποιο είναι το αίτιο και ποιο το αποτέλεσμα και να βρεις δύο διαρθρωτικές λέξεις που χρησιμοποιεί, για να επιτύχει τη συνοχή της παραγράφου και τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμιά από αυτές. (ΘΕΜΑ 28122, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Εξάλλου, η συνεידητοποίηση της λειτουργίας του διαλόγου κάνει τον φρόνιμο συζητητή να μην βιάζεται να μιλήσει, αλλά να παρακολουθεί με προσοχή όσα

λέγονται. Έτσι ωριμάζει και η δική του σκέψη, ώστε να προσφέρει κάτι καλύτερο αργότερα στην κοινή προσπάθεια· γνωρίζει άλλωστε ότι συχνά προσφέρει πιο πολλά με την προσεκτική ακρόαση ή το ερευνητικό του βλέμμα ή με την επίκαιρη διατύπωση απορίας, που κινητοποιεί δημιουργικά κάποιον άλλον ομιλητή πιο ομιλητικό.»

4. Να περιγράψεις με συντομία τη νοηματική σχέση αιτίου – αποτελέσματος που διατυπώνεται στην πρώτη απάντηση του ομιλητή. (ΘΕΜΑ 28109, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Διάβασα το ίδιο, αλλά δεν μπορώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου την πηγή. Από τη στιγμή που τα παιδιά μπαίνουν στο σχολείο, πρέπει να αφήσουν τη χαρά, τη διάθεση για παιχνίδι, την περιέργεια και την δημιουργικότητα στην πόρτα. Τα σχολεία σπάνια αποδέχονται συμπεριφορές που δυσκολεύονται να ελέγξουν. Το γέλιο, τα ανέκδοτα και το παιχνίδι στην τάξη συνήθως θεωρείται ότι αποσπούν την προσοχή. Αντί οι εκπαιδευτικές αλλαγές να προσαρμοστούν στο παιδί, τα σχολεία προσπαθούν να αναγκάσουν το παιδί να προσαρμοστεί στο σύστημα. Κατά συνέπεια: Νέες διαταραχές έχουν κάνει την εμφάνισή τους στην εποχή μας, για να «ετικετοποιήσουν» τα παιδιά (διαταραχή ελλειμματικής προσοχής – υπερκινητικότητας), ώστε οι θεσμοί να μπορούν να ναρκώνουν τους μαθητές και να τους κρατούν σε τάξη. Τα σχολεία εστιάζουν κυρίως στη νοημοσύνη, ενώ παραμελούν την καρδιά μέσα από το παιχνίδι. Κατά την άποψή μου, αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για να μάθει κανείς. Το σώμα θυμάται αυτό που ο νους έχει εδώ και καιρό ξεχάσει.[...]»

5. Ο συντάκτης του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί τη μέθοδο του ορισμού στην πρώτη παράγραφο. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, επέλεξε τον συγκεκριμένο τρόπο για την ανάπτυξη της παραγράφου και ποια πρόθεσή του υπηρετεί; (ΘΕΜΑ 28131, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Επικοινωνία είναι η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων για τα οποία η πληροφορία έχει νόημα, οπότε αποκτά νόημα και η ανταλλαγή της ως πράξη. Αποτελεί όλο το φάσμα των τρόπων, μέσων και τεχνικών μέσα από τις οποίες διακινούνται, μεταφέρονται και ερμηνεύονται οι πληροφορίες.»

6. Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Η νεοελληνική γλώσσα είναι ... λεξιλόγιο από τη δική μας») ο συνεντευξιαζόμενος οργανώνει τον λόγο του με μία αντίθεση. Ποια είναι αυτή και τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, με την επιλογή του; (ΘΕΜΑ 32968, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Η νεοελληνική γλώσσα είναι και για μένα, όταν μιλώ με την ιδιότητα του απλού Έλληνα πολίτη, η πιο εύηχη, η πιο μελωδική και η πιο ωραία γλώσσα του κόσμου, κρίνοντας με βάση το συναίσθημα, καθώς ψυχολογικά ο άνθρωπος νιώθει την έμφυτη ανάγκη να επαινεί το σπίτι του. Ως γλωσσολόγος όμως, δεν βλέπω το λόγο γιατί η Ελληνική υπερτερεί σε μουσικότητα έναντι της Γαλλικής, λ.χ., ή της Ιταλικής. Υπάρχουν, επίσης, σύγχρονες γλώσσες, όπως η Αγγλική, που διαθέτουν πλουσιότερο λεξιλόγιο από τη δική μας.»

7. Η αρθρογράφος επιλέγει να αναπτύξει την 3η παράγραφο στο Κείμενο 1 με

αναλογία. Ποια είναι τα σκέλη της αναλογίας αυτής και ποιο είναι το κοινό γνώρισμα που τα συνδέει; Ποια είναι η θέση που επιδιώκει να προβάλει μέσω της παραγράφου αυτής; (ΘΕΜΑ 33120, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Συγκεκριμένα, γράφει στο BBC: «Όταν βρίσκομαι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μερικές φορές νιώθω ότι βρίσκομαι σε μια σύγχρονη, εικονική εκδοχή της Αγοράς των Αρχαίων Ελληνικών πόλεων-κρατών. Αυτό ήταν το κέντρο της πόλης, τόσο ως προς την πραγματική του διάσταση, αλλά και οικονομικά και κοινωνικά – το μέρος όπου γίνονταν δουλειές, αγοράζονταν και πωλούνταν αγαθά και ανταλλάσσονταν ιδέες. Και το φαντάζομαι αυτό για πολύ συγκεκριμένους λόγους: Το επάγγελμά μου είναι να κάνω βίντεο με μουσική ή άλλες μορφές περιεχομένου, συχνά και με αρχαία φιλοσοφία, και να προσπαθώ να το διαδώσω στο Διαδίκτυο. Και έτσι, καλώς ή κακώς, οι διάφορες πλατφόρμες στις οποίες δραστηριοποιούμαι είναι οι σύγχρονες «δημόσιες πλατείες» στις οποίες ασκώ το επάγγελμά μου και προβάλλω την «πραμάτεια» μου.»

8. Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 («Θα προσπαθήσω να σας περιγράψω... αν θέλω όλα να είναι το ίδιο») ο συνεντευξιαζόμενος οργανώνει τον λόγο του με παράδειγμα. Ποιο είναι αυτό και τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, με την επιλογή του; (ΘΕΜΑ 28115, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Θα προσπαθήσω να σας περιγράψω με μερικά κριτήρια πότε μια αγάπη είναι σωστή και υγιής. Πρώτα απ' όλα η αγάπη σέβεται τον άλλον. Εάν εκμεταλλεύομαι τον άλλον, αυτό είναι απόδειξη ότι δεν τον αγαπώ. Σέβομαι τον άλλον θα πει σέβομαι την προσωπικότητά του. Για παράδειγμα, δεν μπορώ να πω ότι αγαπώ όλα μου τα παιδιά εξίσου, αν δεν σέβομαι ότι κάθε παιδί μου είναι διαφορετικό, αν θέλω όλα να είναι το ίδιο. [...]»

9. Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αξιοποιεί, μεταξύ άλλων, το παράδειγμα. Να το εντοπίσεις και να παρουσιάσεις τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλει στην ανάπτυξη της παραγράφου. (ΘΕΜΑ 33035, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Αυτό που σήμερα λέμε γλώσσα των κουλτουριάρηδων είναι ένα κουρκούτι από νεόκοπες λέξεις, από ξένες αμετάφραστες λέξεις και από λέξεις παρμένες από τις διάφορες επιστήμες [...]. Μ' ένα τέτοιο κουρκούτι, στο τέλος δε βγάζουν νόημα ούτε αυτοί ούτε φυσικά κι εμείς. Ας πάρουμε για παράδειγμα τη λέξη δομή που αναφέρεται στο χώρο, ενώ η λέξη διαδικασία αναφέρεται στο χρόνο. Τι θα έλεγες όμως αν ξαφνικά διάβαζες τη φράση δομικές διαδικασίες ή διαδικαστικές δομές; Ρώτησα κάμποσους να μου τις εξηγήσουν, μα δεν μπόρεσε κανείς. Γιατί, όπως καταλαβαίνεις, πρόκειται για μπαρούφες. Τι μπορεί, λοιπόν, να σημαίνουν οι δύο αυτές φράσεις όταν στην καθεμιά το επίθετο αναιρεί το ουσιαστικό; [...] Αυτά είναι ακατανόητα και γι' αυτόν που τα γράφει και γι' αυτόν που τα διαβάζει. Είναι αλαμπουρνέζικα. Και να σκεφτείς ότι σαν κι αυτή τη φράση έχω διαβάσει χιλιάδες που επαληθεύουν τα τρία χαρακτηριστικά των κουλτουριάρηδων: πρώτον ότι δε γνωρίζουν καλά τις λέξεις και τις έννοιές τους [...], δεύτερον θέλουν να ξιπάσουν τους άλλους με διάφορες ακαταλαβίστικες λέξεις, και τρίτον δεν έχουν χωνέψει καλά αυτά που λένε. Άσε που δεν τα καταφέρνουν ούτε και με το συντακτικό και μεπερδεύονται. Βέβαια, το μπερδεμα υπάρχει πρώτα στο μυαλό. [...]»

10. Στις δύο πρώτες παραγράφους του Κειμένου 1 ο συγγραφέας αξιοποιεί το παράδειγμα. Να εντοπίσεις δύο περιπτώσεις χρήσης παραδειγμάτων, μία σε κάθε παράγραφο και να παρουσιάσεις τον τρόπο που συμβάλλουν στην ανάπτυξη κάθε

παραγράφου. (ΘΕΜΑ 28395, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Κάθε κυνήγι έχει τον τόπο του και το κωμικό δεν μπορεί να θηρευτεί εκτός του καθαυτού ανθρώπινου στοιχείου. Ό,τι γελάει ή φέρνει γέλιο έχει το άρωμα ή την μπόχα της ανθρωπιάς. Ένα τοπίο είναι όμορφο, χαριτωμένο, ασήμαντο ή άσχημο για να γίνει γελοίο, θα πρέπει να υπεισέλθει κάτι ανθρώπινο. [...] Εντούτοις, ο Μπερζόν στο βιβλίο του *Le rire*, έχοντας αποδεχθεί ότι μόνο το ανθρώπινο είδος γελάει, θα ταυτίσει δικαιολογημένα το κωμικό με τις ανθρώπινες εκφράσεις. Αν τύχει να γελάσουμε με τις κινήσεις ενός ζώου, η αιτία είναι προφανής: εντοπίσαμε κάτι τι ανθρώπινο στη στάση του (ο παπαγάλος που μιλάει, η μαϊμού που ανθρωποφέρει, η γάτα που ανακλαδίζεται σαν γόησσα και τα λοιπά).

Άρα, ο άνθρωπος δεν είναι μόνο «το ζώο που ξέρει να γελάει», όπως θα έλεγε ο Ραμπελαί, αλλά κυρίως το ζώο που «προκαλεί γέλιο» [...]. Αυτός ο τομέας του ανήκει, οπότε μόνο σε ανθρώπινες συνάξεις, σε ομίλους [...] θα ακούσουμε τα ξεσπάσματα του κωμικού. Το γέλιο θέλει ανθρώπινη συνάφεια: πιο σωστά λαλιά και αντίλαλο, καθώς δεν πρόκειται για μια αυτόνομη έκφραση, αλλά για κάτι που άρχεται απότομα και «μετακυλίεται σαν τη βροντή μέσα στα βουνά». Η ευθυμία είναι ανθρωποκεντρική: εύθυμη συντροφιά, εύθυμος κύκλος, εύθυμη ομάδα. Η εμπειρία διδάσκει σε αυτό το σημείο ότι το γέλιο ανήκει σ' εκείνους που το προκαλούν, το ασκούν ή το υφίστανται. Στο βαγόνι του τραίνου, όπου λόγω του ταξιδιού η συμπεριφορά των επιβατών μεταλλάσσεται συμπαθητικά και εξομολογητικά, λέγονται πολλές ιστορίες και το κουπέ ξεχειλίζει από τα γέλια. Αλλά για να μετάσχει και ο ακριανός επιβάτης, θα πρέπει να μπει στο κλίμα, να τον δεχτούν στην ομήγυρη»

Απλή υπόταξη	Διαδοχική υπόταξη
- Χρησιμοποιούμε την υπόταξη, για να δείξουμε τις λογικές σχέσεις ενός σύνθετου νοήματος. Στην περίπτωση αυτή συνδέουμε πολύ στενά μια πρόταση με κάποια άλλη. - Από τις δύο προτάσεις εκείνη που στηρίζει τη σύνδεση ονομάζεται κύρια πρόταση, ενώ η άλλη ονομάζεται δευτερεύουσα πρόταση. - ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: <i>Ήταν ήδη πολύ αργά, όταν έφτασε το λεωφορείο.</i>	- Με τη διαδοχική υπόταξη η σύνδεση που επιχειρείται είναι πολυπλοκότερη, καθώς δεν είναι μόνον η κύρια πρόταση που στηρίζει τη σύνδεση, αλλά και μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί, με τη σειρά της να στηρίζει άλλες δευτερεύουσες προτάσεις. - ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: <i>Ήταν ήδη πολύ αργά, όταν έφτασε το λεωφορείο, ώστε να πάμε έγκαιρα στο σχολείο.</i>

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε περιπτώσεις απλής ή διαδοχικής υπόταξης:

1. Ένας ξένος συγγραφέας έχει κάνει την παρατήρηση ότι, αν ο Δάσκαλος δεν πλουτίζει ούτε ανακαινίζει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, είναι γιατί έχει να κάνει πάντοτε με παιδιά, ανώριμους δηλαδή και με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους, που εύκολα δεσπόζει στον κύκλο τους.

2. Και επειδή σήμερα σειέται παντού το κοινωνικό έδαφος από τα προβλήματα που έχουν γεννήσει οι οικονομικές εξελίξεις και οι πολιτικές ζυμώσεις σε όλες τις χώρες του κόσμου, η «αμφισβήτηση» έχει εισβάλει στα σχολεία και έχει κάνει δύσκολο το έργο του Δασκάλου.

3. Πρόσεξε πόσο συγκρούονται οι γνώμες των συναδέλφων σου, όταν χαρακτηρίζουν τη σημερινή Νεότητα συγκρίνοντάς την με την παλαιότερη.

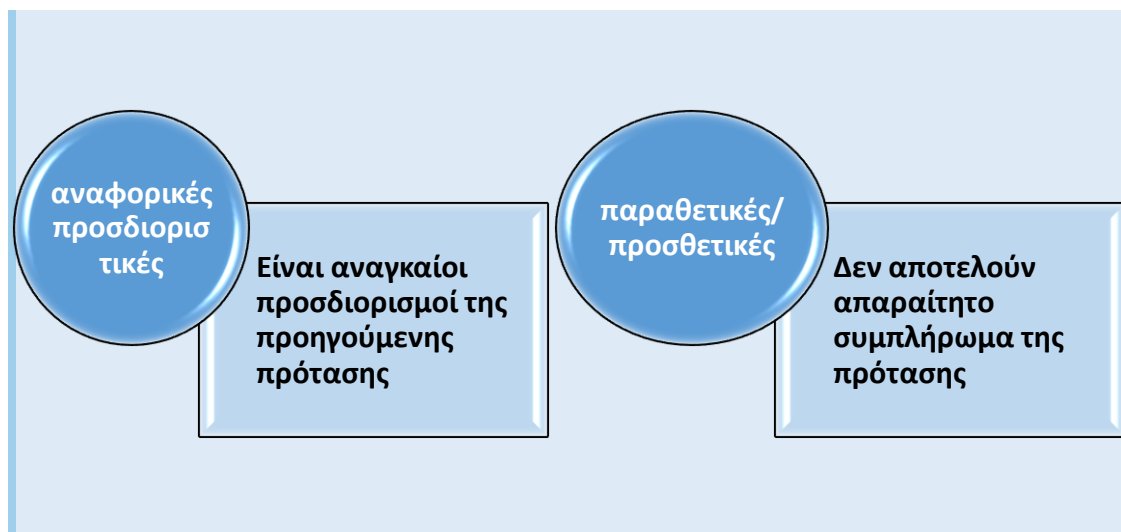
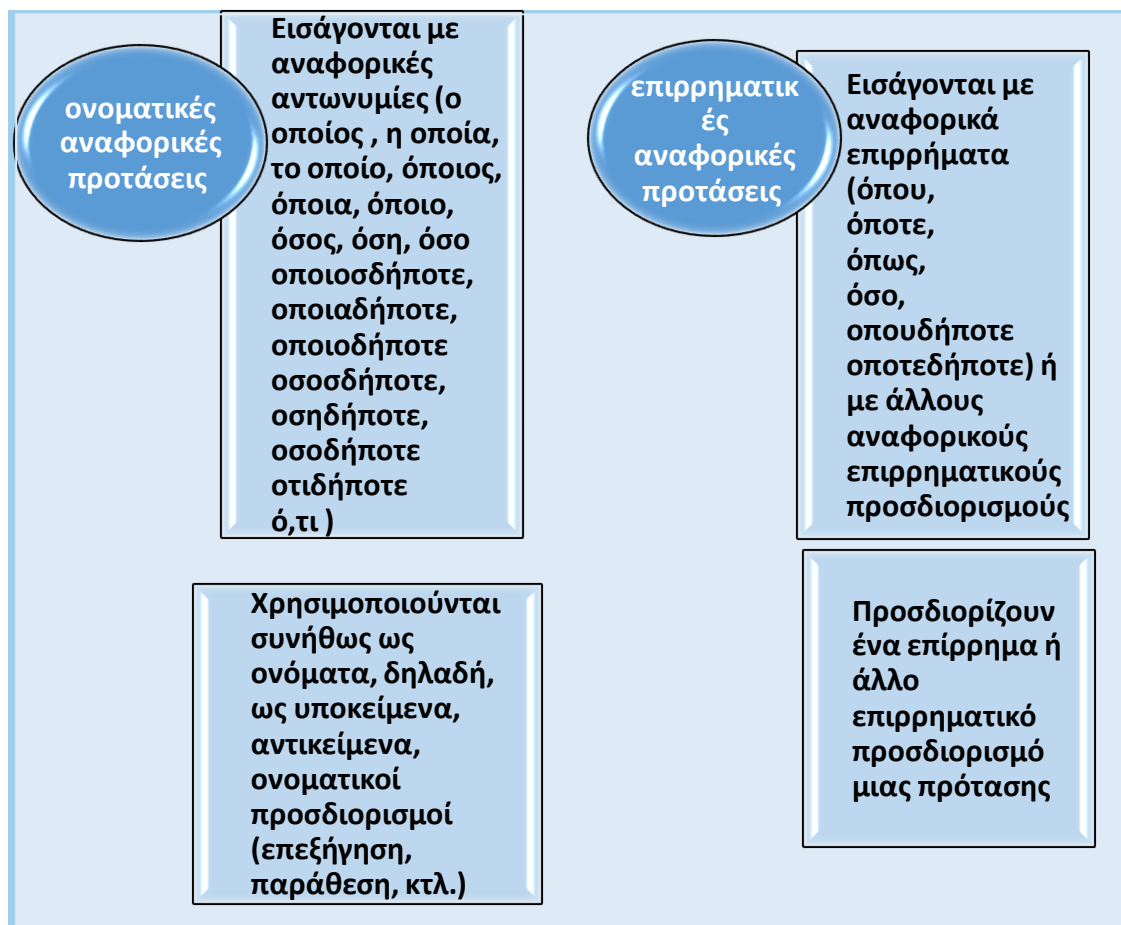
(Ε. Π. Παπανούτσος, «*Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα*», Αθήνα 1976, Διασκευή, Πανελλήνιες Ημερησίων 2004)

4. Η Ελευθερία είναι ανθρώπινη γιατί απευθύνεται, παραδίνεται στους ανθρώπους, γιατί οι άνθρωποι πεθαίνοντας την ανασταίνουν.

5. Μια Ελευθερία άγονη, είναι καταδικασμένη σε θάνατο γιατί ο άνθρωπος με τα έργα του δεν κατορθώνει να την αιτιολογήσει.

6. Όταν σ' ορισμένους ανθρώπους ή σ' ορισμένες τάξεις ανθρώπων η Ελευθερία παροξύνεται⁶, αποτελεί κίνδυνο σαφή κι άμεσο για την Ελευθερία των άλλων ανθρώπων.

(Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, *Η Μαρτυρία του Ανθρώπου*. Δοκίμια, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Φίλων, 31988, σελ. 312-314, Επαναληπτικές Ημερησίων 2007)

Στις αναφορικές προτάσεις μια ονοματική προσδιοριστική μπορεί να ξεχωρίζει από μία ονοματική παραθετική με βάση τη **στίξη**, αφού οι παραθετικές προτάσεις χωρίζονται από τον ονοματικό όρο στον οποίο αναφέρονται με κόμμα (ή και με πιο έντονα σημάδια στίξης, όπως παύλες, παρενθέσεις κτλ). Αντίθετα, οι προσδιοριστικές ακολουθούν χωρίς κόμμα τον ονοματικό όρο που προσδιορίζουν.

Παράδειγμα:

Πέταξαν τα φρούτα που είχαν σαπίσει (είχαν σαπίσει όλα τα φρούτα και τα πέταξαν).
– **ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΗ**

Πέταξαν τα φρούτα, που είχαν σαπίσει (είχαν σαπίσει μερικά και αυτά μόνο πέταξαν).— **ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΗ / ΠΡΟΣΘΕΤΙΚΗ**

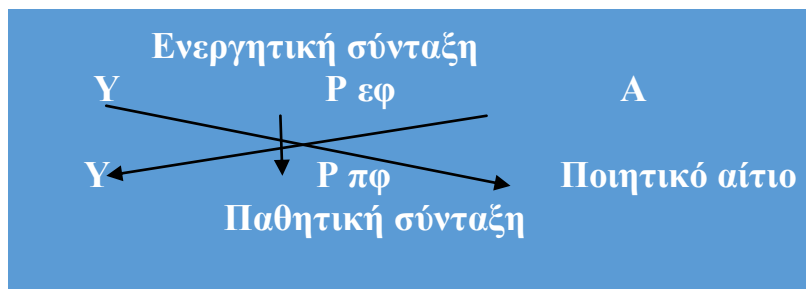
Ωστόσο, το κόμμα μπορεί εύκολα να παραλειφθεί από αβλεψία ή να προστεθεί από άγνοια. Ένα σημαντικό κριτήριο που μας βοηθά να διακρίνουμε τα δύο είδη είναι ότι οι πληροφορίες που περιέχει η παραθετική πρόταση παρουσιάζονται ως **ξεχωριστές και δευτερεύουσες ως προς το περιεχόμενο** του προσδιοριζόμενου όρου. Αντίθετα η προσδιοριστική πρόταση αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου που προσδιορίζει, καθώς αποτελούν μαζί ένα νόημα αδιαίρετο.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να διακρίνετε το είδος των αναφορικών προτάσεων (προσδιοριστική ή παραθετική / προσθετική και να συμπληρώσετε το κατάλληλο σημείο στίξης, όπου χρειάζεται.

1. Οι διεθνείς οργανισμοί οφείλουν να αγωνίζονται για την προάσπιση της ειρήνης που είναι αναφαίρετο αγαθό για όλους τους πολίτες.
2. Το σχολείο θα έπρεπε να δίνει έμφαση στα καλλιτεχνικά μαθήματα που επιτρέπουν στους μαθητές να καλλιεργήσουν τις έμφυτες κλίσεις και δεξιότητές τους.
3. Ο έφηβος συχνά αμφισβητεί τις καθιερωμένες αρχές και αξίες που επικρατούν στην κοινωνία.
4. Ο χουλιγκανισμός είναι μία μορφή φανατισμού που εκφράζεται από τους οπαδούς ομάδων και εκδηλώνεται με βίαιες ενέργειες και βανδαλισμούς σε αθλητικούς χώρους.
5. Οι μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι συχνά υποστηρίζουν ότι η γλώσσα που μιλάμε κινδυνεύει να αλλοιωθεί από την αυξανόμενη χρήση των greeklish.

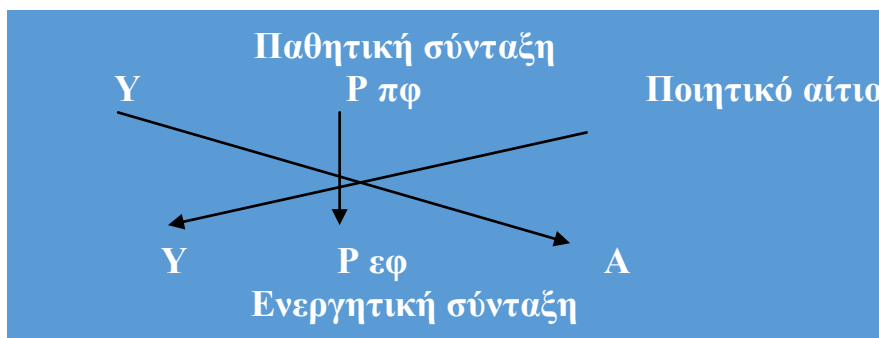
Στην ενεργητική σύνταξη το ρήμα της πρότασης βρίσκεται σε ενεργητική φωνή. Κατά τη μετατροπή σε παθητική, το ρήμα τίθεται στην παθητική φωνή. Το αντικείμενο της ενεργητικής μετατρέπεται σε υποκείμενο και το υποκείμενο σε ποιητικό αίτιο (συνήθως από + αιτιατική).

Παράδειγμα μετατροπής από ενεργητική σε παθητική:

Οι Σπαρτιάτες νίκησαν τους Αθηναίους
Οι Αθηναίοι νικήθηκαν από τους Σπαρτιάτες.

Στην παθητική σύνταξη το ρήμα της πρότασης βρίσκεται σε παθητική φωνή. Κατά τη μετατροπή σε ενεργητική, το ρήμα τίθεται στην ενεργητική φωνή. Το υποκείμενο της παθητικής μετατρέπεται σε αντικείμενο και το ποιητικό αίτιο σε υποκείμενο.

Παράδειγμα μετατροπής από παθητική σε ενεργητική:

Απονεμήθηκαν από το σχολείο βραβεία στους αριστούχους μαθητές.
Το σχολείο απένειμε στους αριστούχους μαθητές βραβεία.

- Με την ενεργητική σύνταξη **εξαιρείται στο υποκείμενο που ενεργεί** (το φεγγάρι φωτίζει τον δρόμο μας) με την παθητική **το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου** (ο δρόμος μας φωτίζεται από το φεγγάρι). Το λογικό υποκείμενο δηλώνεται έμμεσα, δηλαδή με τον προσδιορισμό του ποιητικού αιτίου (από τον ήλιο).

Ωστόσο, το ποιητικό αίτιο παραλείπεται όταν:

- εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα
- είναι άγνωστο
- δεν θέλουμε να το δηλώσουμε

- Η ενεργητική σύνταξη προσδίδει **ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα** στον λόγο, ενώ η παθητική **επιστημονικότητα και αντικειμενικότητα**.
- Η ενεργητική σύνταξη προσδίδει **οικειότητα** στο ύφος, ενώ η παθητική **επισημότητα**.

Συνοπτικός πίνακας θεωρίας

Ενεργητική σύνταξη	Παθητική σύνταξη
• Δίνεται έμφαση στο υποκείμενο που ενεργεί • Αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο • Οικειότητα στο ύφος	• Δίνεται έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας • Επιστημονικότητα και αντικειμενικότητα στο κείμενο • Επισημότητα στο ύφος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Να κάνεις τις απαραίτητες μετατροπές, ώστε η έμφαση να δίνεται στο αποτέλεσμα της ενέργειας και όχι στο Υποκείμενο που ενεργεί. (ΘΕΜΑ 28114, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

- Φιλόσοφοι, γλωσσολόγοι, ανθρωπολόγοι και ψυχολόγοι θεωρούσαν ανέκαθεν το κωμικό ως σημαντικό αντικείμενο έρευνας.
- Ο Πλάτωνας είχε ήδη ορίσει από την αρχαιότητα το κωμικό ως το αυτάρεσκο αίσθημα ανωτερότητας,
- Τυπικά παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την άποψη του Πλάτωνα είναι τα γέλια ...

2. Να βρεις το είδος της σύνταξης στα παρακάτω αποσπασματικά δοσμένα χωρία του Κειμένου 1 και να τη μετατρέψεις στο αντίθετο είδος. Ποιες μεταβολές παρατηρείς ως προς το ύφος του λόγου; (ΘΕΜΑ 32986, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

- ... σε πολλές «πολιτισμένες» κοινωνίες, το γέλιο κακοχαρακτήριστηκε και συχνά συνδέθηκε με την τρέλα ή ακόμα και με τις δυνάμεις του κακού.

- Η θετική επίδραση του γέλιου ... ανακαλύφθηκε και εκτιμήθηκε πάλι στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες τη δεκαετία του 60.
- Οι έρευνες ... εμπλουτίζουν τη σχετική επιστημονική γνώση και ανοίγουν συνεχώς νέους δρόμους ...
- ... οι περισσότεροι «πολιτισμένοι» άνθρωποι αντιμετωπίζουν με αμηχανία, επιφύλαξη ακόμα και οργή τυχόν προτροπές να αξιοποιήσουν τις «θεραπευτικές ιδιότητες του γέλιου».

Η γλώσσα λειτουργεί με πολλούς τρόπους, γιατί πολλές είναι και οι ανάγκες του ανθρώπου. Από τους τρόπους αυτούς οι λογοτέχνες και οι γλωσσολόγοι επισημαίνουν κυρίως δύο: «τον έναν που αφορά το λογικό μας, και τον άλλο που αφορά τις συγκινήσεις μας» (Γ. Σεφέρης). Στην πρώτη περίπτωση οι γλωσσολόγοι μιλούν για **αναφορική λειτουργία** της γλώσσας, στη δεύτερη για **ποιητική λειτουργία**.

Στην **αναφορική** λειτουργία η πράξη επικοινωνίας αναφέρεται κυρίως στον πραγματικό κόσμο ή στην αντίληψη που έχουμε γι' αυτόν:

π.χ. Οι κλέφτες του '21 δεν είχαν να αντιμετωπίσουν μόνον τη φωτιά της μάχης, είχαν να αντιμετωπίσουν κι άλλους εχθρούς: την πείνα, τη δίψα, το βαρύ χειμώνα στα βουνά.

Στο παράδειγμα αυτό κατά την επικοινωνιακή πράξη ο δέκτης του μηνύματος δέχεται κάποια πληροφορία σχετική με τη ζωή και τους αγώνες των κλεφτών. Η γλώσσα παρουσιάζει μια πραγματικότητα και την αντίληψη που έχει γι' αυτήν ο πομπός.

Στην **ποιητική** λειτουργία η πράξη επικοινωνίας αναφέρεται κυρίως στον εαυτό της, στο ίδιο το μήνυμα, και μάλιστα στη μορφή του.

π.χ. Οι κλέφτες του '21 χιόνι έτρωγαν, χιόνι έπιναν και στη φωτιά βαστούσαν.

Στο δεύτερο παράδειγμα την προσοχή του δέκτη δεν την ελκύει τόσο η πληροφορία που φέρνει το μήνυμα, όσο το ίδιο το μήνυμα για τη μορφή που παίρνει: ήχοι λέξεων, μεταφορική τους χρήση, επαναλήψεις, συνηχήσεις, μέτρο, ρυθμός κτλ. Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι το ίδιο το μήνυμα δεν αλλάζει· το παράδειγμα είναι το ίδιο· έχουμε δύο διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος: την πρώτη φορά παρέχει στο δέκτη πληροφόρηση κυρίως, ενώ τη δεύτερη του προσφέρει την ίδια του τη μορφή για αισθητική απόλαυση. Η γλώσσα λειτούργησε με δύο τρόπους: τη μια φορά με τον λογικό τρόπο και την άλλη με τον συγκινησιακό.

Συνοπτικός πίνακας θεωρίας

Λειτουργίες της γλώσσας	
Κυριολεκτική ή Αναφορική ή Δηλωτική ή Λογική	Μεταφορική ή Ποιητική ή Συνυποδηλωτική ή Συγκινησιακή
Σκοπός του πομπού: η πληροφόρηση	Σκοπός του πομπού: η προσέλκυση του δέκτη
Συναντάται σε επιστημονικά κείμενα.	Συναντάται σε λογοτεχνικά κείμενα.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ¹:

Να αποδώσεις την κυριολεκτική σημασία των εκφράσεων:

- το σκύψιμο του Χατζηαβάτη:
- η πονηριά του Καραγκιόζη:
- πολιτιστικός οδοστρωτήρας:
- πατριδοκαπηλία:
- ξένος δάκτυλος :

¹Νέα Ελληνικά, Γ' ΕΠΑ.Λ. Γενικής Παιδείας, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος, σελ. 259

Ευθύς λόγος: απόδοση των λόγων ή των σκέψεων κάποιου από τον ίδιο,
π.χ. – Θα περάσω στο Πανεπιστήμιο.

Πλάγιος λόγος: απόδοση των λόγων ή των σκέψεων κάποιου προσώπου όχι ακριβώς
όπως τα είπε αλλά όπως τα μεταφέρει ένα άλλο πρόσωπο,

π.χ. Ο Γιώργος είπε ότι θα περάσει στο Πανεπιστήμιο.

Στον **πλάγιο λόγο** οι προτάσεις εξαρτώνται από ένα λεκτικό, αισθητικό, γνωστικό, προτρεπτικό, κελευστικό ή ερωτηματικό ρήμα.

Κατά τη μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο μεταβάλλονται:

α. Οι κύριες προτάσεις κρίσεως σε ειδικές προτάσεις.	β. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας σε βουλευτικές προτάσεις.	γ. Οι ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.	δ. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες ίδιου είδους.
Παράδειγμα <u>Ευθύς λόγος:</u> – Είμαι άτυχος (κύρια πρόταση κρίσεως). <u>Πλάγιος λόγος:</u> Ο νέος είπε ότι είναι άτυχος (ειδική πρόταση).	Παράδειγμα <u>Ευθύς λόγος:</u> - Περικυκλώστε τον εχθρό (κύρια πρόταση επιθυμίας). <u>Πλάγιος λόγος:</u> Ο στρατηγός διέταξε να περικυκλώσουν τον εχθρό (βουλευτική πρόταση).	Παράδειγμα <u>Ευθύς λόγος:</u> – Θα διαβάσεις τα μαθήματά σου; (ευθεία ερωτηματική πρόταση). <u>Πλάγιος λόγος:</u> Η μητέρα ρώτησε (το παιδί) αν θα διαβάσει τα μαθήματά του (πλάγια ερωτηματική πρόταση).	Παράδειγμα <u>Ευθύς λόγος:</u> - Θα έχει φτάσει πριν το ξημέρωμα. <u>Πλάγιος λόγος:</u> Είπε ότι θα έχει φτάσει πριν το ξημέρωμα.

Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του ευθέος ή του πλαγίου λόγου;

Ο ευθύς λόγος:

- Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο
- Δημιουργεί κλίμα οικειότητας με τον αναγνώστη και τον βοηθάει να βιώσει άμεσα τις απόψεις που μεταφέρονται
- Προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη
- Δημιουργεί αίσθηση διαλόγου (διαλογικός τόνος)
- Προκαλεί (ενδεχομένως) συγκινησιακή φόρτιση

Ο πλάγιος λόγος:

- Είναι πιο σοβαρός, τυπικός και επίσημος
- Η πληροφορία δίνεται έμμεσα μειώνοντας την πειστικότητα όσων αναφέρονται

- Εκφράζει αποστασιοποίηση
- Προσδίδει αντικειμενικότητα

Με την εναλλαγή ευθέος και πλαγίου λόγου προσελκύεται το ενδιαφέρον και η προσοχή του αναγνώστη, ενώ παράλληλα εξασφαλίζεται ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε το είδος του λόγου (ευθύς ή πλάγιος) και να τον μετατρέψετε στο άλλο είδος. Τι αλλαγές παρατηρείτε στο ύφος και στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα;

1. «Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας; Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας. Σας παρακαλώ να με συγχωρήσετε που μνημονεύω εδώ προσωπικές εμπειρίες· δεν έχω άλλο πειραματόζωο από εμένα. Και η προσωπική μου εμπειρία μου δείχνει πως το πράγμα που με βοήθησε, περισσότερο από κάθε άλλο, δεν ήταν οι αφηρημένοι στοχασμοί ενός διανοουμένου, αλλά η πίστη και η προσήλωσή μου σ' έναν κόσμο ζωντανών και περασμένων ανθρώπων· στα έργα τους, στις φωνές τους, στο ρυθμό τους, στη δροσιά τους. Αυτός ο κόσμος, όλος μαζί, μου έδωσε το συναίσθημα πως δεν είμαι μια αδέσποτη μονάδα, ένα άχερο στ' αλώνι».

(Γ. Σεφέρης, *Δοκίμες*, τ.2, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1974, σσ. 175-177, Πανελλήνιες Ημερησίων 2008)

2. Ο Πλάτωνας υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία.

(Κουμάκης Γεώργιος, *Διάλογος*, Επαναληπτικές Ημερησίων 2013)

3. «Όταν μου ζητήθηκε να παρουσιάσω στη διημερίδα αυτήν το θέμα των ατόμων με αναπηρία σε **σχέση** με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σκέφτηκα με ποιον τρόπο θα μπορούσα να το αναδείξω καλύτερα, αλλά και πώς θα μπορούσα να **πείσω** με επιχειρήματα για την αναγκαιότητα μεγαλύτερης δημόσιας προβολής των ζητημάτων που αφορούν τον χώρο των ατόμων με αναπηρία. Γιατί δεν βρίσκουν μέχρι σήμερα την προβολή που τους χρειάζεται αλλά και τους αναλογεί;»

(Ι. Δεσποτοπούλου, *Άτομα με αναπηρία και Μ.Μ.Ε.*, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Αθήνα 2006, σσ. 96-102 (διασκευή), Επαναληπτικές Ημερησίων 2015.)

4. «Πάρε το λοιπόν απόφαση. Δεν είσαι πια ο «τυχερός» Δάσκαλος των αρχών του αιώνα μας, που ήξερε και πίστευε «ακριβώς» (ή περίπου ακριβώς) όσα περίμεναν να ακούσουν από αυτόν τα ολιγαρκή και ντροπαλά παιδιά του σχολείου εκείνης της εποχής. Είσαι (οφείλεις να είσαι, δεν μπορείς παρά να είσαι) ο Δάσκαλος ενός άλλου καιρού κι ενός άλλου κόσμου, που πρέπει να πλησιάσεις μια ταραγμένη νεότητα, ορμητική και απαιτητική, και να τη βοηθήσεις να βρει το δρόμο της».

(Ε. Π. Παπανούτσος, *Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα*, Αθήνα 1976, Διασκευή, Πανελλήνιες Ημερησίων 2004)

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ

(α') ενικό:

- + Ο πομπός εκθέτει γεγονότα που βίωσε ή καταθέτει προσωπικές σκέψεις και απόψεις.
- + Προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια και ενδιαφέρον στον λόγο, αφού εμπεριέχεται το προσωπικό στοιχείο του πομπού.
- + Ο λόγος χαρακτηρίζεται από υποκειμενικότητα, τα πράγματα προσεγγίζονται μέσα από μια εσωτερική οπτική γωνία.
- + Ο τόνος συχνά γίνεται εξομολογητικός.
- + Προκαλεί συγκινησιακή φόρτιση στον δέκτη, καθώς παρακολουθεί και βιώνει προσωπικά βιώματα του πομπού.
- + Τονίζεται το «εγώ» και ειδικότερα σε πολιτικούς λόγους που κινούνται στα όρια της προπαγάνδας (π.χ. λόγοι του Χίτλερ) η συνεχής χρήση του υποδηλώνει εγωκεντρισμό και εγωπάθεια.

(α') πληθυντικό:

- + Ο πομπός εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων, μιλάει εκπροσωπώντας κάποια ομάδα, στην οποία ανήκει.
- + Πετυχαίνει να τους ευαισθητοποιήσει, να τους προβληματίσει, να τους περάσει άμεσα το μήνυμα και ενδεχομένως να τους πείσει.
- + Ο λόγος του αποκτά ευρύτερη διάσταση, καθολικότητα, μεγαλύτερη αποδοχή και ίσως εγκυρότητα.

(β') ενικό και πληθυντικό:

- + Ο πομπός απευθύνεται άμεσα στον δέκτη, είναι σαν να συνομιλεί μαζί του.
- + Τον καθιστά συμμετόχο στην προβληματική που αναπτύσσει.
- + Περνά με άμεσο τρόπο το μήνυμά του.
- + Προσδίδει διαλογικό χαρακτήρα στον λόγο.
- + Ο τόνος γίνεται συνομιλητικός..
- + Το ύφος αποκτά θεατρικότητα, παραστατικότητα, δραματικότητα.

(γ') ενικό και πληθυντικό:

- + Προσδίδει αντικειμενικότητα, αμεροληψία, ουδετερότητα στον λόγο.
- + Ο πομπός προσπαθεί να αποστασιοποιηθεί από τα πράγματα και να τα προσεγγίσει μέσα από μια εξωτερική οπτική γωνία, από μια μηδενική εστίαση.
- + Χρησιμοποιείται για γενικεύσεις σκεπτικών, για συμπεράσματα με ευρύτερη ισχύ και αποδοχή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Στην πρώτη και στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας εναλλάσσει ρηματικά πρόσωπα: γ' ενικό και α' πληθυντικό στην πρώτη παράγραφο, γ' ενικό, α' πληθυντικό και β' πληθυντικό στη δεύτερη. Να εντοπίσεις τα σχετικά χωρία της χρήσης κάθε προσώπου και να παρουσιάσεις το σημασιολογικό «χρώμα» που δίνουν κάθε φορά στο κείμενο. (ΘΕΜΑ 28395, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

« (1η) Κάθε κυνήγι έχει τον τόπο του και το κωμικό δεν μπορεί να θηρευτεί εκτός του καθαυτού ανθρώπινου στοιχείου. Ό,τι γελάει ή φέρνει γέλιο έχει το άρωμα ή την μπόχα της ανθρωπιάς. Ένα τοπίο είναι όμορφο, χαριτωμένο, ασήμαντο ή άσχημο· για να γίνει γελοίο, θα πρέπει να υπεισέλθει κάτι ανθρώπινο. [...] Εντούτοις, ο Μπερζόν στο βιβλίο του *Le rire*, έχοντας αποδεχθεί ότι μόνο το ανθρώπινο είδος γελάει, θα ταυτίσει δικαιολογημένα το κωμικό με τις ανθρώπινες εκφράσεις. Αν τύχει να γελάσουμε με τις κινήσεις ενός ζώου, η αιτία είναι προφανής: εντοπίσαμε κάτι τι ανθρώπινο στη στάση του (ο παπαγάλος που μιλάει, η μαϊμού που ανθρωποφέρει, η γάτα που ανακλαδίζεται σαν γόησσα και τα λοιπά).

(3η) Δεν γελάμε με τα ξένα αστεία, όπως δεν κλαίμε σε μια ξένη κηδεία. Το πρωταρχικό είναι το κλίμα της λανθάνουσας συνενοχής. [...] Οι πολλοί γελούν περισσότερο, επειδή ακριβώς είναι περισσότεροι. Είναι κάτι που τους δίνει βαθύτερη ταυτότητα, εθιμική και γλωσσική. [...] Το κείμενο μάλιστα γίνεται συμβουλευτικό και προτείνει τη στάση του αδιάφορου παρατηρητή: πάρτε απόσταση από τη ζωή και δείτε την με ψυχρό μάτι. Αίφνης όλα τα δράματα φαίνονται αστεία.»

2. «Την πατρίδα μας, όμως, την αγαπάμε, επειδή έχουμε ζυμωθεί με αυτήν, όχι επειδή είμαστε καλύτεροι από άλλους.»: Σε αυτήν την περίοδο λόγου ο συνεντευξιαζόμενος χρησιμοποιεί το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η πρόθεσή του; Να την ξαναγράψεις, μετατρέποντας το πρώτο πληθυντικό σε τρίτο πληθυντικό πρόσωπο, αφού κάνεις τις απαραίτητες αλλαγές. Ποια διαφοροποίηση παρατηρείς στο ύφος λόγου του κειμένου που έγραψες; (ΘΕΜΑ 28115, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

Οι χρόνοι και η σημασία τους:

- + **Ενεστώτας:** δηλώνει κάτι που γίνεται στο παρόν εξακολουθητικά ή κάτι που επαναλαμβάνεται.
- + **Παρατατικός:** δηλώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν εξακολουθητικά ή μία επανάληψη.
- + **Αόριστος:** κάτι που έγινε στο παρελθόν και παρουσιάζεται συνοπτικά ανεξάρτητα με τη διάρκεια που έχει, κάτι που συμβαίνει συνήθως (γνωμικός αόριστος), κάτι τόσο βέβαιο που ο πομπός θεωρεί ότι έχει συμβεί
- + **Εξακολουθητικός Μέλλοντας:** δηλώνει εκείνο που θα γίνεται στο μέλλον χωρίς διακοπή.
- + **Στιγμιαίος (ή συνοπτικός Μέλλοντας):** δηλώνει κάτι που θα γίνει στο μέλλον και παρουσιάζεται συνοπτικά.
- + **Παρακείμενος:** δηλώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και παραμένει συντελεσμένο την ώρα που μιλάμε.
- + **Υπερσυντέλικος:** δηλώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και τελείωσε πριν γίνει κάτι άλλο.
- + **Συντελεσμένος Μέλλοντας:** δηλώνει εκείνο που θα έχει γίνει πριν από μια χρονική στιγμή στο μέλλον.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε τις εγκλίσεις και τους χρόνους των ρημάτων και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.

1. Όσο προχωρεί ο άνθρωπος στην ηλικία και αποκτά μεγαλύτερη πείρα της ζωής, τόσο τείνει να παραδεχτεί (άλλο θέμα, αν τελικά το καταφέρει) ότι πρέπει να περιορίζει τις αξιώσεις του και να μη περιμένει από τούτο τον κόσμο περισσότερα από όσα είναι δυνατόν να του παραχωρηθούν.

(Ε. Π. Παπανούτσος, *Οι δρόμοι της ζωής. Δοκίμια*, Εκδ. Νόηση, Αθήνα 2003, σελ. 235-236, 238-239, Επαναληπτικές Ημερησίων 2005)

2. Κάποτε ένας Ανατολίτης σοφός είδε μερικούς σκοινοβάτες να πραγματοποιούν με τα κορμιά τους τις πιο επικίνδυνες τόλμες· και ξέσπασε στα κλάματα. «Γιατί κλεις;» τον ρώτησαν. «Γιατί συλλογιέμαι» αποκρίθηκε ο σοφός «πως αν, όπως γυμνάζουμε έτσι τα σώματά μας, γυμνάζαμε και την ψυχή μας, τι θάματα θα μπορούσαμε να κάμουμε!»

(Νίκος Καζαντζάκης, *Ταξιδεύοντας - Αγγλία*, Αθήνα 1962, Πανελλήνιες Ημερησίων 2005)

3. Ο αναγεννησιακός ανθρωπισμός πρόβαλε τον άνθρωπο ως το επίκεντρο της πραγματικότητας και κατέφυγε στα ανθρωπιστικά γράμματα, προκειμένου να καταστεί ανθρωπίνος ο άνθρωπος (homo humanis). Αγαθή κι επαινετή η πρόθεση του ανθρωπισμού, όπως επίσης αγλαοί² αποδείχθηκαν οι καρποί του μέσα στον επακολουθήσαντα διαφωτισμό με την καθιέρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υπόσχονται την ελευθερία ως εγγύηση της ανθρωπιάς του ανθρώπου.

(Μάριος Μπέγζος, *Ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού*, Ευθύνη, τεύχος 420, Δεκέμβριος 2006, σελ. 647-648, Πανελλήνιες Ημερησίων 2007)

4. Εμπρός λοιπόν Από σένα εξαρτάται. Τάχυνε την αστραπή. Πιάσε το ΠΡΕΠΕΙ από το ιώτα και γδάρε το ίσαμε το πι.

(Οδυσσέας Ελύτης, *ΚΑΙ ΜΕ ΦΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΘΑΝΑΤΟΝ*, Από τη συλλογή «Ο Μικρός Ναυτίλος»)

ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

Πολυτροπικότητα: τα περισσότερα κείμενα των σχολικών βιβλίων, του τύπου ή της τηλεόρασης είναι πολυτροπικά, καθώς μπορεί να συνδυάζουν γλώσσα και εικόνα, ήχο και μουσική. Π.χ. βίντεο, εικόνες, σχεδιαγράμματα, σκίτσα, κόμικ, αφίσες, χάρτες κ.ά.

Τροπικότητα: αφορά στη στάση του ομιλητή.

Είδη τροπικότητας: επιστημική και δεοντική.

- Η **επιστημική τροπικότητα** σχετίζεται με τη γνώση του ομιλητή, με τον βαθμό της βεβαιότητας σχετικά με την αλήθεια αυτού που λέει.
- Η **δεοντική τροπικότητα** σχετίζεται με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος. Η αναγκαιότητα αυτή μπορεί να είναι εσωτερική είτε εξωτερική, να προκύπτει δηλαδή είτε από την επιθυμία του ομιλητή είτε από κάποιον εξωτερικό παράγοντα.

Και τα δύο είδη τροπικότητας τονίζουν την **υποκειμενική** στάση του ομιλητή.

Η επιστημική τροπικότητα δείχνει **τι νομίζει ο ομιλητής και πόσο βέβαιος είναι** κι όχι αν αυτό που λέει ο ομιλητής είναι αλήθεια ή όχι.

Η **επιστημική τροπικότητα** καλύπτει μια κλίμακα με διαβαθμίσεις της βεβαιότητας του ομιλητή για την αλήθεια αυτού που λέει, που περιλαμβάνει **δυνατότητα, πιθανότητα** και ρητά δηλωμένη **βεβαιότητα**:

Παραδείγματα

Δυνατότητα

Η Μαρία **μπορεί / ίσως να** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Λες να **απόκτησε** η Μαρία καινούριο σπίτι;

Να **απόκτησε (άραγε)** η Μαρία καινούριο σπίτι;

Πιθανότητα

Η Μαρία **θα** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Φαίνεται ότι η Μαρία **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **μάλλον** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Δεν μπορεί, η Μαρία **θα** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **πρέπει να** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Βεβαιότητα

Η Μαρία **σίγουρα** **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

Είναι εκατό τοις εκατό βέβαιο ότι η Μαρία **απόκτησε** καινούριο σπίτι.

* Όταν η βεβαιότητα εκφράζεται ρητά, π.χ. με σχετικές επιρρηματικές εκφράσεις και όχι με απλή απόφαση, υποδηλώνεται ένας βαθμός αβεβαιότητας, είτε από την πλευρά του ίδιου του ομιλητή είτε από την πλευρά του ακροατή.

Η δεοντική τροπικότητα περιλαμβάνει τη δήλωση της **επιθυμίας**, της **ευχής** ή της απλής **πρόθεσης** του ομιλητή, την **άδεια** να γίνει κάτι που ζητάει ή παραχωρεί, τους διάφορους βαθμούς της **υποχρέωσης** ή της **ανάγκης** που προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες:

Επιθυμία

Η Μαρία **θέλει να αποκτήσει** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **θα ήθελε να αποκτήσει** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **θα ήθελε να αποκτούσε** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **θα αποκτούσε ευχαρίστως** καινούριο σπίτι.

Ευχή

Να αποκτούσε η Μαρία καινούριο σπίτι!

Ας αποκτούσε η Μαρία καινούριο σπίτι!

Αχ και να αποκτούσε η Μαρία καινούριο σπίτι!

Μακάρι να αποκτούσε η Μαρία καινούριο σπίτι!

Πώς θα ήθελα να αποκτούσε η Μαρία καινούριο σπίτι!

Πρόθεση

Η Μαρία **σκοπεύει / προτίθεται να αποκτήσει** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **λέει να αποκτήσει** καινούριο σπίτι.

Η Μαρία **θα αποκτούσε** καινούριο σπίτι· ίσως εκεί να έχει πάει τώρα.

Παράκληση και παραχώρηση αδείας για να γίνει κάτι

- **Να αποκτήσω** καινούριο σπίτι; / **Μπορώ να αποκτήσω** καινούριο σπίτι;

- **Να αποκτήσεις.** / **Και δεν αποκτάς;** / **Απόκτησε.** / **Άμα θες, απόκτησε.**

Ανάγκη / Υποχρέωση

Η Μαρία πρέπει να αποκτήσει καινούριο σπίτι.

Η Μαρία είναι ανάγκη / είναι απαραίτητο να αποκτήσει καινούριο σπίτι.

Η Μαρία, θέλει δεν θέλει, είναι υποχρεωμένη να αποκτήσει καινούριο σπίτι.

Η δεοντική τροπικότητα είναι στραμμένη προς το μέλλον, καθώς αναφέρεται σε ενέργειες ή καταστάσεις που ο ομιλητής παρουσιάζει ως αναγκαίο να πραγματοποιηθούν.

Αντίθετα, η επιστημική τροπικότητα δεν είναι συνδεδεμένη με συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αφού εκφράζει τον βαθμό βεβαιότητας του ομιλητή για κάτι που συνέβη στο παρελθόν, συμβαίνει στο παρόν ή θα συμβεί στο μέλλον.

Ενδεικτικές ερωτήσεις στην τροπικότητα:

- Πως θα χαρακτηρίζατε τη στάση του συγγραφέα/ομιλητή απέναντι στο θέμα του (Πιθανότητα, Δυνατότητα, Βεβαιότητα, Αναγκαιότητα / υποχρέωση, Υπόθεση, Πρόθεση) σύμφωνα με τις λέξεις και τους κειμενικούς δείκτες που ακολουθούν:
.....
- Τι δηλώνεται με τις υπογραμμισμένες εγκλίσεις στα παρακάτω αποσπάσματα (Πιθανότητα, Δυνατότητα, Βεβαιότητα, Αναγκαιότητα / υποχρέωση, Υπόθεση, Πρόθεση);

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

1. Να εντοπίσεις στα παρακάτω χωρία του Κειμένου 1 τις περιπτώσεις στις οποίες το μήνυμα διατυπώνεται με βεβαιότητα και τις αντίστοιχες στις οποίες ο συνεντευξιαζόμενος εκφράζει αναγκαιότητα. Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου με κριτήριο τους γραμματικούς ή λεκτικούς τύπους που επιλέγονται, για να δηλωθεί η βεβαιότητα ή η αναγκαιότητα. (ΘΕΜΑ 28116, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

- Η ελληνική γλώσσα είναι υγιέστατη.
- οι Έλληνες πρέπει να βρουν έναν τρόπο να επιλύσουν αυτό το ζήτημα.
- Η εκμάθηση της γλώσσας είναι ο ασφαλέστερος τρόπος ένταξης των μεταναστών στον πολιτισμό και στην κοινωνία μιας χώρας.
- Και παλαιότερα λίγα παιδιά μάθαιναν σωστά το πολυτονικό.
- Για λόγους εκπαίδευσης και συνεννόησης είναι επιβεβλημένο το μονοτονικό.

Παρατακτική σύνδεση	Υποτακτική σύνδεση
• Συνδέονται ισοδύναμες προτάσεις (Κύρια+Κύρια, Δευτερεύουσα+Δευτερεύουσα όμοιες) με τη χρήση παρατακτικών συνδέσμων: • Συμπλεκτικοί: και, ούτε, μήτε • Διαχωριστικοί: ή είτε • Αντιθετικοί: όμως, αλλά, μα και, μόνο, παρά, ωστόσο, μα, μολοταύτα • Συμπερασματικοί: λοιπόν, άρα, ώστε επομένως • Επεξηγηματικός: δηλαδή • Ο παρατακτικός λόγος είναι λιτός, απλός, γοργός και κοφτός. Ωστόσο, συχνά, δυσκολεύει τον δέκτη να αντιληφθεί πλήρως το μήνυμα.	• Συνδέονται ανόμοιες προτάσεις (Κύρια+Δευτερεύουσα, Δευτερεύουσα+Δευτερεύουσα ανόμοιες) με υποτακτικούς συνδέσμους, αντωνυμίες ή επιρρήματα • Ειδικοί: ότι, πως, που • Ενδοιαστικοί: μη, μήπως • Χρονικοί: όταν, αφού, καθώς, ενώ, αφότου, πριν, μόλις, ώσπου • Εναντιωματικοί: αν και, και αν, και να, μόλο που, μολονότι • Αιτιολογικοί: αφού, διότι, επειδή, γιατί, • Υποθετικοί: αν, άμα • Τελικοί: για να, να • Συμπερασματικοί: ώστε, έτσι που • Η υπόταξη είναι πυκνός λόγος, καθιστά το ύφος σύνθετο και αποτελεί δείγμα υψηλού πνευματικού επιπέδου, ενώ προσδίδει πειστικότητα. Ωστόσο, το ύφος του κειμένου μπορεί να είναι δυσνόητο ή να διαφαίνεται μία τάση επιδειξιμανίας εκ μέρους του πομπού.

Ασύνδετο σχήμα

Στο ασύνδετο σχήμα οι προτάσεις δεν ενώνονται με κάποια λέξη ή σύνδεσμο, αλλά χωρίζονται με κόμμα. Με τη χρήση του ασύνδετου σχήματος ο συγγραφέας επιχειρεί να δώσει ένταση στον λόγο, έμφαση και ίσως να χρωματίσει συναισθηματικά το κείμενό του. Παράλληλα, συμβάλλει στη ζωντάνια και την παραστατικότητα, ενώ συνάμα πυκνώνει το λόγο.

π.χ. *Παίξαμε, τραγουδήσαμε, ήπιαμε νερό, φρέσκο καθώς ξεπήδαγε απ' τους αιώνες.*
(Οδ. Ελύτης, «Στα κτήματα βαδίσσαμε όλη μέρα»)

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε το είδος των συνδέσμων και να προσδιορίσετε τον τρόπο σύνδεσης μεταξύ των προτάσεων.

1. Η κατανόηση της αλήθειας αυτής συνετέλεσε, ώστε να δίνεται κατά τη διδασκαλία μεγαλύτερη βαρύτητα στο διάλογο παρά στο μονόλογο.
2. Με τον τρόπο αυτό, ο διάλογος αποκτά ένα δραματικό στοιχείο, αφού τα δρώντα πρόσωπα δοκιμάζουν μια διαλεκτική περιπέτεια, ανάλογη με εκείνη των ηρώων της τραγωδίας, η οποία συνίσταται, κατά τον Αριστοτέλη, σε μεταβολή στο αντίθετο των «πραττομένων».
3. Υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία.

(Κουμάκης Γεώργιος, *Διάλογος*, Επαναληπτικές Ημερησίων 2013)

4. Αυτό μπορεί κανείς εύκολα να το καταλάβει όταν αναλογιστεί ποια είναι τα πρότυπα που σήμερα, στην «κοινωνία της γνώσης» και «των δικτύων», προβάλλονται στους νέους ανθρώπους: ο ατομισμός, οι αξίες της ιδιωτικότητας, η απόρριψη της συλλογικής δράσης, η απαξίωση της συμμετοχής στα κοινά, ο αχαλίνωτος ανταγωνισμός, η λογική «ο καθένας για τον εαυτό του και ο θεός για όλους», ο χρησιμοθηρικός χαρακτήρας της γνώσης, όλα αυτά και άλλα πολλά αποτελούν από μόνα τους τις «έξυπνες βόμβες» στα δίκτυα της μάθησης.
5. Για τον «Τροχό της Τύχης» εκπαιδεύουμε τα παιδιά μας, εξαρτημένα αντανάκλαστικά τους ενσταλάζουμε αντί για κριτική σκέψη.
6. Δημιουργούνται έτσι ασφυκτικές συνθήκες, συνθήκες διδακτικού ολοκληρωτισμού, με αποτέλεσμα τον αφανισμό της διδασκαλίας, το καλούπωμα των εκπαιδευτικών σε «διδασκικά φέρετρα» και τη χειραγώγηση – αλλοτρίωση των μαθητών.

(Χρήστος Κάτσικας, *Η εκπαίδευση της αμάθειας*, Εφημ., *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 14-9-03)

Μακροπερίοδος λόγος	Μικροπερίοδος (βραχυπερίοδος) λόγος
• Προσδίδει σοβαρότητα και επισημότητα στο ύφος του συγγραφέα. • Υποδεικνύει άριστη γνώση και χρήση της γλώσσας από την πλευρά του γράφοντος, που δε δημιουργεί νοητικά χάσματα και ασάφειες. • Ο λόγος αποκτά συνθετότητα και πολυπλοκότητα. Παράδειγμα: «Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι σημαντικά, αφού αποδεικνύουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των εφήβων στη σύγχρονη εποχή, οι περισσότεροι από αυτούς κορίτσια, αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας εξαιτίας της πολύωρης χρήσης «έξυπνων» κινητών τηλεφώνων» .	• Προσδίδει αμεσότητα, οικειότητα και προφορικότητα στο ύφος του συγγραφέα. • Δηλώνει αυθορμητισμό, γι' αυτό, ο λόγος είναι γοργός και κοφτός με αποτέλεσμα το μήνυμα να αποδίδεται με σαφήνεια, παραστατικότητα και ζωντάνια. Παράδειγμα: «Η νεολαία αισθάνεται φόβο και ανασφάλεια. Φόβο και ανασφάλεια για το μέλλον. Για ένα μέλλον που προμηνύεται δυσοίωνο. Με ελάχιστες προοπτικές για πρόοδο και εξέλιξη».

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

Γιατί χρησιμοποιείται ο μακροπερίοδος/ μικροπερίοδος λόγος στα παρακάτω αποσπάσματα; Να παρατηρήσετε τις αλλαγές που θα προκύψουν αν μετατρέψετε τον μακροπερίοδο σε μικροπερίοδο λόγο και αντίστροφα:

1. Αυτό που πρέπει να τονιστεί και που κατεξοχήν διακρίνει τη μητρική από μια ξένη γλώσσα είναι ότι για κάθε φυσικό ομιλητή η γνώση της μητρικής γλώσσας δεν είναι ένα απλό εργαλείο συνεννόησης («εργαλειακή αντίληψη»), αλλά είναι κύριο συστατικό της ταυτότητάς του, είναι ο πολιτισμός του μέσα από το ιστορικό εννοιολογικό φορτίο των λέξεων που χρησιμοποιεί, είναι η ψυχοσύνθεσή του και η νοοτροπία του λαού του, είναι ο τρόπος που βλέπει και εκφράζει τον κόσμο του, είναι η σκέψη του, είναι η πατρίδα του.

Γ. Μπαμπινιώτης, *Μητρικής Γλώσσας Εγκώμιον*, εφημ. *Το Βήμα*, 01.02.14

2. Με αυτή την έννοια είμαστε όλοι ξένοι. Επιτομή της ανθρώπινης κατάστασης, περιστασιακά άρνηση ή επιβεβαίωσή της. Αντιφατικά όντα που αναζητούν διαρκώς ταυτότητα, που ψάχνουν εναγωνίως το «εμείς», που μαθαίνουν να το βρίσκουν στην ομοιότητα και να απορρίπτουν τη διαφορά.

Τάσος Τσακίρογλου, *Ο Ξένος μέσα μας*, Η εφημερίδα των συντακτών, 2.10.15

3. «Είμαι τελειωμένος», έλεγε ένας άνεργος. Ήταν μόλις 26 χρονών. Την ίδια ακριβώς φράση χρησιμοποιούν οι παρατημένοι στα ιδρύματα γέροι.. Ένας νέος 26 ετών κι ένας γέρος! Η κοινωνία μας μέσα από την παραγωγή της ανεργίας είναι σαν να παράγει γεροντικούς νέους. Πένθος, κατάθλιψη, αυτό-μορφή, συμπεριφορές φυγής όπως τα ναρκωτικά, ο αλκοολισμός.

Φωτεινή Τσαλίκου, *Ανεργία και Ψυχολογία*, εφημ. *Τα Νέα*, 23.12.1998

4. Ο «κανόνας» είναι η αντρική κυριαρχία, γι' αυτό και η λέξη «άνθρωπος», μολονότι διακριτή από τη λέξη «άντρας» στα ελληνικά, σε αντίθεση με άλλες γλώσσες, ωστόσο είναι συνώνυμη του φύλου και όχι του είδους. «Άνθρωπος» σημαίνει «άντρας», γι' αυτό και ο Θεός, μολονότι άυλος και πνεύμα, ώστε να μορφοποιείται π.χ. σαν αστραπή στον ουρανό, αναπαρίσταται από όλες τις μονοθεϊστικές θρησκείες σαν άντρας «καθ' ομοίωσιν» του προφανώς άρρενος «ανθρώπου».

Άννα Φραγκουδάκη, *Ο σεξισμός στη γλώσσα επιδρά στη σκέψη*, εφημ. *Τα Νέα*, 1.4.2000

Το ύφος στα μη λογοτεχνικά κείμενα:

ΑΡΘΡΟ: σοβαρό με στοιχεία προφορικότητας
ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ: σοβαρό, επίσημο, επιμελημένο
ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ: γλαφυρό, προσωπικό, οικείο, λογοτεχνικό
ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ: σοβαρό, επίσημο, πυκνό
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ουδέτερο, αντικειμενικό, απρόσωπο, επίσημο

Είδη ύφους	Χαρακτηριστικά
Οικείο	- α' και β' ρηματικό πρόσωπο - προσφωνήσεις οικειότητας (π.χ. Αγαπητέ φίλε) - παρατακτική σύνδεση ή ασύνδετο - ενεργητική σύνταξη - μικροπερίοδος λόγος
Επίσημο/ υπηρεσιακό/ τυπικό/ απρόσωπο/ ουδέτερο	- γ' ρηματικό πρόσωπο - τυπικές προσφωνήσεις (π.χ. Αξιότιμε κύριε) - υποτακτική σύνδεση - παθητική σύνταξη - επίσημο λεξιλόγιο - αναφορική λειτουργία της γλώσσας
Χιουμοριστικό/ ειρωνικό/ σαρκαστικό	- σχολιαστικά σημεία στίξης - λογοπαίγνια, ευφρολογήματα - μειωτικές εκφράσεις - προφορικότητα
Απλό/ λιτό	- παρατακτική σύνδεση, ασύνδετο - μικροπερίοδος λόγος - απλό λεξιλόγιο - απουσία σχημάτων λόγου
Προτρεπτικό/ συμβουλευτικό/ διδακτικό/ παραινετικό	- β' ρηματικό πρόσωπο - υποτακτική ή προστακτική έγκλιση - βουλητικές προτάσεις (να) - συμβουλές για στάση ζωής

Προσωπικό/ εξομολογητικό/ απολογητικό	- α' ρηματικό πρόσωπο - παρελθοντικοί χρόνοι - προσωπικά συναισθήματα, σκέψεις, βιώματα
Λυρικό/ ποιητικό	- ποιητική λειτουργία της γλώσσας - επίκληση στο συναίσθημα
Επιστημονικό	- γ' ρηματικό πρόσωπο - αναφορική λειτουργία της γλώσσας - ειδικό λεξιλόγιο - μακροπερίοδος λόγος - υποτακτική σύνδεση - παθητική φωνή - οριστική έγκλιση - επίκληση στη λογική
Λαϊκό	- καθημερινό λεξιλόγιο - προφορικότητα/ αφηγηματικότητα - παρατακτική σύνδεση
Επιδοκιμαστικό/ επικριτικό	θετικά ή επικριτικά σχόλια για γεγονότα, καταστάσεις, απόψεις

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

Να χαρακτηρίσετε το ύφος του λόγου στα παρακάτω αποσπάσματα:

1. [...]Δεύτερον, είναι πλάνη να υποθέτομε ότι οι εκπληκτικές κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνικής, για τις οποίες δικαιολογημένα υπερηφανεύεται ο πολιτισμός μας, δεν έχουν καμιάν ουσιαστικήν αξία, επειδή τάχα δεν έκαναν "ευτυχέστερο" τον άνθρωπο - άρα δεν αποτελούν "πρόοδο". "Αχ! τι ωραία που ζούσαν άλλοτε οι άνθρωποι στις πρωτόγονες κοινωνίες τους, χωρίς το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο, το αυτοκίνητο, το αεροπλάνο" . .

Δεν πρέπει, νομίζω, να παίρνομε στα σοβαρά αυτό τον ψευτορομαντισμό της υποκριτικής νοσταλγίας του παρελθόντος. Πρώτα - πρώτα γιατί δογματίζει "εκ του ασφαλούς" και "με το αζημίωτο": δεν εγνώρισα ακόμη κανένα οπαδό του δόγματος να διακόψει το ηλεκτρικό ρεύμα στο σπίτι του για να ζήσει ευτυχέστερος. Και έπειτα, γιατί είναι τουλάχιστο γελοίο να υποστηρίζει κανείς ότι ζούσαν "καλύτερα" οι άνθρωποι τότε που οι γιατροί καίγανε με πυρωμένο σίδερο τις μολυσμένες πληγές [...].

Ευ. Π. Παπανούτσος, *Η τεχνική πρόοδος*, Πρακτική Φιλοσοφία

2. «Μην επιτρέψετε να σας εξανδραποδίσουν. Διατηρήστε, μέσα στους ζοφερούς και άρρωστους καιρούς, άγρυπνη και ανυπότακτη τη σκέψη σας, περιφρουρήστε την άγια υγεία και ρωμαλεότητα της ψυχής σας, κρατήστε στητό και αγέρωχο το ωραίο ανάστημά σας.

Και αν η Εξουσία, που τη συμφέρει να έχη παθητικούς και πολιτικά αδιάφορους υπηκόους, σας πη ότι, έτσι κάνοντας, δεν είστε φρόνιμοι και νομοταγείς πολίτες, αποδείξτε της ότι καλός πολίτης είναι μόνον ο ελεύθερος πολίτης, ο συνειδητός, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης.

Και θυμίστε της ό,τι ο Περικλής είχε πει στον "Επιτάφιο": όποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου του είναι όχι φιλήσυχος, αλλ' άχρηστος, "αχρείος" πολίτης.

Και μην ξεχνάτε, στις σημερινές δύσκολες για την Πατρίδα μας και τον Λαό μας περιστάσεις, τα λόγια του ποιητή και θέλω μ' αυτά να σας αποχαιρετίσω: "Όσοι το χάλκεον χέρι βαρύ του φόβου αισθάνονται, ζυγόν δουλείας ας έχωσι· θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία"».

Από το τελευταίο μάθημα του καθηγητή Αριστόβουλου Μάνεση στο ΑΠΘ, λίγο πριν συλληφθεί από τη δικτατορία. (από την Εφημερίδα των Συντακτών)

3. [...] Ήρχισα λοιπόν νά συνέρχωμαι όλίγον κατ' όλίγον, καί ἤρχισα νά συλλογίζωμαι.

Άνεκάλεσα εἰς τήν μνήμην μου ὅλας τάς πρὸς τήν μητέρα τρυφερότητας καί θωπείας μου. Προσεπάθησα νά ἐνθυμηθῶ μήπως τῆς ἔπταισά ποτέ, μήπως τήν ἀδίκησα, ἀλλά δέν ἠδυνήθην. Ἀπεναντίας εὗρισκον, ὅτι ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη αὐτή ἡ ἀδελφή μας, ἐγώ, ὄχι μόνον δέν ἠγαπήθην, ὅπως θά τό ἐπεθύμουν, ἀλλά τοῦτ' αὐτό παρηγκωνιζόμενη ὁλονέν περισσότερον. Ἐνθυμήθην τότε, καί μοί ἐφάνη ὅτι ἐνόησα, διατί ὁ πατήρ μου ἐσυνήθιζε νά μέ ὀνομάζῃ «τό ἀδικημένο του». Καί μέ ἐπῆρε τό παράπονον καί ἤρχισα νά κλαίω. ὦ! εἶπον, ἡ μητέρα μου δέν μέ ἀγαπᾷ καί δέν μέ θέλει! Ποτέ, ποτέ πλέον δέν πηγαίνω εἰς τήν ἐκκλησίαν! Καί διηθύνθην πρὸς τήν οἰκίαν μας, περίλυπος καί ἀπηλπισμένος.[...]

Γ. Βιζυηνός, *Το αμάρτημα της μητρός μου*

4. Σας διαβιβάζουμε ομόφωνη κοινή απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου, και των περιοίκων που συγκεντρώθηκαν στο σύλλογό μας στις 1/11/2012. Εκφράζουμε για μια ακόμη φορά την έντονη ανησυχία μας, για την αδυναμία επίλυσης εδώ και 7 χρόνια του θέματός μας: Δηλαδή της επαναφοράς του μικρού πάρκου στην προτέρα του κατάσταση με την κατάργηση της σκάλας σε όλο το μήκος της, σύμφωνα και με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Αθηναίων. [...]. Επισημαίνουμε πως αν δεν κατασκευαστεί άμεσα τοίχος αντιστήριξης υπάρχει σοβαρός κίνδυνος διολίσθησης του πρανούς με συνέπεια όχι μόνο την καταστροφή του πράσινου αλλά και πιθανό ατύχημα των παιδιών που παίζουν στο πάρκο για το οποίο θα είσθε αποκλειστικά υπεύθυνοι.

Υπόμνημα του πολιτιστικού συλλόγου Άνω Αμπελοκήπων προς τον Δήμο Αθηναίων, 2016

5. «Τον γρίφο των παράξενων κηλίδων (ή ακτίνων) στους δακτυλίους του πλανήτη Κρόνου καλείται να αποκρυπτογραφήσει το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble. Πρόκειται για ένα μυστήριο που οι επιστήμονες προσπαθούν να λύσουν από τη δεκαετία του 1980, όταν για πρώτη φορά καταγράφηκαν οι κηλίδες αυτές από την αποστολή Voyager της NASA. Οι κηλίδες συνήθως παρατηρούνται τα χρόνια πριν ή μετά την ισημερία, δηλαδή σχετίζονται με την αλλαγή της εποχής στον γιγάντιο αυτό πλανήτη. Στις εικόνες που έχουμε στη διάθεσή μας, άλλες φορές είναι σαν σκοτεινές κηλίδες και άλλες σαν φωτεινές αναλαμπές. [...] Η επικρατούσα θεωρία είναι ότι οι κηλίδες σχετίζονται με το μαγνητικό πεδίο του Κρόνου. Όταν τα μαγνητικά πεδία των πλανητών αλληλεπιδρούν με τον ηλιακό άνεμο, δημιουργείται ένα ηλεκτρικά φορτισμένο περιβάλλον (στη Γη αυτό είναι το βόρειο σέλας). [...] Αν και άλλοι πλανήτες του ηλιακού μας συστήματος έχουν δακτυλίους, μόνο στον Κρόνο παρατηρείται το φαινόμενο των κηλίδων. «Είναι πραγματικά ένα μαγικό της φύσης που βλέπουμε μόνο στον Κρόνο – προς το παρόν τουλάχιστον», σχολιάζει η Έιμι Σάιμον, επικεφαλής του προγράμματος Hubble Outer Planet Atmospheres Legacy».

Το μυστήριο στους δακτύλιους του Κρόνου, εφ. Καθημερινή, 14.02.23

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση της άνω τελείας;

- Για διακοπή μικρότερη από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα.
- Για επεξήγηση, διευκρίνιση ή συμπλήρωση των προηγούμενων ή αντίθεση προς τα προηγούμενα (συνήθως απουσιάζει ο επεξηγηματικός ή αντιθετικός σύνδεσμος).
- Καθιστά το ύφος κοφτό, προσωπικό και δίνει έμφαση στον λόγο.
- Για να ακολουθήσει απαρίθμηση στοιχείων.
- Πολλές φορές χρησιμοποιείται για να προκληθεί μια στοχαστική ατμόσφαιρα, αφήνοντας χρονικά περιθώρια στον αναγνώστη να προβληματιστεί.

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση της τελείας;

Η τελεία σηματοδοτεί την ολοκλήρωση ενός πλήρους νοήματος. Το τμήμα του λόγου που μεσολαβεί από τελεία σε τελεία ονομάζεται περίοδος.

Να δικαιολογήσετε τη χρήση του κόμματος:

Με το κόμμα χωρίζονται:

I. Μέσα στην πρόταση:

- Όμοιοι όροι, δηλαδή υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα, προσδιορισμοί κλπ. (παράδειγμα: Ο γιατρός δέχεται ραντεβού Τρίτη, Πέμπτη, Παρασκευή).
- Οι μετοχικές προτάσεις, όταν είναι επεξηγήσεις ή όταν είναι πολύ μεγάλες.
- Τα ρήματα που έχουν το ίδιο υποκείμενο, όταν είναι ασύνδετα, χωρίζονται με κόμμα.
- Επίθετα που αναφέρονται στο ίδιο ουσιαστικό. Χωρίζεται με κόμματα η παράθεση και η επεξήγηση.
- Πριν και μετά την κλητική προσφώνηση, (παράδειγμα: Ελένη, διάβασε τα μαθήματά σου).
- Τα αρνητικά ή βεβαιωτικά μόρια και επιρρήματα στην αρχή της πρότασης.
- Μεταξύ ασύνδετων λέξεων και προτάσεων.
- Πριν και μετά επιρρήματα, βεβαιωτικά μόρια, διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις π.χ. λοιπόν, βέβαια, επίσης ...
- Πριν και μετά τις μετοχικές προτάσεις, όταν αυτές τίθενται ως επεξήγηση, (παράδειγμα: Σήμερα, επιστρέφοντας από τη δουλειά, συνάντησα τη Δήμητρα.)
- Πριν και μετά από κάθε τμήμα του λόγου που τίθεται παρενθετικά και θα ήταν δυνατό να παραλειφθεί, (παράδειγμα: Δέχθηκε την πρότασή μου και, μέσα σε λίγες εβδομάδες, μετακομίσαμε σε άλλη πόλη).

II. Μέσα στην περίοδο:

- Χωρίζονται με κόμμα οι δευτερεύουσες από τις κύριες προτάσεις, εκτός εάν αποτελούν αντικείμενο ή υποκείμενο ρήματος ή επιθετικό προσδιορισμό. Συγκεκριμένα χωρίζονται: **οι αιτιολογικές, οι αποτελεσματικές, συμπερασματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές, οι χρονικές, οι τελικές** (εκτός όταν εισάγονται με το να,) **οι αναφορικές που δεν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της κύριας.** Δεν χωρίζονται οι ειδικές (εκτός αν είναι επεξήγηση ή βρίσκεται πριν από την κύρια), οι πλάγιες ερωτήσεις (εκτός αν βρίσκεται πριν από την κύρια), οι ενδοιαστικές, οι αναφορικές που είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της κύριας.
- Χωρίζονται με κόμμα οι κύριες αντιθετικές προτάσεις, όταν συνδέονται με αντιθετικούς συνδέσμους.

γ) Πριν από το και. Όταν μεσολαβεί δευτερεύουσα πρόταση. Όταν το και ενώνει όλα τα προηγούμενα με το παρακάτω ή ενώνει με διαφορετικό τρόπο. Όταν ευκολύνεται το σωστό διάβασμα.

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση της διπλής τελείας (:) ;

Η διπλή (άνω και κάτω) τελεία σημειώνεται:

- Πριν από λεγόμενα που καταγράφονται αυτούσια (παράδειγμα: Ο Λεωνίδας είπε: «Μολών λαβέ»).
- Πριν από απαρίθμηση, (παράδειγμα: Ο γιατρός δέχεται με ραντεβού τις παρακάτω ημέρες: Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή).
- Όταν ακολουθεί η ερμηνεία ή το αποτέλεσμα μιας ενέργειας, (παράδειγμα: Προσπάθησε πολύ και πέτυχε τον στόχο του: πήρε με βαθμό «άριστα» το πτυχίο του στην Ιατρική σχολή).
- Έπειτα από πρόταση που αναφέρει γνωμικό, παροιμία.
- Όταν όσα ακολουθούν επεξηγούν αυτά που προηγήθηκαν, (παράδειγμα: Θα γίνουν όλα όπως τα είπαμε: θα μετακομίσουμε και θα ξεκινήσουμε μία καινούρια ζωή)

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση παρενθέσεων [()] ή διπλής παύλας [--] ;

Σε παρενθέσεις ή διπλή παύλα εμπεριέχεται μια φράση που:

- είτε επεξηγεί όσα προηγήθηκαν, (παράδειγμα: Ο Αργύρης Εφταλιώτης (φιλολογικό ψευδώνυμο του Κλεάνθη Μιχαηλίδη) ήταν Έλληνας ποιητής και πεζογράφος.)
- είτε συμπληρώνει όσα προηγήθηκαν, (παράδειγμα: Δέχθηκε να τη συνοδεύσει (κάτι που ήθελε και η ίδια).

Ό,τι περικλείεται στην παρένθεση είναι συνήθως επουσιώδες σχόλιο και δεν αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της πρότασης

Ό,τι περικλείεται σε διπλή παύλα είναι συνήθως ουσιώδες σχόλιο και αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της πρότασης.

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση του θαυμαστικού [!] ;

- προσδίδει οικειότητα, ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα.

Χρησιμοποιείται στις παρακάτω περιπτώσεις:

- Μετά από επιφωνήματα
- Μετά από φράση που εκφράζει θαυμασμό, έκπληξη ή έντονο συναίσθημα (χαρά, φόβο, πόνο κ.ά.)
- Για να δηλωθεί η υπερβολή σε μια ενέργεια ή σε μια αντίληψη, (παράδειγμα: Ο βουλευτής κατηγόρησε τους ψηφοφόρους!)
- Για να υποδηλωθεί η ανησυχία του συντάκτη σχετικά με όσα διαπιστώνει, (παράδειγμα: Στη σύγχρονη εποχή επικρατεί ο φόβος, η απαισιοδοξία, η ανασφάλεια για το μέλλον!)

- Για να εκφραστεί έμμεσα ο σαρκασμός του πομπού (μέσα σε παρένθεση), (παράδειγμα: Δήλωσε ότι θα βελτιώσει άμεσα τις δημόσιες υποδομές (!))
- Για να αποδοθεί η προσταγή ή η απορία του ομιλούντος, (παράδειγμα: Σου είπα να σταματήσεις να φωνάζεις!)

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση των αποσιωπητικών [...] ;

- Για να εκφραστεί ο προβληματισμός του πομπού (παράδειγμα: Πολύ με προβλημάτισε η συμπεριφορά σου...)
- Για να δηλωθεί ειρωνεία ή αμφισβήτηση (ελλειπτικότητα), (παράδειγμα: Φαντάζομαι ότι στεναχωρήθηκες...)
- Όταν ο πομπός δεν επιθυμεί να ολοκληρώσει τη φράση του ή επειδή διακόπηκε ή επειδή, λόγω συγκίνησης, δεν μπορεί να συνεχίσει, (παράδειγμα: Δεν το πιστεύω αυτό που συνέβη ... Δεν ξέρω τι να πω...)
- Για να εκφραστεί υπαινιγμός για όσα μέχρι εκείνη τη στιγμή διατυπώθηκαν (παράδειγμα: Ο πρόεδρος των ΗΠΑ δήλωσε ότι οι εκπομπές CO₂ δεν επιβαρύνουν το οικοσύστημα...)
- Όταν δηλώνεται ότι αυτό που ακολουθεί είναι κάτι απροσδόκητο (παράδειγμα: Με εξευτέλισε μπροστά σε όλους κι έπειτα υποστήριξε ότι ... με εκτιμά.)
- Για να εκφραστεί περιφρόνηση ή απειλή (παράδειγμα: Μπορείς να αντιληφθείς φαντάζομαι ποιες θα είναι οι συνέπειες την επόμενη φορά...)

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση του ερωτηματικού [;] ;

- Προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια, παραστατικότητα και διαλογικό χαρακτήρα στο κείμενο
- Για να εκφραστεί προβληματισμός (παράδειγμα: Ποιες θα μπορούσαν να είναι οι ενδεχόμενες συνέπειες;)
- Για να εκφράσει ο πομπός την απορία του (παράδειγμα: Και τώρα, τι γίνεται;)
- Για να εκφράσει ο πομπός την επιθυμία να πληροφορηθεί κάτι που γνωρίζει
- Για να εκφράσει εντονότερα μια προτροπή ή μια παράκληση, με αποτέλεσμα να γίνεται το ύφος πιο ζωντανό ή να διατυπώνεται πιο ευγενικά
- Για έμφαση στις ρητορικές ερωτήσεις
- Για πρόκληση συναισθημάτων
- Για να προκαλέσει το ενδιαφέρον
- Σε προτάσεις που λειτουργούν μεταβατικά (παράδειγμα: Ποια μέτρα θα μπορούσαμε να εφαρμόσουμε, ώστε να εξαλειφθεί το φαινόμενο αυτό;
- Για να δηλωθεί ειρωνεία ή αμφιβολία για την αξιοπιστία όσων έχουν προηγηθεί (μέσα σε παρένθεση) (παράδειγμα: Ο δημοκρατικός (;) ηγέτης της Κίνας)

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση των εισαγωγικών [« »] ;

- Επανάληψη εκφράσεων που διατυπώθηκαν από άλλο πρόσωπο με τα ίδια λόγια (παράδειγμα: Με ρώτησε «τι νέα, όλα καλά;» κι έφυγε χωρίς να περιμένει απάντηση)
- Ειρωνεία του πομπού (σχολιαστικό) ή απαξίωση μιας έννοιας (παράδειγμα: Η «ειλικρίνεια» είναι χαρακτηριστικό σου γνώρισμα.)
- Μεταφορική χρήση μιας έννοιας (παράδειγμα: Στον πολιτικό «στίβο» επικρατεί ισχυρός ανταγωνισμός.)
- Ειδική ορολογία, τίτλο βιβλίων – εφημερίδων ... (παράδειγμα: Διάβασα το βιβλίο «Ο ξένος» και το βρήκα πολύ ενδιαφέρον.)
- Έμφαση (παράδειγμα: Όταν οι έφηβοι ασχολούνται με τα κοινωνικά δίκτυα, απομακρύνονται από το «εδώ» και το «τώρα».)
- Λέξεις – φράσεις που ανήκουν σ' ένα ειδικό λεξιλόγιο
- Λέξεις που ανήκουν σ' ένα γλωσσικό ιδίωμα
- Παροιμιώδεις ρήσεις (παράδειγμα: Ο σύγχρονος Έλληνας έχει απομακρυνθεί από το «μηδέν άγαν» των προγόνων του.)

Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση της κάθετης γραμμής [/] ;

Η κάθετη γραμμή με συνώνυμες λέξεις :

- Δίνει έμφαση
- Διευρύνει την έννοια (π.χ. εμπορικό / οικονομικό).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

1. Ποιο σκοπό εξυπηρετούν, κατά τη γνώμη σου, τα σημεία στίξης στις παραπάνω περιπτώσεις; (ΘΕΜΑ 28113, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«κοινωνιόλεκτος» → εισαγωγικά

(ηλικία, φύλο, κοινωνική τάξη, επάγγελμα κλπ) → παρένθεση

– κι εγώ στις ανεπίσημες περιστάσεις με τους φίλους μου → παύλα

2. Να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα στην 3η παράγραφο του Κειμένου 1 και να σχολιάσετε τη σημασία του για το νόημα στο συγκεκριμένο σημείο. (ΘΕΜΑ 28118, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Σε πρακτικό – προσωπικό επίπεδο ο αναλφάβητος αντιμετωπίζει τεράστιες δυσκολίες στην καθημερινή ζωή: δεν μπορεί να διαβάσει οδηγίες χρήσης, συμβόλαια, βιβλία, την ώρα στο ρολόι, πινακίδες, δεν μπορεί να ενημερωθεί για τίποτα που είναι σε γραπτό λόγο. Η επαγγελματική και κοινωνική του δραστηριότητα περιορίζεται δραματικά, αναπτύσσει σχέσεις εξάρτησης με τους άλλους και διακατέχεται από ανασφάλεια, σύμπλεγμα κατωτερότητας και φόβο.»

3. Να δικαιολογήσεις τη χρήση των σημείων στίξης στις παρακάτω περιπτώσεις (με υπογράμμιση):

Ένας ιδιαίτερος αγώνας δρόμου!

Την δική τους... ασίστ στην κοινωνική δράση έδωσαν για άλλη μια φορά ο Γιάννης και ο Θανάσης Αντετοκούνμπο, καθώς διοργάνωσαν έναν αγώνα δρόμου στην Αθήνα, με σκοπό τα έσοδα να δοθούν για φιλανθρωπικούς σκοπούς.

[...] να μεταφέρουν το μήνυμα «είμαστε όλοι αδέλφια». (ΘΕΜΑ 32984, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

4. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 χρησιμοποιούνται τα εισαγωγικά. Να εντοπίσεις το χωρίο και να εξηγήσεις το σκοπό της συγκεκριμένης επιλογής. (ΘΕΜΑ 33035, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Κουλτουριάρηδες είναι οι διανοούμενοι που δίνουν μεγαλύτερη σημασία στη γνώση και την πληροφόρηση και λιγότερη στο αίσθημα και το βίωμα. Ό,τι έμαθαν ή δεν έμαθαν έχει γι' αυτούς μεγαλύτερη αξία από τη σκέψη. Κουλτουριάρηδες βρίσκονταν σ' όλες τις εποχές. Στην αρχαία Ελλάδα τούς κοροϊδεύει πολύ άσχημα ο Αριστοφάνης επειδή χρησιμοποιούσαν πάντα καινούριες και παράξενες λέξεις για να ξιπάσουν τον κόσμο. [...] Αλλά και παλαιότερα, θυμάμαι, όταν λέγαμε «οι διανοούμενοι» ή «οι άνθρωποι των γραμμάτων», νιώθαμε κάτι σα δυσφορία και ενόχληση, γιατί καταλαβαίναμε ότι αυτοί οι άνθρωποι είχαν ξεφύγει πολύ από τη ζωή εν ονόματι δήθεν της τέχνης. Αυτοί νομίζανε ότι, επειδή ήταν άνθρωποι των γραμμάτων, έπρεπε να μιλούν με ειδικό λεξιλόγιο, να καταλαβαίνονται μεταξύ τους, κι ας μην τους καταλαβαίνουν οι άλλοι. Σε τελική ανάλυση, κουλτουριάρηδες είναι οι ψευτομορφωμένοι. Μόνο ένας ψευτομορφωμένος μπορεί να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο που ξιπάζει και ξαφνιάζει, ή να μεταχειρίζεται ωραίες λέξεις και φράσεις για να κάνει εντύπωση, ενώ καταβάθος δεν κατέχει τη γλώσσα και δεν τη χρησιμοποιεί σωστά. [...]»

5. Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 εντοπίζονται: δύο σημεία με άνω-κάτω τελεία, ένα σημείο με εισαγωγικά, ένα σημείο με άνω τελείες και ένα σημείο με διπλές παύλες. Να καταγράψεις αυτά τα σημεία και να αναφερθείς στο ρόλο που εξυπηρετεί το καθένα από αυτά. (ΘΕΜΑ 33011, ΤΡΑΠΕΖΑ

ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

«Να πώς συνοψίζει την αναγκαιότητα και την ωφέλεια της ανάγνωσης ο ίδιος ο Μπλουμ, προσθέτοντας ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο: «Διαβάζουμε βαθιά για διάφορους λόγους, οι περισσότεροι γνωστοί: γιατί δεν μπορούμε να γνωρίσουμε βαθιά όσους ανθρώπους θα θέλαμε να γνωρίσουμε· γιατί θέλουμε να γνωρίσουμε καλύτερα τους εαυτούς μας· γιατί ζητάμε τη γνώση, όχι μόνο του εαυτού μας και των άλλων, αλλά του κόσμου γενικότερα. Ωστόσο, το πιο ισχυρό, το πιο αυθεντικό κίνητρο μιας βαθιάς ανάγνωσης των έργων του πολύπαθου πλέον κανόνα είναι η αναζήτηση μιας δύσκολης απόλαυσης». Αυτή η απαιτητική τέρψη έρχεται σε κάθε περίπτωση πρώτη – τόσο για τον Χάρολντ Μπλουμ όσο και για κάθε πραγματικό αναγνώστη – όταν πιάνει στα χέρια του ένα βιβλίο. Και μόνο όταν υπάρχει αυτή, μπορεί να έρθουν και όλα τα άλλα»

Όταν είναι προφανείς οι απαντήσεις, οι ερωτήσεις που τίθενται είναι **ρητορικές** και έχουν ως στόχο να δώσουν έμφαση, να άρουν τη μονοτονία στο κείμενο και να ενδυναμώσουν την επιχειρηματολογία του συντάκτη. Πιο συγκεκριμένα, με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων:

- επιτυγχάνεται η συνοχή σε μια παράγραφο,
- διαφαίνεται η ειρωνεία, η αγωνία ή η απορία του γράφοντος,
- προσδίδεται αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο,
- ο γράφων προσπαθεί να προβληματίσει το κοινό και να το ευαισθητοποιήσει απέναντι σε κοινά προβλήματα.

Όταν τα ερωτήματα είναι στην **αρχή** του κειμένου στοχεύουν στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη.

Στη **μέση** του κειμένου συνδέουν δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή δίνουν στον συγγραφέα τη δυνατότητα να περάσει στο επόμενο θέμα του.

Με τη χρήση των ερωτήσεων προσδίδεται διαλογικός τόνος στο κείμενο (αίσθηση διαλόγου μεταξύ πομπού-δέκτη) και παράλληλα δημιουργείται ένα κλίμα οικειότητας και άμεσης προσέγγισης.

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ:

Ποια είναι η σκοπιμότητα των ερωτήσεων που υποβάλλει ο αρθρογράφος στην 4η παράγραφο του Κειμένου 1; (ΘΕΜΑ 33120, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)
 «Αλλά ένα ταξίδι σε αυτήν την Αγορά μπορεί να είναι αγχώδες – προσωπικά, οικονομικά και ιδεολογικά. Πρέπει να συνεργαστώ με αυτό το άτομο; Πρέπει να αγοράσω αυτό το προϊόν; Πρέπει να αγοράσω αυτήν την ιδέα; (Και θα αγοράσει κανείς τη δικιά μου;)»

Ανάμεσα στις γλωσσικές ποικιλίες συγκαταλέγονται και εκείνες που συνδέονται με τον καταμερισμό της κοινωνικής / επαγγελματικής δραστηριότητας. Πρόκειται για ευδιάκριτες γλωσσικές ποικιλίες που δημιουργούνται από τις διάφορες επαγγελματικές ομάδες. Μια επαγγελματική ομάδα δηλαδή, για να εξυπηρετήσει τους επαγγελματικούς της σκοπούς, διαμορφώνει στο πλαίσιο της εθνικής γλώσσας τη δική της γλωσσική ποικιλία με ιδιότυπους όρους της ειδικότητάς της. Μερικοί ονομάζουν τις γλωσσικές αυτές ποικιλίες **ειδικές γλώσσες**. Έτσι έχουμε τις ειδικές γλώσσες των νομικών, των γιατρών, των μηχανικών, των ψαράδων, των ποδοσφαιριστών, των θεολόγων, των μαθηματικών, των χημικών κτλ., οι οποίες χαρακτηρίζονται κυρίως από **λεξιλογικές διαφορές** που οφείλονται είτε στη **χρήση ειδικών όρων** είτε στη χρήση καθημερινών λέξεων που φορτίζονται όμως κατά περίπτωση με ιδιαίτερο σημασιολογικό φορτίο.

Η λέξη π.χ. χολοκυστογραφία (σύνθετη από τις λέξεις χολή, κύστη και γράφω) αποτελεί όρο μόνο της ιατρικής επιστήμης και δηλώνει την ακτινογραφία της χοληδόχου κύστης.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τη λέξη μέτρο την οποία συναντούμε και στην καθημερινή χρήση (μονάδα μέτρησης, σύγκρισης ποσών κτλ.) και στην ειδική γλωσσική ποικιλία ενός συγκεκριμένου φιλολογικού κλάδου, της μετρικής: μέτρο στίχου, μέτρο και ρυθμός κτλ.

Τη **συνοχή** την πετυχαίνουμε όταν με τους κατάλληλους τρόπους μεταβαίνουμε φυσικά και λογικά από τη μια λέξη στην άλλη, από τη μια πρόταση στην άλλη, από τη μια περίοδο στην άλλη και από τη μια παράγραφο στην άλλη χωρίς κενά και χάσματα.

Τέτοιοι τρόποι είναι οι ακόλουθοι:

- α) η χρήση **διαρθρωτικών λέξεων λέξεων και εκφράσεων**
- β) η **επανάληψη** μιας λέξης/φράσης
- γ) η **παράλειψη** μιας λέξης/φράσης που ήδη αναφέρθηκε
- δ) η **αντικατάσταση** μιας λέξης με αντωνυμία με άλλη συνώνυμη λέξη
- ε) η χρήση **συνυπώνυμων** και **υπερώνυμων** λέξεων (π.χ. η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, το διαδίκτυο > τα ΜΜΕ).
- στ) η χρήση του **όλου** και των **μερών** του (π.χ. προκαταβολή, υπόλοιπο > συνολική αμοιβή).
- ζ) η χρήση **γενικότερου όρου** (π.χ. τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο > Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης)
- η) η χρήση λέξεων που ανήκουν στον **ίδιο χώρο** και παρουσιάζουν νοηματική συγγένεια

Πίνακας Διαρθρωτικών Λέξεων - Φράσεων

Νοηματική Σχέση	Διαρθρωτικές Λέξεις / Φράσεις
1. Προσθήκη	Επίσης, ακόμη, επιπλέον, εκτός απ' αυτά, συμπληρωματικά, έπειτα, εξάλλου, και, παράλληλα, αξίζει ακόμη να σημειώσουμε, θα ήταν παράλειψη, να μην αναφέρουμε, δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη, ας σημειωθεί ακόμη ότι, αν σε αυτά προσθέσουμε...
2. Γενίκευση	Γενικά, γενικότερα, ευρύτερα, τις περισσότερες φορές...
3. Έμφαση, βεβαιότητα	Ιδιαίτερα, προπάντων, ειδικά, αναντίρρητα, περισσότερο, πράγματι, κατεξοχήν, ξεχωριστά, είναι αξιοσημείωτο, αξίζει να σημειωθεί, το κυριότερο είναι, κυρίως, το σημαντικότερο απ' όλα, σημαντικότερο απ' όλα είναι, είναι

	αξιοπρόσεκτο ότι, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, έχει ιδιαίτερη σημασία να αναφέρουμε, οπωσδήποτε, εκείνο που προέχει, φυσικά, ασφαλώς, αναμφισβήτητα, βέβαια, μάλιστα,
4. Αναλογία, ομοιότητα	Όπως, ως, όμοια, σαν...
5. Ταξινόμηση, διαίρεση	Αφενός – αφετέρου, από τη μια – από την άλλη...
6. Επεξήγηση, διασάφηση	Δηλαδή, με άλλα λόγια, πιο συγκεκριμένα, σαφέστερα, για να γίνω πιο σαφής, αυτό σημαίνει, λόγου χάρη, για παράδειγμα, παραδείγματος χάρη, για να γίνει πιο σαφές, καλό είναι να διευκρινίσουμε, με όσα αναφέρθηκαν εννοούσα, με άλλα λόγια, εννοώ ότι...
7. Όρος, προϋπόθεση	Εκτός αν, εφόσον, σε περίπτωση που, με την προϋπόθεση, με το δεδομένο, με τον όρο, με τη δέσμευση, φτάνει να...
8. Διάζευξη	Ή – ή, είτε – είτε, ούτε – ούτε, μήτε – μήτε...
9.Εναντίωση/αντίθεση	Αντίθετα, αλλά, όμως, εντούτοις, σε αντίθεση, ωστόσο, ενώ, απεναντίας, παρόλο που, από την άλλη πλευρά, αντίστροφα, μολονότι, αν και, ακόμη και αν, παρόλα αυτά, εξάλλου, σε αντίθετη περίπτωση...
10. Αιτιολόγηση	Διότι, γιατί, επειδή, εξαιτίας, γι' αυτό το λόγο, αυτό είναι αποτέλεσμα, αυτό οφείλεται, ένας ακόμη λόγος...
11. Χρονική σχέση	Αρχικά, όταν, έπειτα, πριν, ενώ, πρώτα, καταρχάς, ύστερα, προηγουμένως, εν τω μεταξύ, στη συνέχεια, τώρα, αφότου, συγχρόνως, ταυτόχρονα, στην αρχή, καθώς, σήμερα, αμέσως, αργότερα, τελικά, τέλος...
12. Τοπική σχέση	Εκεί, εδώ, μέσα, κοντά...
13. Αποτέλεσμα, συμπέρασμα	Επομένως, άρα, συνεπώς, κατά συνέπεια, συμπερασματικά, γι' αυτό λοιπόν, ανακεφαλαιωτικά, επιλογικά, καταληκτικά, ώστε, όπως προκύπτει, λοιπόν, τελικά, επομένως, συνοψίζοντας, για να συνοψίσουμε, ως συμπέρασμα, έτσι, συνακόλουθα αυτών, αυτό έχει ως αποτέλεσμα...

Η συνεκτικότητα αναφέρεται στη νοηματική συνάφεια ανάμεσα στις προτάσεις, στις παραγράφους, στις περιόδους και στις παραγράφους του κειμένου. Υπάρχει ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων και σχετίζεται με την εσωτερική σύνδεση των ιδεών και των νοημάτων. Επιτυγχάνεται με την ύπαρξη νοηματικών σχέσεων.

Πιθανές νοηματικές σχέσεις:

- Αιτίου – αποτελέσματος
- Σύγκρισης – αντίθεσης
- Ερώτησης – απάντησης
- Προσθήκη όμοιου στοιχείου
- Συμπλήρωση του νοήματος της προηγούμενης παραγράφου
- Σχέση όρου – προϋπόθεσης
- Επεξήγηση – διασάφηση ενός νοήματος που προηγείται
- Διάζευξη – διαχωρισμός
- Αναλογία – παραλληλισμός
- Συμπέρασμα
- Χρονολογικός άξονας: η παρουσίαση των πραγματικών γεγονότων ακολουθεί τη ροή του χρόνου. Αυτή η μορφή συνεκτικότητας αφορά κυρίως ένα αφηγηματικό κείμενο.
- Τοπικός άξονας: τα γεγονότα παρουσιάζονται σε σχέση με τον τόπο, τον χώρο. Αυτή η μορφή συνεκτικότητας αφορά κυρίως ένα περιγραφικό κείμενο.

Η **αλληλουχία** είναι η νοηματική – λογική σύνδεση μεταξύ των τμημάτων ενός κειμένου (Πρόλογος, Κύριο μέρος, Επίλογος), ή μεταξύ άλλων επιμέρους τμημάτων, παραγράφων, περιόδων και προτάσεων. Η αλληλουχία εξασφαλίζεται, όταν οι ιδέες διαρθρώνονται με λογική ή φυσική (χρονική και τοπική) σειρά.

Όταν εξετάζουμε την αλληλουχία ενός κειμένου διακρίνουμε τον πρόλογο, το κύριο μέρος, τις ενότητες του και τον επίλογο. Σχολιάζουμε τη συνοχή (μορφική σύνδεση των νοημάτων) και τη συνεκτικότητα (νοηματική σύνδεση). Επίσης, εξετάζουμε αν υπάρχει σύνδεση – συσχέτιση των νοημάτων στον άξονα του χρόνου (με χρονολογική σειρά) ή στον άξονα του τόπου (τοπική σειρά).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Πιο απλά (2η παράγραφος), ενώ (2η παράγραφος), έτσι (5η παράγραφος), αλλά (5η παράγραφος), Συνεπώς (6η παράγραφος): Ποιον ρόλο παίζουν στη συνοχή του Κειμένου 1 οι παραπάνω υπογραμμισμένες διαρθρωτικές λέξεις ή εκφράσεις; (ΘΕΜΑ 28118, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

2. Με ποιον τρόπο διασφαλίζει ο αρθρογράφος τη συνοχή ανάμεσα στην τρίτη και την τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1; (ΘΕΜΑ 28119, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

(3η) «Κι αν αυτά όλα τα μπορούσε, θα έπρεπε επίσης να είναι εις θέσιν να κάνει κάθε φορά τις «ιδανικές επιλογές» από το πλήθος των επιλογών (λεξιλογικών, σημασιολογικών, γραμματικών, συντακτικών, υφολογικών) που προσφέρει η γλώσσα. Θα έπρεπε ακόμη να μπορεί να συντάσσει γλωσσικώς «ιδανικά κείμενα», κείμενα λειτουργικά για τον σκοπό που έχουν συνταχθεί, κείμενα απόλυτης αποδοχής στην πρόσληψή τους, κείμενα με υψηλή δηλωτικότητα, λιτότητα, σαφήνεια, ευστοχία. Είναι, νομίζω, φανερό ότι τέτοιες ιδιότητες δεν μπορούμε να βρούμε συγκεντρωμένες στον λόγο ενός ομιλητή. Επομένως ο «ιδανικός ομιλητής» είναι ένα υποθετικό πρότυπο, προϊόν εξιδανίκευσης και υπεργενικευτικής αφαίρεσης έξω από τον χώρο της γλωσσικής πραγματικότητας.

(4η) Αυτό που υπάρχει είναι ο «προσεκτικός ομιλητής», δηλ. ο ευαίσθητος χρήστης, που πασχίζει ακατάπαυστα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο. Είναι αυτός που καλλιεργεί και εμπλουτίζει συνεχώς τη γνώση του στη γλώσσα με διαβάσματα και ακούσματα, με συνεχή άσκηση στην παραγωγή και πρόσληψη κειμένων (προφορικών και γραπτών), με εντατική προσπάθεια για κατάλληλες επιλογές σε όλα τα επίπεδα, με ανεπτυγμένο γλωσσικό αίσθημα και διά βίου μαθητεία στη γλώσσα. [...] Χρειάζεται ταπεινοσύνη και αίσθηση ορίων, για να «νογάει» ο ομιλητής, να έχει επίγνωση των πεπερασμένων δυνάμεών του σε σχέση με τον κολοσσό κάθε φυσικής γλώσσας, ιδίως μιας πολιτιστικά καλλιεργημένης γλώσσας που συμβαίνει να είναι η Ελληνική.»

3. Να καταγράψεις τις συνδετικές λέξεις / φράσεις, με τις οποίες εισάγεται η 3η και η 4η παράγραφος του Κειμένου 1 και να δείξεις ποια νοηματική σχέση έχουν αυτές οι παράγραφοι μεταξύ τους. (ΘΕΜΑ 32985, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

(3η) «Παράλληλα, η σωστή διατροφή ενισχύει την παραγωγή της σεροτονίνης (νευροδιαβιβαστής) που είναι αναγκαία για τη σταθερότητα της διάθεσης και για τα συναισθήματα ευεξίας και ηρεμίας και οδηγεί στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της αυτοπεποίθησης, των υγιών διαπροσωπικών ορίων και του υγιούς ελέγχου των καταστάσεων, στοιχεία που είναι απαραίτητα για μια πραγματική ποιότητα ζωής.

(4η) Παρά τη μεγάλη σημασία της διατροφής κατά την εφηβική ηλικία, οι έφηβοι συνήθως δεν διατρέφονται σωστά. Δεν τρώνε πρωινό, καταναλώνουν ενδιάμεσα γεύματα χαμηλής ή ακόμα και καμιάς διατροφικής αξίας (σνακς), τρώνε συχνά πολυθερμιδικά πρόχειρα γεύματα (fast food) εκτός σπιτιού και η διατροφή τους υπολείπεται σε σίδηρο, ασβέστιο και φυτικές ίνες. Είναι επίσης συχνό το φαινόμενο να ακολουθούν επικίνδυνες και εξαντλητικές δίαιτες, ιδίως τα κορίτσια, ή να χρησιμοποιούν επικίνδυνα συμπληρώματα, ιδίως τα αγόρια.»

4. Ποιος είναι ο τρόπος οργάνωσης της 5ης παραγράφου του Κειμένου 1 και πώς συνδέεται η παράγραφος αυτή με τις δύο προηγούμενες; Να απαντήσεις χρησιμοποιώντας στοιχεία από το κείμενο. (ΘΕΜΑ 32986, ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Α ΓΕΛ)

« (3η) Οι μελέτες έχουν αποδείξει ότι το γέλιο είναι φυσικό αντίδοτο στο στρες. Από την άποψη της φυσιολογίας του σώματος, το γέλιο και το στρες είναι τα δύο αντίθετα άκρα... Οι κινήσεις του γέλιου – συνεχείς εκπνοές και κινήσεις του διαφράγματος – είναι ένας φυσικός μηχανισμός εξισορρόπησης και εξουδετέρωσης των αρνητικών επιπτώσεων του στρες. Το γέλιο χαλαρώνει το σώμα, αλλάζει την ψυχική αλλά και τη διανοητική μας κατάσταση.

(4η) Σύμφωνα με τους ανθρωπολόγους, αν και το γέλιο μπορεί να είναι μέσο επίδειξης εξουσίας και επιβολής, όταν γελάμε σε βάρος κάποιου, όταν γελάμε μαζί με κάποιον άλλο άνθρωπο, μοιραζόμαστε μια κοινή εμπειρία ανακούφισης που συνήθως σχετίζεται με την απομάκρυνση από κάποιον (πραγματικό ή φανταστικό) κίνδυνο. Το γέλιο μας κάνει να νιώθουμε καλά, γιατί εξουδετερώνει επώδυνα συναισθήματα, όπως φόβο, θυμό ή ανία, απελευθερώνοντάς τα. Αυτή η απελευθέρωση μπορεί να παρεμποδίσει ή και να σταματήσει τις αγνιμαχίες, να εξομαλύνει τις εντάσεις και να μας βοηθήσει να δούμε και να κατανοήσουμε την οπτική γωνία των άλλων ανθρώπων.

(5η) Γιατί δεν γελάμε λοιπόν; Εφόσον πια είναι και επιστημονικά αποδεδειγμένο ότι ισχύουν όλα όσα προαναφέραμε, είναι απορίας άξιο γιατί οι περισσότεροι «πολιτισμένοι» άνθρωποι, όσο μεγαλώνουν, γελούν όλο και λιγότερο και αντιμετωπίζουν με αμηχανία, επιφύλαξη ακόμα και οργή τυχόν προτροπές να αξιοποιήσουν τις «θεραπευτικές ιδιότητες του γέλιου»... ή με άλλα λόγια να παραμερίσουν για λίγο τη σοβαρή αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Η απάντηση είναι ότι δεν γελάμε διότι, όποιος γελάει πολύ και εύκολα μπορεί να θεωρηθεί «μη-σοβαρός». Μεγαλώνουμε κυνηγημένοι από την απειλή ότι θα φανούμε γελοίοι και ελαφρόμυαλοι. Ενηλικιωνόμαστε και μας έχει γίνει κυριολεκτικά πλύση εγκεφάλου ότι, για να μας πάρουν οι άλλοι σοβαρά, πρέπει να δείχνουμε σοβαροί. Για να παραμείνουμε σοβαροί, πρέπει «να έχουμε τον έλεγχο» των συναισθηματικών εκδηλώσεων και της συμπεριφοράς μας. Αυτή η προσπάθεια διατήρησης του ελέγχου ενισχύει τον ανταγωνισμό και την καχυποψία και τελικά μας οδηγεί σταδιακά στην αποξένωση από τον εαυτό μας και τους άλλους»

5. Να εντοπίσετε τη νοηματική σχέση (συνεκτικότητα) με την οποία συνδέονται μεταξύ τους οι παράγραφοι στα παρακάτω αποσπάσματα.

«Αλλά και ως μέσο εκφοβισμού και συγκράτησης των πολλών από την τέλεση εγκλημάτων, η θανατική ποινή είναι απολύτως ακατάλληλη ως αναποτελεσματική. Γιατί ο δράστης που τελεί τα βαριά εγκλήματα, είτε τα διαπράττει σε κατάσταση ακραίας συναισθηματικής έκρηξης, οπότε δεν είναι σε θέση να λογαριάσει ψύχραιμα τις συνέπειες είτε τα τελεί με μεγάλη ψυχρότητα, « επαγγελματικά » και τότε εκείνο που σταθμίζει είναι πολύ περισσότερο οι πρακτικές πιθανότητες διαφυγής και όχι το είδος της ποινής που επισύρει η πράξη του είτε, τέλος, είναι πρόσωπο διανοητικά καθυστερημένο, ώστε να μην είναι σε θέση να σταθμίσει τις οποιεσδήποτε συνέπειες. Γι' αυτό το λόγο έχει αποδειχθεί στατιστικά ότι η ύπαρξη της θανατικής ποινής δεν επηρεάζει και δε μειώνει ούτε στο ελάχιστο την εγκληματικότητα.

Αντίθετα, μάλιστα, έχει διαπιστωθεί ότι η ύπαρξη της θανατικής ποινής και η εκτέλεση της, συνιστά μία από τις πιο βάρβαρες εκδηλώσεις της ανθρώπινης κοινωνίας, όχι μόνο

δεν ενισχύει το γενικό πνεύμα σεβασμού προς την ανθρώπινη ζωή αλλ' απεναντίας το υποσκάπτει. Διότι καλλιεργεί στην κοινή γνώμη, με το εντυπωσιακό παράδειγμα της πολιτείας, μια νοοτροπία που σχετικοποιεί την ηθική αξία της ανθρώπινης ζωής, με το να δικαιώνει την αφαίρεσή της σε ορισμένες περιπτώσεις».

Γ. Α. Μαγκάκης, «Η εσχάτη των ποινών – έσχατη πλάνη», Ελευθεροτυπία 25-1-1997, απόσπασμα)

«Η όραση, η κρίση, η πίστη "μας" είναι η όραση, η πίστη της κοινωνικής φάλαγγας με την οποία συμπορευόμαστε. Το φαινόμενο τούτο στη γλώσσα της επιστήμης λέγεται "κοινωνικός κομφορμισμός" και έχει γίνει αντικείμενο όχι μόνο θεωρητικών αλλά και πειραματικών ερευνών.

«Κοινωνικού κομφορμισμού» περιπτώσεις μπορεί ο καθένας μας να αναφέρει πάμπολλες από την προσωπική του πείρα. Από την εκούσια αλλά και ακούσια υποταγή στον συρμό έως τις ομαδικές ιδεοληψίες (ακόμη και παραισθήσεις) που παρουσιάζονται σε ώρες πολεμικής αναταραχής και θρησκευτικής έξαρσης ή πανικού από θεομηνίες και επιδημίες.»

Ευ. Π. Παπανούτσος, «Η δύναμη της μάζας», Έκφραση Έκθεση Γ' Λυκείου, ΙΤΥΕ Διόφαντος

«Αμέσως γεννάται το ερώτημα τι είδους βιβλία πρέπει να διαβάσει. Πρώτα-πρώτα, εξωσχολικά βιβλία. Υπάρχει πληθώρα τέτοιων βιβλίων, με προσεγμένη χρήση της γλώσσας παράλληλα με ένα ενδιαφέρον περιεχόμενο για παιδιά διαφόρων ηλικιών. Βιβλία ελληνικά ή και μεταφρασμένα από άλλες γλώσσες σε καλές μεταφράσεις και καλά Ελληνικά. Τέτοια βιβλία ανταποκρίνονται και στους πέντε στόχους βελτίωσης της γλωσσικής συγκρότησης που θέσαμε πριν.

Το δεύτερο που πρέπει να επιδιωχθεί είναι η **επαφή** των παιδιών με τον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο· το διάβασμα εφημερίδων και περιοδικών. Η ζωντανή πραγματικότητα που καλείται να εκφράσει η γλώσσα περνάει αναγκαστικά μέσα από τα καθημερινά γεγονότα που περιγράφει ο Τύπος. [... Η ποικιλία των κειμένων που περιέχονται σε μια εφημερίδα αφήνει στον αναγνώστη-μαθητή περιθώρια για ποικίλες επιλογές. Το ίδιο και τα περιοδικά».

(Γ. Μπαμπινιώτης, «Μάθε παιδί μου Ελληνικά!», Το ΒΗΜΑ 25-11-2008, απόσπασμα)

Όταν μια λέξη γίνεται από δυο ή περισσότερες άλλες λέξεις, έχουμε **σύνθεση**.

Τα σύνθετα σχηματίζονται με δύο τρόπους:

- Μια λέξη παίρνει στην αρχή της ένα αχώριστο μόριο π.χ. κακός ά-κακος, βάφω ξε-βάφω
- Δύο ή περισσότερες λέξεις ενώνονται σε μια: Σάββατο - Κυριακή: Σαββατοκύριακο.

Τα μόρια που χρησιμεύουν ως πρώτα συνθετικά λέγονται **αχώριστα μόρια** και διακρίνονται σε **λόγια** και **λαϊκά**.

Λόγια μόρια είναι:

αμφί-	αμφιβάλλω
δια-, δι-	διαβάλλω, διαισθάνομαι
δυσ-	δυσανάλογος
εισ-	είσοδος

εκ-, εξ-	εκβάλλω, έξοδος
εν-	ένσταση
επί-	επίλογος
υπό-	υποσκάπτω

Λαϊκά μόρια είναι:

στερητικό α-	αμέτοχος
ξε-	ξεσκονίζω
ανα-	αναδουλειά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ²:

1. α) ψηφοδόχος, οδοφραγμάτων, αριστοκρατία, δειγματοληψία : να βρεις από ποια συνθετικά μέρη αποτελούνται. Να αναζητήσεις και να καταγράψεις και άλλες σύνθετες λέξεις οι οποίες έχουν το ίδιο πρώτο συνθετικό με τις παραπάνω.
β) Να αναζητήσεις στο λεξικό τη σημασία των λέξεων: απόληξη, αναβαθμός, αθυμία, απεμπολούν, ανιστόρητος, κοντόθωρη.
2. Επί-, δια-, συν-, προ-, προσ-, εν-, εκ-, ανά-: να ενώσεις τα ρήματα λέγω και δίδω με όσα από τα αχώριστα μόρια μπορείς και να σχηματίσεις σύνθετα ρήματα.
3. Να γράψεις 10 λέξεις που έχουν σχέση με τα μέσα ενημέρωσης (πρώτο συνθετικό “τηλε-” ή “ράδιο-”).

² Νέα Ελληνικά, Γ' ΕΠΑ.Α. Γενικής Παιδείας, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος, σελ. 53, 75, 165

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ:

Τα επίθετα μπορεί να δηλώνουν μια ποιότητα ή ιδιότητα σε διαφορετικό βαθμό. Οι βαθμοί των επιθέτων (και των αντίστοιχων επιρρημάτων) είναι τρεις:

Θετικός:	Συγκριτικός:	Υπερθετικός:
Καταλήξεις σε -ος, -η (α), -ο/υς, -α, -υ, (ι, ικο)	Καταλήξεις σε -ότερος, -ύτερος ή περιφραστικά με το “πιο” + θετικός βαθμός	Καταλήξεις σε -ότατος, -ύτατος ή περιφραστικά με το “πολύ” + θετικός βαθμός

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός λέγονται **παραθετικά του επιθέτου**.

Μερικά επίθετα σχηματίζουν ανώμαλα τα μονολεκτικά παραθετικά τους:

Συγκριτικός βαθμός: πολὺς-περισσότερος, κακός-χειρότερος, γέρος-γεροντότερος, απλός-απλούστερος, καλός-καλύτερος.

Υπερθετικός βαθμός: απλός-απλούστατος, μεγάλος-μέγιστος, λίγος-ελάχιστος, μικρός-ελάχιστος, καλός-άριστος.

Συγκριτικά χωρίς θετικό ούτε υπερθετικό βαθμό είναι τα επίθετα προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος. Υπάρχουν και μονολεκτικά λόγια υπερθετικά που συνήθως δεν έχουν ούτε θετικό ούτε συγκριτικό βαθμό, όπως φίλτατος, ύψιστος, ύπατος. Κάποια άλλα, αντίστοιχα, χρησιμοποιούνται κυρίως ως τιμητικοί τίτλοι (Αιδεσιμότατος, Εκλαμπρότατος, Εξοχότατος, Μακαριότατος, Μεγαλειότατος, Παναγιότατος, Σεβασμιότατος κ.τ.λ.)

Τα επιρρήματα σχηματίζονται όπως τα επίθετα, μόνο που η κατάληξή τους είναι -α (ακόμη και σ' εκείνα που διατηρούν στο θετικό βαθμό τη λόγια μορφή -ως: απλώς-απλούστατα, βεβαίως-βεβαιότατα, κ.λ.π

Δεν σχηματίζουν παραθετικά πολλά επίθετα που η ιδιότητά τους δεν μπορεί να παρουσιάζει διαβαθμίσεις. Τέτοια είναι όσα σημαίνουν:

- καταγωγή ή συγγένεια (ελληνικός, πατρικός, προγονικός κτλ.)
- τόπο ή χρόνο (θαλασσινός, στεριανός, τωρινός, χτεσινός, καλοκαιρινός)
- ύλη (ασημένιος, ξύλινος, χρυσός)
- μόνιμη κατάσταση (νεκρός, θνητός)
- Μερικά σύνθετα με πρώτο συνθετικό το στερητικό α-(άψυχος, αθάνατος) και λέξεις όπως πάνσοφος, υπέρλαμπρος, πρωτότοκος κτλ.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ³:

1. Γενικές, σταθερά, εργατικού, τοξικά, αξιοπρεπή: να γράψεις το συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό των επιθέτων και μετά να χρησιμοποιήσεις δύο από τις νέες λέξεις σε μια πρόταση για την πείνα στον τρίτο κόσμο.
2. Στα παρακάτω επίθετα και επιρρήματα σχημάτισε τα παραθετικά. Να ανατρέξεις στα στοιχεία θεωρίας για να κατανοήσεις γιατί μερικά απ' αυτά δεν σχηματίζουν παραθετικά. 1. αλόγιστη, 2. άκριτη, 3. αβασάνιστη, 4. έντονη, 5. τραγική, 6. ξένων, 7. σχετικά, 8. αισιόδοξος, 9. δυσμενείς, 10. σωστά, 11. βαθύτερα, 12. ειλικρινέστερα, 13. θαυμαστή, 14. ελκυστική, 15. πολλές, 16. χειρότερες.

³ Νέα Ελληνικά, Γ' ΕΠΑ.Λ. Γενικής Παιδείας, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος, σελ. 100, 165

3Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Παραγωγή λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο, για την επιλογή του είδους του προλόγου λαμβάνεται υπόψη το είδος του κειμένου που θα γράψει ο μαθητής. Διαφορετική εισαγωγή σε ύφος και δομή θα έχει μια επιστολή, μια καταγγελία κτλ. και διαφορετική ένα άρθρο ή ένα δοκίμιο. Ειδικά στην περίπτωση του άρθρου, του δοκιμίου και ανάλογων μορφών αποφαντικού λόγου, μπορεί να υπάρξει ποικιλία μορφών εισαγωγής (προλόγου). Τέτοιες μορφές, ανάμεσα σε πολλές άλλες, είναι:

- Η ερώτηση
- Η αφετηρία από ένα περιστατικό, μια είδηση, ένα παγκόσμιο γεγονός, μια κινηματογραφική ταινία, ένα βιβλίο κτλ
- Η αντίθεση
- Ο ορισμός ή η διασάφηση λέξεων-όρων
- Η διαπίστωση

Σκοπός της εισαγωγής (προλόγου) πρέπει να είναι να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη-δέκτη και να τονίσει το θέμα και τη θέση του ομιλητή-συγγραφέα με τη χρήση του κατάλληλου κάθε φορά ύφους.

Παραδείγματα:

«Υπάρχουν δύο τρόποι να μνήσει κανείς τους νέους στα θέματα της πολιτικής ζωής και να διαμορφώσει την πολιτική σκέψη και τη συμπεριφορά τους ο δογματικός του μονόλογου και ο κριτικός του διαλόγου. Τον πρώτο τον μεταχειρίζονταν ανέκαθεν τα ανελεύθερα ή ψευδελεύθερα καθεστώτα, ο δεύτερος ταιριάζει στη δημοκρατία. Μια μικρή ανάλυση θα δείξει του καθενός τα φωτεινά σημεία και σκιές».

Ε. Παπανούτσος, *Εθισμός και επίγνωση*, Πρακτική Φιλοσοφία

«Στα λεξικά, στις εγκυκλοπαίδειες και στα βιβλία, η διαφήμιση ορίζεται ως η γνωστοποίηση στο κοινό, με διάφορα μέσα (διαλαλητές, έντυπα, ραδιόφωνο, τηλεόραση κ.τ.λ.), των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεών του. Εντούτοις, ο ορισμός της διαφήμισης αποτελεί ευφημισσμό που δεν ανταποκρίνεται ούτε στο ελάχιστο στη σημερινή μορφή της διαφήμισης. Η διαφήμιση ξεκίνησε και αναπτύχθηκε ως φαινόμενο στενά συνδεδεμένο με την οικονομική ζωή των επιχειρήσεων. Σήμερα, όμως, έχει φτάσει στο σημείο, χωρίς να χάσει τον οικονομικό της χαρακτήρα και παράλληλα με αυτόν, να επιτελεί πρόσθετες λειτουργίες, έμμεσα αλλά αποτελεσματικά».

Θ. Λιανός, *Η διαφήμιση και ο ρόλος της*, Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου

«Η αλόγιστη καταστροφή του φυσικού χώρου, μέσα στον οποίο και από τον οποίο ζούμε, έχει προχωρήσει τον τελευταίο καιρό με ρυθμό επικίνδυνο. Την ίδια στιγμή και

παράλληλα με αυτήν, συντελείται και η καταστροφή, άμεση ή έμμεση, των μνημείων που ο πολιτισμός των αιώνων μας έχει κληροδοτήσει στον τόπο μας. Εταιρείες και άτομα προσπαθούν με διακηρύξεις και θεωρητικές αναλύσεις να πείσουν -ποιους; - για την ανάγκη και την υποχρέωση που έχουμε να σεβαστούμε και να προφυλάξουμε το φυσικό περιβάλλον και τα ιστορικά μας μνημεία. Η πρόθεση είναι αναντίρρητα ορθή και επαινετή, όμως φοβούμαι πως υπάρχει κίνδυνος να εξαντληθεί σε σχήματα λόγου, αν δεν αναζητηθούν οι ρίζες του κακού και δεν εξαντληθούν στη ρίζα τους».

Μ. Ανδρόνικος, *Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος*, Κ. Ν. Α. Γ' Λυκείου

Ο επίλογος είναι χρήσιμο να υπάρχει, για να ολοκληρώνει το κείμενο. Τα κείμενα του αποφαντικού-κριτικού λόγου ολοκληρώνονται με ποικίλους τρόπους, απόδειξη ότι δεν υπάρχουν κανόνες και «συνταγές» για τις μορφές επιλόγου. Μερικά απ' αυτά τα κείμενα ολοκληρώνονται με καταγραφή των βασικών συμπερασμάτων, άλλα προτείνοντας συγκεκριμένες λύσεις και άλλα θέτοντας ερωτήσεις, ρητορικού κυρίως χαρακτήρα.

Παραδείγματα:

«Οτι με τον τρόπο που ζούμε σήμερα πολλές από τις λειτουργίες της παραδοσιακής οικογένειας περνούν στην πλατύτερη κοινότητα (π.χ. η εκπαίδευση των νέων στο κράτος)- με φανερή ωφέλεια στο είδος «άνθρωπος»- είναι βέβαιο όπως τουλάχιστον έδειξε η ανάλυσή μας. Τούτο, όμως, δε σημαίνει ότι ο θεσμός είναι καταδικασμένος σε αφανισμό... Τίποτα δεν αποκλείει, είναι μάλιστα πολύ πιθανό η οικογένεια να μετασχηματιστεί και, αναπροσαρμοζόμενη στις νέες συνθήκες της ατομικής και της συλλογικής ζωής, να επιβιώσει με ένα άλλο λειτουργικό πρόγραμμα, διαφορετικό από εκείνη που είχε ως χθες. Όπως έγινε και γίνεται διαρκώς σε πολλούς άλλους κοινωνικούς θεσμούς...»

Ε. Παπανούτσος, Η κρίση της οικογένειας, Η κρίση του πολιτισμού μας
«Η σωστή, λοιπόν, τοποθέτηση του ζητήματός μας είναι να πούμε ότι η πρόοδος της επιστήμης και της τεχνικής μπορεί να καλυτερέψει τον άνθρωπο, αφού δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την πνευματική του απογείωση. Αρκεί να συνεχίσει την πτήση του και να πάει πολύ ψηλά... Ας το πάρουμε μια για πάντα απόφαση: αφού μπήκαμε στο δρόμο των επιστημονικών και τεχνικών κατακτήσεων, δε γίνεται πια να γυρίσουμε πίσω. Αλλά ούτε ωφελεί. Απάρνηση της προόδου σ' αυτόν τον τομέα σημαίνει επιστροφή στη βαρβαρότητα. Ευτυχέστερη και ηθικότερη θα γίνει η ανθρωπότητα όχι δεσμεύοντας, αλλά αφήνοντας πιο ελεύθερο ακόμη το πνεύμα. Η σωτηρία μας είναι όχι λιγότερη, αλλά περισσότερη βαθύτερη και πλατύτερη μάθηση».

Ε. Παπανούτσος, Η τεχνική πρόοδος, Πρακτική Φιλοσοφία
«Πολλοί μιλούν για «υπερανθρωπισμό» και όχι «ανθρωπισμό» της εποχής μας. Ο νους συλλαμβάνει σχέδια καταπληκτικά, η τεχνική πρόοδος τα πραγματοποιεί. Ο ηλεκτρονικός εγκέφαλος στην τελειότερη σύγχρονη μορφή του επιλύει προβλήματα που θα απαιτούσαν ανάλωση ζωής όχι ενός, αλλά πολλών ανθρώπων και θαυμαστά προικισμένων. Κάθε μέρα εισάγουμε καθημερινά εφευρήματα στην καθημερινή ζωή μας. Και τόσο πια μας φαίνεται το πράγμα φυσικό, ώστε σπανιότατα αποφασίζουμε να συλλογιστούμε πως έγιναν, πως γίνονται όλα τα θαυμαστά και στην κοινή νόηση απλησίαστα. Ζούμε σ' ένα χώρο τεχνικής μαγείας. Αλλά, κάποτε θα πρέπει, νομίζω, να σταθούμε και σε τούτο το απλό ερώτημα: μήπως ζητώντας να γίνουμε υπεράνθρωποι, λησμονήσαμε τελικά να γίνουμε άνθρωποι; Δε θα το θεωρήσω καθόλου παράδοξο αν έτσι συμβαίνει».

I .Μ. Παναγιωτόπουλος

Το δοκίμιο (γαλλικά *essai* και αγγλικά *essay*: προσπάθεια, δοκιμή) είναι ένα είδος πεζού λόγου με μέση συνήθως έκταση.

Ο δοκιμιογράφος άλλοτε εκφράζει τις παρατηρήσεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του για τη ζωή ή περιπλανιέται ελεύθερα στον χώρο των ιδεών που προέρχονται από τα γενικότερα πνευματικά του εφόδια και από τη διανοητική και αισθητική του καλλιέργεια (**στοχαστικό δοκίμιο**), και άλλοτε προσπαθεί να αναλύσει και να ερμηνεύσει, εκλαϊκεύοντας πολλές φορές, θέματα αισθητικής, ηθικής, κοινωνικής, πολιτικής κτλ. τάξης, ακόμη και επιστημονικά, με σκοπό να πληροφορήσει, να διδάξει, να τέρψει και να πείσει (**αποδεικτικό δοκίμιο**).

Πομπός: δοκιμιογράφος (επιστήμονας, λογοτέχνης, δημοσιογράφος κ.ά.).

Δέκτης: ευρύ κοινό που έχει κάποιο μορφωτικό επίπεδο, αλλά δε διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και πληροφόρηση για το θέμα.

Θεματολογία: το δοκίμιο καλύπτει μια ευρεία θεματολογία. Μπορεί να αναφέρεται σε ζητήματα φιλοσοφίας, ηθικής, ιστορίας, πολιτικής, λογοτεχνίας, γλώσσας, εκπαίδευσης, καθώς επίσης και σε ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος από τον χώρο των θετικών επιστημών (της φυσικής, της ιατρικής, της βιολογίας κτλ.).

Σκοπός: το δοκίμιο αποτελεί μια απόπειρα για την προσέγγιση ενός θέματος. Ο δοκιμιογράφος θέτει κάποια ερωτήματα και, επιστρατεύοντας τις γνώσεις, τις σκέψεις και την εμπειρία του, προσπαθεί να δώσει στα ερωτήματα αυτά μια επαρκή, έστω και προσωρινή, απάντηση. Απώτερος στόχος του είναι να εκθέσει τις ιδέες του, να μοιραστεί τον προβληματισμό του με τον αναγνώστη. Επιδιώκει, λοιπόν, με το κείμενό του να πληροφορήσει τον αναγνώστη, να τον προβληματίσει, να τον πείσει, να τον διδάξει δηλαδή με την ευρύτερη έννοια. Ο δοκιμιογράφος, ωστόσο, δεν απευθύνεται μόνο στη νόηση, αλλά και στον συναισθηματικό κόσμο του αναγνώστη, επιζητεί να τον συγκινήσει και να τον τέρψει.

Βασική δομή των δοκιμίων

Μπορούμε να διακρίνουμε ένα βασικό τύπο σύνθεσης, κοινό σε όλα τα δοκίμια, που αποτελείται από τρία μέρη:

- τον πρόλογο
- το κύριο μέρος, και
- τον επίλογο.

Ή, με άλλη διατύπωση: την εισαγωγή (έκθεση), την ανάπτυξη και το συμπέρασμα.

Η απλή αυτή μορφή παρατηρείται κυρίως στα **αποδεικτικά δοκίμια**:

Ο συγγραφέας ενός τέτοιου δοκιμίου εκθέτει στον **πρόλογο** το θέμα προσπαθώντας να προκαλέσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Συνεχίζει, στην ίδια ή σε ξεχωριστή παράγραφο, με την κατευθυντήρια ή κύρια ιδέα, που αποτελεί και τη θέση του πάνω στο θέμα.

Στο **κύριο μέρος** ο συγγραφέας προσκομίζει το υλικό που διαθέτει, για να διασαφηνίσει την κύρια ιδέα ή να αποδείξει το θέμα και τη θέση που διατύπωσε στον πρόλογο.

Στον **επίλογο** παρουσιάζει συμπυκνωμένα ό,τι έχει αναπτύξει στο κύριο μέρος ή επανεκθέτει την αρχική του θέση. Αν έχει αποδείξει πειστικά το θέμα του, η θέση του θα έχει ένα καινούριο νόημα για τον αναγνώστη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η θέση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του προηγείται συνήθως των αποδείξεων (παραγωγική μέθοδος). Μπορεί όμως και να

έπεται (επαγωγική μέθοδος) ή να συνυφαίνεται στενά με το αποδεικτικό υλικό. Σε αντίθεση με το αποδεικτικό δοκίμιο, το **δοκίμιο στοχασμού** μπορεί να στηρίζεται – και συνήθως στηρίζεται- στη συσχετική κίνηση του νου. Έτσι η δομή του μπορεί να είναι περισσότερο συνειρμική και λιγότερο (ή ελάχιστα) λογική. Το μορφικό σχήμα του στοχαστικού δοκιμίου δεν καθορίζεται από τη σχέση απόδειξης ανάμεσα στη θέση και στην υποστήριξή της, αλλά μάλλον από τη σύνδεση εικόνας και ιδέας. Όταν διαβάζουμε ένα τέτοιο δοκίμιο, νιώθουμε εμπλουτισμένοι σε ανιχνεύσεις, χωρίς όμως να έχουμε επισημάνει ένα καθαρό διάγραμμά του.

Η πειθώ στο δοκίμιο

Σε κάθε δοκίμιο, ακόμη και σε αυτά που δεν έχουν αποδεικτικό χαρακτήρα, μπορούμε να διακρίνουμε μια απόπειρα πειθούς, αφού το δοκίμιο αποτελεί ένα είδος ιδεολογικής κατάθεσης του συγγραφέα για διάφορα θέματα.

Η πειθώ στο δοκίμιο, ωστόσο, δεν αποτελεί μια προσπάθεια εύκολου και άμεσου επηρεασμού του αναγνώστη/ακροατή, όπως συμβαίνει συνήθως, στη ρητορική (πολιτική, εκκλησιαστική ή άλλη). Το δοκίμιο είναι ένα είδος διδακτικό. Όταν λέμε ότι το δοκίμιο μας διδάσκει, εννοούμε ότι μας ενημερώνει, μας πληροφορεί, πλουτίζει τις γνώσεις μας, οξύνει την κρίση μας, καλλιεργεί την ευαισθησία μας. Επομένως, δεν πρέπει να εξομοιώνουμε ένα δοκίμιο με μια διδασκαλία ή διδαχή. Ο διδακτισμός αλλά και ο δογματισμός φαίνεται ότι δεν ταιριάζουν στο δοκίμιο.

Η γλώσσα του δοκιμίου

Η γλώσσα του δοκιμίου - σε αντίθεση με τη γλώσσα της ποίησης ή της αφηγηματικής πεζογραφίας - υπακούει σε εντολές μιας λογιότερης γραμματικής, της γραμματικής που διέπει γενικά τον επιστημονικό ή το στοχαστικό λόγο. Πράγματι εύκολα μπορεί κανείς να επισημάνει διάφορες τεχνικές ομαλής ή φυσικής μετάβασης και συνοχής (π.χ. τη χρήση συνεκτικών μορίων και εκφράσεων, φράσεις - γέφυρες κτλ). Μπορεί ακόμη να ξεχωρίσει άλλα εκφραστικά μέσα, που χαρακτηρίζουν έναν περισσότερο επιστημονικό λόγο, π.χ. μόρια και εκφράσεις που φανερώνουν μια στάση του συγγραφέα απέναντι στο θέμα (π.χ. πιθανώς, ενδεχομένως, βεβαίως κτλ) ή φανερώνουν την οπτική του γωνία για τα γραφόμενα (π.χ. επιρρήματα του τύπου "κοινωνικά", "πολιτικά", "νομικά" κτλ).

Ως προς τη σύνταξη έχει κανείς να προσέξει την περισσότερο σύνθετη δομή των προτάσεων (κάτι που επιτυγχάνεται με τη μεγαλύτερη χρήση του υποτακτικού λόγου σε αντίθεση με τον παρατατικό λόγο), ενώ, από την άλλη πλευρά ο μέσος αναγνώστης οφείλει να εξοικειωθεί και με το σε μεγάλη έκταση αφηρημένο λεξιλόγιο του δοκιμίου. Παράλληλα, ωστόσο, διακρίνουμε συχνά στο δοκίμιο κάποια προφορικότητα στην έκφραση και κάποια οικειότητα στο ύφος, χαρακτηριστικά που οφείλονται στη διάθεση του δοκιμογράφου να επικοινωνήσει άμεσα με τον αναγνώστη. Η συχνότητα, πάντως, με την οποία παρουσιάζονται τα παραπάνω γενικά χαρακτηριστικά ποικίλλει, ανάλογα με το ύφος που υιοθετεί ο κάθε δοκιμογράφος. (Θ. Νάκας).

- Το δοκίμιο συχνά προσεγγίζει το ημερολόγιο. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή ο δοκιμιογράφος δεν καταγράφει τις κυριότερες πράξεις της ζωής του, όπως κάνει συνήθως ο ημερολογιογράφος, αλλά παρουσιάζει κυρίως τα συμβάντα της εσωτερικής του ζωής, την ανέλιξη του στοχασμού του, την πνευματική του πορεία.
- Μερικές φορές το δοκίμιο παρουσιάζει κοινά στοιχεία με μια επιστολή. Στην περίπτωση αυτή το δοκίμιο παίρνει το ύφος της συνομιλίας με ένα φίλο, της καθημερινής κουβέντας πάνω σε διάφορα θέματα, όπως περίπου συμβαίνει και σε μια επιστολή. Στο δοκίμιο αυτού του είδους ο δοκιμιογράφος εκφράζεται σε πρώτο ρηματικό πρόσωπο, περιπλανάται ελεύθερα από το ένα θέμα στο άλλο και χαίρεται την ελευθερία του αυτοσχεδιασμού, και ορισμένες φορές ενδέχεται να κάνει μια προσωπική ιδεολογική κατάθεση ή και εξομολόγηση. Με τον τρόπο αυτό αναδύεται μέσα από το κείμενο η προσωπικότητα του δοκιμιογράφου.

	Αποδεικτικό	Στοχαστικό
Σκοπός	• πειθώ • προβληματισμός	• προβληματισμός • συναισθηματική συμμετοχή • αισθητική συγκίνηση
Περιεχόμενο	• παρατηρήσεις • διαπιστώσεις • επισημάνσεις • προβληματισμοί • επιχειρηματολογία	
Πορεία	• υπεράσπιση θέσης • ανασκευή θέσης • διασαφήνιση εννοιών • ανάλυση • διερεύνηση προβλήματος	• περιπλάνηση στο χώρο των ιδεών
Τρόποι πειθούς	• κυριαρχεί η επίκληση στη λογική	• κυριαρχεί η επίκληση στο συναίσθημα
Δομή	Εισαγωγή	
	Έκθεση του προβληματισμού με απώτερο σκοπό των πρόκληση ενδιαφέροντος	Έκθεση του προβληματισμού με απώτερο σκοπό την πρόκληση ενδιαφέροντος
	Ανάπτυξη	
	Παράθεση του αποδεικτικού υλικού με λογική οργάνωση	Παράθεση του στοχασμού με συνειρμική οργάνωση
	Επίλογος	
	Συμπυκνωμένη παρουσίαση του κύριου μέρους	Συμπυκνωμένη παρουσίαση του κύριου μέρους
Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Δομής	• αυστηρή λογική οργάνωση • παραγωγική, επαγωγική ή και αναλογική συλλογιστική πορεία	• ελεύθερη πραγμάτευση • περιήγηση • συνειρμικές μεταβάσεις – συνδέσεις

	• νοηματική συνοχή	• νοηματική συνοχή •
Γλώσσα	• Κυριολεκτική	• μεταφορική
Ύφος	• σοβαρό, επίσημο, αυστηρό	• σοβαρό, γλαφυρό, άμεσο – οικείο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

1. Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι ανήκει στο είδος του αποδεικτικού δοκιμίου.

Η «ανθρωπιά» είναι μια λέξη του καιρού μας, ένας όρος κοινόχρηστος, ένα νόμισμα που κυκλοφορεί σ' όλα τα χέρια, γιατί συμβαίνει η ανταλλακτική του αξία να είναι πολύ μεγάλη. Και με την «ανθρωπιά» εννοούμε, φυσικά, τη συμπόνια, τη συμμετοχή, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στο πάθος του γείτονα. Και όχι μόνο του γείτονα. Του κάθε ανθρώπου. Άλλοτε χρησιμοποιούσαν τον όρο «ανθρωπισμός». Έλεγαν: «αυτός είναι μεγάλος ανθρωπιστής» και με τούτο εσήμαιναν μια προσωπικότητα που ξοδευόταν ολόκληρη για να κάμει το καλό. Ο Ντυνάν, για παράδειγμα, ο ιδρυτής του «Ερυθρού Σταυρού», υπήρξε ένας τέτοιος ανθρωπιστής. Πέρα απ' ό,τι θα μπορούσε να ενδιαφέρει αποκλειστικά το άτομό του, εσυλλογίσθηκε τους ανθρώπους που έπασχαν, έξω από διάκριση φυλής και θρησκείας, «εν πολέμω και εν ειρήνῃ».

Ο «ανθρωπιστής», ένας άνθρωπος με σπουδαίες ικανότητες, που αναλύσκεται με ειλικρίνεια, χωρίς υστεροβουλία, ακόμη και χωρίς τη θεμιτή, επιτέλους, από πολλές απόψεις, επιθυμία της υστεροφημίας, υπήρξε, για πολλούς αιώνες, ένα θαυμάσιο ιδανικό, που οι προγενέστεροι το επρόβαλλαν στους μεταγενέστερους. Ακόμη τότε η «ανθρωπιά», μολονότι δεν έπαυε να είναι κοινή απαίτηση, δεν είχε καταντήσει κοινόχρηστος όρος. Ήταν η σπάνια, η υψηλή παρουσία, όπου μόνο μερικές εκλεκτές φύσεις κατόρθωναν να φτάσουν. Και ακόμη, μια καθημερινή άσκηση που ο καθένας την επιθυμούσε για τον εαυτό του, θεωρώντας την αυτονόητο χρέος του, χωρίς να συλλογίζεται ότι θα μπορούσε και διαφορετικά να την αξιοποιήσει.

Το γεγονός ότι η απαίτηση της «ανθρωπιάς» έχει γίνει κοινός τόπος σήμερα δεν είναι χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Δείχνει πως η οικουμενική ψυχή αισθάνεται βαθύτερα την ταλαιπωρία του ανθρώπου και αναζητεί διέξοδο.

Περιττό να προστεθεί πως και η ανθρωπιά, καθώς κι ένα σωρό άλλοι όροι, έχει υποστεί τρομακτικές διαστρεβλώσεις. Όποιος είπε πως οι ιδέες είναι καθώς τα υγρά, που παίρνουν το σχήμα του μπουκαλιού τους, είχε, βέβαια, πολύ δίκιο. Και με τους όρους το ίδιο συμβαίνει. Αλλάζουν νόημα, αλλάζουν απόχρωση, κατά τον τρόπο που τους μεταχειρίζεται κανείς και κατά τον σκοπό που επιδιώκει χρησιμοποιώντας τους. Έτσι, μπορούμε να μιλούμε όλοι για ανθρωπιά, αλλά να εννοούμε ολωσδιόλου διαφορετικό πράγμα ο καθένας.

Έπειτα, ένας όρος, μια λέξη, μια έκφραση, που βρίσκεται ολοένα στο στόμα μας, σιγά σιγά φτωχαίνει, αδειάζει, αποστεώνεται, αυτοακυρώνεται. Φοβούμαι πως ίσια ίσια αυτό έχει συμβεί με την ανθρωπιά. Αρκεί μια ματιά ολόγυρά μας, για να το νιώσουμε καλύτερα τούτο. Η καθημερινή ζωή ολοένα και περισσότερο χάνει τη θαλπωρή, τη

γλυκιά ζεστασιά της. Είναι ένας χειμώνας χωρίς αλκυονίδες. Η «καλημέρα», αυτό το χαρούμενο άνοιγμα παραθύρου προς τον αίθριο ουρανό, μεταβάλλεται σιγά σιγά σε μορφασμό. Η ανθρώπινη λαιμαργία, η δίψα της ευζωίας δεν αφήνει τόπο για ευγενικά αισθήματα. Κάτι περισσότερο: τα ευγενικά αισθήματα θεωρούνται ξεπερασμένα.

Λησμονούμε, ωστόσο, πως η ανθρωπιά είναι κυριότατα βούληση, δεν είναι γνώση, δεν είναι μόνο γνώση. Και δεν είναι λόγος, είναι πράξη. Είναι ένας ολόκληρος εσωτερικός κόσμος, στην τελειώσή του, που ακτινοβολεί παντού. Η ανθρωπιά αποκλείει τη μισαλλοδοξία, την καταφρόνηση του άλλου ανθρώπου· είναι επεικής και ήπια. Περιέχει πολλή συγκατάβαση και πολλή κατανόηση. Η ανθρωπιά είναι κυκλική παρουσία. Δεν βρίσκεται στραμμένη προς ένα μονάχα σημείο του ορίζοντα. Εκείνος που είναι αληθινά ανθρώπινος δεν μπορεί παρά να είναι, σε κάθε περίπτωση, ανθρώπινος. Η ανθρωπιά δεν είναι επάγγελμα, δεν είναι όργανο αυτοπροβολής και επιτυχίας. Είναι απάρνηση. Πρέπει πολλά ν' αρνηθείς, για να κερδίσεις τα ουσιωδέστερα. Αλλά δεν είναι και παθητική κατάσταση. Ολωσδιόλου αντίθετα, αποτελεί μορφή αδιάκοπης ενέργειας. Είναι πολύ ευκολότερο να γίνεις «μέγας ανήρ» παρά να γίνεις «μεγάλος άνθρωπος». Η Ιστορία είναι γεμάτη παραδείγματα μεγάλων ανδρών. Αλλά έχει πολύ λίγους «ανθρώπους» να παρουσιάσει.

Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος, Ο Σύγχρονος Άνθρωπος. Οι Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1988, Πανελλαδικές Ημερησίων 2014

2. Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι ανήκει στο είδος του στοχαστικού δοκιμίου.

Πανανθρώπινο μήνυμα τέχνης

Κάθε πολιτισμός έχει τα όρια και το στίγμα του στον ιστορικό χώρο και χρόνο. Μέσα ωστόσο στην ιστορία του κόσμου, το αρχαιοελληνικό αισθητικό επίτευγμα σημαδεύει την καταγωγή μιας τέχνης με πανανθρώπινο μήνυμα και με διαστάσεις παγκόσμιες, θα έλεγα σχεδόν εξωχρονικές. Πρώτη έκφραση της αποστασιοποίησης του ανθρώπου από την αναγκαιότητα της φύσης, χάρη στη μεταμόρφωση της ύλης σε πνεύμα, το ελληνικό πλαστικό κατόρθωμα δηλώνει την επίμονη και έλλογη προσπάθεια του καλλιτέχνη να δαμάσει το πάθος και τη μοίρα με τα έργα του νου και της καρδιάς, αυτά που φέρνουν τον άνθρωπο όλο και πιο κοντά στο Θεό, αυτά που τον οδηγούν δίπλα στο συνάνθρωπο.

Αποκρυστάλλωμα μιας ορθής και όρθιας σκέψης, το αρχαίο άγαλμα (μεμονωμένο ή ως αναπόσπαστο μέρος αρχιτεκτονικού συμπλέγματος) καθαγιάζει και αγλαΐζει¹ τους χώρους της πόλης. Σήμα ανάτασης ψυχικής και ορόσημο πανάρχαιας μνήμης, θυμίζει στους πολίτες την αμέριστη ευθύνη τους για τη συνοχή της κοινωνικής ομάδας και ορθώνεται εγγυητής της ιστορικής αλληλεγγύης του συνόλου. Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας, έτσι όπως την ονειρευόταν η νεογέννητη δημοκρατία και έτσι όπως την ορίζει η πλατιά ειρηνευτική κίνηση του θεϊκού βραχίονα στο αέτωμα του ολυμπιακού ναού. Κίνηση που αναδεικνύει τον Απόλλωνα ρυθμιστή στη διαμάχη του ανθρώπου με το ζώο, με το μυθικό Κένταυρο, στην Ολυμπία, και οργανωτή της ζωής μέσα στο φως του λόγου. Το πέραςμα από το μύθο στο λόγο έγινε, χάρη στην τέχνη, άγαλμα, θέαμα και θεωρία. [...]

Το πέραςμα από το ζώο, την άγρια φύση και τους αγρούς, στο δομημένο άστυ και στην οργανωμένη πόλη, ας πούμε τη θεϊκή μετάβαση από την κυνηγέτιδα Άρτεμι στην πολιάδα Αθηνά, δηλώνει με κάθε της μορφή και σε κάθε της βήμα η αρχαία

ελληνική τέχνη, πρώτη αυτή εγρήγορση του ανθρώπου στον κόσμο του ελεύθερου πνεύματος. Αυτό ίσως είναι το συνοπτικό μέγιστο μάθημα του αρχαιοελληνικού βιώματος, των ανθρώπων που πρώτοι σμίλευσαν στο ξύλο, στην πέτρα και στο μάρμαρο, τη μορφή της εσωτερικής ενατένισης, συνδυασμένη με την ιδεατή πληρότητα της φυσικής ομορφιάς. Μαρτυρεί για τα λεγόμενά μου το αινιγματώδες χαμόγελο του αρχαϊκού κούρου και η ανείπωτη έκπληξη στο βλέμμα της κόρης μέσα στην πολύπτυχη φορεσιά της.

Ιδού η απαρχή της προσπάθειας για γνώση και για αυτογνωσία, ιδού το πρώτο ερωτηματικό, το για πάντα αναπάντητο, ιδού η αυγή του μυστηρίου που οδήγησε τον άνθρωπο να γίνει πλάστης αθάνατου έργου, δημιουργός δηλαδή θεών. Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο. Το συντροφικό συναπάντημα του ανθρώπου με τους θεούς διδάσκει η αρχαία αισθητική, στην προσπάθειά της να αιχμαλωτίσει την τέλεια μορφή την πάντα μετέωρη και πάντα τεταμένη προς μια ιδεατή πληρότητα, προς ένα αέναο γίγνεσθαι. Να γιατί η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή: είναι η τέχνη πυξίδα και σταθερός προσανατολισμός, αυτή που δεν γνώρισε αμηχανίες και αγνοεί τα αδιέξοδα, γι' αυτό και εμπνέει κάθε αναγέννηση, γι' αυτό και μένει η βάση κάθε πνευματικής παλιννόστησης προς το ουσιώδες, δηλαδή τη δημιουργία ελευθερίας.

¹ αγγαίζω=λαμπρύνω

*Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, Πολιτισμός και Ελληνισμός, Προσεγγίσεις, Αθήνα 2007
(Διασκευή). Πανελλαδικές Ημερησίων 2012*

Το άρθρο είναι δημοσίευμα σε εφημερίδα ή σε περιοδικό που πραγματεύεται ένα ειδικό, επίκαιρο θέμα γενικού ενδιαφέροντος.

Με το κύριο άρθρο, που δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα, η εφημερίδα εκφράζει τη γνώμη της για το σημαντικότερο γεγονός της ημέρας. Το κύριο άρθρο είναι ανυπόγραφο ή ενυπόγραφο και γράφεται από τον εκδότη, τον διευθυντή, τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας ή και από έναν ειδικό συνεργάτη.

Εκτός από κύριο άρθρο δημοσιεύονται στον τύπο και άλλα άρθρα ποικίλου περιεχομένου (οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού) με τα οποία οι δημοσιογράφοι αναλύουν και σχολιάζουν τις κυριότερες ειδήσεις.

Συχνά, ωστόσο, στον τύπο εκτός από τους δημοσιογράφους, αρθρογραφούν και άλλοι, π.χ. επιστήμονες, συγγραφείς, πολιτικοί, καλλιτέχνες, για να εκφράσουν τις απόψεις τους πάνω σε ποικίλα θέματα της επικαιρότητας.

Τα άρθρα αυτά δημοσιεύονται κάτω από διάφορους τίτλους ή κατατάσσονται σε θεματικές ενότητες π.χ. «Υγεία», «Επιστήμη», «Κοινωνία» κ.ά.

Εκτός από τα παραπάνω άρθρα που **αφορμώνται από την επικαιρότητα** και δημοσιεύονται σε εφημερίδες και περιοδικά ποικίλης ύλης, υπάρχουν και τα **καθαρά επιστημονικά άρθρα**, που παρακολουθούν τις εξελίξεις της επιστήμης σε διάφορους τομείς. Τα άρθρα αυτά δημοσιεύονται σε ειδικά έγκριτα επιστημονικά περιοδικά και απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό με εξειδικευμένες γνώσεις.

Χαρακτηριστικά του άρθρου

- έχει επίκαιρο χαρακτήρα
- δημοσιεύεται σε εφημερίδα, σε περιοδικό, στο διαδίκτυο, κ.α
- καταπιάνεται με θέματα ποικίλου ή και συγκεκριμένου περιεχομένου
- συνήθως δεν έχει προσωπικό οικείο τόνο
- είναι περιορισμένης έκτασης
- διαφοροποιείται από τη λογοτεχνία

ΑΡΘΡΟ – ΔΟΚΙΜΙΟ

- Το άρθρο έχει επικαιρικό χαρακτήρα, δηλαδή αφορμάται πάντα από ένα επίκαιρο γεγονός το οποίο σχολιάζει ή και ερμηνεύει. Το δοκίμιο, από την άλλη πλευρά, δεν έχει επικαιρικό χαρακτήρα. Ακόμη και όταν αφορμάται από κάποιο σύγχρονο γεγονός, ανάγεται στο μόνιμο και στο γενικό.
- Το δοκίμιο κινείται ανάμεσα στην επιστήμη ή στη φιλοσοφία και στη λογοτεχνία. Το άρθρο αντίθετα έχει πιο ξεκάθαρο χαρακτήρα. Απέχει από τη λογοτεχνία και κινείται στο χώρο της ερμηνευτικής δημοσιογραφίας (π.χ. άρθρο σε εφημερίδα) ή της επιστήμης.
- Στο άρθρο επικρατεί η αναφορική λειτουργία της γλώσσας, κάτι που δε συμβαίνει σε όλα τα δοκίμια.

- Το άρθρο δεν έχει, συνήθως, τον προσωπικό και οικείο τόνο που χαρακτηρίζει το δοκίμιο.
- Όσον αφορά την έκτασή τους, το άρθρο που δημοσιεύεται στην εφημερίδα είναι συνήθως συντομότερο από ένα δοκίμιο.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η διάκριση ανάμεσα στα δύο είδη δεν είναι πάντα εύκολη.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι πρόκειται για άρθρο.

Η εκπαίδευση της αμάθειας

Τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευσή μας πήρε νέα χαρακτηριστικά. Πιθανό να αποτελεί διεθνή πρωτοτυπία. Οι μαθητές μας στο λύκειο «οικοδομούν» τη γνώση τους στο τρίγωνο «σχολείο – φροντιστήριο – ιδιαίτερο», «ροκανίζουν» την εφηβεία τους με «γερμανικά ωράρια» ασκήσεων και εξετάσεων, μπαζώνουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό με φροντιστηριακά έξοδα 3.000 ευρώ το χρόνο, κι όμως δεν μαθαίνουν.

Δεν είναι λίγοι οι εκπαιδευτικοί που επισημαίνουν ότι πολλά γραπτά υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (μαθητών που προετοιμάζονται σαν άλογα κούρσας με σχολείο – φροντιστήριο και ιδιαίτερο) είναι γεμάτα από ακατανόητες προτάσεις, ασυνταξίες και χοντροειδή ιστορικά λάθη. Αυτό που προβληματίζει είναι ότι παρατηρούνται εξωφρενικές απαντήσεις και σε «αρκετά καλά», κατά τα άλλα, γραπτά. Γραπτά, δηλαδή, που βαθμολογούνται με «πολύ καλά» ή και «άριστα».

Μάλιστα τονίζουν ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται ένα αντιφατικό φαινόμενο: γραπτά μαθητών που απαντούν με επιτυχία στα περισσότερα ερωτήματα των εξετάσεων, σκοντάφτουν σε ερωτήσεις που απαιτούν κρίση, εκφράζουν με δυσκολία τις σκέψεις τους και εμφανίζουν τερατώδη λάθη. Εμφανίζονται δηλαδή σε δεκάδες εκατοντάδες περιπτώσεις, γραπτά που παραπέμπουν, με βάση τις απαντήσεις τους στα ερωτήματα των εξετάσεων, σε υποψηφίους που είναι «καλά προετοιμασμένοι» και ταυτόχρονα έχουν έλλειψη ικανότητας να αρθρώνουν συνεχή λόγο, να ελέγχουν και να λογικοποιούν τη σκέψη τους χωρίς χάσματα και αντιφάσεις, να κάνουν λογικές αφαιρέσεις ή να κατανοούν γραπτά κείμενα εκτός από τα υποτυπώδη. Ένα είδος «προσοντούχων αγραμμάτων». Ακόμη πιο δραματική είναι η κατάσταση στα ΤΕΕ στα οποία φοιτούν 130.000 νέοι από 15-18 ετών.

Φυσικά το φαινόμενο αυτό δεν έχει μόνο σχολικά αίτια. Αυτό μπορεί κανείς εύκολα να το καταλάβει όταν αναλογιστεί ποια είναι τα πρότυπα που σήμερα, στην «κοινωνία της γνώσης» και «των δικτύων», προβάλλονται στους νέους ανθρώπους: ο ατομισμός, οι αξίες της ιδιωτικότητας, η απόρριψη της συλλογικής δράσης, η απαξίωση της συμμετοχής στα κοινά, ο αχαλίνωτος ανταγωνισμός, η λογική «ο καθένας για τον εαυτό του και ο θεός για όλους», ο χρησιμοθηρικός χαρακτήρας της γνώσης, όλα αυτά και άλλα πολλά αποτελούν από μόνα τους τις «έξυπνες βόμβες» στα δίκτυα της μάθησης.

Η κρατούσα αντίληψη για την παιδεία επιβαρύνεται με την πρόσδοση ενός εργαλειακού χαρακτήρα στη γνώση, καθώς ταυτίζει τις έννοιες «μόρφωση» και «επανεκπαίδευση» με την παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων χρηστικού χαρακτήρα,

δηλαδή άμεσα εφαρμόσιμων στην αγορά εργασίας. Να η ιδέα που «ξύνει» τη γνώση ως συλλογικό εργαλείο ερμηνείας και αλλαγής του κόσμου και τη μεταλλάσσει σε γνώση ως στενή εφαρμογή για την επίτευξη του ατομικού στόχου που στοιχίζεται με τις έννοιες «κόστος» - «κέρδος». Εδώ η γνώση έχει εφαρμοσμένη και μόνο διάσταση και μετατρέπεται σε «δεξιότητα», ενώ η σχολική ύλη είναι εξαρχής προορισμένη για τον «σκουπιδοτενεκέ» της μνήμης την επομένη των εξετάσεων.

Ας έρθουμε όμως και στο χώρο της εκπαίδευσης και ας ρίξουμε μια ματιά μέσα από την «κλειδαρότρυπα» της σχολικής αίθουσας.

Στο σημερινό σχολείο είναι ιδιαίτερα αναβαθμισμένη η επιλεκτική λειτουργία εις βάρος της μορφωτικής. Η εντατικοποίηση των σπουδών μέσα από την εξετασιομανία που διαπερνά όλο το σχολικό πρόγραμμα δεν αποτελεί παρά την νεκρολογία της επαφής του μαθητή με την ουσία της γνώσης. Γιατί, βέβαια, αν εξετάσει κανείς τη σχέση του περιεχομένου των μαθημάτων (τι), της μεθόδου (πώς) και των πρακτικών ελέγχου (εξεταστικές δοκιμασίες), θα διαπιστώσει εύκολα ότι η σύνθεσή τους, την ίδια στιγμή που μεταλλάσσει τη μαθησιακή διαδικασία σε μεθοδολογική εκγύμναση, δημιουργεί ένα εκρηκτικό μείγμα που μπορεί να αναστείλει ακόμη και μορφές προσαρμοστικότητας στη μάθηση.

Η ίδια η έμφαση στην αντικειμενοποίηση της βαθμολογίας, η «ανάγκη» δημιουργίας ερωτήσεων των οποίων οι απαντήσεις θα «χωράνε» βαθμολογία «χωρίς αέρα», επιβάλλει τη σχηματοποίηση στις πρακτικές αξιολόγησης, η οποία διαχέεται με τη σειρά της στο ίδιο το διδακτικό έργο.

Οι δήθεν εκσυγχρονιστικές μορφές αξιολόγησης των μαθητών, που σε άλλες χώρες έχουν εφαρμοστεί εδώ και δεκαετίες και σήμερα αμφισβητούνται έντονα, με την κατάταξη των ερωτήσεων σε κατηγορίες διδακτικών στόχων, αντιβαίνουν στην αρχή της ολότητας και υπονομεύουν βασικές αρχές ανάλυσης και δομικής προσέγγισης του κειμένου. Με άλλα λόγια, η ανάλυση – κατάτμηση μετατρέπει το κείμενο σε «σφάγιο» που περιμένει τον ανατόμο του. Θραύσματα γνώσεων και επιλεκτικής μνήμης που δεν είναι παρά μια από τις μορφές που παίρνει η ικανότητα συγκράτησης πληροφοριών που δρομολογείται στα ίδια ίχνη της αποστήθισης την οποία υποτίθεται ότι έρχεται να αναιρέσει.

Η διδασκαλία και η επικοινωνία μέσα στην τάξη υποτάσσεται στον νέο «θεό»: στο μέτρημα με δήθεν αντικειμενικό και έγκυρο τρόπο του τελικού αποτελέσματος μιας τυποποιημένης και μηχανιστικής μαθησιακής διαδικασίας που θα ασκείται ομοιόμορφα και ισοπεδωτικά από τον Έβρο μέχρι την Κρήτη.

Δημιουργούνται έτσι ασφυκτικές συνθήκες, συνθήκες διδακτικού ολοκληρωτισμού, με αποτέλεσμα τον αφανισμό της διδασκαλίας, το καλούπωμα των εκπαιδευτικών σε «διδακτικά φέρετρα» και τη χειραγωγή – αλλοτρίωση των μαθητών. Με αυτή τη διαδικασία απονεκρώνεται κάθε διαδικασία εμβάθυνσης, κατανόησης, αμφιβολίας, αμφισβήτησης, εξαφανίζεται το γιατί και το διότι, καταστρέφεται κάθε δυνατότητα για συλλογική αφήγηση, συνολική εικόνα της φύσης, της κοινωνίας. Για τον «Τροχό της Τύχης» εκπαιδεύουμε τα παιδιά μας, εξαρτημένα αντανάκλαστικά τους ενσταλάζουμε αντί για κριτική σκέψη.

Χρήστος Κάτσικας, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 14-9-03

Είδη επιστολών:

- φιλική (σε φιλικά ή σε συγγενικά μας πρόσωπα)
- τυπική-επίσημη (σε ένα πρόσωπο που κατέχει κάποιο αξίωμα π.χ. στο Δήμαρχο της πόλης μας)

Ποιοι είναι οι στόχοι μας, όταν γράφουμε μια επιστολή;

- να πληροφορήσουμε για συμβάντα και καταστάσεις
- να διαπιστώσουμε προβλήματα
- να μεταδώσουμε σκέψεις και συναισθήματα
- να εκφράσουμε απόψεις, εισηγήσεις, διαμαρτυρίες
- να ανακοινώσουμε αποφάσεις, προθέσεις, σκοπούς

Ποιο είναι το επικοινωνιακό πλαίσιο μιας επιστολής;

- ο πομπός (αποστολέας)
- ο δέκτης (παραλήπτης)
- ο σκοπός για τον οποίο γράφεται η επιστολή

Ανάλογα με:

- τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του αποστολέα και του παραλήπτη (ηλικία, θέση, επάγγελμα, αξίωμα, μόρφωση, προσωπικότητα, συναισθήματα)
- το σκοπό της επιστολής
- το πότε γράφεται
- τη σχέση μεταξύ του πομπού και του δέκτη

.... αλλάζουν:

- το ύφος
- η προσφώνηση
- το θεματικό περιεχόμενο
- η επιφώνηση
- η γλώσσα

Ποια είναι τα μέρη μιας επιστολής;

- **Ο τόπος και η ημερομηνία** (αναγράφονται πάνω δεξιά)
- **Η προσφώνηση:**

Αγαπημένε/η
Αγαπητέ/ή
Αξιότιμε/η κύριε/α
Κύριε /α
κ.ά.

➤ **Το περιεχόμενο της επιστολής:**

- **Πρόλογος:**
 - Αφορμή για τη σύνταξη της επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
- **Κύριο Μέρος:**
 - Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης και απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων και τεκμηριών.
 - (Απάντηση σε αντίθετες απόψεις).
- **Επίλογος:**
 - Σύντομη ανακεφαλαίωση. Ο επιστολογράφος καλεί τον /την αποδέκτη της επιστολής να ευαισθητοποιηθεί και να δράσει.

➤ **Η επιφώνηση:** (ανάλογη με την προσφώνηση)

Με αγάπη / με πολλή αγάπη

Φιλικά

Με εκτίμηση

Με σεβασμό

➤ **Η υπογραφή:** (Στις πανελλήνιες δεν κοινοποιούμε προσωπικά στοιχεία!)

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα παρακάτω κείμενα να εντοπίσετε από τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι πρόκειται για επιστολές.

Εξέκιουτιβ Μάνσιον, Ουάσινγκτον, 21 Νοεμβρίου 1864

Προς την κυρία Μπίζμπι, Βοστώνη, Μασαχουσέτη

Αγαπητή κυρία,

Μου δείχνανε στα αρχεία του Υπουργείου Πολέμου μία αναφορά του Επιτελάρχη της Μασαχουσέτης ότι είστε η μητέρα πέντε γιων οι οποίοι έχασαν ένδοξα τη ζωή τους στο πεδίο της μάχης. Νιώθω πόσο αδύναμη και άκαρπη θα είναι η κάθε μου λέξη αν προσπαθήσω να σας απαλύνω τον πόνο από μία τόσο συντριπτική απώλεια. Μα δεν μπορώ να εμποδίσω τον εαυτό μου από το να σας δώσει την παρηγοριά που μπορεί να βρεθεί στα ευχαριστήρια της Δημοκρατίας, που για να τη σώσουν έδωσαν τη ζωή τους. Προσεύχομαι στον Επουράνιο Πατέρα να καταπραΰνει την οδύνη του πένθους σας και να σας αφήσει μονάχα την πολυάκριβη ανάμνηση των αγαπημένων σας που χάσατε, και τη βαθιά υπερηφάνεια που σας ανήκει δικαιωματικά μετά την τόσο ακριβή θυσία που πραγματοποιήσατε στον βωμό της ελευθερίας.

Δικός σας, πολύ ειλικρινά και με σεβασμό,

A. Λίνκολν⁴

«Ο μεγάλος αρχηγός στην Ουάσινγκτον μηνάει πως θέλει να αγοράσει τη γη μας. Ο μεγάλος αρχηγός μηνάει ακόμα λόγια φιλικά και καλοθέλητα. Καλοσύνη του, γιατί ξέρομε πως αυτός λίγο τη χρειάζεται αντίστοιχα τη φιλία μας. Την προσφορά του θα τη μελετήσουμε, γιατί ξέρομε πως, αν δεν το πράξουμε, μπορεί ο λευκός να προφτάσει με τα όπλα και να πάρει τη γη μας.

Πώς μπορείτε να αγοράζετε ή να πουλάτε τον ουρανό - τη ζέστα της γης; Για μας μοιάζει παράξενο. Η δροσιά του αγέρα ή το άφρισμα του νερού ωστόσο δε μας ανήκουν. Πώς μπορείτε να τα αγοράσετε από μας; Κάθε μέρος της γης αυτής είναι ιερό για το λαό μου. Κάθε αστραφτερή πευκοβελόνα, κάθε αμμούδα στις ακρογιαλιές, κάθε θολούρα στο σκοτεινό δάσος, κάθε ξέφωτο και κάθε ζουζούνι που ζουζουνίζει είναι, στη μνήμη και στην πείρα του λαού μου, ιερό.

⁴ Πρόκειται για την περίφημη «Επιστολή Μπίζμπι», ένα γράμμα που εστάλη από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. Αβραάμ Λίνκολν σε μία χαροκαμένη μητέρα πέντε γιων, οι οποίοι πιστεύεται ότι έχασαν τη ζωή τους πολεμώντας με το πλευρό των Βορείων στον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο. Γράφτηκε το Νοέμβριο του 1864 κατόπιν αιτήματος του Κυβερνήτη της Μασαχουσέτης, Τζον Άλμπιον Άντριου. Το κείμενο έχει επαινεθεί ως ένα από τα ωραιότερα γραπτά κείμενα του Λίνκολν. (πηγή <https://el.wikipedia.org/>)

Ξέρουμε πως ο λευκός δεν καταλαβαίνει τους τρόπους μας. Τα μέρη της γης, το ένα με το άλλο, δεν κάνουν γι' αυτόν διαφορά, γιατί είναι ένας ξένος που φτάνει τη νύχτα και παίρνει από τη γη όλα όσα τού χρειάζονται. Η γη δεν είναι αδερφός του, αλλά εχθρός που πρέπει να τον κατακτήσει, και αφού τον κατακτήσει, πηγαίνει παρακάτω.

Με το ταμάχι που έχει θα καταπιεί τη γη και θα αφήσει πίσω του μια έρημο. Η όψη που παρουσιάζουν οι πολιτείες σας, κάνει κακό στα μάτια του ερυθρόδερμου. Όμως αυτό μπορεί και να συμβαίνει επειδή ο ερυθρόδερμος είναι άγριος και δεν καταλαβαίνει.*

Αν αποφασίσω και δεχτώ, θα βάλω έναν όρο. Τα ζώα της γης αυτής ο λευκός θα πρέπει να τα μεταχειριστεί σαν αδέρφια του. Τι είναι ο άνθρωπος δίχως τα ζώα; Αν όλα τα ζώα φύγουν από τη μέση, ο άνθρωπος θα πεθάνει από μεγάλη εσωτερική μοναξιά, γιατί όσα συμβαίνουν στα ζώα, τα ίδια συμβαίνουν στον άνθρωπο».

Απάντηση του Σιάτλ, αρχηγού μιας φυλής Ινδιάνων, στον πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής Φραγκλίνο Πηρς,(1855)

"Ξαναδιάβασα τα γράμματά σου από την αρχή. Σου γράφω «δύο λόγια αγάπης». Ένα πράγμα αισθάνομαι πως είναι το δυσκολότερο να σου δώσω να καταλάβεις: πόσο σε νιώθω, πόσο σε παρακολουθώ κι από μια σου λέξη ακόμη, όπως άλλοτε από ένα παίξιμο του χεριού σου. Τώρα που ξανακοίταξα όλα αυτά τα χαρτιά, βρίσκω πάντα ένα φόβο μήπως δε λες καλά ότι ήθελες να πεις, ένα δισταγμό μην τύχει και πεις πολλά, και προς το τέλος αρχίζεις κιόλας να γράφεις και να σκίζεις. Άφησε, χρυσή μου, τον εαυτό σου, είναι τόσο χαριτωμένος έτσι όπως είναι, άφησέ τον να μην μιλήσει όπως ξέρει αυτός. [...] Αν έχεις απελπισία, δώσε μου την απελπισία σου, όπως μου δίνεις τόσες φορές τη χαρά σου. Δώσε μου ότι έχεις κι ότι μπορείς. Μα κατάλαβε, επιτέλους, πως δε γυρεύω τίποτε άλλο. Αν αργήσουμε τώρα να ιδωθούμε, θα πρέπει να προσπαθήσουμε μ' αυτά τα λίγα και γλίσχρα μέσα που έχουμε, μ' αυτό το χαρτί που μαυρίζουμε, να είμαστε όσο μπορούμε πιο κοντά, όχι να αποχωριζόμαστε και να πληγώνει ο ένας τον άλλον. [...]

Ξέρεις, συλλογίζομαι ακόμη πως έτσι θα μπορούσαμε, όταν μας δοθεί να ιδωθούμε, να μην πούμε ούτε μια λέξη παρά να χαζεύει ο ένας τον άλλον. Και θα είναι τόσο ξεκουραστικό. Καληνύχτα, αγάπη. Όλη τη μέρα σήμερα γύρευα τη στοργή σου.

Γιώργος»

Απόσπασμα από επιστολή του Γ. Σεφέρη στη Μάρω

ΠΡΟΦΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΟΜΙΛΙΑ)

Πρόκειται για προφορικό λόγο που εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίπτωση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κλπ).

Μία ομιλία μπορεί να απευθύνεται:

- σε εθνικό, διεθνές, κρατικό, διακρατικό, ή άλλο συλλογικό όργανο
- σε κοινωνικό ακροατήριο.

Είδη ομιλίας:

Εισήγηση: Εκφωνείται σε συλλογικό όργανο και περιλαμβάνει είτε προτάσεις είτε ανακοινώσεις σχετικά με συγκεκριμένο ζήτημα. Μια εισήγηση μπορεί να απευθύνεται σε όλα τα είδη ακροατηρίων.

Διάλεξη: Λόγος που εκφωνείται ενώπιον εξειδικευμένου ακροατηρίου με σκοπό την πραγμάτευση ενός εξειδικευμένου (συνήθως επιστημονικού) θέματος. Η διάλεξη συνήθως απευθύνεται μόνο σε ορισμένα είδη ακροατηρίων.

ΔΟΜΗ

➤ **Προσφώνηση:** Εξαρτάται άμεσα από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού. Τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Είναι ο εισαγωγικός χαιρετισμός που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Ο πομπός απευθύνεται στους ακροατές του ξεκινώντας από τους πιο υψηλά ιστάμενους και προχωρώντας προς τους απλούς δέκτες.

π.χ. Αξιότιμε κύριε Διευθυντή,
Αγαπητοί καθηγητές και γονείς,
Φίλοι συμμαθητές / τριες,

➤ **Πρόλογος:** Ο ομιλητής παρουσιάζει με λίγα λόγια το θέμα, καθώς και τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει. Στο σημείο αυτό στοχεύει να κερδίσει το ενδιαφέρον των ακροατών του.

➤ **Κύριο μέρος:** Ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα:

- Πληροφορίες σχετικές με την ιστορική διαδρομή του θέματος, αναδρομή στο παρελθόν.
- Αποδεικτικό υλικό υπέρ της υποστηριζόμενης θέσης. Παρατίθενται επιχειρήματα και τεκμήρια, ώστε να αναδειχτεί η ορθότητα των θέσεων του πομπού.
- Παρουσιάζεται η άλλη άποψη και αντικρούεται, ισχυροποιώντας τη θέση του ομιλητή. Προβάλλονται, επίσης, και οι επιπτώσεις που θα προκύψουν από την επικράτηση του αντιθέτου.

➤ **Επίλογος:** Σύντομη ανακεφαλαίωση, ευχή ή προτροπή και επιβεβαίωση των επιχειρημάτων που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη της θέσης.

➤ **Επιφώνηση:** Τυποποιημένη φράση που τοποθετείται κάτω δεξιά, με την οποία ο πομπός εκφράζει τις ευχαριστίες του προς το ακροατήριό του.

π.χ. Ευχαριστώ.

Σας ευχαριστώ για την (αμέριστη) προσοχή σας.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι πρόκειται για προφορικά προσχεδιασμένο λόγο (ομιλία).

«Κύριε Πρόεδρε, Αξιότιμα Μέλη, Κυρίες και Κύριοι Καταρχήν επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω την Oxford Union που έφερε το θέμα αυτό για συζήτηση και ευχαριστώ που με προσκαλέσατε. Νομίζω ότι θα ήταν καλό αυτό το βράδυ ν'ακουστεί μια ελληνική φωνή. Μια φωνή έστω με τη φτωχή μου προφορά. Την ακούω και μορφάζω. Θυμάμαι εκείνο που είπε κάποτε ο Brendan Behan για κάποιο εκφωνητή "Μιλάει σαν να 'χει τα Ελγίνεια Μάρμαρα στο στόμα του."

Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης το μεγάλο αριθμό Βρετανών πολιτών που συνηγόρησαν υπέρ των θέσεων της κυβέρνησης με τα αξιότιμα μέλη και των δύο σωμάτων του κοινοβουλίου που εκδήλωσαν ενδιαφέρον και συμπάθεια για το αίτημα της επιστροφής των μαρμάρων. Και βεβαίως εκφράζω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στη Βρετανική Επιτροπή για την Επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα, για τις προσπάθειες της να αποκαλύψει την αλήθεια στο βρετανικό λαό.

Υπάρχουν τα Μάρμαρα του Παρθενώνα. Δεν υπάρχουν Ελγίνεια Μάρμαρα. Όπως:

υπάρχει ο Δαβίδ του Michael Angelo,

υπάρχει η Αφροδίτη του Da Vinci,

υπάρχει ο Ερμής του Πραξιτέλη,

υπάρχουν οι Ψαράδες στη θάλασσα του Turner,

υπάρχει η Capella Sixtina.

Δεν υπάρχουν Ελγίνεια Μάρμαρα.

Ξέρετε, λένε ότι εμείς οι Έλληνες είμαστε ένας θερμόαιμος λαός. Να σας πω κάτι, είναι αλήθεια. Και είναι γνωστό πως δεν αποτελώ εξαίρεση. Γνωρίζοντας τι σημαίνουν τα γλυπτά αυτά για τον ελληνικό λαό δεν είναι εύκολο να μιλήσω ψύχραιμα για το πως πάρθηκαν τα Μάρμαρα από την Ελλάδα, αλλά θα προσπαθήσω. Το υπόσχομαι. [...]

Η Αγγλία και η Ελλάδα είναι φίλες χώρες. Αγγλικό αίμα έτρεξε στα ελληνικά χώματα στη διάρκεια του πολέμου κατά του φασισμού. Και οι Έλληνες έδωσαν τη ζωή τους για να προστατεύσουν τους Αγγλους πιλότους. Διαβάστε τον Churchill, μιλάει για το πόσο σημαντικός ήταν ο ελληνικός ρόλος στην αποφασιστική νίκη στην έρημο κατά του Ρόμελ. Το περασμένο καλοκαίρι έγινε ένα αφιέρωμα στον Σαίξπηρ στο Αμφιθέατρο που βρίσκεται στους πρόποδες της Ακρόπολης. Το Covent Garden έπαιξε το Μάκβεθ του Βέρντι. Το Εθνικό σας θέατρο ήρθε με τον Κοριολάνο. Ήταν αξέχαστες βραδιές. Όχι μόνο για την υψηλή ποιότητα των παραστάσεων αλλά επίσης για την εκπληκτική επικοινωνία ανάμεσα στους βρετανούς καλλιτέχνες και το ελληνικό κοινό. [...]

Πρέπει να καταλάβετε τι σημαίνουν για μας τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Είναι η υπερηφάνεια μας, είναι οι θυσίες μας. Είναι το ευγενέστερο σύμβολο τελειότητας. Είναι φόρος τιμής στη δημοκρατική φιλοσοφία. Είναι οι φιλοδοξίες μας και το ίδιο το όνομά μας. Είναι η ουσία της ελληνικότητας. Είμαστε έτοιμοι να πούμε ότι θεωρούμε όλη την πράξη του Elgin σαν άσχετη, προς το παρόν. Λέμε στη Βρετανική Κυβέρνηση: Κρατήσατε αυτά τα γλυπτά για δύο σχεδόν αιώνες. Τα φροντίσατε όσο καλύτερα μπορούσατε, γεγονός για το οποίο και σας ευχαριστούμε. Όμως τώρα, στο

νέο φροντιστήριο

όνομα της δικαιοσύνης και της ηθικής, παρακαλώ δώστε τα πίσω. Ειλικρινά, πιστεύω ότι μια τέτοια χειρονομία εκ μέρους Μεγάλης Βρετανίας θα τιμούσε πάντα το όνομά της. Ευχαριστώ».

Η ιστορική ομιλία της Μελίνας Μερκούρη για τα Γλυπτά του Παρθενώνα - Μπροστά στον Μπόρις Τζόνσον, www.iefimerida.gr, 16.11.2021

Η επιφυλλίδα είναι ένας τύπος κειμένου που αναφέρεται σε διάφορα θέματα φιλολογικά, επιστημονικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά, πολιτικά κτλ. και γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα.

Δημοσιεύεται σε εφημερίδα σε ορισμένη θέση και χωρίζεται συνήθως από την υπόλοιπη ύλη με ολοσέλιδη ή μικρή γραμμή. Στο παρελθόν η θέση αυτή ήταν κατά κανόνα στο κάτω άκρο της σελίδας, αλλά στην εποχή μας η θέση της επιφυλλίδας ποικίλλει από εφημερίδα σε εφημερίδα.

Ο επιφυλλιδογράφος μπορεί να ξεκινήσει από ένα επίκαιρο θέμα, αλλά δε μένει προσκολλημένος στο επίκαιρο· προχωρεί σε παρατηρήσεις και σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα και γενικότερου ενδιαφέροντος. Γι' αυτό το λόγο στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη του Α.Π.Θ. επισημαίνεται ότι είναι "κείμενο δοκιμιακού χαρακτήρα".

Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι τα όρια ανάμεσα στην επιφυλλίδα και στο άρθρο δεν είναι εντελώς ευδιάκριτα.

Μπορούμε, επομένως, να πούμε ότι η επιφυλλίδα είναι ένα είδος σύντομου άρθρου. Ο όρος επιφυλλίδα στο παρελθόν είχε και μια δεύτερη σημασία. Επιφυλλίδα, ονομαζόταν, επίσης, και ένα λαϊκό ανάγνωσμα, συνήθως μυθιστόρημα που δημοσιευόταν τμηματικά, σε συνέχειες στην εφημερίδα.

Αναφορές στη μητρότητα

Η πληροφόρηση της κοινής γνώμης για τη σημασία του μητρικού θηλασμού κερδίζει συνεχώς σε ένταση και έκταση τα τελευταία χρόνια. Η χρησιμότητα της είναι αναμφισβήτητη. Αλλά, όπως κάθε εκστρατεία πληροφόρησης, εμπεριέχει τον κίνδυνο της μερικής αντιμετώπισης του θέματος. Η έμφαση σε ορισμένες πλευρές ενός σύνθετου προβλήματος και, ακόμα περισσότερο, η παράλειψη αναφορών σε άλλες πλευρές του, είναι δυνατό να μετατρέψουν την αντικειμενικά σωστή πληροφόρηση σε συνειδητό ή μη εργαλείο μονότροπου επηρεασμού.

Γι' αυτό είναι απαραίτητο να υπογραμμιστεί, παρόλο που μοιάζει αυτονόητο, ότι το πρόβλημα του μητρικού θηλασμού δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ανεξάρτητα από το κοινωνικο-οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Και πρώτα απ' όλα χρειάζεται να γίνει η διάκριση ανάμεσα στην εγκληματική εξάπλωση των υποκατάστατων του μητρικού γάλακτος σε πληθυσμούς του Τρίτου Κόσμου, όπου δε συγκεντρώνονται οι προϋποθέσεις για την ακίνδυνη χρήση του μπιμπερό, και στο θέμα της επιθυμητής προώθησης του μητρικού θηλασμού στις αναπτυγμένες χώρες.

Τα μωρά είναι τα ίδια παντού, το μητρικό γάλα είναι παντού μοναδικό, αλλά το πρόβλημα διαφέρει.

Αν παραθέσουμε μερικές διαστάσεις του θέματος του μητρικού θηλασμού, θα φανεί η πολυπλοκότητα τους και ο συσχετισμός τους με το στενό και το ευρύτερο περιβάλλον του ζεύγους: μάνα-παιδί. Αναφερόμαστε σε διαστάσεις:

- τροφικές (θρεπτικές ουσίες του μητρικού γάλακτος και κατάλληλος ρυθμός διατροφής)
- προληπτικές ασθενειών (ανοσοποιητικές ιδιότητες του μητρικού γάλακτος)
- ψυχολογικές (το βίωμα του θηλασμού για το βρέφος και τη μάνα)
- κοινωνικές (σχέση του θηλασμού και της μητρότητας με την επαγγελματική ζωή της μητέρας και γενικότερα με τον τρόπο ζωής της)
- ψυχοκοινωνικές (στάση μητέρας απέναντι στο θηλασμό και του κοινωνικού περιβάλλοντος απέναντι στη μητέρα που θηλάζει ή δε θηλάζει)
- οικονομικές (οικονομικές δυνατότητες της οικογένειας, συγκριτικό κόστος θηλασμού και υποκατάστατων, συμφέροντα των εταιρειών βιομηχανίας γάλακτος)
- ηθικές (δεοντολογία της πληροφόρησης για το θηλασμό και της διαφήμισης για τα υποκατάστατα του).

Ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι διαστάσεις αρθρώνονται και το ειδικό τους βάρος κάθε φορά, παραλλάζουν από τη μια περίπτωση στην άλλη.

Η προσπάθεια για την προώθηση του μητρικού θηλασμού χρειάζεται να δει τις γυναίκες με τρόπο συνολικό, ως κοινωνικά όντα και όχι μόνο ως μητέρες. Αυτό σημαίνει ότι, σε κοινωνίες σαν τη δική μας, η επαγγελματική ζωή της μητέρας θα θεωρηθεί ως ένα δεδομένο, όπως και η μητρότητα. Η συντήρηση των συνθηκών που μετατρέπουν τις δύο αυτές πραγματικότητες σε δίλημμα, υποβάλλοντας στις γυναίκες την υποχρέωση της επιλογής, είναι ένδειξη κοινωνικής δυσπλασίας, πρόβλημα προς

λύση για την κοινωνία ολόκληρη.

Γιατί το να αφήνεται η φροντίδα και η ανατροφή των παιδιών στην αποκλειστική ευθύνη της μητέρας, δεν τείνει μόνο στο να κατευθύνει προς το περιθώριο της ενεργού κοινωνικής ζωής τις γυναίκες-μανάδες. Τείνει και στο να αποκλείσει από το συλλογικό κοινωνικό προβληματισμό την αντιμετώπιση του παιδιού και των αναγκών του.

Ό,τι αφορά το παιδί, θα έπρεπε να αφορά ολόκληρη την οργανωμένη κοινωνία. Διαμορφώνονται άραγε οι κατάλληλοι κοινωνικοί και νομικοί μηχανισμοί, που θα προστατεύσουν και θα παισιώσουν την παιδική ηλικία;

Το σχέδιο νόμου "για την προστασία της μητρότητας και της διευκόλυνσης των εργαζομένων γονέων για την ανατροφή και τη φροντίδα των παιδιών τους" της Ομάδας εργασίας που συγκρότησε το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών με πρόεδρο τον καθηγητή Ι. Δεληγιάννη, στηρίζεται στην αντίληψη της γονεϊκής ισότιμης ευθύνης και στην πολυδιάστατη αντιμετώπιση της μητρότητας. Περιλαμβάνει προτάσεις που διευκολύνουν την επιλογή του θηλασμού στις εργαζόμενες μητέρες, αλλά και γενικότερα την επιλογή της συνειδητής μητρότητας, στο μέτρο που προβλέπουν την κατάλληλη παιδεία της βρεφικής και νηπιακής ηλικίας σε συλλογικούς χώρους. (Το ότι η δωδέκατη σύσκεψη των Ευρωπαϊκών υπουργών Παιδείας, που έγινε πρόσφατα στη Λισαβόνα, αφιερώθηκε στην προσχολική εκπαίδευση, υπογραμμίζει τη σημασία του θέματος για την Ευρώπη).

Αλλά η στάση των γυναικών απέναντι στη μητρότητα και το θηλασμό δεν εξαρτάται μόνο από τα πρακτικά προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν (ωράρια εργασίας κλπ) και τη λιγότερο ή περισσότερο σωστή πληροφόρηση που διαθέτουν για το θέμα. Έχει άμεση σχέση και με τον τρόπο με τον οποίο δέχονται τον εαυτό τους.

Εάν αισθάνονται επιβεβαιωμένες ως γυναίκες, ολοκληρωμένες και ανεξάρτητες ως κοινωνικά όντα, αν η μητρότητα γι' αυτές είναι συνειδητή επιλογή, είναι φυσικό να μη θελήσουν, κατά κανόνα, να στερηθούν τη μοναδική εμπειρία του θηλασμού.

Μια διεθνής έρευνα που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, επισήμανε, ότι στις αναπτυγμένες χώρες, το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει θετικά τη μητέρα για να θηλάσει. Έτσι, στη Σουηδία π.χ., το 95,2% των μητέρων πανεπιστημιακού επιπέδου θηλάζουν. (Στοιχεία από το χρησιμότερο Ενημερωτικό Δελτίο του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, αρ. 20, Ιανουάριος 1981).

Ένα είδος καλογερίστικης αντίληψης, τόσο βολικής για τους οικονομικο-κοινωνικούς μηχανισμούς των κοινωνιών που βασίζονται στο κέρδος και καλύπτουν με ιδεολογικές προβολές την εκμετάλλευση, μετέτρεψε σε "καθήκοντα" (συζυγικά, μητρικά, κοινωνικά...) ό,τι στη ζωή είναι ουσία: τον έρωτα, τη μητρότητα, τη φιλία, την αλληλεγγύη.

Η εκστρατεία για την προώθηση του θηλασμού θα ήταν καλό να αποφύγει να φορτώσει περισσότερο τις γυναίκες με "καθήκοντα" και τις συνακόλουθες ενοχές.

Μ. Ηλιου, 26-6-1989, Γενικό Λύκειο, Έκφραση- Έκθεση Τεύχος Γ, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος, σελ.203

ΓΡΑΦΩ ΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ (ΔΟΜΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ)

Ακολουθεί μία μορφή διαγράμματος όπου διαφαίνεται όχι μόνο η διάκριση του κειμένου στα δομικά του μέρη (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος), αλλά και το τι ακριβώς περιλαμβάνει κάθε τμήμα του και πώς θα πρέπει να ταξινομηθεί το υλικό μέσα σε κάθε ενότητα. Το παρακάτω δομικό διάγραμμα είναι αρκετά λεπτομερειακό, θα μπορούσε ωστόσο να περιέχει ακόμη περισσότερες ή λιγότερες λεπτομέρειες (π.χ. να επισημάνονται μόνο οι κύριες ιδέες Ι, ΙΙ, ΙΙΙ – πιο σύνηθες είναι να περιλαμβάνονται και οι δευτερεύουσες ιδέες Α,Β,Γ).

ΤΙΤΛΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

1. Θέμα
2. Προσωπική θέση

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Ι. Κύρια ιδέα ή πληροφορία

- Α. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
- Β. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
 1. Διασάφηση της δευτερεύουσας ιδέας ή πληροφορίας
 2. "
- Γ. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία κτλ

ΙΙ. Κύρια ιδέα ή πληροφορία

- Α. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
 1. Διασάφηση της δευτερεύουσας ιδέας ή πληροφορίας
 2. "
- Β. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
- Γ. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
 1. Διασάφηση της δευτερεύουσας ιδέας ή πληροφορίας
 2. "

ΙΙΙ. Κύρια ιδέα ή πληροφορία

- Α. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
- Β. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
- Γ. Δευτερεύουσα ιδέα ή πληροφορία
- κτλ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατά τη διαδικασία του γραψίματος και αφού ολοκληρώσω το κείμενο μου, ελέγχω τα παρακάτω στοιχεία:

Α. Ως προς το περιεχόμενο προσέχω:

- την ενότητα, δηλαδή την άμεση σχέση του περιεχομένου με την κύρια ιδέα του θέματος,
- την πληρότητα, δηλαδή την επαρκή ανάπτυξη του θέματος,
- την τεκμηρίωση των θέσεων με πειστικά και ορθά επιχειρήματα και τεκμήρια.

Β. Ως προς τη διάρθρωση των σκέψεων/την αρχιτεκτονική του κειμένου προσέχω:

Τη λογική αλληλουχία των νοημάτων, δηλαδή τη σειρά με την οποία εκθέτω τις ιδέες μου. Η αλληλουχία επιτυγχάνεται με τη σαφή διάκριση των τμημάτων (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και των υποτμημάτων του κύριου μέρους. Επιτυγχάνεται ακόμη με τη σωστή διάταξη. Ειδικότερα προσέχω:

- τη συνεκτικότητα του κειμένου, δηλαδή τη νοηματική συνάφεια ανάμεσα στις προτάσεις, στις περιόδους και τις παραγράφους του κειμένου·
- τη συνοχή του κειμένου, δηλαδή τη σύνδεση των προτάσεων, των περιόδων, των παραγράφων, των τμημάτων του κειμένου, με διάφορους τρόπους συνοχής π.χ. με τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων/φράσεων, με την οργάνωση του λόγου στον άξονα του χρόνου ή του χώρου, με τη διατήρηση ενιαίου ύφους κ.ο.κ.

Γ. Ως προς τη χρήση της γλώσσας προσέχω:

- την ακρίβεια
- τη σαφήνεια
- τον λεκτικό και τον εκφραστικό πλούτο
- την τήρηση των μορφοσυντακτικών κανόνων
- τη σωστή χρήση των σημείων στίξης
- την καταλληλότητα του ύφους, δηλαδή την επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου, του κατάλληλου τρόπου σύνταξης, γενικά της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας ανάλογα με το είδος κειμένου.

Δ. Ως προς την αποτελεσματικότητα του κειμένου προσέχω:

Εξετάζω αν το κείμενό μου να διαθέτει το κατάλληλο περιεχόμενο, την κατάλληλη διάρθρωση και το κατάλληλο ύφος, για να πετύχω το σκοπό που επιδιώκω, π.χ. να πληροφορήσω, να πείσω, να προβληματίσω τον αναγνώστη ή και να προκαλέσω κάποιες επιθυμητές αντιδράσεις/ενέργειες.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ

Η ποίηση παρουσιάζει τέτοια ποικιλία, που δεν είναι δυνατόν να περιγραφεί με απόλυτους κανόνες. Υπάρχουν όμως κάποια στοιχεία που διακρίνουν την ποιητική παραγωγή σε:

1. **Παραδοσιακή ή κλασική ποίηση**, που στηριζόταν στην αρχαιοελληνική και ρωμαϊκή στιχουργία, αλλά και στα ποιητικά επιτεύγματα των ευρωπαϊκών γλωσσών μετά την Αναγέννηση.
2. **Μοντέρνα ποίηση**, που εμφανίζεται κυρίως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τα στοιχεία που τις ξεχωρίζουν διαφαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
➤ Έμμετρος στίχος, ➤ Ποιητικό λεξιλόγιο, ➤ Κανονική στίξη, ➤ Κυριολεξία, ➤ Λογική νοηματική αλληλουχία, ➤ Λογική ανάπτυξη θέματος, ➤ Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, ➤ Λυρισμός, ➤ Απουσία διασκελισμού.	➤ Ελεύθερος στίχος, ➤ Καθημερινό λεξιλόγιο ➤ Ακανόνιστη στίξη, ➤ Πολυσημία λέξεων, ➤ Υποδήλωση θεματικού κέντρου ➤ Δυσνόητη ποίηση, ➤ Προβληματικός τίτλος, ➤ Δραματικότητα, ➤ Διασκελισμός.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Να εντάξετε τα παρακάτω ποιήματα στην παραδοσιακή ή την μοντέρνα ποίηση υπογραμμίζοντας τα χαρακτηριστικά που εντοπίζετε στον πίνακα που ακολουθεί:

1. Δεν είν' πνοή στον ουρανό, στη θάλασσα, φυσώντας
 ούτε όσο κάνει στον ανθό η μέλισσα περνώντας,
 όμως κοντά στην κορασιά, που μ' έσφιξε κι εχάρη,
 εσειόνταν τ' ολοστρόγγυλο και λαγαρό φεγγάρι
 και ξετυλίζει ογλήγορα κάτι που εκείθε βγαίνει,
 κι ομπρός μου ιδού που βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
 Έτρεμε το δροσάτο φως στη θεϊκιά θωριά της,
 στα μάτια της τα ολόμαυρα και στα χρυσά μαλλιά της.
 Εκοίταξε τ' αστέρια, κι εκείνα αναγαλλιάσαν,

και την αχτινοβόλησαν και δεν την εσκεπάσαν·
 κι από το πέλαο, που πατεί χωρίς να το σουφρώνει,
 κυπαρισσένιο ανάερα τ' ανάστημα σηκώνει,
 κι ανεί τσ' αγκάλες μ' έρωτα και με ταπεινοσύνη,
 κι έδειξε πάσαν ομορφιά και πάσαν καλοσύνη.
 Τότε από φως μεσημερνό η νύχτα πλημμυρίζει,
 κι η χτίσις έγινε ναός που ολούθε λαμπυρίζει.

Κρητικός (απόσπασμα), Διονύσιος Σολωμός

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
Έμμετρος στίχος, Ποιητικό λεξιλόγιο, Κανονική στίξη, Κυριολεξία, Λογική νοηματική αλληλουχία, Λογική ανάπτυξη θέματος, Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, Λυρισμός, Απουσία διασκελισμού.	Ελεύθερος στίχος, Καθημερινό λεξιλόγιο Ακανόνιστη στίξη, Πολυσημία λέξεων, Υποδήλωση θεματικού κέντρου Δυσνόητη ποίηση, Προβληματικός τίτλος, Δραματικότητα, Διασκελισμός.

2. Από το Δούναβη ως την άκρη του Ταινάρου
 κι από τ' Ακροκεραύνια στη Χαλκηδόνα
 διαβαίνεις, πότε σαν της θάλασσας Γοργόνα,
 πότε σαν άγαλμ' από μάρμαρο της Πάρου.

Πότε κρατάς τη δάφνη από τον Ελικώνα
 και πότε ορμάς με τη ρομφαία του βαρβάρου,
 και μέσ' στο πλάτος του μεγάλου σου λαβάρου
 βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν' εικόνα.

Εδώ ιερός ο Βράχος φέγγει σαν τοπάζι
 κι ο λευκοπάρθενος χορός των Κανηφόρων
 προβαίνει και τον πέπλο της θεάς ταράζει·

και πέρ' αστράφτουν τα ζαφείρια των Βοσπόρων,
 κι απ' τη Χρυσόπορτα περνώντας αλαλάζει
 ο θρίαμβος των νικητών Αυτοκρατόρων!

Πατρίδες (8ο σονέτο), Κωστής Παλαμάς

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
Έμμετρος στίχος, Ποιητικό λεξιλόγιο, Κανονική στίξη, Κυριολεξία, Λογική νοηματική αλληλουχία,	Ελεύθερος στίχος, Καθημερινό λεξιλόγιο Ακανόνιστη στίξη, Πολυσημία λέξεων, Υποδήλωση θεματικού κέντρου

Λογική ανάπτυξη θέματος, Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, Λυρισμός, Απουσία διασκελισμού.	Δυσνόητη ποίηση, Προβληματικός τίτλος, Δραματικότητα, Διασκελισμός.
--	--

3. Νυχτερινό υφαντούργημα

Των κρίνων φλοίσβος που γυμνώνει τ' αυτιά και διασκορπίζεται
Νιώθω στους ώμους της ζωής το σκίρτημα που βιάζεται ν' αδράξει
το έργο

Νιότη που θέλει άλλη μια ευκαιρία αιωνιότητας
Και στην εύνοια των ανέμων ρίχνει το κεφάλι της αδιαφορώντας

Υπάρχει ένα στήθος που χωράει τα πάντα, μουσική που κυριεύει
στόμα που ανοίγει

Σ' άλλο στόμα - κόκκινο παιγνίδι κλαδεμένο απ' τον ύλιγγο

Ακόμα ένα φιλί και θα σου πω για ποιο σκοπό τις σιωπές μου μάτωσα
έτσι

Ακόμα ένα χιλιόμετρο και θα σου δείξω γιατί βγήκα σ' ένα τέτοιο
αγνάντεμα

Όπου παθαίνεται ο λυγμός ζητώντας άλλ' αστέρια

Ψάχνοντας με φθαρτές χειρονομίες την άμμο που άφησαν
ανασκαμμένα των ερώτων οι σπασμοί

...

«Οι Κλεψύδρες του Αγνώστου» (Ενότητα 6η, απόσπασμα), Οδυσσέας Ελύτης

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
Έμμετρος στίχος, Ποιητικό λεξιλόγιο, Κανονική στίξη, Κυριολεξία, Λογική νοηματική αλληλουχία, Λογική ανάπτυξη θέματος, Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, Λυρισμός, Απουσία διασκελισμού.	Ελεύθερος στίχος, Καθημερινό λεξιλόγιο Ακανόνιστη στίξη, Πολυσημία λέξεων, Υποδήλωση θεματικού κέντρου Δυσνόητη ποίηση, Προβληματικός τίτλος, Δραματικότητα, Διασκελισμός.

4. Σαν πεταλούδα στη φωτιά, σ' εσένα γύρες φέρω
κι οχ τη φωτιά που καίγομαι να φύγω δεν ηξέρω.

Και μόλο που φλογίζομαι, πετώ ολόγυρα σου,
να ξεμακρύνω δεν μπορώ στιγμήν από σιμά σου.

Τα μάγια δεν τα πίστευα και μάγια είσαι ατή σου·
τα μάγια είν' τα θέλγητρα οπόχει το κορμί σου.

Γιατί με χέρι αλάθευτο ηθέλησεν η φύση
της νιότης τ' άνθια ολόβολο προικιό να σου χαρίσει.

Και ποιος είν' ο αναίσθητος που να σ' αλησμονήσει,
αφού σε δει για μια φορά, μαζί σου σα μιλήσει;

Τ' αηδόνι σόδωκε λαλιά, φωνή το καναρίνι,
τη χλωρασιά σου δάνεισαν των περβολιών οι κρίνοι.

Οι χάρες αναπαύονται απάνω στη θωριά σου,
της άνοιξης τριαντάφυλλα ανθούν στα μάγουλά σου.

Λεν το κοράλλι κόκκινο, μόν' δίχως νοστιμάδα·
δεν έχει σαν τ' αχείλι σου βαφή και κοκκινάδα.

Δοξάρια είναι τα φρύδια σου και με πιτηδειοσύνη
βαρούν, πληγώνουν τις καρδιές, χωρίς ελεημοσύνη.

Στα δυο σου μάτια τα γλυκά ο έρωτας φωλιάζει
κι οχ ταύτα τις σαγίτες του στους νιους απάνω αδειάζει.

Το κοίτασμά σου το γλυκό είν' των καρδιών ο κλέφτης·
αν δεν πιστεύεις, ρώτησε να σου το είπει ο καθρέφτης...

«Σαν πεταλούδα στη φωτιά», Ιωάννης Βηλαράς

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
Έμμετρος στίχος, Ποιητικό λεξιλόγιο, Κανονική στίξη, Κυριολεξία, Λογική νοηματική αλληλουχία, Λογική ανάπτυξη θέματος, Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, Λυρισμός, Απουσία διασκελισμού.	Ελεύθερος στίχος, Καθημερινό λεξιλόγιο Ακανόνιστη στίξη, Πολυσημία λέξεων, Υποδήλωση θεματικού κέντρου Δυσνόητη ποίηση, Προβληματικός τίτλος, Δραματικότητα, Διασκελισμός.

5. - Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;
Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.
- Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία;
Τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούνε;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.
Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί;
Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν.

- Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη,
και κάθεται στις πόλεως την πιο μεγάλη πύλη
στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας την κορόνα;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.
Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί.
τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε
για να τον δώσει μια περγαμνή. Εκεί
τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα.

- Γιατί οι δυο μας ύπατοι κι οι πραίτορες εβγήκαν
σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόγες·
γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,
και δαχτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια·
γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια
μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα;
Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.

- Γιατί κι οι άξιοι ρήτορες δεν έρχονται σαν πάντα
να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τα δικά τους;
Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·
κι αυτοί βαριούντ' ευφράδειες και δημηγορίες.
- Γιατί ν' αρχίσει μονομιάς αυτή η ανησυχία
κι η σύγχυσις. (Τα πρόσωπα τι σοβαρά που εγίναν).
Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κι οι πλατέες,
κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι;
Γιατί ενύχτωσε κι οι βάρβαροι δεν ήλθαν.
Και μερικοί έφθασαν απ' τα σύνορα,
και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.

Και τώρα τι θα γενούμε χωρίς βαρβάρους.

Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.

«Περιμένοντας τους βαρβάρους» Κ. Π. Καβάφης

Παραδοσιακή ποίηση	Μοντέρνα ποίηση
Έμμετρος στίχος, Ποιητικό λεξιλόγιο, Κανονική στίξη, Κυριολεξία, Λογική νοηματική αλληλουχία, Λογική ανάπτυξη θέματος, Αντιστοιχία τίτλου/περιεχομένου, Λυρισμός, Απουσία διασκελισμού.	Ελεύθερος στίχος, Καθημερινό λεξιλόγιο Ακανόνιστη στίξη, Πολυσημία λέξεων, Υποδήλωση θεματικού κέντρου Δυσνόητη ποίηση, Προβληματικός τίτλος, Δραματικότητα, Διασκελισμός.

Περιγράφω σημαίνει παριστάνω με λόγο προφορικό ή γραπτό ένα πρόσωπο, ένα πράγμα, ένα γεγονός, μια ενέργεια, μια κατάσταση (πραγματική ή φανταστική). Το αντικείμενο της περιγραφής μπορεί να είναι στατικό, π.χ. ένα τοπίο, ένα κτίριο, ένα μνημείο, ένας ζωγραφικός πίνακας κ.ά. Μπορεί όμως να βρίσκεται και σε εξέλιξη, όπως συμβαίνει με μια πράξη ή ένα φυσικό φαινόμενο. Τα αντικείμενα της περιγραφής είναι άπειρα, όσες και οι περιπτώσεις τις οποίες θέλουμε να παρουσιάσουμε κάτι σε κάποιον άλλο.

Περιγραφικά κείμενα μπορούμε να βρούμε:

- στις εφημερίδες (μικρές αγγελίες, ανακοινώσεις κτλ.)
- σε διάφορα ενημερωτικά και σε διαφημιστικά φυλλάδια
- σε έντυπα με οδηγίες για την κατασκευή ή τη χρήση μιας συσκευής,
- σε καταλόγους
- σε επίσημα έγγραφα (δικόγραφα, συμβολαιογραφικές πράξεις κτλ.).

1. Μεθόδευση της περιγραφής

α) Η επιλογή και η παράθεση / οργάνωση των λεπτομερειών

Για να περιγράψει κανείς κάτι, πρέπει να επιλέξει ορισμένα βασικά, κατά τη γνώμη του, γνωρίσματα / λεπτομέρειες. Οι λεπτομέρειες που επιλέγονται ιεραρχούνται και οργανώνονται ανάλογα. Άλλες μεγεθύνονται και προβάλλονται, ενώ άλλες υποτονίζονται. Ορισμένες επίσης λεπτομέρειες αποσιωπούνται, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει η περιγραφή.

Η περιγραφή προχωρεί **παραγωγικά**, δηλαδή από μια γενική εικόνα του αντικειμένου και των ιδιοτήτων του στα επιμέρους στοιχεία/ λεπτομέρειες που το απαρτίζουν.

β) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή

Η ακρίβεια και η σαφήνεια είναι βασικά χαρακτηριστικά της περιγραφής και δεν εξαρτώνται οπωσδήποτε από το πλήθος των λεπτομερειών που παρατίθενται. Οι λεπτομέρειες πάντως πρέπει να είναι επαρκείς, για να εξυπηρετούν τον επιδιωκόμενο σκοπό.

2. Η γλώσσα της περιγραφής

α) Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων / φράσεων

Η περιγραφή, για να είναι ακριβής και σαφής, πρέπει να περιλαμβάνει τις κατάλληλες λεπτομέρειες, ώστε να παρέχει επαρκείς πληροφορίες. Η ακρίβεια και η σαφήνεια της περιγραφής εξυπηρετούνται και από την επιλογή των κατάλληλων κάθε φορά λέξεων ή φράσεων.

Στην περιγραφή που γίνεται για έναν πρακτικό σκοπό τα επίθετα χρησιμοποιούνται, για να αποδώσουν τη θέση του αντικειμένου στο χώρο – χρόνο, καθώς και τις άλλες ιδιότητές του, χωρίς συνήθως να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις κρίσεις του προσώπου που κάνει την περιγραφή. Σε μερικές περιπτώσεις όμως, όταν ο σκοπός της περιγραφής το απαιτεί, τα επίθετα χρησιμοποιούνται είτε για να υπερτονίσουν κάποιες ιδιότητες του αντικειμένου είτε για να καλύψουν και να υποβαθμίσουν κάποιες άλλες, οπότε επιλέγονται έτσι, ώστε η περιγραφή να είναι σκόπιμα ασαφής.

β) Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας

Στην περιγραφή άλλοτε χρησιμοποιείται η Κυριολεκτική (δηλωτική) και άλλοτε η μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας, ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκεται.

3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή

Συχνά η περιγραφή περιέχει ένα σχόλιο ή μία γνώμη που εξυπηρετεί το σκοπό του κειμένου. Πολλές φορές το σχόλιο αυτό δεν είναι εμφανές στον αναγνώστη.

Κάθε περιγραφή, λοιπόν, γίνεται από συγκεκριμένη οπτική γωνία, αφού επιλέγει κανείς τις κατάλληλες λεπτομέρειες και περιγράφει το αντικείμενο ανάλογα με τη συναισθηματική φόρτιση, το άτομο που έχει απέναντί του, τον τρόπο που σκέφτεται και το αποτέλεσμα που επιδιώκει. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι κάθε περιγραφή περιέχει ένα έμμεσο σχόλιο.

Διάφορα θέματα/ αντικείμενα της περιγραφής

1. Περιγραφή ενός χώρου/κτιρίου

- Ξεκινάμε από το εξωτερικό του χώρου / κτιρίου (αρχιτεκτονική, μέγεθος, υλικά κατασκευής κ.λπ.) και προχωράμε στο εσωτερικό (πόσοι και ποιοι χώρους υπάρχουν, αντικείμενα μέσα σ' αυτό).
- Η περιγραφή τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού ξεκινάει από τη γενική εντύπωση και τα γενικά χαρακτηριστικά και προχωράει στη συνέχεια στις λεπτομέρειες (γενικό – ειδικό).

2. Περιγραφή προσώπου/ατόμου

- Αναφέρονται τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου/ατόμου: (Όταν θέλουμε να περιγράψουμε έναν άνθρωπο, συνήθως αναφέρουμε τα τυπικά (αναλλοίωτα) χαρακτηριστικά του (ύψος, χρώμα ματιών, σχήμα προσώπου) καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τον διαφοροποιούν από άλλα άτομα.
- Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου (Η περιγραφή ενός ατόμου εξαρτάται κατά πολύ από το άτομο που κάνει την περιγραφή (την ηλικία του, τη μόρφωσή του, τις αντιλήψεις του για τη ζωή κ.τ.λ.)

3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης

- Αναφερόμαστε στο περιεχόμενο του έργου, περιγράφουμε τα οπτικά του στοιχεία και καταγράφουμε τι απεικονίζει.
- Αναλύουμε τη δομή, τα μέρη του έργου.
- Επιχειρούμε την ερμηνεία του νοήματος ή μηνύματος του έργου, την πρόθεση του καλλιτέχνη (έκφραση), αλλά και την αντίδραση του θεατή απέναντι στο έργο (συναισθήματα, προσωπικές προτιμήσεις)“

4. Ειδικά θέματα

Εκτός από την εξωτερική περιγραφή ενός αντικειμένου, μπορεί επίσης να περιγραφεί και η λειτουργία του, καθώς και η διαδικασία για την κατασκευή ή τη χρήση του. Η περιγραφή μιας ορισμένης διαδικασίας (οδηγίες για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, πρώτες βοήθειες κτλ.) μπορεί να αρχίζει με μια συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας αυτής ή να ορίζει κατά κάποιο τρόπο τον σκοπό και τη σημασία της.

Στα παρακάτω αποσπάσματα να εντοπίσετε χωρία όπου υπάρχει περιγραφή.

«Κάτω από τον κρημνόν, οπού βρέχουν τα κύματα, όπου κατέρχεται το μονοπάτι, το αρχίζον από τον ανεμόμυλον του Μαμογιάννη, οπού αντικρίζει τα Μνημούρια, και δυτικώς, δίπλα εις την χαμηλήν προεξοχήν του γιαλού, την οποίαν τα μαγκόπαιδα του χωρίου, οπού δεν παύουν από πρωίας μέχρις εσπέρας, όλον το θέρος, να κολυμβούν εκεί τριγύρω, ονομάζουν το Κοχύλι —φαίνεται να έχη τοιούτον σχήμα— κατέβαινε το βράδυ βράδυ η γρια-Λούκαινα, μία χαροκαμένη πτωχή γραία, κρατούσα υπό την μασχάλην μίαν αβασταγήν,* δια να πλύνη τα μάλλινα σινδόνιά της εις το κύμα το αλμυρόν, είτα να τα ξεγλυκάνη εις την μικράν βρύσιν, το Γλυφονέρι, οπού δακρύζει από τον βράχον του σχιστολίθου, και χύνεται ηρέμα εις τα κύματα. Κατέβαινε σιγά τον κατήφορον, το μονοπάτι, και με ψίθυρον φωνήν έμελπεν* εν πένθιμον βαθύ μοιρολόγι, φέρουσα άμα την παλάμην εις το μέτωπόν της, δια να σκεπάση τα όμματα από το θάμβος του ηλίου, οπού εβασίλευεν εις το βουνόν αντικρύ, κι αι ακτίνες του εθώπευον κατέναντί της τον μικρόν περίβολον και τα μνήματα των νεκρών, πάλλευκα, ασβεστωμένα, λάμποντα εις τας τελευταίας του ακτίνας».

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Το μοιρολόγι της φώκιας*, Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Λυκείου, εκδ. ΙΤΥΕ Διόφαντος

«Θα λέτε: μάνα, και τούτη τη λεκάνη, πίσω μας θα την αφήσουμε; Να σας πω για τη λεκάνη. Το άσπρο σμάλτο της από μέσα είναι τσουκαρισμένο στον πάτο, μια μαύρη ξεγδαρματιά που μεγαλώνει με τα χρόνια, γι' αυτό θέλει προσοχή στο σαπούνισμα. Έτσι την αγόρασα, μισοτιμής. Αυτού μέσα έπλυνα τα μωρουδιακά σας, από Μιχάλη ως Νίκο, τριάντα χρόνια, μάλιστα. Πώς θαρρείτε πως στήνεται νοικοκυριό άμα ζεις μεροδούλι μεροφαί; Αυτό που αγοράζεις κόβοντας απ' το ψωμί σου, το καμαρώνεις, το προστατεύεις, γαντζώνεσαι πάνω του. Και το κουβαλάς, απ' το ισόγειο της Μπαλάζα στο μονόροφο του λαβύρινθου με τα πολλά καφασωτά κι από κει εδώ, κι από δω ποιος ξέρει πού, με τα μυαλά που πηγαίνετε. Ακούς εκεί, γουμάρια! Δεν τη θυμάστε φαίνεται τη λεκάνη γεμάτη ως τη μέση με το αίμα της Ουρανίας. Τη θυμάστε; Ήτανε νύχτα του Οχτώβρη, ξεστή. Το κοριτσάκι από τ' απόγεμα, σα γύρισε από το σχολειό, παραπονιόταν. Ένα βάρος, μαμά, στο κεφάλι μου. Τη βάλαμε κάτω και πλάγιασε νωρίς. Θάτανε εννιά, θάτανε δέκα; Ο ποδηλατάς κάτω είχε στήσει το τάβλι στο φως της ασετυλίνης κι έριχνε μόνος τα ζάρια για να γυμνάζεται. Μαμά, φωνάζει η Ουρανία, έλα να δεις. Είχε ανοίξει η μύτη της, τα μαξιλάρια κόκκινα, το νυχτικό της έσταζε. Δεν είναι τίποτε, είπαμε, θα ξεθυμάνει ο πονοκέφαλος. Μα το αίμα έτρεχε βρύση, φέραμε το κοριτσάκι στο αντρέ, φέραμε τη λεκάνη και πιάσαμε τα ξίδια και τα μπαμπάκια. [...]»

Στρατής Τσίρκας, *Αριάγνη* (απόσπασμα), Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου, εκδ. ΙΤΥΕ Διόφαντος

«Σταματώντας στην άκρη του λιμανιού για ν' αγναντέψω τους γλάρους, το λυπημένο μου πρόσωπο τράβηξε την προσοχή του πολιτσίμανου, που γύριζε σ' εκείνη την περιοχή. Είχα αφαιρεθεί κοιτάζοντας τα αιωρούμενα πουλιά, που ζυγιάζονταν κι εφορμούσαν

για να βρούνε κάτι να φάνε, μα χωρίς αποτέλεσμα. Το λιμάνι ήταν έρημο, το νερό πράσινο, πηχτό από τ' ακάθαρτο πετρέλαιο και στο λεπιδωτό δέρμα του έπλεε κάθε λογής σαβούρα. Πλοίο πουθενά, ο γερανός σκουριασμένος, οι αποθήκες ρεπιασμένες. Στα μαύρα ερείπια της αποβάθρας ούτε ποντίκια δεν κατοικούσαν πια· νεκρά. Εδώ και χρόνια ήταν κομμένη κάθε σχέση με τον έξω κόσμο. Είχα καρφώσει το βλέμμα σ' ένα γλάρο και παρακολουθούσα το πέταγμά του. Με τον τρόπο χελιδονιού που προαισθάνεται κακοκαιρία πετούσε σχεδόν πάντα κοντά στην επιφάνεια του νερού και μόνο τότε τότε ξεθάρρευε ν' ανέβει ψηλά κρώζοντας, να σμίξει το δρόμο του με κείνων των συντρόφων. [...]

Χάινριχ Μπέλ, *Το λυπημένο μου πρόσωπο*, Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου, εκδ. ΙΤΥΕ Διόφαντος

Ορισμός της αφήγησης

Αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται προφορικά ή γραπτά μια σειρά πραγματικών ή πλασματικών (επινοημένων) γεγονότων. Επομένως κάθε αφήγηση, ως πράξη επικοινωνίας, προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πρόσωπα: έναν πομπό - τον αφηγητή - και κάποιον στον οποίο απευθύνεται ο αφηγητής - τον αποδέκτη - της αφήγησης.

Ο αφηγητής φροντίζει να δώσει στον αποδέκτη τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, τον χρόνο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος. Η έκταση της αφήγησης ποικίλλει· μπορεί η αφήγηση να είναι πολύ εκτεταμένη ή να περιορίζεται σε μια μόνο φράση. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η ρήση του Καίσαρα "Veni, Vidi, Vici" («ήρθα, είδα, νίκησα»), που θεωρείται η συντομότερη αφήγηση.

Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη

Σε κάθε αφήγηση διακρίνουμε το αφηγηματικό περιεχόμενο (γεγονότα – πράξεις προσώπων που συνιστούν μια ιστορία) και την αφηγηματική πράξη (τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα από τον αφηγητή). Έτσι μπορούμε να έχουμε δύο αφηγήσεις με κοινό αφηγηματικό περιεχόμενο, στις οποίες όμως τα γεγονότα παρουσιάζονται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους

Τα αφηγηματικά είδη μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: στις αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων και στις αφηγήσεις πλασματικών γεγονότων.

Μια αφήγηση μπορεί να έχει ως στόχο: να πληροφορήσει την κοινή γνώμη για κάτι, να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες, να προκαλέσει ορισμένες αντιδράσεις.

Είδος αφηγητή

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο τύπους αφηγητή, ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής του στα γεγονότα που αφηγείται:

- ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα είτε ως πρωταγωνιστής (αυτοδιηγητικός) είτε ως αυτόπτης μάρτυρας (ομοδιηγητικός). Στο κείμενο επικρατεί το πρώτο ρηματικό πρόσωπο.
- ο αφηγητής δε μετέχει καθόλου στα γεγονότα (ετεροδιηγητικός). Στο κείμενο επικρατεί το τρίτο ρηματικό πρόσωπο.

Η οπτική γωνία στην αφήγηση

Σε μια αφήγηση δεν μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλα τα γεγονότα που συνέβησαν. Αναγκαστικά γίνεται μία επιλογή γεγονότων. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από την οπτική γωνία του προσώπου που κάνει την αφήγηση.

Η οπτική γωνία στη λογοτεχνική αφήγηση

Στην ανάλυση μιας λογοτεχνικής αφήγησης αναφερόμαστε συχνά στην οπτική γωνία του αφηγητή, δηλαδή στη σκοπιά/θέση από την οποία ο αφηγητής ή κάποιος ήρωας βλέπει τα δρώμενα. Τη θέση αυτή την καθορίζει ο συγγραφέας, όπως καθορίζει και τον ίδιο τον αφηγητή.

Ο συγγραφέας επιλέγει συνήθως μία από τις εξής δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς:

- αφήγηση με **μηδενική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση χωρίς συγκεκριμένη οπτική γωνία από έναν παντογνώστη αφηγητή.
- αφήγηση με **εσωτερική εστίαση**: πρόκειται για αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου, με περιορισμένη κατά συνέπεια γνώση στα όριά του.

Στην πρώτη περίπτωση ο αφηγητής γνωρίζει τα πάντα για τα πρόσωπα της αφήγησης, ακόμα και τις πιο μύχιες σκέψεις τους. Θα λέγαμε λοιπόν ότι πρόκειται για έναν αφηγητή - Θεό που βλέπει τον κόσμο από παντού, και επομένως η απόλυτη γνώση του ισοδυναμεί με έλλειψη συγκεκριμένης οπτικής γωνίας (εστίαση μηδέν).

Στη δεύτερη περίπτωση έχουμε αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου (εσωτερική εστίαση), από έναν «αφηγητή - άνθρωπο», που σε αντίθεση με τον «αφηγητή - Θεό» έχει γνώση περιορισμένη στις ανθρώπινες δυνατότητες.

Πολύ συχνά ο συγγραφέας αξιοποιεί στο ίδιο έργο και τις δύο δυνατότητες αφηγηματικής σκοπιάς, μεταβάλλοντας την οπτική γωνία και τον αφηγητή σε διάφορα μέρη της αφήγησης, ανάλογα με το τι θέλει να μεταδώσει κάθε φορά στον αναγνώστη.

Αφηγηματικοί τρόποι

Ο συγγραφέας/αφηγητής επιλέγει, ανάλογα με την οπτική του γωνία, τα γεγονότα που θα αποτελέσουν το υλικό της αφήγησης του. Το υλικό αυτό μπορεί να το παρουσιάζει με δυο αφηγηματικούς τρόπους: την αφήγηση και το διάλογο.

Στην αφήγηση διηγείται ο ίδιος τα γεγονότα και μεταδίδει με πλάγιο τρόπο τα λεγόμενα των ηρώων του. Στο διάλογο δίνει το λόγο στους ήρωές του.

Η εναλλαγή και ο συνδυασμός αυτών των δύο αφηγηματικών τρόπων δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κάθε αφήγησης.

Αφηγηματικός χρόνος

α) Ο χρόνος του πομπού, του δέκτη, των γεγονότων

Σε μια αφήγηση μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής χρόνους:

- **τον χρόνο του πομπού** (δηλαδή την εποχή κατά την οποία ζει ο πομπός, και ειδικότερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία στέλνει το μήνυμά του),
- **τον χρόνο του δέκτη** (δηλαδή την εποχή κατά την οποία ζει ο δέκτης, και ιδιαίτερα τη χρονική στιγμή κατά την οποία δέχεται το μήνυμά του) και
- **τον χρόνο των γεγονότων** (την εποχή/χρονική στιγμή κατά την οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα της αφήγησης). Για παράδειγμα· θεωρείται ότι στα ομηρικά έπη ο χρόνος του πομπού είναι ο 8ος αι. π.Χ., και ο χρόνος των γεγονότων ο 12ος αι. π.Χ.· ο χρόνος του δέκτη μπορεί να είναι οποιαδήποτε εποχή.

β) Ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης

- **Χρόνο της ιστορίας** ονομάζουμε τον χρόνο μέσα στον οποίο εκτυλίσσονται τα γεγονότα που συνιστούν την ιστορία (story) της αφήγησης. Με τον χρόνο αυτό εννοούμε τη φυσική διαδοχή των γεγονότων. Ο χρόνος της ιστορίας παρουσιάζεται στην αφήγηση με διάφορους τρόπους και έτσι προκύπτει ο χρόνος της αφήγησης.
- **Ο χρόνος της αφήγησης** γενικά δε συμπίπτει με τον χρόνο της ιστορίας. Τα γεγονότα παρουσιάζονται στην αφήγηση συνήθως με διαφορετική χρονική σειρά, διάρκεια και συχνότητα απ' ό,τι διαδραματίζονται στην ιστορία.

Αν συγκρίνουμε τον χρόνο της αφήγησης με τον χρόνο της ιστορίας ως προς τη **χρονική σειρά**, παρατηρούμε ότι, ενώ τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο σε μια χρονική ακολουθία, ο αφηγητής συχνά παραβιάζει τη χρονική σειρά, και προκύπτουν έτσι οι λεγόμενες αναχρονίες. Δηλαδή, άλλοτε κάνει **αναδρομικές αφηγήσεις** (flash back), που αναφέρονται σε γεγονότα προγενέστερα από το σημείο της ιστορίας στο οποίο βρισκόμαστε σε μια δεδομένη στιγμή άλλοτε κάνει **πρόδρομες αφηγήσεις**, που αφηγούνται/ανακαλούν εκ των προτέρων γεγονότα τα οποία θα διαδραματιστούν αργότερα

Συγκρίνοντας τον χρόνο της αφήγησης με τον χρόνο της ιστορίας, ως προς τη **διάρκεια**, μπορούμε να διακρίνουμε βασικά τις εξής περιπτώσεις:

- Ο χρόνος της αφήγησης έχει μικρότερη διάρκεια από τον χρόνο της ιστορίας (χ.αφ.<χ.ιστ.), όταν ο αφηγητής συμπυκνώνει τον χρόνο και

παρουσιάζει συνοπτικά, ακόμα και σε μια φράση, ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι επιταχύνεται ο ρυθμός της αφήγησης.

- Ο χρόνος της αφήγησης έχει μεγαλύτερη διάρκεια από τον χρόνο της ιστορίας (χ.αφ.>χ.ιστ.), όταν ο αφηγητής απλώνει/παρατείνει τον χρόνο και παρουσιάζει αναλυτικά, ορισμένες φορές μάλιστα σε πολλές σελίδες, ένα γεγονός που διαρκεί ελάχιστες στιγμές. Με αυτό τον τρόπο επιβραδύνεται ο ρυθμός της αφήγησης.
- Ο χρόνος της αφήγησης έχει την ίδια διάρκεια με τον χρόνο της ιστορίας (χ.αφ. = χ.ιστ.), οπότε έχουμε τη λεγόμενη «σκηνή» που συχνά είναι διαλογική.

Τέλος, παρατηρούμε ότι ο χρόνος της αφήγησης μπορεί να διαφέρει από τον πραγματικό χρόνο και ως προς τη **συχνότητα**, π.χ. υπάρχει η περίπτωση ένα γεγονός που συνέβη μια φορά να παρουσιάζεται στην αφήγηση περισσότερες από μία φορές. Στην περίπτωση αυτή παρουσιάζεται επανειλημμένα το ίδιο γεγονός, αφηγημένο όμως κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο.

Διάκριση της περιγραφής από την αφήγηση

Η περιγραφή απεικονίζει με τον λόγο τα βασικά γνωρίσματα ενός αντικειμένου. Το αντικείμενο αυτό παρουσιάζεται στατικά μέσα στο χώρο, ενώ ο χρόνος φαίνεται να έχει «παγώσει». Αυτό συμβαίνει ακόμη και στην περίπτωση ενός κινούμενου αντικειμένου, οπότε η περιγραφή απεικονίζει το αντικείμενο που κινείται και όχι την ενέργεια της κίνησης με τα αίτια και τις συνέπειες της.

Αντίθετα στην αφήγηση ένα πρόσωπο / πράγμα / ομάδα / θεσμός / ιδέα παρουσιάζεται δυναμικά, καθώς ενεργεί, κινείται ή μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο.

Επομένως η αφήγηση σχετίζεται με την εξέλιξη των γεγονότων και αναφέρεται στις αιτίες και τα αποτελέσματα τους. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η περιγραφή ανήκει στα στατικά στοιχεία ενός κειμένου, ενώ η αφήγηση στα δυναμικά, αφού η πρώτη μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το «είναι» και η δεύτερη με το «γίνεσθαι» των πραγμάτων.

Η διάκριση ανάμεσα στην περιγραφή και την αφήγηση δεν είναι απόλυτη. Πολλές φορές τα όρια συγχέονται.

Η περιγραφή μέσα στην αφήγηση

Η αφήγηση και η περιγραφή συνδέονται στενά. Μπορούν να συνυπάρχουν στο ίδιο κείμενο ή ακόμα και στην ίδια περίοδο. Όταν ο συγγραφέας παρεμβάλλει μια περιγραφή σε ένα αφηγηματικό κείμενο, επιδιώκει:

νέο φροντιστήριο

- Να σκιαγραφήσει τα πρόσωπα, να στήσει το σκηνικό της δράσης και γενικά να φωτίσει την αφήγηση με διάφορες πληροφορίες.
- Να πετύχει τη μετάβαση από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο.
- Να προκαλέσει αγωνία (suspens) στον αναγνώστη με την επιβράδυνση της δράσης.
- Να προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα παρακάτω αποσπάσματα να επιλέξετε τη σωστή απάντηση κυκλώνοντας τον αντίστοιχο αριθμό:

1. «Έξω από τη Νάπολη κρύφτηκα σε μια συστάδα από πικροδάφνες και συκιές, που θέρειναν αντλώντας από τα χαλάσματα μιας αγροικίας. Εκεί άλλαξα. Είχα αγοράσει ένα αντρικό σκούρο κουστούμι, ακριβώς σαν εκείνα που φορούσανε οι κομποί νέοι της πόλης. Τόνισα τη σοβαρότητα του χρώματος και των προθέσεων μου, συντάσσοντας με το σκούρο χρώμα του ένα πουκάμισο από λευκή φίνα βατίστα. Έκανε ζέστη, μα καθώς τρέμοντας ντυνόμουν, γύρισα να κοιτάξω ποιοι βρίσκονταν μάρτυρες στη μεταμόρφωσή μου [...]».

Η μεταμόρφωση, Ρέα Γαναλάκη

Τύπος αφηγητή:

1. ομοδιηγητικός
2. αυτοδιηγητικός
3. ετεροδιηγητικός

Εστίαση:

1. εσωτερική
2. εξωτερική
3. μηδενική

2. «Δεν έφταιγε η εφημερίδα που έκανε τώρα αυτές τις σκέψεις. Τα σκεφτότανε όλα αυτά τον τελευταίο καιρό, πότε με λιγότερη, πότε με περισσότερη ένταση. Σκεφτότανε το σκοτεινό πρόσωπο της ζωής. Την ειρήνη, τη βαθιά τούτη λαχτάρα, που κρέμεται από μια κλωστή. Σκεφτότανε τη φτώχεια, την αθλιότητα. Σκεφτότανε το φόβο που έχει μπει στις καρδιές. Στον καθρέφτη, δίπλα του, είδε το πρόσωπό του. Ένα πολύ συνηθισμένο πρόσωπο. Τίποτα δε μαρτυρούσε την ταραχή που είχε μέσα του. Είχε πολεμήσει κι αυτός στον τελευταίο πόλεμο. Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια χωρίς ελπίδα. Ναι, δε φοβότανε να το ομολογήσει στον εαυτό του πως ήτανε χωρίς ελπίδα [...]».

Ζητείται Ελπίς, Αντώνης Σαμαράκης

Τύπος αφηγητή:

1. ομοδιηγητικός
2. αυτοδιηγητικός
3. ετεροδιηγητικός

Εστίαση:

1. εσωτερική
2. εξωτερική
3. μηδενική

3. « Σαν καλή νοικοκυρά η σιόρα Επιστήμη η Τρινκούλαινα εσηκώθηκε πρωί πρωί από το κρεβάτι, εφόρεσε μόνο το μεσοφόρι της, έσιαξε λίγο τα μαλλιά της, άνοιξε την πόρτα της κι εβγήκε μια στιγμή στο λιθόστρωτο καντούνι της. Οι γειτόνοι κοιμούνταν ακόμη· κοιτάζε ψηλά το μικρό κομμάτι του ουρανού που ολοένα φώτιζε κι όπου έλαμπαν ακόμα δυο ή τρία αστέρια, κοιτάζε κιόλας στην άκρη του στενού του δρόμου τη θάλασσα, που απλωνόταν ως τα απέναντι βουνά της Στεριάς σταχτιά κι ήσυχη, κι εξαναμπήκε πάλι στο σπίτι της για να ανάψει φωτιά στο μικρό μαγειριό της. Ήταν γυναίκα μισόκοπη, έως σαράντα πέντε χρονώ, λιγνή και ψηλή, με

ζαρωμένο πρόσωπο, με πολλά μαλλιά άσπρα· αλλά τα μάτια της ήταν ζωερά κι ακόμα νέα. «Θα κάμει ζέστα σήμερα, εσυλλογίστηκε ανοίγοντας το μικρό παράθυρο του μαγειριού. Και βλέποντας πως το φως δεν ήταν ακόμη αρκετό, άναψε μ' ένα σπύρτο το κατάμαυρο λυχνάρι που κρεμότουν από ένα καρφί στον κοκκινωπό και καπνισμένον τοίχο πάνωθε από την ογνήστρα*, έπειτα εκοίταζε τριγύρου, γυρεύοντας με το βλέμμα την κούκουμα* του καφέ, έσκυψε κι επήρε κάρβουνα και τ' άναιρε επιδέξια σε λίγες στιγμές στο σιδερένιο φουρνέλο*, φυσώντας τα με το στόμα πρώτα και στερνά με το βέντουλο*. Και εσυλλογίζότουν [...]»

Η τιμή και το χρήμα, Κωνσταντίνος Θεοτόκης

Τύπος αφηγητή:

1. ομοδιηγητικός
2. αυτοδιηγητικός
3. ετεροδιηγητικός

Εστίαση:

1. εσωτερική
2. εξωτερική
3. μηδενική

4. Τον πατέρα, εμείς τα παιδιά τον φοβούμασταν πάρα πολύ για να μπορούμε και να τον αγαπούμε. Τον τρέμαμε. Σαν έμπαινε ο πατέρας στο σπίτι, τσιμουδιά δεν ακούουνταν στο σπουδαστήριο, όσο μικρά ή μεγάλα και αν ήμασταν. Αν τύχαινε και βρισκόμαστε στην είσοδο για να δούμε την ώρα ή για καμιά δουλειά, την ώρα που άνοιγε ο πατέρας με το κλειδί του και έμπαινε, πηγαίναμε φρόνιμα και τον χαιρετούσαμε (δε μας φιλούσε, απλώς μας χαιρετούσε μ' ένα: «Ε, κάτι εδώ; Πεξ να σερβίρουν γρήγορα, βιάζομαι»). Και φεύγαμε βιαστικά, μη μας βρει κανένα ψεγάδι.

Πρώτες Ενθυμήσεις, Πηνελόπη Δέλτα

5. Τον πρωτογνώρισα στον Πειραιά. Είχα κατέβει στο λιμάνι να πάρω το βαπόρι για την Κρήτη. Κόντευε να ξημερώσει. Έβρεχε. Φυσούσε δυνατή σοροκάδα κι έφταναν οι πιτσιλιές της θάλασσας στο μικρό καφεενδάκι. Κλειστές οι τζαμόπορτες, μύριζε ο αγέρας ανθρώπινη βόχα* και φασκόμηλο. Έκανε όξω κρύο και τα τζάμια είχαν παχιστεί* από τις ανάσες. Πέντ' έξι θαλασσινοί ξενυχτισμένοι, με τις καφετιές από γιδότριχα φανέλες, έπιναν καφέδες και φασκόμηλα και κοίταζαν από τα θαμπωμένα τζάμια τη θάλασσα. [...] Ό,τι απ' όλα μου 'κανε εντύπωση ήταν τα μάτια του, περγελαστικά, θλιμμένα, ανήσυχα, όλο φλόγα. Έτσι μου φάνηκαν. Ευτύς ως έσμιζαν οι ματιές μας, θαρρείς και βεβαιώθηκε πως εγώ ήμουν αυτός που ζητούσε, κι άπλωσε το χέρι αποφασιστικά κι άνοιξε την πόρτα. Πέρασε ανάμεσα από τα τραπέζια με γοργό ελαστικό περπάτημα κι ήρθε και στάθηκε από πάνω μου.

Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Νίκος Καζαντζάκης

Τύπος αφηγητή:

1. ομοδιηγητικός
2. αυτοδιηγητικός
3. ετεροδιηγητικός

Εστίαση:

1. εσωτερική
2. εξωτερική
3. μηδενική

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Γενικότερα, με τη χρήση των σχημάτων λόγου:

- Γίνεται ο λόγος πιο εκφραστικός, παραστατικός, ζωντανός, άμεσος
- Προσελκύεται το ενδιαφέρον και η προσοχή του αναγνώστη
- Προσεγγίζεται συναισθηματικά ο δέκτης
- Προκαλείται αισθητική συγκίνηση

Παρακάτω καταγράφονται τα σχήματα λόγου που συναντώνται πιο συχνά στα λογοτεχνικά κείμενα:

Ασύνδετο σχήμα: εκφραζόμαστε με απλό, γρήγορο και κοφτό τρόπο / μεταφέρονται στον αναγνώστη πολλά νοήματα ενωμένα / προσδίδεται ένταση, έμφαση, ζωντάνια, παραστατικότητα και χρωματίζουμε τον λόγο συναισθηματικά

Για παράδειγμα: *Ντύθηκα, πλύθηκα, έφυγα.*

Πολυσύνδετο σχήμα: προσδίδεται έμφαση / καταγράφονται διαδοχικές καταστάσεις, πλήθος πραγμάτων και γεγονότων, που παρουσιάζονται με μία δυναμική

Για παράδειγμα: *Στα χέρια σου μεγάλωσαν και πόνεσαν και μάτωσαν.*

Αποσιώπηση: με τη χρήση της προκαλείται ο προβληματισμός και η δημιουργία εντυπώσεων στον αναγνώστη / ο αφηγητής αδυνατεί να πει περισσότερο λόγω έντονης συγκινησιακής φόρτισης (π.χ. φόβο, οργή, θυμό, αγανάκτηση κ.ά) / ο αφηγητής υπαινίσσεται κάτι

Για παράδειγμα: *Κοιτούσα, κοιτούσα εκστασιασμένος...*

Μεταφορά: ο καθημερινός λόγος αποκτά ποιητική διάσταση, αναβαθμίζεται αισθητικά / εκφράζει τα συναισθήματα του πομπού / επιτρέπει στον δέκτη να καταθέσει την προσωπική του ερμηνεία για το κείμενο

Για παράδειγμα: *Κρυστάλλινη λογική*

Ειρωνεία: λέξεις με διφορούμενη σημασία / περιπαικτική, χλευαστική, σαρκαστική διάθεση, περιφρόνηση από την πλευρά του πομπού / στηλιτεύει τα «κακώς κείμενα» / αυτοσαρκασμό και αυτογνωσία

Για παράδειγμα: *Είσαι πολύ έξυπνος!*

Επανάληψη : Μία έννοια εμφανίζεται δύο (ή περισσότερες) φορές είτε αυτούσια είτε λίγο διαφοροποιημένη. Δίνεται για λόγους έμφασης, προκαλεί δείχνει ένταση και συγκινησιακή φόρτιση.

Για παράδειγμα: *«Τραγούδησε, τραγούδησε, τραγούδησέ μου, κόρη».*

Υπερβολή: υπερτονίζεται ή μεγεθύνεται μία ιδιότητα, μία ενέργεια ή μία κατάσταση

για εντυπωσιασμό του αναγνώστη / προσδίδεται έμφαση, ζωντάνια, παραστατικότητα
Για παράδειγμα: Στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δυο χιλιάδες

Παρομοίωση: τονίζει ή διασαφηνίζει τη σημασία του συγκρινόμενου στοιχείου, γίνεται ευκολότερα αντιληπτό και προσιτό / προσδίδεται ένταση, ζωντάνια, αμεσότητα, εκφραστικότητα, ποικιλία στον λόγο / επιτυγχάνεται η συναισθηματική προσέγγιση του δέκτη
Για παράδειγμα: Τρέχει σαν λαγός

Αντίθεση: με τη χρήση της εκφράζονται έντονα συναισθήματα / μέσα από την αντιπαράβολή δύο εννοιών φωτίζονται αντίπαλες δυνάμεις ή δραματικές καταστάσεις κ.ά.

Για παράδειγμα: Τις Εστιάδες τις σεμνές μα κολασμένες.

Προσωποποίηση: υπερβαίνει την πραγματικότητα προσδίδοντας ανθρώπινες ιδιότητες σε άψυχα ή έμψυχα στοιχεία / προσδίδει ζωντάνια, παραστατικότητα, θεατρική διάσταση

Για παράδειγμα: Ο Ολυμπος κι ο Κίσσαβος τα δυο βουνά μαλώνουν

Άλλα γνωστά σχήματα λόγου:

Αλληγορία: είναι ένας μεταφορικός εκφραστικός τρόπος, ο οποίος κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι χρησιμοποιούμενες συγκεκριμένες λέξεις. π.χ. Το ένα χέρι νίβει τ' άλλο και τα δυο το πρόσωπο (η παροιμία αυτή μιλάει για την ανάγκη και την αξία της αλληλοσυμπάρστασης, της αλληλοβοήθειας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας μεταξύ των ανθρώπων).

Αναδίπλωση : μια λέξη (ή και μια φράση) τίθεται στο λόγο μια φορά και αμέσως μετά επαναλαμβάνεται. Έτσι, η ίδια λέξη ακούγεται στο λόγο δύο φορές, χωρίς όμως ανάμεσά τους να μεσολαβεί κάτι άλλο. π.χ. Απρίλη, Απρίλη δροσερέ και Μάη με τα λουλούδια. Η αναδίπλωση αυτής της μορφής, από άποψη αισθητικής και νοηματικής λειτουργίας, αποσκοπεί στο να προβάλλει με ιδιαίτερη ένταση και έμφαση την επαναλαμβανόμενη έννοια.

Άρση –θέση: Πρώτα λέγεται τι δεν είναι κάτι (ή τι δε συμβαίνει) και αμέσως μετά τι είναι (ή τι συμβαίνει) – πρώτα αίρεται κάτι και στη συνέχεια τίθεται. Για παράδειγμα: Εγώ δεν είμαι Τούρκος ουδέ Κόνιαρος, είμαι καλογεράκι απ' ασκηταριό.

Άστοχα ερωτήματα: Υποβάλλεται μία ερώτηση και γίνεται προσπάθεια να δοθεί απάντηση. Στη συνέχεια, η απάντηση αυτή απορρίπτεται και ακολουθεί η δήλωση για το γεγονός. Για παράδειγμα:

Αχός βαρύς ακούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνασε χαροκόπι;

Ουδέ σε γάμο ρίχνονται, ουδέ σεχαροκόπι,

η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια.

Ευφημισμός: Η απόδοση κάποιου δυσάρεστου όρου ή γεγονότος με επαινετική λέξη. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιούμε μια λέξη ή μια έκφραση στη θέση μιας άλλης, επειδή θεωρείται λιγότερο αρνητική ή δυσοίωνη από αυτή που αντικαθιστάται. Για παράδειγμα, λέμε γλυκάδι αντί ξύδι.

Κλιμακωτό: Τα περιγραφόμενα δηλαδή πράγματα περιγράφονται με έναν αξιολογικά κλιμακωτό τρόπο: από τα πλέον σημαντικά προς τα πιο ασήμαντα ή και το αντίστροφο. Για παράδειγμα: Λευκό βουνάκι - πεταλούδα - σκουληκάκι - πέτρα – χορτάρι

Κύκλος: Μία πρόταση ή περίοδος ή ένα ποίημα ή ένα κείμενο τελειώνει με την ίδια λέξη με την οποία άρχισε. Για παράδειγμα: *Μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάρθες μοναχή*

Μετωνυμία: Χρησιμοποιείται:

(α) το όνομα του δημιουργού αντί για το δημιούργημά του, για π.χ. *Ο ηθοποιός απήγγειλε Σολωμό* (αντί για τα ποιήματά του)

(β) το όνομα του εφευρέτη αντί για την εφεύρεση, π.χ. *συνεννοούνται με τον Μαρκόνι* (αντί για την εφεύρεσή του, τον ασύρματο)

(γ) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενό του και αντίστροφα, π.χ. *Ήπие όλο το μπουκάλι* (= το κρασί)

(δ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο και αντίστροφα π.χ. *Θα ληφθούν μέτρα για την τρίτη ηλικία* (= τους γέροντες)

Οξύμωρο: Συνδέονται δύο έννοιες που φαινομενικά αποκλείουν η μία την άλλη, αντιφατικές μεταξύ τους, ωστόσο στο βάθος εκφράζουν ένα λογικό νόημα. π.χ. *Σπεύδε βραδέως*.

Για την αξιολόγηση ενός σχήματος λόγου, αρχικά αναφερόμαστε γενικά στη λειτουργία του και στη συνέχεια επισημαίνουμε τη λειτουργία του μέσα στο κείμενο που μας έχει δοθεί.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ:

Στα αποσπάσματα που ακολουθούν να εντοπίσετε τρία σχήματα λόγου και να χαρακτηρίσετε τη λειτουργία τους.

1.

[...] Πέστε μου, είναι η τρελή ροδιά που χαιρετάει στα μάκρη
 Τινάζοντας ένα μαντίλι φύλλων από δροσερή φωτιά
 Μια θάλασσα ετοιμόγεννη με χίλια δυο καράβια
 Με κύματα που χίλιες δυο φορές κινάν και πάνε
 Σ' αμύριστες ακρογιαλιές, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
 Που τρίζει τ' άρμενα ψηλά στο διάφανον αιθέρα;
 Πανύψηλα με το γλαυκό τσαμπί που ανάβει κι εορτάζει
 Αγέρωχο, γεμάτο κίνδυνο, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
 Που σπάει με φως καταμεσίς του κόσμου τις κακοκαιριές του δαί-
 μονα
 Που πέρα ως πέρα την κροκάτη απλώνει τραχηλιά της μέρας
 Την πολυκεντημένη από σπαρτά τραγούδια, πέστε μου είναι η τρε-
 λή ροδιά
 Που βιαστικά ξεθηλυκώνει τα μεταξωτά της μέρας;
 Σε μεσοφούστανα πρωταπριλιάς και σε τζιτζίκια δεκαπενταυγούστου
 Πέστε μου, αυτή που παίζει, αυτή που οργίζεται, αυτή που ξελογιάζει
 Τινάζοντας απ' τη φοβέρα τα κακά μαύρα σκοτάδια της
 Ξεχύνοντας στους κόρφους του ήλιου τα μεθυστικά πουλιά
 Πέστε μου, αυτή που ανοίγει τα φτερά στο στήθος των πραγμάτων
 Στο στήθος των βαθιών ονείρων μας, είναι η τρελή ροδιά;

«Η τρελή ροδιά», Οδ. Ελύτης

ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ)	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

2.

Λευτεριά, Λευτεριά, σχίζει, δαγκάνει

τους ουρανούς το στέμμα σου. Το φως σου,
χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό σου.
Πεταλούδες χρυσές οι Αμερικάνοι,
λογαριάζουν πόσα δολάρια κάνει
σήμερα το υπερούσιο* μέταλλό σου.

Λευτεριά, Λευτεριά, θα σ' αγοράσουν
έμποροι και κονσόρτσια* κι εβραίοι.
Είναι πολλά του αιώνος μας τα χρέη,
πολλές οι αμαρτίες, που θα διαβάσουν
οι γενεές, όταν σε παρομοιάσουν
με το πορτρέτο του Dorian Gray*.

Λευτεριά, Λευτεριά, σε νοσταλγούνε,
μακρινά δάση, ρημαγμένοι κήποι,
όσοι άνθρωποι προσδέχονται τη λύπη
σαν έπαθλο του αγώνος, και μοχθούνε,
και τη ζωή τους εξακολουθούνε,
νεκροί που η καθιέρωσις* τους λείπει.

«Στο άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο», Κ. Γ. Καρυωτάκης

ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ)	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

3.

Μονάχη η φλόγα του κεριού μου,
κι απέναντί μου στο τραπέζι
θαρρείς το τέλος της προσμένει
λίγες στιγμές έχει να ζήσει

και μες στη νύχτα τρεμοπαίζει,
 σα μια ψυχούλα φοβισμένη...
 Απόξω έν' άγρυπνο φεγγάρι
 με κόπο χάνεται στα χάη
 μιας ατελεύτητης ερήμου...
 Σα να μη θέλει να πεθάνει,
 μ' αναλαμπές ψυχομαχάει
 το ετοιμοθάνατο κερί μου...
 Και το βαρύθυμο φεγγάρι,
 που χρόνια τώρα έχει σωπάσει,
 και το κερί μου που πεθαίνει,
 και, μέσα, η σκοτεινή ψυχή μου,
 χωρίς αιτία κι οι τρεις στην πλάση
 είμαστε τόσο λυπημένοι...

«Νυχτερινό», Ν. Λαπαθιώτης

ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ)	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

4.

[...] Όταν εσχόλαζε έπινε όσο που μεθούσε, και έτσι παραμιλώντας, χωρίς να εννοεί κανείς τι έλεγε, σα να μιλούσε τη γλώσσα της ρόδας, επήγαινε να κοιμηθεί.

Είχε και παρέα στο κρασοπουλειό που πήγαινε, αλλ' ήταν σ' αυτή σα βουβό της πρόσωπο. Φαινότανε μόνο να προσέχει σε ό,τι λέγανε. Δύσκολα όμως να του μείνει τίποτα στο νου απ' ό,τι άκουγε, όλα περνούσανε δίχως ν' αφήσουν ίχνος. Μια βραδιά άκουσε κάποιον πολύξερο της παρέας να διηγείται κάτι της Γραφής. Έλεγε για το χέρι κείνο, που είχε γράψει στο συμπόσιο του Βαλτάσαρ τις λέξεις: Μενέ, Μενέ θεκέλ, ου φαρσίν. Και ότι οι λέξεις είχαν φέρει τον τρόπο στο Βασιλέα και σε όλους τους άλλους του συμποσίου και κανείς δε βρισκότανε να τις εξηγήσει τι εννοούσαν.

Αυτά τα άκουσε με προσοχή μεγάλη ανοίγοντας και τα μάτια του τρομαχτικά. Ήταν το μόνο, που μπόρεσε να χαραχθεί στο νου του μαζί με τους κρότους της ρόδας.

Την άλλη βραδιά, άμα εσχόλασε, αντί να πάει στο κρασοπουλειό, διευθύνθηκε στο δωμάτιό του. Είχε συγκάτοικο έναν πατριώτη του, ο οποίος πήγαινε πολύ ενωρίς και κοιμότανε. Την πόρτα ποτέ δεν την έκλειναν και μπήκε ο Φάρμας μέσα χωρίς να μεταχειρισθεί κλειδί ή να χτυπήσει. Ο συγκάτοικος ήταν εκεί και κοιμότανε.

Ένα λυχναράκι έκαie πάνω στο τραπέζι και φώτιζε ένα ξερό κομμάτι ψωμί και τρεις ελιές σάπιες, βαλμένες αντί σε πιάτο σ' ένα χαρτί κίτρινο. Μια μύγα, άγνωστο γιατί, ξενυχτούσε, καθότανε πάνω στο ξεροκόμματο του ψωμιού, συλλογισμένη.[...]

«Παραράμα», Δ. Βουτυράς

ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ)	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

5.

[...] Ήταν ένα λουλούδι εκεί! Συλλογίσου. Ένα λουλούδι είχε φυτρώσει εκεί μέσα στους σαπρακιασμένους γεώσακους. Και μου φανερώθηκε έτσι ξαφνικά τούτη τη νύχτα που 'ναι γιομάτη θάματα. Απόμεινα να το βλέπω σχεδόν τρομαγμένος. Τ' άγγισα με χτυποκάρδι, όπως αγγίζεις ένα βρέφος στο μάγουλο. Είναι μια παπαρούνα. Μια τόση δα μεγάλη, καλοθρεμμένη παπαρούνα, ανοιγμένη σαν μικρή βελουδένια φούχτα.

Αν μπορούσε να τη χαρεί κανένας μέσα στο φως του ήλιου, θα 'βλεπε πως ήταν άλικη, μ' ένα μαύρο σταυρό στην καρδιά, με μια τούφα μαβιές βλεφαρίδες στη μέση. Είναι καλοθρεμμένο λουλούδι, γεμάτο χαρά, χρώματα και γεροσύνη. Το τσουνί του είναι ντούρο και χνουδάτο. Έχει κι έναν κόμπο που δεν άνοιξε ακόμα. Κάθεται κλεισμένος σφιχτά μέσα στην πράσινη φασκιά του και περιμένει την ώρα του. Μα δεν θ' αργήσει ν' ανοίξει κι αυτός. Και θα 'ναι δυο λουλούδια τότες! Δυο λουλούδια μέσα στο περιβόλι του Θανάτου. Αιστάνουμαι συγκινημένος ξαφνικά ως τα κατάβαθα της ψυχής.

Ακουμπώ πάνω στο προπέτασμα σαν να κουράστηκα ξαφνικά πολύ.

Από μέσα μου αναβρύζουν δάκρυα απολυτρωτικά. Στέκουμαι έτσι πολλήν ώρα, με το κεφάλι όλο χρώματα, ακουμπισμένο στα σαπισμένα σακιά. Με δυο δάχτυλα λαφριά, προσεχτικά, αγγίζω την παπαρούνα. Ξαφνικά με γεμίζει μια έγνοια, μια ζωνηρή ανησυχία πως κάτι μπορεί να πάθει τούτο το λουλούδι, που μ' αυτό μου αποκαλύφθηκε απόψε ο Θεός. Παίρνω τότες στη ράχη ένα γερό τσουβάλι (δαγκάνω

τα χείλια από την ξαφνική σουβλιά του ποδιού), και τ' ακουμπώ με προφύλαξη μπροστά στο λουλούδι. Έτσι λέω θα 'ναι πάλι κρυμμένο για όλους τους άλλους. Χαμογελώ πονηρά. Κατόπι σηκώνομαι ξανά στα νύχια κι απλώνω το μπράτσο έξω. Ναι. Το άγγισα λοιπόν πάλι! Τρεμουλιάζω από ευτυχία. Νιώθω τα τρυφερά πέταλα στις ρώγες των δαχτύλων. Είναι μια ανεπάντεχη χαρά της αφής. Μέσα στο χέρι μου μυρμιδίζει μια γλυκιά ανατριχίλα. Ανεβαίνει ως τη ράχη. Είναι σαν να πεταλουδίζουν πάνω στην επιδερμίδα τα ματόκλαδα μιας αγαπημένης γυναίκας. Φίλησα τις ρώγες των δαχτύλων μου. Είπα σιγά σιγά:

— Καληνύχτα... καληνύχτα και να 'σαι βλογημένη.

«Η ζωή εν τάφω», Στρ. Μυριβήλης

ΣΧΗΜΑ ΛΟΓΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ)	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ο όρος επιστήμη προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «επίσταμαι» που σημαίνει γνωρίζω καλά. Επομένως, η επιστήμη είναι η τέλεια, η ακριβής γνώση, το σύνολο των γνώσεων και των μεθόδων που προκύπτουν από την συστηματική μελέτη και παρατήρηση των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων.

Οι επιστήμες διακρίνονται σε ανθρωπιστικές/θεωρητικές, που ασχολούνται με τα κοινωνικά φαινόμενα, και σε φυσικές/θετικές, που μελετούν τα φυσικά φαινόμενα.

Παραδείγματα της επιστημονικής εξέλιξης:

- 1) Διαστημική έρευνα και διαστημικός τουρισμός (αναμένεται να ξεκινήσουν σύντομα τα πρώτα τουριστικά ταξίδια έξω από τα όρια του πλανήτη μας, με κάποιους να έχουν κλείσει ήδη θέση για μία διαστημική βόλτα).
- 2) Γενετική (έρευνες που πραγματοποιούν αποκωδικοποιήσεις DNA αναμένεται ότι θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη νέων θεραπειών για πολλές ασθένειες).
- 3) Ιατρική (η τεχνολογία των βλαστοκυττάρων θα βοηθήσει στην ανάπτυξη μοσχευμάτων που θα αντικαθιστούν χωρίς παρενέργειες μέρη οργάνων ή και ολόκληρα όργανα).
- 4) Βιοτεχνολογία (δημιουργία νέων γενετικά τροποποιημένων ποικιλιών γεωργικών αγαθών, ιδιαίτερα ανθεκτικών σε περιβαλλοντικούς εχθρούς και καιρικά φαινόμενα).
- 5) Ενέργεια (αναμένεται να κατασκευαστούν μεγάλα έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε πολλές χώρες).
- 6) Σύμπαν (εξελιζεις στις έρευνες για τη δημιουργία και λειτουργία τους σύμπαντος από τα πειράματα στο CERN).
- 7) Νανοτεχνολογία (πειράματα για την κατασκευή ρομπότ, μεγέθους μιας ασπιρίνης, που θα επιτελεί ποικίλες λειτουργίες, π.χ. παροχή φαρμάκων, διαγνωστικό έργο, καταστροφή ιστών που έχουν προσβληθεί από κάποια νόσο κ.ά.)

Μορφές ευθύνης του σύγχρονου επιστήμονα

Στην εποχή μας, η επιστημονική γνώση συνδέθηκε με την τεχνική και μέσα από τις πρακτικές εφαρμογές απέκτησε τεράστια δύναμη. Τελευταία, εκτός από τα όπλα μαζικής καταστροφής και τη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας, έντονες ανησυχίες γεννούν οι θεαματικές εξελίξεις στη Γενετική. Μετά την ρίψη της ατομικής βόμβας το 1945 τέθηκε θέμα ηθικής ευθύνης του επιστήμονα. Σήμερα αυτό επεκτείνεται και γίνεται θέμα ηθικών ορίων της επιστήμης.

- Η επιστημονική ευθύνη είναι η πρώτη ευθύνη του επιστήμονα, που επιβάλλει σε αυτόν να αποφεύγει τον υποκειμενισμό και την πλάνη, να μη κάνει πρόωρες ή αυθαίρετες γενικεύσεις.
- Η ηθική και πολιτική ευθύνη του επιστήμονα επιβάλλουν σε αυτόν την υποχρέωση να ενεργεί σύμφωνα με το καθολικό συμφέρον και να υπηρετεί ανθρωπιστικούς σκοπούς, όπως είναι η ειρήνη, η ελευθερία και η δημοκρατία, η υγεία, η μόρφωση και η ευτυχία όλων των ανθρώπων και όχι μόνο μίας μικρής ομάδας ή του έθνους, στο οποίο ανήκει. Αυτό προϋποθέτει τη συνειδητοποίηση από τον επιστήμονα των ποικίλων επιπτώσεων, οι οποίες

ενδέχεται να προκύψουν από την πρακτική εφαρμογή των πορισμάτων που διατυπώνει.

Γιατί έχει ηθική και πολιτική ευθύνη ο επιστήμονας;

- Η γνώση είναι δύναμη και όποιος δημιουργεί ή όποιος κατέχει αυτή τη δύναμη είναι υπεύθυνος για τα αποτελέσματά της. Ο επιστήμονας αναμφίβολα είναι ο δημιουργός αυτής της δύναμης και αποτελεί το απαραίτητο μέσο ή όργανο για να πραγματοποιήσουν τα σχέδιά τους οι οικονομικοί, πολιτικοί και στρατιωτικοί κύκλοι.
- Η σύγχρονη επιστήμη δημιούργησε τα πιο καταστροφικά όπλα στην ιστορία του ανθρώπου, πυρηνικά, βιολογικά και χημικά, που απειλούν με αφανισμό κάθε μορφή ζωής στον πλανήτη. Ταυτόχρονα, η Γενετική δίνει τη δύναμη στον άνθρωπο να αλλάξει την χλωρίδα και την πανίδα, καθώς και τον ίδιο του τον εαυτό, με απρόβλεπτες και ενδεχομένως τρομακτικές συνέπειες.
- Το χρέος απορρέει από την πνευματική του ιδιότητα και τον όρκο που έδωσε να προσφέρει ωφέλιμες υπηρεσίες στην ανθρωπότητα. Επιπλέον, τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας γνωρίζουν ποιοι σκοποί επιδιώκονται στα ερευνητικά κέντρα που ελέγχουν κάποιες κυβερνήσεις, ορισμένοι στρατιωτικοί μηχανισμοί και μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες, πράγμα που οι άλλοι άνθρωποι αγνοούν.
- Η δύναμή του είναι πολύτιμη για τους πολιτικούς και τους στρατιωτικούς παράγοντες, γι' αυτό συχνά δέχεται πιέσεις από αυτούς για να υλοποιήσει τα σχέδιά τους· άλλοτε τον δελεάζουν με χρήματα και αξιώματα και άλλοτε τον εκβιάζουν και τον τρομοκρατούν.
- Αρκετοί επιστήμονες συνεργάζονται με ολοκληρωτικά καθεστώτα που σκοπό έχουν να ποδηγετήσουν την ανθρωπότητα.
- Ο επιστήμονας είναι και πολίτης ενός κράτους. Γι' αυτό οφείλει να ενδιαφέρεται για το συλλογικό συμφέρον, να λαμβάνει ορθές αποφάσεις, να προστατεύει την δημοκρατία και να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Οι επιστήμονες, λοιπόν, οφείλουν να συνειδητοποιήσουν την ευθύνη τους και να ενεργούν σύμφωνα με αυτήν.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οφείλουν να προβλέπουν κάθε δυνατό κίνδυνο που θα μπορούσε να προέλθει από τη χρήση ή την κατάχρηση της επιστήμης στο μέλλον και να αποφασίζουν εάν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους μπορούν να εφαρμοστούν.
- Έχουν χρέος να ενημερώνουν και να ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη, ώστε να αντιδρά εγκαίρως και να αποφεύγονται οι κίνδυνοι που ενδεχομένως προκύπτουν από τις επιστημονικές ανακαλύψεις.
- Αυτονόητη είναι η ευθύνη του για την αποτροπή του πολέμου (πυρηνικού, χημικού), της βίας και της τυραννίας, και για την προάσπιση της ανθρωπίνης

αξιοπρέπειας. Φυσικά, δεν πρέπει να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε δικτατορικά και φασιστικά καθεστώτα που επιβάλλονται με τη βία, τα βασανιστήρια και την προπαγάνδα από τα ΜΜΕ.

- Κάθε επιστήμονας πρέπει να εκφράζει με παρρησία τη γνώμη του και να μην αποσιωπά τους κινδύνους λόγω συμφέροντος ή δειλίας και χαμηλού ηθικού αναστήματος.
- Δεν πρέπει να έχει παρωπίδες και να αδιαφορεί για οποιοδήποτε πρόβλημα απασχολεί το κοινωνικό σύνολο.
- Τον αληθινό επιστήμονα τον χαρακτηρίζει η επιφυλακτική και εφεκτική στάση (π.χ. «ίσως», «πιθανόν», «ενδέχεται») και όχι ο δογματισμός και η αλαζονεία. Επίσης, τον χαρακτηρίζει προσπάθεια να ελέγξει τα πάθη του. Έτσι, τα πορίσματα των επιστημονικών του εφαρμογών θα διέπονται από ορθολογιστική ακρίβεια και η μεθοδολογία του θα εμφορείται από τις βασικότερες εκ των ανθρωπιστικών αξιών.

Ο αντίλογος

Πολλοί δεν αποδέχονται την άποψη ότι οι επιστήμονες έχουν ηθική ευθύνη για το έργο τους. Τα βασικά επιχειρήματα που προβάλλουν είναι τα ακόλουθα:

- Η ανακάλυψη της αλήθειας είναι πάντα πολύτιμο αγαθό, γιατί χειραφετεί πνευματικά τον άνθρωπο και του επιτρέπει να ελέγχει τη ζωή του. Δεν μπορούμε, επομένως, να θυσιάζουμε την αλήθεια και τη γνώση στο βωμό των «δήθεν» ανθρωπιστικών ιδεωδών.
- Δεν είναι πάντα εφικτή η πρόβλεψη των πιθανών αρνητικών εφαρμογών μιας επιστημονικής ανακάλυψης (π.χ. ο Αϊνστάιν δεν μπορούσε να προβλέψει ότι η θεωρία της σχετικότητας 35 χρόνια αργότερα θα χρησίμευε στην κατασκευή της ατομικής βόμβας).
- Ο επιστήμονας εργάζεται σε μεγάλα ερευνητικά κέντρα που ανήκουν στο κράτος, στον στρατό, σε φαρμακοβιομηχανίες ή επιχειρήσεις βιοτεχνολογίας. Δεν αποφασίζει, επομένως, ο ίδιος για τους σκοπούς και την αξιοποίηση του έργου αυτών των ερευνητικών κέντρων. Η ευθύνη αυτή ανήκει στα πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά κέντρα εξουσίας.
- Η γνωστική και πνευματική μονομέρεια που χαρακτηρίζει τον επιστήμονα δεν του επιτρέπει να συνειδητοποιήσει την κοινωνική διάσταση του έργου της επιστήμης.
- Ο επιστήμονας ως μονάδα είναι εντελώς ανίσχυρος απέναντι στους εξουσιαστικούς μηχανισμούς που ελέγχουν την επιστημονική έρευνα.
- Η «τυφλή» πίστη σε μία εθνικιστική – ρατσιστική ιδεολογία, όπως συνέβη με τους ναζιστές γιατρούς στη Γερμανία κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κάνει τον επιστήμονα να πιστεύει ότι είναι ένας νέος Μεσσίας, τη στιγμή ακριβώς που διαπράττει τα χειρότερα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Αυτό δείχνει ότι ο επιστήμονας δεν είναι τέλειος, αλλά έχει πάθη και αδυναμίες.

- Τέλος, ποιος μπορεί να απαντήσει με απόλυτη βεβαιότητα ότι η κρίση του είναι ορθή και η επιλογή του ηθική, όταν βρεθεί απέναντι στο ερώτημα: προώθηση της διαστημικής έρευνας ή καταπολέμηση της φτώχειας στον κόσμο (δεδομένου ότι τα αμύθητα ποσά που διατίθενται για την έρευνα του διαστήματος υπεραρκούν για την αντιμετώπιση της πείνας στον πλανήτη μας;)

Αρετές του επιστήμονα

Οι θεμελιώδεις αρετές που επιτρέπει να χαρακτηρίζουν τον επιστήμονα είναι:

- Η επιστημονική του συγκρότηση και η τήρηση της επιστημονικής μεθοδολογίας
- Η φιλερευνητική του διάθεση
- Η προσήλωσή του στην ανακάλυψη της αλήθειας
- Το πνεύμα της άμιλλας και της συνεργασίας με τους ομότεχούς του
- Η διαρκής ανανέωση της επιστημονικής του κατάρτισης
- Η συνέπεια λόγων και έργων
- Η ηθικότητα και η αυτογνωσία
- Ο προσανατολισμός του στα ανθρωπιστικά ιδεώδη
- Η κριτική ικανότητα και η γόνιμη αμφιβολία
- Η απουσία δογματισμού, στερεοτύπων και προκαταλήψεων
- Η ολόπλευρη καλλιέργεια σε θέματα αισθητικά, φιλοσοφικά και ιστορικά, που θα αποτρέψει τον κίνδυνο της πνευματικής μονομέρειας που επιβάλλει η ειδίκευση

Προϋποθέσεις για τον ανθρωπιστικό σκοπό της λειτουργίας της σύγχρονης επιστήμης

- Πλατιά ανθρωπιστική καλλιέργεια, πολύπλευρα ενδιαφέροντα
- Αποφυγή της πνευματικής μονομέρειας
- Ορθές αξιολογικές προτεραιότητες, διαχωρισμός μέσων – σκοπών
- Αποφυγή εσφαλμένων εκτιμήσεων και πιστή εφαρμογή της επιστημονικής μεθοδολογίας
- Ενισχυμένη κοινωνικοπολιτική συνείδηση, ανθρωπιστική και κοινωνική ευαισθησία
- Απεμπλοκή των επιστημόνων και του έργου τους από τους κύκλους πολιτικών - οικονομικών συμφερόντων
- Κοινωνικός έλεγχος που περιορίζει την «ασυδοσία», αυθαιρεσία των επιστημόνων, διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών
- Επιδίωξη της συχνής κοινωνικής παρουσίας των επιστημόνων στην κοινωνική ζωή και συχνή-συστηματική ενημέρωση της κοινής γνώμης

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο.

«Φτάσαμε σχεδόν στα όρια του σύμπαντος»

Από τη διαδικτυακή έκδοση της Καθημερινής www.kathimerini.gr, της Δ. Τριανταφύλλου: Συνέντευξη του επίτιμου διευθυντή του Ευγενιδείου Πλανηταρίου, Διονύση Σιμόπουλου, για το τηλεσκόπιο James Webb και στη συμβολή του στη μελέτη του σύμπαντος εφεξής.

«Και που να δείτε και τις υπόλοιπες φωτογραφίες που έρχονται!» μας λέει καταφανώς ενθουσιασμένος ο Διονύσης Σιμόπουλος, εμπειρότατος αστροφυσικός και επίτιμος διευθυντής του Ευγενιδείου Πλανηταρίου, για την πρώτη εικόνα που ήρθε στην ανθρωπότητα από το διαστημικό τηλεσκόπιο James Webb, το μεγαλύτερο και ακριβότερο στην ιστορία. Όπως συνεχίζει να μας εξηγεί ο κος Σιμόπουλος: «Θα μας έρθουν σύντομα κι άλλες 5 με 6 φωτογραφίες από το τηλεσκόπιο. Μιλάμε για εικόνες που... θα μας τινάξουν το μυαλό στον αέρα! Αυτό που αντίκρισα είναι ό,τι πιο καταπληκτικό έχω δει στα 50 χρόνια της επαγγελματικής μου ζωής».

Σύμφωνα με τους επιστήμονες, η πρώτη αυτή εικόνα δείχνει το SMACS 0723, όπου μια τεράστια ομάδα σμηγών γαλαξιών λειτουργεί ως μεγεθυντικός φακός για τα αντικείμενα πίσω τους. Ονομάζεται βαρυτικός φακός και είναι αυτός που δημιούργησε την πρώτη βαθιά όψη πεδίου του Webb με απίστευτα παλιούς και μακρινούς γαλαξίες. Οι δε εικόνες που αναμένουμε θα παρουσιάζουν τον σχηματισμό νέων γαλαξιών πριν από 13 περίπου δισεκατομμύρια χρόνια, λίγα εκατομμύρια μόλις χρόνια έπειτα από το Μπιγκ Μπανγκ.

«Η συγκεκριμένη φωτογραφία, όπως και οι υπόλοιπες που μας έρχονται, δεν είναι παρά η επιφάνεια των δυνατοτήτων αυτού του τηλεσκοπίου και του υλικού που θα μας δώσει.» Νωρίτερα, έργα τέχνης από το διάστημα μας είχε δώσει και το Hubble, αλλά αυτές οι νέες πληροφορίες κάνουν μια τεράστια τομή, ανοίγοντας ένα ολοκαίνουργιο παράθυρο στην πρόσβαση που έχουμε πια στο διάστημα από πλευράς περιεχομένου και εικόνας. Η επιστημονική πληροφόρηση ανεβαίνει πολλά επίπεδα μέσα από αυτό το όργανο το οποίο μας παίρνει από το χέρι και μας πηγαίνει στην γένεση του σύμπαντος. Μιλάμε σχεδόν για 13,8 δισεκατομμύρια χρόνια πριν. Φτάσαμε σχεδόν στα όρια του σύμπαντος».

Και τι σημαίνουν όλα αυτά για το μέλλον της «αποκρυπτογράφησης» του σύμπαντος; Όπως σημειώνει ο κος Σιμόπουλος: «Πολλοί μπορεί να σκέφτονται ότι αυτές οι εικόνες είναι πολύ όμορφες, αλλά άσχετες με τη δική μας ζωή εδώ, όμως δεν είναι καθόλου έτσι. Οι δυνατότητες που ανοίγονται πια για τους ερευνητές είναι πραγματικά απεριόριστες. Οι επιστήμονες θα έχουν από εδώ και πέρα τη δυνατότητα να εξερευνούν το σύμπαν σε όλη του την εξελικτική πορεία.»

Εκτός από την αντίληψη για την ίδια τη κοσμολογική υπόσταση, οι επιστήμονες θα μπορούν να μελετούν πιο βαθιά την γέννηση και την εξέλιξη των άστρων, αλλά και να επιχειρούν να δώσουν απαντήσεις στο τι συμβαίνει, όταν αυτά πεθαίνουν. Θα μας δώσουν περισσότερες απαντήσεις γιατί οι γαλαξίες είναι έτσι και όχι αλλιώς, αλλά και πώς εξελίσσονται. Τα επόμενα χρόνια θα δεχτούμε πραγματικά βροχή επιστημονικών εργασιών, οι οποίες θα απαντούν σε μια πληθώρα κοσμολογικών θεμάτων. Με τη σειρά τους αυτές οι απαντήσεις θα φτάσουν μέχρι και στα πρόθυρα της δικής μας ύπαρξης. Οι απαντήσεις θα αρχίσουν επίσης να γίνονται πιο λεπτομερείς».

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις την προσφορά από την επιστημονική πληροφόρηση που θα προσφέρει το τηλεσκόπιο SMACS 0723 στο μέλλον της «αποκρυπτογράφησης» του σύμπαντος, σύμφωνα με τον Διονύση Σιμόπουλο.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Στο μη λογοτεχνικό κείμενο χρησιμοποιείται σε πολλά σημεία ο ευθύς λόγος. Να καταγράψετε τρεις (3) περιπτώσεις χρήσης του και να αιτιολογήσετε αυτή τη γλωσσική επιλογή της αρθρογράφου. (μον.6)

A2β. Να εντοπίσετε στο μη λογοτεχνικό κείμενο τρία (3) παραδείγματα ποιητικής λειτουργίας της γλώσσας. Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση τους; (μον.6)

A2γ. Να εντοπίσετε από μία συνώνυμη για καθεμία από τις παρακάτω υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου; (μον.3)

- «...θα παρουσιάζουν τον σχηματισμό νέων γαλαξιών...»
- «Οι δυνατότητες που ανοίγονται πια για τους ερευνητές...»
- «... αλλά και να επιχειρούν να δώσουν απαντήσεις...»

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Η επιστήμη φαίνεται να δίνει απαντήσεις σε πληθώρα ερωτημάτων για το σύμπαν και η κατανόηση του διαστήματος μοιάζει πιο κοντά από ποτέ. Εντούτοις, η εξέλιξη αυτή δεν φαίνεται να κάνει τον άνθρωπο πιο ευτυχή και τον κόσμο μας ένα καλύτερο μέρος να ζει κανείς. Με αφετηρία τη διαπίστωση αυτή, συντάσσεις ένα άρθρο 250 λέξεων για την εφημερίδα του σχολείου σου, στο οποίο παρουσιάζεις αναλυτικά τρία (3) άλλα προβλήματα τα οποία θα πρέπει να επιλύσει ο άνθρωπος, αν θέλουμε να μιλάμε για ουσιαστική πρόοδο και ευημερία.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ (1901-1975)

Αφροδίτη

Από τη συλλογή: Ανδρέας Εμπειρικός [1980] 1988. *Γραπτά ή Προσωπική Μυθολογία* (1936–1946), Αθήνα: Άγρα. [1η έκδ. 1960, Αθήνα: Δίφρος].

Εκείνο το βράδυ, κοιτάζα τα άστρα και τους αστερισμούς. Όμως, στο νου μου, ήτο μέρα. Μέσα στο φως της, με κοίταζες. Εσύ, αγαπητή, ροδόχρους⁵ και απαλά ντυμένη, και κάποτε κάποτε ονειρευόσουν αυξάνοντας μέσα μου την ζωηρή φωτοχυσία.

⁵ροδόχρους: στο χρώμα του ρόδου (ροζ, κόκκινο)

Κι όμως, έξω ήτανε νύκτα. Αλλά τι νύκτα; Νύκτα γιομάτη θάματα, νύκτα σπαρμένη μάγια.

Εγώ κοιτάζα τα άστρα και τους αστερισμούς, μα έβλεπα Εσένα ταυτοχρόνως. Ιδού ο Τοξότης, έλεγα, ιδού ο Αιγόκερως, ο Σείριος, ο Ωρίων. Αλλά, συγχρόνως, έβλεπα Εσένα.

Αγαπητή, ροδόχρους και απαλά ντυμένη, στεκόσουν μέσα μου, σε άπλετη φωτοχυσία, και πότε έγερνες δεξιά, και πότε αριστερά την κεφαλή σου, με τον Ωρίωνα, ή με τον Σείριο στα μαλλιά σου, με τον Τοξότη στην καρδιά σου.

Εγώ κοιτάζα τα άστρα και τους αστερισμούς. Ιδού ο Τοξότης, έλεγα, ο Αιγόκερως, ο Σείριος, ο Ωρίων, μα έβλεπα Εσένα ταυτοχρόνως.

Τότε συνέβη ένα μεγάλο θαύμα. Έσβησαν όλα τα άστρα μονομιάζ, και έμεινες μόνον Εσύ στον ουρανό μαζί μου, μέσα σε μιαν ανέσπερη ημέρα, στο πλευρό μου. Εγώ σε κοίταζα αγαλλιών⁶, και έλεγα και ξανάλεγα το όνομά σου.

Και Συ;

Εσύ, γλυκιά και Μεγαλόχαρη, μέσα στο χέρι σου, κρατούσες την καρδιά μου.

1^η δραστηριότητα

B1. Να παρουσιάσετε σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων τις σκέψεις και τα συναισθήματα που δημιουργούνται στον αφηγητή παρατηρώντας τον έναστρο ουρανό.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρεις (3) μεταφορές που υπάρχουν στο κείμενο. Τι πετυχαίνει με τη χρήση τους ο αφηγητής; (μον. 9)

B2β. Στο κείμενο χρησιμοποιείται το β' ενικό πρόσωπο. Σε ποιον απευθύνεται ο αφηγητής και τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της συγκεκριμένης επιλογής; (μον. 6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Η θέα του βραδινού ουρανού αποτελεί για κάθε άνθρωπο μια ξεχωριστή εμπειρία. Τι σκέψεις και συναισθήματα γεννά σε σένα η θέα του έναστρου ουρανού; Να απαντήσεις τεκμηριωμένα σε ένα κείμενο 100 -150 λέξεων περίπου.

Μονάδες 20

⁶αγάλλω: χαίρομαι

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ορισμοί

Παιδεία γενικά θεωρείται η μόρφωση, η ευρύτερη καλλιέργεια του ανθρώπου αλλά και το σύνολο των διαδικασιών με τις οποίες επιτυγχάνεται η πνευματική, κοινωνική και ηθική ολοκλήρωση του ατόμου. Συνδέεται με έννοιες, όπως η μόρφωση και η αγωγή. Η παιδεία δεν καλύπτεται μόνο από το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά εμπεριέχει ένα πλήθος φορέων που επηρεάζουν την πνευματική ανάπτυξη και τη διαμόρφωση του ήθους και της συμπεριφοράς του ανθρώπου. Τέτοιοι φορείς είναι: η οικογένεια, τα μέσα ενημέρωσης, η θρησκεία, η τέχνη, η επιστήμη, οι θεσμοί και οι νόμοι της πολιτείας, το επάγγελμα και το κοινωνικό περιβάλλον.

Εκπαίδευση είναι η θεσμοθετημένη από το κράτος λειτουργία που έχει ως στόχο την παροχή συγκεκριμένων γνώσεων και την ανάπτυξη των διανοητικών και σωματικών δεξιοτήτων του ατόμου σε ειδικά ιδρύματα (το σχολείο, το Πανεπιστήμιο και άλλους φορείς). Είναι ο δυναμικότερος φορέας της παιδείας και αυτό εξηγεί το γεγονός ότι πολλές φορές η εκπαίδευση ως έννοια εξομοιώνεται με την παιδεία.

Ανθρωπιστική παιδεία είναι οι γνώσεις που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της ευαισθησίας, της φαντασίας, της δημιουργικότητας, της κριτικής και της ανθρωπιάς του νέου ανθρώπου. Οι γνώσεις αυτές αποκτιούνται με τη σπουδή της γλώσσας και της λογοτεχνίας, της φιλοσοφίας, της ιστορίας, της θεολογίας, των καλών τεχνών και ακόμα των κοινωνικών επιστημών, που προσεγγίζουν τα κοινωνικά φαινόμενα με μια ανθρωπιστική διάθεση. Με άλλα λόγια, περιεχόμενο της ανθρωπιστικής παιδείας είναι οι ανθρωπιστικές αξίες και σκοπός της η διαμόρφωση ανθρώπων με κριτική σκέψη, καλαισθησία και ηθικές αρχές.

Η τεχνοκρατική εκπαίδευση αποβλέπει κυρίως στην επαγγελματική κατάρτιση του ατόμου, ώστε να είναι ικανό να αναλάβει και να ασκήσει αποτελεσματικά κάποιο επάγγελμα.

Η γενική παιδεία αποβλέπει στην ολόπλευρη και ισορροπημένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου με την παροχή γνώσεων, την άσκηση των δεξιοτήτων και την ψυχική και πνευματική καλλιέργεια.

Το δημοκρατικό σχολείο προωθεί τον διάλογο, τη συνεργασία, την ομαδικότητα, σέβεται την ιδιαιτερότητα του μαθητή, παρέχει ίσες ευκαιρίες και είναι ανοιχτό στην κοινωνία.

Δια βίου εκπαίδευση είναι η μακρόχρονη, ισόβια επαφή με την παιδεία και τα πνευματικά αγαθά, η συνεχής βελτίωση των γνώσεων και η παρακολούθηση του πολιτισμού στους διάφορους τομείς του. Σήμερα παρέχεται από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς.

Ο ρόλος του σχολείου

- Εξασφαλίζει τη διεύρυνση των πνευματικών, νοητικών δυνατοτήτων του ατόμου (κριτική ικανότητα, αντίληψη, λογική, δημιουργική φαντασία).
- Διαμορφώνονται άτομα ικανά να αντιστέκονται στο δογματισμό και την προκατάληψη, να επεξεργάζονται τις πληροφορίες και να διατηρούν την αυτονομία και την ιδιαιτερότητα τους.
- Συντελεί στη συνειδητοποίηση και την ανάπτυξη των έμφυτων κλίσεων και δεξιοτήτων του και στην κατάκτηση της αυτογνωσίας, με στόχο τη διάπλαση δημιουργικής προσωπικότητας.

- Προσανατολίζει το νέο επαγγελματικά σύμφωνα με τις έμφυτες κλίσεις και επιθυμίες του, αλλά και σύμφωνα με τις κοινωνικές συνθήκες και ανάγκες. Τον εφοδιάζει με την απαραίτητη τεχνογνωσία και εμπειρία, προκειμένου να ανταπεξέλθει στον αυξημένο ανταγωνισμό της εποχής μας.
- Εξευγενίζει το συναισθηματικό κόσμο του ατόμου και συμβάλλει στη συναισθηματική ωρίμανση του νέου μέσα από την ανάπτυξη της ικανότητας του να κατανοεί και να ελέγχει τα συναισθήματα του.
- Προβάλλει υψηλά ηθικά πρότυπα, διαμορφώνει ηθική συνείδηση και ορθά κριτήρια στο άτομο, ώστε να διακρίνει το δίκαιο από το άδικο και να οδηγείται στην αυτοβελτίωση.
- Στοχεύει στην κατανόηση της σημασίας των ηθικών αξιών για την κοινωνική συνοχή και την ανάπτυξη της κοινωνίας. Συμβάλλει στην διαμόρφωση αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης. Ασκει τον νέο στην ομαδική ζωή, την υπευθυνότητα και τη συλλογικότητα και προετοιμάζει τη δημιουργική ένταξη του στο σύνολο.
- Παρέχει ερεθίσματα πολιτικής σκέψης και προβληματισμού. Εκπαιδεύει τους νέους στο δημιουργικό διάλογο, στην αποφυγή του φανατισμού και διαμορφώνει ελεύθερους, υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες με δημοκρατικό ήθος.
- Εξοικειώνει τους νέους με τις διάφορες εκφάνσεις του πολιτισμού, ώστε να τις εντάξουν στη ζωή τους. Διαφυλάσσει και ενισχύει την εθνική και πολιτιστική ταυτότητα μέσα από την επαφή με τα δημιουργήματα του εθνικού πολιτισμού και καλλιεργεί την ευαισθησία και την καλαισθησία του ανθρώπου.
- Αναπτύσσει το οικουμενικό πνεύμα, με τη γνωριμία της πανανθρώπινης παράδοσης και την κατανόηση της ενότητας του ανθρώπινου πνεύματος και του παγκόσμιου πολιτισμού

Προβλήματα της σύγχρονης εκπαίδευσης

- Ανεπαρκής υλικοτεχνική υποδομή, ελλείψεις σε τεχνολογικά μέσα και καθυστέρηση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.
- Ελλιπής επιμόρφωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών.
- Απουσία μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και οργάνωσης.
- Η εκπαίδευση παράγει πτυχιούχους χωρίς την απαιτούμενη σύγχρονη, επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση.
- Ο μαζικός προσανατολισμός των νέων στα Α.Ε.Ι., με αποτέλεσμα το πλήθος των άνεργων πτυχιούχων και την υποβάθμιση των τεχνικών – χειρωνακτικών επαγγελμάτων.
- Έλλειψη οργανωμένου επαγγελματικού προσανατολισμού, λεπτομερούς και έγκυρης ενημέρωσης για τις προοπτικές των σχολών – σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής.

- Εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού συστήματος: Χρησιμοθηρική αντιμετώπιση της γνώσης και καλλιέργεια του ανταγωνισμού και της βαθμοθηρίας. Μηχανική αποστήθιση έτοιμων γνώσεων και παραμέληση της κριτικής ικανότητας και της προσωπικής αναζήτησης της γνώσης. Μετατροπή του σχολείου σε διαρκές εξεταστικό κέντρο, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να επιτελέσει τους πλατύτερους παιδευτικούς του στόχους.

Προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του σχολείου

- Εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο σχολείο: Χρήση των νέων τεχνολογιών, που παρέχουν απεριόριστες δυνατότητες μάθησης και ωθούν την εκπαίδευση σε ενδιαφέρουσες αλλαγές. Εξοικείωση του μαθητή με τις νέες τεχνολογίες, ώστε να είναι προετοιμασμένος για τις υψηλές απαιτήσεις της τεχνολογικής εποχής μας.
- Νέος ρόλος του εκπαιδευτικού στο σχολείο της δημιουργικότητας: Αλλαγή του ρόλου του εκπαιδευτικού, ώστε από απλός μεταδότης γνώσεων να μετατραπεί σε συντονιστή της μαθησιακής διαδικασίας.
- Οργάνωση της διδασκαλίας με τρόπους που ενθαρρύνουν την πρωτοβουλία και τη συμμετοχή του μαθητή στο μαθησιακό περιβάλλον.: Έμφαση στη βιωματική μάθηση και όχι στην απομνημόνευση έτοιμων γνώσεων. Αποσύνδεση του σχολείου από την ωφελμιστική αντιμετώπιση της γνώσης και το αγχωτικό πνεύμα των εξετάσεων, που επιβάλλουν τη στείρα απομνημόνευση.
- Σύνδεση εκπαίδευσης και οικονομίας: Μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την οικονομία. Παροχή δυνατοτήτων και προϋποθέσεων στον νέο, για να αντεπεξέλθει σε ένα ανταγωνιστικό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον στην οικονομία, την επικοινωνία, την πολιτική και τον πολιτισμό.
- Ενίσχυση του φορέα επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων με λεπτομερή πληροφόρηση και ενημέρωση για τα κορεσμένα επαγγέλματα και τις επαγγελματικές προοπτικές.
- Διαμόρφωση πολυπολιτισμικής συνείδησης: Εισαγωγή νέων μαθημάτων με αναφορές σε σύγχρονα θέματα, όπως για παράδειγμα στα ανθρώπινα δικαιώματα και προσαρμογή των σχολικών βιβλίων στις απαιτήσεις που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και η πολυπολιτισμικότητα: προβολή της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και απαλοιφή στερεοτύπων με στόχο την αποδοχή της διαφορετικότητας. Ανάδειξη της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας κάθε λαού, αλλά και των στοιχείων που συνδέουν τους λαούς μεταξύ τους.

Ποια είναι η σημασία της «δια βίου εκπαίδευσης» στην εποχή μας;

- Ο σύγχρονος άνθρωπος αντιλαμβάνεται ότι δεν είναι αρκετές οι σχολικές ή πανεπιστημιακές του γνώσεις. Χρειάζονται μεταπτυχιακές σπουδές,

σεμινάρια, συγγράμματα. Χρειάζεται αυτενέργεια και αυτομόρφωση με εξωσχολικές δραστηριότητες και βιβλία. Συμπληρώνονται τα κενά της εκπαίδευσης και παράλληλα αποκτούνται σφαιρικές γνώσεις για όλα τα σύγχρονα προβλήματα.

- Ο σύγχρονος άνθρωπος αντιμετωπίζει τις νέες ανάγκες που ως εργαζόμενος είναι υποχρεωμένος να καλύψει με αυτομόρφωση και μετεκπαίδευση ανά τακτά χρονικά διαστήματα
- Παρακινεί τον πολίτη, τον μαθητή και φοιτητή να παρακολουθεί σεμινάρια και προγράμματα εκπαιδευτικής τηλεόρασης, να δανείζεται βιβλία από δημοτικές ή πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, να πλουτίζει την ατομική του βιβλιοθήκη αποδεικνύοντας πως η αυτομόρφωση είναι ο καλύτερος τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου του Και αποτελεί αίτημα και βασική ανάγκη για το σύγχρονο άτομο.

Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση

Η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της παιδείας των αυριανών Ευρωπαίων πολιτών και μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο αν οι πολίτες κατανοήσουν την πολιτική, πολιτιστική κοινωνική και οικονομική ζωή στα κράτη-μέλη. Βέβαια, η προσπάθεια προσέγγισης λαών πρέπει να γίνει λαμβάνοντας υπόψη τον εθνικό χαρακτήρα κάθε χώρας. Το κοινό πρότυπο που αναζητά η Ευρώπη δεν πρέπει να βρίσκεται σε αντίθεση με εκείνο που υπαγορεύεται από τις ιδιαίτερες πολιτιστικές, ηθικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αξίες του κάθε λαού. Άρα, η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στη διδακτική πράξη δεν πρέπει να γίνει σε βάρος των αρχικών σκοπών και στόχων που θέτει ένα εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Απαραίτητα εφόδια:

- Γνώσεις σχετικές με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη-μέλη και τις κοινές καταβολές τους μέσα από μαθήματα όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, η Γλώσσα οι Κοινωνικές Επιστήμες, ώστε να επιτευχθεί η κατανόηση της αδιαίρετης ενότητας του «όλου», που θα οδηγήσει στη διαμόρφωση συνειδητοποιούμενων Ευρωπαίων πολιτών.
- Η κατάλληλη παρουσίαση του ιστορικού υλικού μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την αμοιβαία κατανόηση και την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στους λαούς της Ευρώπης. Το μάθημα της Ιστορίας πρέπει να προωθεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της διαμόρφωσης άποψης χωρίς προκαταλήψεις και τον εντοπισμό των ποικίλων σκοπιμοτήτων, ανακρίβειών και παραπλανητικών πληροφοριών που κρύβονται σε υποτιθέμενες αντικειμενικές παρουσιάσεις ιστορικών συμβάντων.
- Η ενίσχυση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών είναι αναγκαία μαζί με τη συστηματική καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας και τη χρήση των νέων τεχνολογιών στο σχολείο. Συγκεκριμένα, απαιτείται υψηλής ποιότητας εκπαίδευση που μεταξύ άλλων καλύπτει τη γνώση ξένων γλωσσών, ηλεκτρονικών υπολογιστών και νέων τεχνολογιών, ώστε να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό σε εργασιακό επίπεδο. Επιπλέον, οι ανώτατες σπουδές και η

εξειδίκευση σε κάποιον τομέα της επιστήμης είναι αναγκαία προσόντα που παρέχουν στους νέους δυνατότητες για προσωπική εξέλιξη και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας τους.

Η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Διαπολιτισμική παιδεία εννοούμε τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της διαπαιδαγώγησης του συνόλου των μελών μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση απορρέει από την πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι. Βασίζεται στην ισότητα των ευκαιριών και είναι ενάντια στις διακρίσεις. Εκφράζεται με την αγωγή και εκπαίδευση ξένων και ντόπιων, μικρών και μεγάλων σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σχηματισμό. Απευθύνεται σε όλα τα άτομα και όλες τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες που ζουν σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και ζητά από αυτά να διαμορφώσουν μεταξύ τους μια επικοινωνία στη βάση της ισοτιμίας, της αμοιβαίας κατανόησης και της αλληλοαποδοχής.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

[Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση]

Το κείμενο προέρχεται από το υλικό που διανεμήθηκε στους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην επιμόρφωση με τίτλο «Ταχύρρυθμη επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση» το 2021, το οποίο εκπονήθηκε με συνεργασία Πανεπιστημίων της χώρας.

Οι σύγχρονες συνθήκες υπαγόρευαν τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού μοντέλου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που αξιοποιεί ασύγχρονη ή και σύγχρονη διδασκαλία στη βάση της χρήσης νέων τεχνολογιών. Σε αυτό το πλαίσιο, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να διαχειριστεί νέα δεδομένα διαχείρισης της τάξης η οποία πλέον έχει φυσική προέκταση σε διαφορετικά περιβάλλοντα από τον κλειστό χώρο της σχολικής αίθουσας. Επιπρόσθετα, η διαμεσολάβηση των τεχνολογικών μέσων και της χωροχρονικής διάστασης της μαθησιακής διαδικασίας, είναι βασικοί παράγοντες **διαμόρφωσης** των χαρακτηριστικών του μαθήματος. Ο μαθητής και η μαθήτρια, ο/η εκπαιδευτικός και ο/η γονέας καλούνται να επαναπροσδιορίσουν τους ρόλους τους για την καλύτερη δυνατή διαχείριση του περιβάλλοντος μάθησης εξ αποστάσεως.

Απώτερος στόχος του προγράμματος **Ταχύρρυθμη** Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στην Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση (T4E) είναι η κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, προκειμένου να καταστεί ποιοτικότερη και αποτελεσματικότερη η εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε σχολικά περιβάλλοντα, υπό το πρίσμα των σύγχρονων θεωρήσεων διδακτικού σχεδιασμού και στη βάση ποιοτικών προδιαγραφών δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού και αξιοποίησης των καταλληλότερων τεχνολογικών μέσων.

Σήμερα, η διαδικτυακή μάθηση βρίσκεται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι τεχνολογικές υποδομές, οι νέες βελτιωμένες και ταχύτερες συσκευές, το εύρος των ψηφιακών μέσων για εκπαιδευτικό σχεδιασμό, επικοινωνία, **συνεργασία** και διαμοίραση πόρων αποτελούν το όχημα για τον εμπλουτισμό και την υποστήριξη της ψηφιακής μάθησης. Οι παραπάνω δυνατότητες, συνδυάζονται γόνιμα με τα εκπαιδευτικά μοντέλα της Μικτής Μάθησης (Blended Learning), τα οποία επιχειρούν να συγκεράσουν⁷ δύο διαφορετικούς κόσμους – εκείνον της παραδοσιακής διδασκαλίας με εκείνον της εξ αποστάσεως – , παρέχοντας ευέλικτες λύσεις, προσαρμοσμένες στις εκάστοτε ανάγκες και συνθήκες. [...]

Στην εκπαίδευση σήμερα, προτείνονται υβριδικά μοντέλα μάθησης με τη μορφή της Μικτής Μάθησης (Blended Learning) ως μια καινοτομία σε σχέση με την παραδοσιακή τάξη. Η Μικτή Μάθηση ως διαδικασία, συνδυάζει αποτελεσματικά δραστηριότητες παραδοσιακής μάθησης μαζί με μεθόδους, στρατηγικές και εργαλεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Τα δύο περιβάλλοντα, φυσικό και ηλεκτρονικό, λειτουργούν προς όφελος των μαθητών συνδυάζοντας νέες προσεγγίσεις και δραστηριότητες σε αυθεντικά προβλήματα. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που **ενορχηστρώνει**⁸ την εκπαιδευτική διαδικασία (θεματικό περιεχόμενο, ρυθμός, τόπος, χρόνος κ.λπ.). Οι μαθητές επικοινωνούν, συνεργάζονται, διερευνούν, **επινοούν** λύσεις και οικοδομούν νέα γνωστικά σχήματα. Η μέθοδος αυτή στοχεύει στην

⁷ Να συνδυάσουν.

⁸ Οργανώνει.

αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και τη δέσμευση των εκπαιδευτικών και των μαθητών στα ψηφιακά περιβάλλοντα ενισχύοντας την **εμπλοκή** τους σε αυθεντικές καταστάσεις μάθησης.

1^η δραστηριότητα

A1. Να παρουσιάσετε σε 60-80 λέξεις τα χαρακτηριστικά της Μικτής Μάθησης (Blended Learning) σύμφωνα με το κείμενο.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. διαμόρφωσης, ταχύρρυθμη, συνεργασία, επινοούν, εμπλοκή.

Να εντοπίσετε τα συνθετικά των παραπάνω λέξεων και να σχηματίσετε για καθεμία από αυτές μία νέα σύνθετη λέξη από το δεύτερο συνθετικό. (μον. 10)

A2β. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τα δομικά μέρη της τρίτης παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου («Σήμερα, η διαδικτυακή μάθηση... προσαρμοσμένες στις εκάστοτε ανάγκες και συνθήκες. [...]») (μον. 5)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στο κείμενο υποστηρίζεται πως το φυσικό και ηλεκτρονικό περιβάλλον στη διδασκαλία λειτουργούν προς όφελος του μαθητή. Σε ένα άρθρο για τη σχολική εφημερίδα να αναπτύξεις τη δική σου άποψη για την παραδοσιακή και την εξ αποστάσεως διδασκαλία και να εξηγήσεις ποια προτιμάς εσύ. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Τάσος Αθανασιάδης (1913-2006)

Άγγελος εκ περάτων

Τάσος Αθανασιάδης, Αγία Νεότητα, εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα: 1990, σ.σ. 207-209.

Όταν ο νεαρός σταθμάρχης τέλειωνε το στρατιωτικό του, ο γιατρός του Συντάγματος τον συμβούλευσε να προτιμά εργασία σε καθαρό αέρα. Είχε βρει τους πνεύμονές του αδύνατους. Ο πατέρας του ήταν συνταξιούχος σιδηροδρομικός, όπως και ο θείος του. Μπήκε στη συντεχνία τους. Ήταν αποφασισμένος ώσπου να δυναμώσει, να υπηρετεί σε αγροτικούς σταθμούς, μια και αυτοί έχουν πιο καθαρό αέρα απ' τους άλλους στα αστικά κέντρα. Από φυσικού του μονόχνωτος, με αγάπη στη μελέτη, θα 'χε αρκετό χρόνο ελεύθερο για να πλουτίζει τις γνώσεις ενός τελειόφοιτου Λυκείου. Στο θεσσαλικό σταθμό υπηρετούσε εδώ και δύο μήνες...

Στο διαμερισματάκι του πάνω απ' το σταθμαρχείο, τις μακρυές χιμωνιάτικες νύχτες, όπου αραίωναν τα περάσματα των συρμών, διάβαζε τις περισσότερες ώρες. Καταιγίδες και θύελλες ταρακουνούσαν το μικρό ύψωμα όπου βρισκόταν ο σταθμός. Κάποτε ακούονταν γρυλίσματα αγριμιών. Τα γατίσια γρατζουνίσματα της βροχής στα πορτοπαράθυρα φτάνανε στα αυτιά του σαν μελωδική υπόκρουση στα νοερά ταξίδια του μέσα απ' τα βιβλία. Μάθαινε Αγγλικά με τη μέθοδο «Άνευ Διδασκάλου». Διάβαζε ποιήματα και μυθιστορήματα. Έκανε κομπόδεμα για ν' αγοράσει ραδιόφωνο. Όμως η μεγάλη του απόλαυση ήταν ο «Παγκόσμιος Άτλας». Μέσα στους τόμους του ταξίδευε σε κόσμους μακρινούς, σε τοπία τροπικά, γνώριζε θαυμαστές πολιτείες, ανθρώπους ιδιότροπους, παράξενα ήθη και έθιμα, ωκεανούς, ποτάμια, λίμνες, βουνοσειρές, απέραντους κάμπους, ζώα, φυτά, πουλιά, θηρία. Ξαφνικά, ο

κλειδούχος χτυπούσε το καμπανάκι, για να τον ειδοποιήσει ότι πλησίαζε κάποιο τραίνο. Τότε πετούσε το μαγικό βιβλίο και γινόταν ξανά από περιηγητής του κόσμου ο σταθμάρχης του μικρού ορεινού σταθμού.

1η δραστηριότητα

B1. Κάτω από ποιες συνθήκες διάβαζε ο ήρωας του λογοτεχνικού κειμένου και ποια ήταν τα αγαπημένα αναγνώσματά του; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρεις μεταφορές που υπάρχουν στο κείμενο. Τι πετυχαίνει με τη χρήση τους ο αφηγητής; (μον. 9)

B2β. «Τα γατίσια γρατζουνίσματα της βροχής στα πορτοπαράθυρα φτάνανε στα αυτιά του σαν μελωδική υπόκρουση στα νοερά ταξίδια του μέσα απ' τα βιβλία». Στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσετε ένα εκφραστικό μέσο και να εξηγήσετε τι πετυχαίνει με αυτό ο αφηγητής (μον. 6).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Ο ήρωας του κειμένου μορφώνεται χωρίς τη βοήθεια κάποιου δασκάλου. Από ποια συναισθήματα αντιλαμβάνεσαι πως ωθείται σε αυτή τη διαδικασία; Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται η διάθεσή του; (να αναφέρεις τρεις περιπτώσεις). Να απαντήσεις σε 150 λέξεις.

Μονάδες 20

Φυσικό Περιβάλλον για τον άνθρωπο είναι ό,τι υπάρχει γύρω του, δεν το έχει κατασκευάσει ο ίδιος και καθορίζει την ανάπτυξη ή τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα

- Ρύπανση του εδάφους και των υδάτων από απορρίμματα, σκουπίδια και άλλα άχρηστα αντικείμενα.
- Μόλυνση του αέρα από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων (νέφος), των εργοστασίων και των μεγάλων βιομηχανιών.
- Μόλυνση του εδάφους από χημικά και τοξικά υλικά, απορρυπαντικά, φυτοφάρμακα.
- Μόλυνση των υδάτων από βιομηχανικά απόβλητα, λύματα, πετρέλαιο, ακαθαρσίες, αστικά λύματα.
- Τρύπα του όζοντος που οφείλεται στην εκτόξευση πυραύλων, στα προωθητικά αέρια των αεροπλάνων και στα σπρέι.
- Διαβρωτική για τον άνθρωπο, αλλά και τη φύση, δράση της επιβλαβούς υπεριώδους ακτινοβολίας του ήλιου που εισέρχεται στη Γη λόγω της τρύπας του όζοντος, φαινόμενο θερμοκηπίου, κλιματική αλλαγή.
- Αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη, λιώσιμο των πάγων, πλημμύρες, διάβρωση του εδάφους.
- Άνοδος της στάθμης των υδάτων με κίνδυνο τον καταποντισμό παράκτιων περιοχών.
- Σταδιακή εξαφάνιση των ενδιάμεσων εποχών (άνοιξης, φθινοπώρου).
- Ξηρασία και ανομβρία για μακρά διαστήματα, λειψυδρία, μετατροπή κάποιων περιοχών σε έρημο.
- Υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, χωρίς να αφήνονται περιθώρια για την αναπλήρωσή τους και τη δημιουργία νέων αποθεμάτων.
- Διάβρωση του εδάφους εξαιτίας της επέμβασης στο υπέδαφος.
- Πυρκαγιές στα δάση.
- Αφανισμός πολλών ζωικών ειδών, είτε λόγω καταστροφής του βιότοπού τους ή λόγω προγραμματίστου κυνηγιού τους από τον άνθρωπο.
- Διάσπαση της οικολογικής αλυσίδας από την εξαφάνιση φυτικών και ζωικών ειδών, αύξηση του πληθυσμού κάποιων ειδών και επικράτησή τους έναντι άλλων.
- Άναρχη δόμηση, τσιμεντοποίηση, έλλειψη πρασίνου.

Οι πιο σημαντικές αιτίες των οικολογικών προβλημάτων

- Οι εταιρίες, προκειμένου να συμβαδίζουν με το καταναλωτικό πνεύμα της εποχής, καλούνται να παράγουν πιο πολλά προϊόντα ξεπερνώντας το φυσιολογικό, με αποτέλεσμα η φύση ως παροχέας των πρώτων να καταπονείται πιο πολύ από ό,τι πρέπει. Επίσης, η καταναλωτική μανία είναι

και ο λόγος της υπερσυσσώρευσης των σκουπιδιών του εδάφους, των θαλασσών και των ρυπογόνων ουσιών της ατμόσφαιρας.

- Η υπερσυγκέντρωση των ανθρώπων στις αστικές περιοχές και η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού των μεγαλουπόλεων είχαν ως συνέπεια τη γρήγορη και χωρίς κατάλληλες προϋποθέσεις και υποδομή οικοδόμηση πόλεων. Το τοπίο καταστρέφεται, ενώ το αισθητικό αποτέλεσμα των τεράστιων τόνων τσιμέντου είναι πολύ άσχημο. Η βιομηχανική και η αστική επέκταση έγιναν στις ίδιες περιοχές, με αποτέλεσμα η ατμόσφαιρα των πόλεων να επιβαρύνεται διαρκώς από τα βιομηχανικά καυσαέρια αλλά και από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων.
- Μείζονος σημασίας είναι η μη παροχή περιβαλλοντικής παιδείας από το σχολείο και την οικογένεια. Η αγάπη για τη φύση, η εκμάθηση τρόπων διατήρησης του φυσικού πλούτου, η εξοικονόμηση ενέργειας, η ενημέρωση στο ζήτημα των νέων εναλλακτικών μορφών ενέργειας είναι θέματα που άπτονται του σχολικού θεσμού και των γονέων. Δεν έχει δοθεί η αρμόζουσα σημασία στο μάθημα της « Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης – Περιβαλλοντικής Αγωγής » στο σύγχρονο σχολείο, ενώ οι γονείς δεν εκπληρώνουν την υποχρέωσή τους να φέρνουν τα παιδιά συχνά σε επαφή με τη φύση, να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση για τους νέους. Γι' αυτό οι νέοι δεν έχουν αποκτήσει οικολογική συνείδηση

Συνέπειες

- Βιολογικές: Αύξηση των κρουσμάτων του καρκίνου, ημικρανίες, άσθμα και άλλα αναπνευστικά ή καρδιολογικά προβλήματα για τον άνθρωπο, αλλεργίες, στρες, άγχος και νευρική από ηχορύπανση, νέφος.
- Ηθικές και ψυχοπνευματικές: Αλλοίωση της αίσθησης του ωραίου, διαταραχή της ψυχικής του ισορροπίας. Έλλειψη πνευματικής διαύγειας, μετατροπή του ανθρώπου σε ανδράποδο της τεχνολογίας, προσαρμογή της ζωής του σ' αυτήν, προσπάθεια υποκατάστασης της φύσης με τεχνητά μέσα (κλιματιστικά, ιονιστές, υγραντήρες).
- Υλικές: Πολεοδομική αναρχία. Καταστροφή των αρχαιολογικών μνημείων από το νέφος, τη μόλυνση της ατμόσφαιρας.

Προτάσεις για την σωτηρία του φυσικού περιβάλλοντος

Κράτος - Διεθνείς Οργανισμοί :

- Επιβολή προστίμων στις βιομηχανίες που μολύνουν με χημικά απόβλητα το έδαφος, το υπέδαφος, τον αέρα, τα ύδατα.
- Βιολογικός καθαρισμός των λυμάτων, ανακύκλωση των απορριμμάτων, περιορισμός στη χρήση του πλαστικού.
- Ενίσχυση του πυροσβεστικού σώματος, συγκρότηση ενός νέου σώματος περιφρούρησης των δασών.
- Δημιουργία περισσότερων χώρων πρασίνου.

- Ετοιμότητα κρατικού μηχανισμού για την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων, όπως πλημμυρών.
- Δημιουργία οικολογικών πάρκων με επάλληλες στρώσεις χώματος και απορριμμάτων στις υπάρχουσες σήμερα χωματερές.
- Επέκταση του δικτύου του μετρό και του τραμ και σε άλλα αστικά κέντρα πλην της πρωτεύουσας, καθώς και του σιδηρόδρομου, μια και τα ηλεκτροκίνητα μέσα μεταφοράς είναι τα πιο οικολογικά.
- Κίνητρα αποκέντρωσης των βιομηχανικών μονάδων από τις αστικές ζώνες με παράλληλη δημιουργία έργων υποδομής, ώστε να προσελκύσουν όσο το δυνατό περισσότερους προς την ύπαιθρο.
- Διακρατική συνεργασία σε θέματα οικολογικού ενδιαφέροντος.
- Παγκόσμια προσπάθεια για την αντιμετώπιση των ήδη υπαρχόντων προβλημάτων.
- Αρωγή των διεθνών κυβερνητικών οργανισμών όπως του Ο.Η.Ε., της Ε.Ε. προς την κατεύθυνση αυτή, χωρίς οι ίδιοι να γίνονται φερέφωνα των ισχυρών κρατών ή να εθελotuφλούν προς χάριν τους.
- Εφαρμογή των αποφάσεων για τον περιορισμό των ρύπων που λαμβάνονται στις παγκόσμιες διασκέψεις για το περιβάλλον.

Κινήματα οικολογικού περιεχομένου:

- Ενημέρωση των πολιτών για την αποκατάσταση της φιλικής σχέσης του ανθρώπου με τη φύση.
- Διεθνική συνεργασία των μελών τέτοιων οργανώσεων για την απόκτηση οικολογικής συνείδησης από τους Ευρωπαίους πολίτες.

Παιδεία:

- Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης να εμπνεύσει στους νέους τον σεβασμό και την αγάπη για τη φύση, με το να έρθουν σε επαφή μαζί της, να την ερευνήσουν, να τη θαυμάσουν και να τη χαρούν, να γίνει βίωμά τους.

Οι πνευματικοί άνθρωποι:

- Ο καταγγελτικός τους λόγος και η δημοσιοποίηση των προτάσεών τους πιθανόν να βγάλουν τους ανθρώπους από την αδιαφορία τους προς την οικολογική καταστροφή.

Ο καθένας ξεχωριστά:

- Να πληροφορηθεί για την βεβαρημένη κατάσταση στην οποία βρίσκεται το οικοσύστημα. Μετά την ενημέρωση ακολουθεί η δραστηριοποίηση του σε τοπικές οργανώσεις ή σε παγκόσμιες οργανώσεις.
- Πλήθος καθημερινών τακτικών αν εφαρμοστούν από όλους θα αποβούν εξαιρετικά ωφέλιμες για τον πλανήτη μας :
 - Η διατήρηση της καθαριότητας των δημοσίων χώρων με την αποφυγή ρίψης σκουπιδιών.
 - Η μετακίνηση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς και όχι των αυτοκινήτων.

- Η εξοικονόμηση ενέργειας με την αποσύνδεση των ηλεκτρικών συσκευών όταν αυτές δε χρησιμοποιούνται.
- Να εκλέγουν πολιτικούς εκπροσώπους με αναπτυγμένη οικολογική συνείδηση.
- Να συνειδητοποιήσουν, επίσης, πως τη Γη δεν την κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας αλλά τη δανειστήκαμε από αυτούς. Με τη συνειδητοποίηση της αντίληψης αυτής θα είναι πιο φειδωλοί στην εκμετάλλευση και στη χρήση φυσικών στοιχείων.

Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ορίζεται ως η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να συμβιβάζει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. (WCED 1987, σελ. 8). Ο κύριος στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η μεγιστοποίηση της ανθρώπινης ευημερίας, προστατεύοντας παράλληλα τη βιοποικιλότητα και διατηρώντας ανέπαφο το οικοσύστημα. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης προέκυψε από τη διαδεδομένη ανησυχία για τις τρέχουσες και μελλοντικές κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιδράσεις της οικονομικής ανάπτυξης.

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες είναι μια ουσιαστική πτυχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης, αλλά δεν είναι η μόνη. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι συνδεδεμένη με διάφορα άλλα ζητήματα, όπως η μείωση της φτώχειας, ο διπλασιασμός της παραγωγής τροφίμων κ.ά.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ζοζέ Μποβέ, ο «πράσινος» Γαλάτης

Το απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) προέρχεται από συνέντευξη που παραχώρησε ο Γάλλος ακτιβιστής και ευρωβουλευτής Ζοζέ Μποβέ στον δημοσιογράφο Γιώργο Αρχιμανδρίτη. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «ΒΗMagazino» στις 6.6.2011: <https://www.tovima.gr/2011/06/06/vimagazino/>

- *Μιλήσατε πριν για κατανάλωση. Πιστεύετε ότι η σημερινή κρίση συνδέεται με τη σπατάλη των φυσικών πόρων και με τη σπατάλη γενικότερα;*

«Η κρίση είναι απόρροια ενός συνόλου πραγμάτων. Σήμερα βρισκόμαστε σε κρίση κοινωνική, οικονομική και οικολογική. Η κοινωνική κρίση δεν θα ξεπεραστεί, αν δεν ξεπεραστεί η οικολογική κρίση. Πρέπει, λοιπόν, να σκεφτούμε την αλλαγή της οικονομίας, των πρακτικών παραγωγής και κατανάλωσης, γιατί βρισκόμαστε σε έναν κόσμο πεπερασμένο και τα όρια του πλανήτη, αν προσθέσει κανείς και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου, μας υποδεικνύουν την ανάγκη αλλαγής μοντέλου. Και αυτό, επίσης, είναι κάτι που βρίσκεται σε εξέλιξη. Καταλαβαίνουμε όλο και καλύτερα ότι πρέπει να ανακατανεύσουμε διαφορετικά τον πλούτο, να παράγουμε και να καταναλώνουμε διαφορετικά.»

- *Πολλοί υπερασπίζονται την ανάπτυξη των γενετικά τροποποιημένων προϊόντων, λέγοντας ότι αυτό θα βοηθήσει να τραφούν οι χώρες του Τρίτου Κόσμου. Συμφωνείτε με την άποψη αυτή;*

«Φυσικά και όχι! Τα μεταλλαγμένα προϊόντα δημιουργήθηκαν από μεγάλες εταιρείες, όχι για να βοηθήσουν τον Τρίτο Κόσμο, αλλά για να πουλήσουν περισσότερα εντομοκτόνα και να αποκτήσουν το μονοπώλιο των σπόρων. Ποτέ δεν θα δούμε τα προϊόντα αυτά να συμβάλλουν στην εξάλειψη της πείνας, αφού το πρόβλημα είναι κυρίως οικονομικό. Ο καλύτερος τρόπος καταπολέμησης της πείνας στον πλανήτη είναι να επιτραπεί στους αγρότες των χωρών του Νότου να αναπτύξουν τη δική τους γεωργία, να προστατεύσουν τη δική τους αγορά αγροτικών προϊόντων και να τρέφονται με αυτά. Τα μεταλλαγμένα αφορούν μεγάλες εξαγωγίμες καλλιέργειες προϊόντων, όπως το καλαμπόκι ή η σόγια, τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με τις αγροτικές καλλιέργειες των χωρών αυτών.»

- *Πιστεύετε, δηλαδή, ότι πρέπει να αναπτυχθεί η τοπική παραγωγή και κατανάλωση...*

«Ναι. Παράλληλα με την αλλαγή τρόπου ανάπτυξης πρέπει να παράγουμε και να καταναλώνουμε σε τοπική κλίμακα. Αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για να καλυφθούν οι ανάγκες των ανθρώπων, αλλά και για να καταπολεμηθεί η ενεργειακή σπατάλη από τη μεταφορά των προϊόντων από τη μία ήπειρο στην άλλη με πλοίο ή αεροπλάνο. Πρόκειται για κάτι εντελώς παράλογο. Η τοπική παραγωγή, λοιπόν, είναι ένα από τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να βγούμε από την κρίση και, για να επιτρέψουμε στις χώρες του Νότου, να έχουν το δικό τους μέλλον.»

- *Για να επιτευχθεί, όμως, αυτό χρειάζεται σημαντικές εκπαιδευτικές και ενημερωτικές εκστρατείες, ώστε να αλλάζουν οι διατροφικές συνήθειες των πολιτών των ανεπτυγμένων χωρών...*

«Αυτό αποτελεί μέρος του έργου που πρέπει να επιτευχθεί μέσα από τη σχολική και κοινωνική εκπαίδευση, αλλά και από την κινητοποίηση ενάντια στις μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων. Από τη στιγμή που σήμερα ευνοείται και

υποστηρίζεται το εμπόριο, οι κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τον Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου το ενισχύουν με τρόπο εντελώς παράλογο εις βάρος της παραγωγής σε τοπική κλίμακα. Οι εκτάσεις γης που χρησιμοποιούνται σήμερα για τις εξαγωγές θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη της γεωργίας των χωρών του Νότου.»

- Ο πολίτης πώς μπορεί να συμβάλει σε αυτό πρακτικά;

«Πιστεύω ότι συχνά τα πράγματα γίνονται μέσα από την παιδεία της δράσης. Σε πολλές χώρες δημιουργούνται δίκτυα άμεσων σχέσεων ανάμεσα σε αγρότες και καταναλωτές. Όταν λοιπόν ευνοούνται αυτά τα δίκτυα, όταν ευνοούνται οι αγορές μικρών αποστάσεων και η απευθείας πώληση των προϊόντων, περνάμε σε έναν άλλον τρόπο διατροφικής οργάνωσης και επιλογής τροφίμων. [...]»

1η δραστηριότητα

A1. Να παρουσιάσετε περιληπτικά σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων την άποψη του Ζοζέ Μποβέ σχετικά με την ανάπτυξη των γενετικά τροποποιημένων προϊόντων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. «Πρέπει, λοιπόν, να σκεφτούμε την αλλαγή της οικονομίας, των πρακτικών παραγωγής και κατανάλωσης, γιατί βρισκόμαστε σε έναν κόσμο πεπερασμένο και τα όρια του πλανήτη, αν προσθέσει κανείς και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου, μας υποδεικνύουν την ανάγκη αλλαγής μοντέλου». Τι πετυχαίνει ο Γάλλος ακτιβιστής με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου (μον. 6);;

A2β. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις (μον. 9):

«Ποτέ δεν θα δούμε τα προϊόντα αυτά να συμβάλλουν στην εξάλειψη της πείνας...»

«... αλλά και για να καταπολεμηθεί η ενεργειακή σπατάλη...»

«... οι κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τον Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου...»

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Έστω ότι το κείμενο που διάβασες έχει αναδημοσιευτεί στο προηγούμενο φύλλο της εφημερίδας του σχολείου σου. Με αφορμή τις θέσεις του Ζοζέ Μποβέ συντάσσεις άρθρο 200-250 λέξεων για το επόμενο φύλλο της εφημερίδας, όπου αιτιολογείς την άποψη ότι η «κοινωνική κρίση δεν θα ξεπεραστεί, αν δεν ξεπεραστεί η οικολογική κρίση» και προτείνεις τρόπους με τους οποίους οι σύγχρονες κοινωνίες θ' ανακόψουν την περιβαλλοντική καταστροφή και θα διαμορφώσουν αρμονική σχέση με το φυσικό περιβάλλον.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΚΩΤΣΙΟΣ (1932 –)
Τα παιδιά του οικοτροφείου (απόσπασμα)

Στο απόσπασμα από το βιβλίο του Θεόδωρου Ν. Κώτσιου «Τα παιδιά του οικοτροφείου» (εκδ. ΕΣΤΙΑ, Αθήνα, 2014) ο συγγραφέας καταγράφει αναμνήσεις από το 1946, όταν φεύγει από το χωριό του, για να φοιτήσει στο Γυμνάσιο μιας κοντινής κωμόπολης. Με τον πατέρα του αποτελείται στην Επισκοπή που υποστηρίζει τα παιδιά, προσφέροντάς τους στέγη.

Πρώτη φορά έβλεπε το παιδί τέτοια παράξενα δέντρα. Μπορεί ο δάσκαλος στο δημοτικό να τους τα είχε διδάξει, ούτε που το θυμάται. Αυτός το δέντρο που γνώριζε καλά ήταν το πουρνάρι. Αυτό δέσποζε σ' όλο το χωριό. Τροφή για τα γίδια, αλλά και καύσιμο για τους φούρνους που δούλευαν συνέχεια, μέρα παρά μέρα τουλάχιστο, για να ψήσουν το ψωμί, αλλά και τις πίτες που παρήλαυναν στο τραπέζι, λογής λογής. Τυρόπιτες, γαλατόπιτες, κολοκυθόπιτες, αλλά και κρεατόπιτες, κοφτόπιτες, ρυζόπιτες. Η μια καλύτερη από την άλλη, διάλεξε και πάρε. Με τέχνη φκιαγμένες, με μαστοριά, με κέφι. Λες και κατασκεύαζαν γλυπτά, λες και ζωγράφιζαν πίνακες. Πρώτα το άνοιγμα του φύλλου. Ολόκληρη διαδικασία στη ζύμη, στο βέργι. Και το χαμούρι⁹ με όλα τα υλικά και με το βούτυρο σπιτίσιο, που μοσχοβόλαγε.

Το Ρολόι της πόλης χτύπησε άπαξ. Μια σκάλα οδηγούσε στο ιδιαίτερο γραφείο της Επισκοπής. Σκαλιά δώδεκα. Τα ανέβηκαν πατώντας σιγά, λες και δεν ήθελαν να χαλάσουν την ηρεμία του χώρου. Κάθισαν σε έναν καναπέ, μάλλον αναπαυτικό. Ένας ιερωμένος τούς πλησίασε. Κάτι είπαν με τον πατέρα, ο οποίος του παρέδωσε με ευλάβεια το πήλινο δοχείο που κρατούσε. Ήταν βούτυρο ίδιας παραγωγής. Για να καταλάβουν ότι και στο χωριό τους κάτι κάνουν. Για να νοστιμίσουν τα φαγητά τους.

Το βούτυρο δεν γινόταν στο άψε-σβήσε. Ήθελε δουλειά και μάλιστα αρκετή. Άρμεγαν τα ζωντανά και το γάλα το έβραζαν. Αφού κρύωνε, με την πάνα¹⁰ του το ρίχνανε στο τουρμπέκι, που ήταν ένα δρύινο δοχείο στρογγυλό και μακρύ, με διάμετρο δέκα με δεκαπέντε πόντους και ύψος πάνω από ένα μέτρο. Μ' ένα ξύλο μακρύ, που στην άκρη του ήταν στεριωμένο ένα βαρίδι από χοντρή σανίδα, το χτυπούσαν ώρα πολλή. Κι αυτό φρέσκο, έβγαине στον αφρό. Νόστιμο, το δοκίμαζες με το δάχτυλο κι έλεγες, Μάνα μου, δώσ' μου κι άλλο. Μετά το λιώνανε, το αλατίζανε κι ήταν έτοιμο για μαγείρεμα. Έκανε τα φαγητά άλλο πράμα και τα τηγανητά αυγά να σπάνε τις μύτες της γειτονιάς.

1^η δραστηριότητα

B1. Να παρουσιάσετε σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων τις αναμνήσεις του συγγραφέα από το χωριό του.

Μονάδες 15

⁹ ζύμη

¹⁰ πέτσα, το λιπαρό μέρος του γάλακτος που πήζει και το καλύπτει σαν μεμβράνη, όταν κρυώσει

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρεις μεταφορές που υπάρχουν στο κείμενο. Τι πετυχαίνει με τη χρήση τους ο αφηγητής; (μον. 9)

B2β. «Με τέχνη φκιαγμένες, με μαστοριά, με κέφι. Λες και κατασκεύαζαν γλυπτά, λες και ζωγράφιζαν πίνακες». Στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσετε ένα εκφραστικό μέσο και να εξηγήσετε τι πετυχαίνει με αυτό ο αφηγητής (μον. 6).

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ο αφηγητής, εντυπωσιασμένος από το νέο, διαφορετικό περιβάλλον της κωμόπολης που επισκέπτεται, ανακαλεί στη μνήμη του συνήθειες από την καθημερινότητα στο χωριό του. Ποια στοιχεία των αναμνήσεών του αναδεικνύουν την αρμονική σχέση των κατοίκων του χωριού με τη φύση; Ποιες είναι οι συνέπειες, κατά την άποψή σου, της απομάκρυνσης των ανθρώπων της εποχής μας, ακόμη και στην επαρχία, από αυτόν τον τρόπο ζωής; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις και να τεκμηριώνεται με κειμενικές αναφορές.

Μονάδες 20

Τεχνικός πολιτισμός είναι το σύνολο των υλικών δημιουργημάτων και των τεχνολογικών επιτευγμάτων του ανθρώπου, αλλά και το σύνολο των ενεργειών με τις οποίες ο άνθρωπος υποτάσσει τη φύση και εκμεταλλεύεται τις δυνάμεις της για την εξυπηρέτηση των υλικών αναγκών του.

Ο τεχνικός πολιτισμός περιλαμβάνει τα υλικά αγαθά, τα υλικά μέσα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος, τις ανέσεις. Ακόμα, περιλαμβάνει: κάθε είδους εφευρέσεις, ανακαλύψεις, μέσα διαβίωσης, διατροφής, ένδυσης, κατοικίας, τα ποικίλα βιομηχανικά μέσα διασκέδασης κ.ά.

Παράγοντες ανάπτυξης του πολιτισμού

- **Οικονομικοί παράγοντες:** οργάνωση της οικονομίας, προώθηση και ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, του εμπορίου, της ναυτιλίας, της βιομηχανίας, της συγκοινωνίας, της επικοινωνίας κ.ά.
- **Πολιτικοί παράγοντες:** ύπαρξη κράτους, κρατικής κυριαρχίας, θέσπιση Δικαίου, πολιτική εξέλιξη όχι στασιμότητα.
- **Κοινωνικοί παράγοντες:** Ελευθερία σε όλες τις μορφές της (εθνική, πολιτική, οικονομική, θρησκευτική κ.α.) ειρήνη, κοινωνική ισορροπία και γαλήνη.
- **Ατομικοί παράγοντες:** ο χαρακτήρας των ατόμων και των ομάδων, η επίπονη εργασία, η συνεχής προσπάθεια, η επιμονή και η υπομονή, η περιέργεια. Η ύπαρξη σκοπών της ζωής και αγώνων για την πραγματοποίηση των σκοπών.
- **Πνευματικοί παράγοντες:** Σωστή αγωγή και παιδεία, συνεχής μόρφωση, ύπαρξη σπουδαίων πνευματικών προσωπικοτήτων.

Θετικές επιδράσεις και ωφέλειες του τεχνικού πολιτισμού

Οικονομικές ωφέλειες

- Βοηθά τον άνθρωπο να δαμάσει τις φυσικές δυνάμεις και να απαλλαγεί από την εξάρτηση της φύσης και ταυτόχρονα εκμεταλλεύεται πιο συστηματικά τις πηγές πλούτου της γης.
- Βελτιώνεται η ζωή, η διαβίωση γίνεται πιο άνετη και ο μέσος όρος ζωής με την πρόοδο της ζωής ανυψώνεται.
- Οι αποστάσεις μεταξύ των λαών εκμηδενίζονται, οι συγκοινωνίες και επικοινωνίες φέρνουν τους ανθρώπους πιο κοντά, γνωρίζονται καλύτερα, κατανοούνται και συνεργάζονται.
- Αυξάνεται η παραγωγή αγαθών, γίνονται φθηνότερα και ποιοτικότερα με τη χρήση των μηχανικών μέσων και προσιτά στο καταναλωτικό κοινό.

Ηθικές- Ψυχολογικές ωφέλειες

- Μειώνεται ο ανθρώπινος μόχθος αλλά και η σωματική εργασία, η οποία έγινε ευκολότερη και αποδοτικότερη με τη χρήση των τεχνολογικών μέσων, ώστε να εξασφαλίζεται περισσότερος χρόνος για ανάπαυση και ψυχαγωγία.
- Τα άτομα γίνονται φιλελεύθερα, αποκτούν γενναιοψυχία λόγω της ανόδου του βιοτικού επιπέδου και απαλλάσσονται από τις ξεπερασμένες ηθικές επιταγές.

- Η ηθική ευαισθησία και η ηθική συνείδηση του ανθρώπου για συλλογική αντιμετώπιση των προβλημάτων καθίσταται πιο ουσιαστική διαμορφώνοντας τον ηθικό κώδικα.
- Η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, η ειλικρίνεια του, η δικαιοσύνη και η αγάπη προς τον συνάνθρωπο ενισχύονται, ακόμα και σε δύσκολες καταστάσεις, βοηθώντας ταυτόχρονα στον εξανθρωπισμό του.

Κοινωνικές ωφέλειες

- Η κοινωνία των ανθρώπων οργανώνεται σε κοινωνικό σύστημα και μέσα από την ανθρώπινη δράση διαμορφώνονται οι θεσμοί.
- Ενισχύεται ο σεβασμός της ανθρώπινης προσωπικότητας και των δικαιωμάτων του άλλου και καλλιεργείται το πνεύμα της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της άμιλλας των ατόμων, των λαών, των επισημών.
- Μέσω της έρευνας εντοπίζονται οι αιτίες των κοινών προβλημάτων και ο άνθρωπος ευαισθητοποιείται για τα κοινωνικά θέματα, συμμετέχει στα κοινά και τις κοινωνικές διαδικασίες.

Πολιτικές ωφέλειες

- Επιτυγχάνεται η μείωση των ανελεύθερων και αυταρχικών καθεστώτων, η εξουσία στο πρόσωπο του ενός και μοναδικού ηγέτη απουσιάζει και επικρατεί αξιοκρατία κατά την ανάδειξη πολιτικών προσώπων. Οι δημοκρατικοί θεσμοί ενδυναμώνονται, η άσκηση της εξουσίας γίνεται σύμφωνα με το συλλογικό συμφέρον προκειμένου οι πολίτες να βιώνουν ένα κράτος δικαίου και πρόνοιας.

Πνευματικές ωφέλειες

- Οι γνώσεις του ανθρώπου εμπλουτίζονται, τα ενδιαφέροντα τους διευρύνονται, όπως και οι πνευματικοί ορίζοντες τους. Με τη γνώση ο άνθρωπος απελευθερώνεται από τα ταπεινά πάθη του και δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες για συνεργασία και αγάπη προς τους συνανθρώπους του.
- Τα γράμματα και οι τέχνες αναπτύχθηκαν, η μόρφωση και οι γνώσεις διαδόθηκαν ευκολότερα με την ανάπτυξη της τυπογραφίας, του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης, τη διάδοση του διαδικτύου, τα οποία προώθησαν την πνευματική ανεξαρτησία, την αφύπνιση των ανθρώπων και τον εξανθρωπισμό τους.
- Ο άνθρωπος αποκτά ορθολογική σκέψη και απαλλάσσεται από δεισιδαιμονίες, προλήψεις, την αμάθεια, τη μοιρολατρία, τον φόβο του αγνώστου και του μυστηρίου.
- Τα χρόνια προβλήματα που αντιμετώπιζε ο άνθρωπος λύνονται και ο ίδιος έχει την ικανότητα να αντιμετωπίσει δραστικά κάθε δυσκολία.

Επιπτώσεις του τεχνικού πολιτισμού

- **Ψυχολογικές** (νευρικότητα, πίεση και ένταση στον άνθρωπο, ψυχική απομόνωση, κρίση ηθικών και ανθρωπιστικών αξιών, μηχανοποίηση, αδιαφορία για την εσωτερική του καλλιέργεια, υλικός ευδαιμονισμός και ενδιαφέρον για το ατομικό του συμφέρον).
- **Κοινωνικές-οικονομικές επιπτώσεις** (αστυφιλία, αποξένωση και αδιαφορία για τον συνάνθρωπο, δημιουργία επιφανειακών-επιδερμικών σχέσεων, αύξηση τεμπελιάς και μαλθακότητας, κρίση κοινωνικών θεσμών, αύξηση της ανεργίας λόγω της μηχανοποίησης, διόγκωση ανισοτήτων σε τοπικό και μαζικό επίπεδο, εδραίωση της κυριαρχίας των ισχυρών χωρών).
- **Πνευματικές** (αποξένωση από τις πνευματικές αξίες, μονομερής μόρφωση, διαμόρφωση μονολιθικών προσωπικοτήτων, αδιαφορία για το κοινό καλό και το δημόσιο συμφέρον).
- **Πολιτικές επιπτώσεις** (αδιαφορία των ανθρώπων για την πολιτική ζωή και τις εξελίξεις, απειλή δημοκρατικού πολιτεύματος και των θεσμών, αύξηση φαινομένων λαϊκισμού, μεσσιανισμού και δημαγωγίας, καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων).
- **Οικολογικές επιπτώσεις** (μόλυνση φυσικού περιβάλλοντος και ατμόσφαιρας, μεγάλη οικολογική καταστροφή, απομάκρυνση του ανθρώπου από τη φύση).

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Έξυπνη πόλη: Ιδέες για την μετάβαση της Θεσσαλονίκης στην τέταρτη βιομηχανική επανάσταση

Το ακόλουθο, ελαφρώς διασκευασμένο, άρθρο του Γιάννη Καραμήτσιου δημοσιεύτηκε στον ιστοχώρο του περιοδικού «[Parallaxi](#)» στις 09/12/2019 (ανακτήθηκε στις 11/9/2022).

Η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση προσδιορίζεται ως το σύνολο των νέων τεχνολογιών του 21ου αιώνα που εισάγουν μια τομή ως προς τα επιτεύγματα του προηγούμενου. Αποτελεί την συνέχεια της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης του ατμού, της δεύτερης του ηλεκτρισμού και της τρίτης των ψηφιακών τεχνολογιών, η οποία άρχισε την δεκαετία του 1980 και εξελίσσεται μέχρι σήμερα. Η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το «διαδίκτυο των πραγμάτων» και την έκρηξη της τεχνητής νοημοσύνης. Πολλά αντικείμενα και συστήματα θα αυτονομηθούν, θα συνδεθούν μεταξύ τους και θα λειτουργήσουν με έξυπνο τρόπο. Πλέον έχει γίνει της μόδας να μιλάμε για «έξυπνα» πράγματα: το έξυπνο σχολείο, το έξυπνο νοικοκυριό, την έξυπνη επιχείρηση και ούτω καθεξής.

Το κείμενο αυτό θα εκμεταλλευτεί τον νεολογισμό και θα εισάγει την ιδέα της Θεσσαλονίκης ως «έξυπνης πόλης». Θα εξετάσουμε μερικές πρακτικές προτάσεις από άλλες περιοχές του κόσμου που θα μπορούσαν να βοηθήσουν την πόλη να επωφεληθεί από τις μεγάλες τεχνολογικές επαναστάσεις του 21ου αιώνα. Εννοείται, βεβαίως, ότι οι προτάσεις αυτές αφορούν και όλες τις υπόλοιπες πόλεις της Ελλάδας. [...] Μία από τις προτάσεις:

Έξυπνος φωτισμός των δρόμων.

Οι πόλεις στην Αυστραλία επενδύουν στον έξυπνο φωτισμό των δρόμων. Εγκαθιστούν λάμπες LED (light emitting diode), οι οποίες περιορίζουν τα ενεργειακά κόστη μέχρι και 50% και μπορούν να μειώσουν την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου πάνω από 60% σε σχέση με τις συμβατικές. Το πιο σημαντικό όφελος ωστόσο μπορεί να προέλθει από την διασύνδεσή τους μέσα από ένα κεντρικό σύστημα που θα καθορίζει την απόδοσή τους βάσει συγκεκριμένων παραμέτρων. Οι λάμπες γίνονται μέρος ενός «νέφους» δεδομένων, το οποίο ρυθμίζει την ένταση του φωτισμού βάσει των καιρικών συνθηκών, της κίνησης του δρόμου, της ώρας της ημέρας ή έκτακτων περιστάσεων, όπως ατυχήματα. Η «ευστροφία» αυτού του συστήματος μπορεί να εξορθολογήσει τον τρόπο με τον οποίον θα μπορούσε να φωτιστεί, για παράδειγμα, η Εγνατία σε νυχτερινές ώρες αιχμής, σε αντίθεση με ώρες χαμηλότερης κίνησης. Άλλον φωτισμό χρειάζεται το πάρκο Κρήτης με κακοκαιρία στις 9 το βράδυ και άλλον με καλοκαιρία στις 3 τα ξημερώματα. Σε περίπτωση σοβαρού ατυχήματος στην Λεωφόρο Στρατού, ο φωτισμός του συγκεκριμένου σημείου θα μπορούσε να ενταθεί, σχεδόν αυτόματα, για όσο διάστημα χρειαστεί. Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνεται όχι μόνο εξοικονόμηση πόρων, αλλά και μείωση της φωτορύπανσης, η οποία επηρεάζει αρνητικά τους βιορυθμούς πολλών ανθρώπων και οικοσυστημάτων γενικότερα. Να σημειώσουμε ότι μια σημαντική αρχή έγινε στην Θεσσαλονίκη το 2017, όταν οι λάμπες LED έγιναν μέρος του δημοτικού φωτισμού και πραγματοποιήθηκε ψηφιακή καταγραφή όλου του δικτύου. Η αναβάθμιση αυτή υπολογιζόταν να αποφέρει εξοικονόμηση έως και 400 χιλιάδων ευρώ τον χρόνο.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις την πρόταση του αρθρογράφου σχετικά με τον έξυπνο φωτισμό των δρόμων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους με τον οποίο/ τους οποίους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση... και ούτω καθεξής»). (μον. 6)

A2β. Ποια τεκμήρια χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Οι πόλεις στην Αυστραλία... 400 χιλιάδες ευρώ τον χρόνο»), προκειμένου να πείσει τους αναγνώστες για τη θέση του; (μον. 9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή το θέμα του άρθρου για την εξέλιξη της τεχνολογίας και τις καινούργιες δυνατότητές της, συντάσσεις ομιλία (περίπου 250 λέξεων) που απευθύνεις σε συνομήλικους συμμαθητές σου, στο πλαίσιο μαθητικού συνεδρίου. Στην ομιλία σου επιδιώκεις να ενημερώσεις για τις σύγχρονες προοπτικές της τεχνολογίας αναφέροντας και δύο συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της ζωής των σύγχρονων κοινωνιών.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ANTPEAS TΣΙΑΚΟΣ (1979-)

Οι άρρωστες πολιτείες

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Ο λαιμός του δήμιου», εκδόσεις Straw Dogs, 2016.

Οι άρρωστες πολιτείες
κυνηγούν τους σκύλους απ' τα πάρκα,
καρφώνουν στα δέντρα κομματικές σημαίες
και μνημόσυνα.

Οι άρρωστες πολιτείες λατρεύουν τον χιτώνα
και φτύνουν τον άνθρωπο,
φτιάχνουν προσευχές στις διαφημίσεις
και κατασκευάζουν πιστούς
από γερασμένες μήτρες.

Οι άρρωστες πολιτείες ψηφίζουν, ξαναψηφίζουν
ξαναψηφίζουν, ξαναψηφίζουν
για το τίποτα.

Οι άρρωστες πολιτείες γκρεμίζουν τον κήπο μου,

νέο φροντιστήριο

μου επιβάλλουν τι θα φάω το μεσημέρι.

Καίνε τα χωράφια για μια σπιθαμή χρυσού.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα δημιουργούν στο ποιητικό υποκείμενο οι «άρρωστες πολιτείες»; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε την επανάληψη που κυριαρχεί στο λογοτεχνικό κείμενο. Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της; (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε στο λογοτεχνικό κείμενο τρία (3) σημεία όπου εμφανίζεται το σχήμα της προσωποποίησης και να τα εξηγήσετε (μον. 9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Με αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία του ποιήματος να καταγράψεις πώς παρουσιάζονται οι άρρωστες πολιτείες στο ποίημα. Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτά τα χαρακτηριστικά; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε ένα κείμενο περίπου 150 λέξεων.

Μονάδες 20

Η εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας επέφερε ριζικές αλλαγές στη δομή και τα χαρακτηριστικά των σύγχρονων κοινωνιών. Διαμορφώθηκε, λοιπόν, ένας τύπος κοινωνίας, η βιομηχανική κοινωνία, με γνωρίσματα τη συγκέντρωση των ανθρώπων στα αστικά κέντρα, την υιοθέτηση του καταναλωτικού μοντέλου ανάπτυξης και, συνακόλουθα, την αύξηση της παραγωγής. Οι νέες συνθήκες πέραν των ανέσεων που εξασφάλισαν στον άνθρωπο, δημιούργησαν πληθώρα προβλημάτων, που δεν αναβάθμισαν την ποιότητα ζωής αναλογικά προς την πρόοδο που σημειώθηκε σε οικονομικό και επιστημονικό επίπεδο.

Τα πιο σημαντικά προβλήματα της εποχής είναι:

- Η επιδίωξη της μεγιστοποίησης του κέρδους, που συντέλεσε στην ανάδειξη του υλισμού σε υπεραξία. Οι άνθρωποι επιδίδονται στην ατέρμονη αναζήτηση του πλούτου.
- Ως απότοκο της υλιστικής νοοτροπίας προκύπτει η υπερεργασία και η περιστολή του ελεύθερου χρόνου.
- Η απομάκρυνση από τις ηθικές και κοινωνικές αξίες συνιστά γεγονός που επιβεβαιώνεται πολλαπλώς από την όξυνση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.
- Η κατίσχυση της αναξιοκρατίας, που περιορίζει τις δυνατότητες προσφοράς από τα άξια και ικανά άτομα, αφού εμποδίζονται να αναδειχθούν.
- Η επισφαλής διεθνής ειρήνη.
- Η περιστολή της εξουσίας των εθνικών κυβερνήσεων λόγω των νέων οικονομικών συνθηκών που δημιούργησε η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας.
- Η άνοδος των εθνικιστικών κομμάτων σε πολλές χώρες και η εκδήλωση ρατσιστικών επιθέσεων.
- Η φτώχεια και η όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων σε πολλές χώρες του κόσμου.
- Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας.
- Ο πολιτικός επεκτατισμός των ισχυρών χωρών που απειλεί με αλλοίωση την εθνική φυσιογνωμία των λαών.
- Η αθέμιτη χρήση των επιστημονικών επιτευγμάτων.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η νέα ατζέντα του ανθρώπινου είδους

Το ακόλουθο απόσπασμα είναι από το βιβλίο του Yuval Noah Harari, «Homo Deus, Μια σύντομη ιστορία του μέλλοντος», σε μετάφραση Μιχάλη Λαλιώτη, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2017.

Στην αυγή της τρίτης χιλιετίας, η ανθρωπότητα ξυπνάει, τεντώνεται και τρίβει τα μάτια της. Στο μυαλό της γυρνάνε ακόμα τα απομεινάρια κάποιου φριχτού εφιάλτη. «Ήταν κάτι με συρματοπλέγματα και τεράστια σύννεφα σαν μανιτάρια. Ουφ, τέλος πάντων, όνειρο ήταν». Η ανθρωπότητα πηγαίνει στο μπάνιο, ρίχνει νερό στο πρόσωπό της, εξετάζει τις ρυτίδες της στον καθρέφτη, φτιάχνει καφέ κι ανοίγει το ημερολόγιό της. «Για να δούμε, τι λέει σήμερα το πρόγραμμα».

Για χιλιάδες χρόνια, η απάντηση στο ερώτημα αυτό ήταν σταθερή. Τα ίδια τρία προβλήματα απασχολούσαν τους ανθρώπους στην κίνα του 20^{ου} αιώνα, στη μεσαιωνική Ινδία και στην αρχαία Αίγυπτο. Στην κορυφή του καταλόγου βρισκόταν πάντα ο λιμός, οι επιδημίες και οι πόλεμοι. Για ατελείωτες γενιές, οι άνθρωποι έχουν προσευχηθεί σε κάθε θεό. Άγγελο και άγιο κι έχουν επινοήσει αμέτρητα εργαλεία, θεσμούς και κοινωνικά συστήματα αλλά συνέχιζαν να πεθαίνουν κατά εκατομμύρια από την πείνα, τις επιδημίες και τη βία. Πολλοί στοχαστές και προφήτες κατέληξαν στο ότι ο λιμός, οι επιδημίες και οι πόλεμοι πρέπει να είναι μέρος του κοσμικού σχεδίου του Θεού ή της ατελούς φύσης μας και πως μόνο το τέλος του χρόνου θα μας απαλλάξει από αυτά.

Ωστόσο, στην αυγή της τρίτης χιλιετίας, η ανθρωπότητα συνειδητοποιεί ξαφνικά κάτι τρομερό. Οι περισσότεροι άνθρωποι το σκέφτονται σπάνια, αλλά τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε καταφέρει να χαλιναγωγήσουμε την πείνα, τις επιδημίες και τους πολέμους. Φυσικά. Τα προβλήματα αυτά δεν έχουν λυθεί πλήρως, αλλά από ακατανόητες και ανεξέλεγκτες δυνάμεις της φύσης έχουν μεταμορφωθεί σε διαχειρίσιμες προκλήσεις. Δεν χρειάζεται να προσευχηθούμε σε κάποιο θεό ή άγιο για να μας γλιτώσει απ'αυτά. Ξέρουμε πολύ καλά τι πρέπει να γίνει για να αποτρέψουμε το λιμό, τις επιδημίες και τους πολέμους – και συνήθως το καταφέρνουμε.

Είναι αλήθεια ότι εξακολουθούν να υπάρχουν αξιοσημείωτες αποτυχίες· αλλά τώρα πια, όταν αντιμετωπίζουμε τέτοιες αποτυχίες, δεν σηκώνουμε τους ώμους και λέμε «Τι να κάνουμε, έτσι είναι τα πράγματα στον ατελή κόσμο μας» ή «Ήταν θέλημα Κυρίου». Αντίθετα, όταν ο λιμός, η επιδημία ή ο πόλεμος ξεφεύγουν από τον έλεγχό μας, αισθανόμαστε ότι κάποιος πρέπει να τα θαλάσσωσε, συγκροτούμε μια εξεταστική επιτροπή και υποσχόμαστε στους εαυτούς μας ότι την επόμενη φορά θα τα πάμε καλύτερα. Και όντως, αυτό συμβαίνει. Τέτοιες καταστροφές συμβαίνουν όλο και πιο σπάνια. Για πρώτη φορά στην ιστορία, περισσότεροι άνθρωποι πεθαίνουν σήμερα από το πολύ φαί παρά από το λίγο· περισσότεροι άνθρωποι από γηρατειά παρά από αρρώστιες· και είναι περισσότεροι οι άνθρωποι που αυτοκτονούν από αυτούς που σκοτώνονται από στρατιώτες, τρομοκράτες και εγκληματίες μαζί. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, ο μέσος άνθρωπος είναι πολύ πιθανότερο να πεθάνει από την κραιπάλη στα Μακ Ντόναλντς παρά από ξηρασία, έμπολα ή μια επίθεση της Αλ Κάιντα.

1^η δραστηριότητα

A1. Ποια είναι η στάση των σημερινών ανθρώπων απέναντι στις παγκόσμιες «αποτυχίες» και ποια είναι τα αποτελέσματά της; Να αποδώσετε περιληπτικά τις απόψεις του συγγραφέα σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Ποια λειτουργία της γλώσσας κυριαρχεί στο μη λογοτεχνικό κείμενο; Να καταγράψετε τρία (3) χωρία του κειμένου όπου παρατηρείται και να αιτιολογήσετε τη χρήση της από τον συγγραφέα. (μον. 6)

A2β. Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης, που εμφανίζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο:

- Ξέρουμε πολύ καλά τι πρέπει να γίνει για να αποτρέψουμε το λιμό, τις επιδημίες και τους πολέμους – και συνήθως το καταφέρνουμε (παύλα)
- «Τι να κάνουμε, έτσι είναι τα πράγματα στον ατελή κόσμο μας» (εισαγωγικά) (μον. 3)

A2γ. Πώς εξασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του μη λογοτεχνικού κειμένου; (μον. 6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Ο συγγραφέας περιγράφει έναν κόσμο ο οποίος διαχειρίζεται τα παλαιότερα προβλήματά του με ολοένα και μεγαλύτερη επιτυχία, ενώ έχουν προκύψει και κάποιες νέες προκλήσεις. Θεωρεί ότι η αισιοδοξία του είναι αιτιολογημένη; Ποιο από τα αναφερόμενα προβλήματα κρίνεις ως πιο σημαντικό και ποιες δύο λύσεις θα πρότεινες για την αντιμετώπισή του; Να αναπτύξεις τις απόψεις σου σε άρθρο (250 περίπου λέξεων) που θα δημοσιευτεί στο ιστολόγιο του σχολείου.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931- 2020)

Τρέχα γύρευε

Το ποίημα δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στην ποιητική συλλογή «Το τελευταίο σώμα του», το 1981. Συμπεριλαμβάνεται, επίσης, στον τόμο «Ποιήματα», εκδόσεις Ίκαρος, 2011,

Πότε πότε μας θυμάται το μέλλον
 όσο μακριά κι αν βρίσκεται,
 όλο και κάποιο μήνυμα λαβαίνουμε,
 γραμμένο πάντα βιαστικά
 γιατί διαρκώς αναχωρεί
 για πιο μακριά ακόμα.
 Τι να το κάνεις;
 Γραφτά που μένουνε αδιάβαστα.
 Κανείς δεν ξέρει από μας
 να διαβάσει τι γράφει το μέλλον.
 Παρεκτός κάτι ελάχιστες
 γραμματιζούμενες ελπίδες.

Τρέχα γύρευε.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα δημιουργεί στο ποιητικό υποκείμενο η αναφορά στο μέλλον; Να διατυπώσεις την άποψή σου σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Το ποιητικό υποκείμενο χρησιμοποιεί το α' πληθυντικό πρόσωπο. Σε ποιους απευθύνεται και τι επιτυγχάνει με τη χρήση του; (μον. 9)

B2β. «Πότε πότε μας θυμάται το μέλλον»: ποιο σχήμα λόγου εντοπίζετε στον συγκεκριμένο στίχο και τι πιστεύετε ότι επιτυγχάνεται με τη χρήση του; (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Με αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία του ποιήματος να καταγράψεις πώς παρουσιάζεται το μέλλον στο ποίημα. Ποια είναι η προσωπική σου θέση απέναντι σ' αυτή την οπτική; Να καταγράψεις τις απαντήσεις σου σε ένα κείμενο περίπου 150 λέξεων.

Μονάδες 20

Εργασία είναι η μεθοδική σωματική ή πνευματική προσπάθεια του ανθρώπου, για την παραγωγή υλικών, πνευματικών και ηθικών αγαθών με σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών του.

Μορφές: Χειρωνακτική – Πνευματική. Ο διαχωρισμός της εργασίας σε χειρωνακτική και πνευματική δεν είναι απόλυτος, αφού πολλές φορές απαιτείται η συνδρομή των σωματικών δυνάμεων στην πνευματική εργασία, αλλά και η πνευματική οξύνοια στη χειρωνακτική εργασία.

Αξία της εργασίας:

- Παρέχει οικονομική ανεξαρτησία, εξασφαλίζει την επιβίωση του ανθρώπου και βελτιώνει το βιοτικό του επίπεδο, ικανοποιώντας τις υλικές ανάγκες του.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, καθώς αυξάνεται η παραγωγικότητα και βελτιώνεται η ποιότητα των αγαθών.
- Καλλιεργεί τις πνευματικές ικανότητες του ατόμου, αναπτύσσοντας την κριτική του σκέψη και τη δημιουργική φαντασία, αφού προωθεί τη σύνθετη διαδικασία σκέψης, τη διαρκή επιμόρφωση, τον προγραμματισμό για την ορθή διεκπεραίωση του έργου του και επιστρατεύει τις πνευματικές του δυνάμεις. Έτσι, το άτομο απελευθερώνει το πνεύμα από την αδράνεια, ανακαλύπτει ικανότητες, αδυναμίες και νέες πτυχές τις προσωπικότητάς του, οδηγείται στην αυτογνωσία σχηματίζοντας μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.
- Ηθικοποιεί το άτομο, μέσω της επικοινωνίας και της συνεργασίας. Παράλληλα, προωθεί την ευγενή άμιλλα, τον σεβασμό και την υπευθυνότητα. Απομακρύνει από την φυγοπονία και δίνει τη χαρά της δημιουργίας. Λόγω της προσπάθειας (πνευματικής, σωματικής) που καταβάλλει ο εργαζόμενος, αντιλαμβάνεται και σέβεται τον μόχθο των υπολοίπων.
- Συντελεί στην κοινωνικοποίηση, καθώς στον εργασιακό χώρο οι άνθρωποι έρχονται σε σχεδόν καθημερινή επαφή και συνάπτουν σχέσεις φιλίας, συνεργασίας και αλληλεγγύης, προκειμένου να προβούν σε παραγωγή έργου. Αποκτούν έτσι πνεύμα της συλλογικότητας και μαθαίνουν να σέβονται τους κανόνες της ομάδας.
- Ανυψώνει το άτομο κοινωνικά, βοηθώντας το να ζει με αξιοπρέπεια και να εξασφαλίζει την εκτίμηση των συνανθρώπων του.
- Συμβάλλει στην πολιτικοποίηση με τον υγιή συνδικαλισμό, που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της εργασίας, βοηθώντας τον εργαζόμενο να αγωνίζεται για την προάσπιση ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτό, ο εργαζόμενος αποκτά πολιτική συνείδηση και καθίσταται υπεύθυνος και ενεργός πολίτης.
- Προσφέρει ψυχική ικανοποίηση, ισορροπία και πληρότητα. Το άτομο αποκτά αυτοπεποίθηση και νιώθει ευτυχισμένο, καθώς μπορεί να υλοποιήσει τους στόχους του και να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον,

απομακρύνεται από την πλήξη και την περιθωριοποίηση, δίνοντας νόημα και αίσθηση ασφάλειας στη ζωή του.

Αίτια αλλοτρίωσης του ανθρώπου από την εργασία:

- Η επιλογή της εργασίας δεν γίνεται με βάση τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου αλλά αποβλέπει στην απόκτηση χρημάτων και υλικών αγαθών, ικανοποιώντας τη ματαιοδοξία του, καθώς και τη θέλησή του για κοινωνική προβολή και δύναμη.
- Η έλλειψη του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού δεν επιτρέπει στους νέους να ανιχνεύσουν τις κλίσεις και τις ικανότητές τους. Έτσι, χωρίς την κατάλληλη ενημέρωση συχνά προβαίνουν σε λανθασμένες επιλογές επαγγελματιών, έχοντας συνήθως ως κίνητρο τις οικονομικές απολαβές και τις θέσεις στην αγορά εργασίας.
- Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, εξωθούν τους ανθρώπους για την κάλυψη των βιοποριστικών τους αναγκών σε επαγγέλματα τα οποία δεν ανταποκρίνονται στις σπουδές, στις κλίσεις ή στις επιθυμίες τους.
- Η μηχανοποίηση της εργασίας με την κυριαρχία της μηχανής και του αυτοματισμού, στερεί από τον άνθρωπο τη χαρά της δημιουργίας δημιουργώντας του ανία και πλήξη, καθώς αδρανοποιείται το πνεύμα, εξαιτίας της ρουτίνας μέσω της επανάληψης συγκεκριμένων κινήσεων και μετατρέποντάς τον σε απλό εκτελεστή μηχανικά επαναλαμβανόμενων κινήσεων.
- Η εξειδίκευση, η οποία προϋποθέτει την απομόνωση του ατόμου σε ένα περιορισμένο τμήμα της παραγωγικής διαδικασίας, καθιστά την εργασία μονότονη και πληκτική, με αποτέλεσμα την ψυχική εξουθένωση του εργαζομένου.

Επιπτώσεις από την αλλοτρίωση του ατόμου στην εργασία:

- Το άτομο φθείρεται ψυχολογικά, καθώς η εργασία του δεν ικανοποιεί τις ανάγκες του για αξιοποίηση της δημιουργικότητας και των δυνατοτήτων του.
- Γίνεται αμοραλιστής με μόνο στόχο την απόκτηση περισσότερων χρημάτων και υλικών αγαθών, παύοντας να θεωρεί την εργασία μέσο κοινωνικής προσφοράς.
- Σε κοινωνικό επίπεδο, υπάρχει οπισθοδρόμηση και αναστέλλεται η πρόοδος. Εμφανίζονται φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας εξαιτίας της υποβάθμισης της ποιότητας της εργασίας. Η απέχθεια για την εργασία μεταφέρεται και στους συνανθρώπους, δημιουργώντας δυσαρμονία στις διαπροσωπικές σχέσεις.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η νέα εργασία στην ψηφιακή εποχή

Άρθρο του Γιάννη Καρούζου στο περιοδικό «Οικονομικός» της εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ» που δημοσιεύτηκε στις 29-12-2019 (διασκευή).

Στις δέκα πρώτες εταιρείες στον κόσμο οι υπηρεσίες που προσφέρονται σήμερα είναι ψηφιακές. Μια απλή επέμβαση στο γόνατο απαιτούσε πρόσφατα να απασχοληθούν τρεις γιατροί. Σύντομα θα αρκεί ένας γιατρός και οι άλλοι δύο θα αντικατασταθούν από δύο ρομπότ αντίστοιχα. Μέσα από το κινητό μας τηλέφωνο απολαμβάνουμε την παροχή υπηρεσιών από απασχολούμενους στην πιο ευφάνταστη υπηρεσία, οι οποίοι αναζητούν τον εργοδότη τους σε έναν αλγόριθμο. Αυτή είναι η αγορά της παγκοσμιοποιημένης νέας ψηφιακής εργασίας.

Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της νέας εργασίας είναι η σχετικότητα του χώρου και του χρόνου. Δεν είναι υπερβολικό πλέον να μιλάμε για σχέσεις εργασίας «χωρίς χρόνο» και «χωρίς τόπο», ως συνέπεια της υιοθέτησης οργανωτικών μοντέλων που βασίζονται στις ηλεκτρονικές τεχνολογίες σε τέτοιο βαθμό, ώστε να έχουν αποσταθεροποιήσει την έδρα και το ωράριο εργασίας, άλλοτε ευχάριστα για τους εργαζόμενους και άλλοτε δυσμενώς γι' αυτούς. Εκτός από τον φυσικό χώρο εργασίας (τη λεγόμενη «βιόσφαιρα») ρόλο διαδραματίζει για τον εργαζόμενο σήμερα και η «ψηφιακή σφαίρα», εφόσον η μετακίνηση των επιχειρήσεων και των ανθρώπων, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, άλλαξε τις συνθήκες έτσι ώστε να μην είναι δεδομένος ούτε ο τόπος ούτε ο χρόνος απασχόλησης.

Ωστόσο, η τεχνολογία δεν είναι ουδέτερη, διευθύνεται από τον άνθρωπο. Η κατάλληλη προετοιμασία στην κατάρτιση του προσωπικού και στην αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων περιορίζει τον κίνδυνο να έχουμε εργαζόμενους από τη μία με γνώσεις / με εξειδίκευση και από την άλλη εντελώς ανειδίκευτους / ακατάρτιστους. Όμως, δεν θα υπάρχει πλέον η παραδοσιακή διάκριση μεταξύ εργατών και στελεχών, που οι πρώτοι μπορούν να εξελιχθούν και να αναλάβουν τον ρόλο των δεύτερων. Σήμερα και στο μέλλον η έλλειψη κατάρτισης θα οδηγεί σε έξοδο από την απασχόληση και όχι σε καθήκοντα γενικής φύσης ανειδίκευτου προσωπικού, όπως στο παρελθόν. Αυτή είναι η ποιοτική διαφορά της 4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, που βιώνουμε σήμερα, σε σύγκριση με το παρελθόν.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε σε 50-60 λέξεις τα χαρακτηριστικά της ψηφιακής εργασίας, όπως παρουσιάζονται από τον αρθρογράφο στο μη λογοτεχνικό κείμενο.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο επιλέγει ο αρθρογράφος να αναπτύξει την πρώτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου και ποια πρόθεσή του εξυπηρετεί; (μον.9)

A2β. Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης, που εμφανίζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο:

- (τη λεγόμενη «βιόσφαιρα»): παρενθέσεις και εισαγωγικά
- «ψηφιακή σφαίρα»: εισαγωγικά (μον.3)

A2γ. Πώς εξασφαλίζεται η συνοχή στην τρίτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου (Ωστόσο... με το παρελθόν); (μον. 3)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Να εκθέσεις τη γνώμη σου, τεκμηριωμένα, σχετικά με το ποιο είναι το πιο σημαντικό πλεονέκτημα και το πιο σοβαρό μειονέκτημα των νέων μορφών εργασίας που αναπτύσσονται σήμερα, στην ψηφιακή εποχή. Το κείμενό σου θα είναι ομιλία που θα εκφωνηθεί στο πλαίσιο σχολικής ημερίδας για τις επαγγελματικές προοπτικές των ειδικοτήτων που προσφέρονται στο σχολείο σου και θα έχει έκταση 200-250 λέξεων.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

Σ. ΣΑΛΟΜ (1904 - ;)

Η φωνή

Το ποίημα είναι του ισραηλινού ποιητή Σ. Σαλόμ (1904-;) και βρίσκεται στην ανθολογία παγκόσμιας ποίησης της Ζ. Μαμαλάκη «Ποίηση δίχως σύνορα» (Αθήνα 1969: εκδ. Ιωλκός).

- Είσαι έτοιμος;
ρώτησε η φωνή
μέσα στη σιωπή της νύχτας.	1
- Έτοιμος είμαι
απαντάει η φωνή
μέσα στη σιωπή της νύχτας.	5
- Μπορείς να εγκαταλείψεις
το σπίτι σου, τη συνοικία σου
και τους φίλους σου;	
- Μπορώ να εγκαταλείψω
τον δρόμο, το σπίτι
και τους φίλους.	10
- Μπορείς να πας μακριά
πολύ μακριά
δίχως να τρέμεις;	15
- Μπορώ να πάω μακριά
πολύ μακριά	

δίχως να τρέμω.

- Τότε πιάσε τη δάδα στο χέρι

και πήγαινε δίχως να ελπίζεις επιστροφή,

20

δίχως να κοιτάξεις πίσω σου!

1^η δραστηριότητα

B1. Ποιες ερωτήσεις απευθύνονται στο ποιητικό υποκείμενο; Να τις καταγράψετε και να προσπαθήσετε να τις εξηγήσετε (50-60 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα οι απαντήσεις στις ερωτήσεις που διατυπώνονται δίνονται με το σχήμα της επανάληψης. Τι θεωρείτε ότι εξυπηρετεί η συγκεκριμένη επιλογή; (μον.9)

B2β. Ποια έγκλιση χρησιμοποιείται στους τρεις (3) τελευταίους στίχους του λογοτεχνικού κειμένου; Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της; (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια χαρακτηριστικά πρέπει να διαθέτει ο άνθρωπος, σύμφωνα με το ποιητικό υποκείμενο, προκειμένου να κατακτήσει το μέλλον; Εσύ συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτό που προτείνει το ποιητικό υποκείμενο στους 3 τελευταίους στίχους; Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 150 λέξεων.

Μονάδες 20

Θετικά:

- Οι άνθρωποι μέσω του διαδικτύου μπορούν να διασκεδάσουν, να παίξουν, να βρουν πληροφορίες, να γνωρίσουν άλλους ανθρώπους.
- Ο χρήστης μπορεί να ενημερωθεί σε πραγματικό χρόνο για όλες τις εξελίξεις σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη πάνω σε θέματα πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, αθλητικά κ.ά.
- Η επικοινωνία γίνεται άμεση και αμφίδρομη, αφού ο κάθε χρήστης μπορεί να πληροφορηθεί αλλά και να πληροφορήσει ανταλλάσσοντας απόψεις με άλλους χρήστες.
- Το διαδίκτυο έχει την ικανότητα να δημιουργεί έναν εικονικό «κόσμο», όπου παύουν να υπάρχουν οι κοινωνικές και πολιτιστικές διαχωριστικές γραμμές που υπάρχουν στον πραγματικό κόσμο.
- Ο μέσος άνθρωπος καθίσταται ισχυρότερος, αφού του δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης σε μεγάλο όγκο πληροφοριών συγκεντρωμένων σε έναν «χώρο» και η δυνατότητα της προσωπικής επιλογής των μέσων αυτών. Έτσι, το διαδίκτυο τείνει να ταυτιστεί με ένα δημοκρατικό μέσο μαζικής επικοινωνίας.
- Στηρίζει τη δημοκρατία γιατί επιτρέπει την αδέσμευτη έκφραση και τον ελεύθερο διάλογο. Επιπλέον, ως μορφωτικό και ενημερωτικό μέσο, εμπεδώνει τη δημοκρατία, αφού το δημοκρατικό πολίτευμα χρειάζεται πολίτες ενημερωμένους και μορφωμένους.
- Μεγάλα κεφάλαια της πολιτιστικής κληρονομιάς μετατρέπονται σε αρχεία δεδομένων και γίνονται προσβάσιμα σε όλους τους χρήστες του διαδικτύου.
- Η ηλεκτρονική μορφή των βιβλίων που διατίθεται στο διαδίκτυο δίνει στον αναγνώστη τους τη δυνατότητα να ανακτήσει εύκολα και γρήγορα λέξεις, παραγράφους, κεφάλαια κ.ά. με βάση συγκεκριμένα κριτήρια αναζήτησης και, επομένως, να είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή να εντοπίζει τα τμήματα εκείνα που σχετίζονται με το υπό μελέτη θέμα.
- Το «σερφάρισμα» στο διαδίκτυο έχει ευεργετικές επιδράσεις στους χρήστες μεγαλύτερης ηλικίας, γιατί ενισχύει τη δύναμη του εγκεφάλου τους διεγείροντας κέντρα που σχετίζονται με τον έλεγχο λήψης αποφάσεων και τον σύνθετο λογισμό.

Αρνητικά:

- Δεν είναι δυνατός ο έλεγχος στο είδος και στην ποιότητα των πληροφοριών. Ο άνθρωπος και ιδιαίτερα ο νέος, μένει απροστάτευτος μπροστά από την οθόνη του υπολογιστή.
- Εμποδίζει την άμεση επαφή και την κατά πρόσωπο επικοινωνία με το συνάνθρωπο. Οι σχέσεις αποπροσωποποιούνται και απουσιάζει η γνήσια έκφραση συναισθημάτων, κυριαρχεί συχνά η υποκρισία και παραποιείται η έννοια της φιλίας και της αγάπης.

- Διευρύνει το χάσμα γενεών, καθώς οι μεγαλύτεροι δεν είναι σε θέση να προλάβουν τις νέες εξελίξεις.
- Στο χώρο της εκπαίδευσης αναφέρεται ο κίνδυνος υποβάθμισης του ρόλου του εκπαιδευτικού. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν έχει την πρακτική δυνατότητα να απαντήσει σε όλες τις απορίες που δημιουργούνται στο μαθητή και μάλιστα τη στιγμή της γένεσής τους. Ούτε πάλι είναι ικανό να ανταποκρίνεται στον ίδιο βαθμό στις απαιτήσεις και στις ανάγκες μιας πληθώρας μαθητών με διαφορετικές ιδιαιτερότητες.
- Επικίνδυνα κρίνονται ηλεκτρονικά παιχνίδια βίαιου περιεχομένου, που εξοικειώνουν το παιδί με κοινωνικά απορριπτέες μορφές συμπεριφοράς.
- Υπάρχουν αρκετές δυνατότητες πρόκλησης ζημιών, όπως η μόλυνση του συστήματος του υπολογιστή με κάποιον ιό που μπορεί να καταστρέψει αρχεία ή και ολόκληρο τον δίσκο του συστήματος.
- Είναι δυνατό να υφαρπαγούν προσωπικά δεδομένα κάποιου χρήστη, όπως ο αριθμός ταυτότητάς του, το ΑΦΜ του, αριθμοί πιστωτικών καρτών, λογαριασμών Τράπεζας κτλ.
- Η συχνή χρήση του διαδικτύου μπορεί να οδηγήσει σε εθισμό. Το άτομο που εθίζεται στο διαδίκτυο θεωρεί τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ή το διαδίκτυο ως το σημαντικότερο «κεφάλαιο» της καθημερινότητάς του.
- Η παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων, η πορνογραφία, η ψευδοπροσωπία, η παιδοφιλία και η προσφορά παράνομων προϊόντων είναι φαινόμενα υπαρκτά στο διαδίκτυο και ο περιορισμός τους είναι ιδιαίτερα δύσκολος.
- Άμβλυνση της κριτικής αντίληψης και της πνευματικής ελευθερίας, λόγω της υπερπληροφόρησης και της παθητικής πρόσληψης πληροφοριών. Η υπερβολική χρήση του διαδικτύου αδρανοποιεί το πνεύμα και κάμπτεται την ευθυκρισία.
- Η πολιτιστική αλλοτρίωση και η ξеноμανία λόγω της έντονης προοδοπληξίας.

Διαδίκτυο και εκπαίδευση:

- Το διαδίκτυο αυξάνει θεαματικά τις πηγές λήψης πληροφοριών και εκπαιδευτικού υλικού για τους μαθητές, καθώς έχουν πια πρόσβαση σε ψηφιακά βιβλία, σε ιστοσελίδες εκπαιδευτικού και ενημερωτικού χαρακτήρα, σε ιστορικά αρχεία, αλλά και αρχεία εφημερίδων και περιοδικών. Είναι εφικτή η εύρεση πληροφοριών και στοιχείων για κάθε γνωστικό αντικείμενο, καλύπτοντας έτσι τυχόν ελλείψεις ή παραλείψεις του σχολικού εγχειριδίου.
- Οι δυνατότητες αναζήτησης στο διαδίκτυο παρέχουν στους μαθητές την ευκαιρία συστηματικότερης ενασχόλησης με εκείνους τους τομείς της επιστήμης και της γνώσης που τους ενδιαφέρουν περισσότερο. Ταυτόχρονα, ενισχύεται η κριτική τους σκέψη μέσα από τη διαδικασία επιλογής και αξιολόγησης των εγκυρότερων πληροφοριών.
- Προσφέρει επιπλέον δυνατότητες μάθησης και εκπαίδευσης, όπως είναι η εξ αποστάσεως παρακολούθηση πανεπιστημιακών μαθημάτων ή η απόκτηση

νέων δεξιοτήτων και γνώσεων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Επίσης, καθίσταται εφικτή η άμεση επικοινωνία με τη μορφή της τηλεδιάσκεψης.

- Καθιστά εφικτή τη συνεργασία μεταξύ σχολείων διευρύνοντας το εύρος των διαθεματικών μαθητικών εργασιών. Τα σχολεία μπορούν να ανταλλάσσουν πληροφορίες, χρήσιμο ιστορικό ή πολιτιστικό υλικό, και να προχωρούν σε μια ουσιαστικότερη γνωριμία μεταξύ παιδιών από τελείως διαφορετικές περιοχές της χώρας. Η αξιοποίηση αυτών των δυνατοτήτων σε σχέση με σχολεία ξένων χωρών, θα μπορούσε να φέρει σε άμεση επικοινωνία παιδιά διαφορετικών πολιτισμών και να προάγει έτσι το αίσθημα της ενότητας.
- Ο μαθητής δεν είναι πια ο αδρανής δέκτης πληροφοριών· αναλαμβάνει πρωτοβουλία για την αναζήτηση γνωστικού υλικού, αποκτά πρόσβαση σε πηγές γνώσης ακόμη και πέρα από τα όρια του σχολείου του, ενώ μεταβάλλεται και ο τρόπος επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς, αφού πλέον είναι εφικτή η ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων, η διατύπωση ερωτήσεων και η ανταλλαγή ενημερωτικού υλικού.

Ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού έχει αλλάξει ριζικά. Δεν είναι πια η μοναδική πηγή γνώσης για τους μαθητές του. Σε μια εποχή που οι πηγές πληροφόρησης πληθαίνουν, το σημαντικό είναι να εφοδιάσει τους μαθητές με κατάλληλες δεξιότητες, ώστε να προβαίνουν σε λογική ανάλυση και επεξεργασία των πληροφοριών.

Διαδίκτυο και δημοκρατία

Τρόποιι εδραίωσης της δημοκρατίας:

- Προσφέρει νέες δυνατότητες δημοκρατικής συμμετοχής:
 - Επιτρέπει την έκφραση της κοινής γνώμης.
 - Προωθεί την ισηγορία και την πολυφωνία, καθώς επιτρέπει την πρόσβαση στην ενημέρωση, αλλά και στην έκφραση και δημοσίευση των απόψεων του χρήστη.
 - Εμποδίζει τον έλεγχο της πληροφόρησης και την προπαγάνδα των παγκόσμιων μέσων ενημέρωσης με την ελεύθερη διακίνηση ιδεών και πληροφοριών.
 - Περιορίζει τη δύναμη των αυταρχικών καθεστώτων και αποκαλύπτει τις αυθαιρεσίες της εξουσίας.
- Εκσυγχρονίζει το δημόσιο τομέα:
 - Προωθεί την εξάλειψη της γραφειοκρατίας και την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση του πολίτη.
 - Αυτοματοποιεί τις συναλλαγές και μειώνει το λειτουργικό κόστος.
- Καλλιεργεί την οικουμενική συνείδηση:
 - Απαλλάσσει από στερεότυπα και προκαταλήψεις.
 - Ενοποιεί τον κόσμο και επιταχύνει τις πολιτιστικές ανταλλαγές, καταργώντας τις αποστάσεις στην επικοινωνία ανθρώπων και λαών.

- Καλλιεργείται η ανεκτικότητα, η αρμονική συνύπαρξη των αντιθέσεων και ο ανθρωπισμός, προωθείται ο εθελοντισμός και η κοινωνική αλληλεγγύη.

Οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης:

Οι υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης (social networks) στοχεύουν στη δημιουργία on-line κοινοτήτων από ανθρώπους με κοινά ενδιαφέροντα και δραστηριότητες. Οι υπηρεσίες αυτές λειτουργούν κυρίως στο Διαδίκτυο και προσφέρουν πολλαπλούς τρόπους επικοινωνίας και διάδρασης στους εγγεγραμμένους χρήστες. Οι χρήστες των υπηρεσιών αυτών μπορούν να δημοσιοποιούν και να μοιράζονται προσωπικές πληροφορίες με άλλες ομάδες χρηστών, όπως π.χ. θέματα σχετικά με τα χόμπι τους, την εργασία τους, τις προτιμήσεις τους, τα αγαπημένα τους πρόσωπα, κ.ά. μέσα από το προσωπικό τους προφίλ, αλλά και υπό μορφή μηνυμάτων, φωτογραφιών, βίντεο κ.ά. Αποτελούν μία νέα μορφή επικοινωνίας, ιδιαίτερος ανάμεσα στους νέους αλλά όχι μόνο. Ταυτόχρονα όμως δημιουργούνται σοβαρές ανησυχίες για την παραβίαση της ιδιωτικότητας των χρηστών τους, των οποίων τα προσωπικά δεδομένα δημοσιοποιούνται στο Διαδίκτυο.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Κυβερνοασφάλεια: Μας διδάσκει και τη διδάσκουμε

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Ιωάννη Μαριά, επίκουρου καθηγητή του Τμήματος Πληροφορικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, δημοσιεύτηκε στο τεύχος 41 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2021) της εφημερίδας «ΟΠΑ News» <https://www.aueb.gr/el/opanews/kyvernoasfaleia> (προσπελάστηκε στις 30.3.2022).

Ο τομέας της κυβερνοασφάλειας (cybersecurity) εδώ και χρόνια έχει αποκτήσει έντονο κοινωνικό, ερευνητικό, επαγγελματικό, επιχειρηματικό και θεσμικό ενδιαφέρον. Ο όρος «κυβερνοασφάλεια» είναι αρκετά ευρύς, τόσο στην πρακτική εφαρμογή όσο και στην επιστημονική θεμελίωση, για να μπορέσει να γίνει απόλυτα κατανοητός σε λίγες γραμμές. Χάριν απλότητας, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αναφέρεται στα τεχνικά, νομοθετικά και λειτουργικά μέτρα, ή καλύτερα αντίμετρα, που ενισχύουν την προστασία πληροφοριών, πληροφοριακών συστημάτων και κρίσιμων υποδομών από κακόβουλες ενέργειες. Στις κακόβουλες ενέργειες μπορεί κανείς να κατατάξει, μεταξύ άλλων, την υποκλοπή προσωπικών, επιχειρηματικών ή εθνικής σημασίας πληροφοριών, την εκούσια ώθηση πληροφοριακών και διαδικτυακών συστημάτων σε καταστάσεις απάρνησης εξυπηρέτησης, την ψηφιακή πλαστογραφία και υφαρπαγή¹¹ ή το κλείδωμα διαδικτυακών λογαριασμών (π.χ. ηλεκτρονικής τραπεζικής), την εκμετάλλευση πληροφοριακών πόρων προς όφελος τρίτων, αλλά και την ανάσχεση¹² της ομαλής λειτουργίας κρίσιμων υποδομών (π.χ. του δικτύου ηλεκτροδότησης μεγάλης περιοχής).

Η διαρκώς αυξανόμενη ένταση των κυβερνοεπιθέσεων οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. *Η αυξανόμενη αξία –με την αυστηρά οικονομική ερμηνεία του όρου– των πληροφοριών και των αγαθών που φυλάσσονται ή διακινούνται, η αξία των υπηρεσιών που προσφέρονται από παρόχους και διαδικτυακούς ιστοτόπους, είναι προφανώς η αιτία της κλιμάκωσης.* Όπως επίσης η καθολική διασυνδεσιμότητα όλων των «πραγμάτων» (things), αλλά και των χρηστών με το διαδίκτυο. Οι πληροφορίες που άθελά μας δημοσιεύουμε στο διαδικτυακό κοινωνικό μας είδωλο (social profile) είναι ικανές να λειτουργούν ως κερκόπορτες¹³ παραβίασης ασφάλειας του προσωπικού υπολογιστή ή λογαριασμού, ή ακόμα και του δικτύου της εταιρείας ή του οργανισμού στον οποίον εργαζόμαστε, εισάγοντας τρωτά σημεία, ικανά να χρησιμοποιηθούν από επιτήδειους, οργανωμένους ή όχι. Τέλος, το εύκολο και γρήγορο κέρδος ωθεί κατασκευαστές πληροφοριακών συστημάτων, ή διασυνδεδεμένων «πραγμάτων», αλλά και παρόχους δικτυακών υπηρεσιών να διαθέτουν παραγωγικά και εμπορικά τις λύσεις τους χωρίς αναλυτικούς και διεξοδικούς ελέγχους τρωτών σημείων. [...]

Η ακαδημαϊκή κοινότητα που δραστηριοποιείται στον χώρο έχει ως βασικό στόχο να εκπαιδεύσει και να εφοδιάσει τους μελλοντικούς επαγγελματίες και

¹¹ υφαρπαγή = υποκλοπή.

¹² ανάσχεση = σταμάτημα, διακοπή.

¹³ κερκόπορτες = αδύνατα σημεία που παρέχουν τη δυνατότητα σε εχθρό να προκαλέσει καταστροφή.

επιστήμονες με τις απαραίτητες δεξιότητες σε θέματα κυβερνοασφάλειας, αλλά και να διεξάγει έρευνα αιχμής. Σε αυτή την κατεύθυνση, είναι σε διαρκή αναζήτηση φοιτητών και ερευνητών που συνεχώς εισχωρούν στον τομέα αυτόν και μοιράζονται τις ίδιες επιστημονικές ανησυχίες, ώστε να επανδρώσουν τις ομάδες και να προάγουν την έρευνα.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 λέξεις τους παράγοντες στους οποίους οφείλεται η αυξανόμενη ένταση των κυβερνοεπιθέσεων σύμφωνα με το μη λογοτεχνικό κείμενο.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους με τον οποίο/ τους οποίους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Ο τομέας της κυβερνοασφάλειας... μεγάλης περιοχής»). (μον. 6)

A2β. «Η αυξανόμενη αξία –με την αυστηρά οικονομική ερμηνεία του όρου– των πληροφοριών και των αγαθών που φυλάσσονται ή διακινούνται, η αξία των υπηρεσιών που προσφέρονται από παρόχους και διαδικτυακούς ιστοτόπους, είναι προφανώς η αιτία της κλιμάκωσης». Στο παραπάνω απόσπασμα του μη λογοτεχνικού κειμένου να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης και να την μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Ποιες αλλαγές παρατηρείτε; (μον. 9)

Μονάδες 15

A3. Με αφορμή το άρθρο του Ιωάννη Μαριά αναλαμβάνεις να γράψεις ένα δικό σου άρθρο (200-250 λέξεων), που θα δημοσιευθεί στην εφημερίδα του σχολείου σου, στο οποίο θα αναπτύσσεις τεκμηριωμένα τις απόψεις σου για τη σημασία της κυβερνοασφάλειας στις σύγχρονες κοινωνίες, που βασίζουν την ύπαρξή τους στην ψηφιακή διακίνηση αγαθών και πληροφοριών.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ (1942-2016)

Παιδιά των αιώνων παιδιά

Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από το αφήγημα «Παιδιά των αιώνων παιδιά», που ανήκει στη συλλογή Μισόν αιώνα άνθρωπος (Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996).

Ακόμα δεν έχω καταλάβει καλά καλά τι είναι αυτό το Ίντερνετ. Μια φίλη που έχει τα μισά χρόνια από μένα, κι όσο να 'ναι γνωρίζει το θέμα καλύτερα, μου λέει πως το Ίντερνετ είναι το κουτί που σου δίνει πληροφορίες.

Άρα και το περίπτερο της Ομόνοιας είναι Ίντερνετ.

Μου ρίχνει ένα βλέμμα χωρίς να απαντήσει. Αμφιβάλλω αν το ίδιο το Ίντερνετ είναι ικανό να σε κοιτάξει έτσι, όταν δεν μπορεί να σου απαντήσει σε μια τόσο απλή ερώτηση. Ακόμα κι αν σε θεωρήσει ηλίθιο.

Γιατί όχι; Συνεχίζω περίεργος. Πόσο μεγάλο πρέπει να 'ναι το κουτί για να το λέμε Ίντερνετ; Και τι είδους πληροφορίες πρέπει να σου δίνει, πέρα απ' αυτές που σου δίνει ο περιπτεράς από την τρύπα του;

Ό,τι πληροφορία θες, εξηγεί η φίλη μου, μπαίνεις μέσα κι επικοινωνείς με όλο

τον κόσμο. Ως και τη γυναίκα που θέλεις βρίσκεις.

Εντάξει, και στο περίπτερο αν μπω και ξεφυλλίσω τα περιοδικά, θα βρω τη γυναίκα που θέλω. Εξάλλου, ειδικά για την περίπτωση αυτή, δεν έχω ανάγκη ούτε το ένα κουτί ούτε το άλλο. Τις γυναίκες που θέλω τις βρίσκω την κατάλληλη στιγμή μπροστά μου. Για παράδειγμα, τη γυναίκα μου τη βρήκα σε μια ταβέρνα στη Νάξο, ενώ περίμενα τον μαγαζάτορα να μου φέρει αυτά που παρήγγειλα. Γυναίκα δεν είχα παραγγείλει, ωστόσο τον είδα να μου τη φέρνει σαν ευτυχισμένος πατέρας που συνοδεύει την κόρη του νυφούλα στην εκκλησία.

Να καθίσει το κορίτσι εδώ που έχει άδειες καρέκλες;

Παρόλο που εκείνη είχε ξεκινήσει από τη μακρινή Κοπεγχάγη κι εγώ από τη Θεσσαλονίκη, ήμασταν και οι δυο συνεπείς στο ραντεβού μας.

«Μόνο να δώσουμε στα αντικείμενα την ικανότητα να σκέφτονται, μόνο τότε θα είμαστε πραγματικά ελεύθεροι και δημιουργικοί». Τα παραπάνω τα λέει ένα σαΐνι στα κόλπα αυτά, ο Νικόλας Νεγρεπόντης, Έλληνας στη Μασαχουσέτη, ο οποίος συγκέντρωσε τριακόσιους πενήντα νεαρούς επιστήμονες και όπως μας πληροφορεί το ρεπορτάζ, «δουλεύουν πάνω σε προγράμματα που ανιχνεύουν τις σχέσεις επικοινωνίας ανάμεσα στον άνθρωπο και στις μηχανές». Ο τύπος είναι πενήντα τριών χρόνων, όσο κι εγώ δηλαδή. [...] Σκοπός του είναι να κάνει τις μηχανές να σκέφτονται, σκοπός δικός μου να κάνω τους ανθρώπους να σκέφτονται. Και προπαντός να χαίρονται. [...]

«Τον εικοστό πρώτο αιώνα θα κυριαρχήσει η εικονική πραγματικότητα», λέει ο Νεγρεπόντης και τον πιστεύω. Κι εγώ, αν κοπροσκυλιάζω είκοσι μερόνυχτα στους δρόμους, θέλω το εικοστό πρώτο μερόνυχτο να την αράξω σπίτι μου και να δω εικόνες στην τηλεόραση. Τι γίνεται όμως με τον εικοστό δεύτερο αιώνα; Τον εικοστό τρίτο; Γιατί ο άνθρωπος δεν έχει μόνο μυαλό, έχει και καρδιά. Κι αυτή χτυπάει συνέχεια. Κάποτε μάλιστα βροντοχτυπάει. Κι άμα κάνεις πως δεν την ακούς, τότε σκάει μέσα σου σαν χειροβομβίδα και σε διαλύει. Το μυαλό σου κάνει τα χατίρια όπως ένας πιστός δούλος, της καρδιάς όμως εσύ πρέπει να της κάνεις τα χατίρια. Και τότε σε ανταμείβει. Γίνεται δορυφορική κεραία και συλλαμβάνει όλα όσα περνούν από μέσα της φέρνοντάς τα μπροστά σου. Περπατάς στον δρόμο σκεπτόμενος τι γίνεται ένας φίλος σου και ξαφνικά τον βλέπεις μπροστά σου να σου χαμογελά. Πηγαίνεις στην κουζίνα να πάρεις ένα ποτήρι νερό με τη σκέψη σου σε μια αγαπημένη γυναίκα και ξαφνικά χτυπάει το τηλέφωνο κι ακούς τη φωνή της.

Δεν είσαι παιδί του εικοστού πρώτου αιώνα, μου λέει η νεαρή μου φίλη.

Όχι, δεν είμαι. Είμαι όμως του εικοστού δεύτερου. Μπορεί και του εικοστού τρίτου.

1^η δραστηριότητα

B1. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη στάση του αφηγητή απέναντι στο ίντερνετ; Να αναπτύξετε την άποψή σας σε μία παράγραφο 60-80 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B1. Να εντοπίσετε α) μία μεταφορά, β) μία παρομοίωση και γ) μία αντίθεση στο λογοτεχνικό κείμενο και να τις εξηγήσετε. (μον.9)

B2. «Γιατί ο άνθρωπος δεν έχει μόνο μυαλό, έχει και καρδιά. [...] Κι άμα κάνεις πως δεν την ακούς, τότε σκάει μέσα σου σαν χειροβομβίδα και σε διαλύει». Στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσετε ένα εκφραστικό μέσο και να εξηγήσετε τι πετυχαίνει με

αυτό ο αφηγητής (μον. 6).

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια στάση ζωής προκρίνει ο αφηγητής; Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί του και γιατί; Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ – ΙΣΧΥΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Ο ενεργός πολίτης είναι ο υπεύθυνος πολίτης που είναι ενημερωμένος, ξέρει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, εκφράζει την άποψή του και συμμετέχει ενεργά στην κοινωνία. Ενημερώνεται για τα κοινά, προστατεύει το περιβάλλον, διεκδικεί τα δικαιώματά του, σέβεται τη διαφορετικότητα και δρα για την προάσπισή της. Για να είναι όμως κάποιος ενεργός πολίτης χρειάζεται να είναι ενημερωμένος, καταρτισμένος, να ξέρει πού και πώς να συμμετάσχει. Κυρίως χρειάζεται να έχει ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση για τα θέματα που τον αφορούν και να είναι ενεργός σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τι σημαίνει ισχυρή κοινωνία των πολιτών:

- Μείωση του αυταρχισμού και ενίσχυση της αυτονομίας όλων των μελών μιας κοινωνίας. Αυτός ο στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την καταπολέμηση του πολιτικού κρατικού αυταρχισμού.
- Για να μπορέσει το άτομο να εμπεδώσει την αυτονομία του σε μια σύγχρονη, διαφοροποιημένη κοινωνία θα πρέπει να προστατευθεί όχι μόνο από τον κρατικό αλλά και από τον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό αυταρχισμό.
- Τέτοιου είδους οργανώσεις, που κινητοποιούνται γύρω από ένα σύνολο κοινών στόχων, αποκτούν σταδιακά μια ευρύτερη νομιμοποίηση στην κοινή γνώμη, η οποία διαπιστώνει ότι ο συνδυασμός συλλογικής δράσης και σωστής προβολής της από τα μέσα ενημέρωσης αποτελεί ένα ισχυρό μοχλό πίεσης στην εξουσία για την αντιμετώπιση καίριων ζητημάτων. Παράλληλα, αντιλαμβάνονται ότι οι αρμόδιοι κρατικοί μηχανισμοί χρειάζονται ενεργή κινητοποίηση και παρακολούθηση, για να προσφέρουν με αποτελεσματικό τρόπο τις υπηρεσίες τους.

Η αναγκαιότητα της ισχυρής κοινωνίας των πολιτών:

- Ανάγκη για συλλογική δράση και αλληλεπίδραση των πολιτών για τη σύσταση εθελοντικών ομάδων για την προστασία του περιβάλλοντος, την αλληλοβοήθεια μεταξύ πασχόντων, την προσφορά βοήθειας σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες .
- Η κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών σε παραδοσιακούς φορείς αντιπροσώπευσης και συλλογικής δράσης: Η αναβάθμιση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών πραγματοποιήθηκε στο ευρύτερο πλαίσιο της υποχώρησης του κράτους πρόνοιας. Οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών καλούνται σήμερα να καλύψουν πολλές από τις μέχρι πρότινος κρατικές δραστηριότητες. Η έμφαση στις αναπτυξιακές δυνατότητες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, καθώς και η αποδέσμευση τομέων κοινωνικής πολιτικής από

τον κρατικό σχεδιασμό ενόησαν την ενσωμάτωση και αναβάθμιση του ρόλου των αναπτυξιακών ΜΚΟ.

- Η ύπαρξη κοινωνικών προβλημάτων που χρονίζουν και παραμένουν ανεπίλυτα. Προβλήματα όπως: εγκαταλελειμμένα παιδιά, διαλυμένες οικογένειες, άνθρωποι αδύναμοι, μοναχικοί, περιθωριακοί (π.χ. τρίτη ηλικία), άνθρωποι με σοβαρά και δυσεπίλυτα προβλήματα υγείας ή με σημαντική οικονομική αδυναμία, που δεν τους επιτρέπουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες, στις απαιτήσεις της ζωής.

Μπορεί η κοινωνία των πολιτών να αντιμετωπίσει τα σημερινά αδιέξοδα;

Όσο η Κοινωνία των Πολιτών δεν εξελίσσεται, ελάχιστα μπορεί να επηρεάσει το σύστημα πραγμάτων, όπως έχει ήδη διαμορφωθεί μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Είναι ανίσχυρη να αντιμετωπίσει τους ισχυρούς της οικονομίας και τους πολιτικούς, εφόσον αυτοί διαχειρίζονται το οικονομικό και το πολιτικό σύστημα και συγκεντρώνουν στα χέρια τους όλη την οικονομική και πολιτική δύναμη. Οι αποφάσεις και οι παρεμβάσεις τους οδηγούν στη συνεχή υπονόμευση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, τη γενική μόλυνση και ρύπανση των πάντων, και την υπερεκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων του πλανήτη.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η ευθύνη του πολίτη και η μικροκοινωνική της διάσταση

Το κείμενο της Ιωάννας Μουτσοπούλου, μέλους της ΜΚΟ Σόλων, είναι δημοσιευμένο (12 Μαΐου 2020) στον ιστότοπο <https://www.solon.org.gr>, προσπέλαση στις 25/8/2022.

Ποια είναι η αναγκαία ευθύνη του σημερινού ανθρώπου και πολίτη, για να αντιμετωπίσει τα αδιέξοδα; Πολλοί θεωρούν ότι αυτή η ευθύνη περιγράφεται κυρίως ή μοναδικά σε επίπεδο μικροκοινωνικό, δηλαδή σχεδόν εξαντλείται στην κοινωνική αλληλεγγύη. Η κοινωνική αλληλεγγύη είναι αναγκαίο μέρος της ευθύνης, αλλά θα έπρεπε να είναι τόσο αυτονόητη, ώστε να μη μας απασχολεί πλέον ως κάτι που πρέπει να κάνουμε, δηλαδή να είναι ήδη πραγματωμένη και να στρεφόμαστε σε άλλα αίτια της κρίσης, πιο σύνθετα και βαθύτερα.

Όταν αντιμετωπίζουμε μία οποιαδήποτε μείζονα κρίση μόνον με τέτοιο μικροκοινωνικό τρόπο, είναι σαν να έχουμε αποφασίσει να παραμείνουμε μέσα στην κρίση, χωρίς να την αντιμετωπίζουμε στο πεδίο των αιτίων της, και να προσπαθούμε απλώς να απαλύνουμε την οδύνη σαν αποτέλεσμα της. Σκεπτόμαστε ότι, εφ' όσον μια τέτοια κοινωνική ανιδιοτέλεια ήταν πάντα ζητούμενο, το να την εκφράζουμε τώρα δείχνει υπέρβαση του εαυτού μας και ότι κάνουμε το μέγιστο δυνατό. Είναι όμως έτσι; Είναι αυτός ο υπεύθυνος πολίτης; Ο καλοσυνάτος άνθρωπος που στην ώρα της κρίσης **περιθάλλει** κάποιους συνανθρώπους του, μοιράζοντας ελπίδες αλλά χωρίς οράματα, χωρίς θεμελιωμένη γνώση για τα αίτια, χωρίς θέληση να τα θεραπεύσει και χωρίς διάθεση να συμμετάσχει στη διαμόρφωση του μέλλοντος, απλώς ελπίζοντας πως αλληλοβοηθούμενοι θα επιβιώσουμε για να ζήσουμε μετά από μια θαυματοποιό συγκυρία που **θα εξαφανίσει** τους κινδύνους που μας απειλούν; Αυτή είναι μεγάλη ειρωνεία για τον υπεύθυνο πολίτη.

Απαιτείται το μέγιστο και εμείς μένουμε ικανοποιημένοι ανώριμα με το ελάχιστο. Θέλουμε όμως πραγματικά να είμαστε υπεύθυνοι άνθρωποι; Η υπευθυνότητα προϋποθέτει ύπαρξη και άλλων ανθρώπων που σαν σύνολο απαρτίζουν μεγάλες κοινωνίες, τα κράτη. Στα κράτη ο άνθρωπος είναι πια πολίτης. Ποια είναι η έννοια του υπεύθυνου πολίτη; Να είναι ενεργός και σωστός πολίτης - βέβαια οι λέξεις έχουν τόσο τυποποιηθεί που έχασαν πια το νόημά τους **διαστρεβλωμένο** σε μια παθητική υπακοή. Φυσικά, η υπαρκτή πολιτική πάντοτε εμπόδιζε τους πολίτες να αναλάβουν ευθύνες στο πολιτικό γίγνεσθαι, για να μη συμμετέχουν στην άσκηση και στον έλεγχο της εξουσίας. Όμως και οι «πολίτες» πάντα επιθυμούσαν **διακαώς** τον εφησυχασμό στην ατομική τους ζωή, επαφιέμενοι σε έναν φορέα εξουσίας που θα τους απάλλαζε από το συγκεκριμένο βάρος της συμμετοχής στα κοινά.

Πάντως, ενεργός είναι ο πολίτης που ενδιαφέρεται και δρα για τα κοινά και σωστός εκείνος που η δράση του και το κίνητρό του είναι για το όφελος όλων συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού του. Ο κάθε πολίτης είναι τρόπον τινά εκπρόσωπος των δικαίων όλων των άλλων. Μια τέτοια προοπτική δεν πηγάζει από κάποιο συναίσθημα ή συμφωνία μεταξύ των ανθρώπων, αλλά από μία **προσήλωση** στις μεγάλες αξίες. Αυτή η προσήλωση δεν είναι μία ψυχρή κατανόηση της ανάγκης, μία θεωρητική ιδιορρυθμία, αλλά ακριβώς η αναγνώριση της ενυπάρχουσας αξίας στον καθένα και στο καθετί. Γι' αυτό η υπευθυνότητα του πολίτη είναι ένα θεμελιώδες σημείο για την αληθινή δημοκρατία.

Το πρόβλημα της υπευθυνότητας του ανθρώπου ως πολίτη έγκειται στο ότι η ευθύνη αυτή ανιχνεύεται σε διάφορα επίπεδα του δικού του ψυχισμού, τον οποίο όμως ο ίδιος θέλει να αφήσει ανέπαφο. Το κυρίαρχο πρότυπο της ζωής είναι απόλυτα ιδιωτικό, δεν επιδέχεται άλλους στη σφαίρα επιρροής του, εκτός αν είναι για το ίδιο αναγκαίοι. Ενώ, αντιθέτως, η προσοχή στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι απαιτεί αποκέντρωση από τον εαυτό όπως προσδιορίζεται ως τώρα και ένα διαφορετικό πρότυπο, ένα όραμα για τον ίδιο τον άνθρωπο πέραν των κοινωνικών ειδώλων. Χωρίς μια έναρξη τέτοια δεν είναι δυνατή μια τέτοια υπευθυνότητα. [...]

1^η δραστηριότητα

A1. Ποια χαρακτηριστικά διαθέτει ο «υπεύθυνος πολίτης» σύμφωνα με τη συντάκτρια του κειμένου; Να τα αποδώσετε περιληπτικά σε μία παράγραφο 60-80 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Στη δεύτερη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Όταν αντιμετωπίζουμε... υπεύθυνο πολίτη») χρησιμοποιούνται ευθείες ερωτήσεις. Αφού τις εντοπίσετε, να επισημάνετε τη λειτουργία τους. (μον.5)

A2β. περιθάλπει, θα εξαφανίσει, διαστρεβλωμένο, διακαώς, προσήλωση: Να αντικαταστήσετε τις παραπάνω λέξεις του μη λογοτεχνικού κειμένου με άλλες ισοδύναμες. (μον.5)

A2γ. ανώριμα, υπαρκτή, θεωρητική, υπευθυνότητα, ιδιωτικό: Να γράψετε τα αντώνυμα των παραπάνω λέξεων του μη λογοτεχνικού κειμένου. (μον.5)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Σε μία ομιλία στους συμμαθητές σου στο πλαίσιο συζήτησης με θέμα την ορθή πολιτική στάση στην εποχή μας αναπτύσσεις τα χαρακτηριστικά του υπεύθυνου πολίτη και εξηγείς για ποιο λόγο είναι αναγκαίο να τα διαθέτουν αυτά τα χαρακτηριστικά οι σύγχρονοι πολίτες. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις στοιχεία από το κείμενο και από την εμπειρία σου. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ (1928 -) ΜΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ

Το ποίημα του Τίτου Πατρίκιου ανήκει στη συλλογή «Αντικριστοί καθρέφτες» (1988), βρίσκεται στο βιβλίο Ποιήματα IV (1988– 2002), εκδ. Κέδρος, Αθήνα: 2007.

Η αηδία δεν είναι στάση πολιτική
το ξέρω, το 'χω πει τόσες φορές σε τόσους,
ποτέ δεν οδηγεί στη δράση.
Είναι όμως μια αίσθηση πραγμάτων
σου επιτρέπει με τη γεύση με τη μυρουδιά
να καταλάβεις σε ποιο σημείο βρέθηκες
πού σ' έφεραν οι επιταγές των άλλων
κι οι αρχικές δικές σου συναινέσεις.

1^η δραστηριότητα

B1. «Η αηδία δεν είναι στάση πολιτική», υποστηρίζει το ποιητικό υποκείμενο. Τι περιεχόμενο της αποδίδει στη συνέχεια (50-70 λέξεις);

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα χρησιμοποιείται το β' ενικό πρόσωπο. Να καταγράψετε τα σημεία όπου παρατηρείται και να αιτιολογήσετε την επιλογή του από το ποιητικό υποκείμενο. (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε την αντίθεση που κυριαρχεί στο ποίημα και να την εξηγήσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια είναι η μη πολιτική στάση που κατακρίνεται στο ποίημα; Για ποιο λόγο είναι μη πολιτική, σύμφωνα με την ποιητική φωνή; Συμφωνείς με την άποψη αυτή; (150 λέξεις)

Μονάδες 20

Διατροφή είναι οι θρεπτικές ουσίες που προσλαμβάνει το άτομο από τις τροφές που καταναλώνει καθημερινά.

Η διατροφή καθορίζει την εξέλιξη του ανθρώπινου οργανισμού. Συντελεί στον καθορισμό του βάρους και του ύψους, στην ικανότητα αντίστασης ή μη στις ασθένειες, στη διάρκεια της ζωής, στη διαμόρφωση της ψυχικής και πνευματικής κατάστασης.

Η ισορροπημένη διατροφή αναφέρεται στην πρόσληψη τροφών που καλύπτουν τις ανάγκες του οργανισμού σε ενέργεια και θρεπτικά συστατικά. Στόχος της είναι η διασφάλιση της υγείας του οργανισμού. Περιλαμβάνει ποικιλία τροφίμων σε καθημερινή βάση, τήρηση του μέτρου σε ποσότητες και καθορισμό των γευμάτων.

Παράγοντες που καθορίζουν τη διατροφική συμπεριφορά

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τη διατροφική συμπεριφορά των ατόμων και των λαών είναι φυλετικοί, θρησκευτικοί, πολιτισμικοί, κοινωνικοί, ψυχολογικοί, ενώ επίδραση ασκεί το οικογενειακό περιβάλλον, η οικονομική κατάσταση και η προσωπικότητα.

Γνωρίζοντας αυτούς τους παράγοντες είναι εφικτό να μεταβάλει κάποιος τις διατροφικές του συνήθειες, αν αυτές δεν ανταποκρίνονται στις αρχές της ισορροπημένης διατροφής. Μπορούν ακόμη και εξειδικευμένοι φορείς να παρέμβουν για την αντιμετώπιση προβλημάτων που απορρέουν από την κακή διατροφή (π.χ. παχυσαρκία, καρδιαγγειακές παθήσεις κ.ά.).

Επιπλέον, η εκπαίδευση έχει ήδη εισάγει από την προσχολική ηλικία προγράμματα για την υγιεινή διατροφή με τη συμμετοχή ειδικών διατροφολόγων, αλλά και τη δράση μαθητών μέσα από εργασίες, έρευνα και παρουσίαση θεμάτων σχετικών με τη διατροφή, επισκέψεις σε χώρους παραγωγής τροφίμων υψηλής διατροφικής αξίας (ελαιοτριβεία, μελισσοκομεία) κ.ά.

Διατροφικές διαταραχές

Η διαταραχή που σχετίζεται με τη διατροφή είναι μια συναισθηματική / εσωτερική εξάρτηση. Χαρακτηρίζεται από παθολογική ενασχόληση με το σωματικό βάρος και την εξωτερική εμφάνιση. Οι πιο συχνές διατροφικές διαταραχές είναι:

Νευρική ανορεξία: η επιδίωξη απώλειας βάρους μέσω εξαντλητικής δίαιτας, γυμναστικής ή ουσιών από άτομα που αισθάνονται άγχος για τον έλεγχο του βάρους.

Νευρική βουλιμία: η υπερφαγία που ακολουθείται από ενέργειες αποβολής της τροφής, προκειμένου να μην επέλθει αύξηση σωματικού βάρους.

Αδηφαγική διαταραχή: υπερφαγικά επεισόδια που δε συνοδεύονται από ενέργειες αποβολής της τροφής

Νευρική ορθορεξία: εμμονή με την κατανάλωση υγιεινών τροφών

Όλες οι παραπάνω διαταραχές είναι ψυχογενείς και έχουν ως αφετηρία αίτια κοινωνικά, προσωπικά, οικονομικά. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί μεγάλη αύξηση των ασθενών που πάσχουν από κάποια διατροφική διαταραχή και αυτό συνδέεται άμεσα με τα πρότυπα και τις συνήθειες που προβάλλει η σύγχρονη δυτική κουλτούρα (π.χ. το μοντέλο της λεπτής γυναίκας).

Σύγχρονες διατροφικές τάσεις

Ο μαζοποιημένος τρόπος ζωής δεν άφησε ανεπηρέαστη και τη διατροφή μας. Ωστόσο, παρατηρείται στροφή του σύγχρονου ανθρώπου σε πιο υγιεινό τρόπο διατροφής. Οι σύγχρονοι καταναλωτές επιθυμούν τρόφιμα υψηλής θρεπτικής αξίας

που έχουν υποστεί τη μικρότερη δυνατή επεξεργασία, βιολογικά, που παράγονται με αειφορικές διαδικασίες.

Επιπλέον, η δύσκολη οικονομική κατάσταση, στην οποία έχουν περιέλθει οι περισσότεροι άνθρωποι λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, έχει μεταβάλει τις διατροφικές τους επιλογές. Πιο συγκεκριμένα, οι οικονομικές δυσκολίες περιορίζουν τη δυνατότητα για υγιεινή διατροφή. Αφενός τα βιολογικά τρόφιμα κοστίζουν πιο ακριβά και αφετέρου η άσχημη ψυχολογική κατάσταση λόγω της ανέχειας δεν αφήνει περιθώρια στον άνθρωπο να ενδιαφερθεί για τη διατροφή του, με αποτέλεσμα συχνά να καταναλώνει φθινό φαγητό, κακής ποιότητας.

Μεταλλαγμένα τρόφιμα - κίνδυνοι

Η εξέλιξη της γενετικής επιστήμης οδήγησε στην παραγωγή τροφίμων και οργανισμών με τροποποίηση του γενετικού τους κώδικα. Έτσι, με τη βοήθεια της τεχνολογίας είναι εύκολο να παραχθούν φυτά, ψάρια, ζώα με άλλες ιδιότητες όπως ανθεκτικότητα στις αρρώστιες, γρηγορότερη ανάπτυξη, αλλαγή στην εμφάνιση. Αν και υπάρχουν οφέλη από τα μεταλλαγμένα τρόφιμα, ωστόσο εγκυμονούν και πολλούς ενδεχόμενους κινδύνους:

- Κίνδυνοι για τη βιωσιμότητα του πλανήτη και της ζωής.
- Έχουν εισαχθεί νέοι αλλεργιογόνοι παράγοντες.
- Πιθανός κίνδυνος είναι η αντίσταση των μικροβίων στα αντιβιοτικά.
- Ενδέχεται να παραχθούν νέες τοξίνες.
- Ενδεχόμενες επιδράσεις στα ζώα, τα πουλιά, τα έντομα, που θα επηρεάζουν αναπόφευκτα την υγεία του ανθρώπου.
- Είναι πιθανό να συμβούν δραματικές αλλαγές στην οικολογική ισορροπία και στη βίωση.
- Μέσω της γύρης ενδέχεται να μεταφερθούν γονίδια στα φυτά των κοντινών καλλιέργειών με απρόβλεπτες συνέπειες.
- Είναι πιθανή η ανθεκτικότητα των ζιζανίων.

Μέτρα

- Οι καταναλωτές να είναι υποψιασμένοι για τους κινδύνους που εγκυμονούν τόσο για το περιβάλλον όσο και για την υγεία του ανθρώπου.
- Ο ενιαίος φορέας ελέγχου τροφίμων να ενταθεί, για να προστατεύονται οι πολίτες.
- Επιβάλλεται η σήμανση των προϊόντων που περιέχουν μεταλλαγμένα τρόφιμα.
- Να απαιτήσουμε όλοι από την Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεχίσει να αντιστέκεται στην παραγωγή μεταλλαγμένων τροφίμων.
- Να συνειδητοποιήσουμε ότι το πρόβλημα της πείνας δεν μπορεί να λυθεί με τα μεταλλαγμένα τρόφιμα παρά μόνο με την οικονομική ευημερία των λαών.
- Ως πολίτες να αντισταθούμε στα συμφέροντα των πολυεθνικών εταιρειών της διατροφής για το καλό του περιβάλλοντος, της ίδιας της ζωής.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Το παγκόσμιο διατροφικό πρόβλημα

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από άρθρο του Αντώνη Καράγιωργα στον ιστοχώρο του περιοδικού [Αντικλείδι](#), στις 01/03/2021.

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, και ειδικότερα ο υπερκαταναλωτισμός και το σύστημα τροφίμων και γεωργίας στην Ευρώπη και στην Αμερική, συμβάλλει άμεσα στην σπάταλη χρήση των περιορισμένων παγκόσμιων πόρων και βλάπτει το περιβάλλον, επιδεινώνοντας την κλιματική αλλαγή, τις απώλειες της βιοποικιλότητας, την εξάντληση των αλιευμάτων, την αποψίλωση των δασών, τη διάβρωση του εδάφους, τη λειψυδρία, καθώς και τη ρύπανση του νερού και της ατμόσφαιρας.

Η διατροφή δεν διδάσκεται σε καμία Ιατρική Σχολή του κόσμου, και ενώ υπάρχουν περίπου 130 ιατρικές ειδικότητες που χρησιμοποιούνται για τις ιατρικές υπηρεσίες, καμία δεν έχει ονομαστεί διατροφολογία. [...] Καταναλώνουμε, ο κάθε κάτοικος του πλανήτη, ½ τόνο τρόφιμα τον χρόνο. Ο κόσμος σπαταλά περίπου 400 δισεκατομμύρια δολάρια για τρόφιμα ετησίως – ποσό που θα μπορούσε να τροφοδοτήσει περίπου 1,26 δισεκατομμύρια ανθρώπους ετησίως. Η σπατάλη αυτή ισοδυναμεί με 1,5 gigaton εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Παρόλα αυτά, ο υποσιτισμός όντας ένα περίπλοκο ζήτημα, είναι κύρια αιτία θανάτου και ασθενειών στον κόσμο. Γι' αυτό και ο δεύτερος από τους 17 στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης (SDG) του ΟΗΕ για το 2030, μιλά για μηδενισμό της παγκόσμιας πείνας. Επιπρόσθετα είναι γνωστό ότι το παγκόσμιο σύστημα τροφίμων παράγει αρκετές θερμίδες για 10 δις ανθρώπους, κι όμως το 1,2 δις απ' αυτούς πάνε για ύπνο νηστικοί. Το μαθηματικό αυτό πρόβλημα λύνεται, μόνο αν βάλουμε στην εξίσωση την αδικία.

Ο υποσιτισμός είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα σήμερα. Τα δυσλειτουργικά παγκόσμια συστήματα τροφίμων τροφοδοτούν τα αυξημένα επίπεδα υποσιτισμού και προκαλούν παγκόσμια κρίση στην υγεία. Υπάρχει ένα πρόβλημα στον τρόπο παραγωγής και διανομής των τροφίμων, καθώς και στους τύπους και στις ποσότητες τροφίμων που τρώνε οι άνθρωποι. 1,9 δισεκατομμύρια ενήλικες είναι υπέρβαροι ή παχύσαρκοι, ενώ 462 εκατομμύρια είναι λιποβαρείς. Μεταξύ των παιδιών, 52 εκατομμύρια ανήλικοι έχουν χαμηλό βάρος για τα ύψος τους.

Τι φταίει; Ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια είναι η διαθεσιμότητα της σωστής τροφής, η οποία υπαγορεύεται ακόμη από τους μεγάλους παραγωγούς και εμπόρους. Σε ορισμένες χώρες, η επιθυμία για σωστή τροφή δεν μπορεί να ικανοποιηθεί λόγω της επιλογής της τροφής που διατίθεται στα σούπερ μάρκετ και της τιμής της. Πρέπει να βρούμε έναν τρόπο συνεργασίας με τη βιομηχανία τροφίμων για να αλλάξουμε το περιεχόμενο των τροφίμων.

Οι αγροτοβιομηχανικές εταιρείες οδηγούν την εκβιομηχάνιση σε ολόκληρη την παγκόσμια αλυσίδα αξίας, «από το αγρόκτημα στο πιάτο», ενώ οι πολιτικές αγορών και πωλήσεων προωθούν μια μορφή γεωργίας που περιστρέφεται γύρω από την παραγωγικότητα. Ο αγώνας για το μερίδιο αγοράς επιτυγχάνεται εις βάρος των πιο αδύναμων δεσμών της αλυσίδας, που είναι οι αγρότες και οι εργαζόμενοι και ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια με την τροφή σαν χρηματοοικονομικό προϊόν, παίχθηκαν μεγάλα παιχνίδια. Έτσι μεταξύ του 2006 και 2008, οι μέσες παγκόσμιες τιμές αυξήθηκαν για το ρύζι κατά 217%, για το σιτάρι κατά 136%, για τον καλαμπόκι κατά 125% και για τη σόγια κατά 107% .

1^η δραστηριότητα

A1. Ποια είναι τα αίτια, σύμφωνα με το αρθρογράφο, του παγκόσμιου προβλήματος του υποσιτισμού (60-80 λέξεις);

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο / με ποιους τρόπους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Ο σύγχρονος τρόπος ζωής... και της ατμόσφαιρας»); (μον.6)

A2β. Να εντοπίσετε τα τεκμήρια που χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Οι αγροτοβιομηχανικές εταιρείες... 107%»), καθώς και τη θέση που επιχειρεί να υποστηρίξει με αυτά. (μον.4)

A2γ. Η πέμπτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου ξεκινάει με ένα ερώτημα (Τι φταίει;). Να αιτιολογήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή από τον αρθρογράφο. (μον.5)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή μια εκδήλωση που διοργανώνεται στο σχολείο σου με θέμα «Διατροφή και Μέλλον» αναλαμβάνεις να εκφωνήσεις ομιλία (200-250 λέξεων), στην οποία παρουσιάζεις τους βασικούς λόγους των προβλημάτων που σχετίζονται με τη διατροφή στον σύγχρονο κόσμο, καθώς και κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπισή τους.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Δημήτρης Τσαλουμάς (1921 –2016)
Φθινοπωρινό δείπνο

Το ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή «Falcon Drinking», την πρώτη αγγλική ποιητική συλλογή του ποιητή. Η μετάφραση είναι σύνθεση της μετάφρασης του ίδιου του ποιητή και του Μιχάλη Τσιανίκα. Διαθέσιμη στο άρθρο: Τσαλουμάς: Μεσογειακή λεπτομέρεια με φόντο τη Δύση, περιοδικό Σύγκριση, 12, 173-188

Μόνο ένα τραπέζι κοντά στο παράθυρο

γυμνό απ' τις απαρχές του χρόνου:

ένα μαχαίρι, μαύρες ελιές, ένα κομμάτι ψωμί.

Το μπουκάλι γυαλίζει θολό στο λυκόφως

του φθινοπωρινού ήλιου, και στ' ανθογυάλι,

καρσί¹⁴ στον λεβάντε¹⁵ και στου γυαλού τη φούρια

¹⁴ απέναντι

το μόνο ρόδο του δίσεχτου χρόνου.

Πέρασα τη ζωή μου γυρεύοντας

την απλότητα. Σαν πέσει η νύχτα

μην έρθεις ν' ανάψεις τα κεριά, το κρασί

να κενώσεις¹⁶. Το δείπνο μου δε φτάνει για δυο.

Την πείνα μου δεν την μοιράζομαι με κανένα.

1^η δραστηριότητα

B1. «Πέρασα τη ζωή μου γυρεύοντας... την απλότητα»: πώς επιβεβαιώνεται η συγκεκριμένη στάση ζωής του ποιητικού υποκειμένου στο λογοτεχνικό κείμενο; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε στο ποίημα α) μία μεταφορά, β) ένα ασύνδετο σχήμα και γ) μία εικόνα και να τα αναλύσετε. (μον.9)

B2β. Στο ποίημα χρησιμοποιείται το α' ενικό και το β' ενικό πρόσωπο. Να εξηγήσετε τη λειτουργία τους. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Τι θεωρείς ότι σημαίνει για το ποιητικό υποκείμενο ο τελευταίος στίχος του ποιήματος: «Την πείνα μου δεν την μοιράζομαι με κανένα»; Ποια είναι η προσωπική σου στάση/συναισθήματα απέναντι σε αυτό; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 20

¹⁵ ανατολικός άνεμος

¹⁶ σερβίρεις

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Δημοκρατία (από το δήμος και κρατώ: εξουσία του δήμου, των πολλών) είναι η αρτιότερη μορφή πολιτειακής οργάνωσης και διακυβέρνησης μιας κοινωνίας, καθώς συνθέτει και πραγματώνει την ελευθερία και τη δικαιοσύνη και δημιουργεί τις ευνοϊκότερες συνθήκες, για να προοδεύσουν και να ευτυχήσουν άτομα και κοινωνίες. Στη δημοκρατία η πολιτική εξουσία πηγάζει από τον λαό και ασκείται προς όφελός του. Βασικές δε αρχές της αποτελούν η ισονομία, η ισοπολιτεία, η κατοχύρωση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αρχή της πλειοψηφίας κ.λπ.

Άμεση δημοκρατία: Το πολιτικό σύστημα κατά το οποίο οι αποφάσεις λαμβάνονται απευθείας από τους πολίτες, χωρίς τη μεσολάβηση αντιπροσώπων (όπως λ.χ. στην αρχαία Αθήνα), κατ' αντιδιαστολή προς την έμμεση, την κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Έμμεση/αντιπροσωπευτική δημοκρατία: Η συνηθέστερη μορφή σύγχρονου δημοκρατικού πολιτεύματος, κατά την οποία η πολιτική εξουσία ασκείται από τον λαό έμμεσα, μέσω αιρετών αντιπροσώπων κατά το Σύνταγμα.

Προεδρευόμενη δημοκρατία: Η μορφή κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, στο οποίο κεντρικό όργανο της εκτελεστικής εξουσίας είναι η κυβέρνηση που εξαρτάται από την εμπιστοσύνη της Βουλής, ενώ ο πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή και δεν ασκεί ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες.

Προϋποθέσεις της δημοκρατίας:

- Η καθολική συμμετοχή των πολιτών στις πολιτικές διαδικασίες.
- Διάκριση εξουσιών.
- Κράτος Δικαίου και Πρόνοιας.
- Πολυκομματισμός και Αρχή της πλειοψηφίας.
- Ελευθερία σκέψης και έκφρασης.
- Ανεκτικότητα και Ενάρετο ήθος των πολιτών.
- Δημόσια δωρεάν Παιδεία όλων των πολιτών.
- Αξιοκρατία και Διαφάνεια.

Ποια είναι η αξία της δημοκρατίας:

Στο άτομο:

- Ποιότητα ζωής του ατόμου: προστασία ιδιοκτησίας, ελευθερία, μέριμνα της πολιτείας για προστασία οικονομικά ασθενών, αίσθηση ασφάλειας, αξιοκρατία.
- Εξανθρωπίζει τον άνθρωπο, αφαιρεί τα ζωώδη ένστικτα. Δημιουργεί την ομαλή κοινωνική συμβίωση και βοηθά τους ανθρώπους και τους λαούς να λύσουν τις διαφορές τους.
- Εξυψώνει το άτομο πνευματικά και ηθικά.
- Εξυψώνεται ο πολίτης με τη συμμετοχή του στα κοινά (δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι, κοινωνική ανάδειξη) και του δίνεται η δυνατότητα να ολοκληρωθεί ως προσωπικότητα.

Στην κοινωνία:

- Προασπίζει την ελευθερία (έκφρασης, λόγου, παιδείας, τύπου, τέχνης).
- Εξασφαλίζεται η ισότητα και κατοχυρώνονται τ' ανθρώπινα δικαιώματα.
- Προστατεύονται τα υψηλά ιδανικά κι η ειρήνη.
- Στηρίζει κι ευνοεί τον διάλογο και μέσα απ' αυτόν ο πολίτης μπορεί να βρει την αλήθεια και να υπερασπίσει τα δικαιώματά του.
- Στο δημοκρατικό πολίτευμα επικρατούν οι άξιοι και ικανοί.
- Όπου υπάρχει δημοκρατία, υπάρχει κι ανάπτυξη της παιδείας, πράγμα που αποτελεί τη βάση για την ολοκλήρωση του ατόμου και την πρόοδο της κοινωνίας.
- Εξελίσσονται οι επιστήμες, οι τέχνες, τα γράμματα, αφού το άτομο είναι ελεύθερο να ερευνά, να συζητά, να αμφισβητεί, να κρίνει κτλ.
- Καλλιεργείται η κοινωνική αρμονία κι ισορροπία, το ενδιαφέρον για τον συνάνθρωπο κι η έλλειψη καχυποψίας. Έτσι, τα άτομα επικοινωνούν, αναπτύσσονται μεταξύ τους αρμονικές σχέσεις, υπάρχει ισότητα και κοινωνική δικαιοσύνη.
- Οι συνθήκες διαβίωσης είναι καλύτερες σε μια δημοκρατική κοινωνία, αφού μπαίνουν οι βάσεις για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας με ασφάλεια.
- Προάγονται η οικονομία και το εμπόριο, αφού υπάρχει ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα των ανθρώπων και γίνονται οικονομικές ανταλλαγές.

Ποιες αιτίες οδηγούν τη δημοκρατία σε κρίση:

- Η οικονομική και κοινωνική ανισότητα: η δημοκρατία είναι αδύνατο να λειτουργήσει σε κοινωνίες με έντονο κοινωνικό πρόβλημα και μεγάλη ανέχεια του πληθυσμού.
- Η απομάκρυνση του πολίτη απ' την πολιτική εξουσία: εξαιτίας του καθεστώτος της αντιπροσώπευσης (δήμαρχοι, βουλευτές κτλ) ο πολίτης αποξενώνεται, όταν δίνει το δικαίωμα σε κάποιον άλλο να τον εκπροσωπήσει. Οι εκπρόσωποι τις περισσότερες φορές αδιαφορούν για τα προβλήματα του συνόλου και προωθούν τα προσωπικά τους συμφέροντα.
- Ο συγκεντρωτισμός στον πολιτικό, στον οικονομικό και στον πολιτιστικό τομέα: όλο και λιγότεροι αποφασίζουν για όλο και περισσότερους. Έτσι, δύσκολα μπορεί να ελέγξει ο λαός όσα συμβαίνουν.
- Η χρήση βίαιων μεθόδων: κάποιοι «υπερασπιστές» της δημοκρατίας νομιμοποιούν τη βία, υιοθετώντας αυταρχικότερες μεθόδους διακυβέρνησης.
- Η παρουσία των δημαγωγών: κάποιοι συμφεροντολόγοι πολιτικοί εξαπατούν το λαό, έως ότου πάρουν στα χέρια τους την εξουσία. Τότε χειρίζονται με τέτοιο τρόπο τη δημοκρατία, ώστε να την προσαρμόσουν στα δικά τους μέτρα και συμφέροντα.

- Το πνεύμα του υλικού ευδαιμονισμού κι ατομικισμού: χαλαρώνει την κοινωνική συνείδηση και την ενεργή συμμετοχή του σημερινού ατόμου, με αποτέλεσμα την αδιαφορία για τα κοινά.
- Η αδιαφορία του σύγχρονου ανθρώπου για την πνευματική του καλλιέργεια, η τεχνοκρατική παιδεία κι η μηχανοποίηση της ζωής: όλα αυτά δυσκολεύουν την ανάπτυξη της κριτικής του σκέψης, καλλιεργούν την ημιμάθεια και την αδράνεια.
- Τα Μ.Μ.Ε. διενεργούν πλύση εγκεφάλου στο κοινό, καθιστώντας το θύμα της προπαγάνδας και της διαφήμισης.
- Το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα γεννά εχθρούς εναντίον του: δε μπορεί ν' ασκήσει προληπτική βία, γι' αυτό παρέχει στους εχθρούς του την ελευθερία να συνωμοτήσουν εναντίον του.

Προϋποθέσεις για την ορθή λειτουργία της:

- Ήθος και ικανότητα κυβερνώντων.
- Παιδεία του λαού.
- Συνειδητοποίηση της αξίας των δημοκρατικών αρχών και της τήρησής τους.
- ΜΜΕ (ελευθερία λόγου, πολυφωνία).
- Θεσμικές αλλαγές (εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης, κατάργηση βουλευτικής ασυλίας, δημοψηφίσματα, λήψη μέτρων για την ανεργία, εξασφάλιση παροχών παιδείας και υγείας).

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

3+1 σενάρια e-απειλών και η απάντηση

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο του Χρυσόστομου Α. Νικία, ομότιμου προέδρου και καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Τα Νέα» στις 30-31 Ιουλίου 2022.

Εδώ και δυόμισι χιλιάδες χρόνια, η βασική ιδέα της δημοκρατίας δεν έχει αλλάξει. Όπως το έθεσε ο Αβραάμ Λίνκολν, είναι «κυβέρνηση του λαού, από τον λαό και για τον λαό». Δεν είναι κυβέρνηση από βασιλιάδες, δικτάτορες, θρησκευτικούς ηγέτες ή ολιγάρχες.

Η πιο όμορφη πτυχή της δημοκρατίας είναι ότι διευκολύνει την ειρηνική και εύρυθμη μεταβίβαση της εξουσίας. Πολύ καλύτερα απ' ό,τι με πόλεμο, δολοφονίες ή βίαιες εξεγέρσεις.

Οι δημοκρατίες αντιμετώπιζαν πάντα απειλές από εξωτερικούς εισβολείς ή εσωτερικά κινήματα. Όμως, σήμερα, μια τεχνολογική έκρηξη ανοίγει νέους δρόμους επιθέσεων. [...]

Οι εχθροί της δημοκρατίας έχουν μετατρέψει την τεχνολογία, που κατά τα άλλα έχει εμπλουτίσει τη ζωή μας, σε όπλο εναντίον της. Χρησιμοποιούν την τεχνολογία, για να επιτεθούν στη δημοκρατία. Αναλογιστείτε τα ακόλουθα σενάρια:

Την ημέρα των εκλογών, ανοίγουν οι κάλπες και ξαφνικά, σε ορισμένες εκλογικές περιφέρειες, μια κυβερνοεπίθεση παραλύει τα εκλογικά μηχανήματα ή διακόπτει την πρόσβαση στις βάσεις δεδομένων εγγραφής των ψηφοφόρων. Η αναστάτωση μπορεί να επηρεάσει ένα ελάχιστο ποσοστό των εκλογικών τμημάτων, αλλά οι πολίτες θ' αρχίσουν να αμφισβητούν την αξιοπιστία ολόκληρης της εκλογικής διαδικασίας.

Ας δούμε ένα άλλο σενάριο. Αφού κλείσουν οι κάλπες, ίσως πολλούς μήνες αργότερα, οι αρμόδιοι ανακαλύπτουν ότι σημειώθηκε παραβίαση των εκλογικών λογισμικών από το εξωτερικό και ενδεχομένως αλλοιώθηκαν τα εκλογικά αποτελέσματα. Αν μαθευτεί κάτι τέτοιο, οι πολίτες θα χάσουν την εμπιστοσύνη τους στη νομιμότητα της εκλεγμένης κυβέρνησής τους.

Κι ένα τελευταίο σενάριο. Μια δημοφιλής προσωπικότητα των social media κάνει μια ανάρτηση ότι ανακάλυψε πάνω από χίλια ταχυδρομικά ψηφοδέλτια σ' έναν κάδο απορριμμάτων. Υποστηρίζει ότι, αντί να τα καταμετρήσουν, τα μέλη της εφορευτικής επιτροπής τα πέταξαν. Οι αναρτήσεις συνοδεύονται από φωτογραφίες των πεταμένων ψηφοδελτίων.

[...] Η δημοκρατία δεν είναι εύκολη. Ποτέ δεν ήταν, όπως και ποτέ δεν ήταν τέλεια. Η κυβέρνηση όλων των πολιτών είναι πολύ πιο περίπλοκη από την κυβέρνηση του ενός ή των λίγων.

Οι σημερινές απειλές είναι πραγματικές και έχουμε αναπτύξει εργαλεία κυβερνοασφάλειας, για να τις αντιμετωπίσουμε. Η κυβερνοασφάλεια δεν προστατεύει μόνο τις εκλογές, αλλά και τις υποδομές μας. Αποτρέπει κακόβουλες ξένες επιθέσεις στο ηλεκτρικό δίκτυο και σε άλλες τεχνολογικές υποδομές, και όχι μόνο την ημέρα των εκλογών.

Κάθε πολίτης πρέπει να μάθει για τις νέες απειλές εναντίον της δημοκρατίας, ώστε να μπορεί να τις αντιμετωπίσει. Είναι ευθύνη του πολίτη, γιατί κυβερνούμε όλοι μαζί. Για να παραφράσουμε ξανά τον Αβραάμ Λίνκολν: δεν θέλουμε να δούμε την

κυβέρνηση του λαού, από τον λαό και για τον λαό να χάνεται από προσώπου γης.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις τα σενάρια ηλεκτρονικών απειλών της δημοκρατίας σύμφωνα με τον αρθρογράφο.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο προσπαθεί ο αρθρογράφος να πείσει τον αναγνώστη για την άποψή του στην πρώτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Εδώ και δυόμισι... ολιγάρχες»); (μον.9)

A2β. «Η πιο όμορφη πτυχή της δημοκρατίας είναι ότι διευκολύνει την ειρηνική και εύρυθμη μεταβίβαση της εξουσίας.». Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στο παραπάνω απόσπασμα και να το μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Τι αλλαγές παρατηρείτε κατά τη μετατροπή; (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στο άρθρο του ο Χρυσόστομος Νικίας υποστηρίζει ότι «οι δημοκρατίες αντιμετώπιζαν πάντα απειλές από εξωτερικούς εισβολείς ή εσωτερικά κινήματα». Να παρουσιάσεις τις απειλές από τις οποίες κινδυνεύει σήμερα η δημοκρατία σε ομιλία (200-250 λέξεων) που γίνεται στο σχολείο σου στο πλαίσιο ημερίδας με θέμα «Ο πολίτης και η δημοκρατία». Μπορείς να αξιοποιήσεις πληροφορίες από το κείμενο.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ (1919-1998)

Η Διαθήκη μου

Το ακόλουθο απόσπασμα προέρχεται από το ποίημα «Η Διαθήκη μου» του Μιχάλη Κατσαρού, σημαντικού εκπροσώπου της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς (Κατά Σαδδουκαίων, Αθήνα, Εκδόσεις Κείμενα, 1971, σ. 49-52).

Αντισταθείτε πάλι σ' όλους αυτούς που λέγονται
μεγάλοι
στον πρόεδρο του Εφετείου αντισταθείτε
στις μουσικές τα τούμπανα και τις παράτες
σ' όλα τ' ανώτερα συνέδρια που φλυαρούνε
πίνουν καφέδες συνέδριοι συμβουλατόροι

σ' όλους που γράφουν λόγους για την εποχή
 δίπλα στη χειμωνιάτικη θερμάστρα
 στις κολακείες τις ευχές τις τόσες υποκλίσεις
 από γραφιάδες και δειλούς για το σοφό
 αρχηγό τους.
 Αντισταθείτε στις υπηρεσίες των αλλοδαπών
 και διαβατηρίων
 στις φοβερές σημαίες των κρατών και τη
 διπλωματία
 στα εργοστάσια πολεμικών υλών
 σ' αυτούς που λένε λυρισμό τα ωραία λόγια
 στα θούρια
 στα γλυκερά τραγούδια με τους θρήνους
 στους θεατές
 στον άνεμο
 σ' όλους τους αδιάφορους και τους σοφούς
 στους άλλους που κάνουν το φίλο σας
 ως και σε μένα, σε μένα ακόμα που σας ιστορώ
 αντισταθείτε.
 Τότε μπορεί βέβαιοι να περάσουμε προς την
 Ελευθερία.

1^η δραστηριότητα

B1. Πώς θεωρείτε ότι συνδέεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του ποιήματος; Να απαντήσετε σε ένα ενιαίο κείμενο 50 -70 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε α) μία εικόνα, β) μία επανάληψη και γ) μία μεταφορά και να τις σχολιάσετε (μον. 6).

B2β. Να εντοπίσετε την έγκλιση και το ρηματικό πρόσωπο που επικρατεί στο ποίημα και να εξηγήσετε τις συγκεκριμένες επιλογές (μον.9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια είναι η προτροπή του ποιητικού υποκειμένου; Πώς την τεκμηριώνει; Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί του; Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Ο εθελοντισμός είναι στάση ζωής. Είναι πράξη αγάπης και αλληλεγγύης προς το συνάνθρωπο, αλλά και προσφοράς προς το κοινωνικό σύνολο. Πιο συγκεκριμένα, ο εθελοντισμός είναι μία δραστηριότητα χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, που αναπτύσσεται στα πλαίσια της τοπικής, της κρατικής ή της διεθνούς κοινότητας για να υπηρετήσει κοινωφελείς σκοπούς. Επομένως, εθελοντής είναι ο άνθρωπος που προσφέρει αμισθί τον διαθέσιμο χρόνο του, τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την προσωπική του εργασία για την αντιμετώπιση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων.

Μορφές του εθελοντισμού

- Παροχή βοήθειας σε κοινότητες που πλήττονται από φυσικές καταστροφές (πυρκαγιές, σεισμός, τυφώνες, πλημμύρες κ.α.) και ανακούφιση των θυμάτων, με προσφορά ιατρικής περίθαλψης, τροφίμων, καταλυμάτων, ψυχικής στήριξης κ.λ.π. Συμμετοχή σε εκστρατείες για την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση δράσεων, όπως είναι η δενδροφύτευση, η συλλογή απορριμμάτων από ακτές ή δασικές περιοχές, η μελέτη οικοσυστημάτων, η διάδοση της περιβαλλοντικής αγωγής, η άσκηση πίεσης στα κράτη να λάβουν μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, περιπολίες σε δημόσιους χώρους για την αποτροπή παράνομων δραστηριοτήτων (π.χ. ρίψη τοξικών αποβλήτων, εμπρησμός).
- Προγράμματα κοινωνικής βοήθειας ή υποστήριξης, με τα οποία παρέχεται άμεση βοήθεια σε ηλικιωμένους και πάσχοντα άτομα, σε άτομα με ειδικές ανάγκες, σε άπορους, άστεγους και ανέργους. Επιπλέον, υπάρχουν εθελοντικές δράσεις για την υποστήριξη ατόμων που κάνουν χρήση ουσιών ή νέων που έχουν εμπλακεί σε παραβατικές ενέργειες.
- Δραστηριοποίηση οργανισμών (π.χ. Διεθνής Αμνηστία) για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο. Καταγράφονται και μελετώνται οι περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οργανώνονται εκστρατείες πληροφόρησης και κινητοποιήσεις της παγκόσμιας κοινής γνώμης, αλλά και ασκείται πίεση στις κυβερνήσεις να αλλάξουν τη νομοθεσία τους, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Συμμετοχή σε ομάδες που προσφέρουν βοήθεια για τον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων (μία συναυλία, μία θεατρική παράσταση, μία έκθεση καλλιτεχνικής δημιουργίας, ένας αθλητικός αγώνας). Επίσης, ένα πεδίο της εθελοντικής δράσης είναι και η προβολή και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σύλλογοι και σχολεία με επιτόπια έρευνα καταγραφούν και προβάλλουν στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς των τοπικών κοινοτήτων και των λαών, προστατεύουν τα μνημεία, συντηρούν τις τοπικές παραδόσεις κ.ά.

Σημασία του εθελοντισμού

- Με τη συμβολή του αντιμετωπίζονται αποτελεσματικότερα πολλά από τα κοινωνικά προβλήματα: απαλύνεται ο ανθρώπινος πόνος, περιορίζονται η φτώχεια και η αμάθεια στον κόσμο διευκολύνεται η κοινωνική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων ατόμων, ευαισθητοποιείται και δραστηριοποιείται η παγκόσμια κοινή γνώμη για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Αναπτύσσει το αίσθημα της κοινωνικής και πολιτικής ευθύνης των πολιτών. Με τον εθελοντισμό μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να συμβάλουν δυναμικά στη διαμόρφωση ενός καλύτερου κόσμου. Τους δίνεται η δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν ότι έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις και ότι οφείλουν να είναι υπεύθυνοι πολίτες που ενημερώνονται, κρίνουν και ελέγχουν την εξουσία.
- Στηρίζει την πολιτιστική ανάπτυξη. Χωρίς την εθελοντική προσφορά δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων σε κάθε τοπική κοινότητα, προκειμένου να διατηρηθούν οι παραδόσεις και να υψωθεί η πολιτιστική στάθμη της κοινωνίας.
- Ωφελεί τον εθελοντή, γιατί δίνει βαθύτερο νόημα στη ζωή του και προσφέρει ηθική ικανοποίηση που δεν συγκρίνεται με καμία υλική ανταμοιβή. Επιπλέον, οι εθελοντές αναπτύσσουν δεσμούς φιλίας με ανθρώπους με τους οποίους τους συνδέουν κοινοί στόχοι και καλλιεργούν τις επικοινωνιακές δεξιότητές τους. Εμπλουτίζουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους, αποκτούν νέα ενδιαφέροντα, γίνονται πιο δημιουργικοί και καινοτόμοι. Ταυτόχρονα, οι δυσκολίες που συναντούν στο έργο, τους τονώνουν την θέληση, την επιμονή και την αποφασιστικότητά τους. Γι' αυτό και οι εθελοντές διαμορφώνουν θετική αυτό εικόνα και αποκτούν ισχυρό αίσθημα αυτοδυναμίας.
- Για ορισμένες κοινωνικές ομάδες ο εθελοντισμός έχει ξεχωριστή σημασία. Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες που συμμετέχουν στο εθελοντικό κίνημα, ο εθελοντισμός μεταβάλλει το αρνητικό στερεότυπο της κοινωνίας για αυτούς. Για τους νέους είναι ένας τρόπος να διοχετεύσουν τον δυναμισμό και τη δημιουργικότητά τους και να πλουτίσουν τα βιώματά τους. Για τους ηλικιωμένους είναι μία διαδικασία ενεργού γήρανης που δεν τους αφήνει να αισθανθούν κοινωνικά περιττοί και περιφρονημένοι.

Προτάσεις για την ενίσχυση του εθελοντισμού

- Η οικογένεια μπορεί να μεταγγίσει στους νέους τα ανθρωπιστικά ιδεώδη που αποτελούν τον πυρήνα του εθελοντισμού και να τους παρακινήσει να ασχοληθούν με ορισμένες μορφές εθελοντικής προσφοράς. Η συμβολή των γονέων μάλιστα θα ήταν πιο αποτελεσματική, εάν συμμετείχαν και οι ίδιοι σε κάποιες εθελοντικές δράσεις, δίνοντας έτσι το καλό παράδειγμα στα παιδιά. Η βιωματική συμμετοχή σε ενέργειες σε συνδυασμό με τη διαλεκτική δράση μεταξύ γονέων και παιδιών δύνανται να λειτουργήσουν διδακτικά.

- Το σχολείο είναι ένας χώρος πρόσφορος για την καλλιέργεια του εθελοντικού πνεύματος. Είναι γνωστό ότι τα τελευταία χρόνια τα σχολεία συμμετέχουν σε πολλές εθελοντικές δραστηριότητες τα σαββατοκύριακα ή κατά τη διάρκεια των σχολικών διακοπών (δενδροφυτεύσεις, καθαρισμός ακτών ή άλλων μολυσμένων περιοχών κ.α.). Επίσης, πολλές εκπαιδευτικές μονάδες αξιοποιούν τις σχολικές εκδρομές για να ενισχύσουν την οικολογική συνείδηση των μαθητών (περιβαλλοντική αγωγή, περιβαλλοντικός τουρισμός) και να αναβαθμίσουν το πολιτιστικό επίπεδό τους (επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, βιωματική επαφή με τα μνημεία, υιοθέτηση μνημείων κ.α.). Όλα αυτά πρέπει να ενισχυθούν συστηματικά και να εμπλουτιστούν, ώστε να γίνουν καθιερωμένη σχολική πρακτική και συνείδηση των μαθητών και του διδακτικού προσωπικού. Ταυτόχρονα, το σχολείο οφείλει να γαλουχεί τους νέους με τα ανθρωπιστικά ιδεώδη, ώστε να διαμορφώνουν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Παράλληλα, οφείλει να επιδιωχθεί η συνεργασία της σχολικής κοινότητας με ΜΚΟ, να διεξαχθούν πράξεις φιλανθρωπίας, συνεισφοράς προκειμένου να επιτευχθεί εξοικείωση με τη δράση ανθρωπιστικών οργανώσεων και τους τρόπους εξατομικευμένης και ομαδικής ενημέρωσης για τα σημαίνοντα κοινωνικά προβλήματα. Εναλλακτικές δραστηριότητες τόσο σε πλαίσιο σχολικής μονάδας όσο και εκτός αυτής θα μπορούσαν να είναι: επιμορφωτικές/πολιτιστικές εκδρομές, επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους, όπως θέατρα, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων από τα ίδια τα σχολεία και τους δήμους/κοινότητες με συμμετοχή των μαθητών όπου και θα ενισχυθούν οι δυνατότητες συναναστροφής του νέου με συνομήλικους και μεγαλύτερους ηλικιακά καθώς και γονείς και εκπαιδευτικούς. Επίσης, ο θεσμός των μαθητικών συμβουλίων και της βουλής των εφήβων μπορούν να συμβάλουν στη μύηση των μαθητών, οι οποίοι εξοικειώνονται με τις συλλογικές/δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συμμετοχής στα κοινά, ανάληψης ευθυνών. Εξίσου, η ανάληψη δημοσιογραφικής δράσης - έκδοση έντυπης/ηλεκτρονικής σχολικής εφημερίδας, η καταγραφή σε αυτήν της σχολικής επικαιρότητας και η παρακολούθηση των εξελίξεων σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας.
- Η Τηλεόραση, ο Τύπος και το Διαδίκτυο μπορούν να προσφέρουν πληροφόρηση για τη λειτουργία και τους στόχους των εθελοντικών οργανισμών, καθώς και να ευαισθητοποιήσουν τους πολίτες με ενημερωτικές εκπομπές για τον εθελοντισμό και τα αποτελέσματά του. Οι εθελοντικοί οργανισμοί χρειάζεται να αξιοποιήσουν τη δύναμη των ΜΜΕ για να προσεγγίσουν τους ανθρώπους και ιδιαίτερα τους νέους.
- Η πολιτεία οφείλει να ενθαρρύνει την ιδέα του εθελοντισμού. Αρχικά, απαιτείται να διαμορφώσει ένα καλό θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που θα συμβάλλει σημαντικά στην εύρυθμη λειτουργία τους. Επιπλέον, χρειάζεται να εξασφαλιστεί πιο ουσιαστική συνεργασία ανάμεσα στο κράτος και στους εθελοντικούς

οργανισμούς. Μπορεί, ακόμα, η πολιτεία να αξιοποιήσει την πείρα άλλων ευρωπαϊκών κρατών που έχουν εισαγάγει το μάθημα του εθελοντισμού στα σχολεία για να μνήσουν τους νέους στις αξίες της εθελοντικής προσφοράς. Σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει και η τοπική αυτοδιοίκηση, η οποία τα τελευταία χρόνια διαμορφώνει προγράμματα εθελοντικής προσφοράς.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Τι είναι ο εθελοντισμός;

Το κείμενο του Γιώργου Αναστασιάδη είναι ελαφρώς διασκευασμένο και έχει δημοσιευτεί στον ιστότοπο <https://www.filosofikilithos.gr> (προσπέλαση στις 27/8/2022).

«Ν' αγαπάς την ευθύνη. Να λες: Εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γης. Αν δε σωθεί, εγώ θα φταίω.»

Νίκος Καζαντζάκης, Ασκητική
Σύμφωνα με την Ελληνική Ομοσπονδία Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, «Εθελοντισμός είναι η πρόθυμη δέσμευση ενός ατόμου να εργαστεί χωρίς αμοιβή, για ένα καθορισμένο ή αόριστο χρονικό διάστημα, για το γενικό καλό της κοινωνίας». Ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας προτείνει ως ορισμό της εθελοντικής εργασίας «οποιαδήποτε μη αμειβόμενη και μη υποχρεωτική εργασία, που σημαίνει τον χρόνο που αφιερώνουν οι άνθρωποι, χωρίς πληρωμή, σε δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο ενός οργανισμού ή απ' ευθείας προς άλλους ανθρώπους εκτός του νοικοκυριού τους».

Περιλαμβάνει δραστηριότητες που παράγουν αγαθά/υπηρεσίες και συνεισφέρουν σε περιεχόμενο με ουσιαστική αξία στον αποδέκτη αυτής (της εργασίας), η οποία και παρέχεται σε έναν ελάχιστο και μετρήσιμο χρόνο. Είναι μη αμειβόμενη εργασία, σε χρηματική αξία ή σε είδος, μπορεί όμως να προβλέπεται περιορισμένη αμοιβή ή αποζημίωση, στον βαθμό που προκύπτει, για να καλύψει δαπάνη που έχει υποστεί ο εθελοντής ή για να αντισταθμίσει βασικά έξοδα που έχει πραγματοποιήσει.

Είναι μη υποχρεωτική, δηλαδή προκύπτει από την αυτόβουλη συμμετοχή, χωρίς έννομη συμμόρφωση ή παροχή της υπό πίεση ή εντολή. Είναι άμεση και διενεργείται όχι μόνο μέσω των εθελοντικών οργανώσεων, αλλά και απευθείας από άτομα (άτυπος ή άμεσος εθελοντισμός), ιδιαίτερα σε περιπτώσεις περιοχών όπου η υλοποίηση τέτοιων δράσεων δεν είναι δυνατό να παρασχεθεί από οργανώσεις (είτε δεν δρουν σε αυτήν είτε δεν εξασφαλίζουν τη ζητούμενη παροχή/υπηρεσία). Πραγματοποιείται για ωφέλεια κάποιου εκτός του νοικοκυριού (ή της οικογένειας) του εθελοντή. [...]

Ένα πιθανό ερώτημα που μπορεί να προκύψει είναι: «Διδάσκεται ο εθελοντισμός;» Ο εθελοντισμός δεν είναι κάτι που μπορεί ακριβώς να μεταβιβαστεί με λόγια. Δεν μπορεί να καθίσει κανείς σε μια αίθουσα με αναπαυτικές καρέκλες ακούγοντας μια διάλεξη για τον εθελοντισμό ή διαβάζοντας ένα άρθρο από το γραφείο του και να νιώσει εθελοντής ή να ισχυριστεί πως ξέρει πραγματικά τι σημαίνει να είναι κανείς εθελοντής. Ο εθελοντισμός είναι κάτι που βιώνεται μόνο στην πράξη, είναι κάτι που πρέπει να το ζήσει κανείς, για να το καταλάβει, κάτι βιωματικό. Είναι αυτός ακριβώς ο πυρήνας της φιλοσοφίας του εθελοντισμού, ότι για να είσαι ζωντανός, για να βιώνεις τα πράγματα και τον κόσμο γύρω σου, για να μαθαίνεις καλύτερα τον εαυτό σου και το περιβάλλον, για να αναπτύσσεσαι σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο βελτιώνοντας τον περίγυρό σου, πρέπει να είσαι σε δράση. Αυτό όμως που μπορεί να διδαχθεί και να βοηθήσει στην ανάπτυξη της εθελοντικής συνείδησης μέσα στον καθένα είναι η εκπαίδευση του ατόμου και η ανάπτυξη των αρετών μέσα του που αντιστοιχούν σε αυτές που διέπουν έναν

εθελοντή. Ο καθένας έχει μέσα του έναν εθελοντή εν δυνάμει, ο καθένας έχει κάτι να προσφέρει, από το πιο μικρό και άυλο, όπως μια θετική σκέψη, μια ευχή ή μια «δωρεάν αγκαλιά», μέχρι το να αφιερώσει ολοκληρωτικά τον ίδιο του τον εαυτό σε κάτι μεγαλύτερο από αυτόν, κάτι που τον ξεπερνά, γιατί αυτό σημαίνει να είσαι εθελοντής. Υπάρχει μόνο μια βασική προϋπόθεση από την οποία ξεκινάνε όλα αυτά, για να γίνουν πραγματικότητα για κάποιον: να θέλει. [...]

Όλοι έχουμε μέσα μας έναν τέτοιο ήρωα που κοιμάται. Το μόνο που έχει να κάνει κανείς είναι να ξεκινήσει τη δική του επανάσταση μέσα του, να αρχίσει να αγωνίζεται για την ελευθερία του, να ζει πραγματικά, να ξυπνήσει τον κοιμισμένο του ήρωα και να τον ελευθερώσει από τον λήθαργο του, φωνάζοντας δυνατά: «ΘΕΛΩ!»

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τη θέση του συγγραφέα σχετικά με τη δυνατότητα εκπαίδευσης του ανθρώπου στον εθελοντισμό (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο / ποιους τρόπους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Σύμφωνα με την Ελληνική Ομοσπονδία... εκτός του νοικοκυριού τους»); (μον.6)

A2β. Η τέταρτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου ξεκινάει με ένα ερώτημα («Διδάσκεται ο εθελοντισμός;»). Μπορείτε να εξηγήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή του συγγραφέα; (μον.6)

A2γ. Να εξηγήσετε την λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης, όπως εμφανίζονται στο κείμενο: (μον.3)

- «δωρεάν αγκαλιά» (εισαγωγικά)

- «...φωνάζοντας δυνατά: «ΘΕΛΩ!»» (διπλή τελεία, θαυμαστικό)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Υπόθεσε ότι εκφωνείς μία ομιλία στο σχολείο σου προς τους συμμαθητές σου για τον εθελοντισμό και τονίζεις την αξία του στην εποχή μας, προτείνοντας εθελοντικές δράσεις που μπορείτε να αναλάβετε ως μαθητές. Μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία του κειμένου και από την εμπειρία σου. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Φωνές

Το ποίημα του Νικηφόρου Βρεττάκου είναι δημοσιευμένο στο βιβλίο με τίτλο Τα ποιήματα, τόμος τρίτος, εκδ. Τρία Φύλλα, Αθήνα: 1991.

Φτάνουνε κάποτε κάποιες φωνές
που νομίζει κανείς πως έχουνε χέρια
και χαϊδεύουνε την ψυχή. Περνούν
μες στο σώμα, το διατρέχουν ολόκληρο,
κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς σου

σαν άγγελοι, κυνηγούν, αποδιώχνουν
τα παρείσαχτα σύννεφα, σβήνουν
με σπόγγους χρυσούς
τις σκιές.

Σηκώνουν το πνεύμα
όπως ένα στεφάνι πρωτομαγιάς που έχει
πέσει απ' τ' ανώφλι της πόρτας
και το βάζουν στη θέση του.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου σχετικά με την επίδραση που ασκούν οι «Φωνές» στη ζωή των ανθρώπων; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) μεταφορές και να τις σχολιάσετε. (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παρομοιώσεις και να τις σχολιάσετε (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια χαρακτηριστικά έχουν οι «Φωνές», σύμφωνα με το ποίημα και τι προσφέρουν; Ποια κατηγορία ανθρώπων συμβολίζουν οι «Φωνές»; (150 λέξεις)

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οικογένεια είναι μία ομάδα ανθρώπων που συνδέονται με δεσμούς αίματος, γάμου ή υιοθεσίας και διαμένουν κάτω από την ίδια στέγη. Είναι μια μορφή συμβίωσης σταθερού χαρακτήρα.

Μορφές οικογένειας

- **Εκτεταμένη οικογένεια:** Είναι η οικογένεια που δεν περιορίζεται στους δύο συζύγους και τα τέκνα αλλά περιλαμβάνει και άλλα συγγενικά πρόσωπα όπως παππούδες, γιαγιάδες, θείους και ξαδέρφια, τα οποία είτε ζουν κάτω απ' την ίδια στέγη είτε στο ίδιο κτήριο είτε στην ίδια γειτονιά.
- **Πυρηνική οικογένεια:** Είναι η οικογένεια με μικρό αριθμό μελών που περιλαμβάνει τους δύο συζύγους και τα τέκνα. Είναι παιδοκεντρικός ο χαρακτήρας αυτής της οικογένειας με τα παιδιά να είναι σε πρώτη προτεραιότητα για τους δύο γονείς. Η σύγχρονη αυτή μορφή οικογένειας είναι και η πιο διαδεδομένη σήμερα.
- **Μονογονεϊκή οικογένεια:** Είναι η νεότερη μορφή οικογένειας που εμφανίστηκε λόγω ιδιαίτερων κοινωνικών συνθηκών, της κρίσης της ελληνικής οικογένειας και της ραγδαίας αύξησης των διαζυγίων. Η οικογένεια αποτελείται από έναν μόνο γονέα και τα τέκνα.

Ποιες είναι οι λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια

- Η οικογένεια αποτελεί το πρώτο περιβάλλον, κοινωνικό σχήμα με το οποίο έρχεται σε επαφή ο άνθρωπος. Συμβάλλει στην βιολογική διαίωνιση και αναπαραγωγή του ανθρώπινου είδους, παρέχει ασφάλεια και προστασία στα μέλη της, ενώ καλύπτει τις υλικές ανάγκες μέσω της οικονομικής εξασφάλισης των μελών της, ικανοποιούνται δηλαδή οι πρωταρχικές ανάγκες του ανθρώπου όπως η τροφή, η παροχή στέγης, η ένδυση-υπόδηση, η εκπαίδευση κλπ.). Αυτή η λειτουργία έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση υγιούς κλίματος διαβίωσης, την ασφάλεια και τη σταθερότητα.
- Ταυτόχρονα, προσφέρει συναισθηματική κάλυψη, ψυχική ανατροφοδότηση, καλλιέργεια θετικών συναισθημάτων όπως αγάπη, στοργή, κλπ.
- Απότοκο αυτής αποτελεί η ολοκληρωμένη νοητική ανάπτυξη του ατόμου (διαμόρφωση κρίσης, ενίσχυση της μνήμης, της φαντασίας, της παρατηρητικότητας, της αντίληψης).
- Επίσης, το παιδί φέρει ορισμένες έμφυτες καταβολές και κλίσεις, οι οποίες, για να έρθουν στην επιφάνεια και να αναπτυχθούν, έχουν ανάγκη από τα κατάλληλα ερεθίσματα. Η οικογένεια λοιπόν, με τη συμπεριφορά της καθορίζει αν θα ανασύρει στην επιφάνεια ή θα καταστείλει τις τάσεις αυτές.
- Βέβαια, η οικογένεια ασκεί καθοριστική επίδραση στο νέο άνθρωπο ως προς τη χάραξη των στόχων του, την έκταση και τα όρια της φιλοδοξίας του, τόσο στον προσωπικό όσο και στον επαγγελματικό τομέα.

- Επίσης, στα πλαίσια της οικογένειας συντελείται η απόκτηση γνώσεων, ηθικών αξιών η διατήρηση ηθών κι εθίμων. Μεταλαμπαδεύονται παραδόσεις, θρησκευτικές αξίες και διαμορφώνεται η εθνική ταυτότητα των νέων. Το άτομο αποκτά, κατ' αυτόν τον τρόπο, εθνική συνείδηση και κατακτά την μητρική γλώσσα, κατ' επέκταση γνωρίζει στοιχειώδη στοιχεία της ιστορίας του τόπου του. Άρα κάθε νέο μέλος της οικογένειας οδηγείται σταδιακά στην αυτογνωσία και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.
- Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η ανάπτυξη της προσωπικότητας σημαίνει επιτυχή συνδυασμό ανάπτυξης σωματικών δυνάμεων και ηθικοπνευματικών, νοητικών και συναισθηματικών στοιχείων, τότε η οικογένεια είναι εκείνη που θα δώσει τα πρώτα ερεθίσματα για την ανάπτυξη αυτών των στοιχείων.
- Η οικογένεια ως πρωταρχική μορφή κοινωνικού συνόλου, συμβάλλει στην ομαλή κοινωνικοποίηση των νέων μελών και στην ένταξη τους στην κοινωνία. Ο πρώτος φορέας κοινωνικοποίησης είναι η οικογένεια. Μέσα στους κόλπους της διαμορφώνεται η πνευματική ανάπτυξη, η λογική και η κρίση του ανθρώπου. Η οικογένεια του μεταδίδει επίσης την ιδεολογία της, την κοσμοθεωρία της: Μαθαίνει στον άνθρωπο κανόνες συμπεριφοράς, αφού ενσαρκώνει κοινωνικά πρότυπα και αξίες. Μέσα στην οικογένεια το παιδί αξιολογεί και αξιολογείται, κρίνει τις δυνάμεις του και μαθαίνει να αγωνίζεται για την επίτευξη των στόχων του.

Η σύγχρονη οικογένεια

- Έχει ισότιμες σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της
- Η γυναίκα εργάζεται και διεκδικεί τα δικαιώματά της απέναντι στον άνδρα
- Αλλαγή ρόλων, μοίρασμα ευθυνών και αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα μέλη, συμμετέχουν όλοι ενεργά στη διαχείριση του οίκου
- Δεν υπάρχει πάτερ φαμίλιας – υπάρχει διάλογος κι επικοινωνία- οι αποφάσεις παίρνονται από κοινού
- Σύγχρονες κατοικίες με μεγάλες ανέσεις –καλές συνθήκες υγιεινής – Βελτιωμένο βιοτικό επίπεδο της οικογένειας
- Ανεβασμένο πνευματικό επίπεδο των γονιών – παιδαγωγικές μέθοδοι στην ανατροφή των τέκνων

Αλλά:

- Αύξηση των διαζυγίων
- Η εντατική εργασία και των δύο γονέων οδηγεί στην έλλειψη ελεύθερου χρόνου-κενά στην ανατροφή των παιδιών.
- Η μητέρα δεν είναι τόσο κοντά στα παιδιά της – αδυναμία ελέγχου των παιδιών – ψυχολογικά προβλήματα νέων – αύξηση παραβατικής συμπεριφοράς.
- Λόγω σύγχρονου τρόπου ζωής αυξάνονται οι συγκρούσεις ανάμεσα στα μέλη, η αποξένωση, η έλλειψη συζυγικής πίστης και τα συναισθηματικά κενά, χαλαρό δέσιμο οικογένειας

- Η σύγχρονη εποχή προβάλλει νέα πρότυπα διαβίωσης στους νέους – οι νέοι έχουν την τάση να αμφισβητούν το οικογενειακό πρότυπο.

Τα προβλήματα της σύγχρονης οικογένειας

- Η τεχνολογική ανάπτυξη και ο καταμερισμός της εργασίας συντέλεσαν, ώστε η οικογένεια να χάσει τον παραδοσιακό της χαρακτήρα. Διαφοροποιήθηκαν οι ρόλοι των μελών της οικογένειας, αφού αποτελεί πλέον γεγονός η χειραφέτηση της γυναίκας, η οικονομική ανεξαρτησία της, η εμπλοκή της στην παραγωγική διαδικασία. Η είσοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας και το μοίρασμα των ευθυνών επέφερε σύγχυση ρόλων και σχέσεων ανάμεσα στα μέλη και επιπτώσεις στη λειτουργία του οικογενειακού συστήματος. Απρόσωπο συναισθηματικό κλίμα στο σπίτι λόγω της απουσίας της μητέρας.
- Αγχωτικοί ρυθμοί ζωής- απαιτητικές εργασίες που απορροφούν όλο τον διαθέσιμο χρόνο των γονιών- έλλειψη ελεύθερου χρόνου – ελάχιστος ο χρόνος που απομένει για την οικογενειακή εστία – έλλειψη της φυσικής παρουσίας των γονιών απ' το σπίτι – ελλιπής διαπαιδαγώγηση των νέων- ψυχολογικά κενά – παραβατικότητα νέων.
- Ο καταναλωτισμός οδήγησε στην απόκτηση όλο και περισσότερων αγαθών και οι υλικές ανάγκες υποσκέλισαν τις συναισθηματικές. Ο υλικός ευδαιμονισμός απαιτεί περισσότερο χρόνο εργασίας που καταλήγει σε σωματική και ψυχική κόπωση και περιορίζει την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών της οικογένειας. Τα οικονομικά προβλήματα που αποτελούν απόρροια του καταναλωτισμού. Η αδυναμία ανταπόκρισης στις διαρκώς αυξανόμενες υλικές ανάγκες καταλήγει σε αναπόφευκτες συγκρούσεις.
- Η απομάκρυνση απ' τη φύση, η ζωή στις απρόσωπες μεγαλουπόλεις , σε ψυχρές κι απρόσωπες πολυκατοικίες οδηγούν σε μεγάλα συναισθηματικά αδιέξοδα, σε συγκρουσιακές καταστάσεις, σε αίσθημα μοναξιάς τα οποία μεταφέρονται εντός της οικογένειας.
- Η τέλεση πρώιμων γάμων και η βεβιασμένη δημιουργία οικογένειας είναι αποτέλεσμα της ανωριμότητας και συντελεί στην αδυναμία ανάληψης των οικογενειακών ευθυνών.
- Η ανδροκρατική μορφή της οικογένειας, όπου υπάρχει. Η ανισοτιμία ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα προκαλεί σύγκρουση και επιφέρει δυσαρμονία στη συμβίωση. Αυτή η σύγκρουση έχει κυρίως αρνητικό αντίκτυπο στα παιδιά.
- Οι οικογενειακοί δεσμοί διαβρώνονται λόγω της πολύχρονης εξάρτησης των νέων από τους γονείς λόγω ανεργίας, λόγω σπουδών κλπ. Ταυτόχρονα αυτή η εξάρτηση, δεν οδηγεί στην ωριμότητα και την ανεξαρτησία. Επιπλέον απομακρύνει τους νέους από την προοπτική δημιουργία της δικής τους οικογένειας.
- Το χάσμα των γενεών προκαλεί συγκρούσεις στην οικογένεια αφού οι νέοι, με τη συνεχή ενημέρωση και γνώση, αμφισβητούν τις παραδοσιακές δομές και

την αυθεντία των γονιών τους. Το «χάσμα των γενεών» εκφράζεται κυρίως στο ιδεολογικό επίπεδο και αυξάνει τους κλυδωνισμούς μέσα στους κόλπους της οικογένειας (έλλειψη διαλόγου και συγκρούσεις).

- Ο αυξανόμενος αριθμός των διαζυγίων.

Συνέπειες της κρίσης του θεσμού της οικογένειας

Σε ατομικό επίπεδο:

- Τραυματικές εμπειρίες (ασταθής πνευματική και ψυχολογική συγκρότηση).
- Αδυναμία κοινωνικοποίησης.
- Αδυναμία προσφοράς και δημιουργικής δράσης.
- Αποξένωση – αντικοινωνική συμπεριφορά (ατομικισμός – αδιαφορία για τα «κοινά»).
- Δημιουργία περιθωριακών ατόμων.

Σε κοινωνικό επίπεδο:

- Η οικογένεια μεταβάλλεται σε νοσογόνο κύτταρο της κοινωνίας.
- Επικρατεί κοινωνική ανισότητα. Εμφανίζονται φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα, ναρκωτικά) και γενικά αποκλίνουσα συμπεριφορά.
- Αποξένωση κοινωνικών σχέσεων – ενίσχυση ανταγωνιστικών σχέσεων, συγκρούσεις.
- Αμφισβήτηση αξιών, κρίση θεσμών, επικράτηση ρευστότητας μέσα στην κοινωνία.
- Υπογεννητικότητα. Τα ζευγάρια δεν μπορούν να αναλάβουν τις ευθύνες της ανατροφής ενός παιδιού, λόγω των οικονομικών δυσκολιών της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας.

Μέτρα προστασίας της οικογένειας

- Οικογενειακός προγραμματισμός και αγωγή: Τα νέα ζευγάρια είναι αναγκαίο να έχουν πλήρη επίγνωση και πληροφόρηση για τα πιθανά προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν κατά τη δημιουργία οικογένειας.
- Στήριξη της μητέρας: Η μητέρα είναι απαραίτητο να υποστηρίζεται, προκειμένου να είναι ικανή να ανταποκρίνεται στους πολλαπλούς ρόλους της ως εργαζόμενη, σύζυγος, μητέρα. Εκτός από τη συμβολή του συζύγου, είναι αναγκαία και η παροχή βοήθειας από την πολιτεία μέσω της δημιουργίας βρεφονηπιακών σταθμών και ολοήμερων σχολείων, μέσω της χρηματικής στήριξης σε μονογονεϊκές οικογένειες και νέες μητέρες.
- Παιδεία: παροχή κατάλληλης παιδείας, ώστε τα μελλοντικά ζευγάρια να αποκτήσουν αξίες και εφόδια προκειμένου να επιτύχουν μία αρμονική συμβίωση. Τα εφόδια αυτά είναι: η ικανότητα συμμετοχής σε ένα δημιουργικό διάλογο, ο αλληλοσεβασμός, η ανάληψη ευθυνών, η ελεύθερη βούληση. Με τη βοήθεια της παιδείας είναι δυνατόν ν' αντιμετωπιστούν μέσω

του διαλόγου τα φαινόμενα εκείνα που αποδυναμώνουν τους δεσμούς των μελών της οικογένειας.

- Επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση των νέων, οι οποίοι χωρίς το άγχος της επιβίωσης θα μπορέσουν να δημιουργήσουν ένα ευχάριστο οικογενειακό κλίμα, απαραίτητο για την ανατροφή ευτυχισμένων παιδιών.
- Εκσυγχρονισμός του οικογενειακού δικαίου: Να δημιουργηθεί το κατάλληλο νομικό πλαίσιο, το οποίο θα στηρίζει όλες τις μορφές οικογένειας και κυρίως τις πιο ευπαθείς όπως τις μονογονεϊκές. Πληροφόρηση και ενημέρωση των γονιών για θέματα που αφορούν τη σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Πληροφόρηση των νέων για τις οικογενειακές υποχρεώσεις, ώστε να μην προχωρούν απροετοίμαστοι προς το γάμο. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να συμβάλλουν η οικογένεια, το σχολείο και η πολιτεία.

Η λεγόμενη σήμερα κρίση της οικογένειας είναι μια αλλαγή που συμβαδίζει με την κοινωνική αλλαγή. Η οικογένεια ως θεσμός θα επιζήσει, δεν πρόκειται να κλονιστεί. Θα αλλάξει μορφή και θα ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, όμως σίγουρα θα επιβιώσει σαν θεσμός. Και αυτό γιατί είναι αναντικατάστατη στον τομέα της αγωγής, στη συναισθηματική κάλυψη και την ηθική επένδυση των παιδιών.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η ελληνική οικογένεια: Παρελθόν, παρόν και μέλλον.

Το διασκευασμένο κείμενο είναι άρθρο του Δημήτριου Γεώργα, Ομότιμου καθηγητή ψυχολογίας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, με τίτλο Η ελληνική οικογένεια: Παρελθόν, παρόν και μέλλον και είναι διαθέσιμο στο <http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/family/f5.pdf> (ανακτήθηκε στις 17/7/2022).

[...] Ολοκληρώνοντας, παραθέτουμε τα **κυριότερα** συμπεράσματα του κεφαλαίου, επανερχόμενοι στα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή. Το πρώτο ερώτημα ήταν «Πόσο έχει αλλάξει η ελληνική οικογένεια σήμερα». Ως προς τη δομή της, ενώ η ελληνική οικογένεια μοιάζει φαινομενικά να αλλάζει με την αύξηση των πυρηνικών **αυτόνομων** νοικοκυριών, τίθεται το ερώτημα πόσο **πραγματικές** είναι οι αλλαγές αυτές, εφόσον οι παππούδες και οι συγγενείς κατοικούν σε κοντινή απόσταση και αλληλεπιδρούν συχνά, στηρίζουν και προσφέρουν βοήθεια προς τα παντρεμένα παιδιά τους. Ωστόσο, αυτή η εγγύτητα κατοικίας μπορεί να θεωρηθεί θετική, αφού η κάθε πυρηνική οικογένεια έχει από τη μια μεριά τον απαραίτητο ζωτικό χώρο για πιο αυτόνομη ύπαρξη, αλλά από την άλλη μεριά η κοντινή απόσταση επιτρέπει τη διατήρηση των σχέσεων με τον ευρύτερο συγγενικό κύκλο. Επίσης, παρατηρείται αύξηση των μονογονεϊκών, ανύπανδρων, διαζευγμένων οικογενειών, μικτών γάμων, κ.λπ. Από τη στιγμή όμως που περιβάλλει την οικογένεια ένας σθεναρός ακόμη συγγενικός κύκλος, υπάρχει η δυνατότητα οικονομικής **ενίσχυσης** και συναισθηματικής αναπλήρωσης, δηλαδή η οικογένεια δεν διαλύεται.

Ως προς τη λειτουργία της ελληνικής οικογένειας, διαπιστώνουμε ότι τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας διατηρούν σε υψηλό επίπεδο επαφές με συγγενείς, **υιοθετούν** τις αξίες που αφορούν στη συναισθηματική σχέση και στην φροντίδα – υλική, πρακτική και συναισθηματική – ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας και, επίσης, απορρίπτουν τις αξίες που αφορούν στην αυταρχική δύναμη του πατέρα, καθώς και στην ανισότητα και ακαμψία στις σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά.

Αυτές οι λειτουργίες της οικογένειας, όχι μόνο δεν είναι ενδείξεις διάλυσης της ελληνικής οικογένειας, αλλά αντιθέτως ενδείξεις εξέλιξης και ωρίμανσης προς ένα πιο ευέλικτο και επικοινωνιακό μοντέλο οικογένειας. Τελικά, μπορούμε να μιλήσουμε για ένα **μεταβαλλόμενο** σύστημα ελληνικής οικογένειας το οποίο δομικά μεν φαίνεται να μοιάζει με πυρηνική οικογένεια, λειτουργικά, όμως, εξακολουθεί να διατηρεί βασικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά της εκτεταμένης οικογένειας. [...]

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις τις λειτουργίες της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, όπως παρουσιάζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. «Από τη στιγμή όμως που περιβάλλει την οικογένεια ένας σθεναρός ακόμη συγγενικός κύκλος, υπάρχει η δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης και συναισθηματικής αναπλήρωσης [...]»: Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης στο παραπάνω απόσπασμα και να το μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Τι αλλαγές

παρατηρείτε κατά τη μετατροπή; (μον.6)

A2β. κυριότερα, αυτόνομων, πραγματικές, ενίσχυσης, υιοθετούν: Να αντικαταστήσετε τις παραπάνω λέξεις του κειμένου με άλλες νοηματικά ισοδύναμες. (μον.5)

A2γ. προσφέρουν, επιτρέπει, απορρίπτουν, μεταβαλλόμενο: Να γράψετε τα συνθετικά των παραπάνω λέξεων του κειμένου και να σχηματίσετε από μία νέα σύνθετη λέξη με το β' συνθετικό. (μον.4)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Σε ένα άρθρο σου στη σχολική εφημερίδα να αναπτύξεις τις απόψεις σου για το ρόλο της οικογένειας στις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες. Μπορείς να αξιοποιήσεις ιδέες του κειμένου και την εμπειρία σου. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Ασημάκης Γιαλαμάς (1909-2004)

Ένα χαμόγελο

Το διήγημα προέρχεται από το βιβλίο του Ασημάκη Γιαλαμά «Ε, κάτι κάναμε κι εμείς!», εκδ. Γλάρος, Αθήνα: 1991.

[...] Ήταν δύο η ώρα το μεσημέρι. Έξω από το παλιό κτίριο των δικαστηρίων της οδού Σανταρόζα είχε σχηματιστεί μια αστυνομική ζώνη, γιατί εκείνη την ώρα σχόλαγε ένα δικαστήριο κι έβγαζαν τους καταδίκους. Όλοι, νέοι κατά το πλείστον, είχαν πάρει μέρος στην Αντίσταση κι είχαν συλληφθεί με διάφορες κατηγορίες. Είχαν δικαστεί και καταδικαστεί, άλλοι σε φυλάκιση και άλλοι σ' εξορία. Ένα μεγάλο αστυνομικό καμιόνι τους περίμενε. Οδηγήθηκαν σ' αυτό και άρχισαν ν' ανεβαίνουν επάνω, για να μεταφερθούν άλλοι στις φυλακές και άλλοι στα ξερονήσια.

Μια σύναξη από άντρες και γυναίκες, πιο πολλές γυναίκες, μια σύναξη οικείων και συγγενών των καταδίκων, που περίμενε εκεί από ώρα, προχώρησε προς την αστυνομική ζώνη, έπεσε επάνω της κι άρχισε να φωνάζει. Οι φωνές απευθύνονταν στους κατάδικους.

- Δημήτρη, σου έφερα ρούχα ν' αλλάξεις.

- Μανώλη, πάρε αυτό το δέμα.

Χέρια που κρατούσαν διάφορα πράγματα απλώνονταν. Οι αστυνομικοί έπαιρναν τα πράγματα κι αφού τους έκαναν έναν πρόχειρο έλεγχο, τα έδιναν στους ανεβασμένους στο καμιόνι. Ανάμεσα στους συναγμένους είδα μια γυναικούλα ηλικιωμένη, αδύνατη, φτωχικά ντυμένη. Όλα της πρόδιναν τη φτώχεια και τη μιζέρια της. Δεν κρατούσε τίποτα και φώναζε:

- Κωστάκη, Κωστάκη.

Στο καμιόνι ένας νέος έβγαλε το κεφάλι του πάνω από τους άλλους και της απάντησε:

- Εδώ είμαι, μάνα.

Η φτωχή γυναίκα τον είδε και του χαμογέλασε. Τίποτε άλλο. Δεν είχε φέρει ούτε ρούχα ούτε τρόφιμα ούτε λίγα τσιγάρα, για να του δώσει. Τόση θα ήταν η φτώχεια της, η ανέχειά της. Ξεκίνησε με άδεια χέρια, ποιος ξέρει από ποιο μακρινό

συννοικισμό, για να του φέρει μόνο αυτό το χαμόγελο.

Και τι δεν έλεγε το χαμόγελο της φτωχής, βασανισμένης μάνας: «Κουράγιο, γιε μου. Μη στεναχωριέσαι. Εμείς σε σκεφτόμαστε κάθε ώρα, κάθε λεπτό. Δεν πρέπει ν' ανησυχείς για μας. Εσύ να κοιτάς μόνο τον εαυτό σου και να 'χεις κουράγιο. Κουράγιο, παιδί μου, κουράγιο».

Το καμiónι ξεκίνησε. Και η μάνα εξακολουθούσε, να τον κοιτάζει και να του χαμογελάει, ώσπου το καμiónι έστριψε στη γωνία. Και τότε μόνο άφησε τα δάκρυά της να τρέξουν, πικρή κατεβασιά πόνου και δυστυχίας, στο χλωμό, ρυτιδωμένο πρόσωπό της.

1^η δραστηριότητα

B1. Η συνάντηση του Κωστάκη με τη μητέρα του γίνεται κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες. Να αναφερθείτε σε αυτές, καθώς και στην αντίδραση της μητέρας (50-70 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να αναφέρετε (3) αφηγηματικούς τρόπους που εντοπίζονται στο λογοτεχνικό κείμενο. (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε τρεις (3) εικόνες στο λογοτεχνικό κείμενο και να τις χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Η μητέρα του Κωστάκη προσφέρει στο παιδί της ένα πολύτιμο δώρο. Ποιο είναι αυτό; Μπορείς να εξηγήσεις γιατί είναι σημαντικό αυτό το δώρο, σύμφωνα με τις συνθήκες που παρουσιάζονται στο κείμενο; (150 λέξεις)

Μονάδες 20

Μόδα είναι η τάση που επικρατεί κατά περιόδους και αφορά όχι μόνο την ένδυση αλλά και γενικότερα τον τρόπο συμπεριφοράς και σκέψης μεταξύ των μελών ενός κοινωνικού συνόλου. Έχει χαρακτήρα εφήμερο και διαρκώς μεταβαλλόμενο.

Οι παράγοντες που προκαλούν και ενισχύουν το φαινόμενο της μόδας είναι οι εξής:

Οικονομικός

- Ισχυροί οικονομικοί κολοσσοί.
- Τα ΜΜΕ, που αφιερώνουν πολύωρες εκπομπές, ειδικές στήλες, αφιερώματα και έντυπα αποκλειστικά στη μόδα.
- Το σύγχρονο οικονομικό και καταναλωτικό πνεύμα.
- Η συσσώρευση πλούτου.

Κοινωνικός

- Ο άνθρωπος ακολουθεί τις επιταγές της κοινής γνώμης (κοινωνική τυποποίηση) ή αντιδρά, για να ξεχωρίσει από τις υποδείξεις της μόδας (κοινωνική διαφοροποίηση).
- Συμμόρφωση προς τα πρότυπα μόδας για κοινωνική αποδοχή.
- Προσδιορισμός της κοινωνικής θέσης ανάλογα με τη δυνατότητα επιλογής της ακριβής ή της φθηνής μόδας.
- Προσπάθεια αυτοέκφρασης και προσωπικής προβολής του ατόμου.

Πνευματικός

- Η μονομερής πνευματική καλλιέργεια επιτρέπει την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων του ανθρώπου με βάση υλιστικά πρότυπα.
- Τα περιορισμένα πνευματικά ενδιαφέροντα διευκολύνουν την υιοθέτηση συγκεκριμένων προτύπων μόδας.
- Η τάση μιμητισμού του σύγχρονου ανθρώπου.
- Οι αισθητικές αντιλήψεις που διαμορφώνονται σε κάθε εποχή.

Ψυχολογικός

- Η φιλαρέσκεια και ματαιοδοξία του ανθρώπου, η τάση να ξεχωρίζει και να εντυπωσιάζει.
- Η μονοτονία του περιβάλλοντος και του σύγχρονου τρόπου ζωής αναζητά τη διαφορετικότητα στη μόδα.
- Άτομα ματαιόδοξα με εσωτερικό κενό προσπαθούν να προβληθούν με τη μοντέρνα εξωτερική τους εμφάνιση.

Πολιτικός

- Η εκάστοτε πολιτική ιδεολογία εκφράζεται και ενδυματολογικά (π.χ. η στρατιωτική στολή των δικτατόρων, το καθημερινό ένδυμα στους δημοκρατικούς).

Οι νέοι

- Συνήθως υιοθετούν τις περισσότερες προτάσεις της μόδας. Θεωρούν το καινούργιο προοδευτικό και αποδεκτό, ενώ το παλιό συντηρητικό, για αυτό και το απορρίπτουν.
- Υιοθετούν ξενόφερτα πρότυπα και τρόπο ζωής στην ένδυση, τη μουσική, την ομιλία, στη διατροφή κ.ά.

Συνέπειες

Θετικές

- Καλλιεργεί και αναπτύσσει τη δημιουργική φαντασία και το αίσθημα του ωραίου.
- Ενισχύει την οικονομία με τη διακίνηση του χρήματος και με την αύξηση των εξαγωγών.
- Καταπολεμά την ανεργία με τη δημιουργία θέσεων εργασίας.
- Με τη μόδα εκφράστηκαν κοινωνικά κινήματα, μουσικά ή άλλα καλλιτεχνικά ρεύματα (φεμινιστικό κίνημα, χίππυς, πανκς κλπ.).
- Εκφράζεται η προσωπική ελευθερία, μέσω της δυνατότητας πολλαπλών επιλογών, εξασφαλίζεται το αίσθημα της ασφάλειας και της σιγουριάς.

Αρνητικές

- Καταναλωτισμός: οικονομικά προβλήματα για όσους προσπαθούν να ακολουθούν πιστά τις επιταγές της.
- Άγχος και αγωνία, για να ακολουθήσει το άτομο τις τάσεις της.
- Στερεί από το άτομο τον ελεύθερο χρόνο και την ψυχαγωγία, αφού επιδίδεται σε υπερεργασία, για να ανταποκριθεί στις εντολές της.
- Οδηγεί πολλές φορές στη βία και στην εγκληματικότητα, ιδίως άνεργους νέους, προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της μόδας.
- Καλλιεργεί το μιμητισμό, εξασθενεί την ιδιαιτερότητα.
- Αλλοτριώνει γενικότερα τον άνθρωπο με την προβολή των ασήμαντων και τον παραγκωνισμό των σημαντικών.
- Απώλεια της εθνικής ιδιαιτερότητας και επιβολή παγκόσμιας ομοιομορφίας στην ενδυμασία, τη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής.

Η μόδα αποτελεί βασικό στοιχείο της σημερινής ζωής και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να καταργηθεί. Γι' αυτό πρέπει το άτομο να:

- Θέτει προσωπικά κριτήρια για τη μόδα, έτσι ώστε να μη γελοιοποιείται και οι επιλογές του να εναρμονίζονται με την προσωπικότητά του.
- Συνειδητοποιεί ότι η μόδα δεν αποτελεί αυτοσκοπό.
- Κατανοεί ότι το ρούχο πρέπει να είναι άνετο και να αναδεικνύει το σώμα του.
- Η ενδυμασία του να συμβαδίζει με τα κλιματολογικά δεδομένα της εποχής.
- Η μόδα να νη μονοπωλεί το ενδιαφέρον, μέσω της ανθρωπιστικής παιδείας να ιεραρχεί τις προτεραιότητές του.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ψυχολογία της μόδας: πώς τα ρούχα μας αποκαλύπτουν την προσωπικότητά μας

Άρθρο της Ελένης Καραγιάννη, δημοσιευμένο στις 30.01.2021 στον ιστότοπο <https://www.madamefigaro.gr/moda/fashion-news/>.

Τα ρούχα και το στυλ μας αποκαλύπτουν στους άλλους περισσότερα απ' όσα νομίζουμε για την προσωπικότητά μας, σύμφωνα με την ψυχολογία της μόδας. Κάποτε τα ρούχα ήταν απλώς ένας τρόπος για να προστατευτεί κάποιος από τον ήλιο, τη σκόνη ή το κρύο. Με άλλα λόγια, ήταν απαραίτητα για την επιβίωση. Σιγά σιγά οι άνθρωποι άρχισαν να τα αξιοποιούν, για να διευκολύνουν την καθημερινότητά τους, προσθέτοντας στοιχεία, όπως, για παράδειγμα, τις τσέπες. Από τότε όμως έχουν περάσει χιλιάδες χρόνια. Σήμερα τα ρούχα δεν εξυπηρετούν πια μόνο την επιβίωση ή την πρακτικότητα, αλλά εκφράζουν την προσωπικότητα αυτού που τα φοράει. Το στυλ αποτελεί μία έκφραση του γούστου, της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και της μοναδικότητάς μας— κι άλλοτε της επιθυμίας μας να χαθούμε μέσα στο πλήθος.

Όσο «επιφανειακό» ή «ασήμαντο» κι αν θεωρείται, **το ντύσιμό μας είναι συχνά ο μοναδικός παράγοντας που καθορίζει την εικόνα που σχηματίζουν οι άλλοι για εμάς.** Τις περισσότερες φορές αυτό δεν είναι κάτι που γίνεται συνειδητά. Ο εγκέφαλός μας έχει μάθει να καταγράφει στοιχεία απ' ό,τι βλέπει και να τα συγκρίνει μέσα σε κλάσματα δευτερολέπτου με άλλα που έχει αποθηκευμένα, όπως θα έκανε ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής, αν του ζητούσαμε να βρει κάτι συγκεκριμένο μέσα σε μια σειρά αρχείων. Το αποτέλεσμα είναι ότι βγάζουμε αυτοματοποιημένα συμπεράσματα για την προσωπικότητα του άλλου, έχοντας ως βάση τη στάση του σώματος, την εικόνα των μαλλιών και, κυρίως, τα ρούχα του. Και καταλήγουμε να μπορούμε να πούμε αν κάποιος είναι σίγουρος για τον εαυτό του ή ανασφαλής, συντηρητικός ή προοδευτικός, αυστηρός ή χαλαρός, ισχυρογνώμων ή εύπιστος, απλώς ρίχνοντας μια ματιά στο στυλ του.

Εάν ισχύει ότι η εμφάνισή μας μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα για την προσωπικότητά μας, ακόμα και σε συμπεράσματα που δεν μας αρέσουν ή δεν μας συμφέρουν, τότε γιατί δεν «προσποιούμαστε» ότι είμαστε κάτι διαφορετικό, αλλάζοντας το ντύσιμό μας; Θεωρητικά, θα μπορούσε μια γυναίκα να νιώθει και να δείχνει πιο ελκυστική, επιλέγοντας ένα ζευγάρι ψηλοτάκουνα, ή ένας άνδρας να βγάζει προς τα έξω ένα πιο σοβαροφανές προφίλ, φορώντας ένα αυστηρό κοστούμι.

Την τελευταία δεκαετία έχει αναπτυχθεί στις ΗΠΑ ένας καινούριος τομέας της ψυχολογίας, αυτός της ψυχολογίας της μόδας (fashion psychology). Οι ειδικοί που ασχολούνται με αυτή συμβουλεύουν άτομα τα οποία θέλουν να υιοθετήσουν ένα στυλ που να δίνει μια καλύτερη εικόνα του εαυτού τους προς τα έξω, αλλά και εταιρείες για να επιλέξουν τις ιδανικές στολές εργασίας για το προσωπικό τους. «Μια στολή εργασίας αποκαλύπτει πολλά για την εταιρεία που αντιπροσωπεύει. Μπορεί να κάνει τον άνθρωπο ο οποίος στέκεται απέναντι από τον υπάλληλο που το φορά να νιώσει πιο χαλαρός, πιο ικανοποιημένος, ακόμα και πιο έτοιμος να προχωρήσει σε αγορές» τονίζει η Dawnn Karen, νυν ψυχολόγος, πρώην μοντέλο και πρωτοπόρος του συγκεκριμένου κλάδου.

Από την άλλη, όμως, «είναι σχεδόν αδύνατο να ξεφύγει κανείς από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και να ντυθεί κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό

που είναι» σχολιάζει η ψυχολόγος μόδας Anabel Maldonado και προσθέτει: «Στη γλώσσα της ψυχολογίας κάτι τέτοιο αποκαλείται “γνωστική παραφωνία” και είναι ο λόγος για τον οποίο κάποιες φορές τα ρούχα δείχνουν να μας φοράνε ή να μεταφέρουν το μήνυμα ότι το μόνο που θέλουμε είναι να γυρίσουμε στο σπίτι και να αλλάξουμε.».

1^η δραστηριότητα

A1. Πώς κατά την αρθρογράφο τα ρούχα αποκαλύπτουν την προσωπικότητά μας; (60-80 λέξεις)

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο / με ποιους τρόπους αναπτύσσει η αρθρογράφος:

- i. την πρώτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Τα ρούχα... μέσα στο πλήθος»);
- ii. τη δεύτερη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου (« Όσο «επιφανειακό»... στο στυλ του») (μον.8)

A2β. Πώς συνδέονται νοηματικά η 4^η («Την τελευταία δεκαετία... συγκεκριμένου κλάδου») και 5^η παράγραφος («Από την άλλη... να αλλάξουμε.») του μη λογοτεχνικού κειμένου; (μον.2)

A2γ. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των εισαγωγικών στα παρακάτω σημεία του μη λογοτεχνικού κειμένου. (μον.5)

- «επιφανειακό» ή «ασήμαντο»
- «προσποιούμαστε»
- «Μια στολή εργασίας αποκαλύπτει πολλά για την εταιρεία που αντιπροσωπεύει. Μπορεί να κάνει τον άνθρωπο ο οποίος στέκεται απέναντι από τον υπάλληλο που το φορά να νιώσει πιο χαλαρός, πιο ικανοποιημένος, ακόμα και πιο έτοιμος να προχωρήσει σε αγορές»
- «είναι σχεδόν αδύνατο να ξεφύγει κανείς από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και να ντυθεί κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό που είναι»
- “γνωστική παραφωνία”

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στο άρθρο επισημαίνεται ότι «είναι σχεδόν αδύνατο να ξεφύγει κανείς από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και να ντυθεί κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό που είναι». Ωστόσο, αρκετοί νέοι, προκειμένου να ακολουθήσουν τις τάσεις της μόδας, συχνά ντύνονται προκλητικά ή και εξεζητημένα. Σε άρθρο 200-250 λέξεων που θα δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου αναφέρεσαι σε αυτή τη συμπεριφορά και εξηγείς γιατί είναι συνηθισμένη.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863 – 1933)

Ενδύματα

Από τη συλλογή «ΚΡΥΜΜΕΝΑ, 1882-1923» του Κ. Π. Καβάφη. Αντλήθηκε από τον ιστότοπο <https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/>.

Μέσα σ' ένα κιβώτιο ή μέσα σ' ένα έπιπλο από πολύτιμον έβενο θα βάλω και θα φυλάξω τα ενδύματα της ζωής μου.

Τα ρούχα τα κυανά. Και έπειτα τα κόκκινα, τα πιο ωραία αυτά από όλα. Και κατόπιν τα κίτρινα. Και τελευταία πάλι τα κυανά, αλλά πολύ πιο ξέθωρα αυτά τα δεύτερα από τα πρώτα.

Θα τα φυλάξω με ευλάβεια και με πολλή λύπη.

Όταν θα φορώ μαύρα ρούχα, και θα κατοικώ μέσα σ' ένα μαύρο σπίτι, μέσα σε μια κάμαρη σκοτεινή, θα ανοίγω καμιά φορά το έπιπλο με χαρά, με πόθο, και με απελπισία.

Θα βλέπω τα ρούχα και θα θυμούμαι την μεγάλη εορτή — που θα είναι τότε όλως διόλου τελειωμένη.

Όλως διόλου τελειωμένη. Τα έπιπλα σκορπισμένα άτακτα μες στες αίθουσες. Πιάτα και ποτήρια σπασμένα καταγής. Όλα τα κεριά καμένα ως το τέλος. Όλο το κρασί πιωμένο. Όλοι οι καλεσμένοι φευγάτοι. Μερικοί κουρασμένοι θα κάθονται ολομόναχοι, σαν κι εμένα, μέσα σε σπίτια σκοτεινά — άλλοι πιο κουρασμένοι θα πήγαν να κοιμηθούν.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα βιώνει το ποιητικό υποκείμενο; Να τα αιτιολογήσετε με συγκεκριμένες αναφορές στο λογοτεχνικό κείμενο (50-60 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο λογοτεχνικό κείμενο; Να δώσετε παραδείγματα και να αιτιολογήσετε τη συγκεκριμένη γλωσσική επιλογή. (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε στο ποίημα α) μία επανάληψη, β) μία μεταφορά και γ) μία εικόνα και να τις σχολιάσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Τι συμβολίζουν τα ενδύματα και οι διαφορετικές τους αποχρώσεις, σύμφωνα με το κείμενο; Ποια σημασία έχουν οι χρωματικές ενδυματολογικές επιλογές, κατά την άποψή σου; Να απαντήσεις σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 20

Η φιλία αποτελεί τον ισχυρό ψυχικό συνεκτικό δεσμό που αναπτύσσεται ανάμεσα στους ανθρώπους και εδράζεται στην αμοιβαία συμπάθεια, στην ανταπόκριση των αισθημάτων, στα κοινά ενδιαφέροντα. Δε νοείται φιλική σχέση, αν δεν υφίσταται η αγάπη και δεν επικρατούν υψηλά συναισθήματα.

Αίτια της φιλίας

- Ανάγκη του ατόμου να επικοινωνήσει πνευματικά και ψυχικά εφόσον ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον, γι' αυτό δεν μπορεί να ζήσει μόνος του.
- Αδυναμία του ανθρώπου να καλύψει μόνος του τις φυσικές του ανάγκες και επιθυμία να μοιραστεί τις ψυχικές του ανάγκες (χαρά, ευτυχία, πόνο, θλίψη, ανησυχίες) όπως και να μεταδώσει τα συναισθήματα που βιώνει.

Κριτήρια επιλογής φίλων

- Εγγύτητα ηλικίας
- Κοινοί σκοποί και επιδιώξεις
- Κοινό πνευματικό επίπεδο
- Κοινές ιδεολογίες
- Κοινή κοινωνική και οικονομική κατάσταση
- Αμφότερη επιθυμία για ψυχική προσέγγιση

Χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας

- Ειλικρίνεια, καθαρότητα σκέψης και ήθους
- Εντιμότητα, ευκρίνεια πράξεων, αξιοπρέπεια
- Ανιδιοτέλεια, έλλειψη σκοπιμότητας και εξυπηρέτησης ατομικών ή άλλων συμφερόντων
- Σεβασμός στην προσωπικότητα του άλλου, εκτίμηση προς το πρόσωπό του, χωρίς
- υποκρισία και διάθεση εμπαιγμού
- Ηρωισμός και αυτοθυσία. Η αληθινή φιλία στηρίζεται ανθρώπους αυθεντικούς και αλτρουιστές.
- Συμπάθεια, αγάπη και ευαισθητοποίηση. Εκφράζονται με τη συμμετοχή στον ανθρώπινο πόνο, στην ψυχική ένωση των ανθρώπων, την αφοσίωση που στηρίζεται στην καλοσύνη.
- Συνεργασία και αλληλεγγύη για ικανοποίηση ατομικών και συλλογικών στόχων.
- Ανεκτικότητα και διαλλακτικότητα.

Αξία της φιλίας

- Καλύπτει την έμφυτη ανάγκη του ατόμου για επικοινωνία, καταπολεμώντας την εσωστρέφεια και τη μοναξιά
- Βοηθά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς αναπτύσσει την κριτική σκέψη και συμβάλλει στην κατάκτηση της αυτογνωσίας και της αξιοπρέπειας
- Συντελεί στην καλλιέργεια διαχρονικών ηθικών αξιών και ιδανικών
- Η φιλία προσφέρει αρωγή σε δύσκολες στιγμές της ζωής
- Πολύτιμη εκτιμάται και η φιλία μεταξύ των λαών, διότι καλλιεργείται ο διάλογος και η πολιτισμική επικοινωνία, αναπτύσσεται η αλληλεγγύη, συσφίγγονται οι σχέσεις των λαών και εδραιώνεται η ειρήνη.

Κρίση της φιλίας

- Η ασύμμετρη ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού. Ο τεχνοκρατισμός σε συνδυασμό με την πνευματική υποβάθμιση εμποδίζουν τη σύναψη αληθινών φιλικών σχέσεων.
- Η επικράτηση του υλικού ευδαιμονισμού.
- Η βιομηχανοποίηση και η απόλυτη εξειδίκευση: σήμερα η φιλία είναι επιλεκτική και στηρίζεται συχνά σε επαγγελματικά συμφέροντα. Παράλληλα, εξαιτίας των ρυθμών της σύγχρονης ζωής και της απουσίας ελεύθερου χρόνου, δεν υπάρχουν χρονικά περιθώρια για σύναψη υγιών φιλικών σχέσεων ή, και όταν υπάρχουν, ο άνθρωπος στρέφεται σε ατομικές μορφές ψυχαγωγίας, οπότε απουσιάζει η ουσιαστική επαφή με τους συνανθρώπους.
- Η επιλογή της απομόνωσης είναι απόρροια του εγωισμού, που σε συνδυασμό με την υποκρισία αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη δημιουργία φιλικών δεσμών.
- Η αστικοποίηση και κατ' επέκταση η πολυκοσμία, η ανωνυμία, ο ατομικισμός, η ιδιοτέλεια δεν ευνοούν τη δημιουργία φιλίας, όπως και η όξυνση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.
- Η κρίση των ηθικών αξιών: η απουσία ηθικότητας και η έλλειψη πίστης σε αξίες και αρετές δυσχεραίνουν τις σχέσεις φιλίας.
- Η δυσλειτουργία των φορέων κοινωνικοποίησης και αγωγής. Η οικογένεια διέρχεται κρίση, η εκπαίδευση εκπαιδεύει αλλά δε μορφώνει, τα Μ.Μ.Ε προβάλλουν αρνητικά πρότυπα και ενισχύουν την αποξένωση του ατόμου, ενώ η πολιτική απώλεσε τους υγιείς σκοπούς της, οπότε καθίσταται φανερό ότι οι φορείς αγωγής αδυνατούν να μεταγγίσουν την αξία των φιλικών σχέσεων.
- Ο άκρατος ανταγωνισμός των κρατών υποσκάπτει τα θεμέλια για τη σύναψη δεσμών ειλικρινούς φιλίας μεταξύ τους.

Προϋποθέσεις αληθινής φιλίας

Άτομο

- Ηθικές, ψυχικές και πνευματικές αρετές: σεβασμός στο συνάνθρωπο, ειλικρίνεια, εντιμότητα, εμπιστοσύνη, εχεμύθεια, ανιδιοτέλεια, αλληλεγγύη, κατανόηση και συμπαράσταση, συμπάθεια, έλλειψη εγωισμού, υποχωρητικότητα, διαλλακτικότητα, ανεκτικότητα, κοινά ιδανικά και αναζητήσεις
- Περιορισμός κερδοσκοπίας, αποβολή χρησιμοθηρικού πνεύματος
- Κριτική και προβληματισμός, πνευματική διαύγεια, αποφυγή δογματισμού και μαζοποίησης
- Συνεχής αυτοκριτική και ενδοσκόπηση
- Δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου
- Καλλιέργεια διαλόγου
- Συμμετοχή σε κοινωνικοπολιτικές οργανώσεις, για την ενίσχυση των ανθρώπινων σχέσεων

Φορείς κοινωνικοποίησης

- Οικογένεια: Ουσιαστική επικοινωνία, θαλπωρή και εμπιστοσύνη, ψυχική επαφή, αποφυγή καταπίεσης και επιβολής απόψεων, προσπάθεια για άμβλυνση του χάσματος γενεών, αποδοχή των σχέσεων που επιλέγουν οι νέοι κ. ά.
- Σχολείο: Απομάκρυνση από την εμπορευματοποιημένη γνώση, μετάγγιση αξιών και ηθικών αρχών, ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ διδάσκοντα και διδασκομένων, αποβολή βαθμοθηρίας και ανταγωνισμού, ειλικρινείς και ζεστές σχέσεις μεταξύ των μαθητών κ. ά.
- Μ.Μ.Ε.: Ενίσχυση του πνευματικού υπόβαθρου πομπών και δεκτών, ποιοτικά προγράμματα, αντικειμενική ενημέρωση, ελεύθερη διαμόρφωση κοινής γνώμης και όχι υποδαύλιση ρατσιστικών αντιλήψεων κ. ά.
- Πνευματική ηγεσία: Στηλίτευση των φαινομένων που απευαισθητοποιούν τον άνθρωπο, καθοδήγηση, παραίνεση, διδάγματα.
- Κράτος: Ίδρυση – ή ενίσχυση των υπαρχόντων – πολιτιστικών και αθλητικών κέντρων, εξοβελισμός ευνοιοκρατικών φαινομένων, προσπάθεια για άνοδο του βιοτικού επιπέδου.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο.

Η φιλία στην εφηβική ηλικία

Από τον διαδικτυακό ιστότοπο <https://theatrecomments.weebly.com>

Η εφηβεία αποτελεί τη μετάβαση της ζωής του ατόμου από την παιδικότητα στην ενηλικίωση. Κατά τη διάρκεια αυτού του αναπτυξιακού σταδίου συμβαίνουν πολλές αλλαγές σε πολλά επίπεδα. [...] Σε αντίθεση με την παιδική ηλικία που υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη για γονεϊκή παρουσία, η εφηβεία χαρακτηρίζεται από τη στροφή των ατόμων σε άτομα εκτός του οικογενειακού πλαισίου. Οι έφηβοι τείνουν να επενδύουν συναισθηματικά σε άλλα συνομήλικα άτομα την ίδια στιγμή που οι αξίες των γονιών και της οικογένειας αμφισβητούνται προκειμένου να αξιολογηθούν εκ νέου κατά τα πρώτα χρόνια της ενηλικίωσης.

Τι προσφέρουν όμως οι φίλιες στους εφήβους και με ποιο τρόπο δημιουργούν τα νεαρά άτομα φίλους; Οι σχέσεις με τους συνομηλίκους συχνά βοηθούν τους εφήβους να δομήσουν ισχυρή αυτοπεποίθηση που καθορίζεται από τον τρόπο που βλέπουν τον εαυτό τους στους άλλους αλλά και να βρουν ανθρώπους με τους οποίους μοιράζονται παρόμοιες αγωνίες και άγχη. Οι έφηβοι συνηθίζουν να κάνουν παρέα με άτομα που μοιάζουν με εκείνους καθώς είναι ισχυρή η ανάγκη τους για ταύτιση με ένα άτομο που θα τους βοηθήσει να αντέξουν το βάρος από τις αγωνίες, τους προβληματισμούς, τα δύσκολα συναισθήματα αλλά και τον πολύ έντονο ενθουσιασμό. Σε αυτή την ηλικία ένα συχνό μοντέλο είναι αυτό των δυαδικών σχέσεων, με την έννοια ότι ένας ή μία έφηβος επιλέγουν για κοντινό φίλο ή συνοδοιπόρο ένα άλλο άτομο, με το οποίο δημιουργούν μια σχέση με κύρια χαρακτηριστικά την ένταση, την αποκλειστικότητα και τη ζήλεια όταν κάποιος άλλος πλησιάσει πολύ το φίλο ή τη φίλη. Λόγω της έντασης του συναισθηματικού δεσίματος οι σχέσεις με τους φίλους περιλαμβάνουν συχνούς τσακωμούς, θυμό, διαστήματα απομάκρυνσης και προσπάθειες συμφιλίωσης. Ένας έφηβος που νιώθει ότι προδίδεται από το φίλο του βιώνει αυτή την προδοσία πολύ έντονα και καταστροφικά, καθώς χάνει το στήριγμα και έναν ώμο να κλάψει για όσα του συμβαίνουν αλλά και την προσπάθεια να αποκτήσει προσωπική αξία. Ένας άλλος λόγος που οι έφηβοι επιλέγουν φίλους με τους οποίους έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά είναι γιατί προσπαθούν να διαμορφώσουν τον εαυτό τους μέσα από τους άλλους αλλά και γιατί μπορεί οι φίλοι τους να τους πιέζουν να ανακαλύψουν τις κρυμμένες τους πτυχές και να μεταμορφωθούν.[...]

Στο πλαίσιο των φιλικών σχέσεων που δημιουργούν οι έφηβοι δεν είναι δυνατόν να μη αναφερθεί και ο ρόλος των ομάδων συνομηλίκων. Οι έφηβοι συνήθως επιλέγουν να ενταχθούν σε ομάδες με κοινά χαρακτηριστικά με τους ίδιους αλλά υπάρχουν και οι περιπτώσεις που επιλέγουν γκρουπ διαφορετικών ατόμων, σε μια προσπάθεια να δουν τελικά τι τους ταιριάζει. Οι ομάδες συχνά είναι πιο ισχυρές από τις δυαδικές φιλίες, με την έννοια ότι επηρεάζουν περισσότερο το άτομο, ενδυναμώνοντας ή αποδυναμώνοντάς το αντίστοιχα. Υπάρχουν οι περιπτώσεις θετικής ενίσχυσης από την ομάδα συνομηλίκων, αλλά και εκείνες ενίσχυσης μιας αρνητικής – παραβατικής συμπεριφοράς. Μολονότι το θέμα με τις ομάδες συνομηλίκων είναι ιδιαίτερα μεγάλο και περιλαμβάνει πολλές πτυχές και παραμέτρους, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι έφηβοι, οι οποίοι έχουν λάβει σημαντική υποστήριξη από συνομηλίκους και οικογενειακό πλαίσιο έχουν λιγότερες

πιθανότητες να εμπλακούν σε μια ομάδα από την οποία θα επηρεάζονταν αρνητικά συγκριτικά με εκείνους που έχουν λάβει μικρότερη.

1^η δραστηριότητα

A1. Τι προσφέρουν οι φίλιες στους εφήβους και με ποιο τρόπο δημιουργούν οι νέοι φίλιες; Να αποδώσετε περιληπτικά την άποψη του συγγραφέα σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Με ποιον τρόπο / ποιους τρόπους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Η εφηβεία αποτελεί κατά τα πρώτα χρόνια της ενηλικίωσης»). (μον.6)

A2β. Στη δεύτερη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου ο συγγραφέας ξεκινά με ένα ερώτημα. Να εξηγήσετε τη λειτουργία του στο κείμενο. (μον.6)

A2γ. Να εντοπίσετε δύο περιπτώσεις ποιητικής λειτουργίας στο μη λογοτεχνικό κείμενο. Τι προσφέρει η επιλογή της από τον συγγραφέα στο ύφος του κειμένου; (μον.3)

Μονάδες 15

A3. Με αφορμή μια συζήτηση που είχατε στην τάξη στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας σχετικά με το νόημα της φιλίας, αποφασίζεις να αναρτήσεις στο προσωπικό σου μπλογκ ένα άρθρο, στο οποίο θα παρουσιάζεις τα βασικά χαρακτηριστικά του ιδανικού φίλου για έναν έφηβο / μια έφηβη σαν κι εσένα.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο.

ΣΟΦΙΑ ΚΟΛΟΥΤΟΥΡΟΥ (1973-)

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή Η Τρίτη Γενιά, εκδ. Gutenberg, Αθήνα: 2015

Sweet Sixteen

*Στα παιδιά της Τάξης του '90
που ξαναβρεθήκαμε εχθές μετά από 22 χρόνια*

Εχθές, όταν προσπέρασα την πύλη,
τη μια στιγμή ήμουν γύρω στα σαράντα
κι ήρθαν συμμαθητές παλιοί και φίλοι,
περνούσ' η ώρα, μικραίνα – τριάντα.
Και να 'τοι όσοι γνωρίζω απ' τα μικράτα
κι ευθύς να ξαναβρίσκομαι στην τάξη
στο ίδιο το θρανίο, όπως πάντα
και σήμερα θα κλείσω τα δεκάξι.
Τα χρόνια μου κοιτώ στα πρόσωπά τους
κι εκείνοι τ' αφαιρούν απ' τα δικά μου.
Μετρήσαμε γεννήσεις και θανάτους
κι είν' όλοι τους η τάξη κι η σειρά μου.
Οι μήνες φυλλοροούν στα δάκτυλά μου,
σαν τίποτα να μην μας έχει αλλάξει,
σαν πύργους-όνειρα να χτίζουμε της άμμου,
σήμερα που γινόμαστε δεκάξι.

Μπερδεύονται το τώρα κι οι αναμνήσεις
 μ' όλα τα τραύματα των πιο παλιών ερώτων,
 τ' ανομολόγητα κι οι εξομολογήσεις
 που τα κατάπιε η ροή των γεγονότων
 και μισοκρύβοντ' οι μορφές τους, με των φώτων
 και των σκιών, που εναλλάσσονται στην πράξη.
 Να τ' αχνοφέγγισμα των χρόνων μας των πρώτων,
 από τα έξι μας και μέχρι τα δεκάξι.
 Φίλοι, τα δεκαεπτά μας κλείσαμε μια μέρα
 και στα δεκαοκτώ είχαμε πετάξει.
 Τώρα σαράντα -και ακόμα παραπέρα-
 κι όμως για πάντα μένουμε δεκάξι.

1^η δραστηριότητα

B1. Σε ποια ηλικία βρίσκεται το ποιητικό υποκείμενο και ποια ηλικιακή φάση της ζωής του αναπολεί; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές στο λογοτεχνικό κείμενο (50-60 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Στο λογοτεχνικό κείμενο εναλλάσσεται το α' ενικό και το α' πληθυντικό πρόσωπο. Να δώσετε παραδείγματα της χρήσης τους και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο κείμενο. (μον.9)

B2β. Στο λογοτεχνικό κείμενο να εντοπίσετε α) μία παρομοίωση, β) μία μεταφορά και γ) μία επανάληψη και να τις σχολιάσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Πώς αισθάνεται το ποιητικό υποκείμενο και για ποιους λόγους; Εσύ πώς νιώθεις στην ιδέα ότι μετά από κάποιες δεκαετίες μπορεί να ξανασυναντηθείς με τους φίλους των εφηβικών σου χρόνων; Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 150 περίπου λέξεις.

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ανθρώπινα δικαιώματα είναι τα δικαιώματα, που απολαμβάνει ο άνθρωπος λόγω της ανθρώπινης ιδιότητας του και ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα, θρήσκευμα και τόπο διαμονής. Με τον όρο «ανθρώπινα δικαιώματα» εννοούμε τη δυνατότητα του ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται σύμφωνα με τους νόμους, για να ολοκληρώνεται και να πετυχαίνει τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του σε όλους τους τομείς.

Ιστορική αναδρομή

- Έννοια «ανθρώπινα δικαιώματα» ή «δικαιώματα ανθρώπου» → Δυτική Ευρώπη (17^{ος} αιώνας)→ καθιέρωση μέσα από διακηρύξεις εθνικών συνελεύσεων και διεθνών οργανισμών.
- Διακηρύξεις→ αρχές της δημοκρατίας, της ζωής, της ελευθερίας, της μόρφωσης, της αξιοπρέπειας του πολίτη, του σεβασμού της ανθρώπινης προσωπικότητας.
- Αγγλία (17^{ος} αιώνας)→ τα «προαιώνια δικαιώματα των Άγγλων» και οι ατομικές ελευθερίες→ κατάκτηση με αγώνες που ορόσημα τους υπήρξαν: 1) Η Αγγλική Μάγκνα Χάρτα, 2) Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Bill of Rights, 1689).
- Νεότερη εποχή→ προστασία των δικαιωμάτων με αμερικάνικες διακηρύξεις→ Αμερικάνικη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (04-07-1776).
- Ουσιαστική κατοχύρωση δικαιωμάτων→ Γαλλική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη→ ψήφιση 26-08-1789→ Εθνική Συνέλευση της Γαλλικής Επανάστασης.
- Επίδραση της Γαλλικής διακήρυξης- αποφασιστική
- Συντάγματα 19^{ου} και 20^{ου} → περιέλαβαν στα κείμενα τους τις ατομικές ελευθερίες που περιείχε η Διακήρυξη αλλά και οι διεθνείς συμβάσεις που υπεγράφησαν:
 - Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Παρίσι 10-12-1948).
 - Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών αρχών της Ρώμης (04-11-1950) ίδρυσε και όργανα: α) την ευρωπαϊκή επιτροπή των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, β) το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Σωστή επανάσταση υπήρξε η αναγνώριση της ατομικής προσφυγής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.
 - Ο κοινωνικός χάρτης της Ευρώπης (18-10-1961).
 - Τα Σύμφωνα του Ο.Η.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα (16-12-1966).
 - Η Τελική Πράξη της Συνθήκης του Ελσίνκι (01-08-1975).

Διάκριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Ατομικά δικαιώματα:

- προσωπική ελευθερία, προσωπική ασφάλεια, ελευθερία της παιδείας,
- ελευθερία της θρησκείας,
- απαραβίαστο της ιδιοκτησίας, ελευθερία του τύπου, απόρρητο των επικοινωνιών, άσυλο της κοινωνίας,
- δικαίωμα του «συνέρχεσθαι»,
- δικαίωμα του «συνεπείχεσθαι» και συνδικαλιστική ελευθερία.

Πολιτικά δικαιώματα:

- δικαίωμα του πολίτη να εκλέγει και να εκλέγεται,
- δικαίωμα ίδρυσης και συμμετοχής σε πολιτικά κόμματα, έκφραση πολιτικών απόψεων,
- δικαίωμα ελεύθερης συμμετοχής στη διοίκηση του κράτους.

Κοινωνικά δικαιώματα: Μέρη του κράτους για τους πολίτες, ελεύθερη επιλογή εργασίας, προστασία του περιβάλλοντος κ.α.

Φαινόμενα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στα ανεπτυγμένα κράτη:

- Διώκονται πολίτες εξαιτίας των πολιτικών πεποιθήσεων τους, παρεμποδίζεται η πολιτική έκφραση και οι συνδικαλιστικές ελευθερίες.
- Παραβιάζονται τα προσωπικά δεδομένα, το οικογενειακό και πανεπιστημιακό άσυλο και το απόρρητο των επικοινωνιών. Ο τύπος και τα ΜΜΕ λογοκρίνονται, με συνέπεια να αλλοτριώνουν τη βούληση και τη σκέψη του ανθρώπου, διότι στερείται αντικειμενικής ενημέρωσης.
- Επικρατεί ανισότητα στην απόλαυση των αγαθών, ποσοτικοποιείται η παιδεία και ψυχαγωγία, το κράτος πρόνοιας καταρρέει και υποχωρεί η κοινωνική πολιτική.
- Ασκείται βία (τεχνολογική, υλική, σωματική, ψυχολογική) σε πολίτες με σκοπό την εκμηδένιση της προσωπικότητας με συνέπεια την αναζωπύρωση του κοινωνικού ρατσισμού. Εντοπίζονται φυλετικές διακρίσεις, καταπάτηση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, υποτίμηση του ρόλου της γυναίκας, παιδική εκμετάλλευση.
- Ισχυρά οικονομικά κράτη παρεμβαίνουν στην εσωτερική πολιτική των αδύναμων κρατών με στόχο την οικονομική κάθε είδους εκμετάλλευση.
- Πολίτες συλλαμβάνονται χωρίς ένταλμα ή δίκη, κρατούνται παράνομα, φυλακίζονται και διώκονται άδικα (ολοκληρωτικά, απολυταρχικά καθεστώτα).

Στις υποανάπτυκτες χώρες:

- Επικρατεί φοβερή θνησιμότητα εξαιτίας της έλλειψης πόσιμου νερού και φαρμάκων, ο υποσιτισμός και η φτώχεια είναι ιδιαίτερα οξυμμένα φαινόμενα,

οι συνθήκες διαβίωσης είναι άθλιες, ενώ λιμοί, επιδημίες και φυσικές καταστροφές απειλούν ανθρώπινες ζωές.

- Άτομα διώκονται, βασανίζονται, εκτελούνται, εξαιτίας πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, γυναίκες κακοποιούνται, εξευτελίζονται, ταπεινώνονται (βιασμοί, λιθοβολισμοί), παιδιά κακοποιούνται σεξουαλικά και εκπορνεύονται.
- Πόλεμοι (εμφύλιοι, τοπικοί) προκαλούν χιλιάδες θύματα, ιδίως στον άμαχο πληθυσμό, συμβαίνουν γενοκτονίες, ενώ τρομοκρατικές και παρακρατικές οργανώσεις απειλούν τη ζωή των ατόμων.

Αίτια παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα: αδυναμία άσκησης ελέγχου στην εξουσία, ανισότητες, ανελευθερία, επικράτηση των προνομιούχων και δυνατών, θρησκευτικός φανατισμός και φονταμενταλισμός.
- Τα συμφέροντα των ισχυρών και των πολυεθνικών (οικονομικά - γεωπολιτικά - στρατιωτικά) υπαγορεύουν τη διατήρηση της εξουσίας του τρίτου κόσμου και κατά συνέπεια της παραβίασης των δικαιωμάτων.
- Οι ισχυροί του πλανήτη και στον προηγμένο κόσμο ενδιαφέρονται μονάχα για την οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας.
- Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης δημιούργησε ανισότητες μεταξύ τεχνολογικά ανεπτυγμένων και λιγότερο αναπτυγμένων κρατών με όλες τις οικονομικές συνέπειες που αυτό συνεπάγεται.
- Υλικός ευδαιμονισμός και οικονομικά συμφέροντα: το χρήμα θεοποιείται και στο βωμό του θυσιάζονται οι αξίες, ο σεβασμός στον άνθρωπο, τα ανθρωπιστικά ιδεώδη εν γένει. Πόλεμοι, καταστροφές, εγκλήματα, φρικαλεότητες, έχουν τη ρίζα τους στο οικονομικό συμφέρον και το ατομικιστικό – ωφελιμιστικό πνεύμα της εποχής.
- Συνθήκες ζωής των μεγαλουπόλεων: συνωστισμός, αποπροσωποποίηση, αποξένωση, απουσία κοινωνικού ελέγχου και ένταση, ξέφρενοι ρυθμοί, άγχος, ανασφάλεια. Παράλληλα, η ανεργία και σκληρός ανταγωνισμός, απόρροια ως ένα βαθμό του υλισμού, καθιστά τον συνάνθρωπο εχθρό και ευνοεί έτσι την καταπάτηση των δικαιωμάτων.

Προτάσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στον υποανάπτυκτο κόσμο:

- Στήριξη της προσπάθειας για ανασυγκρότηση και ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου κόσμου από τα ισχυρά κράτη της Ε.Ε. και τον Ο.Η.Ε.
- Προσπάθεια εκδημοκρατισμού των λαών που ζουν σε δικτατορικά καθεστώτα.
- Ανθρωπιστική βοήθεια από παγκόσμιες μη κυβερνητικές οργανώσεις.

- Ευαισθητοποίηση του κόσμου από τα Μ.Μ.Ε., το σχολείο και τους διανοούμενους.
- Σταδιακή άνοδος του βιοτικού επιπέδου, με παράλληλη ανάπτυξη της οικονομίας.

Στον αναπτυγμένο κόσμο:

- Έμφαση στην ηθική καλλιέργεια των ατόμων και στην ανθρωπιστική παιδεία, που θα αναπτύξει τη συμπόνια, τη συνεργασία και θα εξαλείψει τη μισαλλοδοξία
- Ανάληψη της προσωπικής ευθύνης και υγιή λειτουργία των φορέων αγωγής: Βίωση θετικών προτύπων στην οικογένεια, θετική κοινωνικοποίηση και αξίες από το σχολείο, ευαισθητοποίηση του κοινού και στηλίτευση των παραβιάσεων από τα Μ.Μ.Ε., διαφώτιση του κοινού από του διανοούμενους.
- Καλλιέργεια του πνεύματος κατανόησης, αμοιβαίας εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού στις σχέσεις του πολίτη προς το κράτος αλλά και του ατόμου προς το άτομο. Πλήρης ενημέρωση και διαφώτιση της κοινής γνώμης όχι μόνο για τα δικαιώματα αλλά και για την υποχρέωση του κάθε πολίτη να αντιστέκεται στην αυθαιρεσία και να την καταγγέλλει δημόσια.
- Επαγρύπνηση όλων των πολιτών και αλληλεγγύη για τους ανθρώπους των οποίων τα δικαιώματα παραβιάζονται. Εδραίωση της γνήσιας δημοκρατίας.
- Υπεύθυνη χρήση της γνώσης και της τεχνολογίας από τους επιστήμονες και τα πολιτικά και οικονομικά κέντρα εξουσίας με γνώμονα τον άνθρωπο και όχι το κέρδος και τα εθνικά συμφέροντα.
- Παγκόσμια συμφωνία των κρατών για κοινή πολιτική στο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προϋποθέτει τήρηση του διεθνούς δικαίου. Υγιής λειτουργία των διεθνών οργανισμών (Ο.Η.Ε.)

Προϋποθέσεις που προάγουν την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Η πολιτεία οφείλει να παρέχει στους πολίτες ανθρωπιστική παιδεία και το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας και γενικότερα των φορέων αγωγής (οικογένεια) να καλλιεργεί ανθρωπιστικές αρχές, όπως η συνεργασία, η δικαιοσύνη, η ισότητα, η αλληλεγγύη, η αλήθεια.
- Τα ανελεύθερα και αυταρχικά καθεστώτα πρέπει να καταλυθούν και να εγκαθιδρυθεί η δημοκρατία, ενώ οι εξουσίες του κράτους πρέπει να αποκεντρωθούν και να δημοκρατικοποιηθούν.
- Οι κρατικές αρχές οφείλουν να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση του φανατισμού και των φαινομένων βίας, καθώς και για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, ναρκωτικά κ.α.).
- Χρειάζεται να καταβληθεί παγκοσμίως προσπάθεια για την ίδρυση νέων διεθνών οργάνων που θα καταστείλουν κάθε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και να γίνει μία ανασυγκρότηση των χωρών του τρίτου κόσμου, όπου η παρουσία της Ε.Ε. και του Ο.Η.Ε. να είναι ισχυρότερη.

- Η κοινή γνώμη πρέπει να ενημερώνεται αντικειμενικά, να μην παραβιάζονται προσωπικά δεδομένα, αλλά να υπάρχει σεβασμός της ιδιωτικότητας των συνανθρώπων. Επίσης, τα ΜΜΕ πρέπει να δημοσιοποιούν και να καταδικάζουν οποιαδήποτε καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προβάλλουν θετικά πρότυπα.
- Οι πολίτες πρέπει να χρησιμοποιούν υπεύθυνα την τεχνολογία και να μην κάνουν κατάχρηση, ώστε να αναγνωρίσουν την ιδιαιτερότητα και όχι τις αντιφάσεις του εσωτερικού τους κόσμου. Επιπλέον, οι επιστήμονες και οι άνθρωποι του πνεύματος οφείλουν να έχουν γνώμονα τον άνθρωπο και όχι το κέρδος επιδεικνύοντας σεβασμό απέναντί του.
- Τα άτομα οφείλουν να βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση, να δείχνουν κατανόηση, εμπιστοσύνη και σεβασμό στον συνάνθρωπο και να έχουν πίστη στις αξίες, στα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρώπινη προσωπικότητα.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο.

Από την Υεμένη στην Ελλάδα: Το ταξίδι του Οσάμα

Το άρθρο αντλήθηκε από τον διαδικτυακό ιστότοπο της unicef: www.unicef.org/greece

Εκτιμάται ότι 23.000 παιδιά προσφύγων και μεταναστών έφτασαν μέσω θαλάσσης στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Ισπανία πέρυσι, με την συντριπτική πλειοψηφία αυτών να **διαφεύγουν** από τις συγκρούσεις, την ακραία φτώχεια και τις διώξεις. Ένα από αυτά τα παιδιά είναι ο 12χρονος Οσάμα που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την πατρίδα του την Υεμένη.

«Νόμιζα ότι τελείωσε, θα πεθάνω. Έτσι τελειώνει η ζωή μου», είπε ο Οσάμα στη UNICEF για τις σκέψεις που πέρασαν από το μυαλό του, καθώς διέσχισε τη θάλασσα για να φτάσει στην Ελλάδα με την οικογένειά του. *«Το μέλλον μου στην Υεμένη ήταν αβέβαιο, δεν μπορούσα να μελετήσω για να γίνω γιατρός ή μηχανικός ή οτιδήποτε άλλο. Θέλω να γίνω γιατρός γιατί θέλω να βοηθήσω τους άλλους και την οικογένειά μου»*

Ο Οσάμα και η οικογένειά του ζούσαν στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης στη Μόρια της Λέσβου, στην Ελλάδα. Το Κέντρο προορίζεται να διεξάγει διαδικασίες άφιξης για νέους πρόσφυγες και μετανάστες, αλλά λόγω της αυξημένης ροής και του υπερπληθυσμού οι οικογένειες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, συχνά μένουν σε αυτό το κέντρο για μήνες και μερικές φορές ακόμη και χρόνια.

Η UNICEF υποστηρίζει ότι όλα τα ευάλωτα παιδιά που ζουν σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης στα ελληνικά νησιά, πρέπει να μεταφερθούν αμέσως στην ηπειρωτική χώρα για να διασφαλιστεί η **πρόσβασή** τους σε επαρκή προστασία, **υγειονομική** περίθαλψη, καταλύματα και ευκαιρίες εκπαίδευσης.

Μετά από 3 μήνες στο πολυσύχναστο ΚΥΤ στη Μόρια της Λέσβου, ο Οσάμα και η οικογένειά του έλαβαν την είδηση ότι θα μεταφερθούν σε καταλύματα που διαχειρίζεται ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Σήμερα, στην Αθήνα πλέον, ο Οσάμα μπορεί να συνεχίσει τις σπουδές του σε ασφαλέστερο περιβάλλον. Επισκέπτεται επίσης την Elix, ένα εκπαιδευτικό κέντρο που υποστηρίζεται από τη UNICEF, όπου λαμβάνει επιπλέον βοήθεια με τις σπουδές του στα Αγγλικά και τα Ελληνικά. Ο Οσάμα ελπίζει ότι μια μέρα θα εκπληρώσει το όνειρό του και θα γίνει γιατρός.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τις τέσσερις τελευταίες παραγράφους του μη λογοτεχνικού κειμένου («Ο Οσάμα και η οικογένειά του... θα γίνει γιατρός.») σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Στη δεύτερη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου χρησιμοποιείται ευθύς λόγος («Νόμιζα ότι τελείωσε, θα πεθάνω. Έτσι τελειώνει η ζωή μου», «Το μέλλον μου στην Υεμένη ήταν αβέβαιο, δεν μπορούσα να μελετήσω για να γίνω γιατρός ή μηχανικός ή οτιδήποτε άλλο. Θέλω να γίνω γιατρός γιατί θέλω να βοηθήσω τους άλλους και την οικογένειά μου»). Τι προσφέρει στο κείμενο; Να τον μετατρέψετε στον πλάγιο λόγο και να αναφέρετε τις αλλαγές που παρατηρείτε στο ύφος. (μον.9)

A2β. διαφεύγουν, πρόσβασή, υγειονομική: Να εντοπίσετε τα συνθετικά των παραπάνω λέξεων και να δημιουργήσετε από μία νέα σύνθετη λέξη για το β' συνθετικό. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Διάβασες το παραπάνω άρθρο στον διαδικτυακό ιστότοπο της Unicef και προβληματίστηκες ιδιαίτερα για την κατάσταση που περιγράφεται. Σε μια προσπάθειά σου να ευαισθητοποιήσεις τους συμμαθητές σου, συντάσσεις ένα άρθρο για την εφημερίδα του σχολείου σου, με το οποίο ζητάς τεκμηριωμένα να βρεθεί μια άμεση λύση για τα παιδιά που κρατούνται σε κέντρα υποδοχής επικαλούμενος/η τους λόγους για τους οποίους αυτά αξίζουν μια καλύτερη ζωή.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό Κείμενο

ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ (1966-)
Σονέτο του κυνηγημένου

Από το βιβλίο: Δεμένα Σώματα, εκδ. ΑΩ, 2019

Πίσω φωτιά, χαλάσματα και τρόμος
μπόχα θανάτου γύρω τους καμένα
κυνηγημένους γέμισε ο δρόμος
χάσκουνε σώματα παρατημένα.

Οι μωρομάνες μπρος και πίσω γέροι
οι άντρες να προσέχουν τα πλευρά τους
συρματοπλέγματα ματώσανε το χέρι
του αγοριού που ξέφυγε μπροστά τους.

Μαζί του ο αέρας φέρνει τους πνιγμένους
π' ουρλιάζουνε σαν χάνονται στο κύμα
κι άλλους πολλούς στα γρήγορα θαμμένους

μ' ένα σημάδι αντίδωρο στο μνήμα,
κι η μυρωδιά του φόβου στους διωγμένους
με αγρίμια κι ερημιά σε κάθε βήμα.

1^η δραστηριότητα

B1. Γιατί θεωρείτε ότι ο Ν. Γεωργόπουλος έδωσε στο ποίημα τον τίτλο «Σονέτο του κυνηγημένου»; Να δώσετε την απάντησή σας σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Στο λογοτεχνικό κείμενο επικρατούν οι εικόνες. Να παραθέσετε τρεις (3) από αυτές και να τις αναλύσετε (μον. 9).

B2β. Στο λογοτεχνικό κείμενο να εντοπίσετε τρία (3) σχήματα λόγου και να τα εξηγήσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

B3. Στο Κείμενο 2 περιγράφεται μια ανθρώπινη κατάσταση. Να την περιγράψεις αποδίδοντας τα συναισθήματα των προσώπων που τη ζουν και να εκφράσεις τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σου προκάλεσε η ανάγνωση. Οργάνωσε την απάντησή σου σε 150 λέξεις.

Μονάδες 20

Ειρήνη είναι η κατάσταση ησυχίας, φιλίας, τάξης, αμοιβαίας κατανόησης και αγαθών σχέσεων ανάμεσα σε άτομα, ομάδες ανθρώπων και κρατών. Είναι η διάθεση της ηρεμίας και της αρμονίας για την επικράτηση ενός κόσμου χωρίς αντιπαλότητες και συγκρούσεις.

Πόλεμος είναι η προσπάθεια επίλυσης διαφορών ανάμεσα σε κράτη, έθνη ή ανάμεσα σε αντιτιθέμενες ομάδες ενός έθνους με την ένοπλη σύγκρουση. Αυτός ο τρόπος επίλυσης των διαφορών οδηγεί στην παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και στη διακοπή οποιασδήποτε ανθρώπινης δραστηριότητας.

Αιτία πολέμων – Υπονόμευση ειρήνης

- Ο ανταγωνισμός των ισχυρών και οι ανισότητες στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.
- Η επέμβαση των ισχυρών κρατών στα εσωτερικά των μικρών κρατών.
- Η διεύρυνση του χάσματος πλουσίων και φτωχών λαών υπονομεύει την ειρήνη και τροφοδοτεί την τρομοκρατία.
- Η αλματώδης ανάπτυξη στον τομέα των εξοπλισμών, τα τεράστια συμφέροντα των πολεμικών βιομηχανιών.
- Ο φανατισμός, ο εθνικισμός και τα ιστορικά μίση που διαιωνίζονται.
- Ιδεολογικοί φανατισμοί : ιδεολογικές αντιθέσεις, προσπάθεια επικράτησης και κυριαρχίας μιας ιδεολογίας (π.χ. θρησκεία).
- Τα μίση του παρελθόντος μεταφέρονται από γενιά σε γενιά. Διαμορφώνεται έτσι πρόσφορο έδαφος για εμφάνιση προκαταλήψεων και στερεοτύπων και για εκδήλωση φανατισμού, που διαιωνίζεται μέσω της εκπαίδευσης.
- Η δημαγωγία, ο λαϊκισμός και η κρίση των αξιών. Τα αρνητικά χαρακτηριστικά των ηγετών, όπως η φιλαρχία η απληστία, η δίψα για κυριαρχία, αρκούν για να οδηγήσουν τους λαούς σε πολεμικές συρράξεις. Ορισμένοι ηγέτες εκμεταλλευόμενοι τη δύναμη που διαθέτουν στους πολίτες, χρησιμοποιούν τους πολέμους ως μέσο προβολής και επιβολής τους.
- Η απανθρωποποίηση και η απροκάλυπτη εκμετάλλευση, που αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά της εποχής μας. Εκλείπουν αξίες που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν την παγκόσμια ειρήνη.
- Η απαξίωση των διεθνών οργανισμών. Οι διεθνείς οργανισμοί συχνά κρατούν μεροληπτική στάση απέναντι σε κυβερνήσεις και καθεστώτα υποβαθμίζοντας το κύρος τους. Κάποιες φορές αδυνατούν να συμβάλουν στην επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών και στην ειρήνευση των λαών εξαιτίας των πολιτικοοικονομικών συμφερόντων των ισχυρών.

Επιπτώσεις του πολέμου

Υλικός τομέας:

- Εξασθένηση της οικονομίας και όλων των παραγόντων της (γεωργία, βιομηχανία, εμπόριο, τουρισμός κλπ.). Υλικές ζημιές, τεράστιο πλήγμα επέρχεται στις υποδομές της χώρας, ανθρώπινες απώλειες.

- Διατίθενται υπέρογκα κονδύλια για τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς δημιουργώντας τεράστια οικονομική επιβάρυνση στα έθνη.

Οικολογικός τομέας:

- Προκαλείται καταστροφή στο φυσικό περιβάλλον, ανατρέπεται η φυσική ισορροπία εξαιτίας της χρήσης χημικών – πυρηνικών όπλων. Παράλληλα αλλοιώνονται τα μνημεία και η οικιστική παράδοση κάθε χώρας.

Πνευματικός τομέας:

- Ο πόλεμος αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη της εσωτερικής καλλιέργειας του ανθρώπου. Προκαλείται οπισθοδρόμηση του πνευματικού πολιτισμού, αφού η παιδεία – τόσο με τη στενή έννοια του σχολείου όσο και με την ευρύτερη των γραμμάτων και τεχνών – παραμελείται.
- Η επιστήμη και η τεχνολογία χρησιμοποιούνται για να εξοντώσουν τον άνθρωπο.

Ηθικός τομέας:

- Απανθρωποποίηση του ανθρώπου εξαχρείωση, αποθηρίωση, αφού ο άνθρωπος διέπεται από κατώτερα ένστικτα, προξενώντας φαινόμενα βίας και βαρβαρότητας.

Ψυχικός τομέας:

- Κυριαρχεί ο πόνος, η ανασφάλεια, ο θρήνος. Στο πλαίσιο αυτό, το άτομο αποθαρρύνεται και ανακόπτει κάθε προσπάθεια για δημιουργία.

Κοινωνικός – πολιτικός τομέας:

- Εμποδίζεται η ομαλή λειτουργία των πολιτειακών και κοινωνικών θεσμών. Αναστέλλεται η διάθεση για επικοινωνία και επαφή των λαών. Συχνά επέρχονται αλλαγές στα καθεστώτα (ολοκληρωτισμός)

Εθνικός – Διακρατικός τομέας:

- Αναπτύσσονται εθνικιστικές και ρατσιστικές τάσεις, με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η επικοινωνία και η συνεργασία των λαών.
- Η εθνική ταυτότητα νοθεύεται.

Οφέλη της ειρήνης

- Για το άτομο: Παρέχει ασφάλεια σιγουριά, βεβαιότητα, επιτρέπει την αισιόδοξη ενατένιση του μέλλοντος, δημιουργεί συνθήκες πρόσφορες για την ολόπλευρη ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων και εξασφαλίζει στους ανθρώπους εσωτερική αρμονία και ψυχική ισορροπία. Μέσα σε συνθήκες ειρηνικής συμβίωσης οι άνθρωποι δημιουργούν, εργάζονται συνεργάζονται, προοδεύουν, αναπτύσσουν πολιτισμό.
- Για την οικονομία: Οι κρατικοί προϋπολογισμοί απαλλάσσονται από το βάρος των πολεμικών δαπανών, με αποτέλεσμα να γίνεται η διάθεση κονδυλίων για την κοινωνική ανάπτυξη και την πρόνοια. Οι παραγωγικοί τομείς της οικονομίας λειτουργούν ανεμπόδιστα, ενώ η οικονομική συνεργασία των

λαών και οι εμπορικές συναλλαγές ευνοούν την οικονομική πρόοδο και την κοινωνική ευημερία.

- Για την κοινωνία: Προάγει και αναβαθμίζει τις ανθρώπινες σχέσεις ευνοώντας την ανάπτυξη ευγενών συναισθημάτων, όπως η αγάπη, η φιλία, ο αλληλοσεβασμός και η αλληλεγγύη. Συνιστά προϋπόθεση της δημοκρατίας και της ελευθερίας στις κοινωνίες. Εμπνέει τη συναδέλφωση και τη διαμόρφωση εσωτερικά καλλιεργημένων, ηθικών ανθρώπων.
- Για τον πολιτισμό: Η τεχνολογία και η επιστήμη αποδεσμεύονται από τις εφιαλτικές σκοπιμότητες του πολέμου, τίθενται στην υπηρεσία του ανθρώπου και εργάζονται για την ακμή του. Η ειρήνη δημιουργεί πρόσφορο έδαφος, κατάλληλη ατμόσφαιρα για να ανθήσουν τα γράμματα και οι τέχνες. Δίνεται ώθηση στους πνευματικούς ανθρώπους να οραματιστούν, να δημιουργήσουν και να επηρεάσουν το κοινωνικό σύνολο.

Τρόποι προστασίας της ειρήνης

Κράτη:

- Ενίσχυση της δημοκρατίας: σεβασμός στους θεσμούς, υπεύθυνη αντιμετώπιση των προβλημάτων, λύση των διαφορών με δίκαιο τρόπο, αρμονική συνύπαρξη, ευημερία πολιτών.
- Ο διάλογος συμβάλλει καθοριστικά και οδηγεί σε ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, στην προσέγγιση και την αλληλοκατανόηση των λαών.
- Είναι αναγκαίο να υπάρξουν συμφωνίες για περιορισμό των πυρηνικών εξοπλισμών με μακροπρόθεσμο στόχο τον αφοπλισμό.
- Σύναψη διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες και καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης.
- Η ίδρυση μουσείων πολέμου που καταδεικνύουν τη φρίκη, την απανθρωποποίηση του ατόμου, τη βαρβαρότητα και την κτηνωδία.

Διεθνής Κοινότητα – Ο.Η.Ε:

- Να αποφύγουν την επιλεκτική και μεροληπτική στάση απέναντι σε καθεστώτα και κυβερνήσεις.
- Ενίσχυση του κύρους και του ρόλου των διεθνών οργανισμών με την εξασφάλιση των μέσων που θα τους επιτρέψουν να αναλάβουν αποτελεσματικά το δύσκολο έργο της ειρήνευσης.
- Να περιορίσουν το χάσμα ανάμεσα στις φτωχές και πλούσιες χώρες και να συμβάλλουν στον περιορισμό του ηγεμονισμού από την πλευρά των ισχυρών.

Φορείς κοινωνικοποίησης:

Οικογένεια :

- Διάπλαση των νεαρών μελών με ανθρωπιστικές αξίες, προβολή της ανεκτίμητης αξίας της ειρηνικής διαβίωσης.

Σχολείο: Το σχολείο έχει καθήκον να παρέχει ορθή διαπαιδαγώγηση :

- Να διαφωτίσει για τα δεινά του πολέμου και να εμφυσήσει την αγάπη για την ειρήνη.
- Να μεταδώσει γνώσεις και διδάγματα μέσω της ιστορίας.
- Να καλλιεργήσει τη φιλοπατρία αλλά και να διδάξει το ενδιαφέρον και το σεβασμό για τον πολιτισμό όλων των λαών. Απαιτείται η προβολή των πολιτιστικών στοιχείων των άλλων λαών, κατανόηση και σεβασμός στην ιδιαιτερότητα και την πολιτισμική τους κληρονομιά χωρίς ακρότητες.
- Πολιτιστικές ανταλλαγές και επισκέψεις των μαθητών σε σχολεία άλλων χωρών, ώστε να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά άλλων λαών.
- Αποχρωματισμός των σχολικών βιβλίων από εθνικιστικά στερεότυπα και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης κάθε λαού.
- Ο μαθητής οφείλει να μάθει τα δικαιώματά του και τα όρια της ελευθερίας του, να συνειδητοποιήσει, πως η βία και ο πόλεμος δεν αποτελούν λύση, και να έχει φιλειρηνικούς στόχους.
- Χρήση του διαλόγου ως μέσου επίλυσης των διαφορών.
- Επιβάλλεται απαλλαγή από τις προκαταλήψεις, το ρατσισμό και τον εθνικισμό, που αντίκεινται στο πνεύμα του διεθνισμού.

MME:

- Να αποχρωματίσουν την ενημέρωση από εθνικιστικές υπερβολές και να απέχουν από την εκμετάλλευση της εθνικής ευαισθησίας της κοινής γνώμης.
- Να προβάλλουν την τέχνη, τον αθλητισμό και τις πνευματικές ενασχολήσεις, προωθώντας με τον τρόπο αυτό τον ανθρωπισμό και την επικράτηση της ειρήνης.

Πνευματική ηγεσία :

- Οφείλει να αναδεικνύεται πρωτοπόρος στις ειρηνευτικές διαβουλεύσεις και να καταβάλλει έντονες και επίμονες προσπάθειες για την αφύπνιση της συνείδησης των ατόμων και των λαών.

Άτομο:

- Κατανόηση των πραγματικών διαστάσεων του προβλήματος (συνειδητοποίηση των δεινών του πολέμου) και κινητοποίηση των πολιτών σε όλη την υφήλιο. Ενεργός συμμετοχή σε αγώνες για την εδραίωση της ειρήνης: διαδηλώσεις, πορείες, φιλειρηνικά κινήματα, ανάληψη ειρηνευτικών πρωτοβουλιών.
- Υιοθέτηση του διαλόγου ως μέσο επίλυσης των διαφορών κι όχι καταφυγή στη βία και τον πειθαναγκασμό.
- Αποβολή του φανατισμού, του δογματισμού, της προκατάληψης και του ακραίου εθνικισμού.
- Άσκηση πίεσης στις κυβερνήσεις για περιορισμό των πολεμικών εξοπλισμών και αφοπλισμό.

- Στροφή στο συλλογικό συμφέρον απομάκρυνση από την ιδιοτέλεια, την απληστία την εκμετάλλευση του συνανθρώπου.
- Επιδίωξη κοινωνικής συνοχής, αποβολή της ανταγωνιστικής νοοτροπίας που φθείρει τις σχέσεις των ανθρώπων (αλαζονική και επιθετική συμπεριφορά).
- Πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των λαών: θέατρο, γράμματα, τέχνες, αθλητικές εκδηλώσεις.
- Επιλογή δημοκρατικών πολιτικών και όχι φιλοπόλεμων ηγετών.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Οι επιπτώσεις του πολέμου στη ζωή των ανθρώπων

Το κείμενο είναι άρθρο που έχει αναρτηθεί ως αναφορά πεπραγμένων στις 17 03 2022 στην επίσημη ιστοσελίδα της ΜΚΟ «Γιατροί χωρίς Σύνορα», που επεμβαίνει σε εμπόλεμες και άλλες περιοχές για να συνδράμει ιατρικά και ανθρωπιστικά τους ανθρώπους που πλήττονται από τον πόλεμο, τις ασθένειες και την οικονομική εξαθλίωση. (Συντομευμένο).

Περισσότερο από το ένα τρίτο των προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα επικεντρώνεται στην παροχή βοήθειας σε ανθρώπους που ζουν σε εμπόλεμες ζώνες, όπως η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, το Ιράκ, η Νιγηρία, το Νότιο Σουδάν, η Συρία και η Υεμένη, μεταξύ πολλών άλλων.

Οι συνέπειες του πολέμου είναι τεράστιες και καταστροφικές. Θάνατος, βία, τραύματα που έχουν μακροχρόνιες συνέπειες, διαταραχή μετατραυματικού στρες, κατεστραμμένες υποδομές και συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, άνθρωποι που ξεριζώνονται και αναγκάζονται να αφήσουν τα πάντα πίσω τους.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου και των συγκρούσεων οι τακτικές ιατρικές ανάγκες αυξάνονται, καθώς οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης καταρρέουν. Οι έγκυες γυναίκες, ή τα άτομα με χρόνιες ασθένειες όπως ο διαβήτης ή ο ιός HIV, παραμένουν ιδιαίτερα ευάλωτοι. Καθώς τα εμπορεύματα λιγοστεύουν, η τιμή των βασικών τροφίμων και των οικιακών ειδών εκτοξεύεται στα ύψη, ενώ ο φόβος, η ανασφάλεια και η απώλεια δημιουργούν ψυχολογική δυσφορία.[...]

Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων βλέπουμε, επίσης, συχνά την αύξηση της σεξουαλικής βίας. Μερικές φορές, ο βιασμός χρησιμοποιείται ως «εργαλείο» για να υποτάξει μια κοινότητα. Για παράδειγμα, μια ομάδα τουλάχιστον 10 γυναικών βιάστηκε ομαδικά τον Φεβρουάριο του 2018 κοντά στην Bossangoa, στη Δυτική Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, από άνδρες μιας τοπικής ένοπλης ομάδας που τις πήραν ομήρους. Το 2020, σχεδόν 11.000 άτομα έλαβαν βοήθεια από τις ομάδες μας στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό για σωματικές και ψυχολογικές συνέπειες που σχετίζονται με τη σεξουαλική βία. 63% ανέφεραν ότι βιάστηκαν από ένοπλους άνδρες.

Οι συγκρούσεις συχνά ξεριζώνουν τους ανθρώπους από τα σπίτια τους, αφήνοντάς τους εκτοπισμένους στη χώρα τους ή πρόσφυγες σε μια άλλη. Σύμφωνα με την Έπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, στα τέλη του 2021, ο συνολικός αριθμός των εκτοπισμένων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο ήταν 84 εκατομμύρια. Οι ομάδες μας παρέχουν ιατρική φροντίδα σε όσους εκτοπίζονται από συγκρούσεις, συχνά σε καταυλισμούς προσφύγων και εκτοπισμένων.[...] Σε τέτοιες συνθήκες, οι άνθρωποι που έχουν μείνει μετέωροι, χωρίς πρόσβαση σε κατάλληλη εκπαίδευση, ιατρική περίθαλψη, ή ακόμη και σε υπηρεσίες ύδρευσης και αποχέτευσης, εκτίθενται επικίνδυνα σε διάφορους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων ψυχικής υγείας, βίας και ασθενειών.[...]

Είτε θεραπεύοντας παιδιά που έχουν ξεριζωθεί και γίνει μάρτυρες φρικτών συγκρούσεων, είτε ανθρώπους που έχουν επιβιώσει από βασανιστήρια και σεξουαλική βία, οι ομάδες ψυχολόγων και ψυχιάτρων μας προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις πιεστικές ανάγκες ψυχικής υγείας για τους ανθρώπους που πλήττονται από τον πόλεμο και τις συγκρούσεις.

Ο τρομακτικός ήχος των βομβών που πέφτουν πάνω από το κεφάλι σου, οι σφαίρες που τρυπούν τους τοίχους της κρεβατοκάμαράς σου, το να βλέπεις την οικογένειά σου να δολοφονείται μπροστά σου ή να βασανίζεται από ένοπλες ομάδες: αυτή ήταν η πραγματικότητα για μια γενιά ανθρώπων από χώρες όπως το Ιράκ, τη Συρία, τη Λιβύη και όχι μόνο, όπου οι ομάδες μας βλέπουν ασθενείς με σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας που συνδέονται με τέτοιες εμπειρίες – όπως η διαταραχή μετατραυματικού στρες.[...]

Οι ομάδες μας δεν έχουν πάντα την ικανότητα να καλύψουν κάθε κενό, ωστόσο, προτεραιότητα είναι πάντα οι άνθρωποι σε ανάγκη και τους παρέχουμε την καλύτερη δυνατή ιατρική περίθαλψη, ανεξάρτητα από το πού προέρχονται, σε τι πιστεύουν ή ποιον υποστηρίζουν.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τις επιπτώσεις του πολέμου στη ζωή των ανθρώπων, όπως παρουσιάζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Να σχολιάσετε τον τίτλο του μη λογοτεχνικού κειμένου α) ως προς τη γλώσσα και β) ως προς το επικοινωνιακό του αποτέλεσμα. (μον. 6)

A2β. Ποια είναι η θέση του συντάκτη στην 4^η παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου (Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων... από ένοπλους άνδρες.); Ποια μέσα χρησιμοποιεί για να πείσει τον αναγνώστη; Θεωρείς ότι τελικά καταφέρνει να τον πείσει; (μον.9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στο κείμενο αναφέρεται ότι «οι συνέπειες του πολέμου είναι τεράστιες και καταστροφικές». Να γράψεις ένα άρθρο γνώμης (200-250 λέξεων) στο οποίο θα τεκμηριώνεις αυτή την άποψη/θεώρηση. Πώς μπορούν οι πολίτες να βοηθήσουν, ώστε να αποφευχθούν οι πόλεμοι; Το άρθρο σου προορίζεται για ανάρτηση στην ενημερωτική ιστοσελίδα που επισκέπτεσαι συχνότερα.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Αντώνης Σαμαράκης
[Σήμα κινδύνου]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Αντώνη Σαμαράκη «Σήμα κινδύνου», κεντρική διάθεση Γ. Ελευθερουδάκης, Αθήνα: 1973.

[...] Ο οδηγός έβαλε σε κίνηση το μοτέρ, άκουσα το αυτοκίνητο να φεύγει, η φωνή του σπήκερ μάκραινε, μάκραινε, έγινε ησυχία, ησυχία, ήταν όμως αργά, ήταν όμως αργά...

Ήταν αργά να σταματήσω τη σκέψη μου που είχε αρχίσει να ξετυλίγεται με ταχύτητα. Το νήμα είχε αρχίσει να ξετυλίγεται, τράβηξε την άκρη η φωνή που μπήκε άξαφνα στο δωμάτιο, τράβηξε την άκρη και τώρα το νήμα ξετυλιγόταν, το νήμα της ανησυχίας που είχε κουβαριαστεί μέσα μου τον τελευταίο καιρό, κείνες τις δύο τρεις εβδομάδες.

...διότι το τελεσίγραφον της Σοβιετικής Ενώσεως δια το Βερολίνον λήγει την 27^η Μαΐου. Και δια τον λόγον τούτον διάχυτος είναι ο φόβος του πολέμου...

Στο διάβολο το Βερολίνο! Χτες η Μέση Ανατολή, προχτές το Σουέζ, αντιπροχτές η Κορέα... Ούτε ώρα ήσυχη από τότε που τέλειωσε ο πόλεμος 1939-1945. Ούτε ώρα! Διαρκώς αυτός ο φόβος του πολέμου, ο φόβος πως ένας καινούριος πόλεμος θα ξεσπάσει από στιγμή σε στιγμή, πότε 10 Αυγούστου, πότε 10 Νοεμβρίου, πότε 27 Μαΐου... Φτάνει λοιπόν! Πότε το τελεσίγραφο για την Κορέα, πότε το τελεσίγραφο για το Σουέζ, πότε το τελεσίγραφο για το Βερολίνο... Σήμερα το Βερολίνο, και αύριο, αν ξεφύγουμε από το Βερολίνο, κάτι άλλο, ναι, κάτι άλλο!

Το νήμα ξετυλιγόταν ολοένα εκεί στο δωμάτιο του Δημοτικού Νοσοκομείου την ώρα που έπινα τον καφέ μου περιμένοντας να με φωνάξουν για το χειρουργείο, το νήμα ξετυλιγόταν ολοένα, ήρθαν οι σκέψεις του τελευταίου καιρού, η μια σκέψη πάνω στην άλλη. Έσβηνα τσιγάρο, άναβα τσιγάρο, έσβηνα τσιγάρο, άναβα τσιγάρο, το παράθυρο κλειστό, γέμισε καπνό, γέμισε το δωμάτιο σκέψεις...

Ο φόβος του πολέμου! Του καινούριου πολέμου. Και όμως, τον καιρό του πολέμου 1939-1945, λέγαμε πως δε θάρθει άλλος πόλεμος, ήμασταν βέβαιοι πως το αίμα που χυνόταν ήταν για να μη γίνει άλλος πόλεμος. Και για νάρθει, ύστερ' από το τέλος του πολέμου, ένας καινούριος κόσμος, ειρηνικός, καλύτερος, αλλιώςτικος...

Και τέλειωσε ο πόλεμος. Και ήρθε ο καινούριος κόσμος. Αλλά δεν ήταν καινούριος. Δεν ήταν ειρηνικός. Δεν ήταν καλύτερος. Δεν ήταν αλλιώςτικος.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα βιώνει ο αφηγητής στο απόσπασμα που διαβάσατε; Να τα αιτιολογήσετε με συγκεκριμένες αναφορές στο λογοτεχνικό κείμενο (50-60 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. «Το νήμα είχε αρχίσει να ξετυλίγεται, τράβηξε την άκρη η φωνή που μπήκε άξαφνα στο δωμάτιο, τράβηξε την άκρη και τώρα το νήμα ξετυλιγόταν, το νήμα της ανησυχίας που είχε κουβαριαστεί μέσα μου τον τελευταίο καιρό, κείνες τις δύο τρεις εβδομάδες». Να αναφέρετε δύο (2) σχήματα λόγου που εντοπίζονται στο παραπάνω απόσπασμα και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.(μον.6)

B2β. Στο κείμενο χρησιμοποιείται σε πολλά σημεία το σχήμα της επανάληψης. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρεις (3) από αυτές, ενώ παράλληλα να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο συγκεκριμένο κείμενο. (μον.6)

B2γ. «Στο διάβολο το Βερολίνο! Χτες η Μέση Ανατολή, προχτές το Σουέζ, αντιπροχτές η Κορέα... Ούτε ώρα ήσυχη από τότε που τέλειωσε ο πόλεμος 1939-1945. Ούτε ώρα! Διαρκώς αυτός ο φόβος του πολέμου, ο φόβος πως ένας καινούριος πόλεμος θα ξεσπάσει από στιγμή σε στιγμή, πότε 10 Αυγούστου, πότε 10 Νοεμβρίου, πότε 27 Μαΐου... Φτάνει λοιπόν! Πότε το τελεσίγραφο για την Κορέα, πότε το

νέο φροντιστήριο

τελεσίγραφο για το Σουέζ, πότε το τελεσίγραφο για το Βερολίνο... Σήμερα το Βερολίνο, και αύριο, αν ξεφύγουμε από το Βερολίνο, κάτι άλλο, ναι, κάτι άλλο!». Να σχολιάσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης στο παραπάνω απόσπασμα του κειμένου. (μον.3)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Να ερμηνεύσεις με στοιχεία από το κείμενο την στάση του αφηγητή απέναντι στον πόλεμο. Εκτιμάς πως και σήμερα ισχύουν όσα τον προβληματίζουν ή όχι; (100 – 150 λέξεις)

Μονάδες 20

Πρόσφυγας: το πρόσωπο που εξαναγκάζεται σε φυγή από τον μόνιμο τόπο εγκατάστασής του ή την πατρίδα του, κυρίως για να αποφύγει διωγμούς από την επίσημη εξουσία.

Μετανάστης: πρόσωπο που εγκαταλείπει με τη θέλησή του την πατρίδα του για να εγκατασταθεί επί μεγάλο χρονικό διάστημα σε άλλη χώρα.

Αίτια της μετανάστευσης

- Η δεινή οικονομική κατάσταση της πατρίδας τους. Μια χώρα η οποία έχει υψηλά ποσοστά ανεργίας και μηδαμινές κοινωνικές παροχές, καταδικάζει τους πολίτες της στην εξαθλίωση, εφόσον όχι μόνο δεν μπορεί να τους διασφαλίσει προοπτικές για μια μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση, αλλά και τα αναγκαία για την επιβίωσή τους.
- Απουσία επαγγελματικών προοπτικών. Αρκετοί πολίτες μεταναστεύουν επιδιώκοντας υψηλότερες οικονομικές απολαβές και περισσότερες ευκαιρίες ανέλιξης στον επαγγελματικό τομέα από αυτές που θεωρούν ότι είναι σε θέση να τους προσφέρει η αγορά εργασίας στην πατρίδα τους.
- Αναζήτηση ποιοτικότερων σπουδών. Αίτιο μετανάστευσης για πολλούς νέους ανθρώπους αποτελεί η απογοήτευσή τους από το παρεχόμενο επίπεδο σπουδών στην πατρίδα τους ή η δυσκολία πρόσβασης στην πανεπιστημιακή σχολή που επιθυμούν ή, ακόμη, η απουσία προγραμμάτων εξειδίκευσης στον επιστημονικό κλάδο επιλογής τους.
- Αναζήτηση ενός καλύτερου βιοτικού επιπέδου ή ενός διαφορετικού τρόπου ζωής. Οι πολιτισμικές και τεχνολογικές διαφοροποιήσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα κράτη ενδέχεται να οδηγήσουν ορισμένους πολίτες στην αναζήτηση μιας χώρας που να είναι τεχνολογικά πιο εξελιγμένη ή να έχει κάποιες διαφορετικές πολιτισμικές ποιότητες. Αν ένας πολίτης θεωρεί πως ο τρόπος σκέψης ή ο τρόπος ζωής στην πατρίδα του δεν ταιριάζει στη δική του ιδιοσυγκρασία ενδέχεται αυτό να τον ωθήσει στην αναζήτηση μιας διαφορετικής κουλτούρας, η οποία να προσεγγίζει περισσότερο τον τρόπο ζωής που έχει κατά νου.
- Προβλήματα πολιτικής φύσεως. Οι πολίτες που έρχονται αντιμέτωποι μ' ένα απολυταρχικό καθεστώς ή με μια κυβέρνηση αμφίβολης δημοκρατικότητας, στο πλαίσιο των οποίων καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιορίζεται η δυνατότητα δημοκρατικής έκφρασης, είναι πιθανό να οδηγηθούν στην αναζήτηση μιας νέας πατρίδας, στην οποία θα αισθάνονται ελεύθεροι και τα δικαιώματά τους θα γίνονται σεβαστά.

Αίτια δημιουργίας προσφυγικού ρεύματος

- Ιδιαίτερα κρίσιμες περιστάσεις, όπως το ξέσπασμα κάποιου πολέμου (αμυντικού, εμφύλιου ή και επιθετικού).
- Η επιβολή ενός δικτατορικού καθεστώτος που καταφεύγει σε ομαδικές διώξεις πολιτικών αντιπάλων, προκαλώντας κατ' αυτό τον τρόπο αίσθημα κινδύνου σε πολλούς πολίτες.

Θετικές συνέπειες της μετανάστευσης

- Η εισροή μεταναστών σε μια χώρα προσφέρει νέο εργατικό δυναμικό, το οποίο συχνά φέρει μαζί του γνώσεις και εμπειρίες που λειτουργούν ανανεωτικά για τις ακολουθούμενες μεθόδους από τους εκεί κατοίκους.
- Οι μετανάστες, που συχνά αναλαμβάνουν δύσκολες χειρωνακτικές εργασίες, αποτελούν ένα σημαντικό στήριγμα τόσο για την τοπική παραγωγή όσο και για τα ασφαλιστικά ταμεία, μέσω των αντίστοιχων ασφαλιστικών εισφορών. Αν οι μετανάστες εγκατασταθούν σε μη αστικές περιοχές, όπου ο ντόπιος πληθυσμός δεν είναι ιδιαίτερα αυξημένος, ενισχύουν τις περιοχές αυτές σε πληθυσμιακό επίπεδο.
- Οι μετανάστες εμπλουτίζουν σε πολιτισμικό επίπεδο την κουλτούρα των χωρών υποδοχής και δίνουν μια ευκαιρία στους ντόπιους πληθυσμούς να έρθουν σε επαφή μ' έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντίληψης. Πρόκειται για μια διαδικασία συνύπαρξης που ευνοεί και τις δύο πλευρές, εφόσον αμφότεροι μέσα από τη γνωριμία τους βαθαίνουν τα αισθήματα σεβασμού τους για τον άλλο λαό και για το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.
- Οι μετανάστες έχουν συνάμα την ευκαιρία να παρουσιάσουν στους κατοίκους των χωρών υποδοχής την κατάσταση που επικρατεί στη δική τους χώρα, ευαισθητοποιώντας τους έτσι για τα κρίσιμα προβλήματα που τους εξώθησαν στη μετανάστευση, η επίλυση των οποίων απαιτεί μια πιο ενεργή στάση της διεθνούς κοινότητας.

Αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης

- Σε ό,τι αφορά τους ίδιους τους μετανάστες, συχνή είναι η απογοήτευση και η διάψευση των προσδοκιών τους. Δεν είναι λίγες οι φορές που έρχονται αντιμέτωποι με την ανεργία ή πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από εργοδότες. Ο ρατσισμός, οι προκαταλήψεις και η περιφρόνηση από τους κατοίκους της χώρας υποδοχής συνθέτουν συχνά ένα τραυματικό περιβάλλον, που πικραίνει τους ανθρώπους αυτούς και τους γεννά αρνητικά συναισθήματα για την τοπική κοινωνία.
- Χώρες που μαστίζονται από μια παρατεταμένη οικονομική κρίση καταλήγουν να χάνουν μεγάλο αριθμό νέων ανθρώπων υψηλού επιπέδου κατάρτισης, οι οποίοι επιλέγουν να μεταναστεύσουν σε κάποια άλλη χώρα που θα τους προσφέρει καλύτερες προοπτικές και εργασιακή ασφάλεια.
- Η προσέλευση μεγάλου αριθμού μεταναστών δημιουργεί αρνητικά συναισθήματα στους κατοίκους της χώρας υποδοχής, διότι θεωρούν πως οι μετανάστες καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας, τις οποίες τις στερούνται οι ίδιοι. Αν, μάλιστα, τα επίπεδα ανεργίας είναι ήδη κατά ατυχή συγκυρία υψηλά, τότε οι πολίτες των χωρών υποδοχής τείνουν να αντιμετωπίζουν με αρνητικό τρόπο τους μετανάστες και δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την ενσωμάτωσή τους.

- Οι μετανάστες εξαναγκάζονται συχνά, λόγω της αρνητικής συμπεριφοράς των ντόπιων κατοίκων, να συσπειρώνονται σε συγκεκριμένες περιοχές και να διατηρούν σταθερά αποστάσεις από τους άλλους πολίτες. Προκύπτει, έτσι, μια ιδιότυπη περιθωριοποίησή τους μέσα στην καρδιά των μεγάλων αστικών κέντρων, περιοχές που καταλήγουν να θεωρούνται υποβαθμισμένες.
- Οι μετανάστες στους οποίους δεν διασφαλίζεται η προοπτική απόκτησης μιας μονιμότερης άδειας παραμονής δεν κατορθώνουν τελικά να ενσωματωθούν ομαλά, εφόσον θεωρούν πως είναι μάταιο να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν πλήρως τα πολιτισμικά στοιχεία της χώρας αυτής, όπως είναι για παράδειγμα η γλώσσα. Παραμένουν, έτσι, αποστασιοποιημένοι από περισσότερα ζητήματα και στοιχεία της χώρας υποδοχής και δεν αποκτούν ποτέ γι' αυτή αληθινά συναισθήματα εκτίμησης και σεβασμού.

Προτάσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου

- Η ισομερής οικονομική ανάπτυξη όλων των κρατών, ώστε όλοι οι πολίτες του κόσμου να απολάμβαναν παρόμοιες συνθήκες οικονομικής και κοινωνικής ευμάρειας. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, είναι προφανώς ανέφικτο ή τουλάχιστον δυσεπίτευκτο.
- Βελτίωση των όρων μετανάστευσης και διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών, προκειμένου να είναι ομαλότερη η διαδικασία ενσωμάτωσής τους στις χώρες υποδοχής. Για αυτό είναι αναγκαίο να οριοθετείται, κατά κάποιο τρόπο, ο αριθμός μεταναστών, ώστε η κάθε χώρα να υποδέχεται αριθμό ανάλογο των δυνατοτήτων της. Μια χώρα που αδυνατεί να διασφαλίσει τα αναγκαία για τους δικούς της πολίτες, δεν μπορεί να γίνεται αποδέκτης μεγάλου αριθμού μεταναστών ή προσφύγων.
- Στις περιπτώσεις που παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών ή προσφύγων σε μια χώρα χαμηλών οικονομικών δυνατοτήτων, θα πρέπει να ενεργοποιείται η διεθνής κοινότητα για την παροχή οικονομικής βοήθειας, προκειμένου να καθίσταται εφικτή η μέριμνα για τους ανθρώπους αυτούς.
- Βασικό ζητούμενο για τις χώρες υποδοχής αποτελεί η σταδιακή αφομοίωση των μεταναστών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τη διασφάλιση θέσεων εργασίας, ώστε οι νεοεισελθόντες να αισθάνονται παραγωγικά μέλη της κοινωνίας, και να είναι παράλληλα σε θέση να καλύπτουν τις βιοτικές τους ανάγκες.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ανεπιθύμητοι Πρόσφυγες

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από το άρθρο του Τάσου Κωστόπουλου, που δημοσιεύτηκε στην «Εφημερίδα των Συντακτών», στις 17-04-2016.

Χιλιάδες απελπισμένοι πρόσφυγες συνωστιζονται στις μικρασιατικές ακτές, προσπαθώντας να περάσουν με κάθε μέσο στα νησιά, για να γλιτώσουν από τη φωτιά και το μαχαίρι ενός αδυσώπητου πολέμου που μετέτρεψε την πατρίδα τους σε κόλαση.

Παρά τα εύλογα ανθρωπιστικά ανακλαστικά, η προοπτική μονιμότερης εγκατάστασης των προσφύγων στη χώρα μας προκαλεί έντονη ανησυχία σε πολλούς γηγενείς, που φοβούνται πως οι επήλυδες¹⁷ Ασιάτες θα αποτελέσουν κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, θα αποσπάσουν για την επιβίωσή τους μερίδιο από τους αποψιλωμένους¹⁸ δημόσιους πόρους και, με τα αλλότρια ήθη και έθιμά τους, θα θέσουν σε δοκιμασία τον πατροπαράδοτο πολιτισμό του τόπου· μέρα με τη μέρα, όλο και περισσότεροι αποφαίνονται πως η χρεοκοπημένη Ελλάδα «δεν χωράει» άλλους ξενομερίτες.

Κάποια στιγμή, οι πύλες της ελληνικής επικράτειας σφραγίζονται θεσμικά με μια έκτακτη, δρακόντεια νομοθεσία. Κατ' ιδίαν, ένας υψηλόβαθμος κρατικός λειτουργός δεν θα διστάσει μάλιστα να αποφανθεί πως οι ξεριζωμένοι πρόσφυγες θα ήταν καλύτερα να σφαγούν από τον εχθρό, παρά να θέσουν σε δοκιμασία την κοινωνική συνοχή της ελλαδικής κοινωνίας.

Η παραπάνω περιγραφή δεν αφορά τους σημερινούς Σύρους ή Αφγανούς πρόσφυγες, αλλά τους Μικρασιάτες ομολόγους τους πριν από ένα σχεδόν αιώνα.

Μπορεί η έλευση των τελευταίων να έχει εξωραϊστεί¹⁹ από την επίσημη και εθνικά ορθή ιστοριογραφία ως «υποδοχή» (ή και «παλιννόστηση») των κυνηγημένων ομογενών στη νέα τους πατρίδα, τον ματωμένο όμως εκείνο Αύγουστο του 1922 η στάση του ελληνικού κράτους θύμιζε περισσότερο την απροθυμία της σημερινής Ευρώπης να απορροφήσει τα κύματα των απελπισμένων που καταφέρνουν να φτάσουν μέχρι εδώ από τα σφαγεία της Μέσης Ανατολής.

1^η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τις ανησυχίες των γηγενών για την εγκατάσταση των προσφύγων στην πατρίδα τους, αλλά και την αντιμετώπισή τους από την πολιτεία, όπως παρουσιάζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Μπορεί η έλευση... της

¹⁷Επήλυδες: αλλοδαποί, ξενόφερτοι

¹⁸Αποψιλωμένοι: απογυμνωμένοι από κάτι, στερημένοι

¹⁹Εξωραίζω: καλλωπίζω, ομορφαίνω

Μέσης Ανατολής; (μον.9)

A2β. Να σχολιάσετε τη νοηματική σύνδεση του τίτλου με το περιεχόμενο του μη λογοτεχνικού κειμένου. (μον.6)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στο κείμενο επισημαίνεται πως διαχρονικά, σε κάθε μεταναστευτικό κύμα, οι αντιδράσεις των ντόπιων είναι αρνητικές. Για ποιους λόγους θεωρείς πως συμβαίνει αυτό; Με ποιους τρόπους μπορεί να βελτιωθεί η αρνητική αυτή στάση απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες; Να ενημερώσεις σχετικά τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σου με άρθρο (200-250 λ.) στο σχολικό ιστολόγιο, καταθέτοντας και τις προσωπικές σου απόψεις.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

ΤΑΣΟΥΛΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (1954 -)

Μικρασιατικό Άσμα

Το ποίημα που ακολουθεί δημοσιεύτηκε την 1^η Απριλίου 2021 στον ιστότοπο Poetica net.gr.

Μικρασιάτικο άσμα ή, μήπως,
θρακικό το τραγούδι που έχει
τη γνωστή επωδό ενός εύρυθμου θρήνου;

Προσφυγούλα,
μαυρομάτα μου,
Προσφυγούλα,
σε κλαίν τα μάτια μου

Νοσταλγώ τον σκοπό του συρτού,
του χορού την ηδύπικρη θλίψη,
μια συγκίνηση αόριστη, ενώ
στο μυαλό μου γυρνά
το μετέωρο ερώτημα:
«Ποιος να ήταν ο τόπος της;
Ποια ακρογιάλια θυμόταν καθώς
—ενώ γύρευε λίγο νερό—
το φαρμάκι κυλούσε στα σπλάχνα της;
Να ευχότανε άραγε

σαν τις σκλάβες, στη χώρα των Ταύρων εξόριστες,
με φτερά αλκυόνης ξανά να βρεθεί

στον σπιτιού τούς θαλάμους,
στο μεγάλο τ' αλώνι, εκεί
που ηχούσαν του γάμου τραγούδια;»

Και μια ερώτηση ακόμα:

«Ποια μνήμη βαθιά το τραγούδι αναδεύει
και κινεί τις δικές μας ψυχές,
που πλανιούνται σαν πρόσφυγες μέσα στις πόλεις
—νυχτερίδες που πέφτουν στους κίτρινους τοίχους—,
και τις φέρνει ξανά στις πηγές των δακρύων;»

1^η δραστηριότητα

B1. Να περιγράψετε την κατάσταση στην οποία ενδεχομένως βρίσκεται η Προσφυγοπούλα, όπως περιγράφεται στο λογοτεχνικό κείμενο (50-70 λέξεις)

Μονάδες 15

B2α. Το ποιητικό υποκείμενο διατυπώνει μία σειρά από ερωτήσεις. Να τις εντοπίσετε και να τις καταγράψετε. Τι πιστεύετε ότι επιτυγχάνει με τη χρήση τους; (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε α) μία επανάληψη β) μία μεταφορά και γ) μία παρομοίωση και να τις σχολιάσετε (μον.6).

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια συναισθήματα δημιουργεί στο ποιητικό υποκείμενο το Μικρασιατικό Άσμα; Κατά πόσο συμερίζεσαι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου που ανακαλούν νοσταλγικά το προσωπικό του βίωμα και γιατί; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 20

Γιατί συζητάμε για την ισότητα των δύο φύλων

Δεν δύναται καμία απολύτως μορφή επιβίωσης ή οργάνωσης της ανθρώπινης ζωής δίχως την αμοιβαία παρουσία και προσφορά του άντρα και της γυναίκας.

Φυσικά, η ισότητα και η ισοτιμία δεν πρέπει να νοούνται ως ομοιότητα ή κάποια μορφή εξομίωσης. Η διαφορετικότητα των δύο φύλων υφίσταται και πρέπει να γίνεται σεβαστή εξίσου από τις δύο μεριές.

Λιερέυνση των ανισοτήτων στο σύγχρονο κόσμο

Ενδεικτικά στοιχεία της υποβάθμισης της γυναίκας:

- Το κοινωνικό στερεότυπο για τη γυναίκα και τους σχετικούς ρόλους της φαίνεται να παραμένει σταθερό. Η κοινωνία εξακολουθεί να θεωρεί ως φυσικό προορισμό της γυναίκας τη μητρότητα και την τεκνοποίηση. Δεδομένο είναι επίσης πως η γυναίκα ενσαρκώνει την ομορφιά και πρέπει να εκφράζει με ορισμένο τρόπο τον ερωτισμό και τη σεξουαλικότητα της. Μια γυναίκα που αδιαφορεί για την εξωτερική της εμφάνιση, όπως αυτή προωθείται από τη Βιομηχανία Μόδας, Ομορφιάς και τα κυρίαρχα κοινωνικά ήθη, αυτόματα γίνεται στόχος αρνητικών χαρακτηρισμών.
- Η ερωτική και σεξουαλική ζωή της γυναίκας είναι στο στόχαστρο με άλλον τρόπο από αυτή του άντρα. Επιπλέον, σε σχέση με τα σεξουαλικά εγκλήματα εις βάρος των γυναικών παρατηρείται μια κλιμακούμενη επιθετικότητα. Οι ποινές για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας των γυναικών είναι ασήμαντες και τα περισσότερα εγκλήματα τέτοιας φύσης δεν καταγγέλλονται ούτε επιλύονται δικαστικά.
- Οι οικιακές εργασίες εξακολουθούν να βαραίνουν τη γυναίκα η οποία τώρα πια καλείται να συνδυάζει όλους τους ρόλους εξίσου επιτυχημένα: μαγείρισσα, καθαρίστρια, κηπουρός, νταντά, παιδαγωγός, σύζυγος, εργαζόμενη, κ.ά. Σε σχέση με το οικογενειακό περιβάλλον πρέπει να μην ξεχνάμε τη διαφορά στην ανατροφή των παιδιών με κριτήριο το φύλο · υπάρχουν άλλες απαιτήσεις από το κορίτσι κι άλλες από το αγόρι, απαιτήσεις που υπαγορεύονται αποκλειστικά από το φύλο του.
- Στην εκπαίδευση υφίστανται ανισότητες που αφορούν την στερεοτυπική προσέγγιση της ταυτότητας του φύλου. Υποστηρίζεται ακόμα πως τα κορίτσια λόγω ψυχосύστασης ταιριάζουν σε πιο ανθρωπιστικές και θεωρητικές μελέτες, πρέπει να επιλέγουν σπουδές που τα προορίζουν για επαγγέλματα με «ευαισθησία, τρυφερότητα» και ίσως να αφορούν στην ενασχόληση με τα παιδιά. Τα κορίτσια θεωρείται πως προορίζονται να είναι υπάκουα, πειθήνια, συνεργάσιμα, άτολμα και πως η ευαισθησία τους η συναισθηματική απαγορεύει τις εντάσεις και τους διαπληκτισμούς. Ακόμη, παρατηρούνται σεξιστικά σχόλια και συμπεριφορές εις βάρος μαθητριών και από συμμαθητές και από διδάσκοντες. Το στερεότυπο αφορά και στην ανάδειξη των γυναικών σε επιστημονικούς και ερευνητικούς κλάδους που εξακολουθούν να παραμένουν ανδροκρατούμενοι.

- Στο χώρο της εργασίας κύρια παρατήρηση είναι πως η επαγγελματική αποκατάσταση των γυναικών προϋποθέτει ανώτατες σπουδές ή διαφορετικά αφορά στα λεγόμενα «γυναικεία επαγγέλματα». Δεν είναι τυχαίο πως σε κάποια επαγγέλματα η γυναίκα έχει σπάνια παρουσία και πάντα αυτή σοκάρει (π.χ. επαγγελματίας οδηγός). Η υποαπασχόληση, ακόμη, αφορά περισσότερο τις γυναίκες, καθώς πιστεύεται πως ένα μειωμένο ωράριο τους επιτρέπει να συνδυάζουν τις άλλες τους υποχρεώσεις και δυστυχώς η ανεργία πλήττει περισσότερο το γυναικείο πληθυσμό. Η ανάδειξη των γυναικών σε ανώτερες θέσεις είναι περιορισμένη, αφού συνήθως επιλέγονται άντρες για τις υψηλές αυτές θέσεις και οι γυναικείες αμοιβές είναι κατά κανόνα λίγο χαμηλότερες από τις αντίστοιχες αντρικές.
- Στην πολιτική δράση η γυναίκα έχει επίσης σταθερά μειωμένη παρουσία. Στον 21ο αιώνα εξακολουθεί να θεωρείται είδηση, κάτι που θα έπρεπε να είναι φυσικό και αυτονόητο, η ανάδειξη μιας γυναίκας σε υψηλό κυβερνητικό πόστο. Στο χώρο του κέρδους και της διαφήμισης η γυναίκα αντιμετωπίζεται ως το κατάλληλο αντικείμενο που θα αναδείξει τις αρετές του προϊόντος. Από την άλλη, η διαφήμιση και γενικότερα το θέαμα αναπαράγουν ένα πλαστό πρότυπο της γυναίκας: πρέπει να είναι πάντοτε νέα, ωραία, επιθυμητή, καλοντυμένη, καλή νοικοκυρά, τρυφερή μαμά. Το πρότυπο αυτό επιβάλλεται και στις ίδιες τις γυναίκες, αυξάνοντας την απογοήτευση και τα ανεκπλήρωτα όνειρα τους.

Αίτια των σύγχρονων παραβιάσεων της ισότητας των δύο φύλων

- Η συντήρηση και διαιώνιση των στερεοτύπων των φύλων.
- Το κυνήγι του κέρδους από τα μεγάλα οικονομικά κέντρα και κύκλους παράνομων δραστηριοτήτων. Η ιδεολογική υποβάθμιση της γυναίκας επιτρέπει τη χειραγώγηση (βλ. διαφήμιση) και οποιοδήποτε έγκλημα εις βάρος της.
- Τα ανελεύθερα καθεστώτα ή το έλλειμμα της δημοκρατίας. Σε κοινωνίες κλειστοφοβικές, συντηρητικές η γυναίκα παραμένει το σιωπηλό θύμα κάθε είδους βαναυσότητας, ενώ στις εκδημοκρατισμένες κοινωνίες το πνεύμα του νόμου αποτυγχάνει να προστατεύσει τη γυναίκα.
- Το τεχνοκρατικό πνεύμα της εκπαίδευσης και η ημιμάθεια ή η άγνοια. Δεν υπάρχει μια συστηματική αγωγή ανθρωπιστική, προσανατολισμένη στην ελευθερία και την ισοτιμία των ανθρώπων, ενώ σε κάποιες περιοχές του κόσμου εξακολουθούν να αγνοούν εξελίξεις που αποδεικνύουν την φυσική ισότητα της γυναίκας.
- Η ευρύτερη ηθική κρίση και η υπονόμηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέρος των οποίων είναι και τα δικαιώματα των γυναικών. Σε έναν κόσμο πολέμων, τρομοκρατίας, βίας και φανατισμού δεν προκαλεί έκπληξη η παραβίαση δικαιωμάτων των γυναικών.

Πώς θα επιτευχθεί η πραγματική εξίσωση των φύλων

- Κύρια λύση είναι μια αληθινά ανθρωπιστική παιδεία με βάθος και έκταση σκέψης και βίωσης του συνανθρώπου, η απελευθέρωση του ατόμου από στερεότυπα και προκαταλήψεις.
- Ο εκδημοκρατισμός των κοινωνιών και η επίρρωση του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία της γυναίκας. Κάθε φορέας και κάθε δημόσιος λειτουργός πρέπει να επιλέγει να προασπίζει τη γυναίκα. Στο ίδιο πνεύμα καλό θα ήταν να θεσπιστεί ένα νομικό πλέγμα εξορθολογισμού της λειτουργίας των Μ.Μ.Ε. και της διαφήμισης, που διασύρουν τη γυναίκα. Επείγει, τέλος, η προστασία της γυναίκας σε ό,τι αφορά στα εργασιακά της δικαιώματα.
- Η αλλαγή στον χώρο της εκπαίδευσης είναι εξίσου απαραίτητη. Η εξάλειψη των ανισοτήτων στους εκπαιδευτικούς χώρους θα προσφέρει ένα καλό έρεισμα για μια σωστή διαπαιδαγώγηση αντρών και γυναικών που θα διαπνέονται από αμοιβαία κατανόηση και σεβασμό.
- Η συλλογική ταυτότητα που οφείλουμε να αναπτύξουμε θα διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο. Οι γυναίκες οφείλουν να «συνασπιστούν» μεταξύ τους, να βρεθούν αλληλέγγυες και οι άντρες να αντιληφθούν πως ο κοινωνικός ρατσισμός εις βάρος των γυναικών πλήττει ανοιχτά και τους ίδιους, καθώς διαιωνίζει και γι' αυτούς αρνητικά στερεότυπα.
- Η ενίσχυση της κοινωνικής αγωνιστικότητας με κάθε μέσο. Καίριο ρόλο εδώ μπορούν να παίξουν οι πνευματικοί άνθρωποι, αν πρωτοστατήσουν ευαισθητοποιώντας και αφυπνίζοντας την κοινωνία.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

«Ο φεμινισμός δεν αφορά μόνο τις γυναίκες αλλά ολόκληρη την κοινωνία»

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από συνέντευξη που παραχώρησε η συγγραφέας Ολίβια Γκαζαλέ στο LIFO. gr και τη δημοσιογράφο Μ. Κουστενή, στις 28-01-2021

— Οι διακρίσεις, οι αδικίες και η βία εξακολουθούν να υφίστανται στη ζωή των γυναικών σήμερα. Ποιοι είναι λοιπόν για εσάς οι πιο σημαντικοί αγώνες που πρέπει να δώσει ο «σύγχρονος» φεμινισμός;

Είναι εντυπωσιακό ότι σε μια εποχή που ο φεμινισμός μοιάζει να έχει κερδίσει την ιδεολογική μάχη και έχουν κατακτηθεί πολλά επαγγελματικά πεδία που μέχρι πρόσφατα ήταν για εκείνες απαγορευμένα, εξακολουθούν να αποτελούν μεγάλη μειοψηφία σε θέσεις εξουσίας. Τα στρατηγικά πόστα, στον πολιτικό τομέα, αλλά και αλλού, είναι ακόμη δύσκολα να κατακτηθούν από γυναίκες. Αυτές οι καθυστερήσεις εξηγούνται από τη διαιώνιση των έμφυλων στερεοτύπων, που αποδίδουν στους άνδρες, και αποκλειστικά σε αυτούς, ιδιότητες απαραίτητες γι' αυτές τις θέσεις όπως ο ορθολογισμός, η σωστή εκτίμηση, η μαχητικότητα, το θάρρος, η διάθεση για κατάκτηση, η ανάληψη ρίσκων για τη νίκη. Αντιθέτως, στις λεγόμενες γυναικείες ιδιότητες περιλαμβάνονται η ευγένεια, η γλυκύτητα, η υπομονή, η φιλειρηνική διάθεση και η ενσυναίσθηση.

Ως εκ τούτου, οι άνδρες θεωρούνται οι μόνοι που μπορούν να ηγηθούν και να ανταγωνιστούν, ενώ, οι γυναίκες θεωρούνται εκ φύσεως αφοσιωμένες στο να τους βοηθούν, θέτοντας τους εαυτούς τους στην υπηρεσία τους. Μόλις οι γυναίκες ξεφύγουν λίγο από τα στερεότυπα και τον συγκεκριμένο ρόλο, συχνά δέχονται επίθεση, αντιμετωπίζουν δυσκολίες και υποφέρουν από την προκατάληψη της ανικανότητας. Χρειάζεται πολλά κότσια για να μπει στα ανδρικά επαγγέλματα.

— Εκτός από τη βία, πιστεύετε πως θα τελειώσει κάποτε και ο πόλεμος των δύο φύλων;

Πιστεύω ακράδαντα στη συμφιλίωση των φύλων. Το μέλλον του φεμινισμού πρέπει να είναι μαζί με τους άνδρες και όχι εναντίον τους. Ο φεμινισμός είναι ανθρωπισμός: δεν αφορά μόνο τις γυναίκες, αλλά ολόκληρη την κοινωνία. Και η γυναικεία επανάσταση δεν θα πραγματοποιηθεί πλήρως έως ότου δούμε και την ανδρική επανάσταση, όπου οι άντρες θα έχουν απελευθερωθεί από στερεότυπα που αφορούν τον μισογυνισμό και την ομοφοβία κι ακόμα κρατούν, έστω και ασυνείδητα. Για να αλλάξουν οι άνδρες τον τρόπο που βλέπουν τις γυναίκες, πρέπει να αλλάξουν τον τρόπο που βλέπουν τον ίδιο τους τον εαυτό.

Η συμπεριφορά εντός της οικίας, η έκφραση ευαισθησίας και συναισθημάτων, η επανεφεύρεση της πατρότητας και όλες οι αλλαγές που έχουν ήδη γίνει από τους σύγχρονους άντρες, δεν αποτελούν ήττα, ούτε μειώνουν τον ανδρισμό. Αντιθέτως, είναι μια ευκαιρία —ίσως η σημαντικότερη— για την ανθρωπότητα να πάψει να βλέπει αυτές τις αλλαγές ως το δραματικό τέλος των αληθινών ανδρών και να σκεφτεί ότι μπροστά μας έχουμε τη θαυμαστή «γέννηση» των νέων ανδρών. Δηλαδή την απαραίτητη προϋπόθεση για την ισορροπία των σχέσεων μεταξύ των δύο φύλων.

1^η δραστηριότητα

A1. Ποια είναι η στάση της Ολίβια Γκοζαλέ απέναντι στον πόλεμο των δύο φύλων; Να την αποδώσετε περιληπτικά σε 50-70 λέξεις.

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους με τον οποίο / τους οποίους αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Είναι εντυπωσιακό ότι... η φιλειρηνική διάθεση και η ενσυναίσθηση») (μον.6).

A2β. «Ο φεμινισμός είναι ανθρωπισμός: δεν αφορά μόνο τις γυναίκες, αλλά ολόκληρη την κοινωνία». Να σχολιάσετε την παραπάνω φράση σε μία παράγραφο 70-90 λέξεων. (μον.9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Στη συνέντευξη η συγγραφέας δηλώνει «Το μέλλον του φεμινισμού πρέπει να είναι μαζί με τους άνδρες και όχι εναντίον τους». Με ποια επιχειρήματα στηρίζει αυτήν την άποψη; Πώς μπορεί το σχολείο να συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση και στήριξη της ισότητας των δύο φύλων από τους νέους ανθρώπους; Να καταθέσεις τις απόψεις σου σε άρθρο (200-250 λ.) που θα αναρτήσει σε νεανικό περιοδικό.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΚΛΕΟΝΙΚΗ ΔΡΟΥΓΚΑ

Ο απολογισμός

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Οκλαδόν με τον χρόνο», 2022, εκδόσεις Μανδραγόρας.

Στον δρόμο για τη δουλειά

-πάει καιρός από τότε-

χάζευε βιτρίνες στην Βασιλίσσης Όλγας

μέσα στο λεωφορείο

Στάση παλιά Σαλαμίνα

παρεμβολή από φόρεμα μωβ-λαχανί καβαδούρα

έτοιμη να κατέβει

καρφίτσωμένη στη θέση

Το επόμενο απόγευμα

και το μεθεπόμενο

Μια μέρα δεν το είδε

τότε θα έχανε μια ώρα απ' τη δουλειά

χίλιες δραχμές περίπου

Έξω από τ' αγγλικά των παιδιών

είκοσι χρόνια μετά
χαζεύει την ανάμνηση
μέσα στο 4*4

Στάση παλιά Σαλαμίνα
στην ίδια βιτρίνα μπροστά
μετρά τη ζωή της χωρίς να βγάζει λέξη
η μνήμη τής ανήκει
στο μεταξύ γάμος δουλειά
καυγάδες αγκαλιές θλίψη χαρά
μια έκρηξη μέσα της την αφήνει απανθρακωμένη.

1^η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα θεωρείς ότι διακατέχουν το κεντρικό πρόσωπο του ποιήματος; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου με συγκεκριμένες αναφορές στο λογοτεχνικό κείμενο. (50-60 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο ποίημα; Να εξηγήσετε τη λειτουργία του. (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε α) μία επανάληψη β) μία μεταφορά και γ) μία εικόνα και να τις σχολιάσετε (μον.6).

B2γ. -πάει καιρός από τότε-: Να σχολιάσετε τη χρήση της διπλής παύλας. (μον.3)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Στη ζωή του κεντρικού προσώπου του ποιήματος έχουν συντελεστεί αλλαγές που τις συνειδητοποιεί μέσα από τις αναμνήσεις. Ποιες αρνητικές όψεις της οικογενειακής ζωής εμπεριέχει ενδεχομένως ο τελευταίος στίχος του ποιήματος «μια έκρηξη μέσα της την αφήνει απανθρακωμένη» και ποια είναι η προσωπική σου άποψη για τα προβλήματα της οικογένειας στην εποχή μας; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις και να τεκμηριώνεται με κειμενικές αναφορές.

Μονάδες 20

Τα πυρηνικά ατυχήματα που έχουν γίνει γνωστά, με κυρίαρχα το ατύχημα του Τσέρνομπιλ (1986) και το σχετικά πρόσφατο στον σταθμό Φουκουσίμα (2011) δείχνουν καθαρά ότι η πυρηνική ενέργεια, αν και είναι εν δυνάμει σύμμαχος του ανθρώπου, μπορεί να εξελιχθεί ως ο χειρότερος εχθρός του.

Θετικά αποτελέσματα

- Χρησιμοποιείται για την παραγωγή άφθονου και φθηνού ρεύματος, χωρίς να προκαλεί εξάντληση των φυσικών πόρων, όπως οι συμβατικές μορφές ενέργειας.
- Αξιοποιείται από την ιατρική επιστήμη τόσο στη διάγνωση όσο και στη θεραπεία ασθενειών (π.χ. ακτινογραφίες, θεραπεία διαφόρων μορφών καρκίνου).
- Στη βιομηχανία επιτυγχάνεται καλύτερη ποιότητα προϊόντων, διότι η πυρηνική ενέργεια συντελεί στην καταπολέμηση των μικροβίων και στην αποστείρωση των εργαλείων. Επίσης έχει τη δυνατότητα να τροφοδοτεί με ενέργεια τεράστια βιομηχανικά συγκροτήματα.
- Η πυρηνική ενέργεια βρίσκει εφαρμογή και στη γεωργία (π.χ. ραδιοϊσότοπα και λιπάσματα αυξάνουν την απόδοση του εδάφους και των φυτών, φάρμακα καταπολεμούν τις ασθένειες).
- Δε μολύνει το περιβάλλον, όταν τα απορρίμματα της ελέγχονται και αποθηκεύονται σωστά.
- Ένα κράτος με πυρηνική ενέργεια εξασφαλίζει ταχεία οικονομική ανάπτυξη καθώς αυξάνονται οι ρυθμοί παραγωγικότητας, μειώνεται το κόστος παραγωγής, γίνονται ανταγωνιστικότερα τα προϊόντα.

Αρνητικά αποτελέσματα

- Η πυρηνική ενέργεια κρύβει πολλούς κινδύνους, διότι ο άνθρωπος ακόμα δε διαθέτει όλες τις απαιτούμενες γνώσεις που εγγυώνται την ασφαλή χρήση της, με αποτέλεσμα ο κίνδυνος ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος να μην αποτελεί απλώς ένα σενάριο επιστημονικής φαντασίας.
- Ένα πυρηνικό ατύχημα με ολέθριες επιπτώσεις είναι πιθανό να συμβεί είτε εξαιτίας ανθρώπινου λάθους στους χειρισμούς (π.χ. Τσέρνομπιλ), είτε εξαιτίας απρόβλεπτων φυσικών φαινομένων (λ.χ. ενδεχόμενος σεισμός ή τυφώνας). Επιπλέον, τα μέτρα ασφαλείας είναι πολύ δαπανηρά με αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται σε πολλές περιπτώσεις τα απαραίτητα.
- Οι πυρηνικές δοκιμές και η έκλυση ραδιενέργειας στο περιβάλλον προκαλούν μόλυνση και απειλούν με αφανισμό το φυτικό και ζωικό βασίλειο, ενώ ιδιαίτερη επιβάρυνση δέχεται και η υγεία του ανθρώπου εξαιτίας της ισχυρής ακτινοβολίας.
- Κίνδυνος υφίσταται και εξαιτίας της αποθήκευσης των απορριμμάτων της πυρηνικής ενέργειας, καθώς τα κατάλοιπα δεν εξουδετερώνονται ούτε

γνωρίζουμε τη μελλοντική δράση τους (ενδέχεται, για παράδειγμα, να μολύνουν τον υδροφόρο ορίζοντα των υπόγειων υδάτων).

- Αυξάνεται η πολιτική δύναμη των χωρών που διαθέτουν ηλεκτροπυρηνικές εγκαταστάσεις. Ενδέχεται η πυρηνική ενέργεια να χρησιμοποιηθεί εκβιαστικά στη διεθνή πολιτική, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις επεμβάσεως των ισχυρών κρατών σε μικρά και αδύναμα κράτη.

Πυρηνικοί εξοπλισμοί

Αφορούν στο σύνολο των προετοιμασιών για επιθετικούς και αμυντικούς σκοπούς που γίνονται με χρήση όπλων κατασκευασμένων με βάση την πυρηνική ενέργεια.

Αρνητικά αποτελέσματα:

- Άμεσος κίνδυνος καταστροφής ολόκληρης της ανθρωπότητας.
- Κίνδυνοι για την υγεία των κατοίκων περιοχών στις οποίες υπάρχουν πυρηνικά εργοστάσια.
- Μόλυνση του περιβάλλοντος από τις πυρηνικές δοκιμές.
- Οικονομικές επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο λόγω επένδυσης υπερβολικής ποσότητας χρημάτων στους εξοπλισμούς.

Τρόποι αντίδρασης στους πυρηνικούς εξοπλισμούς

Οι κυβερνήσεις:

- Να είναι ανεξάρτητες από τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα.
- Να απαλλαγούν από το σύνδρομο του εθνικισμού.
- Να περιορίσουν τις δαπάνες αυτού του τύπου.

Οι λαοί και ειδικότερα οι νέοι:

- Να μετέχουν ενεργά και άμεσα στη λήψη των αποφάσεων.
- Να πιέζουν τις κυβερνήσεις τους σε μια προοπτική ειρήνης – συνεργασίας .
- Να αναπτύσσουν σχέσεις φιλίας με άλλους λαούς μέσω πολιτιστικών εκδηλώσεων (τουρισμού, αθλητισμού, συναυλιών, εκθέσεων βιβλίου, έργων τέχνης).
- Να αγωνίζονται κατά της ανισότητας, της υποκρισίας και του ανταγωνισμού.
- Να διαδηλώνουν κάθε στιγμή και με κάθε τρόπο την εναντίωσή τους στους εξοπλισμούς και τα πυρηνικά όπλα, γιατί το μέλλον τους εξαρτάται από αυτό.

Βασικές προϋποθέσεις για να υλοποιηθεί ο πυρηνικός αφοπλισμός είναι το δημοκρατικό πολίτευμα αλλά και ο ρόλος των διανοούμενων, των καλλιτεχνών, των επιστημόνων και γενικότερα των πνευματικών ανθρώπων.

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ

Ακολουθούν αποσπάσματα από τον Πρόλογο του βιβλίου «ΤΣΕΡΝΟΜΠΙΛ, Ένα χρονικό του μέλλοντος» (1996) της βραβευμένης με Νόμπελ Λογοτεχνίας Λευκορωσίδας συγγραφέα Σβετλάνα Αλεξίεβιτς (εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ, Γ' έκδοση, Ιούνιος 2019).

«...Την 26η Απριλίου 1986, στις 1:23:58, μια σειρά εκρήξεων κατέστρεψε τον αντιδραστήρα του τέταρτου ενεργειακού μπλοκ στον πυρηνικό σταθμό του Τσέρνομπιλ. Το ατύχημα αυτό χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη τεχνολογική καταστροφή του εικοστού αιώνα. Για τη μικρή Λευκορωσία των δέκα εκατομμυρίων κατοίκων, αποτέλεσε μια εθνική καταστροφή. Η ραδιενέργεια κατέχει την πρώτη θέση ανάμεσα στα αίτια θνησιμότητας.

“Τσέρνομπιλ, Μινσκ / Εγκυκλοπαίδεια της Λευκορωσίας”»
Τι ήταν για την υπόλοιπη ανθρωπότητα το Τσέρνομπιλ; Μια είδηση στα δελτία ειδήσεων, ένας πανικός των πρώτων ημερών, συζητήσεις και χάρτες για το εάν αφορά τη δική μας επικράτεια και κατά πόσο, τέλος μια δυσοίωνα και αποκρουστική λέξη δίχως μνήμη.

Και ο εκ-πολιτισμένος κόσμος εξακολουθεί να πρακτορεύει με ακόμη μεγαλύτερη επιμέλεια την πυρηνική ενέργεια ως όπλο δήθεν αναπόφευκτων πολέμων και αποφασισμένων αφανισμών, ως όργανο προόδου και επιβολής, ως μέσο κυριαρχίας και ανάπτυξης, ως μέθοδο συμφερότερη οικονομικά άρα τέλεια, σύμφωνα με τα κριτήρια της νέας επιστήμης.

Το Τσέρνομπιλ είναι το μαύρο κουτί της ανθρωπότητας, αυτό που περιέχει την αφήγηση της καταστροφής... είναι η μόνη πυξίδα για να αποτρέψουμε την επανάληψή της. Αξίζει να αναλογιστούμε τι απομένει, τι διασώζεται από τον όλεθρο του Τσέρνομπιλ : μήπως το ένστικτο της επιβίωσης, η προσαρμοστικότητα του είδους μας, μήπως μια νέα πρόοδος που θα βελτιώσει την ατέλειά μας; Απέναντι στα θύματα του Τσέρνομπιλ, στα όπου γης θύματα της ραδιενέργειας, απέναντι στους αθώους που έλιωσαν χωρίς να ρωτηθούν στον βωμό της ανθρωποφάγου εξέλιξης, όλοι εμείς, η ανθρώπινη κοινότητα, οφείλουμε να ζυγίσουμε μιαν απάντηση [...]

Τσως, εάν το θέλουμε και το ζητήσουμε, μέσα από το ανείπωτο σκοτάδι του Τσέρνομπιλ να βρούμε τη φλόγα του κεριού, μέσα στην καρδιά του σκοταδιού να αναζητήσουμε την αγάπη.

1^η δραστηριότητα

A1. Διαβάσατε το μη λογοτεχνικό κείμενο και αναλαμβάνετε να το παρουσιάσετε περιληπτικά στους συμμαθητές σας σε μία συζήτηση που θα γίνει στη σχολική σας τάξη (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

A2α. Το μη λογοτεχνικό κείμενο ξεκινά με μία ερώτηση. Να την καταγράψετε και να καταδείξετε τη λειτουργία της. (μον.6).

A2β. Πώς προσπαθεί η συγγραφέας να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες της στην

τελευταία παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου. Να αναφερθείτε σε τρεις (3) γλωσσικές επιλογές που χρησιμοποιεί. Θεωρείς ότι καταφέρνει τον σκοπό της; (μον.9)

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή τις θέσεις που διατυπώνει στο παραπάνω κείμενο η συγγραφέας σχετικά με τη χρήση της πυρηνικής ενέργειας και το ατύχημα του Τσέρνομπιλ, αποφασίζεις να γράψεις ένα άρθρο (200-250 λέξεων) για το ιστολόγιο της τάξης σου. Σε αυτό θα εκθέτεις τους προβληματισμούς σου σχετικά με το αν η πυρηνική ενέργεια μπορεί να τεθεί στην υπηρεσία της ανθρωπότητας και με ποιες προϋποθέσεις. Μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία και από το κείμενο αναφοράς.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ ΤΗΣ ΧΙΡΟΣΙΜΑ

Το ποίημα είναι του Γιάννη Καμαρινάκη, από τη συλλογή «Συνομιλίες με το χρόνο», ΕΠΙΛΟΓΗ (ΠΟΙΗΜΑΤΑ), εκδ. Μαυρίδης, Αθήνα: 1978.

Μικρό λουλούδι φύτρωσε κάπου στη Χιροσίμα
Τηράει δεξιά τηράει ζερβά ψυχή ζώσα δε βλέπει
Τι να 'γιναν οι άνθρωποι τάχα; αναρωτιέται
Καμιά φωνή καμιά λαλιά δω πέρα δε γρικιέται
Πού πήγαν τάχα τα πουλιά και δε βλέπεις ούτ' ένα;
Μηδέ μαμμουδι καταγής μηδέ μυρμήγκι βλέπω
Γιατί τα δέντρα είναι γυμνά κ' έτσι σκελεθρωμένα;

Στα τόσα του ερωτήματα κανείς δεν απαντά
Στο έρημο λουλουδάκι
Μόνο ένας άνεμος πικρός στάχτη απ' τη γη σηκώνει
Το κεφαλάκι του έγειρε μαράθηκε κ' εκείνο...

1^η δραστηριότητα

B1. Γιατί ο ποιητής επέλεξε να αναφερθεί στο λουλούδι της Χιροσίμα και όχι σε οποιοδήποτε άλλο λουλούδι;. Να καταδείξετε τη σημασία της επιλογής του αυτής (50-70 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε α) μία επανάληψη β) μία μεταφορά και γ) μία εικόνα και να τις σχολιάσετε (μον.6).

B2β. Στο ποίημα αποδίδονται στο λουλούδι της Χιροσίμα ανθρώπινες ιδιότητες. Να τις καταγράψετε και να κατονομάσετε το συγκεκριμένο σχήμα λόγου (μον.9).

Μονάδες 15

3^η δραστηριότητα

B3. Ποια ερωτήματα βασανίζουν «το λουλούδι στη Χιροσίμα» και πώς συνδέονται με την κατάληξή του; Ποιες σκέψεις και συναισθήματα προκάλεσε σε σένα η ιστορία του μικρού λουλουδιού; Να απαντήσεις σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολύμορφο φαινόμενο με πολύπλοκες και, κυρίως αντιφατικές πτυχές. Ορίζεται ως το διαρκώς μεγαλύτερο «άνοιγμα» των οικονομιών σε εμπορεύματα και κεφάλαια από το εξωτερικό, με αποτέλεσμα την οργάνωση των παραγωγικών διαδικασιών σε παγκόσμια κλίμακα και την εντατικοποίηση των διεθνών εμπορικών σχέσεων (Larousse, 2006, ειδική έκδοση για την Ελευθεροτυπία). Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην παγκόσμια αλληλεπίδραση που ασκείται ανάμεσα στους λαούς στο επίπεδο του τρόπου ζωής, της οικονομίας και του πολιτισμού.

- Οι υπέρμαχοι της παγκοσμιοποίησης θεοποιούν την ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου και την ανεξέλεγκτη λειτουργία των αγορών, με το επιχείρημα ότι μόνο αυτή αποφέρει τεράστια κερδοφορία και εγγυάται την παγκόσμια ανάπτυξη.
- Οι επικριτές της παγκοσμιοποίησης καταγγέλλουν τις υπερβολές της άκρα φιλελεύθερης οικονομίας, γιατί θεωρούν ότι επέτεινε τις ανισότητες, διόγκωσε τη φτώχεια και υποβάθμισε το φυσικό περιβάλλον.

Η θετική όψη (σημασία) της παγκοσμιοποίησης

Στην οικονομία, στην εργασία:

- Πολλαπλασιάστηκε η κερδοφορία των επιχειρήσεων λόγω της αύξησης της παραγωγικότητας και της μείωσης του κόστους παραγωγής των αγαθών. Το άνοιγμα των αγορών ευνόησε, επίσης, την καινοτομία και ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.
- Φθηνότερα προϊόντα από τις χώρες της Ασίας κατέκλυσαν τις αγορές των προηγμένων χωρών και αναδύθηκαν νέες οικονομίες, όπως της Κίνας και της Ινδίας.
- Η διαρκής συνεργασία των κρατών σε οικονομικό επίπεδο, με ελεύθερες εμπορικές δραστηριότητες και συναλλαγές προϊόντων καλύπτουν τις ελλείψεις κάθε αγοράς και αξιοποιούν αντίστοιχα τα πλεονάσματά της. Παράλληλα, προωθούν την παραγωγικότητα και επιτρέπουν τις επενδύσεις στα ισχυρά εμπορικά προϊόντα της κάθε χώρας.
- Διαδόθηκε η τηλεργασία, παρέχοντας τη δυνατότητα σε άτομα που δεν θέλουν ή δεν μπορούν να εργαστούν σε συμβατικούς τομείς απασχόλησης με πλήρες ωράριο (γυναίκες, φοιτητές, άτομα με ειδικές ανάγκες) να αποκτήσουν εισόδημα. Επίσης, επέτρεψε σε ικανούς και δραστήριους ανθρώπους να εργαστούν σε επιχειρήσεις που εδρεύουν σε μακρινές χώρες.

Στην πολιτική, στις διεθνείς σχέσεις:

- Δημιουργείται ένα πιο αποκεντρωμένο σύστημα λήψης αποφάσεων, με τη συμμετοχή των προηγμένων και των νεοαναδυόμενων χωρών, που

διαδραματίζουν ολοένα και ευρύτερο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία (G8, G20, διεύρυνση αρμοδιοτήτων και υπηρεσιών της ΕΕ).

- Δημιουργούνται πολλοί διεθνείς οργανισμοί που αναπτύσσουν δραστηριότητα σε ποικίλα πεδία (επιμέρους οργανισμοί του ΟΗΕ, μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.λπ.), γιατί ωριμάζει σταδιακά η ιδέα ότι θέματα όπως η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, η φτώχεια, η μετανάστευση, η ανεργία, η διατήρηση της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς (προβλήματα που σε μεγάλο βαθμό δημιουργεί ή οξύνει η παγκοσμιοποίηση) απαιτούν την διεθνή συνεργασία, αφού η αντιμετώπισή τους υπερβαίνει τις δυνατότητες των μεμονωμένων κρατών.
- Στο πλαίσιο της λειτουργίας οργανισμών διεθνούς εμβέλειας, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Ο.Η.Ε., διεξάγονται ανά τακτές χρονικές περιόδους Συνδιασκέψεις που αφορούν προβλήματα που απασχολούν τις χώρες στο σύνολό τους και αναζητούνται λύσεις δραστηριότητας αντιμετώπισής τους με σκοπό τη διατήρηση κατ' εξοχήν της παγκόσμιας ειρήνης, τη θεσμική και διοικητική αναδιοργάνωση των χωρών και την εφαρμογή ενιαίας δημοσιονομικής πολιτικής, με κύριο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής παγκοσμίως.

Στον πολιτισμό (επιστήμη, εκπαίδευση, τέχνη, πολιτιστική ταυτότητα):

- Αναπτύσσονται ταχύτατα ο τομέας της πληροφορικής και οι τηλεπικοινωνίες. Οι πληροφορίες και οι ιδέες διακινούνται ταχύτατα σε όλο τον κόσμο και η επικοινωνία γίνεται σε πραγματικό χρόνο ανεξάρτητα από τον χώρο. Ταυτόχρονα, οι άνθρωποι μοιράζονται όλο και περισσότερο κοινές εμπειρίες και βιώματα (μέσω της δορυφορικής τηλεόρασης, του διαδικτύου).
- Αυτές οι τεχνολογικές εξελίξεις διευκόλυναν την συνεργασία των πανεπιστημίων και των ερευνητικών ιδρυμάτων σε όλο τον κόσμο, δίνοντας ώθηση στην επιστημονική έρευνα και στην ανάπτυξη της ανώτατης εκπαίδευσης.
- Διάφορες μορφές τέχνης και δημιουργοί έργων τέχνης έχουν τη δυνατότητα να προβληθούν παγκόσμια με τα νέα τεχνολογικά μέσα.
- Προώθηση οικουμενικών αξιών. Η συνεχής διακρατική επαφή και επικοινωνία αναδεικνύει τις ανθρωπιστικές αξίες και τα ιδανικά ως υπέρτατες αξίες σε σχέση με τις επιμέρους πολιτισμικές διαφορές. Η έννοια της δημοκρατίας, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αλληλεγγύη αποκτούν καθολικές διαστάσεις.

Η αρνητική όψη της παγκοσμιοποίησης

Στην οικονομία, στην εργασία, στην κοινωνία και στις διακρατικές σχέσεις:

- Πολλές μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις δεν αντέχουν τον ανταγωνισμό και καταρρέουν εξαιτίας της επικράτησης των οικονομικά και εμπορικά κραταιών στην αγορά εργασίας.

- Η «μετανάστευση» βιομηχανικών μονάδων (αποβιομηχάνιση) σε χώρες με φθινό εργατικό δυναμικό οξύνει το πρόβλημα της ανεργίας στις χώρες όπου οι εταιρείες αυτές είναι εγκατεστημένες. Το φαινόμενο αυτό προσλαμβάνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις και από την αυξανόμενη εισροή μεταναστευτικού πληθυσμού όπου αναζητεί μία καλύτερη τύχη στις προηγμένες χώρες.
- Οι πιέσεις που ασκεί ο διεθνής ανταγωνισμός ωθούν σε συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού και σε κατάργηση της προστατευτικής πολιτικής των κρατών για τα γεωργικά προϊόντα, καθώς και σε αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Ταυτόχρονα, μεγάλες εταιρίες επιβάλουν τους δικούς τους όρους στους αγρότες, ωθώντας στον δανεισμό και την χρεοκοπία μεγάλο τμήμα του αγροτικού πληθυσμού. Τέλος, οι κίνδυνοι για την παγκόσμια υγεία από τους μεταλλαγμένους σπόρους και τις μεταλλαγμένες τροφές των ζωικών ειδών εμφανίζονται όλο και πιο απειλητικοί.
- Η «τυφλή» απληστία του κεφαλαίου, η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία, ο εξοντωτικός οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, αλλά και μεταξύ της αγοράς και της κοινωνίας, οδηγούν σε οικονομική αστάθεια και προκαλούν σοβαρούς κλυδωνισμούς στην οικονομία και την κοινωνία.
- Τα ισχυρά κράτη ενισχύουν την οικονομική τους δύναμη και, σε συνδυασμό με την υπεροπλία τους σε στρατιωτικό εξοπλισμό, τούς προσφέρεται η δυνατότητα να ασκούν έλεγχο σε παγκόσμιο επίπεδο, παρεμβαίνοντας κατά βούληση στα εσωτερικά άλλων χωρών.

Στο φυσικό περιβάλλον:

- Η παγκοσμιοποίηση κατάφερε ένα ακόμα πλήγμα στην διαταραγμένη οικολογική ισορροπία, οξύνοντας το ήδη γιγάντιο πρόβλημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη και της κλιματικής αλλαγής.

Στην πολιτική και στη δημοκρατία:

- Η διαμόρφωση υπερεθνικών απρόσωπων κέντρων λήψης αποφάσεων αποδυνάμωσε την πολιτική αυτονομία των κρατών, ιδιαίτερα των πιο αδύναμων. (Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα ασκούν εξουσία στις εθνικές κυβερνήσεις).
- Η παγκοσμιοποίηση γιγάντωσε το φαινόμενο της διαφθοράς στο χώρο της οικονομίας των ΜΜΕ και της πολιτικής, προκαλώντας ισχυρότατη ανάσχεση της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών.
- Η φτώχεια, η ανασφάλεια, η μετανάστευση και η επιδίωξη του εύκολου κέρδους συμβάλλουν στην ανάπτυξη άτυπων και εγκληματικών οικονομιών (όπλα, ναρκωτικά, δουλεμπόριο κ.ά.).
- Η ρατσιστική και η ξενοφοβική βία απλώνονται στις χώρες που δέχονται ισχυρά μεταναστευτικά ρεύματα.

Στον πολιτισμό::

- Η παγκοσμιοποίηση επέφερε την απόλυτη κυριαρχία της αγγλικής ως μόνης (δεύτερης) ξένης γλώσσας έναντι όλων των άλλων.

- Επιπλέον, τείνει να επιβάλλει μία κοινή νοοτροπία (καταναλωτισμός, υλικός ευδαιμονισμός) και έναν κοινό τρόπο διασκέδασης και ψυχαγωγίας, μέσω της αγοράς, της διαφήμισης, των καταναλωτικών προϊόντων, καθώς και μέσω της εμπορευματοποίησης της ψυχαγωγίας.
- Οι οργανισμοί που προσφέρουν διάφορες υπηρεσίες στο διαδίκτυο συγκεντρώνουν τα προσωπικά δεδομένα των χρηστών και τα πωλούν σε μεγάλες επιχειρήσεις, που τα χρησιμοποιούν ανάλογα με τα συμφέροντα τους.
- Πολιτισμική αλλοίωση των μικρότερων εθνών. Η οικονομική υπεροχή των ισχυρών κρατών συνοδεύεται με μια συντονισμένη προσπάθεια, ιδίως των δυτικών κρατών, να προωθήσουν την κουλτούρα τους σε διεθνές επίπεδο.

Τρόποι αντιμετώπισης των κινδύνων της παγκοσμιοποίησης

- Η ακολουθία μιας ενιαίας οικονομικής πολιτικής, από το σύνολο των κρατών, που θα αντιστρατεύεται φαινόμενα συστηματικού οικονομικού επεκτατισμού και ελέγχου των ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας των ασθενέστερων χωρών.
- Οφείλουν οι εξουσιαστικοί ιθύνοντες να κατανέμουν δίκαια τον πλούτο προς όφελος όλης της κοινωνίας και όχι να εξυπηρετούν τους επεκτατικούς στόχους των ισχυρών.
- Πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή ένα νέο, εναλλακτικό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, που θα σέβεται το περιβάλλον (βιώσιμη ανάπτυξη) και τον άνθρωπο. Για να επιτευχθεί αυτό, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να συνεργαστούν και να διαμορφώσουν θεσμούς διεθνούς διακυβέρνησης, που θα αποβλέπουν στην καταπολέμηση της παγκόσμιας ανισότητας και στην ενίσχυση της αλληλεγγύης των λαών.
- Ο πολίτης οφείλει να επιδεικνύει συνετή στάση σε ό,τι αφορά τις καταναλωτικές επιλογές και να στηρίζει την εθνική πολιτισμική κληρονομιά.
- Τα κράτη που έχουν ιδιαίτερα αυξημένη παραγωγή προϊόντων θα πρέπει να εξορθολογήσουν τον παραγωγικό σχεδιασμό τους, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις που έχει η δράση τους στο περιβάλλον.
- Η καταπολέμηση των ανισοτήτων. Να μην επαίρονται κάποιες χώρες για τα οικονομικά τους επιτεύγματα, τη στιγμή που σε άλλες χώρες οι κάτοικοι λιμοκτονούν.
- Προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλα τα κράτη, και ιδίως σε εκείνα που δεν γίνονται σεβαστά τα δημοκρατικά ιδεώδη.
- Ενίσχυση των αρμοδιοτήτων και της δικαιοδοσίας των διεθνών οργανισμών προκειμένου να είναι σε θέση να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά.)
- Έμπρακτη στήριξη του κλίματος ειρήνης, ώστε να αποφεύγονται τραγικές καταστάσεις.
- Προώθηση των ιδανικών της δημοκρατίας, του αλληλοσεβασμού και της ανεκτικότητας, προκειμένου η συνύπαρξη και η συνεργασία των διαφόρων κρατών, αλλά και των επιμέρους πολιτών να είναι αρμονικές.

Εφόδια που πρέπει να διαθέτουν οι σύγχρονοι νέοι, ώστε να αξιοποιήσουν τις θετικές πτυχές της παγκοσμιοποίησης

- Κριτική ικανότητα, σφαιρική θεώρηση, δημιουργική αφομοίωση, οξυδέρκεια, προνοητικότητα, μακροπρόθεσμη προοπτική, με σκοπό τη δημιουργική αφομοίωση των εξωτερικών επιδράσεων.
- Εργατικότητα, τιμιότητα, συνέπεια, υπευθυνότητα, αίσθημα ευθύνης, ειλικρίνεια, αυτεπίγνωση, εθνική ομοψυχία με στόχο τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών που θα καταστήσουν τη χώρα ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Ικανότητα να ζήσουν σε μια πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία προσεγγίζοντας με ευρύτητα πνεύματος τον πλούτο και την πολυμορφία των πολιτισμών του κόσμου.
- Αναγνώριση του φυσικού γεγονότος ότι όλοι οι λαοί ανεξάρτητα από χώρα, φυλή, οικονομικό – πολιτικό σύστημα μπορούν να συνυπάρξουν και να οδηγηθούν στην ευημερία και την ευτυχία.
- Δημοκρατικό ήθος, ικανότητα διαλόγου, διαλλακτικότητα, μετριοπάθεια, τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία για την υπεράσπιση των εθνικών δικαιών και την αποφυγή του συγκεντρωτισμού των ισχυρών.
- Υγιής εθνική αγωγή, επαφή με την παράδοση, την ιστορία, τον πολιτισμό, διαμόρφωση εθνικής συνείδησης και σεβασμό στην εθνική ετερότητα, που θα αποτελέσει αντίβαρο στο ισοπεδωτικό αλλοτριωτικό πνεύμα της εποχής.
- Ευρύτερη γνώση περισσότερων γλωσσών που θα στοχεύει σε μια γλωσσική πολυμορφία και όχι στην κυριαρχία ορισμένων γλωσσών σε βάρος άλλων.
- Εξοικείωση των νέων με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, τεχνογνωσία που θα καταστήσει τους νέους ικανούς να παρακολουθούν τους ρυθμούς και τους τρόπους εξέλιξης των σύγχρονων κοινωνιών.
- Διαφύλαξη των ανθρωπιστικών και οικουμενικών ιδεωδών της αλληλεγγύης, της ισότητας και της δικαιοσύνης που κληροδότησε κάθε πολιτισμός για την εδραίωση μιας παγκοσμιοποίησης δίκαιης για όλους τους λαούς.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η «περηφάνια» του Έλληνα

Κοσμάς Βίδος, δημοσιεύθηκε στο ΒΗmagazino την Κυριακή 1 Φεβρουαρίου 2015.

Έπειτα από μία ώρα εγκλεισμού στην καμπίνα του αεροσκάφους, μας ανακοίνωσαν ότι λόγω τεχνικού προβλήματος η πτήση μας δεν θα πραγματοποιούνταν. Θα διανυκτερεύαμε στο αεροδρόμιο της ασιατικής πρωτεύουσας και το πρωί θα αναχωρούσαμε με άλλο αεροπλάνο. Η εταιρεία κάλυπτε τη διαμονή σε συγκεκριμένο ξενοδοχείο, καθώς και το βραδινό φαγητό μας. Μας μοίρασαν τα απαραίτητα κουπόνια και λίγο μετά τα μεσάνυχτα, ταλαιπωρημένοι αλλά και ευτυχείς που ανακάλυψαν τη βλάβη όσο ακόμη βρισκόμασταν στο έδαφος, συνωστιζόμασταν στην τραπεζαρία του εστιατορίου που είχε αναλάβει τη σίτισή μας. Ανάμεσά μας και ένα γκρουπ Ελλήνων – από εκείνα που βαθιά μέσα σου εύχεσαι να χάσουν τον δρόμο της επιστροφής και να εξαφανιστούν διά παντός στην τροπική ζούγκλα – το οποίο φρόντισε να κάνει την παρουσία του παραπάνω από εμφανή. Καβατζάροντας τις καλύτερες θέσεις («Γιώργοοο, εδώ έλα. Please, my husband... seat with me! You, there!») και εξορίζοντας τους υπολοίπους στο βάθος της αίθουσας («Τρέξε, παιδάκι μου, να πιάσεις τις καρέκλες προτού τις προφτάσουν οι Γερμαναράδες!»), λεηλατώντας τη στοίβα με τα δωρεάν (ένα για τον καθένα μας) νεράκια («Πάρε και άλλα, βάλ' τα στην τσάντα σου τώρα που δεν βλέπουν για να έχουμε και αργότερα να μην αγοράζουμε!») και διεκδικώντας τη μερίδα του λέοντος στα φαγητά που εμφανίζονταν στον μπουφέ («Πήγαινε φέρε πιτάκια σε όλους, γέμισε το πιάτο ως πάνω, άντε γρήγορα, γιατί θα τα φάνε όλα οι χοντρέλες από την Αμερική, τις βλέπω εγώ που γυαλίζει το μάτι τους για φαγητό»).

Μια παρέα Ιαπόνων παρατηρούσε σοκαρισμένη την έκρηξη του ελληνικού ταμπεραμέντου την ώρα που η σερβιτόρα προσπαθούσε να βάλει σε τάξη το αγριεμένο πλήθος. «Please...». «Άσε μας, κοπέλα μου, please και please!», «Τι λέει η σχιστομάτα;», «Τι να λέει; Τσιν και τσιν, σάμπως μπορεί να πει τίποτε άλλο;». «Καλέ, ζήτα της ψωμί! Είναι δυνατόν να μην έχουν ψωμί;». Δεκαπέντε ημέρες παραμονής σε Ταϊλάνδη και Κίνα και ακόμη δεν είχαν καταλάβει ότι το ψωμί απλώς δεν υπάρχει στις τοπικές κουζίνες. «Miss... You... Skistomata! (Εδώ όλοι γέλασαν πονηρά) Bread! Hungry!». Και έτρεχε η κοπέλα στην κουζίνα για να εξυπηρετήσει, αλλά δεν πρόφτανε, καθώς οι πελάτες γίνονταν όλο και πιο απαιτητικοί, άλλος ζητώντας μπίρα, άλλος καφέ, άλλος «της Παναγιάς τα μάτια». Με τα σχόλια για την ανεπάρκεια του προσωπικού να πέφτουν βροχή: «Αυτές οι Ασιάτισσες είναι αργόστροφες, πανάθεμά τες! Αν ήταν Ελληνίδες οι σερβιτόρες, θα είχαμε καθαρίσει. Δεν τους κόβει!». «Και δεν τους κόβει και είναι κακάσχημες! Δες αυτή στις σαλάτες, ίδια με ποντίκι!». «Τουλάχιστον, ανάμεσά τους βρίσκεις και καμιά της προκοπής. Έπρεπε να σας είχα όταν πήγαμε Αφρική. Εκεί να δείτε ασχήμια και μαυρίλα!». Και δώσ' του γέλια, δώσ' του φωνές, δώσ' του σχόλια απαξιωτικά.

Αποχωρήσαμε με μια αίσθηση ντροπής, σιωπηλοί, για να μην καταλάβουν οι «σχιστομάτηδες», οι Γερμαναράδες και οι χοντρέλες Αμερικανές ότι ήμασταν και εμείς Έλληνες. Με την ίδια ντροπή επαναφέρω στο μυαλό μου τις εικόνες του μεταμεσονύκτιου τραπεζιού στο αεροδρόμιο της Μπανγκόκ όποτε κάποιος απορεί (όπως είδα να κάνουν πολλοί αυτές τις ημέρες σχολιάζοντας τα εκλογικά αποτελέσματα) για τις ρατσιστικές και φασιστικές συμπεριφορές της ελληνικής

κοινωνίας, για την ξαφνική (;) άνοδο κομμάτων με ακραίες πολιτικές θέσεις. Απορώντας και εγώ με την αφέλεια εκείνων που πέφτουν από τα σύννεφα. Καλά, δεν το έβλεπαν να έρχεται; Δεν το έβλεπαν; Γιατί εμείς το περιφέρουμε ακόμη στα πέρατα του κόσμου, εδώ και καιρό, υπερήφανοι ως Έλληνες!

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά το περιεχόμενο του μη λογοτεχνικού κειμένου (70-90 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Στο κείμενο χρησιμοποιείται συχνά ο ευθύς λόγος. Να εντοπίσετε τρεις (3) περιπτώσεις χρήσης του και να αιτιολογήσετε την επιλογή του αρθρογράφου (μον.6).

A2β. Να επισημάνετε τη λειτουργία των παρενθέσεων στα παραδείγματα που ακολουθούν (μον.3).

- («Πήγαινε φέρε πιτάκια σε όλους, γέμισε το πιάτο ως πάνω, άντε γρήγορα, γιατί θα τα φάνε όλα οι χοντρές από την Αμερική, τις βλέπω εγώ που γυαλίζει το μάτι τους για φαγητό»).
- (όπως είδα να κάνουν πολλοί αυτές τις ημέρες σχολιάζοντας τα εκλογικά αποτελέσματα)
- την ξαφνική (;) άνοδο κομμάτων

A2γ. Ποιο ρηματικό πρόσωπο επικρατεί στο μη λογοτεχνικό κείμενο; Να αιτιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα (μον.6);

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι εύκολες οι μετακινήσεις των ανθρώπων αλλά και εύκολο να αποκαλυφθούν ρατσιστικές νοοτροπίες, σύμφωνα με το κείμενο. Σε ένα άρθρο σου στη σχολική εφημερίδα, με αφορμή το παραπάνω κείμενο, να παρουσιάσεις την αναμενόμενη συμπεριφορά των ανθρώπων στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας ανθρώπων που επιθυμούν να συνυπάρχουν αρμονικά. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις στοιχεία από το κείμενο και την εμπειρία σου.(250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Αργύρης Εφταλώτης (1849-1923)
[Ο Τραμουντάνας]

Αργύρης Εφταλώτης, Ο Θάνατος του Τραμουντάνα, στο βιβλίο «Η Περιπλάνηση», σειρά Ελληνικό Διήγημα/Θεματική Ανθολόγηση, εκδόσεις Εικοστού Πρώτου.

Σιδερένιο κορμί ο γέρος ο Τραμουντάνας και κοκκαλιασμένη ψυχή. Ξενιτεμένος κι αυτός από μικρός. Τι τον έβγαλε από τον τόπο του, δεν ήταν δύσκολο να τ' απομαντέψεις. Τι τον έρριξε όμως σε χώρες θεοσκοτεινές και ψυχρές, χώρες στ' αλήθεια ξένες, που ψυχή να σε συμπονέσει δε βρίσκεται, μα και να λουβιάσεις, εξόν

ίσως καμιά δροσόλευκη παραμάννα, στο νοσοκομείο, σε τόπους που κι αγάπη να βρεις, έρχεται κι αυτή και σου φαρμακεύει άλλες αγάπες, που για να μην πεθάνεις της πείνας δουλεύεις όσην ώρα δεν κοιτέσαι στο κρεβάτι αποσταμένος, που να μείνεις μισήν ώρα καθάριος αδύνατο πράμα, αφού κι ο αγέρας που ανασαίνεις είναι μισός καπνίλα, που ως και τα πλεμόνια του ανθρώπου μαυρίζουνε μια για πάντα – τι τον έκαμε τον Τραμουντάνα κ’ έσυρε τα νιάτα του εκεί απάνω, που τον αντάμωσα χρόνους και χρόνους κατόπι ξένοιαστο, πέτρα μονάχη, λησμονησιάρη, δίχως μήτε φυλακτήρι από μάνα ή αδερφή, δίχως άλλο της πατρίδας σημάδι παρά το μαυριδερό του το πρόσωπο – τι τον πέταξε σε τέτοια πολύκοσμη ερημιά, ήταν κ’ είναι ακόμα μυστήριο, που για να το ξεδιαλύνω του κάκου ρώτηξα πολλούς σαν και λόγου του. Δίχως πόρεψη, δίχως μέσα, δίχως άλλο σκοπό παρά νάρθουν και ν’ αποδείξουν ως πού πηγαίνει η ρωμαίικη η τρέλλα, το έρμο και το τυφλό το «Έχει ο Θεός», σάματις τρελλάθηκε κι ο Θεός μαζί τους.

Είναι, λέει, το «επιχειρηματικό» της Ρωμαίικης της φυλής και τους σκουντάει, τους ρίχνει όξω κι όξω, ως τον άγιο Φραγκίσκο τους φέρνει, ως την Πολυνησία τους ξεβράζει, άλλους λουκούμια να πουλούν, άλλους φορτία να σηκώνουν, άλλους άλλα βάσανα να τραβάνε, και τέλος να ροφιούνται από το παντοδύναμο τ’ αγγλοσαξονικό το θεριό και να χάνονται.

1η δραστηριότητα

B1. Να χαρακτηρίσετε τον Τραμουντάνα αξιοποιώντας στοιχεία του λογοτεχνικού κειμένου (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) μεταφορές και να τις εξηγήσετε (μον.9)

B2β. Να εντοπίσετε τρία (3) ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί ο αφηγητής στο κείμενο και να δώσετε από τρία (3) παράδειγμα. Τι προσδίδει στο κείμενο η εναλλαγή των ρηματικών προσώπων; (μον.6).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Πώς αντιλαμβάνεσαι την έκφραση «πολύκοσμη ερημιά» που αποδίδει ο αφηγητής ως χαρακτηρισμό για τη ζωή του ήρωα σε τόπους μακρινούς από την πατρίδα του; Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του κειμένου (150 λέξεις);

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΜΝΗΜΕΙΑ

Αξία των μνημείων

- **Καλλιτεχνική αξία:** Τα μνημεία έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία, γιατί θεωρούνται έργα άξια μνήμης, είναι δηλαδή όντως αξιόλογα και αξιοσέβαστα ως καλλιτεχνικά δημιουργήματα ή τεχνικές κατασκευές που ικανοποιούσαν αισθητικές ή άλλες ανάγκες της εποχής τους, ηθικές αναζητήσεις ή και πνευματικές ανησυχίες των δημιουργών τους. Η αισθητική τους παραπέμπει σε ρυθμούς ή τεχνοτροπίες που αγαπούσαν οι άνθρωποι στο μακρινό παρελθόν και φανερώνουν το ιδιαίτερο ύφος, τα καλλιτεχνικά πρότυπα, την καλαισθησία, τις αρετές και τις πνευματικές αξίες κάθε λαού.
- **Ιστορική αξία:** Κάθε λαός έχει μια ξεχωριστή ιστορία, που επιβιώνει ως σήμερα στα μνημεία του πολιτισμού του. Η τέχνη είναι η καλύτερη μέθοδος, για να καταλάβουμε την ιδιαιτερότητα του ιστορικού παρελθόντος κάθε λαού και τη συμβολή του στον παγκόσμιο πολιτισμό.
- **Πολιτιστική αξία:** Τα μνημεία αποτελούν παγκόσμια κληρονομιά και προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις ως κατάλοιπα του ξεχωριστού παρελθόντος και της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας των λαών. Αποτελούν για αυτό σημείο αναφοράς για κάθε πολιτισμένο άνθρωπο και σημείο συνάντησης για τους επισκέπτες τους απ' όλο τον κόσμο. Οι πολιτιστικές αξίες που αντιπροσωπεύουν τα ιστορικά μνημεία φέρνουν πιο κοντά τους λαούς και γεφυρώνουν το μεταξύ τους χάσμα ή τις πολιτικές, κοινωνικές και φυλετικές διαφορές ή τις οικονομικές αντιπαράθεσεις.
- **Κοινωνική αξία:** Τα μνημεία είναι σύμβολα ενότητας και ομοψυχίας για κάθε κοινωνία που θέλει να διασώσει τη μνήμη της και ν' αποκτήσει τον αναγκαίο αυτοπροσδιορισμό της.
- **Πολιτική αξία:** Τα μνημεία είναι ιστορικά τεκμήρια, ώστε να επανασυνδεθεί ένας λαός κοινωνικά και πνευματικά με το παρελθόν του ή να αποδείξει τη διαχρονική του παρουσία σε έναν τόπο, αν αυτή αμφισβητείται.
- **Οικονομική αξία:** Για μια χώρα με μακρά παράδοση πολιτισμού, όπως η Ελλάδα, η ύπαρξη ιστορικών μνημείων είναι ένα σπουδαίο εθνικό κεφάλαιο, που πρέπει να προβάλλεται διεθνώς και να αξιοποιείται τουριστικά.

Τρόποι ανάδειξης

- **Ανάδειξη όλων των μνημείων.** Ας θυμόμαστε ότι μνημεία δεν είναι μόνο τα αρχαία, αλλά και μία μεσαιωνική εκκλησία, μία οθωμανική κρήνη, μία νεότερη έπαυλη, το σπίτι τοπικών πολιούχων, ο τόπος που γεννήθηκε ή απεβίωσε ένας άνθρωπος των γραμμάτων.
- **Εκπαιδευτική αξιοποίηση των χώρων:** Ολόκληρα σχολεία ή τάξεις να αναλάβουν την "υιοθεσία" και φροντίδα αρχαιολογικών χώρων.
- **Να μάθουν οι νέοι βιωματικά να φροντίζουν τέτοιους χώρους** ανυπολόγιστης αξίας με δράσεις καθαρισμού, να τους προστατεύουν.

- Διοργάνωση μαθητικών επισκέψεων σε ιστορικά μνημεία: επισκέψεις που θα οργανώνουν οι ίδιοι οι μαθητές σε χώρους όπου την ξενάγηση θα αναλαμβάνουν πάλι μαθητές και άλλες ομάδες θα έχουν την ευθύνη της έκθεσης αξιολόγησης κι εντυπώσεων.
- Οργάνωση υπαίθριου μαθήματος μέσα ή δίπλα σε ανάλογους χώρους μνήμης (τόποι εκτελέσεων, αρχαία μνημεία, οικίες λογοτεχνών κτλ).
- Μαθητικές ομαδικές εργασίες για τα μνημεία της περιοχής τους.
- Διαθεματικές εργασίες με τη χρήση των νέων τεχνολογιών.
- Πολιτιστικές δράσεις με θέμα τα μνημεία (εκθέσεις φωτογραφίας, φεστιβαλικές εκδηλώσεις, συναυλίες στο σχολείο ή το μνημείο κτλ).
- Αρθρογραφία στη σχολική εφημερίδα ή τον τοπικό τύπο.
- Η Τοπική Αυτοδιοίκηση όχι μόνο να διεκδικεί την ανάδειξη μνημείων αλλά να προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει την τοπική κοινωνία για τη φροντίδα του χώρου μέσα από ημερίδες, σεμινάρια, Σχολές Γονέων. Να "υιοθετήσει" ο οικείος δήμος το χώρο, να τα προβάλλει στον κυβερνοχώρο. Να δημιουργήσει εικονικές περιηγήσεις στον κυβερνοχώρο σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.
- Τα ΜΜΕ να αφιερώνουν τον πρέποντα τηλεοπτικό χρόνο κι έντυπο χώρο για την ανάδειξη άγνωστων στο ευρύ κοινό μνημείων, καθώς και με την ανάδειξη των προβλημάτων που μαστίζουν τον πολιτισμό με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού και την άσκηση πίεσης προς τις αρμόδιες αρχές.

Μάρμαρα του Παρθενώνα

- Με την ευρύτερη ονομασία Μάρμαρα του Παρθενώνα αποκαλούμε διάφορα έργα τέχνης που αφαιρέθηκαν, με δόλιο τρόπο, από την Ακρόπολη της Αθήνας, στις αρχές του 19ου αιώνα από τον Βρετανό Λόρδο Thomas Bruce Elgin, μεταφέρθηκαν στην Αγγλία και βρίσκονται μέχρι σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο.
- Ο Elgin έφερε στην Αθήνα (1799-1800) μια ομάδα καλλιτεχνών με αρχική πρόθεση την καταγραφή των μνημείων της Αττικής και ιδιαίτερα της Ακρόπολης, τη μέτρηση και αποτύπωσή τους, τη σύνταξη τοπογραφικών σχεδίων και τη λήψη εκμαγείων. Το 1801 ο Elgin κατόρθωσε να αποσπάσει φερμάνι με τη σχετική άδεια από τον καϊμακάμη Σεγούτ Αβδουλάχ, το οποίο - αν θεωρηθεί γνήσιο - επέτρεπε να ληφθούν κάποια δείγματα ενεπίγραφων λίθων.
- Ο Elgin, καταχράστηκε απόλυτα αυτή την άδεια και απέσπασε κατά τρόπο βίαιο και χωρίς σεβασμό για το μνημείο πάρα πολλά τμήματά του. Από τον Παρθενώνα αφαίρεσε 96 ακέραια ή ακρωτηριασμένα γλυπτά. Κατά την αφαίρεσή τους σημειώθηκαν πολλοί βανδαλισμοί.
- Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα αποτελούν μια ιδιαίτερα ευαίσθητη περίπτωση αρπαγής και μεταφοράς ξένων καλλιτεχνημάτων, γιατί αφαιρέθηκαν από μνημεία μοναδικής καλλιτεχνικής αξίας που σώζονται μέχρι σήμερα και που

αποτελούν το σύμβολο του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η Ελλάδα δεν έπαψε, επίσημα ή και με ιδιωτική πρωτοβουλία, να διεκδικεί την επιστροφή τους.

- Μετά από αίτηση της ελληνικής κυβέρνησης, η οποία επανέφερε το θέμα, η σύνοδος των υπουργών Πολιτισμού των χωρών μελών της UNESCO στο Μεξικό αποφάνθηκε στις 3 Αυγούστου 1982 υπέρ της επιστροφής των Μαρμάρων στην Ελλάδα. Στις 9 Δεκεμβρίου 2015 η ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης Ηνωμένων Εθνών συναίνεσε ομόφωνα να συμπεριληφθούν και τα Μάρμαρα του Παρθενώνα στην Απόφαση «Επιστροφής ή Απόδοσης Πολιτιστικών Αγαθών στις χώρες προέλευσης», η οποία αποτελεί μια ελληνική πρωτοβουλία.
- Προκύπτει, άρα, ζήτημα πολιτικών διαστάσεων επί της ουσίας, καθώς η συνεχιζόμενη άρνηση του Βρετανικού Μουσείου να αναγνωρίσει πως τα Μάρμαρα του Παρθενώνα ανήκουν κατ' αποκλειστικότητα στους Έλληνες, και φυσικά στον Παρθενώνα, υποκρύπτει περιφρόνηση της Αγγλίας απέναντι στην Ελλάδα.

Γιατί πρέπει να επιστραφούν τα παρθενώνια μνημεία

- Γιατί τα πήραν χωρίς την άδεια μας σε δύσκολους καιρούς για τη χώρα μας. Η ενέργειά τους αυτή δεν είχε καμία νομιμότητα.
- Είναι παράλογο να ταξιδεύουν οι Έλληνες σε άλλες χώρες, για να γνωρίσουν τον πολιτισμό τους.
- Μας ανήκουν, γιατί συναποτελούν την πολιτιστική μας κληρονομιά, είναι η έκφραση της ψυχής μας και δικαιούμαστε να τα έχουμε στα μουσεία Εξάλλου, σύμφωνα με την άποψη του Μακρυγιάννη: «γι' αυτά πολεμήσαμε».
- Γιατί εδώ δημιουργήθηκαν και εδώ είναι ο φυσικός τους χώρος.
- Οι επισκέπτες θα μπορούν να νιώθουν καλύτερα την αξία τους και τη λειτουργικότητά τους, επειδή αποτελούν μέρος ενός έργου και θα τα συνδυάζουν με τα μέρη του μνημείου από το οποίο αποσπάστηκαν, δηλαδή τις μετόπες τα αετώματα, τη ζωφόρο κ.ά.
- Οι ξένοι δε βιώνουν το συμβολισμό τους, αλλά τα έχουν μόνο για οικονομικούς λόγους. Για μας αποτελούν τμήμα της ιστορικής μας ύπαρξης.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Μουσεία και αειφόρος ανάπτυξη

Το κείμενο της Ευσταθίας Χριστοπούλου φιλοξενείται στη θεματική ενότητα Φροντίζω το Περιβάλλον- Παγκόσμια και τοπική πολιτιστική κληρονομιά και στο υλικό που εκπονήθηκε για τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων του ΙΕΠ.

Τα μουσεία είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, ανοιχτοί στο κοινό, που εργάζονται για την ανάπτυξη της κοινωνίας. Ως τέτοιοι οργανισμοί ενέχουν τα στοιχεία της εξερεύνησης, της έρευνας, της παρατήρησης, της κριτικής σκέψης και του διαλόγου. Στις συλλογές των μουσείων υπάρχουν αντικείμενα – ενθυμήματα του ανθρώπινου πολιτισμού, τα οποία βοηθούν τα άτομα να δημιουργήσουν νοήματα και να σχηματίσουν ταυτότητα και αντίληψη του κόσμου. Ο ρόλος τους, επομένως, είναι περισσότερο εκπαιδευτικός παρά πληροφοριακός και ο χώρος των μουσείων-πραγματικός ή εικονικός- αποτελεί εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Υπό αυτή την έννοια η παιδαγωγική, η οποία εφαρμόζεται στον χώρο του μουσείου, ορίζεται ως μουσειακή εκπαίδευση. Μπορεί να συμβαίνει είτε εντός είτε εκτός του χώρου ενός μουσείου (μέσα και από το Μουσείο), εμπεριέχει στοιχεία των πέντε λειτουργιών των Μουσείων (Συλλογή, Συντήρηση, Έρευνα, Έκθεση και Ερμηνεία), προσφέρεται για ατομική ή ομαδική δουλειά, παρέχει πρόσβαση σε ποικίλα υλικά και, λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης, συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των παιδιών όπως είναι η επίλυση προβλημάτων και η δημιουργία έργων σε διαφορετικούς πολιτιστικούς χώρους. Χαρακτηρίζεται ως μία μετασχηματική εμπειρία, κατά την οποία ο/η επισκέπτης/ τρια αναπτύσσει νέες στάσεις, ενδιαφέροντα, αξίες ή στάσεις ζωής, και υποστηρίζεται από τα ερμηνευτικά μέσα, τα πολυαισθητηριακά εκθέματα και τα διαδραστικά πολυμέσα (Lord, 2007).

Αντιπαραβάλλοντας τη Μουσειακή Εκπαίδευση με την Εκπαίδευση που είναι προσανατολισμένη στις Δεξιότητες και με την Εκπαίδευση για την Αειφορία, παρατηρείται ότι και οι τρεις τύποι εκπαίδευσης συντελούνται σε ένα ευρύ φάσμα πλαισίων, στοχεύουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων απαραίτητων σε μαθητές/ τριες όσον αφορά στην προσωπική τους ολοκλήρωση και ανάπτυξη, στην κοινωνική τους ένταξη και στην ενεργό συμμετοχή τους, ως πολιτών, στην κοινωνία αλλά και στην καλλιέργεια αξιών όπως είναι η αλληλεγγύη, η ισότητα, η οικολογική και πολιτισμική βιωσιμότητα.

Η σύνδεση εννοιών και στοιχείων όπως είναι τα είδη και οι λειτουργίες των μουσείων, οι διαστάσεις της Αειφόρου Ανάπτυξης, η αξιοποίηση των σταδίων επίσκεψης σε ένα μουσείο (πριν, κατά και μετά την επίσκεψη) και η επεξεργασία των ανάλογων ενοτήτων/ κεφαλαίων των Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.) εμπλουτίζουν το περιεχόμενο των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών και συντελούν στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών από τους/ τις μαθητές/ τριες.

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τα χαρακτηριστικά της Μουσειακής εκπαίδευσης, όπως παρουσιάζονται στο μη λογοτεχνικό κείμενο (60-80 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους με τον οποίο / τους οποίους αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου («Υπό αυτήν την έννοια... (Lord, 2007)» (μον.6).

A2β. Να επισημάνετε τη λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης (μον.6):

- (πριν, κατά και μετά την επίσκεψη)
- ενοτήτων/ κεφαλαίων
- των Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.)

A2γ. Στο κείμενο χρησιμοποιούνται συχνά τα παραδείγματα. Να καταγράψετε ένα (1) από αυτά και να εξηγήσετε τη λειτουργία του (μον.3)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Σε μία ομιλία σου στους συμμαθητές σου να εξηγήσεις για ποιους λόγους θα ήταν ωφέλιμο να εντάξετε στο πρόγραμμα της πολυήμερης εκδρομής σας και την επίσκεψη στα μουσεία της πόλης/πόλεων όπου θα περάσετε την τελευταία σας εκδρομή ως μαθητές. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Διονύσιος Ρώμας (1906-1981) ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΕΝΤΙΣΟΝ

Το κείμενο είναι από το Ραδιοφωνικό Θέατρο του Διονύσιου Ρώμα, Αθήνα: 1991.

Εκφωνητής: Βρισκόμαστε στο 1929, στο Σιδηροδρομικό Σταθμό του Σικάγου! Σημαίες στολίζουνε την αποβάθρα και ένα πλήθος δημοσιογράφων και φωτορεπόρτερ περιμένουν... (θόρυβος κόσμου. Μπάντα στρατιωτική). [...]

ΦΩΝΗ Α΄: Τράβα εκεί και περίμενε με τις βαλίτσες... Εγώ θα καθίσω λίγο να δω τον Πρόεδρο...

ΒΑΣΤΑΖΟΣ: Να καθίσω κι εγώ, κύριε;

ΦΩΝΗ Α΄: Όπως θέλεις...

ΦΩΝΗ Β΄: Εφημερίδες!! Το «Βήμα του Σικάγου». Τελευταία έκδοσις... Η υποδοχή του Έντισον...

ΒΑΣΤΑΖΟΣ: Καλέ, τι φωνάζει αυτός! Τον πρόεδρο πρόκειται να υποδεχτούμε ή τον Έντισον;... Εφημερίδες!!! Εφημερίδες!!!

ΦΩΝΗ Β΄: Το «Βήμα του Σικάγου». Τελευταία ώρα! Η διάβασις τους Προέδρου Χούβερ...

ΦΩΝΗ Α΄: Δώσε μου μια... έτσι μπράβο... (μουρμουρίζει) Α! Να! Εδώ είναι... Μπα, διάβولة... Τυχερός ήμουνα που έκανα λάθος στην αποβάθρα... Τι λες, μωρέ αδελφέ, ...πω... πω...

ΒΑΣΤΑΖΟΣ: (με αγωνία) Τι γράφει, κύριε; Διαβάστε δυνατά ν' ακούω και εγώ ο καημένος...

ΦΩΝΗ Α΄: (μουρμουρίζει και μετά δυνατά) Την 5η απογευματινήν διέρχεται της πόλεως μας η ιδιαίτερα αμαξοστοιχία του Προέδρου, προωρισμένη δια το χωρίον Γκρήνφιλντ του Μίσιγκαν. Το παλαιόν αυτό και θαυμάσια διατηρημένον χωρίον, υπόδειγμα ενός Αμερικανικού Αγροτικού Οικισμού της Αποικιακής περιόδου, ηγοράσθη ολόκληρον υπό του γνωστού μεγαλοβιομηχάνου Χένρυ Φόρντ, όστις το

ανεκαίνισεν πλήρως, διατηρήσας τον αρχαιολογικό του χαρακτήρα και το εδώρισεν στον Αμερικανικόν λαόν, ίνα χρησιμεύση ως Λαογραφικόν Μουσείον της Αμερικανικής Ιστορίας. Μεταξύ των θαυμαστών ιστορικών κειμηλίων, τα οποία εδώρισεν ο Φόρντ, είναι και το πρωτόγονον εργαστήριον του μεγάλου Θωμά Έντισον, εντός του οποίου προ πενήντα ακριβώς ετών ανεκάλυψε τον ηλεκτρικόν λαμπτήρα. Επί τη ευκαιρία του χρυσού Ιωβηλαίου της μεγάλης αυτής ανακαλύψεως ο Πρόεδρος Χούβερ προσέφερεν εις τον ογδοηκονταετή σοφόν την ιδιαιτέραν του αμαξοστοιχίαν και τον συνοδεύει αυτοπροσώπως εις Γκρήνφιλντ, όπου τους αναμένει ο δωρητής Χένρυ Φόρντ. Ούτω θα εορτασθούν μεγαλοπρεπώς τα εγκαίνια του Μουσείου και η πενταηκοετηρίς της μεγάλης ανακαλύψεως.[...]

1^η δραστηριότητα

B1. Ποιος είναι ο λόγος της συγκέντρωσης που περιγράφεται στο μη λογοτεχνικό κείμενο; Πού λαμβάνει χώρα, πότε και ποιοι συμμετέχουν σε αυτή; (50-70 λέξεις).

Μονάδες 15

2^η δραστηριότητα

B2α. Το παραπάνω απόσπασμα του λογοτεχνικού κειμένου αποτελεί διάλογο. Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που διαλέγονται μεταξύ τους και να εξηγήσετε τη λειτουργία της συγκεκριμένης επιλογής (μον.6).

B2β. «Δώσε μου μια... έτσι μπράβο... (μουρμουρίζει) Α! Να! Εδώ είναι... Μπα, διάβλε... Τυχρός ήμουν που έκανα λάθος στην αποβάθρα... Τι λες, μωρέ αδελφέ, ...πω... πω...». Στο παραπάνω απόσπασμα χρησιμοποιείται ευθύς λόγος. Να το μετατρέψετε σε πλάγιο και να παρατηρήσετε τις αλλαγές στο ύφος (μον.6).

B2γ. «Το «Βήμα του Σικάγου». Τελευταία ώρα!». Να ερμηνεύσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης που εμφανίζονται στο παραπάνω απόσπασμα (μον.3).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Σύμφωνα με το κείμενο, το «χωρίον Γκρήνφιλντ του Μίσιγκαν» ο «Χένρυ Φόρντ, όστις το ανεκαίνισεν πλήρως, διατηρήσας τον αρχαιολογικό του χαρακτήρα και το εδώρισεν στον Αμερικανικόν λαόν, ίνα χρησιμεύση ως Λαογραφικόν Μουσείον της Αμερικανικής Ιστορίας». Μπορείς να εξηγήσεις ποια είναι η σπουδαία, σύμφωνα με το κείμενο, πρωτοβουλία του μεγαλοβιομηχάνου και σε τι αποσκοπεί; Εσύ κρίνεις ότι είναι σημαντική; (150 λέξεις)

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Σημασία Τουρισμού

- Οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, καθώς εισάγεται συνάλλαγμα και διακινείται το χρήμα. Επιπλέον, αναπτύσσεται το εμπόριο, αυξάνεται η κατανάλωση βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων.
- Καταπολεμάται η ανεργία, καθώς σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Ειδικά για την επαρχία ενισχύεται η οικονομική της ανάπτυξη, καταπολεμάται η αστυφιλία και σημειώνεται άνοδος του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.
- Εξωραΐζεται η χώρα λόγω των έργων υποδομής που δημιουργούνται στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης.
- Τονώνεται η κοινωνικότητα και με την επαφή και τη γνωριμία των λαών αίρονται οι διάφορες προκαταλήψεις και ενισχύονται οι δεσμοί φιλίας.
- Ικανοποιούνται μορφωτικές ανάγκες, διευρύνονται οι γνώσεις, προσεγγίζεται η πολιτισμική παράδοση κάθε λαού.
- Ο τουρισμός επιφέρει ψυχαγωγία, ηρεμία και ανασύσταση δυνάμεων. που συμβάλλουν στην ψυχική ισορροπία.

Αρνητικά Τουρισμού

- Το ενδιαφέρον εστιάζεται στο γρήγορο και εύκολο κέρδος. Κύρια επιδίωξη αποτελεί συχνά ο τυχοδιωκτισμός και η απόκτηση πλούτου με την ελάσσονα προσπάθεια. Διαμορφώνεται λοιπόν ολόκληρη παραοικονομία που λειτουργεί εις βάρος κυρίως των τουριστών. Παραμελούνται άλλοι παραγωγικοί τομείς που είναι σημαντικοί για την οικονομική ανάπτυξη (γεωργία, αλιεία).
- Το φυσικό περιβάλλον και η αισθητική του τοπίου θυσιάζονται στο βωμό οικονομικών συμφερόντων με το πρόσχημα της τουριστικής αξιοποίησης. Επιπλέον, η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού στις τουριστικές περιοχές κατά τους θερινούς μήνες συνεπάγεται κατακόρυφη άνοδο της ρύπανσης και επιβάρυνση των φυσικών πόρων στις παραπάνω περιοχές.
- Εμπορευματοποιείται η παράδοση, αλλοιώνεται η πολιτισμική εικόνα, νοθεύεται η φυσιογνωμία ενός λαού.
- Ο μιμητισμός επεκτείνεται και στην καθημερινή ζωή, ξενόφερτα στοιχεία γίνονται εύκολα και αβασάνιστα αποδεκτά.
- Τα ήθη αλλοτριώνονται, κυριαρχεί κλίμα δουλοπρέπειας και εντοπίζεται μεροληπτική συμπεριφορά απέναντι στον εγχώριο και ξένο τουρίστα.
- Αυξάνεται η διαφθορά και η εγκληματικότητα με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται αντικοινωνικές εκδηλώσεις και τελικά να δυσφημίζεται η χώρα.

Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού

Άτομο:

- Ο καθένας μας έχει χρέος να αναπτύξει ορθή τουριστική συνείδηση.
- Η φιλοξενία και η εξυπηρέτηση όλων των λαών που έρχονται στην Ελλάδα επειδή θέλουν να γνωρίσουν τη χώρα μας, η σεμνότητα, η απουσία υπεροψίας προς τους παραπάνω αποτελούν χαρακτηριστικά που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον καθένα.
- Η αισχροκέρδεια των κερδομανών επιχειρηματιών αποτελεί πράξη που αμαυρώνει τη φήμη της Ελλάδας γι' αυτό και είναι αναγκαίο να αποφεύγεται.

Κράτος:

- Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης καλείται να δώσει την πρέπουσα προσοχή στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχοντας την αρωγή του Υπουργείου Οικονομίας.
- Έμφαση στον κοινωνικό τουρισμό μέσω του Ε.Ο.Τ (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού), ο οποίος λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης.
- Επαρκής φύλαξη των τουριστικών περιοχών από τις αρμόδιες αρχές. Αυστηρή αστυνόμευση των αρχαιολογικών χώρων προκειμένου να αποφευχθούν εγκληματικές ενέργειες, όπως η αρχαιοκαπηλία.
- Πάταξη της κερδοσκοπίας που δυστυχώς παρατηρείται κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια των περιόδων υψηλής τουριστικής κίνησης.
- Τόνωση των σχολών τουριστικών επαγγελματιών, προκειμένου οι απόφοιτοι να ανταποκρίνονται στην τουριστική πρακτικότητα.

Σχολείο:

- Οι εκπαιδευτικοί είναι υπεύθυνοι για την μετάδοση στοιχειωδών ιστορικών πληροφοριών στα παιδιά κατά την επίσκεψή τους σε διάφορους μουσειακούς χώρους και γενικά σε μέρη που αποτελούν πόλο έλξης των τουριστών.
- Οι σύγχρονοι παιδαγωγοί έχουν χρέος να τονίζουν την αξία της διατήρησης της πολιτιστικής μας φυσιογνωμίας.
- Η εθνική αυτογνωσία των νέων αποτελεί στόχο που οι αρμόδιοι εκπαιδευτικοί φορείς πρέπει να θέσουν.

Εναλλακτικός Τουρισμός

- Αγροτουρισμός
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Οινοτουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός
- Ορειβατικός και ο περιπατητικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός-πολιτιστικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας
- Αθλητικός τουρισμός

- Χειμερινός τουρισμός
- Παράκτιος, παραλίμνιος, παραποτάμιος, θαλάσσιος τουρισμός και ο τουρισμός των υδροβιότοπων
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Αστικός τουρισμός

Οφέλη εναλλακτικού τουρισμού

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο.
- Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα.
- Προσφέρεται η δυνατότητα ανάπτυξης του ηλεκτρονικού εμπορίου για συνέχιση πώλησης προϊόντων στους επισκέπτες και μετά την αποχώρησή τους από τον τόπο διαμονής. Έτσι, τα τοπικά προϊόντα διαφημίζονται και γίνονται γνωστά σε άλλες αγορές.
- Ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

Αειφορικός Τουρισμός – οφέλη

Στην έννοια του Αειφορικού Τουρισμού περιλαμβάνεται και η κοινωνική ευθύνη, μια σημαντική δέσμευση απέναντι στη φύση και τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε οποιαδήποτε τουριστική επέμβαση ή ανάπτυξη.

- Ο αειφορικός Παράκτιος Τουρισμός μπορεί να προωθήσει την κοινωνική ανάπτυξη με δημιουργία θέσεων απασχόλησης.
- Λόγω του εκπαιδευτικού του χαρακτήρα, μπορούν να προωθηθούν πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στους φιλοξενούμενους και τους επισκέπτες.
- Μέσω του αειφορικού τουρισμού μπορεί να βελτιωθεί η διατήρηση και η μετάδοση των πολιτιστικών και ιστορικών παραδόσεων. Η συμβολή του στη διατήρηση και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων συνήθως συνεπάγεται την προστασία της τοπικής κληρονομιάς ή την αναζωογόνηση της τοπικής παράδοσης.
- Οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν την φύση και τα τοπία, την ποιότητα του περιβάλλοντος, μια εύρωστη κοινωνία με χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας, με τοπική κουλτούρα και παραδόσεις.

Πηγή: coastlearn.org

Α. Μη λογοτεχνικό κείμενο

[Πολιτιστικός τουρισμός και τεχνολογία]

Απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) από άρθρο της οικονομολόγου Αθηνάς Χατζηπέτρου στην εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (29.07.2019): <https://www.kathimerini.gr/society/1035722/>

Πολύ μελάνι έχει χυθεί και ακόμη περισσότερες είναι οι πολιτικές εξαγγελίες αναφορικά με το «Αναπτυξιακό κεφάλαιο» του Πολιτισμού και της «χαμένης» ευκαιρίας του πολιτιστικού τουρισμού. Η ευκαιρία δεν είναι χαμένη, είναι μπροστά μας, αρκεί να δράσουμε με γνώση των διεθνών τάσεων και με άμεση υλοποίηση βέλτιστων πρακτικών. Διεθνώς, η ανάπτυξη του τουρισμού επιδεικνύει μεγάλη ανθεκτικότητα έναντι της παγκόσμιας γεωπολιτικής αβεβαιότητας και της οικονομικής αστάθειας με προβλέψεις 1,8 δισ. διεθνών τουριστών μέχρι το 2030. Στη χώρα μας ο τουρισμός έχει πολύ έντονη εποχικότητα στους μήνες Ιούνιο-Σεπτέμβριο και, ενώ έχει σχεδόν διπλασιαστεί την προηγούμενη δεκαετία ο αριθμός τουριστών, το έσοδο έχει εμφανή υστέρηση, με βασικότερη αιτία, τη διάρκεια παραμονής. [...] Πρέπει να εστιάσουμε στην άμβλυνση της εποχικότητας και στην αύξηση των εσόδων μέσω της διεύρυνσης της παραμονής στον προορισμό. Τη συμπλήρωση του brand name της χώρας σε προορισμό «Sea, Sun and Culture».

[...] Το θέμα είναι πάντα το «πώς» θα επιτύχουμε υψηλά επίπεδα επισκεπτών. Η δυσκολία δεν έγκειται στην «υπόσχεση» και στην «εκφώνηση» μιας πολιτικής ή στρατηγικής. Το ζητούμενο είναι πάντα η υλοποίηση και ένα αποτέλεσμα μετρήσιμο με νούμερα και όχι με κοσμητικά επίθετα. Ο σχεδιασμός χωρίς υλοποίηση είναι απλά «ασκήσεις επί χάρτου».

Με το δεδομένο ότι όλοι οι τουριστικοί προορισμοί στη χώρα μας έχουν σε πολύ κοντινή απόσταση αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο, δίνουμε προτεραιότητα στην προβολή των μνημείων χαμηλής επισκεψιμότητας. Δεν θα έχουμε ιδιαίτερο όφελος από την αύξηση των επισκεπτών στην Ακρόπολη. Μάλλον κίνδυνο διατρέχουμε από το «overcrowding²⁰». Ο τουρίστας επιλέγει προορισμό με βάση τη δομημένη πληροφορία που βρίσκει στο Διαδίκτυο. [...] Ο πολιτισμός είναι ένα πολύ ισχυρό και με επιρροή διαφημιστικό εργαλείο, γιατί οι καταναλωτές δεν είναι τόσο επιφυλακτικοί απέναντι στη διαφήμιση πολιτιστικών προορισμών όσο είναι προς τα εμπορικά μηνύματα. Όσο εμείς παραμένουμε προσκολλημένοι σε παλιές πρακτικές και όχι στα σύγχρονα εργαλεία της τεχνολογίας, «χάνουμε το τρένο» που το κερδίζουν άλλοι. Ανεπιστρεπτί.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μία από τις ειδικές μορφές τουρισμού, με ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα την «Αυθεντικότητα» και τη «Μοναδικότητα» του κάθε χώρου. Η σύνδεσή του με την τεχνολογία θα του δώσει την ώθηση που του λείπει. Πρέπει, όμως, να αναδειχθούν και αξιακοί λόγοι που επιβάλλουν την άμεση σύνδεση της τεχνολογίας με τον πολιτισμό. Η πολιτιστική μας κληρονομιά έχει άρρηκτη αναφορά στις αξίες του παρελθόντος και αυτή η νοητή γραμμή δεν διακόπτεται, συνεχίζεται και συνυπάρχει αρμονικά με τις σύγχρονες αξίες της εποχής μας, όπως είναι η τεχνολογία!

20Εδώ: υπερβολικά μεγάλη προσέλευση τουριστών

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τους τρόπους με τους οποίους, σύμφωνα με την αρθρογράφο, η Ελλάδα θα επιτύχει υψηλή επισκεψιμότητα με τον πολιτιστικό τουρισμό.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Ποια είναι η θέση της αρθρογράφου στην πρώτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου («Πολύ μελάνι... «Sea, Sun and Culture») και πώς την τεκμηριώνει; (μον.9)

A2β. «Πρέπει, όμως, να αναδειχθούν και αξιακοί λόγοι που επιβάλλουν την άμεση σύνδεση της τεχνολογίας με τον πολιτισμό». Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης που χρησιμοποιείται στην προηγούμενη περίοδο λόγου και να τη μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Τι αλλαγές παρατηρείται στο ύφος; (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Η συντάκτρια του κειμένου προβάλλει ως αναγκαία τη σύνδεση του τουρισμού με την τεχνολογία. Σε άρθρο 200-250 λέξεων στην τοπική εφημερίδα της περιοχής σου επιχειρηματολογείς υπέρ αυτής της προοπτικής, κάνοντας αναφορά και στα πλεονεκτήματα που θα προσφέρει στον τόπο σου.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ANTHONY HIRST (1967 -)
Θέατρο του Διονύσου, Αθήνα

Το ποίημα του Βρετανού ελληνιστή ηθοποιού, εκδότη και ποιητή Anthony Hirst (σε μετάφραση της Ειρήνης Λουλακάκη-Μουρ) αντλήθηκε από τον λογοτεχνικό ιστότοπο ΝΕΟ ΠΛΑΝΟΔΙΟΝ: <https://neoplanodion.gr/2021/12/12/anthony-hirst-plateia-klauthmonos-kai-alla-poiemata/>

Το μάρμαρο όλο τούτο ξέχνα το για μια στιγμή.
Σκέψου έναν θίασο περιοδεύοντα,
που, σαν το μπουλούκι ενός τσίρκου,
κουβαλάει σκηνή και καθίσματα μαζί του.
Πες ότι έφτασες το μεσημέρι και το θέατρο
ήδη μισο-διαλυμένο –βλέπεις τα εξαρτήματα
βαλμένα στη σειρά για φόρτωμα– είναι άδειο.
Οι ηθοποιοί (εργάτες σήμερα), που χθες το βράδυ έπαιζαν–
να ήταν άραγε η παγκόσμια πρεμιέρα της *Ορέστειας*,
είναι εκεί κάτω, φαντάζεσαι, ξεκουράζονται στη σκιά
των πεύκων και των κυπαρισσιών. Σύντομα θα επιστρέψουν, συλλογίζεσαι,

να πάρουν τα τελευταία γύψινα σκηνικά
με τους σκυφτούς σατύρους που μοιάζουν να σηκώνουν την σκηνή,
τα εναπομείναντα καθίσματα στις κερκίδες· και να σωριάσουν
τις καρέκλες της πρώτης σειράς με την ψηλή πλάτη, σημειωμένη με τίτλους
θρησκευτικών και δημοσίων αξιωματούχων
(που μπορεί ν' αλλάζουν βέβαια ανάλογα με τις ανάγκες
της κάθε πόλης που επισκέπτονται).

Μα δεν επιστρέφουν –
μόνο ένας νεαρός αρχαιοφύλακας, μιλώντας, αδέξια,
τη δική σου βάρβαρη γλώσσα (ούτε τη δική του ούτε τη δική τους)
διατάσσει ένα ζευγάρι που παραβίασε τα σκοινιά να μετακινηθεί.
Και καθώς παρατηρείς την ήπια απειλητική του προσέγγιση,
την βαρύθυμη έξοδό τους, μέσα στο εκθαμβωτικό λιοπύρι
οι αιώνες εξαχνούνται²¹ και όλο αυτό το πρόσκαιρο συντρίμμι
παρατημένο απ' τους ηθοποιούς, μαρμαρώνει.

1η δραστηριότητα

B1. Ποια συναισθήματα θεωρείς ότι προκαλεί στο ποιητικό υποκείμενο η αναφορά του στο Θέατρο του Διονύσου. Να απαντήσετε σε ένα ενιαίο κείμενο 50-70 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα κυριαρχεί το β' ενικό πρόσωπο. Σε ποιον απευθύνεται το ποιητικό υποκείμενο και τι προσφέρει η χρήση του συγκεκριμένου ρηματικού προσώπου στο λογοτεχνικό κείμενο; (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε μία (1) παρομοίωση και να τη σχολιάσετε. (μον.3)

B2γ. Να εντοπίσετε τρεις (3) εικόνες και να τις σχολιάσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Πώς παρουσιάζεται το θέατρο του Διονύσου στο κείμενο; Ποια από τις διαστάσεις αυτής της παρουσίασης σε εντυπωσίασε και γιατί; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 20

²¹παίρνουν τη μορφή αέρα

Παράδοση: Κάθε πολιτισμικό αγαθό του παρελθόντος που μεταγγίζεται από γενιά σε γενιά σε μια αδιάσπαστη συνέχεια και αποτελεί την πνευματική κληρονομιά του λαού, π.χ. κατάθεση βιωμάτων, αξιών, γνώσεων, επιτευγμάτων σε διαρκή διαμόρφωση, δεσμοί, ήθη, έθιμα, αρετές, κακίες, αντιλήψεις ζωής που αποκρυσταλλώνει ένας λαός στην εξελικτική του πορεία.

Σημασία της παράδοσης

- Η παράδοση αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα για ορθή κατανόηση του παρόντος.
- Η παράδοση αποτελεί στοιχείο συνοχής ενός έθνους. Με τη γνώση της ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται άμεσα τα ιδιαίτερα εθνικά χαρακτηριστικά, τα στοιχεία που διαφοροποιούν το έθνος του από τα άλλα. Ενισχύεται έτσι το αίσθημα της εθνικής συνείδησης.
- Η ασφαλής γνώση της παράδοσης οδηγεί στην ελευθερία. Η απόλυτη αδιαφορία για την παράδοση στην πολιτιστική αλλοτρίωση.
- Η παράδοση αποτελεί φορέα κοινωνικοποίησης των νέων, καθώς εμπεριέχει ένα σύστημα ηθικών κανόνων και διαχρονικών αξιών, που συμβάλλουν στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου.

Δανθασμένη αντιμετώπιση της παράδοσης

Προγονοπληξία: Η υπερβολική προσκόλληση και έπαρση για τη δόξα των προγόνων, με ανάλογη υποτίμηση του παρόντος. Η προγονοπληξία αποτελεί ένα αρνητικό φαινόμενο, το οποίο έχει σημαντικές επιπτώσεις στη δράση και στις επιλογές των ατόμων. Ειδικότερα:

- Με το να αντιμετωπίζεται το παρελθόν ως μια ιδανική περίοδος κατά την οποία οι άνθρωποι είχαν τις σωστές αρχές και το ιδεατό ήθος προκύπτει ένας συντηρητισμός, που επιζητά να διατηρήσει αναχρονιστικές αντιλήψεις και ιδέες σε μια πολιτεία που έχει ήδη εκσυγχρονιστεί.
- Οι άνθρωποι εκείνοι που εξιδανικεύουν το παρελθόν το κάνουν αυτό εις βάρος της ιστορικής αλήθειας αποκρύπτοντας τα μελανά σημεία του ιστορικού μας παρελθόντος.
- Με βάση τη διαστρεβλωμένη εικόνα για το παρελθόν διαμορφώνεται στους πολίτες μια απαράδεκτη αίσθηση υπεροχής απέναντι στους άλλους λαούς, που συχνά οδηγεί σε ρατσιστικές αντιλήψεις και συμπεριφορές και λειτουργεί ως εμπόδιο για τη δημιουργική και αποτελεσματική επικοινωνία με τις άλλες εθνότητες και κοινωνίες.
- Οι πολίτες που μένουν προσκολλημένοι στο παρελθόν και στα επιτεύγματα των προγόνων, θέτουν τον εαυτό τους σε μια κατάσταση αδρανούς επανάπαυσης, καθώς θεωρούν πως δεν έχουν τη δυνατότητα να ξεπεράσουν την εξιδανικευμένη δόξα του παρελθόντος.
- Η υπερβολική αίσθηση υπερηφάνειας για το παρελθόν και η απροθυμία αποδοχής και υιοθέτησης των νέων τρόπων λειτουργίας και αντίληψης

ελλοχεύουν τον κίνδυνο μιας εκούσιας περιθωριοποίησης από τα άλλα έθνη που είναι πιο ανοιχτά στην έννοια της ανανέωσης και της προόδου.

Προοδοπληξία: Στο άλλο άκρο της προγονοπληξίας βρίσκονται εκείνοι που δοσμένοι πλήρως στο θαυμασμό τους για τα επιτεύγματα της σύγχρονης εποχής, απορρίπτουν τελείως το παρελθόν και υπερασπίζονται με πάθος την αξία της συνεχούς προόδου. Όπως είναι, ωστόσο, προφανές τόσο η απόλυτη αφοσίωση στο παρελθόν όσο και η απόλυτη απόρριψη του παρελθόντος ενέχουν σημαντικούς κινδύνους. Ειδικότερα:

- Η άρνηση του παρελθόντος σημαίνει την αδυναμία αξιοποίησης εκείνων των στοιχείων της παράδοσης που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια καίρια βάση για την πληρέστερη ανάπτυξη των αρετών του έθνους.
- Οι πολίτες στρέφονται σε ξενόφερτα πρότυπα τα οποία επιχειρούν να υιοθετήσουν ακέραια, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις ιστορικές ιδιαιτερότητες του έθνους και την προσωπική του ταυτότητα που συχνά το καθιστά ασύμβατο με τις αντιλήψεις και τους τρόπους άλλων λαών.
- Η απόρριψη της παράδοσης οδηγεί και στην απόρριψη της ιδιαίτερης ταυτότητας του έθνους. Το έθνος αδυνατεί να αντισταθεί στην τάση τυποποίησης που χαρακτηρίζει την παγκοσμιοποίηση και θυσιάζει την ιδιαίτερη ταυτότητά του.
- Απόρριψη της παράδοσης σημαίνει ταυτόχρονα και απόρριψη των διδαγμάτων του παρελθόντος, γεγονός που καταδικάζει επί της ουσίας τους ανθρώπους να επαναλάβουν λάθη και αστοχίες προγενέστερων περιόδων.
- Ανησυχητική είναι και η λανθασμένη πεποίθηση ορισμένων πολιτών πως τα γεγονότα του παρελθόντος δεν έχουν καμία επίδραση στο παρόν και στο μέλλον του τόπου. Αντικρίζουν, έτσι, το παρόν χωρίς να προβληματίζονται για το πόσοι αγώνες χρειάστηκαν για να φτάσει το έθνος ως εδώ και το πόσα ακόμη οφείλει να επιτύχει για να συνεχίσει αλώβητο την πορεία του.

Αιτίες απομάκρυνσης νέων από την παράδοση

- **Παιδεία:** Αδυνατεί να μεταλαμπαδεύσει τα πολιτιστικά ιδεώδη του παρελθόντος. Τυποποιημένη διαδικασία παράδοσης και εξέτασης της γνώσης του παρελθόντος. Βομβαρδισμός με περιττές ιστορικές λεπτομέρειες, έλλειψη κριτικής προσέγγισης ιστορικής πραγματικότητας, στείρα απομνημόνευση ιστορικών γεγονότων, χρησιμοθηρική αντίληψη στην εκπαίδευση που αποτρέπει από την ουσιαστική ιστοριογνωσία και δεν οικοδομεί μια βιωματική σχέση με το παρελθόν. Αδυναμία παραδοσιακών μεθόδων να φέρουν το νέο σε μια ουσιαστική επαφή και συναναστροφή με τους προγόνους.
- **Αρνητισμός νέων,** προκατάληψη απέναντι στο παρελθόν. Αλαζονική, επηρμένη στάση άρνησης του παρελθόντος, επιδεικτική αδιαφορία, προκλητική περιφρόνηση. Επηρεασμένοι από το αντιπαραδοσιακό πνεύμα της

αναθεωρητικής εποχής μας θεωρούν πως η παράδοση αποτελεί εμπόδιο στην πρόοδο και ανασχετικό παράγοντα στη φυσιολογική πολιτισμική πορεία της κοινωνίας. Μέσα στο πλαίσιο της μεταβατικής εποχής μας η παράδοση απορρίπτεται σαν κάτι το παλιό, το συντηρητικό, το αναχρονιστικό.

- Η εδραίωση του στείρου τεχνοκρατικού πνεύματος ωθεί στην προοδοπληξία και ταυτίζεται η αγάπη για την παράδοση με την εμμονή σε απαρχαιωμένες αξίες και την προγονολατρία.
- Πολιτιστικός ιμπεριαλισμός χωρών: άκριτη υιοθέτηση ξενόφερτων πολιτιστικών στοιχείων
- Πνεύμα ευδαιμονισμού και η συνακόλουθη απομάκρυνση από πνευματικές αξίες, εγκλωβίζουν τους νέους σε μαζικά προβαλλόμενα πρότυπα, εξαλείφουν το δικαίωμα στη διαφορετικότητα. Επικρατεί ιδεολογική σύγχυση.
- Αστικοποίηση: προϊούσα εξασθένιση και αποδυνάμωση παραδοσιακών μορφών ζωής.

Πώς Θα διαφυλαχθεί η παράδοση

- Σημαντική προς την κατεύθυνση της διαφύλαξης της πολιτιστικής παράδοσης θεωρείται η συμβολή της εκπαίδευσης. Μέσω του συστήματος της παρεχόμενης εκπαίδευσης ο νέος πρέπει να έρχεται σε επαφή με την παράδοση, τις παραδεδομένες συνήθειες και αντιλήψεις, την ιστορία, που πρέπει να αφομοιώνεται με κριτικό πνεύμα και διάθεση για αναζήτηση και ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων. Να υπάρχει άμεση προσέγγιση της γλώσσας και διδασκαλία της λαϊκής Τέχνης.
- Μέσω της οικογένειας πρέπει να διατηρούνται στο μέτρο του δυνατού οι συλλογικές συνήθειες και εκδηλώσεις, που ρυθμίζονται από τα ήθη. Να καλλιεργείται από τους γονείς η αντίληψη της αναγκαιότητας διαφύλαξης της ιστορικής παράδοσης.
- Συνειδητοποίηση από όλους - αρμόδιους κρατικούς φορείς και απλούς πολίτες- ότι η εθνική συνείδηση προϋποθέτει τη γνώση της παράδοσης. Έτσι, δε Θα παρασυρόμαστε σε μια άκριτη ξενομανία.
- Καθοριστικός κρίνεται και ο ρόλος της πνευματικής ηγεσίας, που μπορεί να συμβάλλει στη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με την προβολή διαφωτιστικών και καθοδηγητικών προτύπων συμπεριφοράς. Στα πνευματικά και καλλιτεχνικά έργα πρέπει να υπάρχει αναφορά στην παράδοση και τη σημασία που έχει για τη διατήρηση της εθνικής συνοχής και ομοιογένειας.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Το πρόσωπο της Καισαριανής

Ελαφρά διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο «Κάποτε ...στην Καισαριανή. Ματιές στην ιστορική διαδρομή μιας προσφυγικής συνοικίας από τη γέννησή της ως τη δεκαετία του '80» του Ιστορικού – Πανεπιστημιακού Σπύρου Τζόκα, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2022.

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ: στις ματιές προς τα πίσω, στο παρελθόν, σου μένουν εικόνες που εναλλάσσονται στο μυαλό σου. Δίπλα στις εικόνες παρατάσσονται λέξεις.....Λέξεις βαριές με τεράστια συναισθηματική και βιωματική φόρτιση. Λέξεις, όπως αξιοπρέπεια, ελπίδα, διεκδίκηση, απειλή, αλληλεγγύη, αγώνας, αισιοδοξία, φιλία, φιλότιμο που χαρακτηρίζουν το λεξιλόγιο των ανθρώπων της γειτονιάς μας. Η λέξη, όμως, που διατρέχει την ιστορία του λαού της Καισαριανής τον 20^ο αιώνα και παράγει πλήθος εικόνων είναι η λέξη «διωγμένος». Διωγμένοι από τους Τούρκους, διωγμένοι από τους Παλαιοελλαδίτες, διωγμένοι από το Μεταξά, από τους Γερμανούς, τους παρακρατικούς, τις δικτατορικές κυβερνήσεις... Ένας φαύλος κύκλος διώξεων.

Αναρωτιέται κανείς πόσες λαθεμένες συνδέσεις έγιναν ανάμεσα στον Καισαριανιώτη πρόσφυγα και ένα σωρό δαίμονες, στα μυαλά τόσο διαφορετικών ανθρώπων και για τόσες πολλές δεκαετίες: στρατοδικεία, φυλακίσεις, εξορίες, δύσκολος βιοπορισμός λόγω πολιτικών φρονημάτων. Από την ταμπέλα του «πρόσφυγα» σε μια νέα ταμπέλα του «ύποπτου κομμουνιστή», πάντα στην προοπτική της υποτίμησης και περιθωριοποίησης. Όπως όλες οι ταμπέλες γενικεύει και δαιμονοποιεί κάθε Καισαριανιώτη μικρό ή μεγάλο.

Κάπως έτσι εικονογραφείται το πρόσωπο της Καισαριανής. Ένα ταλαιπωρημένο, αλλά περήφανο και λαμπερό πρόσωπο. Ο κυνηγημένος πρόσφυγας της Μικράς Ασίας είναι το ίδιο πρόσωπο με τον κυνηγημένο της μεταξικής δικτατορίας, της Κατοχής και τον αγωνιστή της εθνικής αντίστασης, είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Αριστερό του εμφυλίου πολέμου, είναι το ίδιο πρόσωπο με τον εξόριστο και τον δεσμώτη της μετεμφυλιακής εποχής, είναι το ίδιο πρόσωπο με τον αγωνιστή της ύστερης και της σημερινής περιόδου.

Υπάρχει σήμερα αυτό το πρόσωπο; Ή, διαφορετικά, ενδιαφέρει κανέναν να υπάρχει; Ίσως τα κείμενα που ακολουθούν προσεγγίσουν μιαν απάντηση στο δύσκολο αυτό ερώτημα. [...]

Η πόλη αναπτύσσεται. Κέρδισε αρκετά με τους αγώνες της. Ορθοπόδησε και ορθοστάτησε. Σήμερα ελκύει πολλούς, άλλαξε και κάπως. Η φτωχογειτονιά των προσφύγων της Μ. Ασίας με τα μύρια όσα προβλήματα, η διωκόμενη στο παρελθόν συνοικία κατάφερε με τις αγόγγυστες και συνεχείς προσπάθειες των κατοίκων της να

«πατάει γερά στα πόδια της» και να μετατραπεί σε μια σύγχρονη και εξυπηρετική πόλη.

Η ιστορική διαδρομή της συνοικίας, ανέδειξε κάποια στοιχεία, τα οποία τη χαρακτηρίζουν και σχηματικά, διαμορφώνουν τη φυσιογνωμία της ή την ταυτότητά της. Κυρίαρχα τέτοια στοιχεία που προϋπήρχαν στους πρώτους οικιστές ή διαμορφώθηκαν στην πορεία θεωρούνται το υπόβαθρο των πρώτων κατοίκων της, η διαμορφούμενη αγωνιστική παράδοση στους εθνικούς, δημοκρατικούς και κοινωνικούς αγώνες, η αντίσταση σε όσους απείλησαν την ανεξαρτησία του τόπου και η υπεράσπιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μέσα απ' αυτά τα στοιχεία μπορούν να ερμηνευθούν, κατά προσέγγιση, οι πολιτικοκοινωνικές συμπεριφορές των κατοίκων αλλά και ο πολιτισμός τους και η νοοτροπία τους.

Η εξέλιξη της Καισαριανής, συνεπώς, από τη γέννησή της, που είναι προϊόν ιστορικής συγκυρίας, η χωροθέτησή της, που είναι αποτέλεσμα ιδεολογικών και οικονομικών επιλογών, η κοινωνικοπολιτική της ένταξη, που είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής και πολιτικής θέσης των κατοίκων της, η μακρόχρονη πορεία της μέσα στο καμίνι της νεότερης ιστορίας μας, γίνονται ολόένα και πιο δυσανάγνωστες τόσο στο ανθρώπινο περιβάλλον, όσο και στο κτισμένο περιβάλλον. Η αλλοίωση, συνεπώς, της φυσιογνωμίας της πόλης ή και η πλαστογράφηση της στους αδιάφορους και πονηρούς καιρούς μας χτυπάει κόκκινο. Και, όμως, η Καισαριανή είναι μια συνοικία με ιστορία και η διαφύλαξή της είναι περισσότερο σημαντική από το όποιο εκσυγχρονιστικό έργο. Αξίζει, συνεπώς, να μεταλαμπαδευτεί η Ιστορία της στις νεότερες γενιές.

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε ένα ενιαίο κείμενο 60-80 λέξεων τις τρεις (3) τελευταίες παραγράφους του μη λογοτεχνικού κειμένου («Η πόλη αναπτύσσεται... νεότερες γενιές»).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Στην πρώτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου (ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ... Ένας φαύλος κύκλος διώξεων) χρησιμοποιείται συχνά το ασύνδετο σχήμα. Να παραθέσετε δύο (2) περιπτώσεις χρήσης του και να εξηγήσετε τη λειτουργία της συγκεκριμένης επιλογής. (μον.6)

A2β. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μία ερώτηση («Υπάρχει σήμερα αυτό το πρόσωπο; Ή, διαφορετικά, ενδιαφέρει κανέναν να υπάρχει;») στην τέταρτη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κειμένου. Να εξηγήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή. (μον.3)

A2γ. «Αναρωτιέται κανείς πόσες λαθεμένες συνδέσεις έγιναν ανάμεσα στον Καισαριανιώτη πρόσφυγα και ένα σωρό δαίμονες, στα μυαλά τόσο διαφορετικών ανθρώπων και για τόσες πολλές δεκαετίες [...]». Στο παραπάνω απόσπασμα του μη λογοτεχνικού κειμένου χρησιμοποιείται πλάγιος λόγος. Να τον μετατρέψετε σε ευθύ και να παρατηρήσετε τις αλλαγές που επιτυγχάνονται στο ύφος. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Σε ένα άρθρο σου στη σχολική εφημερίδα αναλαμβάνεις να παρουσιάσεις τον τόπο, στον οποίο ζεις και να εκθέσεις την άποψή σου για το αν ο τόπος στον οποίο ζει κάποιος, οι άνθρωποι, η νοοτροπία τους, οι συνήθειες και η ιστορία του είναι παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν την προσωπικότητά του. (250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Τάσος Λειβαδίτης (1922-1988) Βρέχει στη φτωχογειτονιά

Στίχοι του τραγουδιού «Βρέχει στη φτωχογειτονιά», 1961, ερμηνεία του Γρηγόρη Μπιθικώτση, σε στίχους του Τάσου Λειβαδίτη και μουσική σύνθεση του Μίκη Θεοδωράκη, από το album 45άρια, 1961.

Μικρά κι ανήλιαγα στενά
και σπίτια χαμηλά μου
Βρέχει στη φτωχογειτονιά
βρέχει και στην καρδιά μου
Αχ! ψεύτη κι άδικε ντουνιά²²
που άναψες τον καημό μου
Είσαι μικρός και δε χωράς
τον αναστεναγμό μου
Οι συμφορές αμέτρητες
δεν έχει ο κόσμος άλλες
Φεύγουν οι μέρες μου βαριά
σαν της βροχής τις στάλες.
Αχ! ψεύτη κι άδικε ντουνιά
που άναψες τον καημό μου.
Είσαι μικρός και δε χωράς
τον αναστεναγμό μου.

1η δραστηριότητα

B1. Το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται στον «ντουνιά». Να αναφερθείς στα παράπονα που του εκφράζει και τους λόγους για τους οποίους τα αναφέρει. (50-70 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να καταγράψετε τρεις (3) μεταφορές και να τις σχολιάσετε. (μον.6)

B2β. Να καταγράψετε μία (1) παρομοίωση και να τη σχολιάσετε. (μον.3)

B2γ. Στην 1η στροφή χρησιμοποιούνται μία (1) εικόνα και μία (1) επανάληψη. Να τις

²²Ντουνιά (τουρκ.): κόσμος

καταγράψετε και να τις σχολιάσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Ποια είναι τα συναισθήματα της ποιητικής φωνής και πώς τα ερμηνεύεις, σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται στο ποίημα (τρεις αναφορές); Πιστεύεις πως ένας τύπος μπορεί να προκαλέσει έντονα συναισθήματα σε έναν άνθρωπο;

Μονάδες 20

Ανεργία είναι η κατάσταση στην οποία το άτομο παραμένει χωρίς εργασία περισσότερο από ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα, αν και έχει τις απαραίτητες ικανότητες, τη διάθεση και την προθυμία να εργασθεί, λόγω έλλειψης θέσεων εργασίας.

Αίτια

- Η τοπική και διεθνής οικονομική κρίση επιφέρει μαζικές απολύσεις, προκαλεί την απώλεια μεγάλου αριθμού θέσεων εργασίας, την «επενδυτική άπνοια» και το κλείσιμο των επιχειρήσεων.
- Η τεχνολογική ανάπτυξη και η αυτοματοποίηση της παραγωγής προκάλεσε τη μείωση του ανθρώπινου δυναμικού περιορίζοντας της θέσεις εργασίας, καθώς η μηχανή αντικατέστησε τον άνθρωπο. Επίσης, οδήγησε σε παραμερισμό και εξαφάνιση πολλών παραδοσιακών επαγγελμάτων.
- Ο ανεπαρκής επαγγελματικός προσανατολισμός σε συνδυασμό με την ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση στην αγορά εργασίας οδηγεί στον κορεσμό θέσεων εργασίας συγκεκριμένων επαγγελμάτων. Αυτό σε συνδυασμό με τα στερεότυπα σε βάρος των χειρωνακτικών – τεχνικών επαγγελμάτων εντείνει το πρόβλημα.
- Η συγκέντρωση μεγάλων πληθυσμιακών μαζών στα αστικά κέντρα οδήγησε σε υπερπληθυσμό και στην αδυναμία απορρόφησης του εργατικού δυναμικού στις μεγάλες πόλεις. Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και συνακόλουθα της γεωργίας και της κτηνοτροφίας οδήγησε στον μαρασμό της αγροτικής οικονομίας.
- Η ολιγωρία από την Πολιτεία οδηγεί στη γιγάντωση του φαινομένου. Απουσιάζει ο πολιτικός σχεδιασμός και προγραμματισμός για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, κατάρτισης αλλά και αντιμετώπισης της αναξιοκρατίας και της εργασιακής εκμετάλλευσης.

Συνέπειες

Στο άτομο:

- Στερείται οικονομικών πόρων για την κάλυψη των βασικών αναγκών του και οδηγείται στην ένδεια και στην οικονομική εξαθλίωση.
- Κυριεύεται από συναισθήματα ανασφάλειας και άγχους για το μέλλον, βιώνοντας την απογοήτευση και την προσωπική αποτυχία. Πολλές φορές γίνεται ενοχικός, θεωρώντας τον εαυτό του υπεύθυνο για την κατάστασή του, αναπτύσσοντας αισθήματα μειονεξίας και κατωτερότητας.
- Δεν έχει την ευκαιρία να αναπτύξει περαιτέρω τις ικανότητές του και να διοχετεύσει τη δημιουργικότητά του, με αποτέλεσμα να αδρανεί πνευματικά και να μένει στάσιμο.

Στην κοινωνία:

- Εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες, διευρύνοντας το χάσμα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Δημιουργεί κοινωνική αναταραχή, υπονομεύοντας τις ανθρώπινες σχέσεις, με αποτέλεσμα την έξαρση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας και τη διασάλευση της κοινωνικής συνοχής.
- Συρρικνώνεται η αγοραστική δύναμη του κοινού και η οικονομία της χώρας οδηγείται σε στασιμότητα. Υπάρχει ανάπτυξη της παραοικονομίας και το κράτος αδυνατεί να αξιοποιήσει το εργατικό δυναμικό που διαθέτει.
- Επιβάρυνση της κρατικής οικονομίας λόγω της παροχής οικονομικής βοήθειας στους άνεργους (επιδόματα).
- Οι άνεργοι κάποιες φορές απαξιώνουν την πολιτική και κρατούν παθητική στάση απέναντι στα κοινά. Άλλες φορές είναι επιρρεπείς σε φαινόμενα δημαγωγίας και μετατρέπονται σε θύματα λαϊκισμού, δεχόμενοι υποσχέσεις για την εύρεση εργασίας. Έτσι, η ανεργία αποτελεί τροχοπέδη στη διαμόρφωση πολιτικής συνείδησης.

Τρόποι αντιμετώπισης

- Η πολιτεία οφείλει να λάβει μέτρα για την προσέλκυση οικονομικών κεφαλαίων και την ενίσχυση της οικονομίας. Επίσης, να αναπτύξει προγράμματα επιμόρφωσης σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Τέλος, απαραίτητη κρίνεται η παροχή επιδοτήσεων των πολιτών, κατά την περίοδο της ανεργίας, ώστε να εξασφαλιστεί η αξιοπρεπής διαβίωσή τους.
- Απαραίτητος είναι ο οργανωμένος επαγγελματικός προσανατολισμός, ο οποίος θα καθοδηγεί τον νέο στη σωστή επιλογή επαγγέλματος παρέχοντας πληροφορίες για τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Απαραίτητη είναι και η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης αλλά και ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος με βάση τα δεδομένα της εποχής.
- Η οικογένεια οφείλει να μην υποτιμά τη χειρωνακτική εργασία και να μην αναπαράγει στερεότυπα τα οποία σχετίζονται με την αξιολογική διάκριση των επαγγελμάτων. Έχει υποχρέωση να καθοδηγήσει σωστά το παιδί και να το βοηθήσει να ανακαλύψει τις κλίσεις του.
- Το άτομο οφείλει να φροντίζει για τη συνεχή επιμόρφωσή του και δια βίου εκπαίδευση, για να έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της εποχής.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο.

Η Ελλάδα είναι ένα μικρό κράτος;

Άρθρο του Ανδρέα Αττάλογλου που αναρτήθηκε στο ιστολόγιο https://www.huffingtonpost.gr/andreas-attaloglou/-_13619_b_18200280.html στις 06-10-2017 (διασκευή).

Στην Ελλάδα έχει δημιουργηθεί ένας μύθος που δρα ανασταλτικά σε κάθε προσπάθεια ανόρθωσης της χώρας. Ο μύθος βασίζεται στο σύνθημα της «Μικρής πλην τίμιας Ελλάδας», που διατυπώθηκε για πρώτη φορά τον 19ου αιώνα και κατά καιρούς επανέρχεται στην πολιτική συζήτηση. Μιας Ελλάδας δηλαδή που θα πρέπει από τη μία να είναι σοβαρή και μετρημένη και από την άλλη να μην ζητάει πολλά. Το σύνθημα αυτό, ενώ υποδηλώνει μια ρεαλιστική προσέγγιση προς την πραγματικότητα, στην ουσία θέτει όρια στα όνειρα των Ελλήνων για ουσιαστική κοινωνική και οικονομική ανόρθωση.

Είναι αλήθεια βέβαια ότι σε απόλυτους αριθμούς η Ελλάδα είναι μια χώρα που μπορεί να θεωρηθεί μικρή αλλά αυτό, τελικά, σημαίνει ότι πρέπει να είναι και ανίσχυρη, με όρους γεωπολιτικής σημασίας; Με δέκα εκατομμύρια κατοίκους αποτελεί κλάσμα μόλις του πληθυσμού μεγάλων κρατών. Ωστόσο, οι κάτοικοι της χώρας μας είναι οι διπλάσιοι της Δανίας. Μήπως και η Δανία είναι μια μικρή και ασήμαντη χώρα; Επίσης η γεωγραφική έκταση της Ελλάδας είναι 131.957 τετραγωνικά χιλιόμετρα που σίγουρα αντιστοιχεί στις διαστάσεις μόλις μιας περιφέρειας των ΗΠΑ ή της Κίνας ή του Καναδά. Ωστόσο, η Σιγκαπούρη έχει έκταση μόλις 7.191 τετραγωνικών χιλιομέτρων και το ΑΕΠ της ανέρχεται σε 297 δις δολάρια, δηλαδή σχεδόν μία και μισή φορά πάνω από το αντίστοιχο της χώρας μας!

Επιπλέον, είναι αλήθεια ότι ένα μικρό κράτος βρίσκεται σε δύσκολη θέση, όταν αναγκάζεται να ανταγωνίζεται μεγαλύτερα και πιο εύρωστα κράτη. Ωστόσο, η Φινλανδία επιβίωσε επί δεκαετίες υπό τη σκιά της άλλοτε Σοβιετικής Ένωσης, το Ισραήλ βρίσκεται σε μόνιμη πολεμική ετοιμότητα σχεδόν με όλους τους γείτονές του, ενώ η Νότια Κορέα βρίσκεται υπό μόνιμη πυρηνική απειλή. Τα τρία αυτά κράτη αναφέρονται γιατί, ενώ είναι σχετικά μικρά, αποτελούν διεθνώς ηγέτες στην καινοτομία και διαθέτουν από τις πλέον ανεπτυγμένες οικονομίες.

Ποιο είναι, λοιπόν, το μυστικό ευημερίας και εδραίωσης των μικρών κρατών; Σύμφωνα με τη λίστα του βρετανικού «BusinessInsider», υψηλότερα ποσοστά ευημερίας και ποιότητας ζωής υπάρχει σε πόλεις σχετικά μικρών κρατών, τα οποία διακρίνονται για τις ανεπτυγμένες δημόσιες υποδομές τους και την ανοιχτή κοινωνική δομή τους. Τα κράτη αυτά έχουν αναπτύξει βασικές κοινωνικές δομές (υγείας, παιδείας, δικαιοσύνης κ.λπ.) που επιτρέπουν στους πολίτες τους να ζουν με αίσθημα ασφάλειας στην καθημερινότητά τους.

Καταλήγοντας, γίνεται κατανοητό ότι η διεθνής εμπειρία έχει δείξει πως το επιτυχημένο μοντέλο ανάπτυξης των μικρών κρατών βασίζεται κατά κύριο λόγο στη θεμελίωση εξελιγμένων διοικητικών δομών. Προσοχή, όχι μεγάλων διοικητικών δομών αλλά αποτελεσματικών και ορθών για τον ρόλο που θα κληθούν να διεκπεραιώσουν. Αυτές οι δομές θα πρέπει να στελεχωθούν με δημοσίους υπαλλήλους υψηλών δεξιοτήτων και να δομηθούν κατά τρόπο τέτοιο, ώστε να προωθούν την ευημερία των πολιτών σε όλα τα επίπεδα.

1η δραστηριότητα

A1. Σύμφωνα με τον αρθρογράφο ποιο είναι το μυστικό ευημερίας και εδραίωσης των μικρών κρατών; Να το αποδώσετε περιληπτικά σε 50-70 λέξεις.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο / τους τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου («Επιπλέον... από τις πλέον ανεπτυγμένες οικονομίες»). (μον.9)

A2β. Η τέταρτη παράγραφος του μη λογοτεχνικού κειμένου ξεκινάει με μία ερώτηση. Να την εντοπίσετε και να σχολιάσετε τη συγκεκριμένη επιλογή. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Με δεδομένο ότι εσύ και οι περισσότεροι νέοι της ηλικίας σου προβληματίζεστε για το οικονομικό και επαγγελματικό σας μέλλον, να γράψεις ένα άρθρο 200-250 λέξεων στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου, προκειμένου να πείσεις τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου να μείνουν και να εργαστούν στην Ελλάδα, εφόσον εδώ υπάρχουν προοπτικές και, με τα κατάλληλα μέτρα, μπορούν να προσφερθούν ευκαιρίες στους νέους των τεχνικών ειδικοτήτων.

Μονάδες 20

B. Λογοτεχνικό κείμενο.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

[Όμορφη και παράξενη πατρίδα]

Το ποίημα αποτελεί απόσπασμα από την ευρύτερη σύνθεση «Ο ήλιος ο ηλιάτορας» και βρίσκεται στον συγκεντρωτικό τόμο «Ποίηση» (Αθήνα 2002¹⁵: εκδ. Ίκαρος).

Ο ΗΛΙΟΣ

Όμορφη και παράξενη πατρίδα

1

Ωσάν αυτή που μου 'λαχε δεν είδα

Ρίχνει να πιάσει ψάρια

πιάνει φτερωτά

Στήνει στη γη καράβι

κήπο στα νερά

Κλαίει φιλεί το χώμα

ξενιτεύεται

5

νέο φροντιστήριο

Μένει στους πέντε δρόμους αντρείεύεται

Κάνει να πάρει πέτρα τήνε παρατά

Κάνει να τη σκαλίσει βγάνει θάματα

Μπαίνει σ' ένα βαρκάκι πιάνει ωκεανούς

Ξεσηκωμούς γυρεύει θέλει τύραννους **10**

Πέντε μεγάλους βγάνει πάνω τους βαρεί

Να λείψουν απ' τη μέση τους δοξολογεί.

1η δραστηριότητα

B1. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου για την πατρίδα του; Να απαντήσετε σε ένα ενιαίο κείμενο 50 -70 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε τρία (3) σημεία του κειμένου όπου η πατρίδα του Ήλιου προσωποποιείται και να αναφερθείτε στις ανθρώπινες ιδιότητες που της αποδίδονται. (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε τρεις (3) μεταφορές και να τις σχολιάσετε. (μον.9)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Ποια άποψη σχηματίζει ο αναγνώστης για την πατρίδα του ποιητικού υποκειμένου (του προσωποποιημένου Ήλιου), με βάση τα γνωρίσματα που της αποδίδει στο απόσπασμα και γιατί; Ποιο από όλα τα γνωρίσματα σου έκανε περισσότερη εντύπωση και γιατί; Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 150 λέξεων.

Μονάδες 20

Είναι αλήθεια πως η φυσιογνωμία του νεοέλληνα είναι πολυδιάστατη και συντίθεται στη βάση των αντιθέσεων. Πολλά γνωρίσματα του είναι αντιφατικά ενώ, σε αρκετές περιπτώσεις, ένα μειονέκτημα αντισταθμίζεται με ένα προτέρημα δημιουργώντας έναν περίεργο χαρακτηριστικό τύπο.

Πλεονεκτήματα της φυσιογνωμίας του νεοέλληνα

- Διακρίνεται για την αγάπη του προς την πατρίδα.
- Είναι φιλόανθρωπος, ανθρωπιστής και συγκινείται με τον ανθρώπινο πόνο.
- Είναι φιλότιμος και αξιοπρεπής, περήφανος και ανιδιοτελής.
- Διατηρεί ζωντανό το ενδιαφέρον για την παράδοση και τις αξίες που πρεσβεύει.
- Σέβεται θεσμούς όπως η οικογένεια και η δικαιοσύνη.
- Είναι φιλόπονος και εργατικός.
- Χαρακτηρίζεται από καλλιτεχνική ευαισθησία και καλαισθησία.
- Είναι αισιόδοξος, συναισθηματικός και εξωστρεφής.
- Διαπνέεται από φιλελεύθερο πνεύμα.

Τα μειονεκτήματα του χαρακτήρα του

- Η δυσλειτουργική σχέση που έχει αναπτύξει με το κράτος.
- Η ακραία στάση που σχετίζεται με την εθνική συνείδηση.
- Η φιλαυτία και ο εγωισμός.
- Η ενθουσιώδης και ασταθής συμπεριφορά.

Με ποιους τρόπους θα αμβλυνθούν τα αρνητικά γνωρίσματα

- Μετάδοση του αισθήματος ευθύνης στους νέους από την οικογένεια και το σχολείο.
- Ενίσχυση της κοινωνικότητας και του φιλελεύθερου πνεύματος, καθώς και της αρετής της ανεκτικότητας.
- Έμφαση στην πολιτική αγωγή των παιδιών από το σχολείο.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι της χώρας οφείλουν να καταδεικνύουν και να καυτηριάζουν τα λάθη και τις αρνητικές συμπεριφορές και να εστιάζουν στις αξίες εκείνες που είναι απαραίτητο να εμπεδωθούν στην εποχή μας, ώστε να προασπιστεί η εθνική ταυτότητα και, παράλληλα, να προωθηθεί ο υγιής διεθνισμός.
- Χρέος της Πολιτείας είναι να περιστεύει τις γραφειοκρατικές διαδικασίες και να εξυγιάνει την πολιτική ζωή του τόπου, προκειμένου να αμβλυνθεί η δυσπιστία του νεοέλληνα προς το κράτος και τους δημόσιους φορείς.
- Καλλιέργεια της αυτογνωσίας, άσκηση αυτοκριτικής από κάθε άνθρωπο, καθώς και διάθεση αυτοβελτίωσης.

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

«Ο Ελληνισμός ανά τον κόσμο, μια έρευνα σε πέντε ηπείρους»

Στο κείμενο που ακολουθεί, το οποίο αντλήθηκε από την διαδικτυακή εφημερίδα «Δορυφόρος» του Μονάχου (αρ.29/Απρίλιος 2018), αναφέρονται τα πορίσματα έρευνας της Kara research σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ για τον ελληνισμό της διασποράς.

Υπό τον γενικό τίτλο «Ο Ελληνισμός ανά τον κόσμο, μια έρευνα σε πέντε ηπείρους», το εγχείρημα είχε ως στόχο την αποτύπωση των πεποιθήσεων, των προσδοκιών και των προτιμήσεων των αποδήμων Ελλήνων. Έως την ολοκλήρωση της έρευνας χρειάστηκαν περίπου δύο χρόνια, από το καλοκαίρι του 2016 έως τον Μάρτιο του 2018, η διανομή ερωτηματολογίων με 200 ερωτήσεις στα ελληνικά, τα αγγλικά, τα γερμανικά, τα ισπανικά και τα γαλλικά, αλλά και ένα δείγμα 12.000 ατόμων, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, σε περίπου 20 χώρες του πλανήτη.

Στην ερώτηση «ποιες είναι οι τρεις λέξεις που έρχονται πρώτες στο μυαλό σου όταν σκέφτεσαι την Ελλάδα;» οι απόδημοι Έλληνες επέλεξαν κατά 36% την οικογένεια, 28% τη θάλασσα και 26% την πατρίδα. Ακολούθησαν οι λέξεις «διακοπές», «ήλιος», «διαφθορά», «πολιτισμός», «νοσταλγία», «θρησκεία» και «φίλοι».

Περνώντας, όμως, στα πιο άμεσα και ίσως πιο **ουσιώδη**, οι Έλληνες της Διασποράς, σε ποσοστό 82% δηλώνουν -σχεδόν κραυγάζουν- υπερήφανοι για το ότι είναι Έλληνες. Το 68% των Αποδήμων αυτοπροσδιορίζονται πρώτα ως Έλληνες και κατόπιν ως πολίτες της χώρας όπου διαμένουν.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα που εξήγαγαν οι ερευνητές της Kara Research, υπάρχουν ορισμένες, δομικές αντιλήψεις -εφόσον είναι εξαιρετικά διαδεδομένες, τόσο ώστε να θεωρούνται κυρίαρχες- οι οποίες αμφισβητούνται έντονα. Η πρώτη από αυτές είναι ότι «ο Ελληνισμός **έχει αποδυναμωθεί** από την οικονομική κρίση». Όπως καταδεικνύεται από τις απαντήσεις των αποδήμων Ελλήνων, ο Ελληνισμός παραμένει ένα από τα πιο ισχυρά και αμέσως αναγνωρίσιμα «εμπορικά σήματα» (brand name) στον κόσμο, με τεράστια αντοχή. Μοιάζει σαν η ουσία, το πνεύμα του Έλληνα να αίρεται πάνω από τα εκάστοτε προβλήματα, σαν να μένει ανεπηρέαστο από κρίσεις, από οικονομικές και πολιτικές περιπέτειες. Όσο σοβαρά και εάν είναι τα εμπόδια, τα βάσανα και ο πόνος, ο Ελληνισμός δεν κινδυνεύει ούτε από αφανισμό, ούτε από καταστροφή. Η συνεκτική ύλη, ο αρχέγονος και διαρκής μύθος είναι αυτός που ενώνει τους απανταχού Έλληνες.

Ο Παρθενώνας και η θάλασσα με τον Οδυσσέα, η θρησκεία με την οικογένεια αλλά και τους μυθολογικούς ήρωες και τους τιτάνες της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας, όλα αυτά μαζί **συνθέτουν** έναν υψηλό και ταυτόχρονα αυθεντικά λαϊκό ελληνικό πολιτισμό. Και όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται στα συμπεράσματα της έρευνας «ο Ελληνισμός είναι μια άτρωτη “κάψουλα” που ταξιδεύει στους αιώνες».

Μια δεύτερη, πολύ σημαντική διαπίστωση που προκύπτει από την

επεξεργασία των απαντήσεων όπως αυτές δόθηκαν από τους αποδήμους, αφορά στο τελευταίο κύμα μετανάστευσης Ελλήνων στο εξωτερικό (2010-2017). Αυτό που, υποσυνείδητα και μη, έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε σαν εθνική καταστροφή. Κατ' αρχάς ο ίδιος ο όρος «braindrain» παραπέμπει αξιωματικά σε μια ανοιχτή πληγή για την Ελλάδα. Όμως, κατ' αυτό τον τρόπο υποτιμάται το γεγονός ότι η ελληνική ιστορία είναι στενά **συνυφασμένη** με το φαινόμενο της διασποράς.

Ιστορικά, κυριολεκτικά από καταβολής του Ελληνισμού, η ανάγκη του έθνους για επιβίωση, η οποία είναι έμφυτη σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, οδηγεί νομοτελειακά στην διασπορά. Ακόμη και εκείνοι που εγκατέλειψαν την Ελλάδα μετά από το 2010 παραμένουν περήφανοι Έλληνες, αισιόδοξοι, προσαρμοστικοί, ανταγωνιστικοί, σέβονται και **συνδιαλέγονται** με τους τοπικούς πληθυσμούς - διατηρώντας ωστόσο **αναλλοίωτη** την εθνική τους συνείδηση.

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τα συμπεράσματα που εξήγαγαν οι ερευνητές της Kapa Research σε ένα ενιαίο κείμενο (60-80 λέξεων).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Στο μη λογοτεχνικό κείμενο κυριαρχεί η επίκληση στη λογική. Να εντοπίσετε τρία (3) μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται και να αναφέρεται από ένα παράδειγμα για κάθε μέσο. (μον.9)

A2β. Να εντοπίσετε από μία (1) συνώνυμη για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου με έντονη γραφή: *ουσιώδη, έχει αποδυναμωθεί, συνθέτουν, συνυφασμένη, συνδιαλέγονται, αναλλοίωτη* (μον. 6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή τα πορίσματα της έρευνας που παρουσιάστηκαν στο Κείμενο 1, αποφασίζεις να γράψεις ένα άρθρο (200-250 λέξεων) για τη σχολική εφημερίδα στο οποίο θα παρουσιάζεις τα πιο αντιπροσωπευτικά κατά τη γνώμη σου χαρακτηριστικά του σύγχρονου Ελληνισμού. Μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία και από το κείμενο αναφοράς.

Μονάδες 20

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

Ελληνισμός

Το τραγούδι που ακολουθεί, σε στίχους Αίνας Νικολακοπούλου και μουσική Ευανθίας Ρεμπούτσικα, κυκλοφόρησε το Νοέμβριο του 2021 με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας ως φόρος τιμής στην προσφορά των απόδημων Ελλήνων.

Εμείς που σαν πουλιά βρεθήκαμε μακριά από την πρώτη μας φωλιά

Εμείς με μια κλωστή δεθήκαμε, με το φως, το κύμα, τη μιλιά

Κι είσαι παντού σαν άστρο εκεί ψηλά
Στις αμμουδιές του νου λευκή αχιβάδα

Τόσες γενιές και αμέτρητα παιδιά
Μιλούν την γλώσσα της ψυχής σου Ελλάδα

Εμείς στα πέρατα που φτάσαμε μαρτυράμε τι είναι Ελληνισμός

Εμείς που όρια ξεπεράσαμε, κι αντοχές σαν άλυτος δεσμός

Κι είσαι παντού σαν άστρο εκεί ψηλά
Στις αμμουδιές του νου λευκή αχιβάδα

Τόσες γενιές και αμέτρητα παιδιά
Μιλούν την γλώσσα της ψυχής σου Ελλάδα.

1η δραστηριότητα

B1. Το ποιητικό υποκείμενο τοποθετείται ως μέλος ενός συνόλου. Ποιοι αποτελούν αυτό το σύνολο και ποια τα χαρακτηριστικά τους αποδίδει; (60-80 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα παρατηρούμε εναλλαγή των ρηματικών προσώπων. Ποια είναι αυτά και τι θεωρείτε ότι επιτυγχάνεται με τη συγκεκριμένη επιλογή; (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε α) μία παρομοίωση, β) μία μεταφορά και γ) μία επανάληψη και να τις σχολιάσετε. (μον.9)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Οι φωνές που αντιπροσωπεύει το ποιητικό υποκείμενο προβάλλουν κάποια χαρακτηριστικά του απόδημου Ελληνισμού και διατυπώνουν τις σκέψεις τους για την

νέο φροντιστήριο

Ελλάδα. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, πώς αντιλαμβάνεσαι το νόημα του στίχου «Μιλούν την γλώσσα της ψυχής σου Ελλάδα»; Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 20

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΟΣ: ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ρατσισμός ονομάζεται η διάκριση σε βάρος ατόμων, κοινωνικών ομάδων ή κατηγοριών ατόμων, που προσδιορίζονται με βάση τα φυλετικά ή και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά, με συνέπεια την ανάπτυξη αισθήματος υπεροχής και ανωτερότητας προς αυτούς.

Μορφές ρατσισμού

- Φυλετικός: διακρίσεις με κριτήριο τη διαφορετικότητα του χρώματος ή τη φυλετική καταγωγή.
- Εθνικός: διαφοροποίηση των ανθρώπων με γνώμονα την εθνική τους καταγωγή, η αίσθηση της υπεροχής ενός έθνους έναντι των άλλων (εθνικισμός, σοβινισμός).
- Κοινωνικός: διακρίσεις βασισμένες σε πολιτικές, ιδεολογικές, πνευματικές, οικονομικές, πολιτιστικές, επαγγελματικές διαφορές, διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, των μειονοτήτων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Θρησκευτικός: ο ποιοτικός διαχωρισμός των ανθρώπων σε θρησκευτικές ομάδες, η τυφλή προσήλωση σε ένα δόγμα.

Αίτια

- Ο ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών ομάδων και τα κοινωνικά στερεότυπα.
- Η υιοθέτηση ρατσιστικών αντιλήψεων στα πλαίσια της κοινωνικοποίησης, μέσω του πρωτογενούς φορέα κοινωνικοποίησης. Η έλλειψη εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ γονέων και παιδιών, η προβολή και υιοθέτηση ρατσιστικών ιδεών και στερεοτυπικών αντιλήψεων.
- Ο φόβος για το διαφορετικό και το άγνωστο, ωθεί τον άνθρωπο να απορρίπτει το διαφορετικό. Το σύγχρονο περιβάλλον, όπου υπάρχει ποικιλομορφία στις κοινωνίες, δημιουργεί ανασφάλεια, λόγω της συνύπαρξης ομάδων με ισχυρές πολιτισμικές διαφορές.
- Η έλλειψη ουσιαστικής αλλά κυρίως ανθρωπιστικής παιδείας επιτρέπει την καλλιέργεια δογματισμού και ρατσισμού σε βάρος άλλων. Η περιορισμένη γνώση εμποδίζει την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και τη σωστή αξιολογική κρίση, με αποτέλεσμα την υιοθέτηση στερεοτύπων.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής απομακρύνει από το ανθρωπιστικό ιδεώδες καλλιεργώντας τη φιλαυτία, τον αμοραλισμό και την αδιαφορία για τον συνάνθρωπο. Η κρίση αξιών και η ηθική χαλάρωση οδήγησε το σύγχρονο άνθρωπο στην έλλειψη σεβασμού προς τον συνάνθρωπο.
- Η τάση ανθρώπων, ομάδων και λαών να διατηρούν σε υψηλό επίπεδο την αυτοεκτίμηση, το γόητρο και το κύρος τους (σύμπλεγμα ανωτερότητας και

προσωπικής υπεροχής). Κάθε άνθρωπος και κάθε λαός θέλουν να γίνονται ή να φαίνονται ανώτεροι από τους άλλους.

- Η αποξένωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο προκαλεί φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας που ευνοούν φαινόμενα ρατσισμού, καθώς δεν υπάρχει κοινωνική αλληλεγγύη και ανεκτικότητα.
- Οι πολιτικές σκοπιμότητες οι οποίες εξυπηρετούν οικονομικές ή επεκτατικές βλέψεις αποσκοπούν στην παθητικοποίηση του λαού, που επιτυγχάνεται με τη διαιώνιση τέτοιων αντιλήψεων μέσω της προπαγάνδας, ώστε να είναι πιο εύκολη η εξαπάτησή του. Επίσης, ο ρατσισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι, για να αποπροσανατολιστεί ο λαός από σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

Συνέπειες

- Προωθεί την ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων, που καλλιεργούν την ανηθικότητα και διαβρώνουν ηθικά την κοινωνία, καλλιεργώντας αισθήματα μίσους, υπεροχής και την επιθυμία εκμετάλλευσης του ανθρώπου.
- Επιφέρει πνευματική στασιμότητα και αλλοτρίωση, αφού αδρανοποιεί το πνεύμα και οδηγεί σε απολυτότητα στον τρόπο σκέψης και αντίληψης και στην έλλειψη διαλόγου.
- Επικρατεί το δίκαιο του ισχυρού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται φαινόμενα βίας και εγκληματικότητας και συναισθήματα μίσους στην κοινωνία.
- Υπονομεύει την ειρηνική και αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των λαών, καθώς παρεμποδίζει τη συνεργασία τους.
- Προβάλλει το ατομικό συμφέρον και την εκμετάλλευση των συνανθρώπων, με αποτέλεσμα να εξαχρειώνει ηθικά το άτομο και να το οδηγεί στην υποτίμηση της ανθρώπινης αξίας.
- Υπονομεύει τη Δημοκρατία, καθώς προωθεί την κοινωνική ανισότητα και αντίκειται σε θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές, ενθαρρύνοντας την καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την επικράτηση απολυταρχικών καθεστώτων.

Τρόποι αντιμετώπισης

- Το σχολείο είναι απαραίτητο να εστιάσει στην ανθρωπιστική παιδεία και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, καλλιεργώντας την αποδοχή και την ανεκτικότητα. Ο δάσκαλος να μεταλαμπαδεύσει στους μαθητές τα υψηλά ανθρωπιστικά ιδεώδη της ισοτιμίας, της συναδέλφωσης και της αλληλεγγύης.
- Η οικογένεια έχει χρέος να καλλιεργήσει στα παιδιά τον σεβασμό και την ανεκτικότητα προς το διαφορετικό. Οι ίδιοι οι γονείς θα πρέπει να αποτελούν πρότυπα ανθρωπιστικής συμπεριφοράς και κοινωνικής συνείδησης.

- Τα ΜΜΕ οφείλουν να προβάλλουν υγιή πρότυπα, να κάνουν ποιοτικό έλεγχο των εκπομπών ώστε να μην αναπαράγονται φαινόμενα κοινωνικού ρατσισμού, καθώς και να μην καλλιεργούν πνεύμα ρατσισμού και ξеноφοβίας.
- Το κράτος οφείλει να παρέχει ίσες ευκαιρίες για όλους και να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, τα οποία θα συντελέσουν στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων. Απαραίτητη κρίνεται η ύπαρξη πολιτικής ηγεσίας με κατάλληλο ήθος, ώστε να μην καλλιεργούνται ρατσιστικές τάσεις στους πολίτες.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι να μεριμνήσουν, ώστε να μεταδώσουν αξίες και μηνύματα αγάπης, σεβασμού, αλληλεγγύης προς τον άνθρωπο μέσω ομιλιών και αντιρατσιστικών δράσεων.
- Το ίδιο το άτομο φέρει ευθύνη για την ανάπτυξη της κριτικής του σκέψης, της πνευματικής του ελευθερίας και την καταπολέμηση των στερεοτυπικών αντιλήψεων. Απαραίτητη είναι η αυτοκριτική, ώστε να οδηγηθεί στην αυτογνωσία και κατ' επέκταση στην παραδοχή της ισοτιμίας των ανθρώπων.

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

[Σεξουαλική ταυτότητα και κοινωνικός ρατσισμός]

Τα παρακάτω διασκευασμένα αποσπάσματα ανήκουν στο κείμενο της Σοφίας Τσαπαδά «ΛΟΑΤΚΙ+κοινότητα, αντιμετώπιση και ρατσισμός», που δημοσιεύτηκε στις 7.2.2022 στον ιστότοπο offlinepost.gr/2022/02/07/loatki-koinotita-antimetopisi-kai-ratsismos/

Όμως, μετά από τόσα χρόνια, αυτή η ισότητα και ο σεβασμός γιατί δεν έχουν έρθει; Ακόμα και σήμερα, τον 21ο αιώνα, άνθρωποι με ένα σεξουαλικό προσανατολισμό πέραν του επιτρεπτού, περιθωριοποιούνται, χλευάζονται και αντιμετωπίζονται με τον χειρότερο τρόπο. Από μικρά παιδιά μέχρι ηλικιωμένα άτομα, βιώνουν τρομακτικές καταστάσεις και δυστυχώς τα περισσότερα μαθαίνουν σε αυτό και δεν μιλάνε. Άνθρωποι που φοβούνται να ζήσουν ελεύθεροι γιατί η κοινωνία θα τους χαρακτηρίσει με τα χειρότερα επίθετα, θα τους επιτεθεί και θα τους χτυπήσει τόσο πολύ σε σημείο που θα τους θανατώσει. Όλα αυτά, μέρα μεσημέρι σε έναν κεντρικό και πολυσύχναστο δρόμο, και ίσως εκείνη τη στιγμή να μη βρεθεί κανείς να αντιδράσει.

Είναι, όμως, μόνο θέμα της κοινωνίας; Όχι. Τεράστιο μερίδιο σε όλο αυτό έχει η πολιτεία και όσοι την εκπροσωπούν. Πριν από περίπου μία δεκαετία, προτάθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ψήφιση ενός αντιρατσιστικού νομοσχεδίου το οποίο, μεταξύ άλλων, περιελάμβανε την προστασία των ομοφυλόφιλων από συγκεκριμένα είδη διακρίσεων. Η ψήφιση αναβλήθηκε και τέθηκε επί τάπητος ξανά μετά από κάποια χρόνια. Όταν λοιπόν φτάνουμε στο σημείο της έκδοσης νόμων ώστε μία μερίδα να μην δέχεται ρατσιστικές συμπεριφορές, καταλαβαίνουμε πως κάτι δεν πάει καθόλου καλά και θα έπρεπε να μας προβληματίζει όλους.

Είναι αδιανόητο εν έτει 2022, άνθρωποι να χρησιμοποιούν υβριστικές εκφράσεις εναντίον άλλων ανθρώπων επειδή δεν τους αρέσει κάτι επάνω τους, μαθητές να δέχονται χυδαίες λεκτικές επιθέσεις από καθηγητές, και εργαζόμενοι να αντιμετωπίζουν προσβλητικές συμπεριφορές από εργοδότες και συναδέλφους. Επίσης, είναι τουλάχιστον ανεπίτρεπτο, εγκληματικές οργανώσεις να απειλούν ανοιχτά τους ομοφυλόφιλους και να ενθαρρύνουν ρητορικές και πράξεις μίσους εναντίον τους.

²³ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Β ΓΕΛ, Κριτήριο Προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ' ΕΠΑΛ

Σε μια κοινωνία που ένα παιδί ντρέπεται και φοβάται να πάει στο σχολείο, δύο άνθρωποι φοβούνται να εκδηλώσουν την αγάπη τους και δεν τους επιτρέπεται να ενώσουν τις ζωές τους με νόμο ούτε να προχωρήσουν στην υιοθεσία ενός παιδιού, είμαστε όλοι υπόλογοι, ιδιαίτερα όταν αιτία όλων των παραπάνω είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η σεξουαλική ταυτότητα.

Αντί, λοιπόν, να διδάσκεται η ομοφοβικότητα και ο ρατσισμός, ας ξεκινήσει να διδάσκεται η ενσυναίσθηση, η αγάπη και ο σεβασμός προς τους γύρω μας. Ίσως αν δεν καταπιέζαμε τους ανθρώπους να «μπούνε» σε καλούπια ξεπερασμένα και δεν τους μαθαίναμε να κρίνουν τους άλλους από την εμφάνιση, τα πράγματα να ήτανε λίγο καλύτερα. Όσο όμως όλα αυτά συνεχίζονται, η κοινωνία θα βυθίζεται στο σκοτάδι και θα συνεχίζει να μισεί άτομα άλλης εθνικότητας, θρησκείας και σεξουαλικότητας επειδή έτσι έμαθε και έτσι μαθαίνει στους απογόνους της.

1η δραστηριότητα

A1. Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ (Σ) ή ΛΑΘΟΣ (Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του Κειμένου 1.

- α. Στις μέρες μας οι άνθρωποι «διαφορετικού» σεξουαλικού προσανατολισμού, αφού βίωσαν τρομακτικές καταστάσεις, μπορούν επιτέλους να απολαμβάνουν περισσότερο σεβασμό.
- β. Χλεύη, εκφοβισμός, περιθωριοποίηση, απειλές, ύβρεις, επιθέσεις και δολοφονίες, είναι μερικές μόνο από τις ανεπίτρεπτες συμπεριφορές μελών της κοινωνίας μας προς τη σεξουαλική διαφορετικότητα.
- γ. Η έκδοση νόμων ώστε μία μερίδα πολιτών να μην δέχεται ρατσιστικές συμπεριφορές, αποδεικνύει το υψηλό επίπεδο της πολιτικής και της κοινωνίας ενός κράτους.
- δ. Η βάνανυση και ρατσιστική συμπεριφορά με αιτία τη σεξουαλική διαφορετικότητα, είναι ζήτημα συλλογικής ευθύνης.
- ε. Η αλλαγή της οπτικής στην εκπαίδευση θα βελτιώσει τη στάση της κοινωνίας απέναντι στη διαφορετικότητα.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Η τρίτη παράγραφος του Κειμένου 1 αναπτύσσεται κατά βάση με παραδείγματα. Να εντοπίσεις δύο από αυτά και να εξηγήσεις τη λειτουργία τους στην ανάπτυξη του κειμένου (μον. 6).

A2β. Στην πρώτη και τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 υπάρχουν δύο ερωτήσεις. Ποιες είναι και ποιους σκοπούς της συγγραφέα εξυπηρετούν (μον.4);

A2γ. «Αντί, λοιπόν, ... λίγο καλύτερα»: στο απόσπασμα της πέμπτης παραγράφου του Κειμένου 1 αξιοποιείται η αντίθεση και η υπόθεση. Να τις εντοπίσεις και να εξηγήσεις τι επιτυγχάνει η συγγραφέας με αυτές (μον.5).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή το κείμενο που διαβάσατε και τον προβληματισμό σας σχετικά με τα ρατσιστικά επεισόδια που λαμβάνουν χώρα στην πόλη σας, αποφασίζετε να γράψετε ένα άρθρο για τη σχολική σας εφημερίδα. Αφού καταγράψετε μορφές του ρατσισμού

που εκδηλώνονται στη χώρα σας, να αναλύσετε τα αίτια αυτών των αντιλήψεων και συμπεριφορών (250-300 λέξεις).

Μονάδες 20

Β. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τακτική και στρατηγική

Το ποίημα του Mario Benedetti (1920-2009), σε μετάφραση Αρτέμιδος Μιχαηλίδου, αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <https://www.o-klooun.com/anadimosiefseis/mario-benedetti-taktiki-kai-stratigiki>

Η τακτική μου είναι
να σε κοιτώ
να σε μαθαίνω όπως είσαι
να σ' αγαπώ όπως είσαι

η τακτική μου είναι
να σου μιλώ
και να σ' ακούω

να χτίζω με τις λέξεις
γέφυρες απόρθητες

η τακτική μου είναι
να παραμείνω στη μνήμη σου

δεν ξέρω με τι τρόπο
ούτε με ποια αφορμή
να παραμείνω πάντως μαζί σου

η τακτική μου είναι
να είμαι ειλικρινής
και να πιστεύω το ίδιο για σένα
και να μην πουλάμε παραμύθια
ο ένας στον άλλο

ούτως ώστε ανάμεσά μας

να μην υπάρχει τείχος
ή άβυσσος

η στρατηγική μου,
ωστόσο
είναι πιο σοβαρή
και πιο απλή

η στρατηγική μου είναι
μια απ' αυτές τις μέρες

δεν ξέρω με τι τρόπο
ούτε με ποια αφορμή

επιτέλους, να μ' έχεις ανάγκη.

1η δραστηριότητα

B1. Η αποφασιστικότητα είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσαμε να διακρίνουμε στο ποιητικό υποκείμενο. Να επιβεβαιώσετε αυτόν τον ισχυρισμό, αξιοποιώντας στοιχεία του λογοτεχνικού κειμένου (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα εναλλάσσεται το α' ενικό, με το α' πληθυντικό και το β' ενικό πρόσωπο. Να αναφέρετε παραδείγματα. Τι θεωρείτε ότι επιτυγχάνετε με τη συγκεκριμένη επιλογή; (μον.6)

B2β. Στο λογοτεχνικό κείμενο χρησιμοποιείται συχνά το σχήμα της επανάληψης. Να εντοπίσετε ένα παράδειγμα και να εξηγήσετε τη λειτουργία του. (μον.3)

B2γ. Να εντοπίσετε δύο (2) μεταφορές και να τις εξηγήσετε. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Στο Κείμενο 2 παρουσιάζονται η «τακτική» και η «στρατηγική» του ποιητικού υποκειμένου. Να τις εκθέσεις, να τις ερμηνεύσεις και να εκφράσεις τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σου δημιουργούνται από την ανάγνωση του ποιήματος (120-150 λέξεις).

Μονάδες 20

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. α. Λ β. Σ γ. Λ δ. Σ ε. Σ

2^η δραστηριότητα

A2α. Παραδείγματα της τρίτης παραγράφου του Κειμένου 1:

- άνθρωποι να χρησιμοποιούν υβριστικές εκφράσεις εναντίον άλλων ανθρώπων επειδή δεν τους αρέσει κάτι επάνω τους
- μαθητές να δέχονται χυδαίες λεκτικές επιθέσεις από καθηγητές
- εργαζόμενοι να αντιμετωπίζουν προσβλητικές συμπεριφορές από εργοδότες και συναδέλφους
- εγκληματικές οργανώσεις να απειλούν ανοιχτά τους ομοφυλόφιλους και να ενθαρρύνουν ρητορικές και πράξεις μίσους εναντίον τους. Τα παραδείγματα συγκεκριμενοποιούν τις απαράδεκτες συμπεριφορές χλεύης, περιθωριοποίησης και επιθετικότητας εναντίον των σεξουαλικά «διαφορετικών» ανθρώπων, στις οποίες αναφέρθηκε η συγγραφέας προηγουμένως. Με τα παραδείγματα εν είδει απαρίθμησης, η συγγραφέας καταγγέλλει, επιπλέον, την ανεπίτρεπτη στάση της κοινωνίας έναντι της σεξουαλικής διαφορετικότητας στον 21ο αιώνα, όταν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η έμπρακτη ισότητα θα έπρεπε να ήταν αυτονόητα.

A2β. Ερωτήσεις της πρώτης και της δεύτερης παραγράφου του Κειμένου 1:

- Όμως, μετά από τόσα χρόνια, αυτή η ισότητα και ο σεβασμός γιατί δεν έχουν έρθει;
- Είναι, όμως, μόνο θέμα της κοινωνίας; Οι δύο ερωτήσεις, από τις οποίες η πρώτη είναι ρητορική ενώ η δεύτερη απαντάται από τη συγγραφέα, αποσκοπούν να δώσουν έμφαση, να «ξυπνήσουν» τη συνείδηση του αναγνώστη και να τον θέσουν σε εγρήγορση και προβληματισμό στο σοβαρό ζήτημα της στάσης απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα. Επιπλέον, οι ερωτήσεις λειτουργούν δομικά ως ομοιότροπη έναρξη παραγράφου δίνοντας ρυθμό στο κείμενο και αυξάνοντας την παραστατικότητα του λόγου.

A2γ. Αντίθεση και υπόθεση αποσπάσματος της πέμπτης παραγράφου του Κειμένου 1:

- Αντίθεση: Αντί, λοιπόν, να διδάσκεται η ομοφοβικότητα και ο ρατσισμός, ας ξεκινήσει να διδάσκεται η ενσυναίσθηση, η αγάπη και ο σεβασμός προς τους γύρω μας.
- Υπόθεση: Ίσως αν δεν καταπιέζαμε τους ανθρώπους να «μπούνε» σε καλούπια ξεπερασμένα και δεν τους μαθαίναμε να κρίνουν τους άλλους από την εμφάνιση, τα πράγματα να ήτανε λίγο καλύτερα. Οι δύο επιλογές της συγγραφέα (αντίθεση και υπόθεση) στην ουσία συλλειτουργούν και αποτελούν μian ενιαία αντίθεση που καταγγέλλει τις ευθύνες της εκπαίδευσης στο θέμα της στάσης μας απέναντι στη σεξουαλική διαφορετικότητα και τονίζει την ανάγκη άμεσης αλλαγής του προσανατολισμού της.

3^η δραστηριότητα

A3.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο για τη σχολική εφημερίδα

- Τίτλος
- χρήση γ' ρηματικού προσώπου
- πληροφοριακό ύφος

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ:

Μορφές ρατσισμού:

Φυλετικός: διακρίσεις με κριτήριο τη διαφορετικότητα του χρώματος ή τη φυλετική καταγωγή.

Εθνικός: διαφοροποίηση των ανθρώπων με γνώμονα την εθνική τους καταγωγή, η αίσθηση της υπεροχής ενός έθνους έναντι των άλλων (εθνικισμός, σοβινισμός).

Κοινωνικός: διακρίσεις βασισμένες σε πολιτικές, ιδεολογικές, πνευματικές, οικονομικές, πολιτιστικές, επαγγελματικές διαφορές, διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, των μειονοτήτων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Θρησκευτικός: ο ποιοτικός διαχωρισμός των ανθρώπων σε θρησκευτικές ομάδες, η τυφλή προσήλωση σε ένα δόγμα.

Αίτια:

- Ο ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών ομάδων και τα κοινωνικά στερεότυπα.
- Η υιοθέτηση ρατσιστικών αντιλήψεων στα πλαίσια της κοινωνικοποίησης, μέσω του πρωτογενούς φορέα κοινωνικοποίησης. Η έλλειψη εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ γονέων – παιδιών, η προβολή και υιοθέτηση ρατσιστικών ιδεών και στερεοτυπικών αντιλήψεων.
- Ο φόβος για το διαφορετικό και το άγνωστο, ωθεί τον άνθρωπο να απορρίπτει το διαφορετικό. Το σύγχρονο περιβάλλον, όπου υπάρχει ποικιλομορφία στις κοινωνίες, δημιουργεί ανασφάλεια, λόγω της συνύπαρξης ομάδων με ισχυρές πολιτισμικές διαφορές.
- Η έλλειψη ουσιαστικής αλλά κυρίως ανθρωπιστικής παιδείας επιτρέπει την καλλιέργεια δογματισμού και ρατσισμού σε βάρος άλλων. Η περιορισμένη γνώση εμποδίζει την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και τη σωστή αξιολογική κρίση, με αποτέλεσμα την υιοθέτηση στερεοτύπων.
- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής απομακρύνει από το ανθρωπιστικό ιδεώδες καλλιεργώντας τη φιλαυτία, τον αμοραλισμό και την αδιαφορία για τον συνάνθρωπο. Η κρίση αξιών και η ηθική χαλάρωση οδήγησε το σύγχρονο άνθρωπο στην έλλειψη σεβασμού προς τον συνάνθρωπο.
- Η τάση ανθρώπων, ομάδων και λαών να διατηρούν σε υψηλό επίπεδο την αυτοεκτίμηση, το γόητρο και το κύρος τους (σύμπλεγμα ανωτερότητας και προσωπικής υπεροχής). Κάθε άνθρωπος και κάθε λαός θέλουν να γίνονται ή να φαίνονται ανώτεροι από τους άλλους.
- Η αποξένωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο προκαλεί φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, που ευνοούν φαινόμενα ρατσισμού καθώς δεν υπάρχει κοινωνική αλληλεγγύη και ανεκτικότητα.
- Οι πολιτικές σκοπιμότητες οι οποίες εξυπηρετούν οικονομικές ή επεκτατικές βλέψεις αποσκοπούν στην παθητικοποίηση του λαού, που επιτυγχάνεται με τη διαιώνιση τέτοιων αντιλήψεων μέσω της προπαγάνδας, ώστε να είναι πιο εύκολη η εξαπάτησή του. Επίσης, ο ρατσισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι, για να αποπροσανατολιστεί ο λαός από σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες μπορούν να βασιστούν (και) στους παρακάτω στίχους για την απάντησή τους:

«Η τακτική μου είναι». «δεν ξέρω με τι τρόπο, ούτε με ποια αφορμή, να παραμείνω πάντως μαζί σου», «η στρατηγική μου, ωστόσο, είναι πιο σοβαρή και πιο απλή», «η στρατηγική μου είναι μια απ' αυτές τις μέρες».

2^η δραστηριότητα

B2α. α' ενικό (Η τακτική μου, κοιτώ, μαθαίνω, αγαπώ), α' πληθυντικό (να μην πουλάμε, ανάμεσά μας), β' ενικό (όπως είσαι, έχεις). Με την εναλλαγή των ρηματικών προσώπων προσδίδεται ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο.

B2β. Οι μαθητές / οι μαθήτριες αναμένεται να αναφερθούν σε μία από τις παρακάτω επαναλήψεις: «Η τακτική μου είναι», «η στρατηγική μου», «δεν ξέρω με τι τρόπο ούτε με ποια αφορμή». Η επανάληψη ως σχήμα λόγου προσδίδει έμφαση, ένταση και συγκινησιακή φόρτιση.

B2γ.

- να χτίζω με τις λέξεις

γέφυρες απόρθητες (να δημιουργεί ανθεκτικές γέφυρες επικοινωνίας για να παραμείνει μαζί του / της με κάθε τρόπο)

- και να μην πουλάμε παραμύθια

ο ένας στον άλλο (να υπάρχει ειλικρίνεια και όχι προσπάθεια εξαπάτησης και από τις δύο πλευρές)

3^η δραστηριότητα

B3. Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης: Το ποιητικό υποκείμενο εξομολογείται στο ποιητικό αντικείμενο την πρόθεσή του να το κατακτήσει αγαπητικά (φιλικά ή ερωτικά). Στον «πόλεμο» αυτόν εφαρμόζει «τακτική» και «στρατηγική». Η τακτική του είναι να το παρατηρεί, να το «μαθαίνει» και να το αποδέχεται πλήρως («να σ' αγαπώ όπως είσαι»)- να διαλέγεται μαζί του ισότιμα και να χρησιμοποιεί το λόγο για να δημιουργεί ανθεκτικές γέφυρες επικοινωνίας («γέφυρες απόρθητες»)- να παραμείνει στη μνήμη του, να παραμείνει μαζί του με κάθε τρόπο, να εγκαθιδρύσει μια σχέση ειλικρίνειας («να είμαι ειλικρινής... ο ένας στον άλλο») καταρρίπτοντας όλα τα εμπόδια συνεννόησης («ούτως ώστε... ή άβυσσος»). Η «απλή» και «σοβαρή» στρατηγική του, όμως, είναι μία και μόνη: να καταφέρει σύντομα να γίνει απαραίτητος/η στο ποιητικό αντικείμενο μετά από τόσες προσπάθειες που κατέβαλε και τακτικές που χρησιμοποίησε (όπως δηλώνει το «επιτέλους»). Οι μαθητές/-τριες θα παραθέσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους σε ελεύθερο στοχαστικό λόγο, όπου θετικά αξιολογείται, μεταξύ άλλων, η συνάφεια με την πηγή εκκίνησής τους, δηλαδή το ποιητικό κείμενο, και όχι η παράθεση άσχετων στοχασμών και συναισθημάτων.

Τέχνη (από το ρήμα «τίκτω = γεννώ, δημιουργώ») είναι η ικανότητα δημιουργίας έργων που προκαλούν αισθητική συγκίνηση, αποτελούν γνήσια έκφραση του εσωτερικού κόσμου του ατόμου, επιτελούν λειτουργία ουσιαστικής επικοινωνίας και στηρίζονται στην αναπαράσταση της πραγματικότητας ή της φαντασίας. Σκοπός της Τέχνης είναι η έκφραση του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη, όπως αυτός αντιλαμβάνεται το ωραίο. Πρόκειται για μια προσπάθεια για αισθητική, πνευματική και κοινωνική αναβάθμιση του συνόλου.

Μορφές Τέχνης

Καλές τέχνες (υπηρετούν το ωραίο)

- Λογοτεχνία
- Εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, αρχιτεκτονική)
- Κινητικές τέχνες (μουσική, θέατρο, χορός, κινηματογράφος)
- Εφαρμοσμένες τέχνες (πέρα από το ωραίο υπηρετούν κυρίως πρακτικούς σκοπούς) π.χ. φωτογραφία, η αργυροχοΐα, αγγειοπλαστική κτλ.
- Επίσης, ανάλογα με την προέλευσή της, η τέχνη διακρίνεται σε: Λόγια Τέχνη (από καλλιτέχνες – διανοούμενους) π.χ. έργα Σεφέρη, και σε Λαϊκή Τέχνη (από ανώνυμο πλήθος καλλιτεχνών) π.χ. δημοτικό τραγούδι.

Η προσφορά της τέχνης

Πνευματική καλλιέργεια:

- Τα έργα τέχνης λειτουργούν συχνά ως φορείς συλλογισμών, εμπειριών και πορισμάτων του δημιουργού, που μπορούν να μεταδώσουν σημαντικές γνώσεις στο κοινό. Εμπεριέχουν συγκινησιακά φορτισμένο περιεχόμενο ικανό να ενεργοποιήσει και να εμπλουτίσει το συναισθηματικό κόσμο του δέκτη, ενισχύοντας την ευαισθησία του.
- Προκειμένου να καταστεί εφικτή η πρόσληψη ενός έργου τέχνης απαιτείται κάποτε η συνδυαστική χρήση της κριτικής σκέψης και της φαντασίας. Η δυνατότητα πολλαπλών «αναγνώσεων» κάθε έργου επιτρέπει στο κοινό - ανάλογα με τις γνώσεις, τις ευαισθησίες και τις ικανότητες συσχετίσεων που το διακρίνουν - να κατανοεί με ποικίλους τρόπους τα δεχόμενα ερεθίσματα.
- Ο θεατής-δέκτης του έργου τέχνης έχει την ευκαιρία να έρθει σ' επαφή μ' έναν διαφορετικό τρόπο θέασης της πραγματικότητας, έχει την ευκαιρία ν' αντιληφθεί πως υπάρχει πλήθος διαφορετικών τρόπων να κατανοεί και να προσεγγίζει κάποιος τον κόσμο γύρω του, γεγονός που τον βοηθά να αποβάλει τις απόλυτες απόψεις και τη μισαλλοδοξία.
- Η τέχνη κατορθώνει να οδηγήσει τους ανθρώπους σε μια ουσιαστικότερη εμβάθυνση στα πνευματικά, ηθικά, αλλά και κοινωνικά ζητήματα της εποχής, μιας κι η προσέγγιση του καλλιτέχνη είναι - συνήθως - ελεύθερα διαμορφωμένη, χωρίς περιορισμούς ή υποχωρήσεις. Έτσι, ο θεατής-δέκτης έχει τη δυνατότητα να αντικρίσει μέσω της τέχνης μια καθαρή εικόνα όσων απασχολούν τον καλλιτέχνη, και άρα το σύνολο ή μέρος της κοινωνίας.

- Στην τέχνη είναι εφικτή η κυριαρχία του φαντασιακού στοιχείου, μακριά από τους περιορισμούς και τις δεσμεύσεις της πραγματικότητας, ενεργοποιώντας έτσι τη φαντασία και τη δημιουργική σκέψη, και ανανεώνοντας τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτά κι επιχειρείται η επίλυση προβλημάτων και ανησυχιών του παρόντος.

Συναισθηματικά και ψυχολογικά οφέλη:

- Μέσω της επαφής με τα έργα τέχνης και τους προβληματισμούς ή τα συναισθήματα που αυτά εκφράζουν, ο δέκτης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει καλύτερα τον ίδιο του τον εαυτό, και συνάμα να κατανοήσει πως υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που συμμερίζονται και βιώνουν κοινές με αυτόν ανησυχίες. Η τέχνη λειτουργεί ως μέσο για τη συνένωση των ανθρώπων, ως μέσο για την ανάδειξη όλων εκείνων των στοιχείων που συνιστούν την κοινή βάση επαφής, παρέχοντας μια σαφή διασφάλιση σε όσους κατατρύχονται από την αίσθηση πως δεν μπορούν να βρουν την αναγκαία κατανόηση και αποδοχή.
- Η τέχνη αποτελεί έναν εξαιρετο τρόπο έκφρασης και κατ' επέκταση εκτόνωσης των συγκρουσιακών καταστάσεων που βιώνουν οι πολίτες των σύγχρονων κοινωνιών, που δοκιμάζονται από διαρκές άγχος και ένταση. Έτσι, μέσω της τέχνης μπορούν να βρουν διέξοδο, όχι μόνο οι σκέψεις, η δημιουργική φαντασία κι οι προβληματισμοί των ανθρώπων, αλλά κι εκείνα τα συναισθήματα που τους προκαλούν ψυχολογική ανισορροπία και δυσχεραίνουν την ομαλή αντιμετώπιση των απαιτήσεων της καθημερινότητας.
- Με τη συνδρομή της τέχνης, επομένως, ο άνθρωπος μπορεί να αποβάλει το άγχος, την εσωτερική ένταση και τις τρέχουσες ανησυχίες, καθώς αφενός κατορθώνει να εκτονώσει τα αρνητικά αυτά συναισθήματα και αφετέρου διότι συχνά μέσω της τέχνης έρχεται σ' επαφή με στοιχεία που αντικατοπτρίζουν τους βαθύτερους προσωπικούς του προβληματισμούς και τις πιο μύχιες προσδοκίες του.

Στον κοινωνικό τομέα:

- Η τέχνη επιτυγχάνει την ουσιαστική σύνδεση των μελών ενός κοινωνικού συνόλου. Με την έκφραση των κοινών προβληματισμών και προβλημάτων καθίσταται εφικτή η αφύπνιση του συνόλου των πολιτών, όπως κι η συνειδητοποίηση της ανάγκης για τη διατήρηση κοινού μετώπου από τα μέλη μιας κοινωνίας απέναντι στις εκάστοτε δυσκολίες.
- Πέραν, ωστόσο, από την ευαισθητοποίηση απέναντι στα προβλήματα που ταλανίζουν την κοινωνία, η τέχνη κατορθώνει να λειτουργήσει ως κώδικας επικοινωνίας ανάμεσα σε πολίτες με κοινά ενδιαφέροντα, προβληματισμούς και ανησυχίες. Έτσι, μπορεί να φέρει σε στενότερη επαφή ανθρώπους, ακόμη κι από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, που έχουν εντούτοις παρόμοιες αρέσκειες και ευαισθησίες.

Ηθική διάσταση της τέχνης:

- Η τέχνη τείνει πάντοτε προς το ηθικά θεμιτό, τονίζοντας και αναδεικνύοντας τις αρετές εκείνες που συμβάλλουν στην αρμονικότερη συνύπαρξη των ατόμων. Είναι, άρα, φορέας ηθικοποίησης, καθώς επιχειρώντας να αποκαλύψει την ουσία της ανθρώπινης φύσης και να προβάλει τα κίνητρα της ανθρώπινης δράσης, βοηθά ώστε οι άνθρωποι να γνωρίσουν πληρέστερα τον εαυτό τους, να αποδεχτούν και να προσπεράσουν τις σκοτεινές πτυχές τους, και να αποζητήσουν τα πρότυπα συμπεριφοράς και στάσης που θα τους προσφέρουν τη δυνατότητα μιας αγαθής και άρτιας ύπαρξης.

Αισθητική αγωγή:

- Η τέχνη είναι σε μεγάλο βαθμό μια διαρκής αναζήτηση της ομορφιάς και της αρμονίας, στοιχείο που συμβάλλει στον εκλεπτυσμό των πολιτών και στη μύησή τους στο ιδανικό του αισθητικά άρτιου.

Η τέχνη ως στοιχείο πολιτισμού:

- Η σύγχρονη τέχνη κάθε κοινωνίας καθρεφτίζει τις τάσεις και το πνεύμα του πολιτισμού της εποχής, διατηρώντας συχνά ανοιχτή επαφή με τον πολιτισμό παλαιότερων περιόδων. Με τον τρόπο αυτό οι καλλιτέχνες κατορθώνουν να αποδώσουν τιμή σε προγενέστερους ομοτέχνους τους, αλλά και να κρατήσουν ζωντανή τη μνήμη του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης.

Προϋποθέσεις για την ορθή λειτουργία και ύπαρξη της τέχνης

- Μόνο υπό όρους απόλυτης ελευθερίας και δημοκρατίας μπορεί ο δημιουργός να εκφραστεί ανεμπόδιστος. Οι πολιτικές λογοκρισίας και παρέμβασης στα έργα τέχνης λειτουργούν καταστροφικά και περιορίζουν τα περιθώρια έκφρασης του καλλιτέχνη.
- Εξάλειψη του θρησκευτικού σκοταδισμού, των προκαταλήψεων, του πουριτανισμού.
- Μύηση των ανθρώπων στον κόσμο της τέχνης, ώστε να είναι σε θέση να εκτιμήσουν την καλαισθησία, την ομορφιά
- Η στάση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία έχουν τη δύναμη και τη δυνατότητα να επηρεάσουν ή ακόμη και να καθορίσουν τα ενδιαφέροντα του κοινού. Με τη συστηματική και ορθή παρουσίαση και προώθηση έργων τέχνης, τα ΜΜΕ μπορούν να συνεισφέρουν στην αποτελεσματική στήριξη τόσο της σύγχρονης όσο και της παραδοσιακής τέχνης.

Η συμβολή του σχολείου στην ουσιαστική επαφή των μαθητών με την τέχνη

- Δημιουργία ολοκληρωμένων, πνευματικά ώριμων ανθρώπων με κριτική ικανότητα και αυτογνωσία.
- Ενσωμάτωση μαθημάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης που έχουν ως αντικείμενο διάφορες μορφές τέχνης (π.χ. εικαστικά, μουσική, θεατρολογία κ.ά.).

- Δημιουργική και γόνιμη καταγραφή εμπειριών από τους ίδιους τους μαθητές (θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, ερασιτεχνικές ταινίες κ.ά.).
- Εξοπλισμός των σχολείων με τα απαραίτητα εποπτικά μέσα.
- Εξειδικευμένο διδακτικό προσωπικό που θα εμπνεύσει τους μαθητές και θα προωθήσει την δημιουργική απασχόλησή τους με διάφορες μορφές τέχνης.
- Επισκέψεις σε θέατρα, κινηματογράφους, γκαλερί, πινακοθήκες κ.ά. για την εξασφάλιση της βιωματικής επαφής με τα έργα τέχνης.
- Ανίχνευση των κλίσεων των μαθητών, έτσι ώστε το σχολείο να συμβάλλει στη βαθύτερη γνώση του εαυτού τους και να οδηγήσει σε ορθές επιλογές για τη μελλοντική τους εξέλιξη.

Παράγοντες που υπονομεύουν τη δημιουργία ποιοτικής τέχνης

- Η σύγχρονη τάση εμπορευματοποίησης και οικονομικής αξιοποίησης-εκμετάλλευσης κάθε πιθανού προϊόντος, δεν έχει αφήσει αλώβητη την τέχνη, καθώς αρκετοί δημιουργοί έχουν δελεαστεί απ' τη δυνατότητα ή την πιθανότητα οικονομικού κέρδους.
- Επιζήμια είναι και η επιφανειακή προσέγγιση του κοινού στα θέματα της τέχνης. Ό,τι προβάλλεται από τα ΜΜΕ ως δημοφιλές ή αξιόλογο αποκτά γρήγορα μεγάλη δημοτικότητα, αφήνοντας στο περιθώριο έργα τέχνης, τα οποία - αν και είναι υψηλότερης ποιότητας - δεν αποκτούν ποτέ ανάλογη προβολή και δημοσιότητα.
- Είναι προφανής η προτίμηση του κοινού σε εκείνα τα έργα τέχνης που η πρόσληψη και κατανόησή τους δεν απαιτεί ιδιαίτερη εμβάθυνση και προβληματισμό, καθώς η πλειονότητα των πολιτών δεν έχει τη διάθεση ή τη δυνατότητα να αφιερώσει τον απαιτούμενο χρόνο για να εξοικειωθεί με αυτά.

Στρατευμένη τέχνη

- Η έννοια της στρατευμένης τέχνης συνιστά μια αμιγώς αρνητική πτυχή της καλλιτεχνικής έκφρασης, υπό την έννοια πως ο δημιουργός καλείται (αν σε ακραίες περιπτώσεις δεν εξαναγκάζεται κιόλας) να υπερασπιστεί και να προωθήσει με το έργο του μια συγκεκριμένη πολιτική, θρησκευτική, κοινωνική ή άλλη ιδεολογία. Τέτοιου είδους προσπάθειες και επιδιώξεις αποτελούν σημαντικό πλήγμα για την τέχνη, καθώς μία από τις πολυτιμότερες εκφάνσεις της ανθρώπινης διάνοιας τρέπεται αίφνης σ' έναν ευτελή μηχανισμό προπαγάνδας και προσηλυτισμού.
- Η αρνητική αντιμετώπιση της στρατευμένης τέχνης δεν σημαίνει πως δεν μπορεί ή πως δεν πρέπει ο καλλιτέχνης να έχει πολιτικές, θρησκευτικές και άλλες απόψεις. Η διαφορά ανάμεσα στο να επιχειρεί συνειδητά να υπηρετήσει μια πολιτική άποψη και στο να επιδιώκει να βελτιώσει τις κοινωνικές συνθήκες είναι μεγάλη και ορατή στο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Τέχνη για την τέχνη

Ο όρος «τέχνη για την τέχνη» αποτελεί κατά λέξη μετάφραση του αντίστοιχου γαλλικού όρου («l' art pour l' art») και προσπαθεί να εκφράσει μία ορισμένη άποψη για την τέχνη: ότι, δηλαδή, κάθε έργο τέχνης χαρακτηρίζεται από αυτάρκεια και αυτονομία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της άποψης, το έργο τέχνης αποτελεί έναν ξεχωριστό κόσμο, μοναδικό και ανεπανάληπτο, με δική του συνοχή, και, συνεπώς, είναι ένα αντικείμενο που πρέπει να το απολαμβάνουμε καθαυτό χωρίς καμία αναφορά σε οποιοδήποτε εξωτερικό στοιχείο. Μ' άλλα λόγια, η τέχνη δε χρησιμεύει σε κάτι, δεν είναι ένα μέσο για να φτάσουμε σε κάποιον άλλο εξωτερικό στόχο, αλλά είναι ταυτόχρονα μέσο και στόχος. Η άποψη πως η τέχνη θα πρέπει να υπάρχει μόνο για την τέχνη, βρίσκεται μεν στον αντίποδα της στρατευμένης τέχνης, αλλά λειτουργεί εξίσου αρνητικά, αν αναλογιστούμε πως οδηγεί σε μια απομάκρυνση από τα δρώμενα της εποχής, από την κοινωνική κατάσταση και άρα από τις ανάγκες του κοινού και της πολιτείας. Η έλλειψη επικοινωνίας της τέχνης με την εποχή και τους ανθρώπους της, καθιστά το δημιουργούμενο έργο πιθανώς αισθητικά άρτιο, αλλά κενό απ' τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς του κοινού που το υποδέχεται, και άρα ελάχιστα αποτελεσματικό.

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αφροδίτη της Μήλου ή Δεσποινίδα της Αβινιόν;

Το παρακάτω κείμενο είναι αποσπάσματα από το βιβλίο με δοκίμια του Ανδρέα Ιωάννου Κασσέτα «Και της προτείνει μία βόλτα», εκδόσεις Πατάκη, 2000.

Για τους εικαστικούς καλλιτέχνες του εικοστού αιώνα, η έννοια *Αισθητική* δεν είναι ιδιαίτερα αποσαφηνισμένη και παραπέμπει σε ποικίλα σημαινόμενα. Για ορισμένους, σχετίζεται με την έννοια μιας *ισορροπίας* χρωμάτων και μορφών, για άλλους με την έννοια της *συμμετρίας*, όπως και με εκείνη της *ασυμμετρίας*. Η αναζήτηση κάποιων κανόνων βρίσκεται μέσα στον γενικό προβληματισμό, οι καινούριοι όμως δρόμοι διανοίγονται με την ανατροπή των κανόνων, όπως συνέβη με τις Δεσποινίδες της Αβινιόν του Πάμπλο Πικάσο το 1907, πίνακα στον οποίο «η *ασυμμετρία σε κοιτάζει στα μάτια με σκοπό να σε πείσει ότι εμπεριέχει ομορφιά*». Η προοπτική είναι επίπεδη, τα σώματα σχεδιασμένα με οξείες γωνίες, τα γυναικεία πρόσωπα θυμίζουν μάσκες, ενώ τα δύο μάτια της μιας από τις δεσποινίδες είναι ζωγραφισμένα έτσι ώστε να παραβιάζεται εμφανώς η συμβατικά αναμενόμενη συμμετρία. Το έργο χαστουκίζει το βλέμμα μας και προκαλεί τις κυρίαρχες αντιλήψεις μας πάνω στην Αισθητική. Φαίνεται ότι το πανάρχαιο ερώτημα «*υπάρχει, άραγε, κάποια Γραμματική της Ομορφιάς;*» θα ξανάρχεται πάντα.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους φυσικούς. Η αισθητική εμπειρία επέβαλε γραμμές πλεύσεως σε πολλούς από τους ερευνητές στην ιστορία της Επιστήμης, αλλά και πολλές από τις νέες ανακαλύψεις συνδέθηκαν με την αμφισβήτηση κάποιων κανόνων της κυρίαρχης αισθητικής. [...]

Ο Ανρύ Πουανκαρέ περιγράφει την ενδοσκόπηση των μαθηματικών ως μία ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση στο ζήτημα της Αισθητικής, θεωρώντας ότι μαθηματικός χρησιμοποιεί τη διαίσθηση για να φιλτράρει τα δεδομένα, αφήνοντας να περάσει μόνο αυτό που είναι αρμονικό και όμορφο. Στη θεώρηση αυτή βασίζεται και η πεποίθηση ορισμένων ερευνητών σύμφωνα με την οποία «*ισχύει αυτό, διότι αυτό είναι όμορφο*».

Ο Άλμπερτ Αϊνστάιν εστίασε το βλέμμα της δικής του Σκέψης στις ασυμμετρίες που εμφάνιζε η μαθηματική διατύπωση της Ηλεκτρομαγνητικής Θεωρίας, οι οποίες, κατ' αυτόν, δεν θα έπρεπε να είναι έμφυτες στα φαινόμενα. Ο Αϊνστάιν, όπως και ο Πουανκαρέ, ονειροπολούσε πάνω στην ομορφιά του Σύμπαντος και είχε ενστερνιστεί την ιδέα πως το μεγάλο μυστήριο του Σύμπαντος είναι το ότι είναι κατανοήσιμο. Οι αισθητικές εμπειρίες των αυτών μεγάλων στοχαστών λειτούργησαν ως καταλύτες κατά τις νοησιακές διεργασίες που οδήγησαν νεότερους ερευνητές σε ορισμένες από τις μεγάλες επιστημονικές ανακαλύψεις. Το εάν η *Πραγματικότητα μοιάζει με την Αφροδίτη της Μήλου ή με μία από τις Δεσποινίδες της Αβινιόν* αποτέλεσε ερώτημα που δίχασε τους φυσικούς του αιώνα.

²⁴ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Γ' ΓΕΛ Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ' ΕΠΑΛ

1η δραστηριότητα

A1. Πώς αντιλαμβάνονται, σύμφωνα με το μη λογοτεχνικό κείμενο, οι εικαστικοί καλλιτέχνες του εικοστού αιώνα την έννοια της Αισθητικής; Να αποδώσετε περιληπτικά την απάντησή σας σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Στοιχεία του δομικού ρόλου ενός τίτλου είναι η προαναγγελία του περιεχομένου του κειμένου που ακολουθεί και η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος του αναγνώστη. Σχολιάζοντας στοιχεία της μορφής και του περιεχομένου του τίτλου του Κειμένου 1 να αναφερθείτε στην αποτελεσματικότητά του σε σχέση με τον δομικό του ρόλο. (μον.9)

A2β. Με ποιο ύφος λόγου επιλέγεται να διατυπωθούν τα νοήματα στο Κείμενο 1; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σου επιλέγοντας τρεις γλωσσικές αναφορές (μον.6).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. «Το έργο χαστουκίζει το βλέμμα μας και προκαλεί τις κυρίαρχες αντιλήψεις μας πάνω στην Αισθητική» Σε ημερίδα του δήμου σου με θέμα «Τέχνη και Ζωή», που συμμετέχεις ως εκπρόσωπος του σχολείου σου, καλείσαι να αναφερθείς στην προσφορά της Τέχνης στους νέους σήμερα, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί το σχολείο να συμβάλλει στην ουσιαστική επαφή τους με αυτήν (250-300 λέξεις).

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ένα διαμέρισμα στο Παρίσι

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Γκιγιόμ Μισό (1974 -), σε μετάφραση Γιώργου Ξενάριου, εκδόσεις Κλειδάριθμος, 2020. Η ηρωίδα, Μάντλιν Γκριν, είναι Αγγλίδα αστυνομικός η οποία θα έπρεπε για ένα διάστημα να ζήσει στο Παρίσι.

Μόλις η πόρτα έκλεισε πίσω της, η Μάντλιν βρέθηκε σ' ένα καταφύγιο έξω από την επικράτεια του χρόνου. Στην αρχή την εντυπωσίασαν τα λουλούδια - αγιόκλημα, μπαμπού, γιασεμιά και μανόλιες- και αμέσως μετά οι θάμνοι και τα μικρά δεντράκια -μεξικάνικες πορτοκαλιές, γιαπωνέζικες ανδρομέδες και μπουτλίες²⁵- που είχαν μεταμορφώσει το τοπίο σε εξοχή, κάτι τελείως διαφορετικό από το σκληρό τοπίο της πόλης. Περπατώντας στο λιθόστρωτο στη συνέχεια, είδε τις μεζονέτες. Ήταν τέσσερις διώροφες μονοκατοικίες, με κήπο ολόγυρα, που οι προσόψεις τους χάνονταν μες στον κισσό και στις πασιφλόρες.

Το τελευταίο σπίτι στο αδιέξοδο δρομάκι ήταν εκείνο που είχε νοικιάσει και δεν είχε καμία σχέση με τα υπόλοιπα. Απ' έξω έμοιαζε με τσιμεντένιο κοντί που οι τοίχοι του, χτισμένοι με κόκκινα και μαύρα τούβλα, είχαν σχέδιο σκακιέρας. Η

²⁵ Ημιαειθαλής θάμνος γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

Μάντλιν σχημάτισε έναν άλλον κωδικό στο κουδούνι για να ανοίξει τη μεγάλη, βαριά, ατσάλινη πόρτα, που από πάνω είχε μία επιγραφή με σιδερένια σκαλιστά γράμματα: «Cursum Perficio²⁶»

Με το που μπήκε μέσα, ένωσε κάτι μαγικό, έναν κεραυνοβόλο έρωτα. Ένα θάμβος πλημμύρισε την καρδιά της. Πώς γινόταν να νιώθει σαν στο σπίτι της; Πού οφειλόταν αυτή η ακαθόριστη αίσθηση αρμονίας; Στη διάταξη των επίπλων στον χώρο; Στο φως του ήλιου που, μπαίνοντας στο σπίτι, σκορπούσε παντού τις αντανάκλασεις του; Στην αντίθεση με το χάος που επικρατούσε έξω;

Η Μάντλιν πάντα αγαπούσε τους εσωτερικούς χώρους. Για μεγάλο διάστημα μάλιστα οι χώροι αυτοί ήταν μέρος της δουλειάς της, έπρεπε να τους δώσει φωνή, να τους κάνει να μιλήσουν, να αποκαλύψουν το έγκλημα...

1η δραστηριότητα

B1. Ποια είναι η συναισθηματική κατάσταση της ηρωίδας κατά την άφιξή της στο νέο της σπίτι στο Παρίσι; Να απαντήσεις λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες που δίνονται στο κείμενο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Στο κείμενο χρησιμοποιείται συχνά η περιγραφή. Να εντοπίσετε τρία (3) σημεία και να τα καταγράψετε. (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε α) μία μεταφορά, β) μία προσωποποίηση και γ) μία παρομοίωση και να τις αναλύσετε (μον.9)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Τι σημαίνει το σπίτι για την ηρωίδα του Κειμένου; Να περιγράψεις πώς αναδεικνύεται αυτή η σημασία παραθέτοντας τρία (3) στοιχεία του κειμένου. Ποια είναι η δική σου στάση απέναντι σε όσα αισθάνεται η ηρωίδα (150 λέξεις);

Μονάδες 20

²⁶ Εδώ τελειώνει ο δρόμος μου.

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

1^η δραστηριότητα

A1. Οι μαθητές καλούνται να αποδώσουν περιληπτικά το παρακάτω απόσπασμα του κειμένου: «Για τους εικαστικούς καλλιτέχνες του εικοστού αιώνα, η έννοια Αισθητική δεν είναι ιδιαίτερα αποσαφηνισμένη και παραπέμπει σε ποικίλα σημαινόμενα. Για ορισμένους, σχετίζεται με την έννοια μιας ισορροπίας χρωμάτων και μορφών, για άλλους με την έννοια της συμμετρίας, όπως και με εκείνη της ασυμμετρίας. Η αναζήτηση κάποιων κανόνων βρίσκεται μέσα στον γενικό προβληματισμό, οι καινούριοι όμως δρόμοι διανοίγονται με την ανατροπή των κανόνων, όπως συνέβη με τις Δεσποινίδες της Αβινιόν του Πάμπλο Πικάσο το 1907, πίνακα στον οποίο «η ασυμμετρία σε κοιτάζει στα μάτια με σκοπό να σε πείσει ότι εμπεριέχει ομορφιά». Η προοπτική είναι επίπεδη, τα σώματα σχεδιασμένα με οξείες γωνίες, τα γυναικεία πρόσωπα θυμίζουν μάσκες, ενώ τα δύο μάτια της μιας από τις δεσποινίδες είναι ζωγραφισμένα έτσι ώστε να παραβιάζεται εμφανώς η συμβατικά αναμενόμενη συμμετρία. Το έργο χαστουκίζει το βλέμμα μας και προκαλεί τις κυρίαρχες αντιλήψεις μας πάνω στην Αισθητική. Φαίνεται ότι το πανάρχαιο ερώτημα «υπάρχει, άραγε, κάποια Γραμματική της Ομορφιάς;» θα ξανάρχεται πάντα.»

2^η δραστηριότητα

A2α. Ο τίτλος εξυπηρετεί τον δομικό του ρόλο καθώς:

- Είναι δηλωτικός του περιεχομένου του κειμένου (στο μεγαλύτερο μέρος τους ασχολείται με την αντίθεση συμμετρίας και ασυμμετρίας)
- Ενέχει το στοιχείο της έκπληξης καθώς το κείμενο διευρύνει το πεδίο αναφοράς της σχέσης συμμετρίας – ασυμμετρίας από την αισθητική και σε άλλα επιστημονικά πεδία (τις φυσικές επιστήμες)
- Η διάζευξη (ή) καθιστά τον τίτλο ενδιαφέροντα καθώς δημιουργεί εξ αρχής ένα δίπολο σκέψης για δύο πολύ γνωστά έργα τέχνης
- Η επιλογή των έργων τέχνης που μετέρχεται ενισχύουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη εφόσον πρόκειται για έναν ελάχιστο πιθανό συνδυασμό (λόγω εποχής, τεχνοτροπίας κτλ.) αν και πρόκειται για την ίδια θεματική (γυναικείες μορφές)
- Το ερωτηματικό αποτελεί στοιχείο έναρξης του νοητού διαλόγου με τον αναγνώστη

A2β. • Το ύφος λόγου στο Κείμενο 1 μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιστημονικό, σοβαρό και αυτό συνάδει με το κειμενικό είδος καθώς πρόκειται για απόσπασμα δοκιμίου, το οποίο επιδιώκει να ενημερώσει για επιστημονικά θέματα (αισθητικής, συμμετρίας) με εύληπτο και τερπνό τρόπο.

- Γλωσσικές επιλογές που αναμένεται να αναφερθούν είναι:
 - Η αναφορική χρήση της γλώσσας, η επιλογή του γ' προσώπου
 - Τα παραδείγματα από τους χώρους της τέχνης και των φυσικών επιστημών
 - ο Άμεση παράθεση λόγων ειδικών που επιτείνουν το σοβαρό/επιστημονικό ύφος ο Χρήση ερωτημάτων (ευθέων και πλάγιων)
 - Χρήση αντιθέσεων (με διάζευξη ή αντιθετικές λέξεις για αποφυγή παρανοήσεων)
 - Εκτενής χρήση ειδικού λεξιλογίου

- Επιλογή ασύνδετου σχήματος για πυκνότητα νοημάτων κ.ά.

3^η δραστηριότητα

A3.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Αναμένεται ομιλία επίσημου χαρακτήρα (σε ημερίδα). Στοιχεία που υπηρετούν το επικοινωνιακό πλαίσιο:

- ανάλογη προσφώνηση (π.χ. Αξιότιμοι συμμετέχοντες, κυρίες και κύριοι, αγαπητοί συνδημότες κ.λπ.)·
- ανάλογη αποφώνηση (π.χ. Σας ευχαριστώ που ακούσατε τις σκέψεις / τις απόψεις μου κ.λπ.)·
- ύφος λόγου τυπικό και επίσημο, που δεν αποκλείει τη χρήση α' ενικού ρηματικού προσώπου (κατάθεση προσωπικής άποψης για την προσφορά της τέχνης στους νέους)
- ρητορικές ερωτήσεις·
- φράσεις επανασύνδεσης με το κοινό·

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ:

Η προσφορά της τέχνης στους νέους:

Πνευματική καλλιέργεια:

- Τα έργα τέχνης λειτουργούν συχνά ως φορείς συλλογισμών, εμπειριών και πορισμάτων του δημιουργού, που μπορούν να μεταδώσουν σημαντικές γνώσεις στο κοινό. Εμπεριέχουν συγκινησιακά φορτισμένο περιεχόμενο ικανό να ενεργοποιήσει και να εμπλουτίσει το συναισθηματικό κόσμο του δέκτη, ενισχύοντας την ευαισθησία του.
- Προκειμένου να καταστεί εφικτή η πρόσληψη ενός έργου τέχνης απαιτείται κάποτε η συνδυαστική χρήση της κριτικής σκέψης και της φαντασίας. Η δυνατότητα πολλαπλών «αναγνώσεων» κάθε έργου επιτρέπει στο κοινό -ανάλογα με τις γνώσεις, τις ευαισθησίες και τις ικανότητες συσχετίσεων που το διακρίνουν-, να κατανοεί με ποικίλους τρόπους τα δεχόμενα ερεθίσματα.
- Ο θεατής-δέκτης του έργου τέχνης έχει την ευκαιρία να έρθει σ' επαφή μ' έναν διαφορετικό τρόπο θέασης της πραγματικότητας, έχει την ευκαιρία ν' αντιληφθεί πως υπάρχει πλήθος διαφορετικών τρόπων να κατανοεί και να προσεγγίζει κάποιος τον κόσμο γύρω του, γεγονός που τον βοηθά να αποβάλει τις απόλυτες απόψεις και τη μισαλλοδοξία.
- Η τέχνη κατορθώνει να οδηγήσει τους ανθρώπους σε μια ουσιαστικότερη εμβάθυνση στα πνευματικά, ηθικά, αλλά και κοινωνικά ζητήματα της εποχής, μιας κι η προσέγγιση του καλλιτέχνη είναι -συνήθως- ελεύθερα διαμορφωμένη, χωρίς περιορισμούς ή υποχωρήσεις. Έτσι, ο θεατής-δέκτης έχει τη δυνατότητα να αντικρίσει μέσω της τέχνης μια καθαρή εικόνα όσων απασχολούν τον καλλιτέχνη, και άρα το σύνολο ή μέρος της κοινωνίας.
- Στην τέχνη είναι εφικτή η κυριαρχία του φαντασιακού στοιχείου, μακριά από τους περιορισμούς και τις δεσμεύσεις της πραγματικότητας, ενεργοποιώντας έτσι τη φαντασία και τη δημιουργική σκέψη, και ανανεώνοντας τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτά κι επιχειρείται η επίλυση προβλημάτων και ανησυχιών του παρόντος.

Συναισθηματικά και ψυχολογικά οφέλη:

- Μέσω της επαφής με τα έργα τέχνης και τους προβληματισμούς ή τα συναισθήματα που αυτά εκφράζουν, ο δέκτης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει καλύτερα τον ίδιο του

τον εαυτό, και συνάμα να κατανοήσει πως υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που συμμερίζονται και βιώνουν κοινές με αυτόν ανησυχίες. Η τέχνη λειτουργεί ως μέσο για τη συνένωση των ανθρώπων, ως μέσο για την ανάδειξη όλων εκείνων των στοιχείων που συνιστούν την κοινή βάση επαφής, παρέχοντας μια σαφή διασφάλιση σε όσους κατατρύχονται από την αίσθηση πως δεν μπορούν να βρουν την αναγκαία κατανόηση και αποδοχή.

- Η τέχνη αποτελεί έναν εξαιρετο τρόπο έκφρασης και κατ' επέκταση εκτόνωσης των συγκρουσιακών καταστάσεων που βιώνουν οι πολίτες των σύγχρονων κοινωνιών, που δοκιμάζονται από διαρκές άγχος και ένταση. Έτσι, μέσω της τέχνης μπορούν να βρουν διέξοδο, όχι μόνο οι σκέψεις, η δημιουργική φαντασία κι οι προβληματισμοί των ανθρώπων, μα κι εκείνα τα συναισθήματα που τους προκαλούν ψυχολογική ανισορροπία και δυσχεραίνουν την ομαλή αντιμετώπιση των απαιτήσεων της καθημερινότητας.

- Με τη συνδρομή της τέχνης, επομένως, ο άνθρωπος μπορεί να αποβάλει το άγχος, την εσωτερική ένταση και τις τρέχουσες ανησυχίες, καθώς αφενός κατορθώνει να εκτονώσει τα αρνητικά αυτά συναισθήματα και αφετέρου διότι συχνά μέσω της τέχνης έρχεται σ' επαφή με στοιχεία που αντικατοπτρίζουν τους βαθύτερους προσωπικούς του προβληματισμούς και τις πιο μύχιες προσδοκίες του.

Στον κοινωνικό τομέα:

- Η τέχνη επιτυγχάνει την ουσιαστική σύνδεση των μελών ενός κοινωνικού συνόλου. Με την έκφραση των κοινών προβληματισμών και προβλημάτων καθίσταται εφικτή η αφύπνιση του συνόλου των πολιτών, όπως κι η συνειδητοποίηση της ανάγκης για τη διατήρηση κοινού μετώπου από τα μέλη μιας κοινωνίας απέναντι στις εκάστοτε δυσκολίες.

- Πέραν, ωστόσο, από την ευαισθητοποίηση απέναντι στα προβλήματα που ταλανίζουν την κοινωνία, η τέχνη κατορθώνει να λειτουργήσει ως κώδικας επικοινωνίας ανάμεσα σε πολίτες με κοινά ενδιαφέροντα, προβληματισμούς και ανησυχίες. Έτσι, μπορεί να φέρει σε στενότερη επαφή ανθρώπους, ακόμη κι από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, που έχουν εντούτοις παρόμοιες αρέσκειες και ευαισθησίες.

Ηθική διάσταση της τέχνης:

- Η τέχνη τείνει πάντοτε προς το ηθικά θεμιτό, τονίζοντας και αναδεικνύοντας τις αρετές εκείνες που συμβάλλουν στην αρμονικότερη συνύπαρξη των ατόμων. Είναι, άρα, φορέας ηθικοποίησης, καθώς επιχειρώντας να αποκαλύψει την ουσία της ανθρώπινης φύσης και να προβάλει τα κίνητρα της ανθρώπινης δράσης, βοηθά ώστε οι άνθρωποι να γνωρίσουν πληρέστερα τον εαυτό τους, να αποδεχτούν και να προσπεράσουν τις σκοτεινές πτυχές τους, και να αποζητήσουν τα πρότυπα συμπεριφοράς και στάσης που θα τους προσφέρουν τη δυνατότητα μιας αγαθής και άρτιας ύπαρξης.

Αισθητική αγωγή:

- Η τέχνη είναι σε μεγάλο βαθμό μια διαρκής αναζήτηση της ομορφιάς και της αρμονίας, στοιχείο που συμβάλλει στον εκλεπτυσμό των πολιτών και στη μύησή τους στο ιδανικό του αισθητικά άρτιου.

Η τέχνη ως στοιχείο πολιτισμού:

- Η σύγχρονη τέχνη κάθε κοινωνίας καθρεφτίζει τις τάσεις και το πνεύμα του πολιτισμού της εποχής, διατηρώντας συχνά ανοιχτή επαφή με τον πολιτισμό

παλαιότερων περιόδων. Με τον τρόπο αυτό οι καλλιτέχνες κατορθώνουν να αποδώσουν τιμή σε προγενέστερους ομοτέχνους τους, αλλά και να κρατήσουν ζωντανή τη μνήμη του λαϊκού πολιτισμού και της παράδοσης.

Η συμβολή του σχολείου στην ουσιαστική επαφή των μαθητών με την τέχνη

- Δημιουργία ολοκληρωμένων, πνευματικά ώριμων ανθρώπων με κριτική ικανότητα και αυτογνωσία.
- Ενσωμάτωση μαθημάτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης που έχουν ως αντικείμενο διάφορες μορφές τέχνης (π.χ. εικαστικά, μουσική, θεατρολογία κ.ά.).
- Δημιουργική και γόνιμη καταγραφή εμπειριών από τους ίδιους τους μαθητές (θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, ερασιτεχνικές ταινίες κ.ά.).
- Εξοπλισμός των σχολείων με τα απαραίτητα εποπτικά μέσα.
- Εξειδικευμένο διδακτικό προσωπικό που θα εμπνεύσει τους μαθητές και θα προωθήσει την δημιουργική απασχόλησή τους με διάφορες μορφές τέχνης.
- Επισκέψεις σε θέατρα, κινηματογράφους, γκαλερί, πινακοθήκες κ.ά. για την εξασφάλιση της βιωματικής επαφής με τα έργα τέχνης.
- Ανίχνευση των κλίσεων των μαθητών, έτσι ώστε το σχολείο να συμβάλλει στη βαθύτερη γνώση του εαυτού τους και να οδηγήσει σε ορθές επιλογές για τη μελλοντική τους εξέλιξη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες μπορούν να στηριχτούν στα παρακάτω χωρία του λογοτεχνικού κειμένου: «... η Μάντλιν βρέθηκε σ' ένα καταφύγιο έξω από την επικράτεια του χρόνου. Στην αρχή την εντυπωσίασαν τα λουλούδια... που είχαν μεταμορφώσει το τοπίο σε εξοχή, κάτι τελείως διαφορετικό από το σκληρό τοπίο της πόλης. ... Με το που μπήκε μέσα, ένιωσε κάτι μαγικό, έναν κεραυνοβόλο έρωτα. Ένα θάμβος πλημμύρισε την καρδιά της. Πώς γινόταν να νιώθει σαν στο σπίτι της; Πού οφειλόταν αυτή η ακαθόριστη αίσθηση αρμονίας; ... Στην αντίθεση με το χάος που επικρατούσε έξω;»

2^η δραστηριότητα

B2α.

- «Στην αρχή την εντυπωσίασαν τα λουλούδια -αγιόκλημα, μπαμπού, γιασεμιά και μανόλιες- και αμέσως μετά οι θάμνοι και τα μικρά δεντράκια -μεξικάνικες πορτοκαλιές, γιαπωνέζικες ανδρομέδες και μπουτλίες²⁷- που είχαν μεταμορφώσει το τοπίο σε εξοχή, κάτι τελείως διαφορετικό από το σκληρό τοπίο της πόλης».
- «Περπατώντας στο λιθόστρωτο στη συνέχεια, είδε τις μεζονέτες. Ήταν τέσσερις διώροφες μονοκατοικίες, με κήπο ολόγυρα, που οι προσόψεις τους χάνονταν μες στον κισσό και στις πασιφλόρες».

²⁷ Ημιαειθαλής θάμνος γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

- «Η Μάντλιν σχημάτισε έναν άλλον κωδικό στο κουδούνι για να ανοίξει τη μεγάλη, βαριά, ατσάλινη πόρτα, που από πάνω είχε μία επιγραφή με σιδερένια σκαλιστά γράμματα: «Cursum Perficio»²⁸»

B2β. Μεταφορά: «Με το που μπήκε μέσα, ένιωσε κάτι μαγικό, έναν κεραυνοβόλο έρωτα». (Διαφαίνεται ο ενθουσιασμός της, πόσο πολύ της άρεσε το νέο της διαμέρισμα)

Προσωποποίηση: «... οι χώροι αυτοί ήταν μέρος της δουλειάς της, έπρεπε να τους δώσει φωνή, να τους κάνει να μιλήσουν, να αποκαλύψουν το έγκλημα...» (Αποδίδονται έμπυχες ιδιότητες σε άψυχα αντικείμενα, εδώ συγκεκριμένα στους εσωτερικούς χώρους του νέου της σπιτιού και στις προσπάθειες της ηρωίδας να τους ανακαλύψει)

Παρομοίωση: «Απ' έξω έμοιαζε με τσιμεντένιο κουτί που οι τοίχοι του, χτισμένοι με κόκκινα και μαύρα τούβλα, είχαν σχέδιο σκακιέρας». (Παρομοιάζεται η πρόσοψη του νέου της σπιτιού με το σχέδιο μιας σκακιέρας)

3^η δραστηριότητα

B3.

- Το σπίτι για την ηρωίδα είναι το «καταφύγιο», το σημείο αναφοράς του παρόντος και του παρελθόντος («πάντα αγαπούσε τους εσωτερικούς χώρους» ή «Για μεγάλο διάστημα μάλιστα οι χώροι αυτοί ήταν μέρος της δουλειάς της»). Μάλιστα, το συγκεκριμένο σπίτι επέδρασε εντός της πολύ έντονα («ένιωσε κάτι μαγικό, έναν κεραυνοβόλο έρωτα»)

- Στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν είναι τα εξής (τρία αρκούν):

- ο Οι οπτικές εικόνες που δημιουργούνται από τη λεπτομερή περιγραφή του σπιτιού («Στην αρχή την εντυπωσίασαν τα λουλούδια ... από το σκληρό τοπίο της πόλης») σε συνδυασμό με την αντίθεση με το «σκληρό τοπίο της πόλης»
- ο Τα πολλά ερωτήματα («Πώς γινόταν να νιώθει σαν στο σπίτι της; Πού οφειλόταν αυτή η ακαθόριστη αίσθηση αρμονίας; Στη διάταξη των επίπλων στον χώρο; Στο φως του ήλιου που, μπαίνοντας στο σπίτι, σκορπούσε παντού τις αντανάκλασες του; Στην αντίθεση με το χάος που επικρατούσε έξω;») τα οποία ενώ δεν διατυπώνονται για να απαντηθούν διαμορφώνουν όλες τις λεπτομέρειες που συνέθεσαν τη μοναδικότητα του σπιτιού και της συναισθηματικής ανταπόκρισης της ηρωίδας
- ο Η τριτοπρόσωπη αφήγηση που επιτρέπει άμεση πρόσβαση στις σκέψεις/ συναισθήματα/στο παρόν/παρελθόν της ηρωίδας ο Η πληθώρα των περιγραφικών επιθέτων
- ο Οι μεταφορές (π.χ. «ένα καταφύγιο έξω από την επικράτεια του χρόνου» ή «σκληρό τοπίο της πόλης»)

- Στο β' σκέλος η εκφώνηση του ερωτήματος επιτρέπει την διατύπωση των προσωπικών θέσεων των μαθητών/τριών.

- Σε κάθε περίπτωση θετικά αξιολογούνται η σαφήνεια στην έκφραση και η

²⁸ Εδώ τελειώνει ο δρόμος μου.

Ιστορική επισκόπηση

- Το 1951 έξι χώρες (Βέλγιο, Δυτική Γερμανία, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Ολλανδία, Γαλλία) ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Ρόμπερτ Σούμαν, Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας, να ιδρύσουν μια ένωση άνθρακα και χάλυβα. Το 1957, τη Συνθήκη της Ρώμης, δημιούργησαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), στην οποία εντάχθηκαν η Δανία, η Αγγλία και η Ιρλανδία (1973).
- Δέκατο μέλος έγινε το 1981 η Ελλάδα, ενώ το 1986 εντάχθηκαν η Ισπανία και η Πορτογαλία.
- Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση (1993), στην οποία προσχώρησαν σταδιακά οι χώρες: Αυστρία, Φινλανδία, Σουηδία, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Εσθονία, Λιθουανία, Λετονία, Σλοβενία, Κύπρος, Μάλτα, Βουλγαρία και Ρουμανία.
- Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμεί σήμερα 27 κράτη-μέλη.
- Τα μέλη της ΕΕ πρέπει να έχουν δημοκρατικούς δεσμούς, ανταγωνιστική οικονομία και να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα (κριτήρια Κοπεγχάγης).
- Αυτήν την περίοδο υπάρχουν πέντε υποψήφιες χώρες προς ένταξη: το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η Τουρκία, η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία, με τις δύο τελευταίες να συνομιλούν για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον, οι βαλκανικές χώρες Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Κόσσοβο αναγνωρίζονται ως δυνάμει υποψήφιες. Η Ισλανδία ανέστειλε τις συνομιλίες από το 2013, και δεν είναι πλέον υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Χώρες όπως το Μονακό, το Βατικανό και η Ανδόρα έχουν συνάψει συμφωνίες συνεργασίας με την ΕΕ.
- Ωστόσο, η ΕΕ σήμερα δεν είναι ταυτόσημη με την Ευρώπη από την γεωγραφική άποψη. Σημαντικά κράτη της ηπείρου, όπως η Ελβετία, η Νορβηγία και η Ευρωπαϊκή Ρωσία, βρίσκονται εκτός της ΕΕ. Επίσης, ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Ισλανδία και το Λιχτενστάιν, δεν είναι μέλη της ΕΕ, γιατί οι λαοί τους δεν επιθυμούν ένταξη.
- Στις 23 Ιουνίου 2016 διεξήχθη δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο με θέμα για την παραμονή ή την έξοδο της χώρα από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο οποίο το 51,9% των πολιτών αποφάσισε την αποχώρηση του από την ένωση. Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι η πρώτη χώρα που εγκατέλειψε την Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο έγινε στις 1 Φεβρουαρίου 2020.

Τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (αρχηγοί κρατών) είναι το αρμόδιο για την χάραξη της πολιτικής της ΕΕ, ενώ το Συμβούλιο της ΕΕ (Συμβούλιο Υπουργών) λαμβάνει αποφάσεις και συντονίζει τη δράση των κρατών για εξειδικευμένα θέματα.

- Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (785 έδρες, εκλογή κάθε 5 έτη) είναι αρμόδιο για την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας σε συνεργασία με το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία είναι υπεύθυνη για την τήρηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.
- Υπάρχουν, επίσης, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που μεριμνά για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, που ελέγχει την αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που είναι αρμόδια για τη ρύθμιση της νομισματικής πολιτικής κ.α.

Οι αποφάσεις στα όργανα της ΕΕ λαμβάνονται κατά πλειοψηφία (απλή ή ειδική), ενώ απαιτείται ομοφωνία για σειρά ζητημάτων που θεωρούνται ευαίσθητα από τα κράτη μέλη. Για παράδειγμα:

- κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (εξαιρουμένων ορισμένων σαφώς καθορισμένων περιπτώσεων όπου απαιτείται ειδική πλειοψηφία),
- ζητήματα που αφορούν την ιθαγένεια (η χορήγηση νέων δικαιωμάτων στους πολίτες της ΕΕ),
- η ιδιότητα του μέλους της ΕΕ,
- εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας ως προς την έμμεση φορολογία,
- οικονομικά της ΕΕ (ίδιοι πόροι, πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο),
- ορισμένες διατάξεις στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ευρωπαϊκή εισαγγελική αρχή, οικογενειακό δίκαιο, επιχειρησιακή αστυνομική συνεργασία, κλπ.),
- εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης και της κοινωνικής προστασίας.

Στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Οφέλη για τα κράτη-μέλη

Κύριος σκοπός της ΕΕ είναι να παράσχει ειρήνη και ευημερία στους λαούς της, καθώς και να συμβάλει στην υπέρβαση των αντιπαλοτήτων που σημάδεψαν στο παρελθόν τη σχέση τους.

- Αποτελεσματική ενοποίηση των οικονομιών των μελών της ΕΕ και οικονομική ανάπτυξη:
 - Για τον σκοπό αυτόν καθιερώθηκε η ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, αγαθών, και κεφαλαίων, καθώς και ένα ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, το οποίο έχουν υιοθετήσει δεκατέσσερα κράτη-μέλη. Επίσης, τα μέλη της ΕΕ έχουν κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική και ένα κοινό σύστημα έμμεσης φορολογίας, τον ΦΠΑ (φόρος προστιθέμενης αξίας). Αυτή τη στιγμή η ΕΕ είναι η ισχυρότερη εμπορική δύναμη (ο μεγαλύτερος εισαγωγέας) στον κόσμο και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.
 - Οφέλη:
 - Οι χώρες της ΕΕ καταφέρνουν να ανταγωνιστούν άλλες μεγάλες οικονομίες της διεθνούς αγοράς.

- Κάθε πολίτης της ΕΕ έχει πρόσβαση σε άφθονα ποιοτικά καταναλωτικά αγαθά, απολαμβάνει παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα, αγοράζει προϊόντα σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ χωρίς να υφίσταται έλεγχο και εξοικονομεί χρήματα ταξιδεύοντας στις χώρες που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Επίσης, οι επιχειρηματίες χρησιμοποιώντας το ευρώ μειώνουν τους συναλλαγματικούς κινδύνους.
- Οι μειονεκτούσες χώρες εκμεταλλεύονται τους κοινοτικούς πόρους και την αναγκαία τεχνογνωσία για να εκσυγχρονίσουν την υποδομή τους (λιμάνια, αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι κ.λπ.) και την κρατική διοίκηση.
- Κοινωνική αλληλεγγύη:
 - ο Ενισχύονται οικονομικά όσοι πλήττονται από διάφορες φυσικές καταστροφές (πχ. πλημμύρες).
 - ο Μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των κρατών της ΕΕ, μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, και βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων.
 - ο Υπάρχει μέριμνα για τους ανέργους, τους φτωχούς, τα μειονεκτούντα άτομα, τα παιδιά και τους ασθενείς, και δεν επιτρέπεται η περιθωριοποίηση και ο κοινωνικός αποκλεισμός ορισμένων κοινωνικών ομάδων, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές εκρήξεις με απρόβλεπτα αποτελέσματα.
- Εκπαίδευση – Έρευνα – Επιστημονική ανάπτυξη – Ανθρωπισμός/αξίες:
 - ο Στην εκπαίδευση προωθούνται προγράμματα για την αποφυγή της οικολογικής καταστροφής (περιβαλλοντική εκπαίδευση), την ισότητα των δυο φύλων, την αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, την καλή υγεία (αγωγή υγείας) καθώς και την καταπολέμηση της σχολικής βίας.
 - ο Επιπλέον, η ΕΕ διαμορφώνει προγράμματα διά βίου επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης, εκμάθησης ξένων γλωσσών και επιστημονικής έρευνας. Με τη συνεργασία των πανεπιστημίων και την συνένωση των δυνάμεων τους προάγεται η επιστημονική έρευνα (CERN).
 - ο Με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που αφορούν τη σχολική εκπαίδευση (Comenius), την ανώτατη εκπαίδευση (Erasmus), την επαγγελματική κατάρτιση (Leonardo da Vinci), την εκπαίδευση ενηλίκων (Grundtvig) και τις σπουδές για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Jean Monnet), προωθείται η αλληλογνωριμία των ευρωπαϊκών λαών και ο διαπολιτισμικός διάλογος, και ενισχύεται η ευρωπαϊκή ιδέα, καθώς φοιτητές, μαθητές και καθηγητές βιώνουν συναρπαστικές εμπειρίες παρακολουθώντας μαθήματα σε άλλες χώρες.
- Ελευθερία, δημοκρατία – Κοινωνία των πολιτών – Ευρωπαϊκή ιθαγένεια:
 - ο Η Διακήρυξη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, (2000) προσδιορίζει τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ και τα δικαιώματα του Ευρωπαίου πολίτη, όπως είναι το δικαίωμα των εργαζομένων στην ενημέρωση, στη διαβούλευση και στην απεργία, το δικαίωμα στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την κοινωνική ασφάλιση και την κοινωνική πρόνοια, η

ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η απαγόρευση της ευγονικής και της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης ανθρώπων, το δικαίωμα στην περιβαλλοντική προστασία, τα δικαιώματα των παιδιών και των ηλικιωμένων, καθώς και το δικαίωμα των πολιτών στη χρηστή διοίκηση. Κάθε Ευρωπαίος πολίτης μπορεί, επίσης να προσφύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αν πιστεύει ότι αδικείται.

- Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν τα όργανα της πολιτικής εξουσίας της χώρας τους και της Ευρώπης (μόνο το ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), καθώς και να εκλέγονται σε αυτά.
- Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια (Συνθήκη Μάαστριχτ, 1992) δίνει το δικαίωμα σε κάθε Ευρωπαίο πολίτη να εγκαθίσταται και να αναπτύσσει επαγγελματική δράση σε όποια χώρα της ΕΕ επιθυμεί και να κυκλοφορεί σε όλη την ΕΕ, χωρίς συνοριακούς ή τελωνειακούς φραγμούς. Επίσης, έχει δικαίωμα σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε όποια χώρα της ΕΕ κι αν βρίσκεται, καθώς και το δικαίωμα στη λεγόμενη διπλωματική και προξενική προστασία.
- Μετανάστευση, προσφυγιά:
 - Η Ευρώπη έχει μακρόχρονη παράδοση στην υποδοχή μεταναστών και στην παροχή ασύλου σε πρόσφυγες. Σήμερα, όμως, γίνεται αποδέκτης ενός τεράστιου αριθμού μεταναστών και πρέπει να διαμορφώσει μια κοινή πολιτική στο θέμα της μετανάστευσης.
- Γλώσσα, πολιτισμός, αξίες:
 - Η ΕΕ σεβόμενη την πολιτιστική πολυμορφία επιδιώκει να αναδείξει τις κοινές αξίες των ευρωπαϊκών λαών, την αλληλεγγύη και συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών λαών που τη συνθέτουν
 - Στην ΕΕ υπάρχουν 23 επίσημες γλώσσες και δεκάδες υπάλληλοι ασχολούνται με το έργο της μετάφρασης κειμένων.
 - Επιπλέον, προάγεται η συνεργασία ανάμεσα στους δημιουργούς προγραμμάτων, αποκαθιστώντας την ισορροπία ανάμεσα στις αμερικάνικες και τις ευρωπαϊκές παραγωγές.
- Περιβάλλον, αειφόρος ανάπτυξη:
 - Σκοπός της ΕΕ είναι να προωθήσει την αειφόρο ανάπτυξη, προκειμένου να αποφευχθεί η κλιματική αλλαγή και η οικονομική πρόοδος να μην εξαντλεί τους φυσικούς πόρους. Γι' αυτό τα μέλη της έχουν δεσμευθεί να μειώσουν σημαντικά ως το 2020 τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (Πρωτόκολλο του Κιότο). Αυτό επιβάλλει την προώθηση της επιστημονικής έρευνας στο θέμα της εξεύρεσης των πιο αποτελεσματικών τρόπων αξιοποίησης της ενέργειας που προέρχεται από τον ήλιο, τον άνεμο και τα κύματα. Κατασκευάζεται, επίσης, και ένας αντιδραστήρας στη Νότια Γαλλία προκειμένου να επιτευχθεί η πυρηνική σύντηξη.
 - Με εκστρατείες επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες στο θέμα της κλιματικής αλλαγής και υποδεικνύει τρόπους με τους οποίους ο καθένας

μπορεί να συμβάλει στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (αγορά οικολογικών προϊόντων, δένδροφύτευση, οικονομία στο ηλεκτρικό ρεύμα και στο χαρτί, ανακύκλωση κ. ά.). Επίσης, προωθεί στα σχολεία προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Προϋποθέσεις για την ομαλή συνέχιση του ευρωπαϊκού οράματος

- Αμβλυνση των οικονομικών ανισοτήτων και εδραίωση ενός δημοκρατικότερου μοντέλου λειτουργίας: Η συνέχιση της κοινής Ευρωπαϊκής πορείας προϋποθέτει τη διασφάλιση ενός αναπτυξιακού προγράμματος που θα δώσει πραγματική ώθηση στα λιγότερο ισχυρά κράτη της Ένωσης, ώστε να υπάρξει μείωση του χάσματος ανάμεσα στα πλούσια και τα φτωχότερα κράτη. Για αυτό θα πρέπει να ληφθεί η κατάλληλη μέριμνα, προκειμένου τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αντιμετωπίζονται κατά τρόπο ισότιμο σε ό,τι αφορά τη λήψη καίριων οικονομικών και πολιτικών αποφάσεων, διότι στην παρούσα φάση δημιουργείται διαρκώς η αίσθηση πως οι ισχυρότερες χώρες είναι εκείνες που έχουν πάντοτε τον πρώτο λόγο.
- Ουσιαστική στήριξη και ανάδειξη των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων κάθε κράτους μέλους: Αποτελεί καίριο αίτημα των λιγότερο ισχυρών κρατών η ανάδειξη του πολιτιστικού τους πλούτου, ώστε να προστατευθούν όλες οι πολιτισμικές εκφάνσεις των κρατών μελών. Είναι, άλλωστε, σαφές πως η διαρκής προβολή της αγγλικής γλώσσας, καθώς και η ευρύτατη διάδοση των πνευματικών δημιουργημάτων που προέρχονται από τα ισχυρότερα κράτη, παραγκωνίζει τα έργα εκείνα και την πολιτισμική ταυτότητα των μικρότερων εθνών.
- Πραγματική μέριμνα για τις οικονομικά ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Είναι σημαντικό να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στην κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε κάθε Ευρωπαίος πολίτης να αισθανθεί πως ζει πράγματι σε μια οικονομικά ισχυρή, αλλά και ανθρωπιστικά ευαίσθητη ένωση κρατών.

Εφόδια με τα οποία οφείλει το σχολείο να εξοπλίζει τους σημερινούς μαθητές και αυριανούς πολίτες, ώστε να ζήσουν αρμονικά και να εργαστούν δημιουργικά στο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

- Η δημοκρατική εκπαίδευση του ευρωπαίου πολίτη. Παρέχοντας στους μαθητές γνώσεις σχετικές με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη-μέλη και τις κοινές καταβολές τους μέσα από μαθήματα όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, η Γλώσσα οι Κοινωνικές Επιστήμες, επιτυγχάνεται η προβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως «όλου». Η κατανόηση της αδιαίρετης ενότητας του «όλου» θα οδηγήσει στη διαμόρφωση συνειδητοποιημένων Ευρωπαίων πολιτών.
- Η διδασκαλία της Ιστορίας έχει ήδη απασχολήσει σοβαρά την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι κοινή η πεποίθηση των εταίρων ότι η κατάλληλη παρουσίαση του ιστορικού υλικού μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την αμοιβαία κατανόηση και την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στους λαούς

της Ευρώπης. Η διδασκαλία της ιστορίας παλαιότερων περιόδων θα βοηθήσει τη νέα γενιά να συνειδητοποιήσει τις κοινές ρίζες που συνδέουν τους Ευρωπαίους. Η Ιστορία– εκτός των άλλων - επιτρέπει την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της διαμόρφωσης άποψης χωρίς προκαταλήψεις και τον εντοπισμό των ποικίλων σκοπιμοτήτων, ανακρίβειών και παραπλανητικών πληροφοριών στην παρουσίαση των ιστορικών συμβάντων. Πρέπει να εκλείψει η ιστορία του μίσους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η απαραίτητη «ιστορική μνήμη» κάθε λαού θα καταλήξει σε «ιστορική λήθη».

- Άμεση προτεραιότητα πρέπει να αποτελέσει η ενίσχυση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών και ο σεβασμός της πολιτιστικής διαφοροποίησης και προστασίας γλωσσικών μειονοτήτων. Τα γλωσσικά προβλήματα του μέλλοντος μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με τη συστηματική καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας στο σχολείο και την όσο γίνεται νωρίτερα εντατική εκμάθηση δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών. Επιβάλλεται ακόμη να δοθούν κίνητρα για την εκμάθηση μιας από τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να βγουν από το περιθώριο οι μητρικοί ομιλητές των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών. Για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία των ξένων γλωσσών είναι απαραίτητο να αξιοποιηθεί ο κοινός στις ευρωπαϊκές γλώσσες λεξιλογικός θησαυρός που προέρχεται από την αρχαία ελληνική και λατινική γλώσσα, πρόταση που έχει γίνει και από πολλούς ξένους ερευνητές.

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η θέση του πολιτισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η κοινοτική φιλοδοξία για μια κοινή πολιτιστική πολιτική

Το κείμενο αποτελεί διασκευή, για τις ανάγκες της εξέτασης, από τη Διδακτορική Διατριβή της Χριστίνας Παπαδοπούλου που δημοσιεύτηκε το 2021.

Στην κατεύθυνση της διερεύνησης της ενσωμάτωσης του πολιτισμού στις κύριες προβληματικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κοινοτικής φιλοδοξίας να υλοποιηθεί μια κοινή πολιτιστική πολιτική, ο προβληματισμός μας εκκινεί κατά βάση από το ερώτημα: Στην πολυπολιτισμική και πολύβουη Ευρώπη του σήμερα, που δεν έχει σε τίποτα πια να μοιάσει με τη μικρή Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, τραυματισμένη από πολλαπλές κρίσεις και αντιμέτωπη με προκλήσεις, τι θέση έχει στ' αλήθεια ο πολιτισμός, αλλά και μια συνεκτική και αναγνωρίσιμη ευρωπαϊκή ταυτότητα;

Δε μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι ο πολιτισμός διείσδυσε ορμητικά και συνέβαλε σημαντικά στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, καθώς η διαχείρισή του από τα πρώτα βήματα της Ενωμένης Ευρώπης ταυτίστηκε με τον διάλογο με τους πολίτες και τις μεταβαλλόμενες ανάγκες τους, τη συλλογική συνείδηση και το αίσθημα του ανήκειν σε μια κοινή ευρωπαϊκή οικογένεια. Κρατά όμως ακόμη αυτήν την ορμή;

Μια σύγχρονη πολιτιστική πολιτική δεν μπορεί παρά να αποτελεί αναγκαία συνθήκη για μια ισχυρή Ενωμένη Ευρώπη. Άλλωστε, τα σύγχρονα μοντέλα πολιτιστικής πολιτικής θεωρούνται πυλώνες αειφόρου ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε να αρθρώσει μια φιλόδοξη πολιτιστική πολιτική, όπως επιβεβαιώνεται από τα εξής κρίσιμα στοιχεία:

Στοιχείο πρώτο: Η νοηματοδότηση της πολιτιστικής πολιτικής. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η πολιτιστική πολιτική είναι πέρα και πάνω από όλα μια αντίληψη. Μια μακρόπνοη αντίληψη για τον πολιτισμό, με την ευρεία έννοια, για τις τέχνες και τα γράμματα, αλλά και για ευρύτερα πολιτικά ζητήματα (politics) που αφορούν την κουλτούρα της καθημερινής ζωής, την ταυτότητα, τη διαχείριση της μνήμης, την υπεράσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και την αυτονομία. Η αντίληψη αυτή γίνεται πολιτική (policy).

Στοιχείο δεύτερο: Η επένδυση στη διαφορετικότητα. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα, αλλά και συγκριτικά πλεονεκτήματα, της Ευρώπης είναι η διαφορετικότητα, η πολυφωνία και η πολυγλωσσία. Αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα ως αναζωογονητικό στοιχείο και θέτοντάς την στο κέντρο της πολιτικής της, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει τις ανταλλαγές, τις συνεργασίες και τα δίκτυα, συμμετέχει στην καταπολέμηση των ανισοτήτων και των διακρίσεων, και συνακόλουθα στην δημοκρατία, την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη.

Στοιχείο τρίτο: Η ικανότητα μετασχηματισμού. Ένα πολιτιστικό σχέδιο οφείλει να αφορά την κοινωνία στο σύνολό της και ανά πάσα στιγμή να συνδιαλέγεται με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της. Ο συνεχής διάλογος (με τον οποίο εξαρχής ταύτισε η Ευρωπαϊκή Ένωση τον πολιτισμό) είναι και αυτός που εγγυάται την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επαναπροσδιορίζει, να εμπλουτίζει και να

²⁹ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Γ' ΓΕΛ, Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ'ΕΠΑΛ

μετασχηματίζει την πολιτική της ανάλογα με τη συγκυρία και τις ανάγκες. Εντέλει, μπορεί η Ευρώπη να αποδείξει ότι ο πολιτισμός είναι ένα δυνατό όπλο για το μέλλον της;

1η δραστηριότητα

A1. Να συνοψίσεις, σε 60-70 λέξεις, τα τρία κρίσιμα στοιχεία που επιβεβαιώνουν τη φιλόδοξη πολιτιστική πολιτική, σύμφωνα με το Κείμενο 1.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Σε 70-80 λέξεις, αξιοποιώντας και στοιχεία από το συγκεκριμένο (τα συμφραζόμενα), να σχολιάσεις τη φράση που διατυπώνεται στο Κείμενο 1 «Μια σύγχρονη πολιτιστική πολιτική δεν μπορεί παρά να αποτελεί αναγκαία συνθήκη για μια ισχυρή Ενωμένη Ευρώπη».(μον.9)

A2β. Να εξετάσεις τον τίτλο του Κειμένου 1: α) ως προς τη μορφή και τη χρήση της γλώσσας και β) ως προς τη σχέση του με το θέμα και το περιεχόμενο του κειμένου. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Στο πλαίσιο εκστρατείας για την προάσπιση των Δικαιωμάτων και του Πολιτισμού στην Ενωμένη Ευρώπη, γράφεις ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου. Σε αυτό διατυπώνεις προτάσεις για την υιοθέτηση δράσεων και συμπεριφορών που μπορούν να ενεργοποιήσουν όλους τους Ευρωπαίους πολίτες, ώστε να προστατεύονται τα Δικαιώματα και ο Πολιτισμός σε διεθνές και εθνικό επίπεδο (250-300 λέξεις).

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΦΩΝΕΣ

Το ποίημα είναι του Νικηφόρου Βρεττάκου, ανήκει στη συλλογή «Τα ποιήματα», τόμος τρίτος, εκδ. Τρία Φύλλα, Αθήνα: 1991.

Φτάνουνε κάποτε κάποιες φωνές
που νομίζει κανείς πως έχουνε χέρια
και χαϊδεύουνε την ψυχή. Περνούν
μες στο σώμα, το διατρέχουν ολόκληρο,
κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς σου
σαν άγγελοι, κυνηγούν, αποδιώχνουν
τα παρείσαχτα σύννεφα, σβήνουν
με σπόγγους χρυσούς
τις σκιές.

Σηκώνουν το πνεύμα
όπως ένα στεφάνι πρωτομαγιάς που έχει
πέσει απ' τ' ανώφλι της πόρτας
και το βάζουν στη θέση του.

1η δραστηριότητα

B1. Να καταγράψετε τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται από το ποιητικό υποκείμενο στις «Φωνές». (50-70 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. «Φτάνουνε κάποτε κάποιες φωνές
που νομίζει κανείς πως έχουνε χέρια
και χαϊδεύουνε την ψυχή».

Ποια σχήματα λόγου εντοπίζετε στους παραπάνω στίχους; Να τα καταγράψετε και να τα σχολιάσετε. (μον.9)

B2β. «κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς σου». Το ποιητικό υποκείμενο στο συγκεκριμένο στίχο χρησιμοποιεί β' ενικό πρόσωπο. Σε ποιον νομίζεις απευθύνεται; Τι θεωρείς ότι πετυχαίνει με τη συγκεκριμένη επιλογή; (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Να ερμηνεύσεις τα αποτελέσματα που δημιουργούν οι *Φωνές* στο Κείμενο 3, με αναφορά σε τρία (3) στοιχεία του κειμένου που τα αναδεικνύουν. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργεί η ανάγνωση του ποιήματος; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 20

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. Σύμφωνα με το Κείμενο 1, η κοινή πολιτιστική πολιτική των Ευρωπαίων είναι ένα φιλόδοξο όραμα που στηρίζεται στη νοηματοδότηση της πολιτιστικής πολιτικής, στην επένδυση στη διαφορετικότητα και στην ικανότητα μετασχηματισμού. Κατά τη συγγραφέα, απαιτείται μακρόπνοη αντίληψη για τον πολιτισμό, τις τέχνες και τα γράμματα, η ενίσχυση των συνεργασιών μέσα από την πολυφωνία και πολυγλωσσία, καθώς και επαναπροσδιορισμός των ευρωπαϊκών αναγκών ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

2^η δραστηριότητα

A2α. Στο Κείμενο 1 διατυπώνεται η άποψη πως «Μια σύγχρονη πολιτιστική πολιτική αποτελεί αναγκαία συνθήκη για μια ισχυρή Ενωμένη Ευρώπη». Ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλει στην ουσιαστική ένωση των Ευρωπαϊκών κρατών, γιατί οι πολίτες θα διαπιστώσουν τις κοινές ρίζες τους και τις αξίες πάνω στις οποίες έχει οικοδομηθεί η Ευρώπη. Οι παρόμοιες αντιλήψεις για τις τέχνες και τα γράμματα, αλλά και για ζητήματα που αφορούν την κουλτούρα της καθημερινής ζωής, την ταυτότητα, τη διαχείριση της μνήμης, θα ενδυναμώσουν τις σχέσεις των Ευρωπαίων πολιτών μεταξύ τους και την εμπιστοσύνη τους στην Ένωση.

A2β. Ο τίτλος στο Κείμενο 1 είναι εκτενής και αρηματικός, ενώ χρησιμοποιείται δηλωτική χρήση της γλώσσας. Ο τίτλος προοιδιαίνει τον/την αναγνώστη/-τρια για το θέμα του κειμένου. Διαβάζοντας στη συνέχεια το κείμενο, γίνεται αντιληπτό πως ο τίτλος αναδεικνύει το θέμα, που είναι η συμβολή του πολιτισμού στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η φιλοδοξία επίτευξης μιας κοινής πολιτιστικής πολιτικής.

3^η δραστηριότητα

A3.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

- Κειμενικό είδος: Άρθρο γνώμης (αναμένεται να ακολουθηθούν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του άρθρου γνώμης: τίτλος, αφόρμηση από επίκαιρο γεγονός στον πρόλογο, κτλ.).
- Συντάκτης: Ο μαθητής/η μαθήτρια.
- Αποδέκτης: οποιοσδήποτε διαδικτυακός αναγνώστης.
- Ύφος λόγου: Τυπικό, κάποιες φορές οικείο (χρήση α' και γ' προσώπου, προσεγμένο λεξιλόγιο).
- Γλώσσα: αναφορική λειτουργία.

Ενδεικτικοί άξονες απάντησης:

- Καλλιτεχνικές δράσεις (θεατρικά ή μουσικά δρώμενα) που μπορούν να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα σε πολλές Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες με σκοπό τη διάδοση του μηνύματος της αλληλεγγύης των λαών
- Τα έσοδα από τις περιοδικές Ευρωπαϊκών καλλιτεχνών να διατίθενται σε περιοχές πληγείσες από πολέμους και φτώχεια, εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Διοργάνωση διαδικτυακών εκδηλώσεων, που θα μεταδίδονται ταυτόχρονα σε όλον τον κόσμο, με στόχο την αφύπνιση των Ευρωπαίων για την παροχή βοήθειας σε όλα

τα αδύναμα κράτη.

- Διοργάνωση και συμμετοχή Ευρωπαίων επιστημόνων σε διεθνή fora, με σκοπό την εξεύρεση πρακτικών λύσεων στα προβλήματα των λαών.
- Πολιτικός διάλογος στα Ευρωπαϊκά όργανα για την διευθέτηση των πολιτικών διαφορών.
- Διοργάνωση, μέσω του Διαδικτύου, πανευρωπαϊκών συλλαλητηρίων για την παύση των πολεμικών συρράξεων και την υποστήριξη των ειρηνικών πολιτικών λύσεων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες απαντούν σύμφωνα με την αναγνωστική τους ανταπόκριση. Μπορούν να βασιστούν (και) στα παρακάτω χωρία του λογοτεχνικού κειμένου.

- «[...] που νομίζει κανείς πως έχουνε χέρια και χαϊδεύουνε την ψυχή».
- «Περνούν μες στο σώμα, το διατρέχουν ολόκληρο, κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς σου»
- «[...] κυνηγούν, αποδιώχνουν τα παρείσαχτα σύννεφα, σβήνουν με σπόγγους χρυσούς τις σκιές.»
- «Σηκώνουν το πνεύμα [...] και το βάζουν στη θέση του».

2^η δραστηριότητα

B2α. Στους συγκεκριμένους στίχους προσωποποιούνται οι Φωνές. Συγκεκριμένα, τους αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες, καθώς αποκτούν χέρια και χαϊδεύουν την ψυχή (μεταφορά).

B2β. Με τη χρήση του β' ενικού προσώπου το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται άμεσα στον αναγνώστη εξασφαλίζοντας διαλογικό τόνο στο κείμενο. Παράλληλα, προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα, ενώ το ύφος γίνεται πιο οικείο.

3^η δραστηριότητα

B3. Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο. Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία τον τρόπο που οι Φωνές επιδρούν ευεργετικά:

- Ως φωνές αγαπημένων προσώπων, που πέρασαν από τη ζωή μας, έχουν μείνει στη συνείδησή μας και μας καθοδηγούν στις δύσκολες στιγμές (φωνές που νομίζει κανείς πως έχουνε χέρια και χαϊδεύουνε την ψυχή).
- Ως φωνές των προγόνων, οι οποίοι αποτελούν τις «ρίζες» μας και νοσηματοδοτούν την ύπαρξη του σύγχρονου ανθρώπου, που αναζητεί το παρελθόν για να στηριχθεί (Περνούν μες στο σώμα, το διατρέχουν ολόκληρο, κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς σου)
- Ως ευχάριστες αναμνήσεις και βιώματα που τα ανασύρουμε, όταν υπάρχουν πολλά προβλήματα. Καταφεύγουμε σε αυτές τις μνήμες για να αισθανθούμε ανακούφιση (σαν άγγελοι, κυνηγούν, αποδιώχνουν τα παρείσαχτα σύννεφα, σβήνουν με σπόγγους χρυσούς τις σκιές).

- Ως άνθρωποι της καθημερινής μας ζωής που μας συντροφεύουν και η συνύπαρξη με αυτούς οδηγεί σε αγαλλίαση και πνευματική ανάταση (Σηκώνουν το πνεύμα όπως ένα στεφάνι πρωτομαγιάς που έχει πέσει απ' τ' ανώφλι της πόρτας) Εκφραστικοί τρόποι (αρκούν συνολικά τρεις):
- Η προβολή εικόνων (οπτικών, οσφρητικών, κινητικών), που αποτυπώνουν τη μεταμορφωτική δύναμη των φωνών (το διατρέχουν ολόκληρο, κατεβαίνουν τις σκάλες της καρδιάς, σηκώνουν το πνεύμα), οι οποίες προσωποποιούνται δημιουργώντας ένταση στην απόδοση του νοήματος.
- Την παρομοίωση (σαν άγγελοι, κυνηγούν, αποδιώχνουν τα σύννεφα)→ αναδεικνύεται η προστατευτική δύναμη των φωνών
- Τη χρήση επιθέτων (τα παρείσαχτα σύννεφα, σβήνουν με σπόγγους χρυσούς) που βρίσκονται σε αντίθεση και φανερώνουν πως οι φωνές αλλάζουν το κλίμα, λειτουργούν καταπραΰντικά για τον άνθρωπο, δημιουργούν κλίμα αισιοδοξίας. Τέλος, ο μαθητής/ η μαθήτρια, ανάλογα με τον παραστατικό του/ της κύκλο, μπορεί να τοποθετηθεί ως προς το θέμα του Κειμένου 3, αλλά και ως προς το ότι ο σύγχρονος άνθρωπος αναζητεί ψυχικά στηρίγματα, για να επιτύχει την ψυχοπνευματική του ανάταση.

Ορισμοί

- **Δογματισμός** θεωρείται η αξιωματική διατύπωση θέσεων χωρίς αιτιολογία ή απόδειξη. Ο δογματισμός δημιουργεί το θεωρητικό υπόβαθρο και ο φανατισμός εκδηλώνεται ως στάση.
- Ο **φανατισμός** συνιστά ουσιαστικά την υπερβολική προσήλωση σε ιδέες, αντιλήψεις ή θέσεις και τη συνακόλουθη εχθρότητα που προκύπτει από αυτή. Ο φανατισμός διακρίνεται και σε θετικό, όταν αναφέρεται στην προσήλωση και πραγμάτωση μιας υψηλής ιδέας, ενός ιδανικού.
- **Βία** είναι η χρησιμοποίηση σωματικής, υλικής, πνευματικής ή ηθικής δύναμης από κάποιο άτομο ή ομάδα προς επιβολή ή επηρεασμό της θέλησης του ανθρώπου. Είναι φαινόμενο διαχρονικό που εντοπίζεται σε κάθε εποχή στις περισσότερες κοινωνίες. Ειδικότερα σήμερα, παρατηρείται όξυνση του φαινομένου και εξάπλωση του σε ολοένα περισσότερους χώρους.

Μορφές φανατισμού

- Κομματικός
- Πολιτικός
- Εθνικός
- Θρησκευτικός
- Φυλετικός
- Επιστημονικός
- Κοινωνικός
- Αθλητικός

Χαρακτηριστικά δογματισμού-φανατισμού

- Απολυτότητα
- Εμπάθεια
- Ισχυρογνωμοσύνη
- Αδιαλλαξία

Μορφές βίας

- Ατομική.
- Ομαδική.
- Σχολική
- Σωματική
- Ψυχολογική
- Οικονομική
- Κοινωνική
- Επαναστατική
- Πολιτική

- Διεθνής
- Οικογενειακή
- Βία στα γήπεδα.
- Διαδικτυακή βία.

Αίτια που προκαλούν τη βία/τον φανατισμό

Η δυσλειτουργία των φορέων κοινωνικοποίησης

- Οικογένεια: Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η έλλειψη φροντίδας και στοργής στο οικογενειακό περιβάλλον, η καταπίεση του παιδιού, η έλλειψη σεβασμού, η χρήση βίας.
- Σχολείο: Η έλλειψη ανθρωπιστικής παιδείας και ευρύτερης πνευματικής καλλιέργειας που συνεπάγεται φανατισμό, κυριαρχία παθών και αδυναμιών, προκαταλήψεων.
- ΜΜΕ: Η προβολή αρνητικών προτύπων και σκηνών βίας και εγκληματικότητας, εκπομπές που προωθούν τον φανατισμό.

Τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα

- Οι κοινωνικές ανισότητες, η ανεργία και η φτώχεια, ο ρατσισμός, η απουσία κράτους πρόνοιας δημιουργούν φόβο και ανασφάλεια για το μέλλον και οδηγούν σε αντικοινωνική συμπεριφορά. Τα άτομα που βιώνουν αυτά τα προβλήματα οδηγούνται στον κοινωνικό αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση, με αποτέλεσμα να αντιδρούν με βίαιες μορφές συμπεριφοράς.

Τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής

- Η κρίση των ηθικών αξιών και η έλλειψη ιδανικών, η κρίση των θεσμών, και κυρίως της οικογένειας, η υλιστική νοοτροπία σε συνδυασμό με την ξενομανία και τον μιμητισμό, η τεχνολογική πρόοδος (μηχανοποίηση, αυτοματισμός) οδηγούν στην αλλοτρίωση του ατόμου από την εργασία του αφαιρώντας του τη χαρά της δημιουργίας. Η συσσώρευση στις μεγαλουπόλεις και ο αστικός τρόπος ζωής καλλιεργούν τον ανταγωνισμό και τον ατομικισμό, καθιστώντας τον άνθρωπο αδιάφορο για τον συνάνθρωπο του και επιρρεπή σε φαινόμενα βίας και φανατισμού.

Αποτελέσματα της βίας/ του φανατισμού στην κοινωνία

- Διογκώνονται τα κοινωνικά προβλήματα.
- Δημιουργείται κρίση επικοινωνίας στις διαπροσωπικές σχέσεις και διακρατικές σχέσεις.
- Ενισχύεται ο ρατσισμός και ο εθνικισμός.
- Διακυβεύεται η δημοκρατία και εντείνονται τα πολιτικά προβλήματα.
- Αναστέλλεται η πρόοδος και η εξέλιξη σε όλους τους τομείς.

Μέτρα αντιμετώπισης

- Σωστή παιδεία, που ν' αποβλέπει στην ανάπτυξη των νοητικών στοιχείων της ανθρώπινης προσωπικότητας. Χρειάζεται ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας, που δεν αφήνει το πνεύμα να εγκλωβίζεται.
- Η προώθηση του διαλόγου πρέπει πάντα να αποτελεί την πιο πρόσφορη μέθοδο για την επίλυση των προβλημάτων.
- Η ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης ευνοεί την απομάκρυνση από ατομιστικές τάσεις και εδραιώνει τη συλλογικότητα και τη συνεργασία.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πρέπει να μεταδίδουν σωστά και αντικειμενικά τις πληροφορίες, να ενημερώνουν το κοινό χωρίς πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες και να αποφεύγουν το λαϊκισμό.
- Απαραίτητη προϋπόθεση για τα παραπάνω είναι η ύπαρξη δημοκρατικού πολιτεύματος, που σέβεται την ανθρώπινη οντότητα, δεν καλλιεργεί το μίσος και την αδιαλλαξία και διαφυλάσσει τις ατομικές ελευθερίες.

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η διάχυση της βίας ως αποτέλεσμα της αύξησης της κοινωνικής παθογένειας

Το κείμενο είναι του Άγγελου Τσιγκρή, Δικηγόρου – Καθηγητή Εγκληματολογίας, δημοσιευμένο στο ΒΗΜΑ, Γνώμες, 21.3. 2015.

(1) Η κάθε κοινωνική οργάνωση έχει τα επίπεδα της βίας και της εγκληματικότητας που της αναλογούν. Ούτε ένα έγκλημα περισσότερο, ούτε ένα έγκλημα λιγότερο. Οι δείκτες των επιπέδων της βίας που παρουσιάζει μια κοινωνία στο χώρο και το χρόνο, αποτελούν την πλέον αξιόπιστη μονάδα μέτρησης των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.

(2) Η αποθέωση της βίας και η διαρκώς αυξανόμενη προβολή της, η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού, η αύξηση της φτώχειας, η αποπροσωποποίηση των σχέσεων, η κοινωνική αναλγησία, ο ανταγωνισμός, η αποθέωση του ατομικού επιτεύγματος και η μοναχική πορεία χωρίς οράματα, στόχους και ιδανικά, καθιστούν τη χώρα μας ευάλωτη στη βία και το έγκλημα.

(3) Δεν έχει παρατηρηθεί μέχρι σήμερα κοινωνία χωρίς βία. Στις μέρες μας, όμως, η κατάσταση είναι σαφώς βεβαρημένη. Όσο για τη χώρα μας, η βία έχει καταστεί μια θλιβερή καθημερινότητα.

(4) Για τον αποτελεσματικό έλεγχο της έξαρσης της βίας απαιτείται πρώτα και κύρια μια πολιτική κοινωνικής πρόληψης του φαινομένου, σε συνδυασμό με μία ορθολογική πολιτική δημόσιας ασφάλειας.

(5) Για μια ορθολογική πολιτική δημόσιας ασφάλειας απαιτείται επαναπροσδιορισμός του ρόλου και της αποστολής της Αστυνομίας ως κατεξοχήν φορέα παροχής ασφάλειας, μεταρρύθμιση στην οργάνωση και τη λειτουργία της, αποκατάσταση των σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τους πολίτες και σαφής καταγραφή της πραγματικών διαστάσεων του φαινομένου που θέλουμε να αντιμετωπίσουμε, καθώς και των παραγόντων που το τροφοδοτούν.

(6) Από την άλλη μεριά, στον τομέα της κοινωνικής πρόληψης θα πρέπει να καταβληθεί συντονισμένη προσπάθεια για τη μείωση των δεικτών κοινωνικής παθογένειας που κλιμακώνονται διαρκώς τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, λόγω της οικονομικής κρίσης.

(7) Με άλλα λόγια, πρέπει να καταβληθούν συντονισμένες προσπάθειες, για να μειωθεί η ανεργία, να δοθούν ευκαιρίες στους νέους και να διασφαλισθούν τα μέσα για την επίτευξή τους, να επαναπροσδιορισθούν οι στόχοι της νέας γενιάς, να μειωθεί το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών, να αυξηθεί το βιοτικό και το εκπαιδευτικό επίπεδο των πολιτών, να στηριχθεί το κοινωνικό κράτος, να εμπεδωθεί η αξιοκρατία, να ενισχυθεί η διαφάνεια, να αμβλυνθούν οι ανισότητες, να ενσωματωθούν οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες του πληθυσμού.

(8) Πρέπει, δηλαδή, να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για τη δημιουργία μιας ανοιχτής κοινωνίας συνοχής και αλληλεγγύης που θα δίνει ευκαιρίες σε όλους.

³⁰ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Γ' ΓΕΛ, Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ ΕΠΑΛ

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν στον τομέα της κοινωνικής πρόληψης για την καταστολή της βίας, σύμφωνα με το μη λογοτεχνικό κείμενο (60-80 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Με κριτήριο το νόημα να χωρίσεις το περιεχόμενο του Κειμένου 1 σε δύο (2) επιμέρους νοηματικές ενότητες δίνοντας έναν αντιπροσωπευτικό πλαγιότιτλο σε καθεμία από αυτές (μον.6) .

A2β. Να εντοπίσετε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ:

- της 5ης και της 6ης παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου
- της 6ης και της 7ης παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου
- της 7ης και της 8ης παραγράφου του μη λογοτεχνικού κειμένου

(μον. 6)

A2γ. Στην έβδομη παράγραφο του μη λογοτεχνικού κείμενο εντοπίζεται το ασύνδετο σχήμα. Να το καταγράψετε και να αναφέρετε τη λειτουργία του στο κείμενο. (μον.3)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Αξιοποιώντας στοιχεία από το μη λογοτεχνικό κείμενο, να γράψετε ένα άρθρο (250-300 λέξεων) στη σχολική εφημερίδα, όπου θα παρουσιάσετε τους παράγοντες που οδηγούν σε βίαιες μορφές συμπεριφοράς και τους τρόπους με τους οποίους η πολιτεία θα μπορούσε να περιορίσει αυτές τις εκδηλώσεις.

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αχ χελιδόνι μου

Στίχοι Λευτέρη Παπαδόπουλου, μουσική Μάνου Λοΐζου, εκτέλεση Γιώργου Νταλάρα, 1971.

Αχ χελιδόνι μου πώς να πετάξεις
σ' αυτόν το μαύρο τον ουρανό
αίμα σταλάζει το δειλινό
και πώς να κλάψεις και πώς να κλάψεις
αχ χελιδόνι μου

Αχ παλληκάρι μου τα τρένα φύγαν
δεν έχει δρόμο για μισεμό
κι όσοι μιλούσαν για λυτρωμό
πες μου πού πήγαν πες μου που πήγαν
αχ παλληκάρι μου

Άχου καρδούλα μου φυλακισμένη
δε βγαίνει ο ήλιος που καρτεράς
μόνο ο ντελάλης της αγοράς
σε ξεκουφαίνει σε ξεκουφαίνει

άχου καρδούλα μου

1η δραστηριότητα

B1. Σε ποιους απευθύνεται το ποιητικό υποκείμενο και ποιο είναι το περιεχόμενο των λόγων του; Να το αποδώσετε περιληπτικά σε 60-80 λέξεις.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Στο ποίημα χρησιμοποιείται συχνά το σχήμα της επανάληψης. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρία (3) παραδείγματα. Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του; (μον.6)

B2β. Να εντοπίσετε α) μία μεταφορά, β) μία προσωποποίηση και γ) μία αντίθεση και να τις αναλύσετε (μον.9)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Λαμβάνοντας υπόψη σου και το συγκεκριμένο (εισαγωγικό σημείωμα) να ερμηνεύσεις τη συναισθηματική κατάσταση της φωνής που ηχεί στο Κείμενο 3 αξιοποιώντας τρεις σχετικούς κειμενικούς δείκτες. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε η ανάγνωση του κειμένου; (120-150 λέξεις)

Μονάδες 20

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. Οι μαθητές καλούνται να αποδώσουν περιληπτικά το απόσπασμα: «Από την άλλη μεριά, στον τομέα της κοινωνικής πρόληψης θα πρέπει να καταβληθεί συντονισμένη προσπάθεια για τη μείωση των δεικτών κοινωνικής παθογένειας που κλιμακώνονται διαρκώς τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, λόγω της οικονομικής κρίσης. Με άλλα λόγια, πρέπει να καταβληθούν συντονισμένες προσπάθειες, για να μειωθεί η ανεργία, να δοθούν ευκαιρίες στους νέους και να διασφαλισθούν τα μέσα για την επίτευξή τους, να επαναπροσδιορισθούν οι στόχοι της νέας γενιάς, να μειωθεί το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών, να αυξηθεί το βιοτικό και το εκπαιδευτικό επίπεδο των πολιτών, να στηριχθεί το κοινωνικό κράτος, να εμπεδωθεί η αξιοκρατία, να ενισχυθεί η διαφάνεια, να αμβλυνθούν οι ανισότητες, να ενσωματωθούν οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες του πληθυσμού. Πρέπει, δηλαδή, να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για τη δημιουργία μιας ανοιχτής κοινωνίας συνοχής και αλληλεγγύης που θα δίνει ευκαιρίες σε όλους.»

2^η δραστηριότητα

A2α. 1 η νοηματική υποενότητα: «Η κάθε κοινωνική οργάνωση... καθημερινότητα»

Τίτλος: Η εξάπλωση της βία σήμερα και οι παράγοντες που την προκαλούν

2 η νοηματική ενότητα: «Για τον αποτελεσματικό έλεγχο ... που θα δίνει ευκαιρίες σε όλους»

Τίτλος: Προτάσεις για τον περιορισμό της βίας με αποτελεσματικό τρόπο

A2β.

- 5η και 6η παράγραφος: από την άλλη μεριά (αντίθεση)
- 6η και 7η παράγραφος: με άλλα λόγια (επεξήγηση)
- 7η και 8η παράγραφος: δηλαδή (επεξήγηση)

A2γ. Ασύνδετο σχήμα: [...] πρέπει να καταβληθούν συντονισμένες προσπάθειες, για να μειωθεί η ανεργία, να δοθούν ευκαιρίες στους νέους και να διασφαλισθούν τα μέσα για την επίτευξή τους, να επαναπροσδιορισθούν οι στόχοι της νέας γενιάς, να μειωθεί το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών, να αυξηθεί το βιοτικό και το εκπαιδευτικό επίπεδο των πολιτών, να στηριχθεί το κοινωνικό κράτος, να εμπεδωθεί η αξιοκρατία, να ενισχυθεί η διαφάνεια, να αμβλυνθούν οι ανισότητες, να ενσωματωθούν οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες του πληθυσμού.

Το ασύνδετο σχήμα δίνει ένταση, πυκνώνει και δίνει έμφαση στον λόγο, χρωματίζει συναισθηματικά το κείμενο. Παράλληλα, συμβάλλει στη ζωντάνια και την παραστατικότητα του κειμένου.

3^η δραστηριότητα

A3. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο για τη σχολική εφημερίδα

- Τίτλος
- χρήση γ' ρηματικού προσώπου
- πληροφοριακό ύφος

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ:

Παράγοντες που οδηγούν σε βίαιες μορφές συμπεριφοράς:

Η δυσλειτουργία των φορέων κοινωνικοποίησης

- Οικογένεια: Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η έλλειψη φροντίδας και στοργής στο οικογενειακό περιβάλλον, η καταπίεση του παιδιού, η έλλειψη σεβασμού, η χρήση βίας.
- Σχολείο: Η έλλειψη ανθρωπιστικής παιδείας και ευρύτερης πνευματικής καλλιέργειας, που συνεπάγεται φανατισμό, κυριαρχία παθών και αδυναμιών, προκαταλήψεων.
- ΜΜΕ: Η προβολή αρνητικών προτύπων και σκηνών βίας και εγκληματικότητας, εκπομπές που προωθούν τον φανατισμό.

Τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα

- Οι κοινωνικές ανισότητες, η ανεργία και η φτώχεια, ο ρατσισμός, η απουσία κράτους πρόνοιας δημιουργούν φόβο και ανασφάλεια για το μέλλον και οδηγούν σε αντικοινωνική συμπεριφορά. Τα άτομα που βιώνουν αυτά τα προβλήματα οδηγούνται στον κοινωνικό αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση, με αποτέλεσμα να αντιδρούν με βίαιες μορφές συμπεριφοράς.

Τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής

- Η κρίση των ηθικών αξιών και η έλλειψη ιδανικών, η κρίση των θεσμών, και κυρίως, της οικογένειας, η υλιστική νοοτροπία σε συνδυασμό με την ξενομανία και τον μιμητισμό, η τεχνολογική πρόοδος (μηχανοποίηση, αυτοματισμός) οδηγούν στην αλλοτρίωση του ατόμου από την εργασία του αφαιρώντας του τη χαρά της δημιουργίας. Η συσσώρευση στις μεγαλουπόλεις και ο αστικός τρόπος ζωής καλλιεργούν τον ανταγωνισμό και τον ατομικισμό καθιστώντας τον άνθρωπο αδιάφορο για τον συνάνθρωπο του και επιρρεπή σε φαινόμενα βίας και φανατισμού.

Τρόποι με τους οποίους η πολιτεία θα μπορούσε να περιορίσει αυτές τις εκδηλώσεις:

- Σωστή παιδεία, που να αποβλέπει στην ανάπτυξη των νοητικών στοιχείων της ανθρώπινης προσωπικότητας. Χρειάζεται ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας, που δεν αφήνει το πνεύμα να εγκλωβίζεται.
- Η προώθηση του διαλόγου πρέπει πάντα να αποτελεί την πιο πρόσφορη μέθοδο για την επίλυση των προβλημάτων.
- Η ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης ευνοεί την απομάκρυνση από ατομιστικές τάσεις και εδραιώνει τη συλλογικότητα και τη συνεργασία.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πρέπει να μεταδίδουν σωστά και αντικειμενικά τις πληροφορίες, να ενημερώνουν το κοινό χωρίς πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες και ν' αποφεύγουν το λαϊκισμό.
- Απαραίτητη προϋπόθεση για τα παραπάνω είναι η ύπαρξη δημοκρατικού πολιτεύματος, που σέβεται την ανθρώπινη οντότητα, δεν καλλιεργεί το μίσος και την αδιαλλαξία και διαφυλάσσει τις ατομικές ελευθερίες.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται στο χελιδόνι, στο παλληκάρι και στην καρδιά του. Για το περιεχόμενο των λόγων του οι μαθητές / οι μαθήτριες απαντούν σύμφωνα με την αναγνωστική τους ανταπόκριση. Μπορούν να βασιστούν (και) στα παρακάτω χωρία του λογοτεχνικού κειμένου.

- «πώς να πετάξεις

σ' αυτόν το μαύρο τον ουρανό

αίμα σταλάζει το δειλινό

και πώς να κλάψεις»

- «τα τρένα φύγαν

δεν έχει δρόμο για μισεμό

κι όσοι μιλούσαν για λυτρωμό

πες μου πού πήγαν»

- «δε βγαίνει ο ήλιος που καρτεράς

μόνο ο ντελάλης της αγοράς

σε ξεκουφαίνει σε ξεκουφαίνει»

2^η δραστηριότητα

B2α.

- «και πώς να κλάψεις και πώς να κλάψεις»

- «πες μου πού πήγαν πες μου πού πήγαν»

- «σε ξεκουφαίνει σε ξεκουφαίνει»

Η επανάληψη προσδίδει στο κείμενο έμφαση, ένταση και συγκινησιακή φόρτιση.

B2β. Μεταφορά: «σ' αυτόν το μαύρο τον ουρανό»: ο μαύρος ουρανός συμβολίζει το αυταρχικό πολιτικό καθεστώς της δικτατορίας των Συνταγματαρχών

Προσωποποίηση: «Άχου καρδούλα μου φυλακισμένη»: οι άνθρωποι δεν απολαμβάνουν την ελευθερία σε αυτό το καθεστώς, αισθάνονται φυλακισμένοι

Αντίθεση: «σ' αυτόν το μαύρο τον ουρανό / δε βγαίνει ο ήλιος που καρτεράς»: το σκοτάδι του ουρανού έρχεται σε αντίθεση με το φως του ήλιου

3^η δραστηριότητα

B3. Το τραγούδι γράφτηκε κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών.

Το ιστορικό πλαίσιο φωτίζεται από την χρονολογία πρώτης εκτέλεσής του (1971). Ο

«μαύρος ουρανός» μεταφορικά μπορεί να συμβολίζει το αυταρχικό πολιτικό καθεστώς, στο οποίο είναι αδύνατο να πετάξει χωρίς ορατότητα το «χελιδόνι»

(μεταφορική απόδοση της ελευθερίας). Ανάλογη εντύπωση προκαλεί η αποστροφή στην τρίτη στροφή «Άχου καρδούλα μου φυλακισμένη / δε βγαίνει ο ήλιος που καρτεράς» με τον ήλιο να συμβολίζει το φως (ελευθερία) που έρχεται σε αντίθεση με

το μαύρο του ουρανού. Η συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η φωνή που κυριαρχεί στο κείμενο είναι μελαγχολική, πρόκειται για μια φωνή απόγνωσης

λόγω της πολιτικής κατάστασης της ανελευθερίας και καταστρατήγησης των ατομικών και πολιτικών ελευθεριών. «και πώς να κλάψεις και πώς να κλάψεις» η αποστροφή σε β' ενικό ρηματικό πρόσωπο εκφράζει την οδύνη για τον θάνατο μπρος

στον οποίο ούτε το κλάμα είναι δυνατό να εκφράσει τον πόνο. «κι όσοι μιλούσαν για λυτρωμό» η θλίψη μεγθύνεται μπρος στο ανεκπλήρωτο όνειρο για ελευθερία και

λύτρωση από την τρομοκρατία της βίας. Ανάλογα με τις ιστορικές του/της γνώσεις, τον παραστατικό του/της κύκλο και τον βαθμό στον οποίο το τραγούδι του/της

νέο φροντιστήριο

προκάλεσε αισθητική συγκίνηση ο/η μαθητής/-τρια καλείται να απαντήσει στο γ'υποερώτημα.

Σημασία του αθλητισμού

- Αναπτύσσει και ενισχύει τις σωματικές δυνάμεις του ανθρώπου, συντελεί στη διατήρηση της υγείας του.
- «Νους υγιής εν σώματι υγιεί». Με τον αθλητισμό επιτυγχάνεται η ισορροπία ανάμεσα στο σώμα και στο πνεύμα του ανθρώπου.
- Η ενασχόληση με τον αθλητισμό καλλιεργεί την επιμονή, την αγωνιστικότητα, τη θέληση. Ο άνθρωπος καταβάλλει κάθε προσπάθεια, ξεπερνά πολλές φορές τον εαυτό του και τις αντοχές του, συνειδητοποιεί την προσωπική του αξία. Επίσης, μαθαίνει να μην απογοητεύεται όταν χάνει, αλλά να θέτει νέους στόχους και να αγωνίζεται για την επίτευξή τους.
- Όσοι ασχολούνται με τον αθλητισμό, αποφεύγουν βλαβερές για την υγεία τους ασχολίες, όπως το κάπνισμα ή το αλκοόλ.
- Η ομαδική άθληση προάγει το ομαδικό πνεύμα, την αλληλεγγύη, τη συνεργασία, την υπευθυνότητα. Ο αθλητής είναι υποχρεωμένος να υπακούει σε κανονισμούς και να συμμορφώνεται με αυτούς και έτσι συνηθίζει στην πειθαρχία, την οποία εφαρμόζει και στην πολιτική του ζωή.
- Οι διεθνείς αθλητικοί αγώνες συντελούν στη γνωριμία και κατανόηση των λαών μεταξύ τους.
- Ο αθλητισμός συμβάλλει στην άνοδο της οικονομίας της χώρας. Παράλληλα, πλήθος ατόμων – εκτός από τους επαγγελματίες αθλητές – ασκούν επαγγέλματα άμεσα συναρτημένα με τον αθλητισμό (προπονητές, διαιτητές, δημοσιογράφοι)

Φαινόμενα εκφυλισμού του αθλητισμού

- Η επαγγελματιοποίηση όλων σχεδόν των αθλημάτων, ατομικών ή ομαδικών (για τις μετακινήσεις αθλητών ορισμένων αθλημάτων δαπανώνται τεράστια ποσά).
- Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού. (Η διαφήμιση έχει κυριαρχήσει στους αθλητικούς χώρους και οι εμφανίσεις των ομάδων στοχεύουν στην προώθηση κάποιου καταναλωτικού προϊόντος).
- Η βία στους αθλητικούς χώρους.
- Το φαινόμενο της προσωπολατρίας. Πολλοί αθλητές ανάγονται σε πρότυπα ζωής λόγω των επιδόσεών τους σε κάποιο άθλημα, αν και συνήθως δεν διακρίνονται για το ήθος τους.
- Χρήση αναβολικών και άλλων ουσιών, που δημιουργούν πλασματικές επιδόσεις. Τέτοια φαινόμενα εμφανίζονται και σε μεγάλες διοργανώσεις π.χ. στους Ολυμπιακούς αγώνες.
- Τα προκαθορισμένα αποτελέσματα, οι δωροδοκίες αθλητών ή και παραγόντων ομάδων.

Αίτια του φαινομένου

- Ο αθλητισμός χρησιμοποιείται έντεχνα από την πολιτική ηγεσία ως μέσο αποπροσανατολισμού του λαού από τα καθημερινά κοινωνικά προβλήματα. Αυτό παρατηρείται κυρίως σε ορισμένα αθλήματα ευρείας αποδοχής, όπως το ποδόσφαιρο.
- Αναφορικά με την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, τα τελευταία χρόνια έχουν αναμειχθεί σημαντικοί οικονομικοί παράγοντες με τον χώρο, αφού αποτελεί μέσο πλουτισμού και κοινωνικής προβολής.
- Ο εκφυλισμός του αθλητισμού είναι αποτέλεσμα και της χαμηλής πνευματικής καλλιέργειας του ανθρώπου, γεγονός που ευνοεί την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τους επιτηδείς.
- Η τάση αναζήτησης διεξόδων και η ανάγκη για εκτόνωση, που χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο. Επιπλέον, το επικοινωνιακό αδιέξοδο, το άγχος και οι έντονοι ρυθμοί ζωής, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου

- Απαραίτητη είναι η ύπαρξη της πνευματικής καλλιέργειας, προκειμένου να συνειδητοποιηθεί ότι ο αθλητισμός δεν αποτελεί πεδίο εξόντωσης των ανθρώπων.
- Αναγκαία κρίνεται η ύπαρξη ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων για την καταστολή της οπαδικής βίας στους αθλητικούς χώρους.
- Εκσυγχρονισμός της αθλητικής νομοθεσίας και αμερόληπτη λειτουργία της αθλητικής δικαιοσύνης, ώστε όλες οι περιπτώσεις δωροδοκίας να αντιμετωπίζονται χωρίς διακρίσεις.
- Αποστασιοποίηση του αθλητισμού από πολιτικά συμφέροντα. Ο αθλητισμός να μην χρησιμοποιείται ως μέσο καλλιέργειας φανατισμού και αποπροσανατολισμού του λαού από τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα.
- Ο άνθρωπος να επιδιώξει την εσωτερική του ελευθερία και την απόκτηση αυτογνωσίας. Ο εσωτερικά ελεύθερος άνθρωπος είναι αποδεδειγμένος από πάθη και αδυναμίες, από τη θεοποίηση του αθλητή, την άσκηση βίας και τους βανδαλισμούς.

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τζουμέρκα: Επιβιώνοντας στο χιόνι

Το ακόλουθο συντομευμένο και ελαφρώς διασκευασμένο άρθρο του Άλκη Γαλδαδά δημοσιεύτηκε στο περιοδικό GEO για την εφημερίδα «Το Βήμα» τον Φεβρουάριο του 2022.

Ο καιρός μας είχε κάνει τη χάρη εκείνο το πρωινό του Σαββάτου. Ήταν ό,τι έπρεπε για να ξεκινήσουμε την ανάβαση προς το ορεινό καταφύγιο των δυτικών Τζουμέρκων «Μπάμπης Τσουπράς». Έχοντας μόλις ανοίξει, σε υψόμετρο 1.660 μέτρων, μας περίμενε να φτάσουμε. Και όταν λέμε «ο καιρός μας είχε κάνει τη χάρη», εννοούμε πως ήταν αρκετά κακός για να έχει νόημα το διήμερο που θα περνούσαμε, μαθαίνοντας διάφορα σχετικά με την επιβίωση στο χιόνι και στις χαμηλές θερμοκρασίες.

Ο ουρανός κλειστός παντού, ένας πολύ δυνατός άνεμος φυσούσε από διάφορες μεριές και εκτόξευε με δύναμη παγωμένους χιονοκρυστάλλους, τόσο που ένιωθες σαν εκτεθειμένος σε μια αδιάκοπη λευκή αμμοβολή. Το κρύο στα πόδια και στα χέρια επίμονο. Ο δρόμος ήταν σκεπασμένος με χιόνι και πάγο. Ο αέρας, κάποιες φορές, αλλάζοντας απότομα κατεύθυνση, σε έσπρωχνε ξαφνικά προς τον γκρεμό. Γι' αυτό και το να απολαμβάνεις τη θέα εκείνες τις στιγμές δεν ήταν στις προτεραιότητες.

Έπρεπε να ακούς τις συμβουλές του έμπειρου οδηγού του βουνού και δασκάλου για να προχωράς με ασφάλεια. Κάποια στιγμή, για παράδειγμα, η διάβαση από ένα σημείο ήταν εντελώς αδύνατη. Το παγωμένο χιόνι έφτανε μέχρι το χείλος του γκρεμού. Εκεί ο βασικός εξοπλισμός του ορειβάτη έκανε τη δουλειά του. Με τις κατάλληλες οδηγίες σκάφτηκε προσεκτικά ένα πέρασμα με τις μικρές αλλά αποτελεσματικές σκαπάνες,³² τα πιολέ. Στη συνέχεια, κρατώντας τις ράβδους στήριξης, τα μπατόν, προς τη μεριά του γκρεμού, παρόλη την επιμονή του αέρα πέρασαν όλοι εύκολα, μπήγοντας με το άλλο χέρι σε κάθε βήμα τα πιολέ στον πάγο ανάποδα (αφού υπάρχει στην κάτω άκρη τους ειδική απόληξη-σφήνα). Αν ήταν ακόμη πιο δύσκολα, όπως εξήγησε ο δάσκαλος, θα έπρεπε να αγκιστρωθεί καλά στον πάγο, με τη βοήθεια των πιολέ, ένα σχοινί κατά μήκος του περάσματος και οι ορειβάτες να περάσουν κρατημένοι από αυτό.

Φτάνοντας, όμως, στο καταφύγιο καταλαβαίνεις πως είσαι πλέον σε ένα ιδιαίτερο μέρος. Από τη μια η απρόσκοπτη θέα προς τα κάτω, ακόμη και σε μια τέτοια ημέρα, σταματάει μόνο συναντώντας τη θάλασσα του Ιονίου, ενώ γυρίζοντας προς την άλλη, το βλέμμα το υποδεχόταν μια πελώρια κατάλευκη πλαγιά, με αρκετές κορυφές στο βάθος μόλις να ξεχωρίζουν από τα σύννεφα.

Υπάρχει μια φράση που πρέπει να τη σκεφτείς και, σε τελική ανάλυση, να τη σεβαστείς. «Το κρύο μοιάζει στην ελονοσία –αν δεν σε σκοτώσει, θα σε βοηθήσει να χάσεις κιλά». Δεν χωρούν προχειρότητες με το κρύο. Θέλει προετοιμασία. Κανονικά, ο οδηγός του βουνού θα πρέπει να επιθεωρεί τους ορειβάτες της ομάδας του και τα

³¹ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΠΑΛ Α ΛΥΚΕΙΟΥ, Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ ΕΠΑΛ

³² σκαπάνη = σκαπτικό εργαλείο.

εφ'όδία τους πριν καν το ξεκίνημα, για να μην καταλήξει η εκδρομή σε τραγωδία.

1η δραστηριότητα

A1. Ποιες συμβουλές μπορούν να αποκομίσουν επίδοξοι ορειβάτες από το άρθρο του Άλκη Γαλδαδά; Να τις παραθέσετε σε ένα κείμενο 60-80 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί στο μη λογοτεχνικό κείμενο και να καταγράψετε τη λειτουργία του. (μον.6)

A2β. Να αναφερθείτε στη λειτουργία των παρακάτω σημείων στίξης:

- «Μπάμπης Τσουπράς». (εισαγωγικά)
- «ο καιρός μας είχε κάνει τη χάρη» (εισαγωγικά)
- Κάποια στιγμή, για παράδειγμα, η διάβαση από ένα σημείο ήταν εντελώς αδύνατη. (κόμμα)
- (αφού υπάρχει στην κάτω άκρη τους ειδική απόληξη-σφήνα) (παρενθέσεις)
- «Το κρύο μοιάζει στην ελκυστικότητα –αν δεν σε σκοτώσει, θα σε βοηθήσει να χάσεις κιλά» (εισαγωγικά, παύλα) (μον.9)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Ο αρθρογράφος αναφέρεται στις ομορφιές και στους κινδύνους της χειμερινής ανάβασης σε ένα ορεινό καταφύγιο. Σε άρθρο (200-250 λέξεων) που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα να παρουσιάσεις, αξιοποιώντας στοιχεία του κειμένου, δύο δυσκολίες, που κρύβει ένα τέτοιο εγχείρημα για τον ορειβάτη, αλλά και τα οφέλη που προσφέρουν ανάλογες δραστηριότητες.

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

[Ιαπωνία]

Το ακόλουθο κείμενο προέρχεται από το βιβλίο Ταξιδεύοντας, Ιαπωνία-Κίνα (Αθήνα: Εκδόσεις Ελ. Καζαντζάκη, ⁶1964, σ. 44-45).

Μπαίνουμε πια στο μυρισμένο κόρφο³³ της Ιαπωνίας. Μια από τις ομορφότερες θάλασσες του κόσμου, η Μεσόγειος γιαπωνέζικη θάλασσα ανοίγεται μπροστά μας γελώντας στο ανοιξιάτικο φως. Στενή, ανάβαθη,³⁴ χαρούμενη, με ανείπωτη γοητεία. Εννιακόσια σαράντα νησιά μικρά και μεγάλα είναι σκορπισμένα από τη μια άκρη της ως την άλλη. Ψαροχώρια, σπιτάκια χαμηλά ξύλινα, που έχουν μαυρίσει από τις βροχές, βάρκες μακρουλές σα σαΐτες, ψαράδες με μυτερά σκιάδια, άσπρες αμμούδες, πεύκα σκούρα πράσινα με τις ρίζες μουςκεμένες στη θάλασσα. Ελλάδα μακρινή, καταγάλανη –και μια στιγμή τρομάζω, σα να γύρισα στην πατρίδα.

Το βαπόρι γλιστράει ήσυχα ήσυχα μέσα στο πρωινό γαλαζοπράσινο φως. Ξυπνούν οι γλάροι πεινασμένοι, ένας πελαργός με κρεμάμενα πόδια περνάει από

³³ κόρφος = αγκαλιά.

³⁴ ανάβαθη = αβαθής, ρηχή.

πάνω μας και μια στιγμή λάμπει η κατάσπρη χνουδωτή κοιλιά του και νιώθω στη φούχτα μου τη μαλακάδα της και τη ζέστα.

Κάθε στιγμή αλλάζει τ' όραμα. Πότε πράσινα ειρηνικά νησάκια, πότε απότομοι γκριζοί γρανίτες. Βαθιές σπηλιές γαλάζιες, και πιο πέρα, με την ανάγερτη³⁵ στέγη, με την κόκκινη πόρτα, ένας ναός μέσα σε ανθισμένα δέντρα. Και παντού σβησμένα ηφαίστεια: Τρομερές θα 'γιναν εδώ γεωλογικές ανατροπές, σκίστηκε η στεριά, μπήκαν τα κύματα, και τώρα εννιακόσιες σαράντα κορυφές απομένουν απάνω από τον κατακλυσμό. Έσβησαν οι λάβες, απλώθηκε το χορτάρι, ήρθε το ανθρώπινο ζευγάρι και χώθηκε μέσα στην πρασινάδα.

Τούτη η θάλασσα που περνούμε σήμερα στάθηκε η γαλάζια κούνια της γιαπωνέζικης ψυχής. Εδώ γεννήθηκαν κι ηλιοψήθηκαν τα λιγνά θαλασσινά κορμιά που κυρίεψαν με μόχτο, πιθαμή με πιθαμή, την Ιαπωνία και διώξαν στα πιο βορινά ακρογιάλια τους άγριους Αινού. Από δω κινούσαν οι τολμηροί θαλασσομάχοι, μισό έμποροι, μισό κουρσάροι, και πιάναν τα πλούσια κινέζικα λιμάνια. Κι όταν γύριζαν πια στην πατρίδα, κουβαλούσαν μέσα στ' αμπάρια τους και μέσα στην καρδιά τους τις πολύτιμες κινέζικεςπραμάτειες –μεταξωτά, τέχνες, θεούς, ιδέες.

1η δραστηριότητα

B1. Ποιες πληροφορίες δίνονται για την Ιαπωνία από τον αφηγητή στο λογοτεχνικό κείμενο; Να τις παρουσιάσετε σε ένα κείμενο 60-80 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε στο λογοτεχνικό κείμενο τρία (3) σημεία όπου υπάρχει περιγραφή (μον.6).

B2β. Στο λογοτεχνικό κείμενο ο αφηγητής είναι ομοοδηγητικός και η εστίαση εσωτερική. Να καταγράψετε τρία (3) σημεία του κειμένου που οδηγούν στην παραπάνω διαπίστωση (μον.9).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Να επιλέξεις ένα από τα δύο ακόλουθα θέματα. Να καταγράψεις τις απαντήσεις σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

1. Ο αφηγητής περιγράφει «μια από τις ομορφότερες θάλασσες του κόσμου». Γιατί τη θεωρεί όμορφη; Ποιες σκέψεις σου προκαλούν οι ταξιδιωτικές του εντυπώσεις;

ή

2. Να γράψεις στο ημερολόγιό σου τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου, περιγράφοντας ένα ταξίδι σε κάποιον τόπο που σε γοήτευσε.

Μονάδες 20

³⁵ ανάγερτη = που γέρνει ελαφρά.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ 19469

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες καλούνται να αποδώσουν περιληπτικά τα παρακάτω χωρία του μη λογοτεχνικού κειμένου:

- Και όταν λέμε «ο καιρός μας είχε κάνει τη χάρη», εννοούμε πως ήταν αρκετά κακός για να έχει νόημα το διήμερο που θα περνούσαμε, μαθαίνοντας διάφορα σχετικά με την επιβίωση στο χιόνι και στις χαμηλές θερμοκρασίες.
- Ο αέρας, κάποιες φορές, αλλάζοντας απότομα κατεύθυνση, σε έσπρωχνε ξαφνικά προς τον γκρεμό. Γι' αυτό και το να απολαμβάνεις τη θέα εκείνες τις στιγμές δεν ήταν στις προτεραιότητες.
- Έπρεπε να ακούς τις συμβουλές του έμπειρου οδηγού του βουνού και δασκάλου για να προχωράς με ασφάλεια.
- Φτάνοντας, όμως, στο καταφύγιο καταλαβαίνεις πως είσαι πλέον σε ένα ιδιαίτερο μέρος.
- Υπάρχει μια φράση που πρέπει να τη σκεφτείς και, σε τελική ανάλυση, να τη σεβαστείς. «Το κρύο μοιάζει στην ελονοσία –αν δεν σε σκοτώσει, θα σε βοηθήσει να χάσεις κιλά». Δεν χωρούν προχειρότητες με το κρύο. Θέλει προετοιμασία. Κανονικά, ο οδηγός του βουνού θα πρέπει να επιθεωρεί τους ορειβάτες της ομάδας του και τα εφόδιά τους πριν καν το ξεκίνημα, για να μην καταλήξει η εκδρομή σε τραγωδία.

2^η δραστηριότητα

A2α. Κυριαρχεί το β' ενικό (να ακούς, καταλαβαίνεις, να τη σκεφτείς...). Με τη χρήση του συγκεκριμένου ρηματικού προσώπου ο αρθρογράφος απευθύνεται άμεσα στον αναγνώστη, προσδίδεται έτσι διαλογικός χαρακτήρας στο κείμενο, θεατρικότητα και παραστατικότητα, ενώ ο τόνος γίνεται συνομιλητικός.

A2β.

- «Μπάμπης Τσουπράς». (εισαγωγικά) → Όνομα καταφυγίου
- «ο καιρός μας είχε κάνει τη χάρη» (εισαγωγικά) → Αυτούσια λόγια / μεταφορά
- Κάποια στιγμή, για παράδειγμα, η διάβαση από ένα σημείο ήταν εντελώς αδύνατη. (κόμμα) → Προσθήκη παραδείγματος
- (αφού υπάρχει στην κάτω άκρη τους ειδική απόληξη-σφήνα) (παρενθέσεις) → Προσθήκη συμπληρωματικού – επεξηγηματικού σχολίου, το οποίο θεωρείται επουσιώδες για τα συμφραζόμενα
- «Το κρύο μοιάζει στην ελονοσία –αν δεν σε σκοτώσει, θα σε βοηθήσει να χάσεις κιλά» (εισαγωγικά, παύλα) → Αυτούσια λόγια, επεξήγηση της πρώτης πρότασης

3^η δραστηριότητα

A3.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- Κειμενικό είδος: Άρθρο γνώμης (αναμένεται να ακολουθηθούν τα χαρακτηριστικά

στοιχεία του άρθρου γνώμης: τίτλος, αφόρμηση από επίκαιρο γεγονός στον πρόλογο, κτλ.).

- Συντάκτης: Ο μαθητής/η μαθήτρια.
- Αποδέκτης: Η σχολική κοινότητα κατά πρώτο λόγο, οποιοσδήποτε αναγνώστης κατά δεύτερο λόγο.
- Ύφος λόγου: Οικείο (χρήση α' και γ' ρηματικού προσώπου, προσεγμένο λεξιλόγιο).
- Γλώσσα: αναφορική λειτουργία. Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης: I. Δυσκολίες που κρύβει η χειμερινή ανάβαση σ' ένα ορεινό καταφύγιο:
- Οι καιρικές συνθήκες (χιόνι, πάγος, ψυχρός δυνατός άνεμος, πολύ χαμηλές θερμοκρασίες)
- Η ανάγκη προετοιμασίας (είναι απαραίτητη η καθοδήγηση από κάποιον έμπειρο οδηγό του βουνού και είναι επιβεβλημένος ο εφοδιασμός με τα κατάλληλα ρούχα, εργαλεία, τρόφιμα, φάρμακα, με τον ενδεδειγμένο εξοπλισμό εν γένει). II. Οφέλη που προσφέρουν ανάλογες δραστηριότητες:
- Οι ορειβάτες μαθαίνουν: ο να προετοιμάζονται κατάλληλα για ένα δύσκολο εγχείρημα ο να προσαρμόζονται και να επιβιώνουν σε εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες ο να ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες, να συνεργάζονται και να δρουν ως ομάδα ο να κατακτούν στόχους που απαιτούν οργάνωση, κόπο, εγρήγορση και αλληλεγγύη ο να ζουν σε πλήρη αρμονία με τη φύση, σεβόμενοι το φυσικό περιβάλλον και τους νόμους του.
- Οι ορειβάτες απολαμβάνουν τη θέα τοπίων ανυπέρβλητης φυσικής ομορφιάς.

Θετικά αξιολογούνται:

- Ένας πετυχημένος, περιεκτικός και ελκυστικός τίτλος
- Η κατάλληλη τεκμηρίωση

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η απουσία τίτλου ή ένας μακροσκελής ή ασαφής τίτλος
- Ένας γενικόλογος πρόλογος
- Η πληθώρα παραδειγμάτων και η έλλειψη τεκμηρίωσης
- Το προσωπικό, εξομολογητικό ύφος.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες μπορούν να στηρίξουν την απάντησή τους στα παρακάτω χωρία του κειμένου: «Μια από τις ομορφότερες θάλασσες του κόσμου, η Μεσόγειος γιαπωνέζικη θάλασσα... Στενή, ανάβαθη,³⁶ χαρούμενη... Εννιακόσια σαράντα νησιά μικρά και μεγάλα είναι σκορπισμένα από τη μια άκρη της ως την άλλη. Ψαροχώρια, σπιτάκια χαμηλά ζύλινα... βάρκες... ψαράδες... άσπρες αμμούδες, πεύκα... Ξυπνούν οι γλάροι πεινασμένοι, ένας πελαργός.... Πότε πράσινα ειρηνικά νησάκια, πότε απότομοι γκρίζοι γρανίτες. Βαθιές σπηλιές γαλάζιες.... ένας ναός μέσα σε ανθισμένα δέντρα. Και παντού σβησμένα ηφαίστεια.... εννιακόσιες σαράντα κορυφές απομένουν απάνω από τον κατακλυσμό... διώξαν στα πιο βορινά ακρογιάλια τους άγριους Αινού. Από δω κινούσαν οι τολμηροί θαλασσομάχοι, μισό έμποροι, μισό κουρσάροι, και πιάναν τα πλούσια κινέζικα λιμάνια. Κι όταν γύριζαν πια στην πατρίδα, κουβαλούσαν μέσα στ' αμπάρια τους και μέσα στην καρδιά τους τις πολύτιμες κινέζικες προμάτειες –μεταξωτά, τέχνες, θεούς, ιδέες».

³⁶ ανάβαθη = αβαθής, ρηχή.

2^η δραστηριότητα

B2α.

- «[...] η Μεσόγειος γιαπωνέζικη θάλασσα ανοίγεται μπροστά μας γελώντας στο ανοιξιάτικο φως. Στενή, ανάβαθη,³⁷ χαρούμενη, με ανείπωτη γοητεία. Εννιακόσια σαράντα νησιά μικρά και μεγάλα είναι σκορπισμένα από τη μια άκρη της ως την άλλη. Ψαροχώρια, σπιτάκια χαμηλά ξύλινα, που έχουν μαυρίσει από τις βροχές, βάρκες μακρουλές σα σαΐτες, ψαράδες με μυτερά σκιάδια, άσπρες αμμούδες, πεύκα σκούρα πράσινα με τις ρίζες μουσκεμένες στη θάλασσα».

- «[...] ένας πελαργός με κρεμάμενα πόδια περνάει από πάνω μας και μια στιγμή λάμπει η κάτασπρη χνουδωτή κοιλιά του [...]»

- «Βαθιές σπηλιές γαλάζιες, και πιοέρα, με την ανάγερτη³⁸ στέγη, με την κόκκινη πόρτα, ένας ναός μέσα σε ανθισμένα δέντρα»

B2β. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός, καθώς συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται. Η εστίαση είναι εσωτερική, καθώς είναι δρών πρόσωπο και για αυτό έχει περιορισμένη οπτική γωνία.

«Μπαίνουμε πια στο μυρισμένο κόρφο³⁹ της Ιαπωνίας».

« [...] και νιώθω στη φούχτα μου τη μαλακάδα της και τη ζέστα».

«Τούτη η θάλασσα που περνούμε σήμερα στάθηκε η γαλάζια κούνια της γιαπωνέζικης ψυχής».

3^η δραστηριότητα

B3.

1. Θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ο αφηγητής θεωρεί όμορφη τη Μεσόγειο γιαπωνέζικη θάλασσα, επειδή:

- περικλείει εννιακόσια σαράντα νησιά, παρόλο που είναι στενή και αβαθής,
- διαθέτει μια ξεχωριστή γοητεία,
- περιβάλλει έναν ολόκληρο κόσμο, φυσικό (αμμουδιές, πεύκα, καταγάλανα νερά, γλάρους, πελαργό) και ανθρώπινο (ψαράδες, ψαροχώρια, βάρκες), που θυμίζει την Ελλάδα,
- γεννήθηκε ύστερα από ηφαιστειακές εκρήξεις και κατακλυσμούς,
- υπήρξε το λίκνο της Ιαπωνίας και της ιστορίας της.

Στη συνέχεια, ο μαθητής/η μαθήτρια καλείται να εκφράσει ελεύθερα τις προσωπικές του/της σκέψεις για τις ταξιδιωτικές εντυπώσεις του αφηγητή. Μπορεί να γράψει ότι η θάλασσα:

- με τα ηφαιστειογενή νησιά της υπήρξε πηγή ζωής και πολιτισμού όχι μόνο για την Ιαπωνία, αλλά και για την Ελλάδα,
- διαθέτει την ίδια ομορφιά σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης,
- γοητεύει τον ταξιδιώτη, αγγίζοντας λυτρωτικά τις αισθήσεις, το πνεύμα και την ψυχή του.

ή 2. Θέμα δημιουργικής γραφής

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

- Κειμενικό είδος: ημερολόγιο (ημερομηνία, προσφώνηση: αγαπημένο μου

³⁷ ανάβαθη = αβαθής, ρηχή.

³⁸ ανάγερτη = που γέρνει ελαφρά.

³⁹ κόρφος = αγκαλιά.

ημερολόγιο ή οποιαδήποτε ανάλογη, αποφώνηση: δικός σου/δική σου ή οποιαδήποτε ανάλογη)

- Συντάκτης/συντάκτρια: μαθητής/μαθήτρια
- Αποδέκτης/αποδέκτρια: το ημερολόγιο, στην ουσία ο ίδιος ο μαθητής/η ίδια η μαθήτρια
- Ύφος λόγου: άμεσο και εξομολογητικό (α και β ενικό πρόσωπο)
- Γλώσσα: απλή, αναφορική ή/και ποιητική λειτουργία
- Σκοπός για τον οποίο γράφεται το κείμενο: να εκφράσει ο μαθητής/η μαθήτρια με δημιουργικό τρόπο τις σκέψεις και τα συναισθήματά του/της για ένα ταξίδι σε κάποιον τόπο που άσκησε γοητεία στην ψυχή του/της, βασιζόμενος/η στη συγκίνηση που του/της προκάλεσε το λογοτεχνικό κείμενο.
- Ο μαθητής/η μαθήτρια μπορεί να περιγράψει τις φυσικές ομορφιές του τόπου ο αναφερθεί στους ανθρώπους του και στις συνήθειές τους ο παρουσιάσει σε αδρές γραμμές τα μνημεία και τον πολιτισμό τους.
- Η εκφώνηση επιτρέπει την καταγραφή των προσωπικών ιδεών των μαθητών, αρκεί να είναι ολοκληρωμένες ως προς τη διατύπωση και τα νοήματα.

Τα **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)** είναι τα μέσα της τεχνολογίας με τα οποία μεταδίδονται ειδήσεις, πληροφορίες, γνώμες και μηνύματα. Απευθύνονται σε μαζική κλίμακα και όχι σε μεμονωμένα άτομα.

Σκοπός των Μ.Μ.Ε. είναι η υπεύθυνη, έγκαιρη και αντικειμενική πληροφόρηση των πολιτών πάνω σε όλα τα θέματα. Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, συχνά όμως αμφισβητείται σε ποιο βαθμό ανταποκρίνονται επιτυχώς στον σκοπό τους.

Τα Μ.Μ.Ε διακρίνονται σε ηλεκτρονικά και έντυπα.

- Στα ηλεκτρονικά συμπεριλαμβάνονται: Η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και το διαδίκτυο.
- Στα έντυπα συμπεριλαμβάνονται: Το βιβλίο, ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος, οι αφίσες.

Θετικά αποτελέσματα των ΜΜΕ

- Πληροφορούν και ενημερώνουν το κοινωνικό σύνολο έγκαιρα για γεγονότα σε τοπικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο σε κάθε τομέα.
- Προωθούν τις τέχνες και τον πολιτισμό, μέσω της προβολής και της ενημέρωσης για καλλιτεχνικά και πολιτιστικά δρώμενα. Επιπλέον, η επαφή με τα γράμματα και τις τέχνες καθίσταται προσιτή σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Έτσι, αναβαθμίζεται το πολιτιστικό και αισθητικό επίπεδο των ανθρώπων και της κοινωνίας.
- Συνεισφέρουν στην επαφή και επικοινωνία των λαών, καθώς φέρνουν τους ανθρώπους σε επαφή με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις άλλων εθνών. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύονται κοινά στοιχεία, ενισχύεται η αλληλεγγύη και αμβλύνονται οι διαφορές και οι προκαταλήψεις.
- Ασκούν κριτική και δημόσιο έλεγχο στην πολιτική και κοινωνική ζωή, στηρίζουν και εδραιώνουν τη Δημοκρατία.
- Ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη ενημερώνοντας για κοινωνικά προβλήματα.
- Ψυχαγωγούν το άτομο με προγράμματα ποικίλης θεματολογίας και παράλληλα απαλύνεται το αίσθημα της μοναξιάς.
- Προσφέρουν θέσεις εργασίας.

Αρνητικά αποτελέσματα

- Μαζοποιούν το άτομο και το οδηγούν στον καταναλωτισμό μέσω της συνεχούς προβολής διαφημιστικών μηνυμάτων και υλιστικών προτύπων.
- Παραπληροφορούν και αποπροσανατολίζουν την κοινή γνώμη, όταν εξυπηρετούν οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα και αποσιωπούν ή αλλοιώνουν καταστάσεις και γεγονότα.
- Οδηγούν στη νόθη ψυχαγωγία και την αλλοίωση της γλώσσας με την προβολή προγραμμάτων χαμηλής ποιότητας και την κυριαρχία ξενόγλωσσων λέξεων και εκφράσεων.

- Η διαπροσωπική επαφή εξασθενεί και το άτομο οδηγείται στην περιθωριοποίηση και την κοινωνική απομόνωση.
- Κίνδυνος αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας μιας χώρας με την εισαγωγή ξένων στοιχείων και την προβολή συγκεκριμένου τρόπου ζωής, που ωθούν τα άτομα στον μιμητισμό.
- Οδηγούν στην έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας, προβάλλοντας αντίστοιχες εικόνες και ηρωποιώντας άτομα με παραβατική συμπεριφορά.

Προτάσεις για την αντιμετώπιση των αρνητικών αποτελεσμάτων

- Το σχολείο να παρέχει ανθρωπιστική παιδεία, ώστε το παιδί να αναπτύξει κριτικό πνεύμα και να απορρίπτει τα αρνητικά αποτελέσματα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- Το άτομο οφείλει να εστιάσει στην πνευματική του καλλιέργεια, να αποκτήσει κοινωνική και πολιτική συνείδηση και να αναπτύξει την κριτική του ικανότητα, ώστε να αξιολογεί τις παρεχόμενες πληροφορίες και μην αποδέχεται παθητικά ό,τι του προσφέρεται.
- Η οικογένεια να θέτει όρια στα παιδιά, να ελέγχει τα προγράμματα που παρακολουθούν και να διεξάγει μαζί τους γόνιμο διάλογο για τους κινδύνους που εγκυμονούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι να λαμβάνουν μέρος στη λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, να ενημερώνουν και να αντιστέκονται σε κάθε προσπάθεια χειραγώγησης των πολιτών.
- Επιβολή ελέγχων και ποινών από το Ε.Σ.Ρ (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης), σε περιπτώσεις που καταπατώνται αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επίσης, τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, η οποία ορίζει σεβασμό στην προσωπικότητα του και αποφυγή παραπλανητικών μεθόδων.

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Διαδόσεις και κουτσομπολιό

Το απόσπασμα προέρχεται από το κείμενο της Jean Seaton με τίτλο «Δημόσιο, ιδιωτικό και μέσα ενημέρωσης» και αντλήθηκε από το βιβλίο «Τα μέσα ενημέρωσης στον 21ο αιώνα» (Επιμέλεια: Στ. Παπαθανασόπουλος, εκδ. Καστανιώτη, 2011).

Οι αλλαγές στην τεχνολογία των μέσων επικοινωνίας και η επιτάχυνση στην ειδησεογραφική διαδικασία έχουν συμβάλει σε μια άλλη τάση: στη διόγκωση των διαδόσεων. Μια πτυχή αυτής της τάσης είναι η αναφορά «γεγονότων» που, πολύ απλά, δεν είναι αλήθεια, εξαιτίας της πίεσης να διαδοθούν με ταχύτητα παρά να «αναλωθούν» χρόνος και πηγές για να ελεγχθούν τα στοιχεία. Ένα άλλο στοιχείο είναι η κατασκευή ιστοριών που «πουλάνε» και οι οποίες προέρχονται από κομμάτια που μπορεί να είναι ακριβή. Μια σειρά γεγονότων μπορούν να συνδεθούν και να οδηγήσουν σε ένα ψέμα -κι αυτό συμβαίνει συχνά. Οι δημοσιογράφοι εκπαιδεύονται να ελέγχουν την ακρίβεια αυτών που μπορεί να ονομάζουμε «συστατικά» μιας ιστορίας. Αλλά αυτό είναι εντελώς διαφορετικό από το να ρωτάμε εάν η ιστορία είναι μια ακριβής απεικόνιση της πραγματικότητας, η οποία θα αξίζει να της δοθεί χώρος και θα προσελκύσει αναγνώστες και θεατές. Αγνοούν, απορρίπτουν και αποκλείουν με αδιάστακτο τρόπο κάθε στοιχείο που δεν υποστηρίζει την ιστορία. **Πράγματι**, ελάχιστοι δημοσιογραφικοί οργανισμοί (και οι περισσότεροι από αυτούς υπό πίεση) έχουν την πολυτέλεια ή την τάση να θέτουν ευρύτερα και πιο γενικά ερωτήματα για τη σημασία των ιστοριών. Και ακόμα και αυτοί οι οργανισμοί υποτάσσουν συνήθως τα ερωτήματά τους αυτά στις απαιτήσεις της αφήγησης μιας ιστορίας που θα είναι εύκολο για το κοινό να την κατανοήσει.

Η ιστορία που για τους δημοσιογράφους είναι συνήθως ελκυστική δεν είναι μια νέα ή δύσκολη ιστορία, αλλά μάλλον ένα εύληπτο αφήγημα που όλοι οι άλλοι συναγωνίζονται να πουν. Πράγματι, από τη στιγμή που θα ξεκινήσει μια τρέλα, μπορεί να τροφοδοτηθεί με κάτι λίγο περισσότερο από μια απλή επανάληψη, ίσως αρκετά αστήρικτη, κάποιων παλαιότερων δημοσιευμάτων του Τύπου. [...] Έτσι, καθώς η προσφορά των ειδήσεων αυξάνεται, υπάρχει ένας πιο ανελέητος αγώνας να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού μακριά από τον θόρυβο των άλλων μέσων ενημέρωσης -κι άλλων πηγών ψυχαγωγίας-, που αδημονούν να προσελκύσουν μέσα από κραυγές και ψιθύρους τα μέλη του κοινού. Σε ένα τέτοιο καταπιεστικό κλίμα, οι προβλέψιμες και συναρπαστικές ειδήσεις σχετικά με προσωπικές αποτυχίες πουλάνε πιο εύκολα παρά οι πολύπλοκες ατελέσφορες αφηγήσεις. **Συνεπώς**, τα ιδιωτικά παραπτώματα αποτελούν καλύτερες ιστορίες από την πολιτική.

1η δραστηριότητα

A1. Πώς κατασκευάζονται από τους δημοσιογράφους οι ιστορίες που «πουλάνε» στο κοινό, σύμφωνα με το Κείμενο 1; Να απαντήσεις σε μία παράγραφο 40-50 λέξεων.

Μονάδες 15

⁴⁰ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Β ΓΕΛ, Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ' ΕΠΑΛ

2η δραστηριότητα

A2α. Πράγματι (παράγραφος 1), Συνεπώς (παράγραφος 2): Ποιος είναι ο ρόλος των λέξεων στη συνοχή των νοημάτων, ποια νοηματική σχέση εκφράζουν και ποια νοήματα προσδιορίζουν (μον.5);

A2β.

α... έχουν συμβάλει σε μια άλλη τάση: στη διόγκωση των διαδόσεων (1^η παράγραφος)

β. ... να «αναλωθούν» (1^η παράγραφος)

γ. -κι αυτό συμβαίνει συχνά. (1^η παράγραφος)

δ. (και οι περισσότεροι από αυτούς υπό πίεση) (1^η παράγραφος)

ε. - κι άλλων πηγών ψυχαγωγίας – (2^η παράγραφος)

Στα παραπάνω χωρία του Κειμένου 1 να εξηγήσεις τη χρήση των σημείων στίξης με κριτήριο την πρόθεση κάθε φορά της κειμενογράφου (μον.10).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. «Έτσι, καθώς η προσφορά των ειδήσεων αυξάνεται, υπάρχει ένας πιο ανελέητος αγώνας να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού μακριά από τον θόρυβο των άλλων μέσων ενημέρωσης -κι άλλων πηγών ψυχαγωγίας-, που αδημονούν να προσελκύσουν μέσα από κραυγές και ψιθύρους τα μέλη του κοινού». Αξιοποιώντας στοιχεία από το μη λογοτεχνικό κείμενο να αναφερθείτε στα αρνητικά αποτελέσματα των ΜΜΕ και να καταθέσετε προτάσεις για την αντιμετώπισή τους. Το κείμενό σας να αποτελεί άρθρο στη σχολική σας εφημερίδα.

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τενεσί των Αμπελοκήπων (απόσπασμα)

Το απόσπασμα προέρχεται από το ομότιτλο διήγημα του Κωνσταντίνου Μούσσα και περιλαμβάνεται στη συλλογή «Μεσοτοιχίες» (εκδ. Κέδρος, 2021).

Παρατήρησε, ακολουθώντας το περίεργο όραμα, την οθόνη με τα έντονα κόκκινα γράμματα και τις τονισμένες: *Έκτακτη Επικαιρότητα*. [...] Μια σαδιστική πραγματικότητα, που εδώ και μερικές βδομάδες βίωνε ολόκληρος ο πλανήτης και για εκείνον παρέμενε εντελώς αδιάφορη.

Δεν φοβόταν, όχι γιατί δεν είχε τίποτα να χάσει, αλλά γιατί ό,τι του είχε απομείνει ήταν ασήμαντο γι' αυτόν. Μόλις έξι εφτά μήνες φερμένος από ένα ορεινό χωριό της Κορινθίας, φοιτητής πλέον στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο, δεν είχε φίλους, δεν ήξερε καλά την απρόσωπη πόλη και δεν έβγαινε έτσι κι αλλιώς συχνά. Πριν από την καραντίνα κατέβαινε τη λεωφόρο Αλεξάνδρας αργά το βράδυ, ακούγοντας δυνατά μουσική από το κινητό και πίνοντας καφέ στο χέρι. Παρατηρούσε τις γερασμένες πολυκατοικίες, τα κλειστά μαγαζιά, με πρώτο και καλύτερο το θρυλικό ζαχαροπλαστείο Σόνια, τα παρατημένα παρκάκια με τους άστεγους και τους μετανάστες, τις πιτσαρίες και τα κέντρα αισθητικής με τις φωτεινές επιγραφές και τις κακόγουστες επωνυμίες. Κατέβαινε τη φαρδιά λεωφόρο σαν σε νεκρική πομπή των

δικών του αναμνήσεων ή άλλοτε σαν σε γιορτινή και επινίκια παρέλαση για όλες τις μέχρι τότε χαμένες μάχες, για όλες τις ταπεινωτικές ήττες. Ο ξαφνικός χωρισμός του από τη Μυρτώ, μια γλυκιά, μοναχική κοπέλα, συμμαθήτριά του στο λύκειο, ο θάνατος σε αυτοκινητικό δυστύχημα του καλύτερου του φίλου Αλέξη, ως κι αυτή η «επιτυχία» στις Πανελλήνιες, που τον οδήγησε στα σπλάχνα του κήτους των Αθηνών, στην κοιλιά του θηρίου, στο αρχαίο χωνευτήριο τόσων και τόσων ψυχών. Εκείνος αγαπούσε το θέατρο, τα φώτα, τη σκηνή. Τι γύρευε σ' αυτή την πόλη, σ' αυτή τη σχολή, σ' αυτό το διαμέρισμα; [...]

Διέσχισε απειλητικά και πάλι την οθόνη της τηλεόρασης, μια αρμάδα κατακόκκινων τετραγωνισμένων γραμμάτων -σχημάτιζαν ηχηρές λέξεις και προτάσεις, που σάλπιζαν γενικό συναγερμό στους έντρομους τηλεθεατές: «*Εκτακτη Επικαιρότητα. Δελτίο Ειδήσεων σε τίτλους...*».

1η δραστηριότητα

B1. Ποιες πληροφορίες δίνονται για την προσωπικότητα και τη ζωή του ήρωα στο λογοτεχνικό κείμενο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να εντοπίσετε τρία (3) σημεία του λογοτεχνικού κειμένου όπου υπάρχει αφήγηση. (μον.3)

B2β. Να εντοπίσετε δυο (2) σημεία του λογοτεχνικού κειμένου όπου υπάρχει περιγραφή. (μον.2)

B2γ. «ως κι αυτή η «επιτυχία» στις Πανελλήνιες, που τον οδήγησε στα σπλάχνα του κήτους των Αθηνών, στην κοιλιά του θηρίου, στο αρχαίο χωνευτήριο τόσων και τόσων ψυχών». Ποιο σχήμα λόγου εντοπίζετε στο παραπάνω απόσπασμα; Να το σχολάσετε. (μον.10)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Να ερμηνεύσεις με άξονα το Κείμενο 2 τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας και να εκθέσεις την προσωπική σου τοποθέτηση στην ποιότητα ζωής που αναδεικνύει η αφήγηση. Ανάπτυξε σε 120-150 λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 20

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, είναι αποδεκτή.)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1.

- ιστορίες προερχόμενες από συστατικά ακριβή, συνδεδεμένα, όμως, με τρόπο που οδηγούν σε ένα ψέμα
- αγνοούν, απορρίπτουν, αποκλείουν στοιχεία που δεν τις υποστηρίζουν
- υποτάσσουν τα ερωτήματα ελέγχου της σημασίας τους στις απαιτήσεις ενός εύληπτου αφηγήματος

2^η δραστηριότητα

A2α. Πράγματι (παράγραφος 1), ρόλος στη συνοχή του νοήματος:

- γλωσσική σύνδεση νοημάτων – διαρθρωτική λέξη νοηματική σχέση
- επιβεβαίωση - έμφαση προσδιοριζόμενο νόημα
- η τάση των δημοσιογράφων να αξιοποιούν επιλεκτικά τα γεγονότα που έχουν στη διάθεσή τους, ακόμη κι αν δεν είναι απόλυτα ακριβή ή αξιόλογα, προκειμένου να διαμορφώσουν μια συναρπαστική είδηση.

Συνεπώς (παράγραφος 2), ρόλος στη συνοχή του νοήματος:

- γλωσσική σύνδεση νοημάτων – διαρθρωτική λέξη νοηματική σχέση
- συμπέρασμα προσδιοριζόμενο νόημα
- το πλαίσιο που καθιστά ευπώλητες σε σχέση με τις πολύπλοκες ατελέσφορες αφηγήσεις τις προβλέψιμες και συναρπαστικές ειδήσεις σχετικά με προσωπικές αποτυχίες.

A2β.

α. ...έχουν συμβάλει σε μια άλλη τάση: στη διόγκωση των διαδόσεων (1η παράγραφος) → με τη χρήση της διπλής τελείας (ή άνω κάτω τελείας) προεξαγγέλλεται εμφαστικά η επόμενη ονομαστική φράση (διόγκωση των διαδόσεων), που εξηγεί ποια είναι η «άλλη τάση» στη δημοσιογραφία.

β. ...να «αναλωθούν» (1η παράγραφος) → τα εισαγωγικά περικλείουν τη λέξη «αναλωθούν», γιατί η συγγραφέας τη χρησιμοποιεί με μεταφορική σημασία, επιδιώκοντας να καυτηριάσει/ ειρωνευτεί έμμεσα το γεγονός ότι θεωρείται κατανάλωση/ σπατάλη χρόνου και ενέργειας η αναζήτηση της αλήθειας στη δημοσιογραφία.

γ. -κι αυτό συμβαίνει συχνά. (1η παράγραφος) → η κειμενογράφος σχολιάζει την προηγούμενη περίοδο λόγου· προσθέτει το σχόλιό της μετά την παύλα, γιατί αποτελεί συμπληρωματικό στοιχείο.

δ. (και οι περισσότεροι από αυτούς υπό πίεση) (1η παράγραφος) → η κειμενογράφος συμπληρώνει τα λεγόμενά της με ένα σχόλιο εντός παρενθέσεων, για να διευκρινίσει ότι αποτελεί πολυτέλεια η εξακρίβωση της σημασίας μιας είδησης, ακόμη και για τους μεγάλους δημοσιογραφικούς οργανισμούς

ε. - κι άλλων πηγών ψυχαγωγίας – (2η παράγραφος) → διακόπτεται η κανονική ροή του λόγου, ώστε να προσθέσει η κειμενογράφος μια απαραίτητη, κατά τη γνώμη της, πληροφορία σχετικά με τις πηγές ενημέρωσης της κοινής γνώμης, η οποία συμπληρώνει τα λεγόμενά της.

3^η δραστηριότητα

Α3. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο για τη σχολική εφημερίδα

- Τίτλος
- χρήση γ' ρηματικού προσώπου
- πληροφοριακό ύφος

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ:

Αρνητικά αποτελέσματα

- Μαζοποιούν το άτομο και το οδηγούν στον καταναλωτισμό μέσω της συνεχούς προβολής διαφημιστικών μηνυμάτων και υλιστικών προτύπων.
- Παραπληροφορούν και αποπροσανατολίζουν την κοινή γνώμη, όταν εξυπηρετούν οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα και αποσιωπούν ή αλλοιώνουν καταστάσεις και γεγονότα.
- Οδηγούν στη νόθη ψυχαγωγία και την αλλοίωση της γλώσσας με την προβολή προγραμμάτων χαμηλής ποιότητας και την κυριαρχία ξενόγλωσσων λέξεων και εκφράσεων.
- Η διαπροσωπική επαφή εξασθενεί και το άτομο οδηγείται στην περιθωριοποίηση και την κοινωνική απομόνωση.
- Κίνδυνος αλλοίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας μιας χώρας με την εισαγωγή ξένων στοιχείων και την προβολή συγκεκριμένου τρόπου ζωής, που ωθούν τα άτομα στον μιμητισμό.
- Οδηγούν στην έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας, προβάλλοντας αντίστοιχες εικόνες και ηρωοποιώντας άτομα με παραβατική συμπεριφορά.

Προτάσεις για την αντιμετώπιση των αρνητικών αποτελεσμάτων

- Το σχολείο να παρέχει ανθρωπιστική παιδεία, ώστε το παιδί να αναπτύξει κριτικό πνεύμα και να απορρίπτει τα αρνητικά αποτελέσματα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- Το άτομο οφείλει να εστιάσει στην πνευματική του καλλιέργεια, να αποκτήσει κοινωνική και πολιτική συνείδηση και να αναπτύξει την κριτική του ικανότητα, ώστε να αξιολογεί τις παρεχόμενες πληροφορίες και μην αποδέχεται παθητικά ό,τι του προσφέρεται.
- Η οικογένεια να θέτει όρια στα παιδιά, να ελέγχει τα προγράμματα που παρακολουθούν και να διεξάγει μαζί τους γόνιμο διάλογο για τους κινδύνους που εγκυμονούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.
- Οι πνευματικοί άνθρωποι να λαμβάνουν μέρος στη λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, να ενημερώνουν και να αντισταθούν σε κάθε προσπάθεια χειραγώγησης των πολιτών.
- Επιβολή ελέγχων και ποινών από το Ε.Σ.Ρ (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης), σε περιπτώσεις που καταπατώνται αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επίσης, τήρηση της δημοσιογραφικής

δεοντολογίας, η οποία ορίζει σεβασμό στην προσωπικότητα του και αποφυγή παραπλανητικών μεθόδων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. οι μαθητές / οι μαθήτριες απαντούν σύμφωνα με την αναγνωστική τους ανταπόκριση. Μπορούν να βασιστούν (και) στα παρακάτω χωρία του λογοτεχνικού κειμένου.

«Μόλις έξι εφτά μήνες φερμένος από ένα ορεινό χωριό της Κορινθίας, φοιτητής πλέον στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο, δεν είχε φίλους, δεν ήξερε καλά την απρόσωπη πόλη και δεν έβγαине έτσι κι αλλιώς συχνά. Πριν από την καραντίνα κατέβαινε τη λεωφόρο Αλεξάνδρας αργά το βράδυ, ακούγοντας δυνατά μουσική από το κινητό και πίνοντας καφέ στο χέρι.»

«Κατέβαινε τη φαρδιά λεωφόρο σαν σε νεκρική πομπή των δικών του αναμνήσεων ή άλλοτε σαν σε γιορτινή και επινίκια παρέλαση για όλες τις μέχρι τότε χαμένες μάχες, για όλες τις ταπεινωτικές ήττες. Ο ξαφνικός χωρισμός του από τη Μυρτώ, μια γλυκιά, μοναχική κοπέλα, συμμαθήτριά του στο λύκειο, ο θάνατος σε αυτοκινητικό δυστύχημα του καλύτερού του φίλου Αλέξη, ως κι αυτή η «επιτυχία» στις Πανελλήνιες, που τον οδήγησε στα σπλάχνα του κήτους των Αθηνών...»

«Εκείνος αγαπούσε το θέατρο, τα φώτα, τη σκηνή. Τι γύρευε σ' αυτή την πόλη,...»

2^η δραστηριότητα

B2α.

- «Παρατήρησε, ακολουθώντας το περίεργο όραμα, την οθόνη με τα έντονα κόκκινα γράμματα και τις τονισμένες...»

- «Πριν από την καραντίνα κατέβαινε τη λεωφόρο Αλεξάνδρας αργά το βράδυ, ακούγοντας δυνατά μουσική από το κινητό και πίνοντας καφέ στο χέρι.»

- «Διέσχισε απειλητικά και πάλι την οθόνη της τηλεόρασης,...»

B2β.

- «Παρατηρούσε τις γερασμένες πολυκατοικίες, τα κλειστά μαγαζιά, με πρώτο και καλύτερο το θρυλικό ζαχαροπλαστείο Σόνια, τα παρατημένα παρκάκια με τους άστεγους και τους μετανάστες, τις πιτσαρίες και τα κέντρα αισθητικής με τις φωτεινές επιγραφές και τις κακόγουστες επωνυμίες.»

«Ο ξαφνικός χωρισμός του από τη Μυρτώ, μια γλυκιά, μοναχική κοπέλα, συμμαθήτριά του στο λύκειο»

B2γ. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα εντοπίζεται μεταφορά. Παρουσιάζονται οι Πανελλήνιες εξετάσεις ως ο λόγος που οδηγήθηκε ο ήρωας στα «σπλάχνα του κήτους των Αθηνών, στην κοιλιά του θηρίου, στο αρχαίο χωνευτήριο τόσων και τόσων ψυχών». Ο ίδιος, όπως και τόσοι άλλοι φοιτητές, έφυγαν από τον τόπο τους για να σπουδάσουν στην πρωτεύουσα, αφήνοντας πίσω συγγενείς, φίλους, αναμνήσεις και όνειρα για μια διαφορετική ζωή.

3^η δραστηριότητα

B3. Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να προσδιορίσει με σαφήνεια και συντομία:

- τις έντονες εσωτερικές διεργασίες που πλαισιώνει η συνηθισμένη πλέον για την καθημερινότητα του ήρωα προβολή της τρομακτικής «Εκτακτης Επικαιρότητας»

στην οθόνη της τηλεόρασης και πυροδοτεί αναδρομή στο παρελθόν του κι έντονη κριτική στο παρόν του: ανάκληση δυσάρεστων αναμνήσεων, νοσταλγία, παρουσίαση των γεγονότων που τον οδήγησαν στην τωρινή κατάσταση, αμφισβήτηση ακόμη και της αξίας που έχει η φοίτησή του στο Πανεπιστήμιο

- δυσκολία προσαρμογής στη νέα πραγματικότητα, μοναξιά, αποξένωση, θλίψη για την απογοητευτική εικόνα της άλλοτε λαμπερής Αθήνας, που εξελίσσεται σε μια ακαλαίσθητη και αφιλόξενη πόλη
- την έντονη αντίθεση ανάμεσα σε όσα βιώνει και σε όσα πραγματικά επιθυμεί, την αίσθηση του ανολοκλήρωτου της ζωής του

«Οι άνθρωποι συχνά δένονται πολύ με τα ζώα και διαμορφώνουν δεσμούς και συνθήκες συμβίωσης που τους ικανοποιούν σε σημαντικό βαθμό. Αναφέρεται συχνά ότι το δέσιμο και η συνύπαρξη με τα ζώα είναι γενετικά καθορισμένα, καθώς ο άνθρωπος πάντα είχε την τάση να βρίσκεται κοντά στα ζώα για προστασία αλλά και για ανεύρεση τροφής, νερού κ.λπ. Παράλληλα, τα ζώα αναπτύσσουν μια εξάρτηση από τους ανθρώπους με τους οποίους συμβιώνουν που διακινεί έντονα συναισθήματα, παρόμοια ίσως με εκείνα που διακινούνται από τα μικρά παιδιά και την ανάγκη να τα προστατεύσουμε από διάφορους κινδύνους. Με αυτό τον τρόπο, βέβαια, νιώθουμε κι εμείς σημαντικοί, χωρίς παράλληλα να εγκυμονεί και ο κίνδυνος της απογοήτευσης ή της προδοσίας που αντιμετωπίζονται συχνά στις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι είναι τόσο εύκολο να ικανοποιήσεις ένα ζώο που σε αγαπά άνευ όρων και δεν πρόκειται να σε προδώσει ποτέ. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι τα ζώα μας φέρνουν πιο κοντά σε αυτό το οποίο ανήκουμε και έχουμε χάσει χωρίς πια καν να το συνειδητοποιούμε, δηλαδή την εγγύτητα με τη φύση [...]».

Από <http://psychologynet.gr/>

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ζώων

(Διεθνής Ένωση Δικαιωμάτων των Ζώων, Παρίσι 1978)

Άρθρο 1

1. Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα στη ζωή και στη δυνατότητα ύπαρξης.

Άρθρο 2

1. Ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται τη ζωή κάθε ζώου.
2. Ο άνθρωπος ανήκει στο ζωικό βασίλειο και δεν μπορεί να εξοντώνει ή να εκμεταλλεύεται τα άλλα είδη του ζωικού βασιλείου. Αντίθετα, οφείλει να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για το καλό των ζώων.
3. Κάθε ζώο δικαιούται φροντίδας, προσοχής και προστασίας από τον άνθρωπο.

Άρθρο 3

1. Κανένα ζώο δεν πρέπει να υποβάλλεται σε κακομεταχείριση ή απάνθρωπη συμπεριφορά.
2. Αν η θανάτωση ενός ζώου θεωρηθεί υποχρεωτική πρέπει να γίνει στιγμιαία, ανώδυνα και χωρίς καμιά πρόκληση αγωνίας του ζώου.

Άρθρο 4

1. Κάθε ζώο δικαιούται να ζήσει στο φυσικό του χώρο (γη, θάλασσα, αέρας) και να αναπαράγεται σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους.
2. Η στέρηση ελευθερίας του ζώου ακόμη κι αν γίνεται για μορφωτικούς σκοπούς είναι αντίθετη προς τη διακήρυξη δικαιωμάτων αυτού.

Άρθρο 5

1. Κάθε ζώο που από παράδοση θεωρείται κατοικίδιο δικαιούται να ζήσει με το ρυθμό και τις συνθήκες ζωής και ελευθερίας που αντιστοιχούν στο είδος του.
2. Η διαφοροποίηση αυτών των συνθηκών από τον άνθρωπο έχει σκοπούς κερδοσκοπικούς και είναι αντίθετη προς τη διακήρυξη.

Άρθρο 6

1. Κάθε ζώο που αποτελεί σύντροφο του ανθρώπου έχει δικαίωμα διάρκειας ζωής ανάλογης με τη φυσική του μακροβιότητα.
2. Η εγκατάλειψη ενός ζώου θεωρείται πράξη απάνθρωπη και εξευτελιστική.

Άρθρο 7

1. Αναφορικά με τα ζώα που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον άνθρωπο, η διάρκεια και η ένταση δουλειάς πρέπει να είναι σε λογικά πλαίσια, η διατροφή τους ικανοποιητική και η ανάπαυσή τους υποχρεωτική.

Άρθρο 8

1. Οποιοσδήποτε πειραματισμός πάνω στα ζώα, ιατρικός, επιστημονικός, κλπ. αντιτίθεται προς τα δικαιώματα των ζώων, εφόσον προκαλεί πόνο σωματικό ή ψυχικό.
2. Πρέπει να επιδιώκεται η αντικατάσταση του πειραματισμού πάνω στα ζώα από άλλες υπάρχουσες τεχνικές.

Άρθρο 9

1. Τα ζώα που εκτρέφονται για τη διατροφή του ανθρώπου πρέπει να στεγάζονται, να τρέφονται, να μετακινούνται και να θανατώνονται χωρίς πρόκληση πόνου και αγωνίας.

Άρθρο 10

1. Απαγορεύεται η εκμετάλλευση των ζώων για τη διασκέδαση των ανθρώπων.
2. Η έκθεση ζώου και τα θεάματα που χρησιμοποιούν ζώα αποτελούν καταστρατήγηση της αξιοπρέπειας και του σεβασμού προς τη ζωή του ζώου.

Άρθρο 11

1. Κάθε πράξη που χωρίς λόγο προκαλεί θάνατο ζώου είναι βιοκτονία, είναι έγκλημα απέναντι στη ζωή.

Άρθρο 12

1. Κάθε πράξη που προκαλεί θάνατο μεγάλου αριθμού άγριων ζώων αποτελεί «γενοκτονία», έγκλημα απέναντι στο είδος.
2. Η μόλυνση και οποιαδήποτε καταστροφή του φυσικού μας περιβάλλοντος οδηγούν στη γενοκτονία.

Άρθρο 13

1. Σεβασμός επιβάλλεται ακόμη και στο νεκρό ζώο.
2. Κάθε σκηνή βίας στην τηλεόραση και το σινεμά, με θύματα ζώα πρέπει να απαγορευτεί και μόνο οι σκηνές που έχουν σκοπό να ενημερώσουν για τα δικαιώματα των ζώων οφείλουν να προβάλονται.

Άρθρο 14

1. Οι οργανισμοί προστασίας και προάσπισης των ζώων πρέπει να αντιπροσωπεύονται από κάθε κυβέρνηση.
2. Τα δικαιώματα του ζώου πρέπει να κατοχυρωθούν απ' τους νόμους, όπως ακριβώς και τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Αδέσποτα ζώα – προβλήματα που αντιμετωπίζουν

- Συχνά πέφτουν θύματα κακοποίησης ή θανατώνονται από τους ανθρώπους.
- Δεν λαμβάνουν τον απαραίτητο εμβολιασμό και για αυτό συχνά νοσούν από κάποια ασθένεια που τα οδηγεί ακόμη και στον θάνατο.
- Δεν έχουν εύκολη πρόσβαση σε τροφή και νερό.
- Αδυνατούν να προφυλαχθούν από τα ακραία καιρικά φαινόμενα και μένουν εκτεθειμένα σε χαμηλές ή υψηλές θερμοκρασίες.
- Πολλές φορές είναι δύσκολη η προσπάθεια των εθελοντών που επιχειρούν να τα μεταφέρουν σε κάποιο καταφύγιο, αφού τα περιστατικά κακοποίησης τους δημιουργούν αισθήματα φόβου και τρέπονται σε φυγή.
- Τα αδέσποτα ζώα είναι αρχικά ζώα συντροφιάς που εγκαταλείπονται από τους ιδιοκτήτες τους, αφού τα απέκτησαν χωρίς να λάβουν υπόψη τους τις υποχρεώσεις που απαιτεί η φροντίδα ενός κατοικίδιου. Η εγκατάλειψη αυτή αποτελεί μια τραυματική εμπειρία, καθώς τα ζώα αυτά αναπτύσσουν συναισθήματα αφοσίωσης και αγάπης για τον ιδιοκτήτη τους.

Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών από την πολιτεία, ώστε, σε περίπτωση που επιθυμούν την απόκτηση κατοικίδιου, να επιλέγουν την υιοθεσία αδέσποτων ζώων, έχοντας σαφή επίγνωση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν με τη υιοθεσία ενός ζώου συντροφιάς.
- Διασφάλιση των αναγκαίων οικονομικών πόρων από την πολιτεία για την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα αδέσποτα ζώα και τη δημιουργία κατάλληλων χώρων φύλαξής τους.
- Να καλλιεργηθούν στους νέους συναισθήματα φιλοζωίας (κυρίως από την Οικογένεια, το σχολείο και τα ΜΜΕ), ώστε από νωρίς να μαθαίνουν να εκτιμούν, να σέβονται και να προστατεύουν τα ζώα.
- Δημιουργία κατάλληλων υπηρεσιών που θα αναλαμβάνουν την καταγραφή και σήμανση των αδέσποτων ζώων, την παροχή των αναγκαίων εμβολίων, τη στείρωσή τους και την αναζήτηση κάποιου χώρου εγκατάστασης.
- Πέρα από την εθελοντική δράση των φιλόζωων πολιτών, σημαντική κρίνεται κι η ανάληψη εθελοντικών πρωτοβουλιών από κτηνιάτρους, για την επείγουσα ιατρική φροντίδα πληγωμένων ζώων και για τη στείρωση αδέσποτων.

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

[Προστασία, ευζωία και κακοποίηση των ζώων]

Το κείμενο που παρατίθεται αποτελεί απόσπασμα, ελαφρώς διασκευασμένο, της ομιλίας που εκφώνησε η Ελένη Ηλιοπούλου, δημοσιογράφος και δημιουργός του ιστοτόπου zoosos.gr, στο πλαίσιο ημερίδας που διοργανώθηκε στη Νάξο, στις 15 Δεκεμβρίου 2019, με θέμα «Προστασία, ευζωία και κακοποίηση των ζώων συντροφιάς, ιπποειδών και παραγωγικών. Νομοθετικό πλαίσιο και προοπτικές».

Αρχικά επιτρέψτε μου να σας συστηθώ καθώς είμαι βέβαιη ότι οι περισσότεροι από εσάς δεν με γνωρίζετε. Ονομάζομαι Ελένη Ηλιοπούλου, είμαι δημοσιογράφος, κατάγομαι από το νησί της Πάρου και πριν από 10 χρόνια δημιούργησα μια ενημερωτική ιστοσελίδα – το www.zoosos.gr – στην οποία δημοσιεύονται ειδήσεις για όσα οι άνθρωποι κάνουν στα ζώα στην Ελλάδα.

Μετά από τη δημοσιοποίηση περίπου 15.000 άρθρων που περιγράφουν με στοιχεία κυρίως εγκλήματα εις βάρος των ζώων, θεωρώ πως έχω αποκτήσει σημαντική εμπειρία στο συγκεκριμένο ρεπορτάζ, το οποίο πριν από μια δεκαετία ήταν αδιάφορο ως θεματική ενότητα για τους υπεύθυνους των εφημερίδων και των καναλιών.

Τα Μ.Μ.Ε. άρχισαν να ασχολούνται με τις κακοποιήσεις των ζώων όταν δυνάμωσε το φιλοζωικό κίνημα της χώρας κυρίως λόγω της λειτουργίας του facebook και των άλλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα νέα μέσα έδωσαν αυτονομία στους χρήστες, καθώς τους επιτρέπουν να δημοσιοποιούν –χωρίς διαμεσολαβητές– τι βλέπουν καθημερινά και φυσικά να οργανώνονται και να αντιδρούν, καθώς μιλάμε για ένα τεραστίων διαστάσεων κοινωνικό πρόβλημα. Γι' αυτό και συχνά ειδήσεις από την Ελλάδα με θύματα ζώα κάνουν τον γύρο του κόσμου, όπως π.χ. συμβαίνει τώρα για την άγρια εκμετάλλευση και τη βαναυσότητα σε βάρος των γαϊδουριών στη Σαντορίνη. Και αυτό αποδεδειγμένα ενοχλεί πολύ τις τοπικές κοινωνίες γι' αυτό και συνήθως τα εγκλήματα αποκαλύπτονται από τουρίστες και επισκέπτες και σε λίγες περιπτώσεις από τους ντόπιους.

Δεν θα αναφερθώ στα θέματα των αδέσποτων ή οικόσιτων γατιών και σκυλιών, παρόλο που και στη Νάξο τα εγκλήματα εις βάρος των χαρακτηριζόμενων ως ζώων συντροφιάς είναι πάρα πολλά. Οι άνθρωποι της Φιλοζωικής Νάξου, αυτοί οι εθελοντές στους οποίους η κοινωνία φορτώνει το δικό της πρόβλημα και μάλιστα απαιτεί να το λύσουν, είναι σαφώς καταλληλότεροι να μιλήσουν για όσα βλέπουν στο νησί τους. Φόλες παντού, εγκαταλείψεις νεογέννητων, βαρελόσκυλα, παθητική και ενεργητική κακοποίηση και μια χούφτα άνθρωποι οι οποίοι τρέχουν να σώσουν ζώα που υποφέρουν. Θα αναφερθώ όμως στην ευθύνη των συναδέλφων μου (δημοσιογράφων) καθώς συχνά ειδικά στις κλειστές κοινωνίες «χαϊδεύουν» αυτιά. Κάνουν ότι δεν βλέπουν και παρουσιάζουν την κακοποίηση των ζώων ακόμα και ως παράδοση, μη αποδεχόμενοι ότι άλλα έμβια όντα νιώθουν, υποφέρουν, έχουν νομοθετημένα δικαιώματα και πως η άγνοια δεν μπορεί να είναι πλέον ανεκτή δικαιολογία.

⁴¹ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ Γ ΓΕΛ, Κριτήριο προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του Γ' ΕΠΑΛ

[...] Δυστυχώς είναι λίγοι οι δημοσιογράφοι οι οποίοι αναφέρονται στα δικαιώματα των ζώων και στο δικαίωμα τους στη ζωή χωρίς πόνο και χωρίς εκμετάλλευση. Είναι λίγοι εκείνοι που αναφέρονται στη νομοθεσία και τις διεθνείς συνθήκες που τα προστατεύουν, τουλάχιστον στα χαρτιά, από την ασυδοσία του ανθρώπου. Είναι λίγοι αυτοί που αναφέρονται στην ανάγκη να διδάχτούμε τη συμβίωση με τα άλλα πλάσματα, στην ανοχή του διαφορετικού [...].

Τα ζώα υφίστανται, δεν επιλέγουν, παραμένουν ανυπεράσπιστα και ο άνθρωπος είναι ο ισχυρότερος θηρευτής και ο ανεξέλεγκτος άρπαγας. Γι' αυτό και εμείς στο www.zoosos.gr βρισκόμαστε στο πλάι αυτών των λίγων συνανθρώπων μας, οι οποίοι παλεύουν για να βοηθήσουν τα άλλα είδη και επιδιώκουν αυτό που δεν είναι ακατόρθωτο. Υποστηρίζουμε δε με θέρμη την άποψη ότι η δημοσίευση είναι η ψυχή της δικαιοσύνης. Θυμίζω ότι ο Τζόζεφ Πούλιτσερ είπε – πριν από αρκετές δεκαετίες – ότι «Η δημοσίευση ίσως να μην είναι το μόνο πράγμα που χρειάζεται να γίνει, αλλά χωρίς αυτή όλα τα άλλα μέσα θα αποτύχουν».

Σας ευχαριστώ θερμά που με ακούσατε, ευχαριστώ τον Δήμο Νάξου για την πρόσκληση, καθώς και την προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Νάξου για την εμπιστοσύνη.

1η δραστηριότητα

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά τη στάση των δημοσιογράφων απέναντι σε θέματα κακοποίησης ζώων, σύμφωνα με την ομιλήτρια (50-70 λέξεις).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2α. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι το μη λογοτεχνικό κείμενο είναι ομιλία. (μον.6)

A2β. Στο μη λογοτεχνικό κείμενο χρησιμοποιείται συχνά η διπλή παύλα. Να καταγράψεις τρεις (3) περιπτώσεις χρήσης της και να αναφέρεις τη λειτουργία της. (μον.3)

A2γ. Να εντοπίσετε έναν (1) τρόπο πειθούς που χρησιμοποιείται στην 6η παράγραφο του λογοτεχνικού κειμένου («Τα ζώα υφίστανται... θα αποτύχουν») και να καταγράψετε ένα παράδειγμα για τα αντίστοιχα μέσα. (μον.6)

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

A3. Με αφορμή την ομιλία της δημοσιογράφου Ελένης Ηλιοπούλου αναλαμβάνετε να γράψετε ένα άρθρο στο προσωπικό σας ιστολόγιο όπου θα αναφερθείτε στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα αδέσποτα ζώα, καθώς και στους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου.

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αμοργός

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από τη μοναδική ποιητική συλλογή του Νίκου Γκάτσου «Αμοργός», που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1943.

Τι να μου κάμει η σταλαγματιά που λάμπει στο μέτωπό σου;

Το ξέρω πάνω στα χείλια σου έγραψε ο κεραυνός τ' όνομά του
Το ξέρω μέσα στα μάτια σου έχτισε ένας αητός τη φωλιά του
Μα εδώ στην όχτη την υγρή μόνο ένας δρόμος υπάρχει
Μόνο ένας δρόμος απατηλός και πρέπει να τον περάσεις
Πρέπει στο αίμα να βουτηχτείς πριν ο καιρός σε προφτάσει
Και να διαβείς αντίπερα να ξαναβρείς τους συντρόφους σου
Άνθη πουλιά ελάφια
Να βρεις μιαν άλλη θάλασσα μιαν άλλη απαλοσύνη.

1η δραστηριότητα

B1. Το ποιητικό υποκείμενο θεωρεί ότι υπάρχει ένας μόνος δρόμος για να διαβεί ο αναγνώστης. Ποιο επίθετο του αποδίδει και ποιος θεωρείτε ότι είναι αυτός; Να απαντήσετε σε ένα ενιαίο κείμενο 50-70 λέξεων.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2α. Να καταγράψετε τρεις (3) μεταφορές που εντοπίζονται στο λογοτεχνικό κείμενο (μον.6).

B2β. Στο ποίημα χρησιμοποιούνται το α' και το β' ενικό πρόσωπο. Να δώσετε από ένα (1) παράδειγμα και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο λογοτεχνικό κείμενο (μον.9).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

B3. Ποια προτροπή διατυπώνει το ποιητικό υποκείμενο προς τον δέκτη του στο Κείμενο 3; Να την ερμηνεύσεις σχολιάζοντας παράλληλα τουλάχιστον τρεις κειμενικούς δείκτες. Κατά πόσο εσύ προσωπικά θα ακολουθούσες αυτήν την προτροπή και γιατί; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 150-200 λέξεις.

Μονάδες 20

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. Οι μαθητές / οι μαθήτριες καλούνται να αποδώσουν περιληπτικά το παρακάτω απόσπασμα: «Θα αναφερθώ όμως στην ευθύνη των συναδέλφων μου (δημοσιογράφων) καθώς συχνά ειδικά στις κλειστές κοινωνίες «χαιδεύουν» αυτή. Κάνουν ότι δεν βλέπουν και παρουσιάζουν την κακοποίηση των ζώων ακόμα και ως παράδοση, μη αποδεχόμενοι ότι άλλα έμβια όντα νιώθουν, υποφέρουν, έχουν νομοθετημένα δικαιώματα και πως η άγνοια δεν μπορεί να είναι πλέον ανεκτή δικαιολογία.[...] Δυστυχώς είναι λίγοι οι δημοσιογράφοι οι οποίοι αναφέρονται στα δικαιώματα των ζώων και στο δικαίωμα τους στη ζωή χωρίς πόνο και χωρίς εκμετάλλευση. Είναι λίγοι εκείνοι που αναφέρονται στη νομοθεσία και τις διεθνείς συνθήκες που τα προστατεύουν, τουλάχιστον στα χαρτιά, από την αουδοσία του ανθρώπου. Είναι λίγοι αυτοί που αναφέρονται στην ανάγκη να διδαχτούμε τη συμβίωση με τα άλλα πλάσματα, στην ανοχή του διαφορετικού [...].»

2^η δραστηριότητα

A2α.

1. Απεύθυνση στο ακροατήριο: «Αρχικά επιτρέψτε μου να σας συστηθώ καθώς είμαι βέβαιη ότι οι περισσότεροι από εσάς δεν με γνωρίζετε».
2. Χρήση α' προσώπου (ενικού και πληθυντικού): «Δεν θα αναφερθώ... Θα αναφερθώ... βρισκόμαστε... Υποστηρίζουμε...)
3. Αποφώνηση: «Σας ευχαριστώ θερμά που με ακούσατε, ευχαριστώ τον Δήμο Νάξου για την πρόσκληση, καθώς και την προϊσταμένη της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Νάξου για την εμπιστοσύνη».

A2β. – το www.zoosos.gr – , – χωρίς διαμεσολαβητές – , – πριν από αρκετές δεκαετίες – . Η διπλή παύλα χρησιμοποιείται για προσθήκη συμπληρωματικού – επεξηγηματικού σχολίου, ουσιώδες για τα γραφόμενα και δεν μπορεί να παραλειφθεί.

A2γ. Επίκληση στην αυθεντία νε αυτούσια λόγια: «Θυμίζω ότι ο Τζόζεφ Πούλιτσερ είπε – πριν από αρκετές δεκαετίες – ότι «Η δημοσίευση ίσως να μην είναι το μόνο πράγμα που χρειάζεται να γίνει, αλλά χωρίς αυτή όλα τα άλλα μέσα θα αποτύχουν».

3^η δραστηριότητα

A3. Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο σε προσωπικό ιστολόγιο

- Τίτλος
- χρήση γ' ρηματικού προσώπου
- πληροφοριακό ύφος

Αδέσποτα ζώα – προβλήματα που αντιμετωπίζουν

- Συχνά πέφτουν θύματα κακοποίησης ή θανατώνονται από τους ανθρώπους.
- Δεν λαμβάνουν τον απαραίτητο εμβολιασμό και για αυτό συχνά νοσούν από κάποια ασθένεια που τα οδηγεί ακόμη και στον θάνατο.
- Δεν έχουν εύκολη πρόσβαση σε τροφή και νερό.

- Αδυνατούν να προφυλαχθούν από τα ακραία καιρικά φαινόμενα και μένουν εκτεθειμένα σε χαμηλές ή υψηλές θερμοκρασίες.
- Πολλές φορές είναι δύσκολη η προσπάθεια των εθελοντών που επιχειρούν να τα μεταφέρουν σε κάποιο καταφύγιο, αφού τα περιστατικά κακοποίησης τους δημιουργούν αισθήματα φόβου και τρέπονται σε φυγή.
- Τα αδέσποτα ζώα είναι αρχικά ζώα συντροφιάς που εγκαταλείπονται από τους ιδιοκτήτες τους, αφού τα απέκτησαν χωρίς να λάβουν υπόψη τους τις υποχρεώσεις που απαιτεί η φροντίδα ενός κατοικίδιου. Η εγκατάλειψη αυτή αποτελεί μια τραυματική εμπειρία, καθώς τα ζώα αυτά αναπτύσσουν συναισθήματα αφοσίωσης και αγάπης για τον ιδιοκτήτη τους.

Τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών από την πολιτεία, ώστε, σε περίπτωση που επιθυμούν την απόκτηση κατοικίδιου, να επιλέγουν την υιοθεσία αδέσποτων ζώων, έχοντας σαφή επίγνωση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν με τη υιοθεσία ενός ζώου συντροφιάς.
- Διασφάλιση των αναγκαίων οικονομικών πόρων από την πολιτεία για την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα αδέσποτα ζώα και τη δημιουργία κατάλληλων χώρων φύλαξής τους.
- Να καλλιεργηθούν στους νέους συναισθήματα φιλοζωίας (κυρίως από την Οικογένεια, το σχολείο και τα ΜΜΕ), ώστε από νωρίς να μαθαίνουν να εκτιμούν, να σέβονται και να προστατεύουν τα ζώα.
- Δημιουργία κατάλληλων υπηρεσιών που θα αναλαμβάνουν την καταγραφή και σήμανση των αδέσποτων ζώων, την παροχή των αναγκαίων εμβολίων, τη στείρωσή τους και την αναζήτηση κάποιου χώρου εγκατάστασης.
- Πέρα από την εθελοντική δράση των φιλόζωων πολιτών, σημαντική κρίνεται κι η ανάληψη εθελοντικών πρωτοβουλιών από κτηνιάτρους, για την επείγουσα ιατρική φροντίδα πληγωμένων ζώων και για τη στείρωση αδέσποτων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

B1. Το ποιητικό υποκείμενο προτρέπει τον αναγνώστη να διασχίσει έναν συγκεκριμένο δρόμο, στην προσπάθειά του να επιστρέψει στη φύση και να ξαναχτίσει τη σχέση του με αυτή. Ο δρόμος αυτός χαρακτηρίζεται ως «απατηλός» και είναι «βουτηγμένος στο αίμα». Ωστόσο, είναι ο μοναδικός διαθέσιμος δρόμος για να περάσει ο αναγνώστης στην απέναντι όχθη του ποταμού και να επιτύχει τον στόχο του, την επανένωση με τη φύση.

2^η δραστηριότητα

B2α.

- «πάνω στα χείλια σου έγραψε ο κεραυνός τ' όνομά του»
- «μέσα στα μάτια σου έχτισε ένας αητός τη φωλιά του»
- «στο αίμα να βουτηχτείς»

B2β.

α' ενικό (Το ξέρω): με το α' ενικό πρόσωπο το ποιητικό υποκείμενο καταθέτει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Η χρήση του συγκεκριμένου ρηματικού προσώπου προσδίδει βιωματικό χαρακτήρα και εξομολογητικό τόνο στο κείμενο, αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα. Παράλληλα, επιτυγχάνεται η συγκινησιακή φόρτιση του δέκτη, αφού παρακολουθεί και βιώνει τις σκέψεις και τα προσωπικά βιώματα του ποιητικού υποκειμένου.

β' ενικό (να τον περάσεις): το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται άμεσα στον αναγνώστη. Με τη χρήση του συγκεκριμένου ρηματικού προσώπου προσδίδεται διαλογικός χαρακτήρας στο κείμενο, θεατρικότητα και παραστατικότητα, ενώ ο τόνος γίνεται συνομιλητικός.

3^η δραστηριότητα

B3. Το ποίημα αναδεικνύει την ανάγκη να επιστρέψει ο άνθρωπος στη φύση και να ξαναχτίσει τη σχέση του μαζί της. Το ποιητικό υποκείμενο μάς μεταφέρει σε μια «όχθη υγρή», μιας λίμνης ή ενός ποταμού. Εκεί ξεκινά έναν διάλογο με κάποιο πρόσωπο –ίσως εμάς τους αναγνώστες– το οποίο προτρέπει να περάσει οπωσδήποτε στην απέναντι όχθη από τον μοναδικό διαθέσιμο δρόμο, έναν δρόμο «απατηλό» και βουτηγμένο «στο αίμα»: «πρέπει να τον περάσεις (τον δρόμο)», «να διαβείς αντίθερα», «να ξαναβρείς τους συντρόφους σου» (προτρεπτική υποτακτική σε β' ενικό), όσους είχε και έχασε: «άνθη πουλιά ελάφια, μιαν άλλη θάλασσα» –δηλαδή φυτά, ζώα, νερά– και μια «απαλοσύνη», μια γαλήνη που μόνο η φύση μπορεί να μας εξασφαλίσει. Ο δέκτης βέβαια δε φαίνεται εντελώς αποκομμένος από τη φύση, στοιχείο που οπτικοποιείται με υπερρεαλιστικές εικόνες: μέσα στα μάτια του «έχτισε ένας αητός τη φωλιά του», στα δε χείλια του γράφτηκε το όνομά του από έναν κεραυνό. «Μα» αυτά φαίνεται πως για το ποιητικό υποκείμενο δεν είναι αρκετά (αντίθεση). «Τι να μου κάμουν» όλα αυτά», αναρωτιέται. Αυτό που απαιτείται είναι η ουσιαστική επανένωση με τη φύση. Οι μαθητές / μαθήτριες, ζώντας σε μια εποχή που η οικολογική κρίση είναι ευρεία, αναμένεται να ταχθούν υπέρ της επιστροφής στη φύση και να αποδεχτούν την «προτροπή» του ποιητικού υποκειμένου να περάσουν στην «απέναντι όχθη». Φυσικά κάθε διαφορετική άποψη, με την αντίστοιχη τεκμηρίωση, θα πρέπει να γίνει αποδεκτή.

- Αλέφαντος Ν.Κ., *Νεοελληνική γλώσσα – Έκθεση Γ' Λυκείου*, Λιβάνης, Αθήνα, 2007.
- Αναγνώστου Ε. – Χουρδάκη Π., *Νεοελληνική Γλώσσα και Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Πατάκης, Αθήνα, 2001.
- Βέργαδου Β. – Γιακουμάτου Μ. – Λυράκη Α. – Λυράκη Δ., *Θεματικοί κύκλοι (Γ' Λυκείου)*, Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα, 2002.
- Γεωργιάδου Α., Δεμερτζή Κ. *Νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία*, Μεταίχμιο 2019
- Γιαβρής Άρης, *Παράγραφος (Δομή και Λειτουργία της)*, Κέδρος, Αθήνα, 2005.
- Γιαβρής Α. – Στουφής Θ., *Οδηγός για την Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Κέδρος, Αθήνα, 2005.
- Γκορόγια Κ. – Μαστρομανώλη Ε., *Λόγος και Έκφραση*, Σαββάλας, Αθήνα, 2001.
- Ζακυνθινός Κ. – Λαμπράκος Ε. – Μητρούλιας Π., *Έκφραση – Έκθεση*, Κέδρος, Αθήνα, 2007.
- Κατσούνη, Ο., Ζώτου, Α., Πλοιαρχοπούλου, Ε., Νταρίδης, Ιω., *Νεοελληνική Γλώσσα Λογοτεχνία Α' Λυκείου*, Εκδόσεις Νέο Φροντιστήριο
- Κυζάκης Χ. – Τσαμπάκαλος Σ., *Θεμέλιο στην Έκφραση – Έκθεση*, Μπαχαράκης, Θεσσαλονίκη, 2006.
- Μήτσελος, Αλ., Μήτσελος, Σπ., *Ασκήσεις στην Έκφραση- Έκθεση για ΟΛΟ το Λύκειο από τη Θεωρία στην Πράξη*, Ελληνοεκδοτική, Αθήνα, 2016
- Μπατζίνας Γ., Τσέργα Στ., *Νέα Ελληνικά, Ενιαία Εξέταση Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνία*, Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 2019
- Μπατζίνας Γ. – Λούλος Δ., *Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 2001.
- Ράνιου, Φλ., Ξιφάρη, Δ., Βουρλιωτάκης, Δ., Νταρίδης, Ιω., *Νεοελληνική Γλώσσα Λογοτεχνία Γ' Λυκείου Γενικής Παιδείας, Α' Τόμος*, Εκδόσεις Νέο Φροντιστήριο
- Ράνιου, Φλ., Ξιφάρη, Δ., Κατσούνη, Ο., Βουρλιωτάκης, Δ., Νταρίδης, Ιω., *Νεοελληνική Γλώσσα Λογοτεχνία Γ' Λυκείου Γενικής Παιδείας, Β' Τόμος*, Εκδόσεις Νέο Φροντιστήριο

- Σαλαγιάννης Παναγιώτης, *Προσεγγίσεις θεμάτων σύγχρονου προβληματισμού, β' μέρος*, εκδ. Δάρδανος, Αθήνα, 2002.
- Σταμλάκου Μ., Ευγενικός Ι., Καραστεργίου Ε., *Έκφραση Έκθεση Γ' Λυκείου, Θεωρία, Μεθοδολογία, Ασκήσεις*. Θεσσαλονίκη, Χατζηθωμάς, 2018
- Σταμλάκου Μ., Γάτσου Β., Ευγενικός Ι., Καραστεργίου Ε., *Έκφραση Έκθεση Γ' Λυκείου, Θεωρία, Μεθοδολογία, Ασκήσεις*. Θεσσαλονίκη, Χατζηθωμάς, 2016
- Σταμλάκου Μ., Γάτσου Β., Πάστρα Κ., Σιμώνη Δ., *Έκφραση Έκθεση Γ' Λυκείου, 214 Κριτήρια Αξιολόγησης*, Θεσσαλονίκη, Χατζηθωμάς, 2016
- Τερζάκης Αγ., *Προσανατολισμός στον Αιώνα, Έλεγχος της Δημοκρατικής Ιδέας*, Εκδόσεις των Φίλων, Μάρτιος 2000
- Τσαγκαράκη Ειρήνη, *Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
- Τσουρέας Ε. – Τσουρέας Γ., *Κριτήρια αξιολόγησης στην Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Ελληνοεκδοτική, Αθήνα, 2004.
- Φαρμάκης Δημήτρης, *Περίληψη (Μεθοδολογία και Τεχνική)*, Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 2002.
- Φραγκούλης Α. – Φραγκούλη Ε., *Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας (Έκφραση – Έκθεση Γ' Λυκείου)*, Πατάκης, Αθήνα, 2002.
- Χατζημυσιάδης Παναγιώτης, *Έκφραση – Έκθεση (Γ' Λυκείου)*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001.
- *Νέα Ελληνικά, Γ' ΕΠΑ.Λ. Γενικής Παιδείας*, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- *Έκφραση – Έκθεση Για το Ενιαίο Λύκειο, Γ' τεύχος*, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- *Έκφραση – Έκθεση Για το Ενιαίο Λύκειο, Β' τεύχος*, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- *Έκφραση – Έκθεση Για το Ενιαίο Λύκειο, Α' τεύχος*, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος

- *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων (Γυμνασίου Λυκείου)*, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος
- *Τριανταφυλλίδης Μανόλης, Νεοελληνική Γραμματική*, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα
- *Συντακτικό της Νέας Ελληνικής Α', Β' και Γ' Γυμνασίου*, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα
- *Εμείς και οι άλλοι*. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΙΕΠ
- *Τράπεζα Θεμάτων*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής <http://iep.edu.gr/>
- schooltime.gr
- filologikos-istotopos.gr
- filologikigonia
- e-keimena
- filologika.gr
- efsyn.gr
- old.babiniotis.gr
- neapaideia.gr
- greek-language.gr
- thepresident.gr
- iefimerida.gr
- klik.gr
- archeia.moec.gov.cy/
- coastlearn.org
- psychologynet.gr